Rękopis i jego oprawę wyrestaurował introligator Jan Wyżga w r. 1934. Dodano przednią okładkę, której niedostawało, oraz nowe karty ochronne.

libros
Amplius fili mi ne requiras faciendo plures recommendaciones . cum igitur pre-
supradictis teneri me debeam in genere ad recommendandum sacram scripturam et q̄
quod nouiter audictam complacentiam habeam quod non est si quid habeam tamen dicere non
licet enim solum per modernos recommendata est et per antiquos sed et superexcelles
cuius recommendacio facta est per magistrum super excellentissimum scilicet per illum qui verbi
patris potest debitum scire sacram scripturam intitari sicut ex quibus etiam causis eam
recommendat et primo ex parte cause efficientis . Mathei 4to . cum dixit non in solo pane
viuit homo sed in omni verbo quod procedit de ore eius . Secundo ex parte cause formalis
Johannis 10o . ubi dixit non potest solui scriptura in quo dicto tangitur aliquo causa
formalis in hoc quod non potest absolui et alibi celum et terra transibunt verba autem mea
non transibunt . Tercio ex parte finis cum dixit luce 11o beati qui audiunt verbum dei
et custodiunt illud . Ex parte vero materie ubi dixit scripturam lucem obiecto nobilissimo
illuminantem omnem hominem venientem in hunc mundum Johannis primo . et
et alibi . per verbum . oderunt me et patrem meum . ut impleatur sermo qui in lege eorum
scriptus est . In medio igitur recommendatum sacram scripturam tot et talium positum
ego ob meum aperire maxime ad loquendum in eadem ipsa cum eius non sufficio .
et timeo vehementer illud dictum Ecclesiastici xxxii . loqui in medio magnatorum
non presumas et ubi sunt senes non multum loquaris . Dictis sperans de diuino au-
xilio in primo invocato et de magistrorum meorum ac dominorum venia postulata
attemptabo aliquid breuiter dicere velud cecutiens per magistros meos palpitando
ut saltem consuetudinem videar aliqualiter satisfacere mandatum meorum magistrorum
per obedienciam consequendo . Ad cuius prosecucionem repeto thema meum quod assumpsi
in legendo cursum . Misit verbum suum et sanauit eos sicut scribitur psalmo . c vi to

Thema

Reuerendi magistri patres ac domini prestantissimi . Quanta mala inflicta sunt
homini propter inobedienciam et transgressionem diuini precepti nouit qui diuinarum scripturarum
lectionibus et meditacionibus abiectis curis secularibus occupatur . quorum malorum aliqua tangit
beatus Anshelmus in libello cur deus homo sic inquit quod per suasum serpentis
hostis antiqui mulier Eua videns pomum quod esset pulchrum per illud accipiens gus-
tauit et cum cognouisset illud fore dulce ad vescendum tulit deinde de pomo
et obtulit viro suo . qui nequaquam seductus sed mulieris amore a mandato
dei est seductus . plus obediuit voci uxoris quam iussui creatoris et satan
subiungit . O quam lugubris et miseranda comestio per quam gratia dei perditur
homo a gratia dei pellitur atque in exilium mittitur et quod non tantum illis sed omnibus
posteris nocuit . ex quo patet quod omnes nascimur filii ire ad Hebreos 2o
et ut dicit Hugo libro 2o de ala . iuste puniuntur qui licitis abutuntur .
iustius vero puniuntur qui aliena rapere conantur . Sic enim sathanas celum et
prothoplastus perdidit paradisum . ex quo per transgressionem diuini precepti perdita est
gratia . unde propheta dicit in iniquitatibus conceptus sum et in peccatis concepit me ma-
ter mea . et iuste nobis oppressio primorum parentum inflicta est ignorancia ex quo
sciam dei voluntatem reiecerunt cum concordat Augustinus libro 3o de libero
arbitrio capitulo xxxv . propter hoc verba illa enim est pena peccati iustissima ut a-
mittat unusquisque quod bene uti noluit cum sine ulla potuisset difficultate

si voluisset. Iustum enim est ut qui sciens recte agere non facit amittat scire quod rectum sit
et qui rectum facere cum posset noluit amittat posse cum velit. Nam sunt revera omni
peccanti anime duo ista penalia ignorancia et difficultas. Ex quo enim peccatum primi pa-
rentum et divini mandati transgressionem libertas hominis generata aliquo est sublata
et servitus inflicta quia qui facit peccatum servus est peccati. [illegible] vivum innocencie
de miseria humane condicionis proclamat dicens: O gravissima condicio servitutis, natura liberos
nos genuit sed fortuna servos constituit. Cui consonat Augustinus libro de vera
innocencia dicens: nomen et ordinacionem servitutis culpa genuit non natura. Et per [illegible]
subiectos peccatum est sicut scriptum est: Omnis qui facit peccatum servus est peccati. Ubi super
concupiscencia venit difficultas agendi bonum et resistendi malo. Conformiter enim
peccati originalis venit repugnancia legi divine et legi mentis nostre. Quia ut dicit
Ieronimus ad Eustochium quod beatus Paulus apostolus vas electionis et paratus ad
evangelium Christi post ipsius carnis aculeos et incentiva viciorum repressit corpus
suum et servituti subiecit dicens: Video aliam legem in membris meis repugnantem
legi mentis mee et captivantem me in lege peccati que est in membris meis. Ad Ro-
manos vii. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius. Et idem Paulus
ante inquit: Scio quod non habitat in me id est in carne mea bonum. Nam velle adiacet
michi, perficere autem bonum non invenio. Ex quo patet quod hec difficultas agendi bonum
et declinandi a malo non solum adheret hominibus incipientibus et proficientibus ymmo etiam
viris perfectis. Ex quo Paulus raptus in tercium celum illius expers non fuit. Et non sola
ista prima recitata sed plura mala penalia secuta sunt ex peccato originali
de numero quorum omnium terribilium terribilissimum est mors. Hec mors de morte prius secuta est
transgressionem primorum parentum. Loquitur beatus Anshelmus in suis meditacionibus sub
hac forma: O durus et dirus casus, heu quid perdidit homo et quid invenit. Perdidit enim
beatitudinem ad quam factus est et invenit mortem ad quam factus non est. Hodie
venimus a patria in exilium, a visione in cecitatem, a iocunditate in mortalitatem
et ad corrupcionem mortis. O misera condicio humana, quantus dolor, quanta [illegible] que
totum [illegible] miserabilis mortis deus non est auctor teste beato Augustino in libro
questionum veteris et novi testamenti questione xxiii dicente: Non est deus mortis in-
ventor sed iudex. Mortis enim inventor peccatum est. Quod autem deus potuit facere
mortem qui nescit peccatum, ergo dicere ut hoc est adeo efficere, sed deus iuste
iudicans et penas peccato tribuens sic voluit ut pena mortis peccatum sequeretur. Cui
consonat idem Augustinus libro de predestinacione et gracia: mors non est ex condicione sed pena
mortis peccati. Videns enim deus pater ab incarnacione filii afflictorum genus humanum
ac eius omnes infinitas miserias et defectus oculo compassionis intuitus est genus
humanum, unde de Christo dicebat propheta: Quomodo miseretur pater filiorum misertus est dominus
timentibus se. Et ideo cum venit plenitudo temporis misit deus filium suum factum
ex muliere factum sub lege ut eos qui sub lege erant redimeret ut adopcionem
filiorum reciperemus. Ad Galatas iiii. Et hec est maxima caritas qua deus habuit
ad genus humanum. In hoc enim apparuit caritas in nobis quoniam filium suum uni-
genitum misit deus in hunc mundum ut vivamus per eum. Prima Iohannis iiii. Unde
et Augustinus in sermone de tercio octavo de quadragesima et ieiunio: Que maior
caritas esse potuit quam illa que creatorem de celo deposuit et terreno corpore
circumdedit conditorem. Hic enim filius missus a patre post incarnacionem suam

congruunt contrarias miserias perfectionem et occultationem corporis frigora calores
esuriem sitim in suo corpore et ideo tunc factus est magis misericors deus
qui misericordiam et miserationes sue magnum affectum aliquando signis com-
passionis ostendit ut lacrimas flendo super lazarum et super civitatem sanctam Jerusalem
aliquando verbis expressit misereor super turbam et in hac misere valle plures
declinavit circuiens ipse per vicos et castella querens infirmos quibus posset miseri-
ri et quos posset sanare in animabus et corporibus adhoc enim venit in mundum ut
peccatores salvos faceret prima ad thimotheum primo et ut infunderet vinum compunctionis et oleum
misericordie vulneribus sauciati luce x. cui consonans bernhardus super cantica
sic inquit O sapientia quanta arte medendi in vino et oleo anime mee suaviter
restauras nunc fortis suavis et fingunt fortes fortis primo suavis in uno
increpuit morbos remedium intus et peccati vestigia sequitur vita mortem
lux tenebras et antidotum veritatis venenum serpentis. hec ille. Ecce quo
altissima ac divina sapientia volens curare hominem conculcatum se ipsum hominem. unde
Augustinus de doctrina christiana c. xiiii sic inquit sapientia dei hominem curans se ipsam
exhibuit ad sanandum serpentis sapientia decepti sumus dei stultitia liberamur
quemadmodum illa sapientia vocabatur sed erat stultitia contempnentibus deum sic
ista que vocatur stultitia sapientia est vincentibus dyabolum. nos immortalitate male
usi sumus ita ut moreremur christus mortalitate bene usus est ita ut viveremus
quia enim filius dei patris missus est aperte evangelizare scilicet bonam doctrinam
et sanam scripturam removens a nobis tenebrositatem mentalis ignorancie et ideo
cum esset in synagoga quodam sabbato traditus fuit illi liber ysaie luce 4to
quem cum revolveret invenit locum ubi scriptum erat spiritus domini super me propter quod
unxit me ad evangelizandum pauperibus misit me dominus ut mederer contritos
corde et predicarem captivis indulgenciam et clausis apertionem et consolarer omnes
lugentes ysa. lxi. hic igitur filius pro nostra optima salute de abisso
cordis sui eructuavit verbum bonum ac misit eum scripturam patribus inspiravit
et nobis eam in sacro canone conmendavit que sanavit omnia iuxta illud sapientie
xvio sermo tuus sanat omnia. Ecce quod sacra scriptura redditur conceptibilis com-
mendabilis primo ab eminencia preciosa munifice contenta. secundo a munificencia
copiosa magnifice largita. Tercio a lucu lentia generosa clarifice digni-
ficata. Quarto a suavitate deliciosa mellifice salvata. Primum tangitur in
primo verbo thematis qui misit. qui misit de celo qui est altissimus deus. ... qui-
a dominus altissimus super omnem terram de quo contemetur in primo libro. Secundum tangitur
ibi suum quia nos sumus populus eius et oves pascue eius et in hoc apparet
munificentia copiosa magnifice largita quia creavit universa verbo
suo de quo tractatur in 2o libro. Tercium tangitur cum dicitur verbum quia verbum caro
factum est et hec fuit magna dignitas generis humani quod filius carnem
nostram assumpsit et hoc quo ad tercium librum. Quartum tangitur ibi et sanavit
eos iuxta illud suscipite insitum verbum quod potest sanare animas vestras Jacobi primo
et hoc continetur 4to libro merito igitur convenienter assumpsi thema propositum
misit verbum suum et sanavit eos. Dimissis igitur secundo 2 3 et 4to membris causa
brevitatis et fugiendo tedium de cordibus sapientum personarum propterea et ut non
multa loquar inter sapientes sed pocius taceam ut verificetur illud in me
Stultus si tacuerit sapiens reputabitur proverbiorum xvii. Sed et alia membra

recommendacionem sacre scripture dictum est eciam in aliis principiis aliorum librorum particularium libri
Summarum recitabo. Dixi primo quod sacra scriptura reddit se [illegible] ab emi-
nencia prerogative [illegible] gloria eminet et excellit alias sciencias in excel-
situdine dignitatis. Et hoc est ex privilegio originali in plenitudine dignitatis et hoc
est ex intento finali in altitudine utilitatis et hoc est ex permanencia formali in veri-
tate et firmitate et hoc est ex intento materiali. Dixi primo quod hec scriptura eminet et
excellit omnes alias sciencias in celsitudine auctoritatis, quia est ex privilegio ori-
ginali quia est immediate inspirata a deo. Et patet primo. Sicut enim est in corporalibus
sic similiter est in spiritualibus. In corporalibus enim illa que immediate sunt facta a deo
quandam prerogativam habuerunt sicut dicit Crisostomus de vino in quod Christus aquam conver-
tit. Sic est in scienciis et scripturis que ad spirituales profectus pertinent. Hec scriptura
que immediate a deo inspirata est quandam prerogativam dignitatis optinet. Ecclesiastici 24. Ema-
nacio quedam est claritatis omnipotentis dei etc. Sapiencie 7. Hec prerogativa dignitatis figurata
fuit Danielis 2 in statua Nabuchodonosor cuius caput erat ex auro optimo
pectus autem et brachia ex argento, venter et femora ex ere, tibie autem ferree,
pedum quedam pars erat ferrea et quedam fictilis. Hec statua figuram gerit ex diversis metallis
composita scilicet hominis cui quedam sciencie et artes pertinent. Pes enim hominis inferior est quasi
ex ferro et luto quo ad artes mechanicas, media quasi ex ere et argento quo ad
artes morales et speculativas [illegible] [illegible]. Caput autem suprema pars est ex auro purissimo
quo ad sacram scripturam que habet veritates saluberrimas in ea revelatas et ideo sapiencia
ornata est Boecio primo de consolacione philosophie. Vesta prima in specie mulieris que pulsare
celum summo cacumine videbatur, que cum aliquid caput extulisset etiam ipsum
celum penetrabat. Quia ut dicit Augustinus undecimo de civitate dei capitulo primo in ipsius civitatis
dei dicimus, cuius ea scriptura testis est que non fortuitis motibus animorum sed summe
providencie disposicione super omnes omnium gencium literas omnia sibi genera ingeniorum humanorum
divina excellens auctoritate subiecit. Unde Ecclesiastici 2 dicitur: Sapiencia dei precedentem omnia
quis investigabit. Talis enim est huius scripture excellencia quod merito ut aurum
comparetur. Nam sicut inter omnia metalla magis est efficacie aurum. Aurum eciam habet
virtutem, ut dicit Plato, confortativam. Unde eciam aurum comestum confortat omnia membra
que tamen non mutat illa. Hoc enim facit sua assiduitate purgando et a superfluitate
constringendo. Unde eciam valet ad superfluitatem corporis corrosivam sive consumptivam, et ideo
valet contra lepram que leprosos. Et eciam aurum calefactum positum super membrum pilos
ab eo tollit et ultra crescere non permittit. Sic simili modo hec scriptura habet virtutem
confortativam. Unde dicitur Ecclesiastici 7: Sapiencia confortat sapientem super decem principes civitatis
et est eciam superfluitatis remotiva, ut quod dicitur Sapiencie 8 quod Sapiencia sobrietatem
docet. Item est lepre in peccatis immunditia. Item sicut dicitur Proverbiorum 14: Ibi
sapiens timet et declinat a malo. Ipsa eciam removet pilos id est opera carnis
qui pili ex carne et in carne nascuntur. Proverbiorum 7: Dixi sapiencie soror
mea es et prudenciam voca amicam meam ut custodiat te a muliere mala.
Ex quibus patet quod hec scriptura est utilior auro. Nam quod aurum facit corporaliter hoc
hec scriptura facit spiritualiter et ideo Proverbiorum 16 dicitur: Posside sapienciam quia auro
melior est. Et Sapiencie 7 dicitur: Nec comparavi illi lapidem preciosum quoniam omne aurum in
comparacione illius arena est exigua et tamquam lutum estimabitur argentum in conspectu
illius. Secundo excellit sacra scriptura in plenitudine bonitatis qua habet ex intento finali in toto
et istud est rasis [illegible] quod enim ex alto omni principio generatur ad altiorem finem ordinatur et
quod enim tendit in altum ascendit quantum de alto descendit. Attende igitur hic quamvis
in venter sicut dicit circulum et circumd principium sic ad finem circuli et

terenu producit doctrina cum sit et ideo de terra loquitur Joh. iij° et dicit hic in terra
pot relinquitur dicitur 3° sed sacra scriptura sicut a summo celo egressio eius sic occursus
eius usque ad summum eius et ideo de alijs scientijs et de ipsa potest dici illud ysa. lv
sicut exaltantur celi a terra sic exaltate sunt vie mee a vijs vestris sicut igitur
terra est in sensibilibus quantitas respectu celi quasi punctum sic bonitas et ve-
ritas ceterarum scientiarum comparata est quasi punctum respectu bonitatis ad quam
sacram scripturam conducit et dirigit nos singulis igitur sicut filij agar exquisierunt sapientiam
que de terra est ut dicit baruch 3° sed ut dicit Jeronimus ad paulinum discamus
in terris quorum scientia perseveret nobiscum in celis propterea quod in euangelio dicitur mathei v
gaudete et exultate ecce merces vestra copiosa est in celo Tertio hec scriptura ex-
cellit omnes alias certitudine veritatis quia non humano ornamento sed dominica revelatione
sacra doctrina tenetur per divina revelatione tenetur et alia autem sunt certissima in om-
nibus que quibus visa sunt certa audita sunt audita a deo quamvis infima in gradu
a lumine gratie ... clare ... diuine ... credit ... ut dicit Jeronimus
... et ideo sapiens ... quelibet ... sapientie ... revelata est ... prophete
prophete et apostolus ... sacre scripture dicit hugo libro ... de anima in hac
doctrina ... docetur veritas ... sapit bonitas ... promittitur felicitas nam
deus veritas est sine fallacia bonitas sine malicia felicitas sine miseria
cum est virtus aliarum scientiarum ... ista cum est passio hominis et ista est
virtus ... primogenita ante omnia constitutionem et ideo
doctrina excellit alias scientias ... voragine ... mali ...
... in sacra scriptura excedit limites nature ... sicut dicitur in libro
de spiritu et anima ... sunt ... quod infra nos quod iuxta nos quod supra infra nos
sunt que sensu percipimus iuxta nos que ... supra nos sunt que ... docet
ratio persuadet sed aut divina revelatione ... aut scripturarum auctoritate ...
et hec sunt profundissima misteria de quibus agitur in scripturis sacris ... augustinus libro
super genesim capitulo 3° sua altitudine ... superbos profunditate tenet ... veritate
pascit magnos affabilitate nutrit paruulos quia sicut dicit gregorius xx° libro moralium
capitulo p° quamvis omnes scientias atque doctrinas scriptura sacra sine aliqua comparatione transcendit
ut taceam quod vera predicat quod ad celestiam patriam vocat quod a terrenis desiderijs
ad superna amplectenda cor legentis immutat quod dictis obscurioribus exercet fortes
et paruulis humili sermone blanditur nec sic clausa est ut pauescere debeat
nec sic patet ut vilescat sed usu fastidium tollit et tanto amplius diligitur
quanto amplius legitur simul verbis adiuvat sublimioribus sensibus levat quod
aliquo modo cum legentibus crescit quod a rudibus lectoribus quasi recognoscitur et tamen doctis
semper nova reperitur et post subdit ad propositum et ut de rerum pondere taceam
scientias tamen omnes atque doctrinas ipso etiam locutionis suo more transcendit quia uno eodemque
sermone dum narrat textum prodit misterium et ideo dicit saluator apostolis
Math. 13° vobis datum est nosse misterium regni celorum etc. et ideo quod dicitur et
creditur aliquam scientiam istam excellere pertinet in ipsis scientijs vide Cymon de Cassia
libro 1° capitulo xviij° dicit enim cum sit simpliciter licet credit aliquam scientiam istam
excellere hec est in ipsis scientijs pertinere si eius littera intellecta ad quendam subtili-
tates alias de eius ... occultas intelligentias ... subiacet spiritu veritatis
revelatas fateris tibi met plus quam suis doctoribus credis investigacione

doctrine in subtilitate ingenii i varia peritia disputandi maior peritia reape est
est illa que datur virtute divinis dono revelacionis vel infusionis utique divino spiritu
resistitis in qua peccant omnes illi qui modo apposito xpi et doctorum corrigere intuitur
ac si pulcior esset modus eorum quam ille quem docuit pater et filius et spiritus sanctus sequitur
omnibus apparet huius scientie eminentia et profunditas tanta enim est profunditas istius scientie
quod nullo ut est abysso comparatur quod non est attingibilis unde pro istius abyssi attingibiles
profunditates quis (?) [illegible] profundum abyssi quis mensus est et sapientiam dei precedentem
omnia quis investigabit cui questioni respondet sapientia loquens ecclesiastici xxiiii gyrum
celi circuivi sola et profundum abyssi penetravi hoc autem non potest aliqua creatura teste apostolo
ad Roma xi o altitudo divitiarum sapientie et scientie dei quam incomprehensibilia sunt
iudicia eius et investigabiles vie illius tanta ergo est sublimitas huius scientie quod
in nullam creaturam inventa est quod spiritu sancto inflammati locuti sunt sancti dei homines
ii petri i Ecclesiastici xxiiii et cetera non est sed ex ore altissimi prodiit ecclesiastici xxiiii et tum
viribus proportionata non est quia luci comparata invenitur clarior et super omnem dispositionem
stellarum sapientie vii ecclesiastici nulla creatura sibi hanc scientiam dare potuit quia ipsam
non habuit sed liberaliter et gratiose tamquam datum optimum et donum perfectum a patre luminum
data Jacobi i et ecclesiastici i ad sanandum contritos corde et igitur misit pater filium
suum in mundum ut daret verbum suum scientie que sanaret omnes i misit verbum suum
et sanavit eos quod fuit via verius revenacionis loco thematis presupposita
In quibus quidem verbis sit rudis inducatur iuxta materias principales huius libri sententiarum quod
in quatuor libris principalibus pertractatur quatuor innuitur primo innuitur immense divinitatis mira
altitudo et hoc quo ad primum librum secundo tangitur nostri creatoris potentia bonitas
et hoc quantum ad materiam secundi libri tertio ostenditur divina sapientia nobis in carne unita
restaurata et hoc quo ad tertium librum quarto subiungitur perfecte sanitatis restitutio et hoc quo
ad quartum librum primum innuitur cum dicitur misit quia ego ut dicit Augustinus opera trinitatis ad intra
sunt indivisa et ergo tota trinitas misit iuxta illud exodi iii dominus deus patrum nostrorum
deus abraham et deus ysaac et deus jacob misit me ad vos secundum tangitur
cum dicitur suum omnia enim dei sunt eius creatoris et in hoc relucet bonitas creatoris
quia cuncta que creaverat erant valde bona Genesis primo tertium innuitur cum dicitur verbum Jeremie xx
ix suscitabo verbum meum super vos ut reducam eos quartum innuitur cum subiungitur et
sanavit eos iuxta illud actuum xiii viri fratres filii generis abraham et qui in vobis
timent deum vobis verbum salutis missum est sic igitur gerundium de hiis quatuor sunt
quatuor librorum principalium utique libri sententiarum misit verbum suum et sanavit eos sed omissis
tribus membris ultimis generalibus tribus libros ultimos sententiarum de quibus dicam specialiter
in suis locis duo precedente venio igitur ad primum membrum quod dixi quod in verbis premissis
innuitur immense divinitatis summa altitudo tanta enim est divinitatis altitudo ut dicit Augustinus
quod mens de deo cogitans deficiat cum sit incomprehensibilis sensus cum non capit cum sit in
visibilis lingua non explicat cum sit ineffabilis tempus cum non mensurat cum
sit interminabilis locus cum non capit cum sit incircumscriptibilis scriptura cum non explicat
cum sit inenarrabilis virtus cum non attingit cum sit inaccessibilis desideria et
vota transcendit cum sit incomparabilis et sicut omnis creatura ad deum comparata deficit
sic quia finiti ad infinitum nulla est proportio haec autem altitudo immense divinitatis declaratur
primus liber sententiarum in quo magister petrus lombardus nacione alias comestor de tribus
determinat scilicet et secundum hoc dividitur ipsum in septem partes in prima parte ostendit de quibus agit
hec scientia quia de rebus altissimis et signis ostendens in eadem parte quod res fruatur et

vtantur et ideo primo destructionem tractat et quia ideo quibus anima ab infidelibus expeditur ad
contemplandum ea in quibus delectandum est quia spiritus elevatur quia fruitio est finis laborum
et ideo non est eius hominis minus animus et spiritualis probare vinum degustare et
pregustans intelligere ut dicit Augustinus in epistola contra [illegible] et hec pars continet
unam distinctionem scilicet primam. In secunda parte determinat de ministerio altissime trinitatis ac unitatis
in summa quis ordo sit servandus agendo de sancta trinitate et quo in [illegible]
tercium duxit auctoritates quibus astruitur unitas essencie et trinitas personarum et quo in creaturis
appareat vestigium illius altissime trinitatis et in anima rationali ymago trinitatis in qua animus
[illegible] cogitationum tante altitudinis desperaret eo cum ipso ut dicat Augustinus
quoniam quo ad ymaginem dei est ipsius capax et gratie ymo et beatitudinis particeps esse
potest et hec pars incipit in secunda distinctione et continet duas. In tercia parte concludit questiones
circa ea hic dubium utrum deus altissimus genuit se deum vel alium et utrum essencia
essenciam vel persona personam vel principium et de potencia et voluntate gignendi
filium prosequitur inducens nos ad ea que sunt in fide tenenda postpositis erroribus et hec
pars incipit in quarta distinctione et continet distinctiones quatuor. In quarta parte agit de simplicitate
et immutabilitate et simplicitate divine essencie et hec pars incipit in distinctione octava et
continet unam distinctionem. In quinta parte agit de distinctione personarum et de qualibet persona
sigillatim et incipit in nona distinctione et continet 11 distinctiones. In sexta parte
agit de proprietatibus illarum altissimarum personarum utrum sint et quid sint cum persone vel
essencie et de quibusdam nominibus que dicuntur vel proprie vel appropriate de divinis personis scilicet quo
pater cuius proprium est paternitas [margin: et potencia attributum] est a nullo origo sine origine principium sine principio et quo
filius cuius proprium est filiatio et sapiencia attributum a patre procedit per eternam generationem
tanquam principium de principio et origo de origine et quo spiritus sanctus cuius proprium est spiratio
et bonitas attributum ab utroque equaliter procedit et ad creaturas [illegible] mittatur que ideo
facit magister ne in investigatione ita arduorum tam [illegible] a patre tam in [illegible]
quam a filio tam in [illegible] quam accipimus a spiritu sancto [illegible]
tres sunt qui testimonium dant in celo pater verbum et spiritus sanctus primo Johannis v. [illegible]
[illegible] sic testatur pater [illegible] in spiritualium investigatione [illegible] quantum possumus filius
si quantum scimus spiritus sanctus si tamen quantum nobis suggerit [illegible] et hec incipit
in distinctione xxvi et continet octo distinctiones. In prima parte agit de quibusdam que
dicuntur de deo altissimo secundum essenciam que propter difficultatem [illegible] tractatum
requirunt et de sciencia divina cui malicia subest et de presciencia dei quam evadere non
potest de predestinatione sine qua nemo beatus esse potest et de dei omnipotencia et de
divina voluntate omnium causativa [illegible] malicia non habet exemplar et hoc magister
ideo facit ut inducat ad humilitatem timoris et perseverantiam et hec incipit in distinctione
tricesima quinta et continet xiiii distinctiones usque ad finem et quamvis quolibet [illegible]
[illegible] sue altitudinis excedit humanum intellectum tamen altissimus misit suum
suum scilicet magistrum Petrum Lombardum qui cum aliis doctoribus [illegible] sibi
[illegible] scilicet hanc sacratissimam sacram declarans omnibus nobis tam [illegible] debilis
doctrinam qui aliis audientibus intellectum aliqualiter eorum verborum [illegible]
xviii [illegible] sermonum tuorum illuminat et intellectum dat parvulis. Illuminat scilicet
animam sanando Mathei viii. tamen dic verbo et sanabitur anima mea. Et intellectum dat
sed tamen hoc verbum non omnes capiunt Mathei xix. Aliqui enim audientes hoc verbum

scandalizati sunt sicut pharisei Mathei xv. Alii autem non sunt scandalizati et qui beati sunt iuxta illud Ecclesiastici xiiii°: Beatus vir qui non fuit lapsus in verbo. Et Jacobi iii°: qui in verbo non offendit hic perfectus est. Et igitur in isto verbo consolabuntur sicut in Actibus Apostolorum xv, videlicet Judas et Sylas verbo plurimo consolati sunt fratres. Quapropter loquamur verbum dei cum fiducia Actuum iiii° et audiamus hoc verbum quod factum est via per vitam eternam consequendam. Dicit dominus Lucae xxiiii°: qui me elucidant vitam eternam habebunt. Et 2° Johannis quinto: qui verbum meum audit et credit habet vitam eternam quam nobis prestare dignetur missus in medium per redemptionem generis humani qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

Utrum viator per studium sacre theologie possit ad evidentiam veritatum theologicarum de communi lege pervenire. Et arguitur ad partes quod non. Et primo quia questio sit vana per studium theologie aut acquiritur fides aut opinio aut scientia de veritatibus theologicis. Non potest dici primum quia secundum Augustinum [illegible] decimo capitulo primo: multi fide pollent qui hac scientia non pollent et loquitur de theologia. Nec per studium acquiritur opinio quia opinio est cum formidine. Sed theologicum studium non est cum formidine quia si sic, sequeretur quod studium theologicum esset periculosum quia induceret formidinem. Relinquitur igitur tertium scilicet scientia et per consequens questio vana. Et confirmatur: intellectus viatoris est naturaliter capax cuiuslibet veri et sic est veritatis theologice cognoscitivus. Sed antecedens: non enim potest esse intellectus respectu veri cuiuslibet quam voluntas respectu naturaliter boni. Sed voluntas conformiter naturaliter amativa cuiuslibet boni et intellectus est naturaliter cognoscitivus cuiuslibet veri et cognoscitivus antecedens non est ex eo quia sicut bonum est primum obiectum voluntatis ita verum est primum obiectum intellectus, secundum philosophum vi° Ethicorum. Et igitur quod intellectus viatoris est in potentia naturali respectu cuiuslibet veri et per consequens potest ad similitudinem evidentie veritatis theologice naturaliter attingere.

In oppositum arguitur: veritates theologice non possunt intelligi nisi fide precedente et igitur de communi lege per studium sacre theologie sine fide non potest pervenire viator ad evidentiam veritatum theologicarum cognitarum. Sed antecedens patet per illud Ysaie vii°: nisi credideritis non intelligetis. Et probatur: quia principia theologie sunt mere credita et igitur per discursum non acquiritur evidens veritatum theologicarum cognitio quia per discursum non potest esse magis evidens conclusio ex eo quod premisse a quibus conclusio ex eo ymo magis nec conclusio potest esse evidentior premissis a quibus eius evidentia educitur. Sed antecedens patet per Dyonisium de divinis nominibus capitulo 2° ubi dicit: non assentienti eloquiis sacre scripture non potest manuductio fieri ad theologicam scientiam et per consequens quod sciat.

Antequam accedo ad questionem istam primo premitto laudabilem consuetudinem in scolis theologicis fieri consuetam. Scilicet quod non intendo aliquid dicere vel asserere quod sit contra determinationem sancte matris ecclesie vel contra approbatos doctores vel quod sit piarum aurium offensivum. Et si quod absit aliquid tale dixero vel per lapsum lingue vel communem ignorantiam que est multiplex et magna in me, illud revoco communiter sicut dixi et correctioni et habeo pro non dicto subiciendo me et omnia premissa et in posterum etiam

hic librum vel ext^a dicenda correctioni meorum magistrorum et illorum omnium quorum
interest de iure communi vel ex privilegio speciali curantes corrigere et ad viam veritatis
reducere ymmo non tantum doceri et corrigi in materiis theologicis desidero per magistros
et doctores huius sancte facultatis sed eciam per minores et parvulos quibus divina
misteria sepe revelantur Mathei xi non verebor informari et hac protestacione
tamquam medicinali contra morbum generantem pravitatis passumo ne inficiar si aliquid
quod sit fidei visum fuero dubitare quia quamvis dubium in fide cesset infectio
tamen illud depromatur dubitative intelligi ut dicunt doctores ac hac laudabili
protestacione premissa venio ad decisionem questionis quam divido in quatuor articulos
In primo videbitur an viator ex puris naturalibus naturaliter possit ad noticiam cuiuslibet
veritatis devenire Secundus erit an theologus intelligat perfecte veritatem Tercius erit an quilibet
intencionem suorum studiorum debeat dirigere in theologiam velud in finem quo semel
eam debite ordinare Quartus erit de quesito Quantum ad primum noto quod viator
est qui non habet premium beatificum sibi de communi lege possibile et est in statu merendi
vel demerendi aut esse potest de communi lege per primum excluduntur beati existentes in paradiso
per secundum sibi de communi lege possibile excluduntur dampnati existentes in inferno quamvis
licet possint habere beatitudinem de potencia dei absoluta non tamen de communi lege per
tercium scilicet et est in statu merendi excluduntur anime existentes in purgatorio per
ultimum membrum quod additur aut potest esse etc includuntur infantes et furiosi qui
carent libertate arbitrii qui licet ut sic non sint in statu merendi vel demerendi
tamen de communi lege aliquando possunt esse Ex ista diffinicione sequitur corollarium quod non omnis
viator est in statu merendi patet de existenti in peccato mortali Secundo sequitur non omnis
viator est in statu demerendi patet de beata virgine que non fuit peccatrix et tamen
viatrix Tercio sequitur omnis viator compos racionis potest mereri vel demereri patet
ex dictis Secundo noto quod licet veritas diversimode describitur per doctores anti-
quos tamen est descripcio ipsius quam dedit ysaac dicens veritas est adequacio rei
et intellectus cui quo videtur concordare etiam Anshelmus libro de veritate qui
veritas est rectitudo sola mente perceptibilis quam descripcionem tangens beatus Thomas
questione prima de veritate dicit communis rectitudo ista consistit in quadam adequacione et ex hoc
sequitur quod ex quo veritas importat quandam adequacionem que consistit in commensuracione et communiter ex hoc
denominatur aliquid verum sicut denominatur aliquid mensuratum et quia aliquid denominatur
mensuratum dupliciter uno modo a mensura intrinseca ut corpus dicitur mensurari linea superficie
et profunditate tamquam a mensura intrinseca alio modo aliquid mensuratur mensura extrinseca et
ex hoc denominatur mensuratum ut locatum loco pannus ulna et cetera sic similiter
aliquid potest denominari verum ab intrinseca scilicet veritate que est in ipsa re sicut
a forma inherente sicut albus denominatur sanguis a qualitate forma sua aut sanus
dicitur que veritas secundum beatum Thomam ubi supra questione prima nichil aliud est
quam entitas intellectui adequata maxime divino vel intellectum sibi adequans
secundum conformitatem et sic beatus Augustinus diffinit veritatem in libro soliloquiorum dicens verum
est illud quod est sicut videtur et Avicenna in sua methaphisica veritas cuiuslibet rei est pro-
prietas sui esse quod stabilitum est ei et sic dicitur ens et verum convertuntur et cetera et
ideo eius verum quodque sicut se habet ad esse sic se habet ad veritatem Alio modo aliquid deno-
minatur verum a veritate extrinseca et sic denominantur omnes res a veritate prima in quantum

commensurari seu coadequari veritati prime hoc est veritati divini intellectus que est ipse deus secundum
sanctum Thomam in prima parte questione xvi articulo 1o. Secunda veritas logicis xiiijo huius ergo sed
vera veritas et veritas deque dicitur veritate videtur sonare aliqualiter vera philozophi 2o metaphisice
v 8o veritas quod possessionibus ea ut sunt vera commensurari autem et coadequari aliquas
res tali veritati non contradicitur sed secundum quod coincidere sequitur sic sunt vel fiunt sicut
in mente divina precepte sunt inquantum implent illud quod decus est ordinatum ab
intellectu divino ut tangit beatus Thomas in prima parte questione xvi articulo 8o. Velud domus
vel alia res artificialis dicitur adequata conceptioni sive intellectui artificis inquantum
sic fiunt sicut fuerat precepta sic veritatem capit sanctus Thomas ubi supra articulo 6to. Si loquitur
de veritate secundum quod est in rebus sic omnes sunt vere prima veritate cum unumquodque assimilatur
secundum entitatem et sic licet sint plures essencie seu forme rerum tamen una est veritas divini
intellectus secundum quam omnes res denominantur vere. Hec ille. Sic eciam loquuntur aliqui
philosophi circa 6tum metaphisice quod res intellecta a deo dicuntur vere conformiter seu convenienter
ad intellectum divinum a quo dependent et hec non a veritate prima potest eciam denominari
enunciacio vel vera ut dicit beatus Thomas questione nona de veritate. Veritas que est in intellectu divino
mensuratur a rebus quia dicitur veritas est adequacio intellectus ad rem vel ad res
quibus res mensurat et denominantur a veritate prima hec igitur quod non solum veritas rei sed eciam
veritas intellectus vel enunciacionis que in intellectu est a veritate prima denominatur. Hec ille.
3o aliqui denominantur a veritate complexorum sive expositorum prout loquitur philosophus de veritate circa
finem sexti metaphisice. Dicitur unde viij quos assimilacionem in proposito hec igitur veritas principaliter
ponitur in mente prout ibidem testatur philosophus viij et similiter non sunt in rebus ut bonum
et malum sed in mente. Et infra cuiusque complexio et divisio est in mente et non
in rebus. Attribuitur tamen talibus veritas dicitur eciam quoniam propositionibus vocalibus et scriptis inquantum
significat veritatem in mente sicut urina dicitur sana inquantum est signum sanitatis ut eciam
vult beatus Thomas in parte prima questione xvi articulo sexto et secundum Albertum magnum super
predicamenta et super librum Periarmenias. Talis veritas eciam potest esse in re et hoc causative quia
res est causa quare ipso dicitur vera quia ab eo quod res est vel non est oratio dicitur vera
ut dicitur in predicamentis. Ergo denominatur vel denominari potest aliquid verum quocumque modo
edita vel scripta vel alia manifestacione secundum hec dicimus istud est verum quia sic
scriptum est in ewangelio vel quia talis dixit vel a tali auditum est. Et propter hoc
venit locus ab auctoritate et inde venit quod dicitur aliquis intelligere talia vel talia
scriptura et sic eciam dicitur quod fides innititur veritati prime hoc est illis que sunt audita
a deo seu manifestata que falli non potest ut dicit beatus Thomas 2a 2e questione quarta articulo
quinto et in prima parte questione prima articulo 8o. Confessus sic statibus sit prima conclusio hec:
intellectus viatoris est naturaliter capax passive cuiuslibet agnite veritatis. Probatur
conclusio per Augustinum in libro de spiritu et anima ubi dicit ad similitudinem tocius
sapiencie facta omnium in se similitudinem gerit. Et philosophus 3o de anima dicit quod intellectus
est quodammodo omnia et probatur ratione nichil generit passive ad intellectum cuiuslibet
veritatis nisi naturalia ipsius intellectus igitur cum suis naturalibus est passivus in potencia
passiva ad agnicionem cuiuslibet veritatis generatur sed antecedens patet quia nec obiectum
nec situs nec quodlibet aliud potest impedire nudam potenciam potest dici quod sit intellectus
receptiva patet quia omnia ista dicta generunt effective et per ista conclusio eciam est conformis
ad oppositum. Conclusio 2a: intellectus viatoris non potest cum solis naturalibus ad
cuiuslibet veritatis agnicionem pervenire. Probatur conclusio quia apostolus 2e Corinthiorum iijo
ubi dicit non sumus sufficientes cogitare aliquid quasi ex nobis tamquam ex nobis

ab auctoritate

Ubi gloza dicit cogitare bonum ex nobis non est ex nobis sed ex gratia dei et sunt
verba Augustini de predestinacione sanctorum Est illa conclusio patet per beatum Augustinum
xiiii° de civitate c° iiii° ubi dicit desperata fidem generis de hybridibus que
ignorare non licet vel expedit nec per nos nosse ypocrisi sunt et prima ratio
viator non potest ex solis naturalibus cognoscere veritatem articulorum fidei igitur ergo vera conclusio
antecedens 2^e quia si sic tunc superflueret fides infusa quod non est dicendum Ex istis duabus conclusionibus
sequitur primum corollarium intellectus viatoris multarum veritatum est capax passive quarum
tamen cognoscere non est efficax active patet conclusionibus Corollarium 2^m viator tenetur multis
veritatibus assentire non per se notis nec ex per se notis deductis patet ex 2^a conclusione
Corollarium 3^m viator precise ex se non potest assentire cuilibet veritati ad salutem necessarie
patet de articulis fidei Corollarium quartum intellectus potest assentire alicui propter cognicionis
firmitatem nullam rationem cogentem patet de credendis Conclusio 3^a viator non potest ex se precise
cuilibet agnite veritati conformiter agere patet quia non potest illi veritati agnite se
conformare secundum precepta dei sunt servanda omnia peccata sunt vitanda et de aliis
multis veritatibus quas cognoscere potest viator vel habere igitur conclusio vera Est
confirmatur quia si posset cuilibet agnite veritati conformare sequitur quod viator ex solis
naturalibus posset mereri quod est error pelagii Consequentia quia esset meritum posset
esse agnite veritati ex solis naturalibus et si huic conformaret sequitur propositum Corollarium
primum viator sine gratia non potest cuilibet recto dictamini se conformare patet conclusionem
cum viator possit habere rectum dictamen quod deus est incomparabiliter diligendus et tamen
illi non possit se sine gratia conformare Corollarium 2^m illud augustini non valet
viator sine gratia habet rectum judicium quod deus est super omnia diligendus igitur deum
sine gratia viator potest super omnia diligere patet quia antecedens potest fieri viii de gratia legere
et glossas filium et hereticum ut patet per beatum Augustinum octuogesimatertia questionum conclusio
2^a sic dicentem non quod naturalis ratio dictat natura potest per naturalia sua principia natura
omnia legis precepta inquit Augustinus et de dictamine legis naturalis et tamen hoc
sine gratia dei implere non potest Corollarium 3^m viator sine gratia gratificante potest
velle cuilibet judicio recto dato se conformare non per obstante peccata conclusionem
patet quia quidquid potest esse ab intellectu presentatum voluntati sub ratione boni hoc
potest voluntas velle cum bonum sit obiectum voluntatis ex 1° ethicorum Et intellectus
potest voluntati presentare illud quod recta ratio dictat sine gratia igitur viator potest
velle se illi conformare consequentia et antecedens patet et secundum non est de se dei quia
nichil volitum nisi cognitum 3° ethicorum Corollarium 4^m non eo ipso quod aliquis
vult diligere deum super omnia existens in mortali peccato potest sic diligere deum est in
peccato mortali patet ex conclusione Corollarium 2^m licet eo ipso quo aliquis vellet perficere
precepta actualiter non tamen sic vult mereri eo ipso actualiter meretur licet omnia pateret
per apostolum ad romanos 7° dicentem velle michi adiacet perficere autem non invenio et
per beatum Augustinum de gratia et libero arbitrio c° xxv° dicentem qui vult se facere
mandata dei et non potest iam quidem habet bonam voluntatem sed invalidam et parvam
et tamen de primo

De Secundo articulo

Circa secundum articulum in theologia inutiliter prestatur veritati fermentato distinctionem
de veritate dictam in primo articulo Conclusio prima loquendo de veritate secundo dicta theologia
viatoris non invenitur prestatur veritati patet quia nulla talis veritas est prestatur

p^m cor^m

2^m cor^m

3^m cor^m

4^m cor^m

9° 3^a

p^m cor^m

2^m cor^m

[illegible]

[illegible] 3^a p^e

[illegible]

9^a p^a

quia nulla entitas creata prima seu creata deum est perpetua. Similiter nec theologia viatoris etiam
quocumque modo capiatur sive in scripto sive in voce sive in mente humana est perpetua et probatur
gelon est expresse beatus Thomas questione nona de veritate ubi dicit si accipiamus veritatem verorum creatorum
eis inherentem quam invenimus in rebus et intellectu creato sic veritas non est eterna
nec rerum nec enuntiabilium cum ipse res vel intellectus quibus ipse veritates inherent non
sunt ab eterno. Corollarium primum nulla res creata prima enim est perpetua patet ex eodem. Corollarium 2m
patet et primo prima dicens quod scientie sunt perpetue veritatis aliter capit veritatem quam hic in eodem
Conclusio 2a loquendo de veritate 2o theologia viatoris non magis quam alie scientie in veritate
perpetue veritatis patet per beatum Thomam questione nona de veritate ubi dicit si autem accipitur veritas verorum
creatorum qua denominantur omnia vera sicut ab extrinseca mensura que est veritas prima
sic omnium rerum et enuntiabilium et intellectuum veritas est eterna propter eum omnes res seu
omnes enuntiationes ab una prima et perpetua veritate denominantur in omnibus veritas
ut est perpetua. Corollarium primum prima veritas increata est causa et exemplar omnium aliorum verorum
et ratio requisita ad eorum veritatem patet quod non potest esse aliquid creatum verum nisi quod
primum verum increatum causet et conservet et ut exemplar ipsum quodcumque verum creatum re-
putat. Iam dicit Augustinus super psalmo primo prima veritate quod deus est vera sunt omnia
et concordat Anshelmus de veritate capitulo ultimo et ultimo ubi ponit una veritate verum esse
quod verum est et omnium verorum una est veritas que est deus. Corollarium 2m impossibile est rem
creatam esse veram eciam si non veritate prima fabricata fuerit et actuetur in sua prin-
cipali veritate. Conclusio 3a loquendo de veritate 2o et veritate perpetue theologia viatoris non
in veritate potius aliis scientiis plus perpetue veritatis quia scientie in aliis scientiis eciam
respiciuntur tamquam veritas perpetua patet quia dicit prima prima parte demonstratio fieri ex veris et primis ut liber
aliter se habet et primo posteriorum et 6to ethicorum scibile est perpetuum. Corollarium quamvis propositiones
non sunt perpetue veritatis capiendo perpetuum proprie tamen sunt similiter propositiones possunt dici
perpetue veritatis primo posteriorum non est eciam dictus 1a pars patet quod propositiones sunt perpetue veritatis quod si
perpetue primo posteriorum non est eciam quam ipse et quelibet eius consequens quandocumque formantur sunt vere et non
formantur sunt vere vel quod ipse et quelibet eius consequens quandocumque formantur sunt vere et non
possunt non esse vere stante ipsarum primaria impositione significationis vel impossibile est quod
possunt non esse vere stante ipsarum primaria impositione significationis vel non fuissent re sicut sunt fuisse
ipse formate non esset ita sicut ipsa significant vel non fuissent re sicut sunt fuisse
se suo modo destructio et possibile. Conclusio 4ta Habet scripturae potius scientiis in veritate
perpetue veritatis loquendo de veritate 2o preter omnes alie scientie a theologia in auctoritate seu in veritate
humana fundatur theologia vero fundatur in revelatione tamquam in auctoritate divina que est perpetua
in 2o quia ut quia veritas est id quod fundat patet per antecedens patet ex hoc alie enim scientie a theologia
quia veritas est fundata quia 2m rationem humanam in veritate ut
dicitur humana tamquam in auctoritate humana fundata quia 2m rationem humanam in veritate ut
tangit beatus Thomas prima parte questione prima articulo primo et eciam beatus Thomas in 2a 2e questione certa articulo
dictatur ubi dicit quod veritates intellectuales ut scientia sapientia et intellectus possunt
a philosopho 6to ethicorum in veritate humana ratione aut fundatio non est perpetuum utrum ex prima
gelon 2a pars probatur sed quod theologia fundatur in revelatione divina patet quia spiritus sanctus est
auctor et assertor ipsius patet hic de testamento veteri et presertim de libris Moysi
quia locutus est deus Moysi cum quibus illa scripta sunt quod deus asseruit et composuit utrum per
illos libros de libris Salomonis est patet expresse ex textu biblie quod auctor
istorum est spiritus sanctus quia Salomon petiit sapientiam magnam adeo et optinuit ut
omnes qui ipsum in ipsius presentiam veniebant cum sapientia divina in ipsius libros plures condidit
et conscripsit. Et patet de scriptis prophetarum quas deus composuit et asseruit propheta

namque ymitatores et notarii harum scripturarum fuerunt sicut Baruch notarius fuit Jere-
mie de quo dicitur Jeremie xxxvi° quod Baruch scripsit ex ore Jeremie omnes sermones
domini. Secundum patet 2a Petri primo ubi dicitur non enim voluntate humana allata est aliquando
prophetia sed spiritu sancto inspirati sunt prophete et locuti sunt sancti dei homines. Et 2a ad Thimo-
theum iii° loquens apostolus de sacra scriptura omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad do-
cendum. Sed de scriptoribus evangeliorum patet Johannis xvi° cum Christus dixit discipulis suis
cum venerit ille spiritus veritatis ille docebit vos omnem veritatem. Sed quod talis revelacio
sit perpetue veritatis patet primo ps. xxxxv Dominus custodit veritatem in seculum seculi. Et post
deus qui est veritas perpetua est auctor sacre scripture. Sed auctori suo aliquid non
congruere dicatur immitti immitti perpetue veritati. Prima pars patet per beatum Thomam prima parte
questione prima articulo x° quod auctor sacre scripture deus est. 2a pars non. Corollarium primum
Sacra scriptura est infallibilis et irrefragabilis veritatis patet corollario Johannis x° ubi Christus
dixit non potest solvi scriptura ubi glosa interlinealis non potest falsitatem arguere. Corollarium
2m Sensus litteralis sacre scripture loquens assertive est verus ubique cum est a spiritu sancto
qui nunquam fallit nec fallitur. Corollarium 3m Talis sensus sacre scripture nunquam potest sub-
esse falso et hoc vult beatus Thomas in prima parte Summe questione prima articulo x° in responsione
dicens quod sensus litteralis est quem auctor intendit ~~auctor~~ autem sacre scripture deus est
qui omnia simul comprehendit et ideo infert quod sensus litteralis sacre scripture nunquam
potest subesse falsum quia omnes veritates ipsius vel sunt revelate vel inspirate a deo
vel ex illis tamquam principiis deducte seu per modum artis deductionalis ut faciliter potest
patere volenti discutere processum theologicum. Corollarium quartum: Sacra scriptura continet sensum determina-
tum intentum a spiritu sancto in ipsa contentum patet quia si non haberet sensum certum sed incertum et vacuum contra-
rias fabulas et fictiones ut sic diceret eundem textum ipsam mentem ut apparet eis exponentibus vel
exponere volentibus non immitteretur perpetue veritati quod est contra predicta. Et ex hoc sequitur quod non foret scientia
sed potius opinio et nullus posset se dicere scire seu intelligere ipsam vere quin timeret
de alio sensu et sic non posset scire, nec aliquis posset esse verus doctor seu magister
in theologia, nec utile esset studere ipsam ex quo nullus posset ad certum sensum in ipsa
pervenire quod omnia sunt incongrua et absurda. Corollarium quintum: Quicumque sacram scripturam aliter
intelligit quam spiritus sanctus efflagitat licet ab ecclesia non recesserit tamen hereticus potest
appellari patet per beatum Jeronimum et ponitur in decretis vicesima quarta causa questione iii
Hereticos et xxxvii distinctione: Unde pseudoprophetas esse debemus accipere qui aliter
scripturam non accipiunt quam spiritus sanctus sonat et procedit etc. Et aliqualiter beatus Augustinus
primo libro de doctrina christiana capitulo xxxv dicens Quisquis in scripturis aliud sentit quam
ille qui scripsit illis non mentientibus fallitur et ulterius dicit qualiter corrigendus est, sed
si ad edificacionem in karitate sibi sensum alium assumeret ille autem qui scripsit est spiritus sanctus
iuxta illud psalmi Lingua mea calamus scribe. Corollarium 6tum: Errant ymmo
peccant qui dicunt verbum dei seu sacram scripturam totaliter et gratia solacii exercere volunt, patet
quod clerici predicti sunt precedunt scripturam sacram esse flexibilem ad modum cere et hoc est
variabilem esse ad beneplacitum exponencium et sic nec ipsam habere sensum certum nec
ipsam esse infallibilis veritatis. Quod autem clerici peccant hoc non videtur esse dubium, ex quo
clerici videntur sentire de sacra scriptura aliter quam est et quod contrarium predicta possunt heretici
appellari, et quibus locutus ioco se et gratia tedii et solacii vel tamen clerici totaliter

cor. 1m

cor. 2m

cor. 3m

cor. 4m

cor. 5m

cor. 6m

excusant a peccato ad minus ut scandalum pusillorum qui nesciunt quod quinque [illegible]
[illegible] dicit et maxime propter illud quod scribit beatus Augustinus libro l. omeliarum omelia xxvi
et habetur [illegible] in decretis [illegible] questione prima Interrogo vos ubi dicitur Interrogo vos
fratres et sorores dicite michi quod vobis plus esse videtur verbum dei an corpus Christi
si vultis vere respondere hoc utique debetis dicere quod non sit minus verbum dei quam corpus Christi
et ideo quanta sollicitudine observamus cum nobis corpus Christi ministratur ut nichil
ex ipso de nostris manibus in terram cadat tanta sollicitudine observemus verbum dei
quod nobis erogatur et hoc dictum est sane intelligendum quando dicit non minus est verbum dei
quam corpus Christi quod ista comparacio non refertur ad ipsa collata cum in veritate melius
sit melius corpore Christi sed refertur ad nos ita quod hec comparacio non attendit penes
dignitatem sed penes efficaciam quia corpus Christi verbo predicatorum maius est dignitate
sed et in efficacia quo ad nos auditores verbum predicatorum non minus est ymmo maius
est [illegible] quanto verbum predicatorum plures convertit et plures facit homines compungi etc. per
verbum dei omnia peccata tolluntur sed per corpus Christi solum venialia tolluntur Hec Augustinus
super illo verbo Interrogo. Verbum quod quo verbum dei comparatur aliqualiter ad corpus Christi adiungit
illi an sit licitum cum verbo dei seu de sacra scriptura iocalia gerere etc. de 2o
Deinde ad 3m articulum in quo queritur an quilibet intencionem suorum studiorum
debeat dirigere in theologiam seu in eam debite ordinare Notandum intencionem studiorum
dirigere seu ordinare ad theologiam intelligo theologiam acquirendam vel non comprehendam
per alios ab illis que tradit Primo noto intencionem dirigere ad aliquid potest intelligi
dupliciter Uno modo actualiter videlicet in quolibet studio vel exercicio de theologia actualiter cogi-
tando Alio modo habitualiter scilicet et virtute animi propositum absque oppositi admissione
maxime agendo seu exercendo se in studiis seu actibus ad minus in principio actualiter
convertens in theologiam implicite vel explicite hoc est intendendo per illa cognicionem dei
quam docet theologia vel intendendo illud quod promovet eum ad talem cognicionem seu
eorum que sunt necessaria ad salutem 3o noto quod theologia dupliciter accipi potest Uno modo pro
noticia tantum veritatum theologicarum per modum auctoritatis receptarum et videtur ipsa
Augustinus in libro de videndo deum ubi dicit illud dictum sic quod testimonio communi
aliorum et in eodem Augustinus assumens illud prima Iohannis tercio Scimus quam cum apparuerit
similes ei erimus sic sic dicit quod non dum factum est sciat quod non videndo
sed credendo cognovit et theologia multum large accipitur nec differt a fide 2o modo
accipitur theologia pro noticia tantum veritatum theologicarum non solum ut ibi continentur scilicet
prout sola divina auctoritate tenentur revelate vel per modum auctoritatis recepte sed
etiam ut amplius intellecte aliquibus ex [illegible] nobis notioribus vel cum adiutorio
eorum Ysaie vii o. Si non credideritis
fidei quod iuvat ad talem noticiam iuxta illud Ysaie vii o. Si non credideritis
non intelligetis quod per modum principiorum prout exceditur alie per viam artis possunt
deduci quod vero per modum conclusionum taliter ex eis deducuntur ita quod tamen conclusionibus per
quas [illegible] non formaliter continentur sunt
aprioris quam conclusionibus multe alie veritates in sacra scriptura non formaliter continente sunt
per viam artis deducibiles ad fidem gignendam nutriendam et roborandam et contra
impios hereticos defendendam vel ad consimilia alia et capit theologiam beatus
Augustinus xiiii o. de trinitate capitulo primo ubi dicit Huic scientie tribuendo illud quo fides sa-
luberrima que ad veram beatitudinem ducit gignitur nutritur defenditur et roboratur

et post pauca / aliud est enim scire tantummodo quid homo credere debeat / aliud est scire
quo hoc ipsum et piis opituletur et contra impios defendatur quod proprio vocabulo appellans
scienciam appellare videtur et infra qua scientia non pollent fideles plurimi quamvis
plurimi polleant ipsa fide ¶ Conclusio prima non tenetur intentor studiorum suorum dirigere
semper actualiter in theologiam acquirendam / probatur pro illis tenetur semper ferri actu in deum
sicut in theologiam [illegible] plerique a maiori [illegible] patet per b. tho. 2a 2e. q. c
lxxxiiii arti 2o ubi dicit modus presentis vite non patitur ut homo semper actu
feratur in deum / et Aug. tercio libro de li. ar. non est in potestate nostra quibus visis
tangamur ¶ Conclusio 2a cuilibet maxime katholico oportunum est de necessitate salutis
intentionem studiorum primo dirigere et ordinare ad theologiam [illegible] usque ad finem quo
adminus habitualiter / probatur cuilibet oportunum est ut intentio studiorum eius dirigatur
primo ad ea que sunt necessaria ad salutem / sed theologia predicto modo est necessaria ad salutem
igitur [illegible] / sed [illegible] patet per illud salvatoris Mathei 6to primum querite regnum
dei [illegible] xvi quam commutationem dabit homo pro anima sua ubi innuitur quod in
omnibus in operibus debet intendi salus anime / et probatur ista [illegible] non dirigere
homines intentionem suam ad necessaria salutis est ipsa contempnere vel negligere sed talia
negligere vel contempnere est peccatum / [illegible] quantum / [illegible] non dirigere
aliquem intentionem ad oportunum [illegible] vel hoc est [illegible] non [illegible] in quo
iudicatur contemptum [illegible] illud salvatoris Math. vito aut unum sustinebit et
alium contempnet vel non dirigere est negligere non apponendo diligentiam sive studium
ad [illegible] illud [illegible] illud b. tho. 2a 2e q. liiii arto primo ubi dicit quod in-
prudencia est peccatum [illegible] negligencie [illegible] non adhibet studium ad [illegible]
ubi non adhibetur studium dicitur negligencia / [illegible] talia negligere
seu contempnere sit peccatum patet per b. tho. ubi supra arto tercio quod dicit mortale
peccatum est negligencie sive per negligenciam pertinet [illegible] de necessitate salutis sive sit
actus sive [illegible] quod contempnere sit peccatum patet per b. tho. in eadem q. arto
primo quod dicit [illegible] divinis [illegible] peccatum mortale [illegible]
[illegible] et repudiet divina documenta [illegible] agit / et [illegible] vera
quod cuilibet oportunum est ut intentio sua primo dirigatur ad ea que sunt necessaria ad sa-
lutem maxime ex quo cuilibet oportunum est [illegible] mortalia evitare / [illegible]
quia theologia predicto modo accepta est notitia circa virtutes theologicas [illegible]
[illegible] sed talis notitia [illegible] homini necessaria ad salutem ad minus quo ad articulos
fidei quos necesse est nosse [illegible] per b. tho. prima parte Summe q. prima
articulo primo ubi dicit sic / necessarium fuit ad humanam salutem esse doctrinam quandam secundum
revelationem divinam preter philosophicas disciplinas et infra declarans quibus dicit
necessarium fuit homini ad salutem quod ei nota fierent quedam per revelationem divinam
que rationem humanam excedunt / [illegible] theologia predicto modo dicta non differt
a fide ut prius dictum est / sed fides est necessaria quia sine fide impossibile est placere deo
ad heb. ¶ Conclusio 3a [illegible] oportunum est maxime katholice intentionem studiorum suorum
dirigere in theologiam [illegible] quia [illegible] finis ad quem re-
spiciendo debet [illegible] sua dirigere / ut sagittator volens tangere metam sive signum

1o

2o

3m [illegible]

regit se prout vidit ipsi et ex exquo ipi gentiles solo ductu nali qsi palpitado in
tenebris suorum studiorum videntur semper direxisse in dei cognicionem quinquam imperfecte et
hec propter ipsorum persuasiones sequitur quod multo magis xpiani tenentur ad hec que satis possumus
colligere ex pluribus dictis et scriptis philosophorum gentilium et precipue ex scriptis aristotilis
qui totus vaia tractat ex de ipso deo utz 8us phi et de primo motore 2 xii metha
de quo entes et ex omnia moralia ordinat ad felicitatem quam dicit consistere in actu
optime potencie respectu optimi obiecti utz exp 2 x ethi Concl'o 2a ap
plicantes se vel alios ad studia principaliter propter lucrum sive divicias honores
vel delectacionem in seculo peccant patet quia clerici principaliter tenentur sic mittere suam
ad ea que sunt de necessitate salutis sed clerici etiam non faciunt ex patet ex hoc aliquis
docendo alios propter talia temporalia peccat ut patet aggeo i ubi dicitur sacerdotes eius
in mercede docebant et prophete in pecunia divinabant et prius sequitur propter hec ergo ca
vestri syon quasi ager arabitur Concl'o 3a nullus excusatur simpliciter ab ignorancia
eorum que sunt de necessitate salutis quia tenetur quis ad ea diligenter ad hibere patet
quia quilibet tenetur ipsis intendere et non negligere nec obstat si sit aliqua ita
necessaria super vires intellectus humani quia si faciat homo quantum in eo est deus
alia perstabit utz de cornelio actuum x ut communiter doctores dicunt et b. tho i questionibus
de veritate q xiiii ar xi ponit si homo inveniretur in silua et inter lupos et si ductu
racionis faciat quantum in ipso esset deus non deficiat ei Concl'o 3a licet theologia
2o accepta omnibus esset multum utilis nullis tamen specialiter necessaria sed vel officia
2a patet illius quod patet illis est necessaria theologia 2o dicta ad quorum officium pertinet
in aliis fidem gignere generare nutrire defensare et roborare licet non omnibus 3a hoc
officium 2 non omnibus est necessaria generaliter prima patet quia illi qui tenentur in aliis fidem
generare nutrire et defensare non possunt officium suum sine theologia 2o adimplere quia
negligendo vel obmittendo peccarent et illis est necessaria generaliter quod quod huius quod est
necessarium (?) quia prelati et alii superiores qui tenentur alios instruere in fide
et in aliis ad salutem necessariis hoc non possunt explere sine theologia 2o dicta
aut vero generaliter sed quod vere quod aliqui sunt clerici qui ad hoc tenentur patet de diversis
gradibus et statibus diversorum in ecclesiastica ierarchia patet ex per b. tho de veritate
q xiiii ar xi qui dicit gradus in ecclesia constituuntur ut quidam aliis prompti sint ad
credendum in fide ubi subiungit vero non tenentur omnes explicate credere omnia
que sunt fidei sed solum illi qui eruditores fidei constituuntur sicut sunt prelati et
alii habentes curam animarum hec ille hic patet expresse quod non ad omnes pertinet
alios fidem gignere nutrire ac roborare nisi ad superiores fidei eruditores et
fidem gignere nutrire ac roborare nisi ad superiores ubi dicitur explicatio
credendorum loquitur b. tho 2a 2e q prima ar vi to ubi dicit explicatio
fidei oportet quod provenit ad inferiores homines per maiores et ideo sicut superi
ores angeli qui inferiores illuminant habent pleniorem notitiam de rebus divinis
quam inferiores ut dicit dyonisius ca xii celestis ierarchie ita et superiores
homines ad quos pertinet alios erudire tenentur habere pleniorem notitiam de credendis
et magis explicite credere quam alii officium erudiendi alios in fide non possunt
explere sine theologia 2o dicta patet ex dictis b. augustini prius ex allegatis
xiiii de trinitate ca i ubi dicit quod huic scientie tribuitur quo fides
saluberrima que ad veram beatitudinem ducit gignitur nutritur defenditur et roboratur

Hoc autem nō intelligitur de theologia p^o accepta que nō differt a fide p^a pb pz q^o dib3
esset valis patz p b^tm Gregorium xx moralium ca p^m vbi dicit Sacra scriptura vcu
poiat ad celestem patriam a terrenis desiderijs ad superna amplectenda cor legentis
immutat dominis eloquijs exercet fortes et paruulis humili sermone blanditur nec clausa
est ut pauescere debeat nec sit patens ut vilescat si fastidium tollit et tanto amplius
diligitur quanto amplius meditatur. Conclusio p^a q audire sermones sacros et querere
eos est meritorium. Conclusio 2^a multum vtile est audientibus se tam ad sermones quam etiam
ad theologiam humiliter audiendo quia deus humilibus dat gratiam et superbis resistit et sic
superbi peritiores nō merentur vt dicit Anshelmus Lugdunensis in summa de vicio
superbie dicit signum dilectionis diuine est cum quis laborat libenter in studio sacre scripture
Conclusio 3^a multum vtile est omnibus studere in sacra scriptura presbiteris vel presbiterari
volentibus precipue oportunum patz ex dictis et patz quia tale exercicium seu studium
in theologia est ordinatum ... ad vite eterne adepcionem ut ... dictis ... meritorium
nam studendo in theologia aliquis potest magis cognoscere deum sicut et alia credibilia
ceteris paribus magis meretur quia plus credit et firmius sperat immo qui plus
credit clarius videbit obiectum beatificum et firmius sperans firmius ei adherebit quod ostenditur
hoc principaliter in p^o quinque libri distinctione 2^a vbi ad hoc allegat dictum beati Augustini
primo libro de trinitate ca^o 3° vbi dicit vbi queritur vnitas trinitatis nec aliquid laboriosius
queritur nec fructuosius aliquid inuenitur vbi videtur quod propter fructuositatem inueniendi nō
incitum mihi ... Et dixi notanter in conclusione presbiteris precipue esse oportunum studere
theologiam quia clerus quandoque anhelat et disponunt se ad beneficia in quibus quandoque
alijs preficiuntur ut patet quod dicit b. ysidorus de summo bono sicut inqui et parentes ministerium
sacerdotale assequi prohibentur ita in doctrina et in peritia a tali officio retrahuntur tamquam non
idoneos vnius doctor super prologo galeato dicit ad sacerdotalem statum pertinet exer-
ciam tam actiuam [illegible] qui 2^m dyonisium sunt purgare illuminare et perficere
purgare eis commissos ab errore credendorum ab ignorantia agendorum et ab omni
macula viciorum et purgatos sunt illuminare de credendis agendis et desperandis
et timendis et vltimo sic illuminatos assiduis doctrinis et exhortacionibus perficere in
fide et virtute. Conclusio 4^a quod tamen omnes alias artes, scientias et dignitatibus alijs preesse
volentes tenentur ad theologiam se dare precipue seu intencionem studiorum suorum ad the-
ologiam finalibus ordinare patet per illud quod ... dicit et igitur ... dixit ... potissimum
moyses thalamus ... mediciam subibunt immo quod episcopi et alij prelati ... omnia
debent esse in theologia eruditi et propterea dicit Apostolus ad Tytum p^o loquens de
prelato dicit ut potens sit in doctrina sana et eos qui contradicunt arguere nec obstat
si forte dicat aliquis plus eos intendere iuribus quam ... nam hec ... quod apud
aliquos iura preferuntur theologie vel dicuntur esse magis necessaria hoc enim venit de
paccatis et criminalibus hominum nam si homines essent bene roborati in fide et
caritate et ... se in operibus fidei ... ut theologia intendit et docet non esset
... necessaria quia tunc ut in primitiva ecclesia essent eis omnia communia et cor vnum
et anima vna de quo etiam loquitur Wilhelmus Durandi in suo speculi ... v
ad hoc allegat Senecam dicentem homines ... viuerent sic hec nomina meum
et tuum de medio tollerentur et propterea dicit Apostolus ad Galatas iii^o lex propter
transgressiones posita est et v. cum si spiritu ducimini nō estis sub lege et
infra enumeratis fructibus spiritus dicit aduersus huiusmodi nō est lex quasi dicat si homines
viuerent spiritualiter ... theologie doctorum nec leges essent oportune cum per Sacram

1^m cor^m

2^m cor^m

3^m cor^m

4^m cor^m

theoa ad salutem hominum pmissum sit sufficient vel posset sine magis pmisse pter aut
dicti no gteprio inter eque sit sancta quantum est exse et 2m statum mee vivendi homini
ut mee puto nam qui modo loquendi illum nec est scandala eveniet nisi dico
q no sit theoe pfenda, qquo theoa quasi omnia ipa vitiar gtinet et pstruis
docet vel suadet, qum ea que in lege et i alijs gtinetur ¶ Cor 9ta no solum studendo
theoam, sed etiam in scijs secularibus seu artibus catholicus pt meri celeste pmiu q
si gentiles laborantes in illis plus no poterant pmeri, 9o 3 timebis p m membro
de studio theoe, patz ex dictis 6m membro ptc aliqs catholicus vives si pro
morali motu a bai tt pt ocupari finalit ppt deu circa studiu artium vel aliud
seculare bono modo, 2m duerecto recte rome ut vz pstias seculares sive quantitatem
i ventus gg nosset seu alijs notificaret causas gdicoes et statu opm dei et ut
gseqnt exinde gsurgeret vel alios incitaret in dei laudem et dilecoz quia ille qui
no gg nosset subtilitates artificij i modo et ordine no magnificaret eorum intuiti iarti
ficem, 2o aliqs tlis posset occupari circa tales scias adhuc ut gg nosset quantum quantitas
intellectus potuit i cognicione dei et creaturarum ascende et quantum potuit ppinquare
gcionem supnali, 3o ut talibus scijs disponeret se et abilitaret et suum ingenium
acueret ad pstrig intelligend, et aptius defendendum ea que fides salubria xane
religiosi tradit credenda, ex tali modo studendo mereri pat, qr actus studendi in
secularibus scijs pdicto mo eet volutarius 2 no de gne actuum malorum sed bonorum
vel adminus i differencium movente ait ppt finem bonum mediis debitis sive per
media debita q reddit actum meritorium ut pt colligi ex dictis b. tho p 2e
qon c xiiij et bone vetue sup 2o 6 map circa distinct. xxxx 3m membro
gelos, patz ex isto quia gentiles no habuerunt caritatem moventem ad talia nec studium
eius finem scilz fidem sine qua impossibile est placere deo et eciam quia gentiles scias suas
et studium no ordinabant in deum eciam sias de deo quesierunt ut ad alias scias
solum ppt speculari inquantum scia est pfectio intellectus humani, 2m q omnes homines
sciri desiderant ex p o metha quorum gentilium mos sine intencione ymo multum
peioris timeo q et nunc no ulli xam studeret et no ppt deum finalit si aliqui
ut lucrent vel pmoveant seu ad facultates lucrativas disponerent alici ut honores
seu magni habeant pquale studiu no meret pmium celeste sicut nec
gentiles merebant ¶ Cor p m errat qui dicunt studia gnalia no posse pesse
esse ymo tales sit heretici ¶ Cor 2m studere in artibus debito mo ac debito
fine est multum laudabile et utile, patz ex dictis ¶ Cor 3m ista vel similis gnalia
nil valet iste studet vel laborat i artibus no applicando se ad theoam vel ad aa
nil valet iste studet vel laboret i illis meritorie et
i pmat seu neglige agit quia forte studet vel laboret i illis meritorie et
forte multo plus meret qum alii studentes in theoa male seu i discrete, 2 eciam
sicut no valet gnalia iste est pfessus 2 no intrat religionem ad statum pfectorum
pmat vel negligent vivit nisi tunc aliud intueniet De quarto Articulo

¶ Quantum ad 4tum articulum qui 3 de tuicsito, noto q evidencia 2m dim i vo pmisse
2 sic dicit esse circa 2 manifesta notacia rei ut existit vel 2 clara pcepcio de
se esse rei qualit ipa res vere existit vel est quedam pcepcio vel notia clara
resultans ex i tuicione rei vise sic esse ipse i mente et hec vocatur evidencia intuitiva
de sic esse Alio capitur large et sic est quibus argumentativa notia ex eis veris

Margin:
xm
Cor pm
Cor 2m
Cor 3m
nota

de quibus quis habet certitudinem veritatis. Verbi gratia dum cum sic arguo certum est quod immediate quod deus non potest
asserere falsum et certum est quod immediate quod deus asseruit ad sensum resurrectionem mortuorum ut [illegible]
per talem argumentationem notitiam habeo evidentem de parte ista et hec evidentia dicitur exterius et de vero potest
intelligi questio. Item noto veritas theologica dicitur generaliter omne sic esse qualiter per sacram
scripturam explicite vel implicite asseritur vel qualiter ex consequentiis veris extra sequitur et illorum
sic esse quod sunt per se cognoscibilia theologica et per theologiam tantum et per illam aliam scientiam prout sunt
per se credibilia et per solam fidem intelligibilia. Quedam vero sunt non sole theologice id est per theologiam
cognoscibilia sed cum hoc que theologice cognoscuntur etiam sunt physice cognoscibilia id est per physicam in
lumine naturali ut quod deus est et huiusmodi veritates que per solam theologiam sunt cognoscibiles proprie
dicuntur theologice. Unde veritas in se physice cognoscitur vi naturalis rationis operantis naturali et
illustratione divina generali. Sed veritas in theologia cognoscitur vi naturalis rationis operantis cum
supernaturali et illustratione divina speciali. Item noto in sacra scriptura ex 3 modis cognoscendi
veritates pure theologicas ut puta quod spiritus sanctus procedit a patre et filio et quod filius generatur
a solo patre. Primus modus est per se fidei quasi ex auditu sicut qui absenti auctori credit
sicut discipuli qui crediderunt solum ex auditu quod sol eclipsabitur. Secundus modus est quo per certa apparentia
et visionum media et apta iudicio cognoscuntur dicte veritates in patria. Tertius modus est medius
qua dicte veritates cognoscuntur non solum ex auditu sed ex sola fide quia fides est ex auditu
ad Ro. x. vel etiam apparentiam quasi visus sed ex rationibus evidentibus qua intellectum ad
spiritum sit illam veritatem sic esse sicut fides tenet sicut cum discipulis accedens primo
in generando ex auditu quod sol eclipsabitur in tali tempore et postmodum perspectivam capit aliquod
medium quo sic esse est possibile ut puta quod luna est in tali aspectu quo interponitur solem et nos
et ita esse quod sol eclipsatur viget certitudo et hoc vi naturalis luminis et illustrationis generalis
dei. Sic etiam viator veritates predictas quas sola fide tenet per tertium modum per intellectum
cum adiutorio luminis supernaturalis et specialis illustrationis divine potest ei notum esse sic esse.
Conclusio prima de veritatibus pure theologicis loquendo viator non potest de quolibet vero pure theologico per
studium theologie habere evidentiam capitulo evidentiam patet quia non quodlibet tale verum per se
notum resultans ex intuitione rei vise sic esse in se et non quodlibet verum per
studium theologie viator potest habere evidentiam et intuitivam quantum ad quod primo sed patet
de gestis preteritis et historiis credibilibus ut quod Christus semel mortuus est et quod Abraham
genuit Ysaac sicut patet per beatum Augustinum libro lxxx in questionum quaestio x 8. alia sunt
que semper credimus et numquam intelligimus sicut est omnis historia que temporalia gesta per-
currit et maxime preterita que nec videmus nec visuri sumus. Corollarium primum. Per ipsa predicta
que qualiter exstiterunt de quibus determinatur in sacra scriptura sola fides est. patet ex dictis et
etiam hoc corollarium est beati Augustini in epistola ad Consentium. Corollarium 2m non cuiuslibet veri
theologici notitia est scientia nec etiam quodlibet tale est scibile eo modo quo physici naturales loquuntur
de scientia. patet ex dictis. Corollarium 3m viator de huiusmodi credibilibus et veris theologicis non potest
habere evidentiam. patet ex eodem. Conclusio 2a viator ut per studium communi theologie potest attingere
ad notitiam scientificam vel sapientialem de credibilibus potest esse aliquis adiutus credibilibus id est quorum
per certitudinem qualiter esse asserit sacra scriptura. patet quia viator per studium theologie potest acquirere
habitum theologicum sive theologiam et theologia vel est scientia vel sapientia et ergo vera tenet conclusio. Secunda probatio
quia alias frustra studerent viatores in theologia si numquam pervenirent ad habitum theologie pertingere.
sed bonum quod theologia sit scientia patet per beatum Augustinum primo libro de libero arbitrio dicentis pure et ipsa scientia
non intrat quin ratione et intellectu comprehenduntur. Sed obiecta theologie licet prius sola fide teneantur tamen per
studium theologie cum adiutorio luminis supernaturalis intellectum illustrantis tertio modo intelligitur

noto

noto

1a conclusio

corollarium 1m

corollarium 2m

corollarium 3m

2a conclusio

sicut testatur Augustinus fides enim que sanat oculum cordis nostri primitus ut intelligimus
sine obstaculo capiamus quod non intelligimus sine dubitacione credamus ne a fundamento fidei
recedamus ut ad tirum perfeccionis perveniamus ¶ Et quod sit sapiencia patet quia considerat suprema et divina
de quibus est sapiencia patet per b. Augustinum 14 de trinitate c. 1 et 13 libro c. 19. Considerat autem de
divinis et credibilibus non solum ut credantur per fidem sed eciam ut credita per rationem conspiciantur in-
tellecta eciam patet hoc deuteronomio 4 ubi moyses scripturam sacram dicit esse sapienciam loquens ad uni-
versum israel hec est vestra sapiencia et intellectus et apostolus dicit se loqui sapienciam inter perfectos et
b. petrus 2a petri ultimo loquens de b. paulo dicit et karissimus frater noster paulus secundum datam
sibi sapienciam scripsit ¶ Corrolarium primum theologia est sciencia vel sapiencia et alius habitus a fide acquisitus
patet ... Augustinus 14 de trinitate c. 1 aliud est scire quid homo credere debeat propter adipis-
cendam vitam eternam quod pertinet ad fidem et aliud est scire quemadmodum hoc ipsum piis opi-
tuletur et contra impios defendatur quod proprie spectat ad scienciam ¶ Corrolarium 2m fides porrigitur ad
hoc quod virtus theologica intelligatur patet quia obiecta theologie nunquam fiunt intellecta nisi prius fuerint
credita patet per illud ysaie 7 nisi credideritis non intelligetis et patet eciam per origenem qui
exponens illud Johannis 20 currebant duo discipuli et ille alius discipulus precucurrit
cicius petro Sed petrus prius intrat in monumentum deinde johannes petrus enim significat simbolum
fidei et johannes significat intellectum ac per hoc datur intelligi quod nemo procedit fideo in monumentum
sacre scripture deinde sequens intrat intellectum cum per fidem sunt intellectum ¶ Corrolarium 3m
licet fides actualis applicata viatoris infimum gradum notitie teneat de obiectis
proprie theologicis sine virtutibus ... sic est vera theologia quod sine ipso de
...num lege non potest accipere sacram theologiam patet quia si deest fides deest eciam sacra theologia
¶ Corrolarium ... vel infidelis ex studio sacre scripture acquirit habitum proprie theologicum patet ex dictis
¶ Corrolarium ... proprie theologie ex studio theologie ... a viatore quem
sola fide patet per henricum de Gandavo 12 quolibet questione 2a sub hac forma credi...
de deo possunt ex studio scripture altiori lumine ... in via quam lumine fidei ¶ Corrolarium
3 theologia viatoris quo ad partem habitus credita non intellecta per eum intellecta non credita ...
totius habitus constat ex fide acquisita et ex sacra theologia vel sapiencia patet 1 a g ... prima parte ...
... sed 2a patet totius habitus constat ex ... et credit ... constat ex fide et sacra ...
quia fides est respectu credibilium sed sacra respectu rei vise sed ... per b. Augustinum
... ubi ... nostra constat ex ... et credit ... videmus
credendo ... ubi ... nostra constat ... tenemus et ... ibi ...
nos ipsi testes sumus que vero credimus ... alterius tenemus ... seu intelligere ¶ Corrolarium ... totius habitus ... theologie
... non acquiritur in nobis ex solo lumine naturali patet quia ... habitus constat ex fide et non
non acquiritur in nobis ex solo lumine naturali ... quia fides est lumen supernaturale et non naturale ...
acquiritur ex solo lumine naturali ... ¶ Corrolarium ... totius habitus sacre scripture acquisitus non est intellectus nec ars nec prudencia
patet quia intellectus et ars sunt habitus solius luminis naturalis eo quod intellectus
... in nobis ... vel ... in nobis ...
in nobis ... ars acquiritur lumine naturali quia ars est
... ethicorum ... est prudencia est habitus recta ratione
habitus rectus ... ut dicitur ... ethicorum ... in nobis ex solo lumine naturali ut dicitur
... in lumine naturali sed nullus habitus theologicus est in nobis ex solo lumine naturali ut dicitur
... ¶ Corrolarium 3m articuli fidei ... sunt prima et ipsa ...
habitus theologicus ... quia ... et sylogizantes ... sacre scripture tanto
... asserunt ... theologicam quanto sunt articulis fidei magis ...
... tanto salubrius et rigorosius ... quanto sunt ar-
ticulis fidei magis difformes ¶ Corrolarium 8m ... quia ... potissima ...

Antequam veniamus ad explanationem prologi, primo aliqua praemittenda sunt de causis huius libri,
sicut in aliis libris dicta consuetudo est, quia unumquodque tunc perfecte cognoscere habemus et cognoscere
suarum causarum, tunc unumquodque arbitramur scire cum causas eius cognoscimus, ut dicit philosophus. Et
ideo primo videndum est de causa efficiente. Unde causa efficiens prima et principalis, unde dicit Thomas,
est deus, intellectum compilatoris, sicut et cuiuslibet artificis illuminando et affectum movendo
ad opus, unde ipse deus est auctor principalis totius theologicae facultatis, docens omnem veritatem.
Homo vero minister. Unde psalmista: Lingua mea calamus scribae. Et Exodi xxxiiii descendit
Moyses de monte portans, ut minister, duas tabulas testimonii lapideas in quibus duorum
testamentorum scriptas digito dei, ut auctoris principalis. Ex quo patet dignitas emanandi
huius scientiae ab aliis scientiis, unde a spiritu sancto est haec. Unde Alexander de Hal.: Omne verum,
ut verum est, sive ut bonum est, utrum a spiritu sancto est. Sed ad accipere verum ut bonum
bonum est duplex, quia aut est bonum morale aut bonum gratuitum. Si est gratuitum, sic appropriatur
ad spiritum sanctum, qui est bonitas. Et quia accipit huius bonum est a spiritu sancto procedens, ipsius est.
Sicut est quod huius scientiae scilicet emanatio a spiritu sancto est antonomastice et proprie, cum
ipsa sit bonum gratuitum, scientia perfectivum gratiae et dilectionis. In aliis autem scientiis si est verum, ut veri-
tas, licet sint speculativae, si est verum coniunctum ad bonum, tunc si sit est naturale, sermocinale, vel ratio-
nale vel morale, ut est in practicis. Sed non gratuitum bonum. Et quia aliae scientiae dicuntur editae a
spiritu sancto, quia ipso dirigente et administrante et humano ingenio acuente, sunt acquisitae,
vel per inventionem vel per doctrinam. Sed sola haec [illegible] non humana voluntate, sed spiritu sancto
immediate est edita, vel dicitur est addita petri p°. Unde ipsa sola dicit de se: Ego ex ore altissimi
prodii primogenita ante omnem creaturam. huius scientiae creator, quia non procedit ex principiis scientiarum,
nam ex experientiis, sed ex sola auctoritate illius ingenii quia intus illuminat et veritatem ostendit.
Nec proinde nec regulae consuetudinis sic aliarum scientiarum, quia caritas nunquam excidit in corpo-
re. Sancti autem vere nihil dicebant tamen caelum et terra transibunt verba autem mea non
transibunt. Et propter hoc ut dicit beatus Thomas scientia haec est plus divina quam metaphysica, quia ipsa non solum
est divina ex parte subiecti et obiecti ut dicetur infra, cum tractabitur de causa materiali, sed etiam est
divina, quo ad modum dandi et accipiendi, quia per inspirationem datur et per orationem accipitur. Haec Thomas.

Sed causa secunda et remota sunt prophetae et apostoli et alii auctores sacri canonis, materiam
et fundamentum operis, scilicet sacrae scripturae verba ministrando. Causa efficiens sed non immediata expo-
sitores catholici, ut Ieronimus, Augustinus et ceteri, materiam parando et quasi colligendo in scripturis
sacris verba diligenter opponendo. Causa autem propinqua et immediata dicitur fuisse huius operis magister
Petrus Lombardus natione, alias dictus Comestor, doctor theologiae, postmodum parisiensis episcopus,
formam ultimam et complementum introducendo et volumen compilando. Alii tamen dicunt magistrum
hystoriarum fuisse cognominatum Comestor. Sed dicitur quod forte erat cognomine patris. Et ideo ipse
mortuus et sepultus sub lapide, in epitaphio huius versus sunt repperti: Petrus eram
quem petra tegit, dictus quia Comestor, nunc comedor. Vivus docui nec cesso docere
mortuus, ut dicat qui me videt incineratum: quod sumus iste fuit, erimus quandoque quod
hic est. Et hic Petrus refertur duos habuisse fratres magnae literaturae, Gratianum et Comesto-
rem, quorum primus decretum et alter scolasticam composuit hystoriam. Et has quatuor
causas magister tangit in prologo suo dicens: Volumen deo praestante, ecce causa prima. Compe-
gimus, ecce causa immediata. Ex testimoniis veritatis, ecce causa secunda et remota. In quo maiorum
ecce causa propinqua sed non immediata. De causa materiali, illa est duplex, prima est circa
quam. Et illa ut dicit magister in distinctione prima huius primi sunt res et signa. Unde dicit beatus Thomas
divina scriptura quae continetur in Magistri libris perdidit efficaciam est ad manifestationem non solum causae
et naturalis ut metaphysica. Sed etiam ad prophetiam et determinationem naturalium et moralium et
aliorum quae in diversis scientiis traduntur. Nec ex hoc pluralitas patet ista scientia. Cognoscimus enim

[illegible] omnibus [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] augustinus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] spiritualibus et [illegible] corporalibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in actu [illegible] [illegible] augustinus [illegible] de trinitate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in habitu [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] … agere ad quod ... [illegible] …

quanto est altior tanto est magis unita, licet etiam ad plura se extendat. Unde divinus intellectus qui est altissimus per unum quod est deus omnium rerum habet determinatissimam et distinctissimam cognitionem. Ex quo patet quod ipsa est cognitio altissima et finis omnium aliarum scientiarum. Unde Hugo super angelicam ierarchiam dicit: ipsis datum est sensus et ingenium ut inveniant viri quaerentes industrie veri; filiorum autem quibus solum datum est laborare, illis aut fructus. Et hinc est quod sola veritas dicat: Alii laboraverunt et vos in labores eorum introistis. Sed nunc de [illegible]

b. v. hinc sacra est septiformis, et in ipsa septem [illegible], quia ipsa in universo de illis tractat, scilicet de trinitate dei, de creatura mundi, de corruptela peccati, de incarnatione verbi, de gratia spiritus sancti, de medicina sacramentali, et de statu finalis iudicii, de quibus omnibus tractat in fine [illegible]. Et ideo hinc ponit illa, quia cum sacra scriptura dat notitiam sufficientem de deo in statu viae secundum quod expedit ad salutem, et deus non tantum est rerum principium et exemplar effectivum in causando, sed etiam reformativum in redimendo, et perfectivum in retribuendo, ideo non tantum agit de deo creatore, sed etiam de creatura. Et quia creatura rationalis quae est quodammodo finis omnium non stetit, et a suo casu reparari debuit, ideo agit de corruptela, de medico, de medicina, de [illegible], et tandem de creatura perfecta quae erit in gloria. Ex quo etiam hinc sacra [illegible] processus, quia incipit a summo quod est omnium altissimum et vadit per media usque ad infimum quod est infernale supplicium. [illegible] Quia ergo sic de diversis, unita in est ratione subiecti. Et quia nunc hinc liber generalis est ad totam theologicam facultatem, quia in ipsa [illegible] virtus fidei [illegible] tam ex veteri quam ex novo testamento colligitur, ideo illud quod generaliter assignatur pro subiecto totius sacrae theologiae, et pro subiecto huius totius libri congrue potest assignari.

Unde notandum quod in sacra scriptura subiectum dupliciter assignatur [illegible] et [illegible] omnis concordat in hoc quod deus est subiectum in ipsa, [illegible] in hoc dicit [illegible]. Thomas de Argentina ponit quod deus est subiectum huius sacrae scripturae non sub ratione absoluta sicut dicitur, sed sub ratione gloriae et finalis. Unde dicit quod subiectum sacrae scripturae est deus sub ratione summe diligibilis [illegible] animae fidelis, non solum per fidem sed per habitum luminis gloriae. Alii dicunt sub ratione veri, per hoc quod [illegible] alius scientiis verum [illegible] sacrae est aliquid verum. Alii summe diligibilis per hoc dicit a scientiis [illegible] [illegible] [illegible] quia in scientiis [illegible] verum est subiectum, ut est verum, id est sub ratione veri. In [illegible] vero subiectum est verum ut est agibile, quia finis [illegible] est [illegible] ante est veritas, ut [illegible]. [illegible] a fine. [illegible] ergo finis huius sacrae secundum apostolum est dilectio dei, ergo subiectum eius est verum diligibile. [illegible] etiam [illegible] ad deum sicut dei [illegible] nobilissimum [illegible] sub ratione [illegible] [illegible] quae nobis non est [illegible], et [illegible] ad [illegible] illa est [illegible] [illegible] non [illegible] ad deum sicut [illegible], quorum [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] sola divina per [illegible] in operibus reparationis manifestata. Et licet hic determinatur de operibus creationis, hoc est [illegible], [illegible] ut manifestius appareant opera restaurationis. Hoc [illegible]. Et hoc etiam tenet [illegible] de [illegible] [illegible] divina sapientia manifestanda et cognoscenda per [illegible] in opere reparationis. Sed secundum Hugonem de sancto Victore opera reparationis [illegible]. Et secundum alios [illegible] integer, scilicet caput et corpus, seu etiam [illegible] et ecclesia, sponsus et sponsa. Secundum alios res et signa. Sed b. t. [illegible] [illegible] [illegible] dicit quod deus [illegible] subiectum. Et hoc declarat sic, quia [illegible] habet subiectum ad [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]. Sed [illegible] illud assignatur [illegible] [illegible] sub cuius ratione omnia referuntur ad [illegible] vel [illegible], sicut [illegible] et [illegible] referuntur ad visum [illegible] sunt colorata. Et ideo coloratum est [illegible] obiectum visus. Et quia omnia quae tractantur in sacra scriptura. Et etiam in hoc volumine tractantur sub ratione dei, vel quia sunt ipse deus, vel quia habent ordinem ad deum tamquam ad principium et finem, ideo deus est subiectum huius sacrae. Et hoc [illegible] de [illegible] huius sacrae, quia [illegible] sunt articuli fidei [illegible] de deo. Sed non est subiectum [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] sicut [illegible] continetur in suis principiis. Et igitur deus est subiectum. Sed [illegible] b. [illegible] in scripto primi videtur dicere quod deus [illegible] subiectum non [illegible] absolutam rationem sive non absolute. Sed in quantum est principium vel restaurationis et finis [illegible]. Sed [illegible] b. v. est deus a quo omnia, et [illegible] a quo [illegible].

[illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sacrae theologicae scriptura [illegible], et [illegible] subiectum dei sub ratione [illegible] theologicae [illegible] scriptura, [illegible] est subiectum [illegible] [illegible] volumus ut est principium [illegible]. Et est subiectum [illegible] ut est [illegible] [illegible] [illegible]. Et est subiectum [illegible] ut est [illegible] [illegible] restaurationis et salvationis [illegible] ad efficaciam et [illegible]. Et est subiectum [illegible] ad efficaciam et [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] librorum [illegible] [illegible] [illegible] Cassiodori et Gregorii [illegible], [illegible] quia [illegible] est [illegible] de tota theologia, et [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible].

caritatis primo et vinculum quo celestia cum terrestribus uniuntur. Est deus et ipse ut credibile
et intelligibile, quia Augustinus: quod credimus debemus auctoritati, et quod intelligimus rationi.
Unde notandum [illegible] quod subiectum in aliqua scientia potest accipi tripliciter. Uno modo subiectum in scientia ad quod
omnia reducuntur sicut ad principium radicale. Alio ad quod omnia reducuntur sicut ad totum integrale.
Tercio ad quod omnia reducuntur sicut ad totum universale. Exemplum horum in mathematica patet in geometria
ubi subiectum primo ad quod omnia reducuntur est ad principium elementare vel radicale est linea quam
vocat [illegible] elementum, quod est minimum in quo stat resolutio geometrie. Subiectum ad quod omnia re-
ducuntur sicut ad totum integrale est corpus [illegible] et perfectum. Subiectum vero ad quod omnia reducuntur
sicut ad totum universale est vox articulata [illegible] ordinata ad significandum [illegible]
alio. Et per hunc modum dicit [illegible] eciam in quadrivialibus, verbi gratia subiectum in geometria ad quod omnia
reducuntur ut ad principium est punctus. Subiectum ad quod omnia reducuntur sicut ad totum integrale est corpus
quod [illegible] dimensionis. Subiectum vero ad quod omnia reducuntur sicut ad totum [illegible], est
[illegible] quantitas immobilis. Et per hunc modum eciam est accipere subiectum in hoc libro sive theologie, dicendum
[illegible] subiectum ad quod omnia reducuntur ut ad principium est ipse deus. Et licet deus potest ea [illegible]
[illegible] esse causa materialis. Unde [illegible] Causa efficiens et materialis [illegible]
[illegible] loquitur de materia ex qua, non circa quam. Subiectum vero ad quod omnia reducuntur [illegible] determinantur
in hoc libro ut ad totum integrale, est [illegible] sicut [illegible] et [illegible]. Et totum
integrale [illegible] large, [illegible] [illegible] per unionem et ordinem. Subiectum vero ad quod
omnia reducuntur sicut ad totum universale [illegible] per [illegible] sive [illegible]
[illegible] vel [illegible]. Et vocatur hoc signum sacramentum [illegible] et unum [illegible]
[illegible] sicut in credibile [illegible] in [illegible] intelligitur, et hoc primo modo [illegible]. Et hic modo [illegible] est subiectum in hoc libro.

Causa autem finalis et finis huius scientie est [illegible] finis ultimus qui est deus. [illegible] fines
[illegible] plures sine quibus ad illum finem ultimum non pervenitur. [illegible] est ipsa
et [illegible] creata, de quo [illegible] in principio, [illegible] iusticia est [illegible] autem
timor dei, est finis [illegible] scientie [illegible] sive loquendi [illegible] audiamus. [illegible]
[illegible] sunt [illegible] vel quo ad statum [illegible] iusticia est finis. Vel [illegible]
[illegible] caritas. Causa formalis consistit in divisione, de qua post dicetur. Et [illegible] modo
[illegible] in libro de [illegible] [illegible] materie [illegible] scientie debet [illegible] ut dicit [illegible] est
[illegible] scientie [illegible] non est [illegible] timor, vel est [illegible] revelacionis.
[illegible] dei, [illegible] in [illegible] scientia [illegible] revelante vel angelus, qui semper videt faciem pa-
tris [illegible] voluntatis dei [illegible] per [illegible] recipit [illegible]. Est eciam ora-
[illegible] in [illegible] quodam [illegible]
[illegible] eciam requiritur [illegible] fidei, qui [illegible] habetur [illegible] ad determinata
credibilia per predicatores. [illegible] credunt sine predicante. [illegible]
scripture [illegible] predicatoris, [illegible] quod precepit apostolus. Predica verbum, insta oportune
[illegible] opus fac [illegible] predicatorum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] predicaverunt [illegible] domino cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis. [illegible]
[illegible] in sacra scriptura est modus narrativus [illegible] que ad confirmacionem fidei faciunt
[illegible] in scriptura veteris et novi testamenti in multis locis. [illegible]
eciam [illegible] est symbolicus vel metaphoricus vel parabolicus. [illegible] dicit [illegible] sacra scie-
ut sunt [illegible] status vie non sunt [illegible] humane. Et ideo oportet
[illegible] ut per sensibilium similitudines manuducamur ad cognitionem [illegible]. [illegible] scientie
[illegible] de parabolis. Et [illegible] per similitudines [illegible] in [illegible] [illegible] aut [illegible]
scriptura [illegible] ad [illegible] ad [illegible] [illegible] dicit [illegible]

Revelationis

Oratorius

Predicatoris

Narrativus

Parabolicus

Symbolicus

nescientes scripturas, quod sine argumentis fieri non potest. Et ideo modus procedendi in sacra scriptura est argumentativus, quandoque per auctoritates, quandoque per rationes naturales, quandoque per similitudines. Procedit 2o ad instructionem morum. Et ideo modus eius est preceptivus ut in lege, comminatorius et promissivus ut in prophetis, et narrativus exemplorum ut in hystorialibus libris. Procedit 3o ad contemplationem veritatis in questionibus. Et ideo modus procedendi eius est inquisitivus sicut et argumentativus, qui frequenter observatur in glossis sanctorum et in isto libro, qui quasi ex eis conflatur et conficitur. Et sic oportet modum procedendi esse argumentativum, per quem proceditur ad destructionem errorum, quod non potest fieri sine argumentis. Hugo 2o b. v. quomodo argumentis valet ad fidem promovendam. Et hic tria genera hominum considerantur: fidei adversarii, item sub fide infirmi, item devoti et perfecti. Quomodo argumentis valet primo ad confundendum adversarios, Augustinus 1o de trinitate: adversus garrulos ratiocinatores elaciores quam capaciores, regulis catholicis et similitudinibus congruis ad defensionem et assertionem fidei est utendum. Secundo valet ad foveandum infirmos. Sicut enim deus caritatem infirmorum fovet per beneficia temporalia, sic fidem infirmorum fovet per argumenta probabilia. Si enim infirmi viderent rationes ad fidei firmitatem deficere, ad oppositum inclinarentur. Nullus perfectus tertio valet ad delectandum perfectos. Animo enim non ita delectatur in intelligendo quod perfecta fide creditur. Ugo: nichil libentius intelligimus quam illud quod iam fide credimus. Quarte nota modum in sacra scriptura procedendi et eam exponendi valet ad evitandum fastidium, ad excitandum devotionem, et ad concordandum doctores contrariis sensibus. Qui enim accipit unum et idem in materia multiplici est in effectu, et propter capacitatem audientium ut unusquisque accipiat sibi modum et proprium magis sibi convenientem. Unde dicit Albertus: aliter et aliter tempus hominum, quia in lege, ante legem, sub lege, tempus gratie, et in istis omnibus diversitas, quia alii sunt efficaces in hiis que ad fidem, alii difficiles in hiis que ad bonos mores, alii in adversitatibus, alii in bonis, alii in prosperis. Et ideo ut modus conveniat singulis, relinquitur quod sit multiformis. Ille Ugo dicit b. v. in quodam tractatu de conpendio caritatis theologice: ad hoc scripture dicunt ut boni fiant et salventur. Omnia que scripta sunt ut credatis et ut credentes vitam habeatis, Johannis vltimo. Hoc autem non aliunde fit nisi voluntate. Et ideo sic sacra scriptura tradi debent quo homo decetur possit inclinari ad bonum. Et magis movetur per exempla quam ad argumenta, magis per promissiones quam per rationes, magis per devotiones quam per diffiniciones. Ideo sacra scriptura non debuit habere modum diffinitivum, divisivum et collectivum ad probandum proposicionem de scientiis admodum aliarum scientiarum. Sed debuit habere proprios modos secundum varietatem inclinationem animorum, vitam quibus non movetur ad precepta, saltem moventur per exempla naturata vel beneficia alia. Si quis non movetur per monitiones sagaces, saltem moventur per promissiones varias vel comminationes terribiles, ut saltem sic excitentur ad devotionem in qua recipiat gratiam ad operandum opera virtuosa. Sic creditur quod ille modus multiformis confundat intellectum, quia non intellectus scit alius et acutus et mediocris, saltem et in alio debet sic dominus vitatis intellectum accuti alius acuto, alius mediocri, quia quod intellectus debilis non capit in una forma, hoc capit in alia. Unde apostolus prima corinthios 3o: tamquam parvulis in Christo lac dedi vobis non escam; nondum enim poteratis, sed nec adhuc potestis. Ubi innuit quod aliter instruendi sunt simplices, aliter parvuli, et aliter adulti perfecti.

argumentativus / *comminatorius, preceptorius* / *inquisitivus et argumentativus* / *Quarto ad quid valet* / *per rationes et argumenta* / *potum*

Queritur preter sensum litteralem in verbis sacre scripture sensus alii sub dictis verbis lateant sint ponendi. Et arguitur primo quod non. Sacra scriptura ordinata est ad hoc ut det legentibus cognitionem divine voluntatis et intellectum. 2o ad quod psalmista declaratio sermonum tuorum illuminat et intellectum dat parvulis. Sed multiplicatio sensuum impedit et obumbrat intellectum. Ergo non sunt ponendi varii sensus divinorum sermonum sacre scripture. Oppositum arguitur per beatum Jeronimum qui in prologo biblie loquens de apocalipsi dicit quod in verbis singulis illius libri latent multiplices intelligencie. Ergo etc. In ista questione erunt duo articuli: primus erit de questione principali, secundus de ordine sensuum sacre scripture. Quantum ad primum articulum in quo queritur de primo utrum preter sensum litteralem in verbis sacre scripture sensus alii sub dictis verbis latentes sint ponendi. Est notandum

13

[illegible] p aliquis scripturis [illegible] ceteris prerogatiuas [illegible] speciale habet sua scriptura quod ipsa sub
una littera continet plures sensus (cuius ratio est quia deus auctor specialis huius scripture noscens
omnium rerum conditiones et proprietates ita disposuit (ut in ea non solum voces ad placitum institute
secundum certas res [illegible] speciebus determinate [illegible] significent misticia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod est per verba
datur sensus litteralis seu historicus quod idem est quam vox alia significans (quod est per ipsas res [illegible]
[illegible] [illegible] datur sensus misticus vel spiritualis [illegible] ad maiorem evidenciam [illegible] dicendorum
et [illegible] [illegible] [illegible] deus voluit res significare et ad declaracionem modi quo res
et rerum [illegible] significare est advertendum [illegible] quo [illegible] est [illegible] [illegible] (quod quidem [illegible]
[illegible] suo qui et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et quemadmodum manuduci
ad [illegible] et amorem rerum spiritualium et invisibilium [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] rerum [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] benignitas divine sapiencie que disponit omnia bene et suauiter
volens [illegible] ad cognitionem spiritualium [illegible] sue capacitati [illegible] (sic disposuit [illegible]
[illegible] (et [illegible] [illegible] sic [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] (seu proprietates [illegible] quedam apta et [illegible] [illegible] [illegible] seu
[illegible] rerum [illegible] et spiritualium atque moralium (cuiusmodi sunt [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] (et [illegible] status [illegible] (ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et multa [illegible] [illegible]
quod res sunt [illegible] [illegible] [illegible] divine scripture (non solum [illegible] valde [illegible] [illegible]
seu [illegible] [illegible] similitudinibus et [illegible] (habitudinibus et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] res [illegible] non voluntaria institutione sed naturali [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] (sicut illis ut ad [illegible] dei, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], quorum
[illegible] vel quosdam libros naturales quod sunt singule creature secundum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] quasi quibusdam litteris, quibus [illegible] [illegible] [illegible] seu similitudinibus sunt
signa [illegible] rerum spiritualium [illegible] (vnde hugo [illegible] libro de [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] (universus iste mundus sensibilis quasi quidam liber est scriptus digito dei (et singule
creature quasi figure quedam (non [illegible] [illegible] [illegible] sed diuino arbitrio instituta
ad manifestandum (et quasi quodammodo significandum inuisibilem dei sapienciam et [illegible] alta et
spiritualium [illegible] (de [illegible] aut significacionis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod omnes res sensibiles [illegible] [illegible] spiritualis [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] (est quasi facies vel
liber naturalis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] res spiritualis [illegible] [illegible] sensibilis [illegible] est similis [illegible]
[illegible] (est quasi [illegible] et illa est [illegible] eius naturalis facies vel liber [illegible] quo [illegible] ista
res spiritualis (quasi in similitudine legitur (et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] seu liber (et [illegible] una res spiritualis plurium rerum sensibilium [illegible] esse [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] quod [illegible] ista huius [illegible] scripture sacre quo ad [illegible] [illegible] [illegible] plures
sensus [illegible] Sacra Scriptura ad hoc est a deo ordinata ut per eam vitam [illegible] [illegible]
ad salutem [illegible] [illegible] illa non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sensum igitur [illegible] sacram
scripturam habere plures sensus (et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] scripta
sunt ad nostram doctrinam et [illegible] nostram utilitatem scripta sunt (ad Ro. [illegible] (2a [illegible] [illegible]
spiritualis [illegible] in quibusdam passibus scripture [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] scripture [illegible] [illegible] [illegible] quedam a deo tradita
non esset salutifera ut erat [illegible] illo tempore (sed esset mortifera [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] moralium [illegible] [illegible] [illegible] scripta omnes [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] more [illegible] (quod uno [illegible] [illegible] [illegible] narrat gestum [illegible] misterium [illegible]
[illegible] est [illegible] disposita ut [illegible] sacre scripture in aliqua difficultate [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] tollitur tedium studendi atque audiendi sacram scripturam (quia ad illa que sunt

[margin notes:] [illegible] · 125 · Hugo · [illegible] · 9o [illegible] · 23 · utilitas

alicuius difficultas maior surgit attencia et consideracio que removet tedium et multociens quandoque
aliquociens refutat animo levia volens se cum illis occupare. Iste per hoc tollitur super-
biendi materia studentibus atque audientibus sacram scripturam quia dum propter eius scripture dif-
ficultatem suo naturali ingenio non possunt singulas ipsius difficultates penetrare coguntur
ipsius intelligenciam a deo impetrare et se humiliare et doctoribus credere et ab ipsis
veritatem inquirere quibus datum est desursum nosse misterium regni dei. Iste est quod per hoc semper difficultas
divina misteria magis indignis occultantur que si indigni saperent et refutarent propter [illegible]
magnitudinem magis punirentur quia pluribus plagis dignus est et peius. Sciens et non fa-
ciens quam ignorans et non faciens dum tamen sua voluntate [illegible] cum [illegible] voluntas [illegible]
impeditur. Et ideo ipse dixit discipulis suis nolite sanctum dare canibus neque mittatis
margaritas vestras ante porcos Mathei vii. Et hanc [illegible] causam concedit beatus Augustinus libro
de doctrina christiana [illegible] et ista que [illegible] [illegible] quia expedit veritatem fidei in sacra scriptura sub duris
sermonibus tradi. Secundo sequitur textus videndum hoc assumitur ad istud [illegible] articulum et quantum ad [illegible]
[illegible] ¶ Venio nunc ad 2m articulum ad [illegible] sensus sacre scripture quot et qui sunt illi.

24 art9

Et circa hoc notandum quod doctores quod sunt quatuor scilicet litteralis, allegoricus, moralis et anagogicus.
Sensus litteralis est quem principaliter auctor scripture principaliter intendebat et exprimebat, quod forma scripture
et quod ipsius scripture [illegible] 2m usitatam virtutem accepcionem propriam vel transsumptivam. Pro quo
sciendum quod volens scire et considerare an aliquis passus scripture sit litteraliter intelligendus debet
primo considerare que precedunt illum passum et que secuntur et tales circumstancias ipsius negocii
et personas, quia quamvis ex aliis passibus scripture possit vel aliquis possit intelligi sed debet
attendere vulgatum seu usitatum modum loquendi et significacionem terminorum istius ydiomatis
in quo scriptura scribitur. Et ideo dicit Augustinus libro de catheziçandis rudibus, locuciones
diversarum scripturarum 2m cuiusque lingue [illegible] accipienda est quia habet enim omnis lingua quedam
propria locucionum genera que cum in aliam transferuntur videntur absurda. Ut ibi dicitur. Ex isto
sequitur tercio quod in dubiis litteralibus veteris testamenti recurrendum est ad libros hebreorum et
super dubiis novi testamenti ad volumina grecorum et hoc probatur ex dictis, ut veterum librorum ubi dicitur
ut veterum librorum fides de hebreis voluminibus ita novorum greca sermonis normam desiderat.
Et hoc est ideo quia dicitur. Et glosa ibi, quod vetus testamentum sunt hebrayce scripta
et totum novum testamentum grece preter evangelium mathei et epistolam pauli ad hebreos que
erat scripta latine. Tercio debet considerari modum loquendi transsumptivum vel figuratum quorum multos
tangit [illegible] figuralis satis utiles cognitori figurarum et tunc scilicet quia ex istis tribus considerandis
[illegible] esse passum scripture datum potissime videtur esse sensus litteralis eiusdem. Ex
hoc sequitur quarto quod sensus litteralis non sunt semper 2m communem vocum vel terminorum significaciones
sed multociens 2m eorum accepcionem transsumptivam ut ibi in psalmo: comederunt Jacob et locum
eius desolaverunt. Et hoc tamen concedit Albertus de Gales super sexto primo dicens quod in vero
in sensu est duplex scilicet quantum ad id quod dicitur et quantum ad illud propter quod dicitur vel quod
intenditur. Iste sequitur quod dictum aliud tercio quod sensus parabolicus continetur sub sensu
litterali quia in locucionibus parabolicis est veritas quantum ad illud propter quod dicuntur quia
communiter ad designandum aliquod factum vel rem 2m veritatem et ipsorum sunt non quantum ad
litteralem accepcionem penes sensum [illegible] vocum sed quantum ad ipsorum 2m [illegible] Iste sequitur quod non oportet semper sensum
probabilem [illegible] et si sunt dicta [illegible] adhuc [illegible] de sensu litterali. Sensus autem tres [illegible]
per voces sacre scripture referuntur ad significandum ea que sunt in nova lege credenda.
Sic est sensus allegoricus sed autem referuntur ad significandum ea que per voces sunt agenda
vel dimittenda ex precepto vel consilio sic est sensus moralis qui alio nomine dicitur
tropologicus sed autem referuntur ad ea que sunt speranda in futura beatitudine sic est sensus

¶ Nota sensus hystoricus est rei geste narracio et est causa per voces [illegible] aliquid sunt et dicitur ab hystoron quod
est videre vel cognoscere quia apud veteres nemo scribebat hystoriam nisi qui interfuisset. Sensus allegoricus est
quando res significate per voces referuntur ad significandum ea que in nova lege sunt credenda et dicitur ab allon quod est alienum
et goge quod est dictum eo quod voces aliquid alienum significant. Sensus moralis sive tropologicus est quando res significate per
voces referuntur ad significandum ea que in nova lege sunt agenda per nos et dicitur a tropos quod est conversio et logos
sermo quasi sermo conversivus ad informacionem anime in bonis moribus et quia est dicitur moralis quia sit ad
[illegible] morum. Sensus autem anagogicus dicitur quando res significate per voces referuntur ad ea que speranda sunt in futura
beatitudine et dicitur ab ana quod est sursum et goge ductio quasi sursum ductio eo quod per celestem [illegible] sensum dicitur.
[illegible] historia docet factum tropologia faciendum anagogia appetendum allegoria credendum

anagogicus. Et dicitur ab ana quod est sursum et goge ductio quasi sursum ducens.
Unde de hiis quatuor sensibus datur quidam versus: Littera gesta docet, quid credas
allegoria, moralis quid agas, quo tendas anagogia. Et horum quatuor sensuum doctores ponunt
exemplum in hac dictione Ierusalem, quia secundum sensum litteralem est quedam civitas que erat metropolis
in Iudea fundata a Melchisedech et postea per Salomonem ampliata et fortificata. Et secundum
ad sensum allegoricum est status ecclesie militantis iuxta quem sensum dicitur Apocalypsis xxi vidi
civitatem sanctam Ierusalem descendentem de celo. Sed secundum ad sensum moralem est fidelis anima iuxta
quem sensum dicitur Ysaie lii consurge consurge induere vestimentis glorie tue Ierusalem. Sed
secundum vero ad anagogicum est civitas triumphantium i. cetus beatorum in patria iuxta quem dicitur
ad Galatas iiii illa que sursum est Ierusalem libera est que est mater nostra. Et sicut exemplum
est de hac dictione Ierusalem sic potest exemplari de hac oratione In principio creavit deus celum et terram.
¶ De declaratione autem et explanatione sacre scripture quantum ad supradictos quatuor sensus ponit
ipse sanctus [illegible] sive circa quatuor doctores principales quibus dicti quatuor sensus appropriantur
secundum quod ex libris eorum apparet. Unicuique enim istorum per magis [illegible] unum istorum sensuum et alterum
aliis. Et per litteralis sensus convenit attribui beato Ieronimo, allegoricus Ambrosio, moralis
Gregorio, anagogicus beato Augustino. Et quod inter hos tres doctores Augustinus, Ieronimus et
Gregorius, Augustinus magis excedit et in disputationibus, Ieronimus in hystoriis et translationibus, Gregorius
in moralibus. Et quamvis doctores quidam ita distinguant sensus sacre scripture tamen iste non
dicere voluit intelligi est litteralis vel mysticus. Et vero sensum litteralem [illegible] primarium
scripture a spiritu sancto seu auctore principali scripture intentum, [illegible] conformia scripture
et translatis planius potest apparere. Mysticum autem vero sensum spiritualem seu [illegible]
quod non apparet primario ex forma scripture et translationis eius nec potest plenarie
ex alio nisi una cum auctore exponente. [illegible] dicit apostolus prima ad Corinthios ii: dei
sapientiam loquimur in mysterio que abscondita est. Magister autem grece latine dicit sensus
statibus quod [illegible] Amplius in aliis locis in quibus spiritus sanctus exprimit sensus spirituales
sufficienter [illegible] divinis eloquiis et cantica reddit [illegible] ut nos
sacre principaliter est intendens, solum spiritu dominus quem [illegible] sensum nobis applicat. Igitur quod
vera [illegible] quod [illegible] sua doctrina [illegible] ad hoc sufficit. Sufficientes quod non est dicenda
autem patet ad Romanos vii ubi probat quod nos iam sumus absoluti a lege ita ut
magis dico in novitate spiritus, et non in vetustate littere
[illegible] sensus litteralis. Ite ubi probat apostolus ad Corinthios ii: [illegible] et [illegible] nos fecit ministros
novi testamenti non littera sed spiritu. Et ibi innuit per apostolum [illegible] sensus spiritualis [illegible]
distinguendi contra litteralem. Talis autem est mysticus [illegible] Ite [illegible] sacre
scripture [illegible] iste qui primario potest apparere ex forma scripture et translationis eius
et quod eius potest probari, vel non [illegible] litteralis [illegible] mysticus vel spiritualis.
Et eadem quod potest probari per librum Augustini de utilitate credendi, ubi beatus Augustinus exponit
illud dictum apostoli littera occidit, spiritus autem vivificat. Ad intelligendum [illegible] supradicte
[illegible] quod omnis multiplicitas sensuum vel modorum intelligendi sacram scripturam a
spiritu sancto intentorum ad predicta duo genera sensuum vel alterum eorum reduci potest, quia omnis
talis sensus vel modus est litteralis vel spiritualis seu mysticus ut ex predictis sequitur. Et potest
probari de quolibet [illegible] dicto vel dabili. De isto secundum quod sensus hystoricus qui
de rebus gestis loquitur ad litteralem est reducendus, et est litteralis. Et ideo Ieronimus super
psalterium dividit sensum litteralem in hystoricum et non hystoricum
hystoricum litteralem hystoriacum

narrat gesta / Sensus litteralis non hystoricus est qui gesta non narrat Et iste secundum
in sensu spiritualis vel [illegible] et in sensu prime communiter [illegible] spiritualis vocatur ille qui
dicitur prior est sensus scripture quem deus vel auctor scripture intendit quia inde est absur-
dus vel falsus sic intelligo dicta super in quo articulo et prima ratio quia sensus prime
communiter est qui consurgit ex constructione literarum nisi [illegible] sensum non conveniat secundum
ad intentionem auctoris et iste quandoque est absurdus quandoque falsus quandoque impossibilis ut dicit Hugo
in suo Didascalicon tertia fine [illegible] libri [illegible] scripture quod alii tres sensus sacre scripture
allegoricus moralis et anagogicus sunt ad sensum mysticum reducendi et omnes et singuli
mystici vel spirituales sunt dicendi Et hoc ostendit [illegible] in suo quodlibeto vii quod
sic dicendo Quia sensus scripture qui ex figuris accipitur spiritualis vocatur si [illegible] autem
quas sacra scriptura per figuras tradidit ordinatur ad illo vel ad recte credendum vel ad
recte operandum Si ad recte credendum hoc est dupliciter vel ad recte credendum simpliciter vel ad recte
credendum [illegible] et [illegible] primo sic est sensus allegoricus secundo
est sensus anagogicus Si autem ordinatur ad recte operandum sic est sensus moralis Et ex
hiis dictis patet quid sit ad quem est articulus et [illegible] Ad rationem [illegible]
dico quod multiplicitas sensuum consurgens per equivocationes et amphibologias impedit intellectum
sed non multiplicitas sensuum distinctorum [illegible] et [illegible] quales sunt sensus
sacre scripture quod ad utilitatem [illegible] ut supra dicta sunt distincti

De causis huius libri sicut in aliis libris dici assuetum est quatuor est dicendum de causa efficiente materiali finali et formali. Causa efficiens principalis deus est qui tamquam agens primum et principale sine quo nihil fieri potest concurrit ad omnem effectum et specialiter ad fidei editorem quia ipse est veritas docens omnem veritatem. Causa efficiens dans huic compilacioni operam tamquam causa instrumentalis et secunda dicitur fuisse quidam magister petrus natione lombardus alias dictus comestor. Dicunt alii magistrum historiarum fuisse petrum natione mantuanum comestorem. Sed forte erat cognomine proprio. Qui mortuus et sepultus sub lapide in epitaphio huius versus sunt reperti: petrus eram quem petra tegit dictus que comestor nunc comedor. vivus docui nec cesso docere mortuus ut dicat qui me videt incineratum. Quod sumus iste fuit, erimus quandoque quod hic est.

Et hic petrus refert duos fuisse fratres magne scientie gratianum et [illegible] quorum primus decretum et alter [illegible] scolasticam composuit historiam.

Causa materialis de qua principaliter agitur in hoc volumine quod consistit in [illegible] est quia materia huius libri generalis est ad totam theologiam facultatem quia in ipsa scrutatur veritates fidei generaliter tam ex veteri quam ex novo testamento credibiles. Ideo illud quod generaliter assignatur pro subiecto totius scientie theologice idem pro subiecto huius totius libri congrue potest assignari. De subiecto autem huius scientie dicit beatus thomas prima parte summe questione prima articulo vii quod deus est subiectum huius scientie. Et hoc declarat sic: sicut se habet subiectum ad scientiam sic se habet obiectum ad potentiam sed proprie illud assignatur obiectum alicuius potentie vel habitus sub cuius ratione omnia referuntur ad potentiam vel habitum sicut homo et lapis referuntur ad visum inquantum sunt colorata. Et ideo coloratum est proprium obiectum visus. Sed omnia tractantur in sacra scriptura sub ratione dei et etiam in hoc volumine vel quia sunt ipse deus vel quia habent ordinem ad deum tamquam ad principium et finem ergo deus est subiectum huius scientie. Item hoc patet ex principiis huius scientie que principia sunt articuli fidei qui sunt de deo sed idem est subiectum principiorum et totius scientie cum tota scientia virtualiter continetur in suis principiis etc.

Causa finalis et finis huius scientie est unus finis ultimus qui est deus sed fines intermedii sunt plures sine quibus ad illud finem ultimum non pervenitur. Horum unus est in patria et est beatitudo creata de quo Sapientie xv: nosse te consummata iustitia est. Alii autem sunt fines in via et hic autem queritur de fine quo ad statum incipientium et sic timor dei est finis huius scientie. Ecclesiastes ultimo: finem loquendi omnes pariter audiamus. Deum time. Hoc est omnis homo id est ad hoc creatus est. Vel quo ad statum proficientium et sic iustitia est finis vel opera iustitie sunt finis. Vel quo ad statum perfectorum et sic caritas est finis. Et ideo dicitur finis precepti caritas i ad thimotheum i. Causa formalis consistit in forma et modo procedendi et in divisione libri. De qua dicetur in progressu libri. Et has causas omnes tangit textus in prologo: Cupientes etc. Queritur utrum magister debuit aggredi hoc opus. Et videtur quod non quia ipse magister est in hoc opere scrutator maiestatis dei quod videtur temerarium. Quia dicitur proverbiorum xxv: perscrutator maiestatis opprimetur a gloria. Item hoc videtur esse presumptuosum Ecclesiastici iii: altiora te ne quesieris sed hec sunt altiora humanis intellectibus. Videtur quod sic [illegible] mediante ratione et rationabiliter quod fecit, debuit aggredi hoc opus. Tum quia per inspectionem altiorum proficitur intellectus noster, tum quia communis utilitas multotiens ex tali scrutinio procedit. Et auctoritates adducte in contrarium loquuntur de inquirentibus temerarie.

Efficiens

materialis

de subiecto secundum Thomam

finalis

formalis

utrum magister debuit aggredi

+ [illegible] de [illegible] cum [illegible] super [illegible] in [illegible] de fide [illegible] manifestacio [illegible] ordinata ad fidei defensionem [illegible]

Item secundum magistrum prologi ab auctore [illegible] artium et infinitissime [illegible] loci ab auctore qui fundat super rationem nihil [illegible] artium infinitissime [illegible] locus ab auctore qui fundat super rationem divina est efficacissima [illegible] quo utitur [illegible]
ad manifestandum aliqua que traduntur in ea

non de incredulibus. Puta debent mota ordine recte rationis. Secundo magister
debuit aggredi hoc opus modo disputativo et videtur quod non quia acceptio quia habet
ad de divinis fides est et per fidem. Sed fides innititur prime veritati propter se ergo
ad hoc rationes et argumenta non sunt inducenda. Item dicit [illegible] tolle argumentum ubi
fides queritur [illegible] creditur non dyalecticis. Responsio dicendum quod ad fidei probationem
utile est adducere rationes propter [illegible] propter fidei augmentum. Primus enim fides
innititur prime veritati propter se non propter rationes absolute. Tamen per rationes augmentatur
et roboratur. Secundo [illegible] que deus dat [illegible] caritate. Licet non sint ea
delectationis in ipso tamen ipsam augmentant. Secunda ratio ut melius sciamus et possimus
confundere hereticos ut qui veritati propter se credere nolunt per rationes tamen ad eam
credendam compellantur. Tertia ratio ut credita melius et clarius intelligamus. Propter has
et alias rationes magister debuit hoc opus aggredi modo disputativo.

Cupientes aliquid. Iste liber dictus Sententiarum prima sui divisione
dividitur in tres partes: in prologum, tractatum et epilogum. Prologus hic incipit,
tractatus incipit ibi "Veteris", epilogus in fine totius libri ibi "Hec de pedibus".
Iste prologus subdividitur in tres principales, quia secundum Boecium De disciplina
ad disciplinam [illegible] requiritur: primo ut sit benivolus, secundo ut sit docilis,
tertio ut sit attentus. [illegible] Ideo magister primo reddit auditores benivolos, secundo dociles, tertio attentos. Secunda pars ibi "Horum igitur", tertia ibi "Ne
igitur debet". Prima subdividitur in duas: in prima ostendit causas huius operis tam
attrahentes quam retrahentes, secundo ostendit que sint fortiores ibi "Sed vincit".
Prima adhuc in duas: primo ponit in speciali causas, secundo eas simul recolligit ibi
"Delectat". Primo tangit primam causam moventem que fuit desiderium proficiendi in ecclesia
dei vel desiderium reddendi debitum ministerio posse, ne talentum sibi creditum a deo
absconderet. Et hanc causam tangit in principio dicens "Cupientes" etc. Et in eisdem
verbis statim tangit contrariam causam retrahentem implicite que est defectus
scientie et ingenii ibi "De penuria". Sed quia causa attrahens maior est retrahente,
quia quamvis magnus sit defectus ingenii et scientie in aliquo tamen labor eius
modicus a domino grate suscipitur. Hoc patet de vidua offerente duo minuta
in gazophilacium [illegible] Luce xxi. Que tamen a domino multum commendatur.
Tunc ibi "Ardua scandere" tangit secundam causam retrahentem que est huius materie
profunditas et subtilitas que vires excedit humanas. Secundo ibi "Consummationis" in
[illegible] tangit secundam causam attrahentem que fuit confidentia in divinum auxilium et promissio
mercedis quam promisit Christus verus Samaritanus cuilibet in ecclesia pro salute
populi aliquid supererogati per doctrinam et scripturas declarationem.

Nota: in prologo volens auditores reddere benivolos primo ponit causas operis ad
huius operis compilationem [illegible], et sunt tres: prima est desiderium proficiendi in ecclesia dei, dicitur quod
ibi in principio "Cupientes"; secunda est promissio mercedis et auxilii divini, dicitur quod ibi "Fiducia laboris";
tertia est amor seu caritas in proximos, dicitur quod ibi "Nec valentes studiosorum fratrum votis
resistere". Secundo ponit causas oppositas et a labore retrahentes, et sunt tres: videlicet defectus ingenii
et scientie, secunda altitudo materie et magnitudo laboris, tertia detractorum [illegible], et tertio despecta [illegible]
[illegible] ipsa causarum moventium et retrahentium post moventium victoriam ibi "Quia vincit" [illegible]
[illegible] prologi.

Nota: duo sunt que proximum alliciunt ad laborem, scilicet veritas pollicitationis et magnitudo mercedis, quorum utrumque [illegible] quia [illegible]
pollicitus reddere mercedem verax [illegible] quia [illegible] venienti medietatem ut [illegible] ut dicit scriptura. Scilicet
merces est magna, scilicet vita eterna, propterea quod proximus debet laborare. Scilicet vitas [illegible] est [illegible] delectant
et quamvis modicum sit quod possumus facere de deo et aliis [illegible] tamen id modicum magis amari et desiderari
[illegible] quam [illegible] de [illegible] in [illegible] melius [illegible] modicum facere [illegible] nobilibus
[illegible] ignobilibus

Prologus

Cupientes aliquid de penu-
ria ac tenuitate nostra cum paupercula in gazophi-
lacium domini mittere, ardua scandere,
opus ultra vires nostras agere presumpsimus,
consummationis fiduciam laborisque merce-
dem in samaritano statuentes, qui
prolatis in curationem semiuiui duobus
denariis supererogati cuncta reddere
professus est. Delectat nos veritas pol-
licentis, sed terret immensitas laboris.
Desiderium hortatur proficiendi, sed dehorta-
tur infirmitas deficiendi.

Quam vincit ...

Floruit iste Magister petrus lombardus circa annos domini M c xxxviii
tempore Conradi imperatoris secundi

Littera gesta docet, quid credas allegoria, moralis quid agas, quid speras anagogia

Est enim sacra scriptura similis turri, quia habet pro fundamento misterii sensum historialem, deinde moralem, deinde allegoricum, in summo anagogicum. Clipei turris huius sunt auctoritates, rationes et exempla sanctorum, que muniunt turrim sacre scripture et ipsam decorant. Et ex hiis verbis magister ostendit suam intentionem circa tria versari. Primum est fidei defensio et munitio. Secundum est veritatis theologice investigatio. Et de hiis duobus tractat in primis tribus libris. Tertium est sacramentorum tam nove quam veteris legis notificatio. Et hoc quantum ad quartum. Dubitatur circa illam litteram quid sit iste zelus quo accenditur contra animales. Respondeo quod duplex invenitur zelus in scriptura, bonus et malus. Zelus bonus est amor seu fervor animi quo animus abiecto humano timore pro defensione veritatis accenditur, scilicet quod prava corrigere satagit, de quo III Regum XIX dicitur "zelatus sum pro domino". Zelus malus qui vitat consortium bonorum, Actuum XIII: "Iudei repleti sunt zelo". Queritur quare plus contra tales carnales et non alios maiores peccatores. Respondetur secundum Egidium et Bonaventuram quod specialiter zelabat fidem et accendebatur contra fidei corruptores que debet esse fundamentum omnium. Item secundum Egidium per carnales intelliguntur errantes propter tales voluptates, per animales errantes propter intellectus sui despicientiam, qui sensibilibus inmersi non capiunt que dei sunt [illegible]

Quam vincat zelus domus dei Nos manifestantes fidem nostram adversus errores carnalium atque animalium hominum Davidice turris clipeis munire vel potius munitam ostendere ac theologicarum inquisitionum abdita aperire necnon et sacramentorum ecclesiasticorum pro modulo intelligentie nostre notitiam tradere studuimus.

Non valentes. Hic magister ponit tertiam causam attractivam, que fuit rationabilis et iusta petitio fratrum, cui non potuit rationabiliter contradicere, qui et presentes lingua sine fine instruxit et absentes stilo sine scriptura [illegible]. Et [illegible] metaphorice cum dicat duas bigas et sunt verba [illegible] de [illegible] in principio, et est in [illegible] Ethimologiarum: biga dicitur a iunctura duorum equorum [illegible]. Sic caritas que est magistri domini sponsa iungit duas affectiones ad deum et ad proximum, tamquam duos equos qui trahunt lingua et stilo tamquam duas rotas in bigas, in qua doctrina vehitur a magistro in discipulum.

[illegible] bigas [illegible] stilo et lingua [illegible] vocat bigas, ideo quod sicut [illegible] in biga [illegible] duo ligna [illegible] duo palata, et stilus [illegible] duas [illegible]

dubium quare magister magis zelabat contra carnales et animales homines quam contra superbos cum tamen
superbia sit maius vitium et propter istud expulit Deus angelum. Respondeo quod ideo quia magister in certa
materia zelabat fidei et ideo magis incendebatur [illegible] debat contra fidei contrarium
totus [illegible] sunt homines carnales et animales qui ducunt ad contrarium fidei [illegible]
[illegible] voluntatis et affectionis [illegible] dicitur carnalis [illegible] dicitur carnalis affectio
[illegible] manifesta sunt opera carnis [illegible] dicitur contrarie fidei [illegible]
[illegible] in [illegible] dicitur animalis [illegible] fantasticus et fantasie [illegible] in [illegible]
[illegible] autem carnales homines et animales sunt [illegible]

[illegible] [illegible] contra [illegible] ut amor dei [illegible] sit

[illegible] [illegible] quod [illegible] potest [illegible]
[illegible] de [illegible] magistri sunt [illegible]
[illegible] gloria [illegible] magistri [illegible]
[illegible] dicebat [illegible] [illegible]
[illegible] esset [illegible] esse [illegible] posset [illegible]
nobis autem [illegible] moneo illos [illegible]
[illegible] affecti [illegible]
[illegible] sunt [illegible]
esse [illegible]

[illegible] voluntas [illegible] diligit [illegible]
[illegible] facit [illegible] iudicat
[illegible]
[illegible] ita [illegible]
[illegible] ut [illegible]
[illegible] paulatim [illegible] ductus ad [illegible]
[illegible] documentum [illegible] affecti
[illegible] ad [illegible]
[illegible] incredibilia
[illegible] fuit [illegible]

Lectio 2a. Caritas quoniam legi Christi conveniunt magistri ab apostolo in terra vero ubi dicitur caritas Christi urget nos, et quicumque spiritu dei aguntur hi filii dei sunt

Cupientes. Petrus de Tharantasia super quartum sententiarum in prohemio primo se excusat, 2o reprehendit detractores et

ambiguos, 3o commendat opus et hortatur ad legendum, 4o excitat auditores et nota 1a dicit. Excusat autem se, quia [illegible]

ante tanti operis [illegible] facit per tres causas moventes ab intrinseco et per momentes ab extrinseco et [illegible] in ardescens

Ab intrinseco autem ponit tres causas moventes scilicet confidentiam spei et commendat fiducia delectationem [illegible]

[Margin: efficaci] promissi et delectat, et desiderium [illegible] et desiderium. Omnibus [illegible] sine labore tangitur vel [illegible] adiungit ad [illegible]

difficultatem in aggrediendo et ardua [illegible] ad [illegible] laborem in perficiendo et [illegible] ad [illegible] timorem in de

ficiendo et [illegible] dehortantur quae [illegible] vincit zelus. Ab extrinseco autem ponit causas duas moventes [illegible]

carior [illegible] quos zelo domus dei incendebat [illegible] quo in ardescebat. 2a petitio [illegible] studentium

[illegible] valentes et [illegible] de [illegible] parte. In 2a parte post reprehensio detractorum [illegible] de impugnatione

utilitatem in prima [illegible] non ambigui. 3a de doctrina [illegible] utilitate [illegible] quorum professio

ipso a causa finali in prima et [illegible] 2o ab efficiente [illegible] et tu labore [illegible] a materia et testimoniis. In 3a parte commendat opus

a forma in [illegible]. In 4a parte et ultima excitat auditores [illegible] primo [illegible] breviter [illegible] 2o

2o ab [illegible] utilitate et [illegible] a [illegible] facilitate et [illegible] sequitur [illegible] per petrum de Thar.

Non [illegible] vel [illegible] defectum [illegible] vel [illegible] a [illegible] vel [illegible] subtractum [illegible] malorum

et [illegible] [illegible] nec [illegible] [illegible]

[illegible] in [illegible] [illegible] vel negat ab [illegible] vel [illegible] vel [illegible]

[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] habere

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Almonerium [illegible] [illegible] parve vel [illegible] [illegible]

Prologus

Non valentes studiosorum fratrum votis resistere, eorum in Christo laudabilibus studiis lingua ac stilo nos servire flagitantium, quas bigas in nobis agitat Christi karitas.

Quamvis non ambigamus ponit tertiam causam, scilicet retractivam, que est invidorum contradictio et detractio, quia semper malignum scientie calumpniatur dicta aliorum. Pro quo dicit ibi Quia dissentientibus. magister ponit huius contradictionis duplicem causam, unam intrinsecam que est inordinatio voluntatis, quia dissentientibus voluntatum motibus et affectus, dissentiens fit animorum sensus, id est iudicium sive sententia, sepe propter affectum alium male affectus. Et hoc declarat magister quia dicit ... alicui manifeste verum et veritate probabile sit, tamen alii aliud videtur vel aliud placet. Et ex hoc consurgit error impietatis qui obnititur veritati non intellecte, et hoc est temeritas quando homo contradicat veritati quam ignorat, vel contradicat veritati offendenti quia non placet, et hoc est malignitas impugnare cognitam veritatem. Et consurgit error in ratione et invidia in voluntate sepe propter inordinatum affectum.

Quamvis non ambigamus omnem humani eloquii sermonem calumpnie atque contradictioni emulorum semper fuisse obnoxium, quia dissentientibus voluntatum motibus dissentiens quoque fit animorum sensus, ut cum omne dictum veri ratione perfectum sit, tamen dum aliud aliis aut videtur aut complacet, veritati vel non intellecte vel offendenti impietatis error obnititur ac voluntatis invidia resultat.

Quia deus] tangit causam confusionis dicens videlicet quia vocat deum huius seculi maiorem et accipit hoc ab apostolo 2 ad Cor. iiii ubi quos non quod deus dicatur aliquis [illegible] et vere tot ibi audi israel dominus deus tuus unus est dicitur [illegible] aliquid [illegible] ut in [illegible] Ego dixi dii estis aliquid auctorizative ut ibi constitui te deum pharaonis aliquis [illegible] seu usurpative ut hic [illegible]

Quia deus huius seculi opera

in illis diffidentie filiis

Cum non rerum] hic tertio ponit adversariorum maliciam et circa hoc tangit [illegible] tribus primo [illegible] ipsa [illegible] quia tales non sequuntur veritatem sed proprium sensum et affectum et tales volunt sensum suum scripture imponere et totum trahere ad suum sensum et hoc est quod dicit [illegible] sequi sophismata id est inutiles fantasias suas convertentes se ad fabulas [illegible] illud 2 ad Thimo. iiii [illegible] quidem autem auditum et ad fabulas convertentur. Secundo tangit ipsorum maliciam [illegible] simulata religione quia [illegible] tales sint pulsi in intentione et affectione [illegible] tamen [illegible] religione [illegible] suum [illegible] ut patet per omnes hereses et omnes [illegible] suum [illegible] et qui hoc quos [illegible] in [illegible] palliat [illegible] in sua et ideo dicit [illegible] verborum medicamentum id est [illegible] vel addendo [illegible] vel detrahendo [illegible] vel [illegible] Tertio ostendit eorum maliciam [illegible] et clamorosa contentione quia nullatenus [illegible] volunt [illegible] doctoribus veritatis sed etiam semper impugnant et si non [illegible] impugnant tamen clamore

Cum non rerum voluntate [illegible]

nec doctrine studium impedivit sed

hiis que sopiavit sapientie verba

receptione nititur non vel si placiti

rerum sectantes quos iniqua

voluntas non ad intelligentiam veritatis

sed ad desensiorum placentiam [illegible]

non desiderantes docere veritatem

sed ab ea ad fabulas convertens

auditum quorum professio clamat

placita quam docenda conquirere.

nec docenda desiderare, sed desideratis doct-

rinae coaptare. Apud quos ratio sapientiae in sup-

stitione, quia fidei desertorem sequitur ypocrisis

mendax, ut sit vel in verbis pietas qua

amiserit conscientia, ipsa quoque simulata pietate

omnium verborum mendacio impia reddunt.

Falsae doctrinae institutis fidei sanitate cor-

rumpere molientes, aurium quoque prurigine

sub novello sui desiderii dogmate aliis

ingerentes, qui contentioni studere contra

veritatem sine foedere bellant. Inter vel namque

assertione et placiti defensione pertinax

pugna est, dum se veritas tenet et se

voluntas erroris tuetur.

Horum igitur. Ista est secunda pars principalis huius prologi in qua reddit auctor doctor assignandus causas huius operis, et primo finalem que est duplex videlicet replicatio falsitatis et manifestatio veritatis. Vult dicere: Ego nos ... intendimus ... haereticorum et abstrusa ... ne sic doctores ... falsitatis valeant ... Item intendimus manifestare catholicam veritatem ... fidei, et illam ... splendidam in ecclesia dei ut luceat ... et hoc est quod dicit Horum haereticorum ... quo ad ... et lucerna, id est catholica doctrina in candelabro, id est in ecclesia, et dicit lucernam veritatis scilicet doctrinam veram, et lucere ... illud lucerna pedibus meis verbum tuum ... in candelabro ... nemo accendit lucernam et ipsam ponit sub modio. Deinde ponit causam efficientem

Prologus

Duplicem principalem scilicet deum dicens deo prestante / et secundam tamen subdit compegimus nos m[agiste]r petrus lumbardus / de quibus causis etiam supra dixi / deinde tangit materialem quia materia huius libri consistit in diversis auctoritatibus sanctorum expositorum prout dicit ex testimoniis veritatis in eternum fundatum / iuxta illud ps Initio cognovi de testimoniis tuis quia in eternum fundasti ea. Sed contra heresiarcha destruuntur / ut patet ... quod non destruuntur quantum ad veritatem sed solum quantum ad modum sciendi ut ibidem vult apostolus dicens Nunc cognosco ex parte tunc autem sicut cognitus sum / deinde tangit etiam formalem dicens / et in quatuor libris distinctum / in quo ostendit processum suum secundum materias quatuor librorum et illum processum dicit esse secundum quinque modos quos apponit. Primus est operum positivus ibi / maiorum exempla / Secundus operum dictorum positivus ibi / doctrinamque reperies / tertius hereticorum falsitatis improbativus ibi vipere doctrine fraudulentiam / Quartus est veritatis manifestativus ibi demonstrande veritatis complexi / Quintus est periculorum cavitativus ibi nec periculo impie professionis scilicet heretice / et concludit quod in istis omnibus utatur processu moderato et si vox appareat quamvis dicit quod per etiam a paternis limitibus non discessit vel

Horum igitur deo odibilem ecclesiam evertere atque
ora opilare ne virus nequicie in alios
effundere queat et lucernam veritatis in
candelabro exaltare volentes in labore
multo ac sudore volumen deo prestante
compegimus ex testimoniis veritatis in eternum
fundatum in quatuor libris distinctum
in quo maiorum exempla doctrinamque re-
pies in quo per dominice fidei sinceritatem
professione vipere doctrine fraudulen-
ciam prodidimus aditum demonstrande ve-
ritatis complexi nec periculo impie
professione inserti temperato inter utrumque
moderamine utentes sicubi vero
parum vox nostra insonuit non a pa-
ternis discessit limitibus

... minus sollemnis nec minus humilis ita quod in omnibus moderatus fuit / quia scilicet moderate et discrete.
virtus vocatur est /

Notandum quod autor hic pauca posuit de suis et plura de sanctorum dictis ... quia ipse posuit sua tamquam parvula / sed aliorum tamquam ... confirmacionem / ... aliorum ... apud eum sunt parvula sed ipsa ... complanata

Prologus

Non igitur debet / Ista pars in qua reddit auditores attentos primo quia quod predicta utilitas tam excitatis et doctis quam inexcitatis et minus doctis quia non sit quivis semper ingenio libri nec propter tantorum librorum copiam sed hic potest quivis breviter reperire quesita et commode si ingenio hic minus doctus propter simplicitatem quia hoc etiam multum allicit auditores quia non sicut arrogantie sed simplicis ingenium / deinde addit aliud quod movet auditores sinceros videlicet et veros intellectores et ideo dicit quia de spiritu dicit ubi libertas et ideo inter talibus se committit qui sciunt et volunt emendare non depravare ut heretici et illis qui tamen corrigendis et emendandis grat non causa invidie et profanationis corrigunt

Non igitur debet hic labor / tanquam pigro

vel multum docto videri superfluus / cum

multis impigris / multis quoque indoctis

inter quos etiam et mihi / sit necessarius brevi

volumine explicans patrum sententias / appositis

eorum testimoniis / ut non sit necesse querenti li-

brorum numerositatem evolvere / cui brevitas

collecta quod queritur offert sine labore /

In hoc autem tractatu non solum pium lectorem

sed etiam liberum correctorem desidero / maxime

ubi profunda versatur veritatis questio / que

utinam tot haberet inventores / quot habet

contradictores

Ut autem / Hic concludendo autem addit aliud motivum attentionis videlicet ordinatum modum procedendi quia vult ordinare capitula ut studens in hoc libro quam in registro facilius inveniat desideratas materias et de registro maxime ... doctrina et in aliquibus libris scilicet prologum et alios procedit ipsum de quo non est magna cura

Ut autem quod queritur facilius occurrat titulos

quibus singulorum librorum capitula distinguun-

tur premisimus

[illegible] ... illud quod accedit ad totalitatem ... [illegible]

... libros [illegible] ... **distinctio** ... [illegible]

... [illegible] ... materia de qua debet agere ... [illegible] ... distinctiones ... [illegible]

Veteris ac nove [illegible] ... prologo ... tractatus ... in tres partes ... prima continet ... divisionem ... ad totum tractatum ... secundo ... totum ... ibi hec de ... continuatur ... distinguit ... tres primi libri ... de rebus ... de signis ... tres ... de rebus quibus fruendum ... de deo ... de creaturis ... de rebus quibus fruendum ... utendum ... de Christo ... [illegible] ... libros tres et quartum ... inter frui et uti ... liber ... distinctio ... [illegible] ... Aug^n in ... distinctio totius veteris ac nove legis

[illegible marginal notes]

Diligenti

Veteris ac nove legis continentiam diligenti indagine etiam atque etiam considerantibus nobis prevenia dei gratia innotuit sacre pagine tractatum circa res vel signa precipue versari. Ut enim egregius doctor

Augustinus ait in libro de doctrina christiana: Omnis doctrina vel rerum est vel signorum. Sed res etiam per signa discuntur.

[illegible marginal commentary]

Hic autem deberet ... membra divisionis et vult ... rem et signum ... [illegible] ... signum est res ... et signum ... [illegible] ... res absoluta ... relata ... [illegible]

Proprie autem hic res appellantur que non ad significandum aliquid adhibentur. Signa vero quorum usus est in significando.

[illegible red marginal note]

[illegible]

Dub[ium]

R[es]p[ond]e[tur] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ord[ine] doctrina sic[ut] h[oc] d[icitu]r q[uod] creatura vel q[ui]a i[n] finib[us] om[n]i[um] creatura[rum] [illegible] ita sacra theologia

tanq[ua]m in finib[us] ordinata est, vel q[ui]a p[rae]supp[on]it aliq[ui]d de aliis creaturis [illegible] p[rae]supp[on]it aliq[ui]d de [illegible] q[uod] dic[itu]r

d[icitu]r q[uod] doctrina q[ui]a i[n] finib[us] om[n]i[um] doctrinar[um] vel q[ui]a p[rae]supp[on]it aliq[ui]d de [illegible]

~~24a~~

26

Corum autem. hic ostendit signa duplicia ... [illegible] ... que non conferunt gratiam ... [illegible] ... sacramenta veteris legis ... [illegible] ... sacramenta nove legis ... [illegible]

Corum autem aliqua sunt quorum omnis usus est in significando non in iustificando, id est quibus non utimur nisi aliquid significandi gratia, ut aliqua sacramenta legalia. Alia que non solum significant sed conferunt quod intus adiuvet, sicut evangelica sacramenta. Ex quo aperte intelligitur quid hic appellet signa: res illas videlicet que ad significandum aliquid adhibentur.

Omne igitur signum. hic magister ostendit ... res et signa ... [illegible] ... omne signum est res, sed non est ita quod omnis res ... [illegible] ... si aliquid signum non esset res, hoc nihil esset ... [illegible] ... non omnis res est signum ... [illegible] ... sive instituta ad significandum, sive non instituta ... [illegible] ... res distinguitur a signis ... [illegible]

Omne igitur signum res etiam aliqua est. Quod enim nulla res est, ut in eodem Augustinus ait, omnino nihil est. Non autem e converso omnis res signum est, quia non adhibetur ad significandum aliquid.

Cum hiis. hic magister infert materiam et processum huius libri ... [illegible] ... in hoc libro tractandum est de rebus et signis ... [illegible] ... studiosis et modestis ... [illegible] ... xxi.

Cum hys intendit theologorum pre-
tulatio studiosa atque modesta rudim-
ento scriptura forma prescripta in
doctrina tenere aditus. De hys go
nobis aditum ad res divinas ali-
qualiter intelligendas deo duce
aperire volentibus, [illegible] et
primo de rebus postea de signis disseremus.

Id ergo [illegible] est [illegible] in quo dimisit signis [illegible] res quibus
[illegible] quedam sunt res quibus est fruendum, alie quibus utendum, alie sunt
res que fruuntur et utuntur. [illegible] declarat membra divisionis [illegible] res quibus fru-
endum est sunt ille que nos beatos faciunt, res quibus utendum est sunt ille
quibus ad beatitudinem tendentes adiuvamur [illegible], res que fruuntur
et utuntur sunt [illegible] ut nos et angeli sancti [illegible] mali nec
utuntur nec fruuntur sed potius abutuntur [illegible]
[illegible] de rebus communiter agit

Id ergo in rebus considerandum
ut in eodem Augustinus ait, quod res alie
sunt quibus fruendum est, alie quibus
utendum, alie que fruuntur et utuntur.
Ille quibus fruendum est nos beatos faciunt.
Istis quibus utendum est tendentes ad be-
atitudinem adiuvamur et quasi adminicu-
lamur, ut ad illas res que nos beatos
faciunt pervenire eisque inherere possimus.

prima

Res vero. Notat beatos. Ubi ordo beatorum duplicatur pro comparatione virtutis pro comparatione ad rectitudinem vite et sic virtus que est causa huiusmodi rectitudinis est maxime bonum, peccatum autem naturale quod est contrarium male ad illa. Virtus est medium et alie res bonum quia nullus male utitur. Secundo comparatione pro possessione beatitudinis, et sic beatificatio est maximum bonum et principalis beatitudinis medium et dispositio ad ipsam. In sua consideratione

De rebus que fruuntur et utuntur

c. iii. Res vero que fruuntur et utuntur nos sumus, quasi inter utrasque constituti, et angeli sancti.

Frui autem. Ponit diffinitionem frui, in qua tangit tria, que requiruntur ad fruitionem, scilicet dilectionem, delectationem et quietationem in fine ultimo. Dicit quod frui est alicui rei amore inherere propter se finaliter. Uti est illud quod in usum venerit referre ad id quo fruendum est. Alias est abuti. Ubi frui aliquo contingit ... aut sicut obiecto finali, sic solo Deo fruendum est, aut sicut habitu eliciente actum fruitionis, sic beatitudine creata fruendum est ... sicut ... fruitionis ... et ... Nota quod uti accipitur ... comparationis ... accipitur pro frequentia cuiuslibet actus, sic usus est quedam ... et est actus primi motivi. Sic datur secunda descriptio et est beati Augustini libro 8 de Trinitate c. x. ... volens vult prima descriptio ... Nota quod ... Thomas super primo: triplex est divina fruitionis. Prima ... qui carent omni miseria et etiam fruuntur de sua gloria ... qui non carent miseria ... secunda descriptio ... enigmatica de qua prima descriptio et Augustinus de Trinitate ... per ... visionem in ... sed non in se, ut patet Augustinus ... inde quietationem ... Nota quod fruitio non ... aliud nisi ultima felicitas hominis que dicitur esse visio, in qua ponitur ... sed ... et quia obiectum ... non videtur per ... sed per ... visio fidei ... et spes ex fide quodammodo generatur ... ex hoc autem quod visio ... illud Io. iiii qui manet in caritate in Deo manet et Deus in eo, quia ... summa delectatio in qua perficitur ... felicitas qua fruitio exprimitur et sic ... quietationem ultimatam. Thomas. Bonaventura.

Quid sit uti et frui

Frui autem est amore inherere alicui rei propter seipsam. Uti vero, id quod in usum venerit referre ad obtinendum illud quo fruendum est; alias abuti est, non uti; nam usus illicitus abusus vel

alias abuti ... sicut ... referendo ad debitum obiectum, necesse ad id aliud ... sed ... referendo ad quod delectatur vel aliud actum ... peccat. Hugo

distinctio

[illegible marginal gloss, top left] ... damascenus ... distinguentes ... sabellianorum ... personales

[illegible marginal gloss, top right] ... res ... creature ... deus ...

abusio nominari debet.

Res igitur / hic mr ex dictis diffinitionibus infert duas conclusiones prima / quod res quibus fruendum est sunt pater et filius et spiritus sanctus et non alie / et dicat mr / si tamen res dici debet / hoc ideo addit vel quia res dicitur a reor reris i. opinor / sed deus non cadit in opinione / vel quia res que nomen est creatoris et creature / ideo deus non proprie dicitur res / similiter nec proprie dicitur causa / quia causa non est nisi causatum sit / sed causatum cepit esse / igitur et causa / vel quia eadem causa que est causator et creature / ideo deus non proprie dicitur causa / textus ibi / non enim facile / huius ratio est / quia sicut res novimus ita nomina eis imponimus / unde eadem cognitione dicimus proprietates per proprietates causatorum ... nomina sic et nomina imponimus / que tamen proprietates modo nobiliori sunt in deo quam in creaturis / unde nec per nomina concreta convenienter ipsum significamus quia sunt composita / nec abstracta quia sunt quod non proprie actu subsistens / secundum petrum de tharan[tasia]

de rebus quibus fruendum est et quibus utendum

Res igitur quibus fruendum est sunt pater et filius et spiritus sanctus eademque trinitas quedam summa res communisque omnibus fruentibus ea. Si tamen res dici debet / et non rerum omnium causa / si tamen et causa / non enim facile potest inveniri nomen quod tante excellentie conveniat / nisi quod melius dicitur trinitas hec unus deus.

[marginal gloss, right] Si tamen et causa / hoc ideo quia ad significandam maximam distantiam creature et creatoris et non mutationem nominis quia creaturas ab ... proprietatibus / non videtur digne dicenda de creatore ... nomina rerum ... philosophia

[illegible]

Res autem / hic secunda conclusio / utendum mundo et rebus in eo conditis est et non fruendum / probat / autor probat autoritate beati augustini primo de doctrina christiana / contra / si mundo est utendum ergo mundus est diligendus / quod est contra illud i. ioh. ii. fratres nolite diligere mundum / dico quod ibi sumitur proprie pro ... per amor argentum et plurimi mundi / sed hic sumitur pro universitate creaturarum / vel eciam isto ultimo modo mundus diligendus est non ponendo in eo finem / sic autem non diligendus ponendo in eo finem / hugo / textus ibi / in omnibus hic adducit aliud autoritatem augustini quod utendum est / sed contra hanc autoritatem / ergo fruendum est angelis quia sunt incommutabiles / dico / littera debet intelligi quantum de rebus que sunt sunt eterne et incommutabiles ut deus pater filius et spiritus sanctus / vel potest dici quod eciam angeli quantum in se commutabiles sunt / textus ibi / unde augustinus / hic addit aliud autoritatem augustini quod utendum est ex qua talis ratio formari potest / solis illis rebus fruimur quibus cognitis voluntas delectata quiescit / sed in nullo alio preterquam in summo bono quod est pater et filius et spiritus sanctus voluntas delectata finaliter quiescit / tota ... omne desiderium quia nichil satiat potest voluntatem facere ...

[illegible]

ingenium, memoria
doctrina intellectus usus voluntatis

Secundo dico quod singule vero dicuntur differre a fine et omnes dicuntur perfectus actus voluntatis, quae tamen
est quodammodo primo quantum pertinet ad motum ad delectandum. Et differt singule fine et virtus ad
secundo pertinet sicut motum ad quietandum et hec non differunt ab singulis / de virtute [illegible] / fine est ad gaudio
inferiore alium [illegible] propter se ipsum / 3° dicendum pertinet [illegible] voluntas secundum quietatum et delectationem / Et hec
non differunt ab singulis de virtute / fine et [illegible] voluntate propter se delectatum / et accipitur
[illegible] simul virtus [illegible] quolibet modo accipitur / Et 2^m^ [illegible] / 2^m^ et 2^m^
differentia / Dicendum cum virtus [illegible] 2^m^ quod [illegible] vel acceptus [illegible] operande debita
[illegible] vel finis ad quem [illegible] ordinatur / et 2^m^ [illegible] [illegible]
bonum et [illegible] / Secundo dico quod [illegible] quod differentia et hec non differunt a
virtute [illegible] et frequenter [illegible] a potentia / Et hec non pertinet [illegible] et actus omnes potentia ut addit
super actum [illegible] frequentiam / 3° dicendum virtus [illegible] et [illegible] intelligere [illegible]
[illegible] et doctrina et differunt ab singulis [illegible] virtute virtus et [illegible] facultate
voluntatis et [illegible] actus voluntatis / 4° dicendum [illegible] quod actus quietatus [illegible] fini
et differunt ab singulis virtus et [illegible] facultas voluntatis propter aliud et et actus voluntatis ad aliud
relatus / 5° dicendum [illegible] actus ordinatus / [illegible] et differt ab singulis de
virtute [illegible] virtus et [illegible] quod in [illegible] venit [illegible] [illegible] et virtus [illegible] actus voluntatis [illegible]
et ordinatus in fine

Ad [illegible] sunt [illegible] quod non sunt in potestate [illegible] talia non [illegible] in facultatem nec
[illegible] in facultatem voluntatis [illegible] et facultatis [illegible] non solum [illegible] non fuit
[illegible] impediunt a [illegible] [illegible] non [illegible] aliquid
[illegible] in facultate voluntatis in [illegible] modo / [illegible] ut voluntas se habeat [illegible] modo impediatur

et ordinatus / sic utimur nostris actibus vel habitibus qui pertinent ad usum secundum ordinem rationis primo
approbatus / sic utimur actibus aliorum propriorum, 2o primo modo collaudatus sicut sunt actus anime
et cetera similia / qui coniuncti sunt super nos / sed tamen sub facultate voluntatis habentibus saltem collan
dando illa / et per ipsa corporis et cetera dirigimus, 3o primo modo collaudatus sicut in aliis
pene utimur / 4o primo modo refutatus / sic utimur ... mal culpe qui est cooperante
electus in bonum / sicut quod dicit apostolus omnia que diligentibus deum omnia cooperantur in bonum / et
quod dicit quod licet divitie et temporales prosperitates sint malis hominibus impedimenta / cooptata
libus non utuntur debite sed magis abutuntur / tamen bonis hominibus non sunt impedimenta
sed potius adiumenta utentes ut ait Ambrosius super Lucam tractans historiam de
Zacheo

Et quod ... Solum / utimur omni creato possumus uti / vel quo / de quo bonum ... dicatur sic / sicut in sensibus
ita in ... in intellectualibus ... ita videmus que competeret uti arte / uti instrumento uti
lignis et ... uti labore / sic eum spiritualiter ... uti virtutibus / instrumentaliter potentiis / dispositive
actibus utentur finaliter non utitur ... in facultatibus voluntatis operantis et sic utimur nostris
actibus vel habitibus qui pertinent ad usum secundum ... vel voluntatis approbatis / sic ... uti aliquo ... modis
aut sicut instrumento quo operamur / sicut aliquis utitur instrumento vel organo / 2o non omnibus congruit
uti / sicut potentiis quae sunt principia naturalia accipiendo uti ... sicut sicut ... ut
potest utitur / 2o non omnibus congruit recte uti ut ... quo ... congruit obligari / sicut
sicut actu quo movemur / 3o non omni actui congruit ... uti / sicut illis qui ... annexa ...
sunt malo aut sicut obiecto ad quod inclinamur / 4o omnibus congruit uti et abuti ... sunt
sumi in facultatibus voluntatis ad approbandum vel respuendum / 2 ... per Augustinum libro ... quod
utimur respondet ad ... tollendum ad ...

de rebus quibus utendum est

Res aute[m] quibus utend[um] e[st] mundus e[st] et in eo creata. Unde Aug[ustinus] in eodem: Utend[um] est mundo, no[n] fruend[um], ut invisibilia dei p[er] ea que facta su[n]t intellecta conspiciant[ur], i[d est] ut de temporalibus eterna capiatur. Idem in eod[em]: In omnibus rebus ille t[antu]m su[n]t q[ui]b[us] fruend[um] est, que eterne et incommutabiles s[un]t. Ceteris aut[em] utend[um] est, ut ad illarum fruitio[n]e[m] p[er]veniat[ur]. Idem Augustinus i[n] libro x. de trin[itate]: Fruimur cognit[is] in quib[us] ip[s]is p[ro]pter se volu[n]tas delectata conquiescit. Utimur vero eis que ad aliud referimus quo fruend[um] e[st].

Notand[um] [illegible] in isto c[apitul]o [illegible] tria facit: p[ri]mo ponit alias d[i]ffi[niti]ones uti et frui que su[n]t Aug[ustini] x de tri[nitate] [illegible]. Uti est assumere aliquid in facultate[m] volu[n]tatis, i[d est] p[er] volu[n]tate[m] amplecti seu diligere vel velle [illegible]. Frui aut[em] est aliquo uti cu[m] gaudio no[n] adhuc spei sed iam rei [illegible] omnis qui fruit[ur] aliquo utit[ur] sed no[n] e converso.

Notandu[m] v[ero] q[uod] id[em] Augusti[nus] li[bro] de tri[nitate] alit[er] q[uam] sup[ra] accipie[n]s uti et frui sic d[icit]: Uti est assume[re] aliquid i[n] facultate[m] volu[n]tatis; frui aute[m] est uti cu[m] gaudio no[n] adhuc spei sed ia[m] rei.

Unde [illegible] hic in 2a parte huius c[apitu]li [illegible] ex dictis infert [illegible] dictu[m] est: o[mn]is qui fruit[ur] aliquo utit[ur] [illegible] sed no[n] e converso [illegible].

modo ad ut sit assumere aliquid in facultate voluntatis ... distinctio

... quia omnis qui fruitur aliquo illud quo fruitur assumit in facultate voluntatis quare ... a patre quarto quia non oportet si aliquis assumit aliquid in facultate voluntatis quod velit illud assumptum frui propter se et non propter aliud. Nec oportet quod ... habeat gaudium de sic assumpto presentem in re non in spe ... qui aliquo utitur etiam eodem fruatur ... tamen quod qui fruitur non omnibus utitur quibus in via utitur quare solum illis fruitur utitur que includunt finem et attingit eum et quod non repugnant presentie ipsius finis sicut utitur fruens potentiis naturalibus ... donis ipsius facti et aliis que ex sua ratione ... non includunt non tamen utitur distantibus a fine sicut spe ... actus fidei actus spei ... in naturalibus ... manet ... beati ...

Ideo quod omnis qui fruitur utitur assumit enim aliquid in facultate voluntatis cum fine delectationis. Non autem omnis qui utitur et fruitur, si id quod in facultate voluntatis assumit non propter ipsum sed propter aliud appetit.

Et attende. Hic Augustinus tertio movet unam dubitationem contra predictam diffinitionem quare si est bona diffinitio tunc solum beati comprehensores in patria fruuntur ... gaudium presentem in re ... frui data supra ... Sed ... dupliciter diffinitionem frui ... obiectio de diffinitione ... frui data est per causam efficientem ... dilectio ... affectus et intellectus in deum ... causa efficiens ... est amor. Alia est data per causam formalem scilicet per genus et differentiam ...

Et attende quod videtur Augustinus dicere alibi

frui tantum qui in re gaudet non iam spe

et ita in hac vita non videmur frui

sed tantum uti ubi gaudemus spe cum supra

dictum sit frui esse amore inherere alicui

Hec ergo tres pe se aliter etiam h' multi adhesit deo. Casum quartum et habet quatuor particulas. In quarum prima solvendo predictam dubitationem concedit quod soli beati fruuntur proprie perfecte et plene qui sunt in patria. et hec vult secunda diffinitio ipsius frui. quod illi habent gaudium non cum spe sed rei. In secunda tamen homines etiam existentes in via fruuntur sed non plene. et hanc concludit prima diffinitio. et hanc solutionem quo ad tertiam particulam confirmat duplici auctoritate Augustini. quarum prima habetur ex x. de trinitate c. ix ubi dicit quod fruimur cognitis etc. Secunda auctoritas est omnis ex doctrina christiana ubi inquit angeli illo fructu iam beati sunt quo et nos frui desideramus. et ex hac auctoritate colligit istam declarationem quod in hac vita fruimur etc.

Determinatio eorum que videntur contraria

Et ergo que sibi contradicere videntur sic determinamus dicentes nos et hic et in futuro frui. sed ibi proprie perfecte et plene ubi per speciem videbimus quo fruemur. hic autem dum in spe ambulamus fruimur quidem sed non adeo plene. unde Augustinus in libro de trinitate x. fruimur cognitis in quibus voluntas etc. Idem in libro de doctrina christiana ait angeli illo fructu iam beati sunt quo et nos frui desideramus et quantum in hac vita iam fruimur vel per speculum vel in enigmate tanto mirabilius peregrinationem et tolerabilius sustinemus et ardentius finire cupimus.

Potest etiam secunda pars tale in qua magister ponit aliam solutionem. et stat in hoc quod se negans est quod soli beati fruuntur ad placitum. quia illi tamen habent gaudium in re. hoc autem negans ymmo qui fruuntur in hac vita non tamen spe gaudium spei sed rei. quod aliquis tenet illud quod diligit et delectatur in eo.

Alia determinatio

Potest etiam dici quod qui fruuntur etiam in hac vita non tantum spe gaudium

Prima solutio quod perfecte beati a fruitione quia fruitio est usus ultimi finis que ipsa non attingitur nisi ... actus sui ordinati ... Secunda ... perfecte ... plene ...

Potest etiam secunda pars ... Sed ita large loquendo ... in aliqua re delectari et ei adherere etiam fruitio ... in deo non est fruitio sed ...

Ex parte medii ... plene ... ex parte fructus ... perfecte ... per speculum quantum ad creaturas ... vel in enigmate quantum ad creaturas ... Finire.

speciem sed etiam rei, quia iam delectatur in eo quod

diligit, et ita iam rem aliquomodo tenet

Constat ergo 3a pars textus in qua resumit unam questionem propositam in 2o textu que fuit ista: utrum deo fruendum sit vel utendum. Et dicit quod non utendum tantum, sed fruendum, et probatur primo, quia illo fruendum et non utendum quo beati efficimur et in quo spes ponitur ut dicit Augustinus. 2o probat hoc quia ea re que est fructus diligenda propter se, et que facit nos beatos, et ista pluralitas est fructus et non utendum. Que tamen fuit Augustini, resumit etiam aliquam questionem que forte sint et etiam credere etiam fuit ut dicit Augustinus. Item utrum cum aliis rebus est utendum.

Constat ergo quia deo debemus frui non uti.

Ille enim, ut ait Augustinus, fruendum quo

efficimur beati, et in quo spem ponimus, ut ad

eum perveniamus, de hoc idem ait in libro de

doctrina christiana: diligere ea re nos frui quam

diligimus propter se, et ea re nos fruendum est

tamen qua efficimur beati, ceteris vero utendum.

2a Frequenter tamen pars textus in qua magister ponit vulgarem acceptionem utendi frui dicens tamen aliquos delectari frequenter communiter et usualiter frui dici eum delectatione uti. Et tamen aliquos non finaliter, sed ... ad aliud referens in quo permanendum est, tunc proprie non dicitur ipso frui. Et si dicatur illo frui, hoc non est proprie dictum sed abusive et improprie. Vero inhereri illi in quo delectatur, ponendo in illo finem dependet tamen tunc vero proprie diceretur illo frui. Et hoc non est faciendum nisi deo trinitati, que est summum et eternum bonum. Contrario ergo sicut frui accipitur proprie et communiter ut vult Augustinus in hoc capitulo, ita etiam uti, ut patet ex verbis Augustini iam supra positis. Hoc enim quod dicit in libro de doctrina christiana capitulo 4o ... uti est referre id quod utimur ad optinendum id quo fruendum est. Et per hoc quod dicit in x de trinitate capitulo xxxiii, utimur eis que ad illud referimus quo fruendum est, designatur propria acceptio. Usus communiter distinguitur contra fructum. Quod vero dicit in x de trinitate capitulo xxvii, quod uti est assumere aliquid in facultate voluntatis, sive eo aliquid aliud referat, sive eo fine delectata quiescat, ut ibi Augustinus dicit in integro, hic est quod ad frui. Et sic tradit 3 ... distinctio ... 2a questio ponitur ... contrariandum ... ex his ergo dictis patet, ut utique sicut frui quod uti dicitur proprie et communiter accipiendo. Proprie frui tunc ... consistit in actu voluntatis absoluta et uti in relata. Communiter accipiendo, tunc omnis actio voluntatis est usus, et omnis actio eius delectabilis est fruitio. Et si quis hic quibus distinctiones supra posite in ... frui autem pertinent ad accipiendum istorum terminorum, ... et ille qui ... ponuntur ... ad accipiendum ... .

communiter usualiter — absolute — ... differentia frui ...

Frequenter tamen dicimus frui eum delectatione uti.

Cum enim adest quod diligitur, etiam delectationem secum gerit. Si transieris per eam et ad illud ubi permanendum est eam retuleris, uteris ea, et abusive non proprie diceris frui. Si vero inheseris atque permanseris, finem in ea ponens leticie tue, tunc vere et proprie frui dicendus es. Quod non est faciendum nisi in illa trinitate, id est summo et incommutabili bono.

Cum autem. Capitulum viii in quo intitulat ista questio, an homo debeat vel possit frui homine et ad ipsam respondendo vult ista questio quod homo non debet frui homine sed uti. Et hoc probat per Augustinum de doctrina christiana libro quod non est propter se diligendus sed propter aliud ... ergo ipso non est fruendum sed utendum ...

Homines si fruendum an utendum

Querimus autem homines qui fruuntur et utuntur aliis rebus, res alia sint quaeritur, utrum frui se debeant an uti an utrumque. Ad quod sic tradit Augustinus i libro de doctrina christiana:

Si propter se homo diligendus est, fruimur eo; si propter aliud, utimur eo. Videtur autem michi propter aliud diligendus. Quod enim propter se diligendum est, in eo constituitur beata vita, cuius etiam spes hoc tempore consolatur. In homine autem spes ponenda non est, quia maledictus est qui hoc facit. Ergo patet liquide.

aduitas nec proprie quisque frui debet quia non se

debet diligere propter se sed propter id quo fruendum est

Huic autem. Secunda pars in qua mouet contra istam questionem instanciam quia apostolus ad philemonem c. vno propter fine dicit Ita frater ego te fruar in domino ergo homo uidetur esse fruendus. Secundo mouet soluit exponendo istam auctoritatem per augustinum. Et hec uult quia ex quo apostolus addit in domino ergo significat se frui domino et spem ponere in eo quia qui fruitur homine in domino potius fruitur domino quam homine ergo ex dictis apostoli non potest concludi quod ipse apostolus fruebatur homine. Sed glossa ibi exponit fruar te in domino id est gaudebo de te in regno dei vel ... homine. Sed ... est frui eo quod (?) coniunctum est vnus spiritus cum domino per adhesionem ergo quod frui homine in domino est frui ... vnus spiritus cum domino per adhesionem caritatis quia ut dicitur i. ad cor. vi. qui adheret domino vnus spiritus est. Ex quo patet quod non omnibus competit quia omnes iusti omnibus iustis in domino fruendum est istomodo sed non omnibus competit quia omnes iusti sunt vnus spiritus cum illo sed non omnes eque propter differentiam caritatis. Ex hoc etiam patet quod non est malis fruendum in domino quia non sunt vnum cum domino quo fruendum est in quo quiescat appetitus et de solo deo et ideo in talibus ... tales non inveniuntur in quo quiescat appetitus. Iacobus (?) Nota quod figura que dicitur ypalage fit quando per contrarium verba dicimus ... quiescat. Iaco. ... ut in pane et ligno intelligitur ut in Ieremia dicitur ... lignum in panem eius id est panem in lignum ... et dicitur ab ypa quod est mutacio et logos quod est sermo quasi mutatio sermonis. Ypalage vero figura ... est quasi casuum uel constructionum ... sermonis.

Huic autem contrarium videtur quod apostolus ad

philemonem loquens ait Ita frater ego

te fruar in domino quod ita determinat

Augustinus Si dixisset tantum te fruar et

non addidisset in domino videtur finem di-

lectionis et spem constituisse in eo. Sed quia

illud addidit in domino se finem posuisse

eo quod frui significavit. Cum enim ut

idem Augustinus ait homine in deo frueris

deo potius quam homine frueris

Sed cum deus. Capitulum sextum in quo magister tractat istam questionem utrum deus fruatur uel utatur nobis. Et circa hanc ponit tres conclusiones. Prima est quod deus non fruitur nobis. Probat sic quia deus non indiget bono nostro ... ergo non fruitur nobis. Secundo ibi Sed utitur tangit secundam conclusionem istam deus utitur nobis. Tertia deus diligit nos sed non ut fruendus igitur ut utendus. Hic queritur utrum deus fruatur an utatur nobis

ypalage

Sed cum deus diligat nos, ut frequenter scrip-
tura dicat, que eius dilectionem erga nos
multum commendat, queritur quomodo diligat,
an ut utens an ut fruens. Et procedit ita
si fruitur eget bono nostro, quod nemo
sanus dixerit. Ait enim propheta: bonorum
meorum non indiges. Omne enim bonum
nostrum vel ipse est, vel ab ipso est. Non
ergo fruitur nobis sed utitur. Si enim nec
fruitur nec utitur, non invenio quomodo diligat nos.

Nec tamen

quia nos res quibus utimur referimus ad id quod dei bonitate fruamur, et sic utimur ad commodum nostrum. Deus autem non utitur nobis ad illud fine sed ut ipse bonitate et perfecte nobis propter suam bonitatem [illegible]. Item deus miseretur nostri, [illegible] sed nos utimur ... est summa miseria nostra ... quia deus bonus ... et miseretur nostri propter ... deus utitur malis propter suam iustitiam, quia iustum est ... mali ... quod ipse refert usum suum quo rebus utitur ad bonitatem suam ... sed nos ... ad utilitatem nostram, sed deus non refert usum suum ad suam utilitatem sed ... et sic [illegible] in operibus misericordie ... in operibus creationis.

Nec tamen sic utitur nobis, ut nos aliis rebus.
Nos enim res quibus utimur ad id refe-
rimus ut dei bonitate perfruamur. Deus
vero ad suam bonitatem usum nostrum refert.
Ille enim miseretur nostri propter suam bonitatem

Nos autem nobis minime propter illius bonitatem.

Ille enim miseretur ut nos eo (fruamur), nos vero miseremur ut illo fruamur. Cum enim nos alicui miseremur et alicui consulimus, ad eius quidem facimus utilitatem eamque intuemur, sed et nostra sit consequens, cum misericordiam quam alii impendimus non relinquit deus sine mercede. Hec autem merces summa est ut ipso perfruamur. Item quia bonus est sumus, et in quantum sumus boni sumus. Porro quia etiam iustus est non impune mali sumus, et in quantum mali sumus in tantum etiam minus sumus. Ille igitur usus quo nos utitur deus non ad eius sed ad nostram utilitatem refertur, ad eius vero tantummodo bonitatem.

Hic considerandum ...

Utrum fruendum vel utendum sit virtutibus

Hic considerandum est utrum virtutibus sit utendum an fruendum. Quibusdam videtur quod eis sit utendum et non fruendum.

Et hoc confirmat auctor[itas] Aug[ustini] qui ut pr[ae]taxatum est dicit non esse fruendum nisi trinitate i[d est] summo et incommutabili bono. Item dicit non esse fruendum eis quae propter se amanda non sunt sed propter etiam beatitudinem aliud ad quo fruendum est propter se amand[um] est. Sed quod virtutes propter se amande non sunt immo propter sola[m] beatitudine[m] probat auctor[itas] Aug[ustini] qui in li[bro] xiij de trinitate contra quosdam ait. Forte virtutes quas propter solam beatitudinem amamus sic persuadere nobis audent ut ipsam beatitudinem non amemus. Quod si faciunt etiam ipsas utique amare desistimus quando illam propter quam solam istas amavimus non amamus. Ecce his verbis videtur Aug[ustinus] ostendere quod virtutes non propter se sed propter solam beatitudinem amande sunt. Quod si ita est ergo eis fruendum non est.

Alius vero contra videtur scilicet quod eis fruendum sit quia propter se petende et amande sunt. Et hoc confirmat auctor[itas] Ambrosij qui ait super illum locum ad galathas epistole fructus autem spiritus

2a pars capituli in qua arguit sic illis rebus est fruendum quae petende sunt et amande propter se sed virtutes sunt huiusmodi ergo etc. minorem probat auctoritate Ambrosij.

est karitas gaudium pax paciencia etc. hic
non nominat opera sed fructus quia propter se
appetenda sunt. Si propter se petenda sunt ergo
propter se amanda.

Nos autem hic in solucione predicte questionis et contrarietatis allegatas ponunt duas conclusiones. prima est quod virtutes sunt appetende et amande propter se. probatur quia delectant suos possessores sincera et sancta delectacione et pariunt in eis gaudium spirituale. Secunda quod non consistit ergo in hoc tempus magistri ergo non sequitur virtutes sunt propter se petende et amande ergo eis fruendum sed bene sequitur quod eis est fruendum si ita propter se petende esset et amande quod non propter aliud. ergo autem ipse sunt propter se appetende et amande causa est apparens conuictio et adhesio cum fine cum quo sunt. Et nota quod tullius in rethorica dicit quod appetendorum tria sunt genera. primum quod propter se appetendum est ut sciencia et virtutes. secundum quod propter alterum tantum ut pecunia. tercium quod propter utrumque ut amicicia. Et quod hoc dicto tullii videtur quod virtutes propter se debeant diligi et appeti. quo adtendendum quod aliquid dicitur propter se diligi vel appeti dupliciter. vel formaliter ut excludat pacienciam ut vinum dicitur diligi propter dulcedinem. dulcedo autem propter se vel finaliter ita ut excludat propter aliud. primo modo illud quod disponit ad finem sicut honestas cum suis partibus diligitur propter se. secundo modo solus finis ultimus diligitur propter se

Nos autem harum que videntur auctoritatum repugnanciam de medio eximere cupientes, dicimus quod virtutes propter se petende et amande sunt. et tamen propter solam beatitudinem. Propter se quidem amande sunt quia delectant suos possessores sincera et sancta delectacione et in eis pariunt gaudium spirituale. verumtamen non est hic consistendum sed ultra gradiendum.

Et in eis parit gaudium ... gaudium spirituale ... duplex est gaudium spirituale unum deliberatum quo gaudet anima de bonis operibus ... alterum ... virtutis ... vel fructus virtutis ... propter aliud

Propter se quidem ... fine ... diligo ... propter beatitudinem ... efficiencia ... gaudium spirituale sunt ut dictum

Non hic ergo tercia conclusio: virtutes sunt appetende et amande propter solam beatitudinem ita ut propter se sunt amande propter se ut dictum est statim supra tamen in eis non est consistendum ut in ultimo fine sed ultra gradiendum quia non ipse sed beatitudo est ultimus finis. Et virtutes diliguntur propter solam beatitudinem ... Ex isto patet solucio questionis quia virtutibus non est fruendum accipiendo frui proprie ut supra est fine.

Non hic habeat dilectionis gressus neque hic sit dilectionis terminus, sed referat hoc ad illud summum bonum, cui soli omnino inherendum est, quia illud propter se tantum amandum est, et ulterius illud nichil querendum est. Illud est enim supremus finis. Ideo Augustinus dicit quod cum diligis propter solam beatitudinem, non tamen eas propter se diligas, sed quia id ipsum quod eas diligis referimus ad id summum bonum, cui soli inherendum est, quia illud propter se tantum amandum est, et in eo permanendum, finis est letitie ponendus, quare virtutibus non est fruendum.

Sed diceret quarta pars capituli in qua magister obiciat contra primam partem superius positam, in qua dicebatur quod virtutes sunt appetende et amande propter se. Sed dicit quod, quia supra secundum tale per diffinitionem frui eis esset fruendum. Ostendit quod illa diffinitio sic est intelligenda quod frui est amore inherere alicui propter se tantum, sic quod illud nullo modo referatur ad ulteriorem finem attingendum, sed sic non est inherendum virtutibus. Et ad hoc allegat auctoritatem Augustini. Sed contra iterum dicit quod in descriptione frui addendum est tantum. Ideo est quod ideo, quia ly propter cumque importat causam finis tantum, sive principium motivum ad finem. Et sic sumitur in hac dictione propter in descriptione; tunc dicit quod addi debet tantum. Aliter enim illa descriptio conveniret virtutibus que amande sunt propter se, quia sunt causa et principium motivum ad finem seu ad beatitudinem. Cumque hec dictio propter denotat causam et finem. Et ergo hoc non est necesse ut in illa descriptione addatur tantum. Et ergo hoc solus deus amandus est propter se. Et ergo hoc est quod virtutes amande sunt propter se, quia finis dilectionis non est ponendus in virtutibus. Hic etiam dicit Petrus de Tharantasia quod frui aliquis quatuor modis dicitur: vel effective scilicet potentia per quam fruimur; vel dispositive ut habitu caritatis per quam disponimur; vel formaliter ut actu fruitionis quo quiescimus, et hec est beatitudo creata; vel materialiter et finaliter ut obiecto in quo quiescimus, sic tantum summo bono fruendum est.

Sed diceret aliquis: frui est amore inherere alicui rei propter seipsam, ut predictum est.

Si igitur virtutes propter se amande sunt et eis fruendum est. Ad quod dicimus in illa descriptione ubi dicitur propter seipsam intelligendum est tantum ut si ametur propter seipsam tantum ut non referatur ad aliud sed ibi ponatur finis ut supra ostendit Augustinus dicens si inheseris atque permanseris finem ponens leticie tue et ipse frui diceris et quod non est faciendum nisi in illa trinitate et summo et incommutabili bono. Utendum est ergo virtutibus et per eas fruendum summo bono. Ita et de voluntate bona dicimus unde Augustinus in x libro de trinitate ait voluntas est per quam fruimur. Ita et per virtutes fruimur non eis nisi forte aliqua virtus sit deus ut karitas de qua post tractabimus.

Hic capitulum octavum in quo epylogat et ostendit ordinem suarum in hoc libro et vult dicere quod hec est summaria inter omnium supradictorum quod alie sunt res quibus fruendum est alie quibus utendum etc. Talis autem erit ordo huius libri quod primo tractandum est de rebus quibus fruendum est de summa trinitate. Epylogus

c. 8m

Omnium ergo que dicta sunt ex quo de rebus specialiter tractavimus hec summa est quod alie sunt quibus fruendum alie quibus utendum alie que fruuntur et utuntur. Et inter eas quibus utendum est quedam sunt per quas fruimur ut virtutes et potentie anime que sunt naturalia bona de quibus

[illegible] deo sit [illegible] [illegible] ad [illegible] frui deo in tantum [illegible] [illegible] aliud autem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sunt in domo [illegible] sit ei frui [illegible] diligendo
[illegible] diligi in tantum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] frui deo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] frui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] frui deo [illegible] [illegible] [illegible] adhuc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] frui
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut sit [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] fruitur deo [illegible] [illegible] [illegible] actu [illegible] [illegible] [illegible] amicitiam
[illegible] frui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] actum [illegible] [illegible]
[illegible] fecit [illegible] [illegible]

36 32a

cor 7 x 7 ad p(ri)a(m) q(uod) p(rim)o p(ost) [illegible] acata u(nde) z fruc(tu)s [illegible] op(er)a z op(er)a z

i p(ar)te z op(er)a q(uod) h(oc) ioz finis ultimi h(abet) de [illegible] ipso(rum) p(er)fecti

fruimur h(oc) ideo z p(er) n(on) quiesc(er)it fin(is) ult(imus) z ideo ea(rum) fruit(ur)

fine fruimur z op(er)a c(on)t(ra) q(uod) ob(iectum) i [illegible] p(rim)e fruis | cor 7 z 7 [illegible]

u(nde) z fruc(tu)s z z [illegible] u(nde) abstat id q(uod) d(icitur) [illegible] q(uod) fi(n)is

[illegible] q(uod) i [illegible] n(on) [illegible] ut [illegible] q(uod) z n(on) q(uod) alud

[illegible] q(uod) z [illegible] ma [illegible] ut de [illegible]

[illegible] q(uod) [illegible] ad [illegible] q(uod) q(uod) [illegible] fru[illegible]

[illegible] se z [illegible] i ad [illegible] cor 7 z 7 u(nde) [illegible]

[illegible] z fruc(tu)s u i ad [illegible] q(uod) [illegible] q(uod) i [illegible]

[illegible] ob(iectum) fruic(ionis) [illegible] | [illegible] fit dei

[illegible] n(on) co z ideo fruc(tu)s [illegible] n(on) z op(er)a q(uod) z [illegible]

[illegible] fruit(ur) [illegible] q(uod) fruc(tu)s z [illegible]

[illegible] adh(uc) n(on) [illegible] |

cor 7 x 7 ad z a(d) q(uod) u(nde) p(rim)o [illegible] z q(uod) ad eo [illegible] [illegible] fo(rte) [illegible]

de[illegible] cor 7 z 7 n(on) q(uod) q(uod) [illegible] q(uod) q(uod) fruimur [illegible] facultat(is)

[illegible] q(uod) [illegible] n(on) [illegible] i dei q(uod) z a[illegible] [illegible] de [illegible]

z angeli cor 7 z 7 [illegible] i q(uod) [illegible] n(on) [illegible] n(on) [illegible]

q(uod) [illegible] q(uod) q(uod) [illegible] ab [illegible] h(oc) z [illegible] ab[illegible]

co q(uod) [illegible] fine [illegible] i q(uod) [illegible] n(on) z [illegible] q(uod) [illegible]

q(uod) [illegible] fruimur z [illegible] [illegible] q(uod) fac(iliter) n(on) z ut d(icitur)

[illegible] i [illegible]

Ego autem sum

Ego autem sum

Ego autem sum

Ego autem sum

Ego autem

[illegible] Benedicite

[illegible]

quibus antequam de singulis tractatus agendus est

Et primo de rebus quibus fruendum est

de sancta atque individua trinitate

Utrum deus gloriosus sit solus obiectum ordinate fruitionis in patria et hic in via. Et quod non probatur, illud quod est propter se bonum est obiectum beate fruitionis; beatitas est huiusmodi, ergo etc. Consequentia nota; [illegible] quod non potest intelligi nec esse non bonum, hoc est propter se et causa sui bonum; sed beatitas non potest esse simul nec intelligi non bona, cum sit forma actuum virtutum, et de se non possit esse informis. Secundo sic: frui est amore inherere quiescente finaliter in obiecto; sed non quiescit aliquis in via; ergo etc. Consequentia patet: est magis dubium in via fruitionis cognitionis quibus voluntas propter se delectata quiescat. Sed quo ad partem patet; ex quo quietes solum est in patria, iuxta illud: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Oppositum patet quo ad primam partem per Augustinum in primo libro De doctrina christiana dicentem, res quibus fruendum est sunt pater et filius et spiritus sanctus, et allegat magister primo dist.

Item quo ad secundam partem patet, quia in hac vita potest deum diligere super omnia; ergo frui eo in hac via. Antecedens patet quia si non, alias preceptum dilectionis nullus posset adimplere in hac via, quod est falsum, patet per Ieronimum dicentem: anathema sit qui deum dicit aliquid precepisse impossibile. Pro decisione huius questionis sciendum quod frui capitur primo pro actu voluntatis quo aliquid diligitur propter se, sine relatione ad aliud saltem per liberam voluntatem, qua finaliter quiescat in amato, repugnante relatione in aliud finem. Ubi capitur primo [illegible] acceptare vel deacceptare aliquid propter aliud, et ita dicit actio voluntatis ad aliud relate, sive sit ordinata sive inordinata. Secundo quod acceptat vel deacceptat propter aliud quo fruendum est. Sic capit Augustinus in decimo [illegible] communiter accipiendo fruitionem strictissime, solus deus sit obiectum ordinate fruitionis, [illegible] quodlibet omne potest esse obiectum fruitionis; patet solus deus est ultimate et propter se diligendus irreferibiliter in aliud. Igitur prima pars vel [illegible] ex quo accipiendo frui strictissime capitur. Antecedens patet quia ipse est solus summum bonum et ultimatus finis omnis dilectionis, et voluntas omni dictamini rationis sive erronee sive recte potest se conformare. Sed [illegible] nec de quocumque iudicat potest [illegible] primum esse diligendum propter se, sed vero [illegible] potest diligere propter se et propter [illegible] frui [illegible] primum. Solus deus est obiectum fruitionis beatifice [illegible] fruitio patet, quia aliter beatus fruetur aliquo quo non esset fruendum, et per consequens fruitio beatifica non esset ordinata. [illegible] voluntas potest velle summum, infimum, pene fruitionem. [illegible] Sicut per rationem naturalem cognosci potest quod aliter fruitio quietativa voluntatis sit summum bonum possibile, sic [illegible] patet quod ipsa potest [illegible] obiectum irreferibiliter. Prima patet per [illegible] non sequitur quod totum [illegible] esset [illegible] ut patet per Augustinum quem allegat magister in [illegible] dist. xliii ubi dicit [illegible] vel quod beatitudo voluntatis omnia sit omnium; constat autem quod beatitudo includit fruitionem voluntatis quietative cum sit status omnium bonorum aggregatione perfectus, ut dicit Boecius [illegible] de consolatione. Secunda pars [illegible] probatur, patet quod fruitio beatifica voluntatis humane solum est in deo. Igitur antecedens patet, quia per rationem naturalem constat quod nullus potest beatificare quietative nisi aliquis finis, eo quod omnis actio humana ordinatur in aliquem finem [illegible] [illegible] capto

Marginal notes (left): Prima pars 2e partis probatur; Vel beatitudo augmentaretur; Vel fruitio quietativa in solo deo obiective irreferibiliter; Item.

Marginal notes (right): Primo ob[iecto] recto; Quod si vel voluntas quam charitas nec posset esse obiectum ordinate fruitionis; Prima: frui est diversarum [illegible] secundum capitulum [illegible] actio voluntatis [illegible]; 19o frui est [illegible] ut dicit Armachanus [illegible] et [illegible] frui est actio inherere propter se et [illegible]; Correlarium; Capesede

Marginal notes (bottom): 3o capitulum ut [illegible] virtutis [illegible] et delectationem [illegible] sunt differentie [illegible] frui est actio [illegible] voluntatis [illegible] delectata sit [illegible]

aliquẽ finẽ propter quẽ ronalis creatura psc agit / tunc ille / aut est simpl' vltīs
finis aut non / Si non tunc non quiescat in ipo vltīte / eo q quilz talis est bonū
finitū / sed in tali non quiescit / ut sic pz / qdcunqz bonū intellcus pt cogitare
voluntas pt amare / sed quocunqz finito dato / intellectus pt cogitare maius / ergo
voluntas non pt quiescere in finito bono / Si aut est vltimatus finis / tunc nat
testat talem esse deū per aplm ad ro. po. 1 cor. 1m primi racli rone pt homo
stie / btaz vita in dei fruicōe et cognicōe consistere / pz q vita btaz homīs
obtinere in deo consistere / docet ro intellis ut pz ex glse / et non nisi mediatibus
illis actibus scz cognicōe fruicōe salte put 1 cor. 2 visio beatifica / non est
obiectū fruicōnis quietatis voluntate / patet ex 2a parte conclusis / cons 3
cunctis omni re dependente voluntas possit vti ordinate et gnd / nullq deo propter
aliud fruenq est / nisi deordinabiliter / prima ps pz / omnez re creata ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ voluntas pt acceptare vel deacceptare / propter sumne acceptabile / eo quod pz
q omne aliud a sume acceptabili / vel est bonū aut malū ~~[illegible]~~ pt esse
acceptatū ordinate propter deū / eo q quodlibet tale sb essenciale ordine
principij acceptatiue vel deacceptatiue est referibile in ipm / 2a ps pz q ipso
est fruendū vti / 1 cor. primi ordinatq opus non solū consistat in diligēdo sed
eciā in odiendo / pz q hoc est primisse 1 cor. 2m Nullus sectius dei aliqui diligit
deū propter aliud finalr / patet q sic diligere deū / est eo vti propter aliud / quo
fruendū est / sed hoc est deordinabiliter agere / utz ex 2a parte conclusis / Ad rones
contra dr / q id quod arguitur / q hoc totū non sufficiat / sed oportz addi q ipm
non sit referibile in magis bonū / Ad 2m primitto q quiescere possumꝰ capere dupr
/ vno 2m quid alio simplr / Cum q res quiescere dicitur propter loci in quo est /
si ille non mutatur / licz ipa res in se ipa mutatur / simplr vo dicitur quie
scere / quod tā in se / q̄ in rel altius immobilis sic et hic possumꝰ dicere q pot
appetitū rel sui obi / pt duplr contingit / vno rel sibi / et non plene ltatum in
qd mōt sive fertur p modū dependi sive p pe / et de quiescere in obo / quā
dependiu suū ~~attingit~~ / licz varijs modis in se ipa mutetur / duo tu dependere
non cessat / et hoc est aliqualis iam quiescere licet imperfecte et 2m quid / alio pt
considerari rel final obi iam habiti / cui inheret p dilectionez et gaudiū de pntia et
acquisito sic apprehēdit p amorez / delectato simplr in eo quiescat / non adpprendo /
licz aliquis 2do non possit hic in obo quiescere finalr / pt tn aliqs mediante gra
compertū ad statū pntis vite / finalr in deo delectabiliter quiescere primo / ex eo q pt
dependiu suū figere in deo / q nulla re inde ab ipo remouetur / qual fuit
aplus qui dixit q nulla creata nos separabit a karitate que est in xpo ihū
ad ro. viij°.

¶ Hec itaque / hr ostendit quid de sanctissima trinitate et simplicissima vnitate sit
credendū et unde et ex quibus partibus sacre scripture ea q de trinitate credenda
sunt recipiuntur et continet xv ca. la in primo tra facit primo ondit q sit tic
dedq de sancta trinitate et pt pom p hoc / cz credendū est q trinitas est vnus
verus solus deus et vnū sumū bonū / deinde intr dr q altiete legend sit
de misterio trinitatis et deuote / altiete ideo q difficile puto in dctat / deuote
ideo q sicut / et pt exponi creditur sp in via ab omnibz fidelibz intellr in
patria vel eciā in via aliqd a subtilioribz / et ista ordinantur ad mouere 2m quod
acquiritur fides de credendis primꝰ enim est verbū predicatoris sicut dr ad ro. x. quo credet
ei quem non audierunt / quo aut audient sine predicante / 2m est assensꝰ fidei in ipo credente et
ultio p fide deuenitur ad intelligentiam ysa vij. nisi credideritis non intelligetis / tho. i scrip

1 cor
2 cor
3 go
vel deacceptatum
cor. 1m
cor. 2m
Ad rones
in illud dirigit
Dist 2a

Distinctio secunda de misterio trinitatis et unitatis

Hoc itaque vera ac pia fide tenendum est, quod trinitas sit unus et solus et verus deus ut ait Augustinus in primo libro de trinitate pater et filius et spiritus sanctus. Et haec trinitas unius eiusdemque substantie vel essentie dei creditur et intelligitur, que est summum bonum, quod purgatissimis [illegible] mentibus cernitur.

quod purgatissimis: ista pars capituli in qua ostendit quomodo deus [illegible] volentes inspicere hanc summam trinitatem, quia debet esse mundi et iustificati per fidem [illegible] deum et sanctam trinitatem eam speciem que est per amorem. Ad hoc enim ut videatur deus [illegible] oportet mentem purgari a sensibus et fantasmatibus et ut per fidem videatur ab erroribus et vanis rationibus, et ut per essentiam videatur oportet purgari mentem ab omni culpa et miseria. Tunc ibi in tantum excellenti [illegible] sic beatus Augustinus de intuitu mentis ad similitudinem visus corporalis [illegible]

[illegible]

Quod purgatissimis mentibus cernitur. Mentis enim humane acies

distinctio

Idem in eodem. Non assumo quod in oratione dixi deus qui non nisi mundos scire verum voluisti... non etiam mundos scire verum

invalida/ in tam excellenti luce non figitur nisi per iustitiam fidei emundetur

De hac igitur tercia parte in qua ostendit modum ingrediendi contra trinitatem et vult dicere quod modum ingredi debet quis cum modestia et timore cum attentis auribus et devotis. Et assignat causam quare cum timore, quia nullibi periculosius erratur. Non ... fidei catholice ... quia nichil difficilius quam ... nichil salubrius invenitur.

De hac re igitur summa et excellentissima agendum est

attentissimis auribus atque devotis audiendum

ubi quaeritur unitas trinitatis/ patris scilicet et

filii et spiritus sancti/ quia nec periculosius

alicubi erratur/ nec laboriosius aliquid

quaeritur/ nec fructuosius aliquid invenitur.

Proinde omnis qui audit et legit/ ea que

de ineffabili et inaccessibili divinitatis

luce dicuntur/ studeat imitari atque sequi quod

venerabilis doctor Augustinus in i. libro de trinitate

de seipso ait/ Non pigebit me inquit sicubi

hesito querere/ nec pudebit sicubi erro

discere. Quisquis ergo audit vel legit ubi

pariter certus est/ pergat mecum/ ubi pariter hesitat/

querat mecum/ ubi errorem suum cognoscit/ re-

deat ad me/ ubi meum/ revocet/ Ita ingrediamur

simul caritatis viam tendentes ad eum de quo

Aug. in prologo libri primi de trinitate ...

Dictum est curite faciem eius semper/

Omnes autem / In hoc capitulo ostendit que sit intencio scribencium de sancta trinitate dicens / et est vnica que hunc capitulum [illegible] intencio [illegible] doctorum videlicet et ostendere per scripturas quod pater et filius et spiritus sanctus sunt vnius substancie et sunt vnus deus et plures diuine persone / pater qui genuit / filius a patre genitus / et spiritus sanctus vtriusque [illegible] Que fuerit intencio scribencium de trinitate

Omnes autem catholici tractatores ut in eodem libro Augustinus ait / qui ante me de trinitate que deus est scripserunt / hoc intenderunt / secundum scripturas docere / quod pater et filius et spiritus sanctus vnius sint substancie et inseparabili equalitate / vnus sit deus Augustinus in libro retractacionum primo ait / vbi dixi de patre et filio qui gignit et quod gignit vnum est / dicendum fuit vnum sunt / sicut aperte ipsa veritas loquitur dicens / Ego et pater vnum sumus / ut sit vnitas in essencia et pluralitas in personis / Ideo quia non sunt tres dii / sed vnus deus / licet pater genuerit filium / et ideo non sit filius qui pater est / filius quod a patre est genitus / et ideo pater non sit / qui filius est / et spiritus sanctus nec pater sit nec filius sed tamen patris et filii spiritus / vtrique coequalis et ad trinitatis pertinens vnitatem / Tenean[tur] [illegible] patrem et filium et spiritum sanctum / vnum esse naturaliter deum / ut ait Augustinus in libro de fide ad petrum / neque tamen ipsum patrem / esse quem filius / nec filium ipsum esse / quem patrem

C. i

Dictum est: [illegible marginal and interlinear glosses]

distinctio

vel spiritum sanctum ipsum esse qui pater est aut filius. Una est enim patris et filii et spiritus sancti essentia quam greci omousion vocant, in qua non est aliud pater, aliud filius, aliud spiritus sanctus, quamvis personaliter sit alius pater, alius filius, alius spiritus sanctus.

Ceterum. Iste est tractatus in quo magister subiungit ordinem quem vult servare tractando de sancta trinitate, et vult dicere quod primo vult veritatem fidei que de sancta trinitate fundata est auctoritatibus sacre scripture demonstrare, postea vult uti rationibus catholicis et similitudinibus ad defensionem et assertionem fidei et hoc contra garrulos qui magis sunt elati quam capaces, et quod tamen faciet distinctione sequenti usque ad distinctionem xxiii. Et est iste conveniens ordo, quia in hac facultate locus ab auctoritate est efficacissima probatio, debilissima autem per similitudinem, et ideo hanc ponit ultimam et illam primo. Et nota quod duplex habetur cognitio de trinitate: primo modo, et hoc duplex vel per inspirationem, quod paucis datum est, vel per ratiocinationem, et hoc duo ad gratiam pertinet, quam etiam plures philosophorum habuerunt. Item et hoc etiam dupliciter vel per doctrinam, quam pauci philosophi habuerunt, plato enim dicitur legisse in libris moysi, ex quibus aliquid forte de trinitate intellexit, vel per creaturas quas sunt speculum creatoris, quam multi habuerunt. Quis ordo servandus sit de trinitate agitur.

Ceterum, ut in libro I de trinitate augustinus docet, primum secundum auctoritates sanctarum scripturarum utrum ita se fides habeat demonstrandum est. Deinde adversus garrulos ratiocinatores elatiores quam capaciores rationibus catholicis et similitudinibus congruis ad defensionem et assertionem fidei utendum est, ut eorum inquisitionibus satisfacientes mansuetos plenius instruamus, et illi si nequiverint invenire quod querunt, de suis mentibus potius quam de ipsa veritate vel de nostra assertione conquerantur.

Istud est aliud capitulum in quo magister vult ostendere per auctoritates sacre scripture unitatem divine essentie et trinitatem personarum. Et primo ponit unitatem divine essentie in auctoritatibus sacre scripture sumptis ex lege veteri scilicet ex pentatheuco, que volunt quod solus sit unus deus, et cum deus sit nomen nature, sequitur quod sit tantum una sola divina natura.

Testimonia sanctorum de trinitate

Proponamus ergo in medium veteris ac novi testamenti auctoritates quibus divine unitatis et trinitatis veritatem demonstremus, ac primo a lege exordia sumamus, ubi Moyses ait: Audi Israel, Dominus deus tuus deus unus est. Item: Ego sum dominus deus tuus qui te eduxi de terra Egipti; non erunt tibi dii alii preter me. Hic significavit unitatem divine nature. Deus enim, ut ait Ambrosius in I libro de trinitate, nomen est nature, nomen potestatis. Item alibi deus loquens ad Moysen ait: Ego sum qui sum. Et si quesierint nomen meum, quid dicam eis? Qui est misit me ad vos. Dices eis: Ego sum, non nos sumus, et qui est, non qui sunt; aptissime declaravit unum deum solum esse. Hinc in cantico etiam Exodi legitur: Dominus omnipotens nomen eius; non ait domini, unitatem volens significare.

Secunda pars capituli in qua simul ostendit personarum pluralitatem et essentie unitatem, et hoc ondit per illud Genesis primo: Faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram; allegans ad hoc Augustinum, ondens quo ipse ex ista auctoritate eliciat propositum, scilicet personarum trinitatem et essentie unitatem... Faciamus hominem et similitudinem... secundum Augustinum et Hylarium significatur trinitas et unitas, sed differenter... qui respicit consignificationem seu modum significandi; per faciamus et nostram significatur pluralitas personarum, per ymaginem et similitudinem que sunt singularis numeri essentie unitas; secundum vero Hylarium qui respicit rem significatam per quod significatur trinitas et unitas, scilicet per faciamus significatur associatio plurium suppositorum in uno actu; similiter per nostram associatio plurium in una possessione; per pluralitatem suppositorum significatur personarum pluralitas, per associationem in uno essentie unitas.

Item ymago et similitudo significat quemcumque plurium in uno et per pluralitatem convenientiam notatur personarum pluralitas, per unum in quo conveniunt essentie unitas. Iste non secundum Augustinum quia ymago et similitudo importat respectum exemplati ad exemplar, non ad exemplatum, secundum Hylarium non, et intelligendum scilicet personarum adinvicem et exemplatum, ymago scilicet ad exemplandum, non secundum Augustinum sensus est ad ymaginem et similitudinem nostram, id est ad imitationem nostre essentie divine in tribus personis. Secundum Hylarium sensus est ad ymaginem et similitudinem nostram, hoc est ad imitationem unius essentie in tribus personis, in qua nos nobis invicem assimilamur. Thomas de Argentina.

Personarum quoque pluralitatem et nature unitatem simul ostendit dominus in Genesi dicens: Faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram. Dicens enim faciamus et nostram, personarum pluralitatem ostendit; dicens vero ad ymaginem, unitatem essentie. Ut enim ait Augustinus in libro de fide ad Petrum: Si in illa natura patris et filii et spiritus sancti una esset tantum persona, non diceretur: Faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram. Cum enim dicit ad ymaginem, ostendit unam naturam esse, ad cuius ymaginem homo fieret. Cum vero dicit nostram, ostendit eundem deum non unam sed plures personas esse.

Secunda pars in qua ostendit quid eliciat Hylarius ex hac auctoritate Faciamus etc. Et dicit quod Hylarius ex hoc quod dicitur ad ymaginem et ad similitudinem, eliciat quod in trinitate non est diversitas, quia similitudo non permittit ibi aliquam fore diversitatem. Et hoc est intelligendum de perfecta similitudine, que est secundum totalem equalitatem. Secundo eliciat Hylarius ex dicta auctoritate quod in trinitate non est singularitas sive solitudo sed pluralitas, non quia dupliciter ad plures et ymaginem ostendit esse similes sibi invicem; ymago enim non est sola, et similitudo non est sibi ipsi. Notandum quod cum Hylarius accipiat singularitatem et solitudinem pro eodem, tamen possunt distingui, quia singulare est quod supponitur uni, solitarium vero quod caret consortio. Dicit ergo in libro diversitas, in divinis essentie singularitas propter incommunicabilitatem divine nature, solitudo, nec removetur societas personarum, que est per connexionem amoris. Thomas.

Hylarius quoque in libro iii de trinitate dicit:

Hiis verbis significari quod in trinitate non

Secunda [illegible]

41

Diversitas est nec singularitas vel solitudo, sed

solitudo et pluralitas sive distinctio. Ait enim

is qui dixit faciamus hominem ad ymaginem et

similitudinem nostram, invicem esse sibi plures, in eo quod

dicit ymaginem et similitudinem nostram, ostendit.

Ymago enim sola non est, et similitudo non sibi

est. Neque diversitate duobus ad invicem alterius

ad alterum similitudo permittit.

Quarta pars [illegible] in qua [illegible] Hilarius in alio loco [illegible] contra [illegible] quod ibi non sit diversitas [illegible] hominem ad ymaginem et ad similitudinem nostram, ita [illegible] solitudo sive singularitas [illegible] singularitas aperte ostendens quod nec solitudo nec diversitas nec singularitas ibi est, sed similitudo.

Item idem in li. iiii absolucius voluit

intelligi significationem hanc non ad se

tantum referendam, dicendo faciamus hominem

ad ymaginem et similitudinem nostram. Pro-

fessio enim consortii sustulit intelligentiam

singularitatis, quia consortium aliquod non potest esse

sibiipsi solitario, neque rursum solitudo

solitarii recipit faciamus. Neque quisquam

alieno a se loquitur nostram. Utrumque igitur

hoc, scilicet faciamus et nostram, ut solitarium

eundem esse non patitur, ita neque diversum a se

alienum esse significat, solitario convenit

faciam et meam / non solitario uos quod et
dicit faciamus et nostram utroque sermone ut non
solitarium tantum ita neque diversum esse / uel
diversum esse significaret / nobis quod nec soli-
tarius / nec diversus sit confitendus. Id ergo
deus pater / ad hominem sibi eam deo ymaginem
/ eandem quod similitudinem hominis repetit operari
/ ut nec significatio efficientis / admittat
intelligentiam solitudinis / in operatio constituta
ad eandem ymaginem uel similitudinem pa-
ciatur diversitatem divinitatis

Istud est ea quidem in quo magister faciendo parvam digressionem permittat verba hylarii dicentis / sed professio consortii / sustulit intelligentiam singularis. Et vult dicere magister quod hylarius nomine consortii non significavit ponere aliquid / sed significat removere solitudinem seu singularitatem / et ergo tantum dixit professio consortii sustulit etc. non dixit professio consortii / posuit aliquid. Et in hoc vult magister innuere / quod nomina multa in divinis excludunt tantum solitudinem seu solitudinem / et non ponant aliquid. Et licet sit opinio sua / quod illa nomina solum teneantur privative / sed quod non ponant realem pluralitatem de hoc plus dicetur in distinctione 24. Sed in hoc magister non tenetur. Quid ex verbis illis intelligi debeat hylarius

In hiis verbis pluralitatem personarum
uoluit intelligi / nomine consortii / atque
significatur / nomine consortii uel pluralitatis
non ponere aliquid / sed removere / pluralitas
enim uel consortium personarum cum dicitur / solitudo
uel singularitas negatur / cum dicimus plures
esse personas / significamus quod non sit una sola.
Ideo hylarius volens ita subtiliter et
sane intelligi / ait professio consortii / sustulit

intelligentiam singularis non dicit possunt accipi etiam cum dicuntur tres personae singulariter et solitarie tollit, et quod pater non est solus, nec filius est solus, nec spiritus sanctus est solus significat; et quod nec pater tantum est et filius, nec pater tantum et spiritus sanctus, nec filius tantum et spiritus sanctus. De hac autem sequenti plenius agetur, ubi etiam secundum quid pluraliter dicantur tres personae, et utrum aliquomodo pater ibi diversitas vel differentia ostendatur.

Capitulum sextum in quo magister regreditur ad ostendendum unitatem essentie et trinitatem personarum per testimonia veteris legis. Et primo ostendit hoc per illud Gen. i. In principio creavit deus celum et terram, ubi per deum significatur pater, per principium filius [illegible] quod est plus [illegible] pluralitas, quia hebrei pro hoc deus habent heloym.

Ad id quod cepit redit ut alias sacras auctoritates exponat

Nunc vero ad propositum redeamus, et ad ostendendum personarum pluralitatem atque essentiae divinae unitatem, aliquas sacrarum auctoritatum inducamus. **Moyses** ait: In principio creavit deus celum et terram, per deum significans patrem, per principium filium. Et pro eo quod apud nos dicitur deus, hebraica veritas habet heloym, quod est plurale huius singularis quod est hel. Quod ergo non est dictum hel, quod est deus, sed heloym, quod potest interpretari dii sive iudices, ad pluralitatem personarum refertur. Ad quam et illud attinere videtur, quod dyabolus per serpentem dixit: eritis sicut dii; pro quo in hebreo habetur heloym.

ac sit dicet eius sicut divine persone

Secunda pars huius capituli in qua adducit testimonia David quatuor. primum scribitur psalmo 61 ubi dicitur dominus nomen illi, non dicit domini, per quod denotat simplicem unitatem. Secundum testimonium sumitur ex psalmo 80 ubi dicit Israel si me audieris etc. deinde magister ostendit sermonem Ambrosius ex libro [illegible] quia per hoc quod dicit non erit in te deus recens, ostendit dei eternitatem, per hoc aliud ostendit essentie divine unitatem. exponit dicto ostendit quod nec filius nec spiritus sanctus est posterior patre, ex secundo quod filius et spiritus sanctus non sunt alterius substantie a patre, quia [illegible] nec est alienus et hec duo testimonia faciunt ad essentie unitatem. 61

in hac [illegible] dicit pontifex [illegible] Ambrosius et [illegible]

maximus prophetarum quia [illegible] primum de apparatu [illegible] dicit heliam maximum prophetam [illegible] quod non [illegible] dictus est maior [illegible] fecit prophetia [illegible] excellencia [illegible] aut quia dicit ad plures aut ad aliud [illegible] quia ad futura [illegible] sed regi David ad aliud quia sedit prophetia [illegible]

Ille etiam maximus prophetarum et regum David / ps 118 118

quid sit eis certis presens intelligentiam dicens

Super senes intellexi, unitatem divine essentie

Unde sic ait: dominus nomen est illi, non dicit domini 61

Ubi etiam eius unitatem et eternitatem / ps 80

simul unde ait ex psalmo dei Israel si me audieris

dicit non erit in te deus recens neque adorabis

deum alienum, aliud horum ut dicit Ambrosius

in primo libro de trinitate significat eternitatem, aliud

unitatem substantie, indifferentis ut neque posterior

patre neque alterius divinitatis filium vel spiritum

sanctum esse credas, nam si patre posterior est filius

vel spiritus factus recens est, et si unius non est

divinitatis alienus est, sed nec posterior est

quia recens non est, nec alienus quia ex patre

natus est filius, ex patre processit spiritus sanctus.

ps 131

Hic magister adducit tertium testimonium David ad idem de pronomine pluralitate ex psalmo 32 ubi dicitur verbo domini celi firmati sunt et spiritu oris eius etc. Nota quod transsumptive dicitur in deo os, quia in ipso est potentia innotescendi quibus vult et cui vult, quod notatur per os faciens, et istud os patris est filius, quia per filium innotuit nobis voluntas patris [illegible] nemo novit patrem nisi filius et cui filius voluit revelare. dicit ibi alibi quartum testimonium David ad idem ex psalmo 66 ubi dicit benedicat nos deus deus etc. ut [illegible] trina [illegible] eadem [illegible] patris et filii [illegible] distincte persone [illegible]

Alibi quoque distinctionem personarum insinuans ait / Verbo domini celi firmati sunt / et spiritu oris eius omnis virtus eorum / Alibi etiam ait /

Benedicat nos deus / deus noster / et benedicat nos deus / et metuant eum omnes fines terre /

Trina enim confessio dei trinitatem exprimit / personarum / unitatem vero essencie aperit / cum prius singulariter subiungit / eum /

Tercia pars capituli in qua magister adducit tercium testimonium ex ysaya 6 ubi seraphin clamasse dicuntur Sanctus sanctus sanctus dominus deus etc.

Ysaias quoque dicit se audisse / seraphin clamancia / Sanctus sanctus sanctus dominus deus / per hoc quod dicit ter sanctus trinitatem significat /

per hoc quod subdit dominus deus unitatem essencie /

Quarta pars in qua adducit quartum testimonium / ad ostendendum filii eternam generacionem et ad personarum pluralitatem / quod sumitur ex psalmo 2 ubi dicitur dominus dixit ad me

David quoque eternam filii generacionem aperte insinuat ex persona filii dicens / Dominus dixit ad me filius meus es tu / ego hodie genui te

Secundum testimonium quod sumitur ex ysaya 43 ubi dicitur generacionem eius quis enarrabit / [illegible] ex libro sapientie 8 ubi dicitur dominus possedit me etc. / Et loquitur de filio / dominus autem deus possedit sapienciam [illegible] / et [illegible] / Conceptam [illegible] / Et cardines / Et abissos [illegible] / per singulos dies [illegible] [illegible] ludere ipse [illegible] / ita et [illegible] sapientie [illegible] / et omnia fecit ex [illegible] opera trinitatis /

vel quia in eadem [illegible] manet cum patre / et ideo dicit glo. a diebus eternitatis eius gaudebat se esse unum cum patre [illegible]. Coram eo / hic [illegible] coram / non dicit presentiam localem / ut presens est filius ibi / sed presentiam intellectualem sicut sapientia presens est sapienti et cetera. Apertum [illegible] dicit ibi ipsa etiam / inducit aliam auctoritatem et est quartum testimonium [illegible].

De hac ineffabili generatione ysayas ait / generationem eius quis enarrabit. Et in libro sapientie eternitatem filii cum patre monstrat ubi sapientia ita loquitur. Dominus possedit me in initio viarum suarum antequam quicquam faceret a principio / ab eterno ordinata sum / antequam terra fieret / nec dum erant abyssi / et ego iam concepta eram / nec dum fontes / nec dum montes / aut colles / et ego parturiebar / adhuc terram non fecerat / et cardines orbis terre / quando preparabat celos / aderam / quando appendebat fundamenta terre / cum eo eram cuncta componens / et delectabar per singulos dies ludens coram eo / Ecce apertum de eterna genitura testimonium quo ipsa sapientia perhibet se ante mundum conceptam esse / et parturiri idest gigni / et apud patrem eternaliter extitisse. Ipsa etiam alibi ait / Ego ex ore altissimi prodivi / primogenita ante omnem creaturam.

Inducit quintum testimonium capitulo [illegible]. Et tu bethleem et cetera. Nota quod [illegible] quod hic dicitur bethleem effrata / dicunt quidam quod sunt bynomia / sed glo. dicit quod dicitur ad differentiam alterius bethleem / quia una dicitur quod bethleem effrata scilicet in terra iuda / et alia bethleem est in galgalis sita vel galilea. Et hec prima dicitur parvulus scilicet vicus. Et dicitur parvulus in comparatione ad alias urbes et civitates iuda / propter populi / quia in aliis erant multa milia hominum / sed non tot in ista

Micheas quoque propheta eternam ubi generationem et temporalem ex maria simul insinuat dicens. Et tu bethleem effrata parvulus es in milibus iuda ex te egredietur qui sit dominator in israel et egressus eius ab initio a diebus eternitatis.

Capitulum viii in quo magister adducit testimonia specialia de veteri testamento ad ostendendum spiritum sanctum. Primum testimonium est ex genesi primo capitulo ubi dicitur spiritus domini ferebatur(?) super aquas. Secundum est ex psalmo cxxxviii(?) quo ibo a spiritu tuo. Tertium est ex libro sapientie primo ubi dicitur spiritus domini effugiet fictum. Quartum ex ysaia lxi ubi dicitur spiritus domini super me.

Specialia testimonia de spiritu sancto

De spiritu sancto etiam expressa documenta in veteri testamento habemus. Sicut in genesi enim legitur spiritus domini ferebatur super aquas. Et david dicit quo ibo a spiritu tuo. Et in libro sapientie dicitur spiritus sanctus discipline effugiet fictum benignus est enim spiritus sapientie. Ysaias ait spiritus domini super me etc.

In isto capitulo octavo et ultimo magister ostendit unitatem divine essentie et pluralitatem personarum per testimonia novi testamenti. Primum sumitur ex matthei ultimo ubi dicitur ite baptizate omnes gentes in nomine patris et filii et spiritus sancti. Et per duo animalia textum intelligit duo testamenta [illegible] duo brachia etiam figurantur duo testamenta [illegible] sacre scripture [illegible] utriusque testamenti [illegible] sicut nulla hostia accepta est deo nisi illa que offerebatur super altare ita nulla probatio acceptabilis [illegible] auctoritates sacre scripture. Secundum testimonium ex iohannis x capitulo ubi dicit ego et pater unum sumus.

De testimoniis novi testamenti

Nunc vero post testimonia veteris testamenti de fide sancte trinitatis et unitatis ad novi testamenti auctoritates accedamus ut in medio duum animalium cognoscatur veritas.

distinctio

et forcipe de altari sumpto calculus quo
tangatur ora fidelium. Dominus itaque christus unde
sine essentie et personarum trinitatem insinuat
dicens apostolis: Ite baptisate omnes gentes
in nomine patris et filii et spiritus sancti. In nomine
utique ait, ut ait Ambrosius in libro de trinitate,
non in nominibus, ut unitatem essentie ostenderet; per
tria nomina que supposuit tres esse personas de-
clarauit. Ipse etiam ait: Ego et pater unum sumus.
Unum dixit, ut ait Ambrosius in eodem libro, ne
fiat discretio potestatis sive nature, et addidit
sumus, ut patrem filium que cognoscas, scilicet ut patrem
perfectum filium perfectum genuisse credas, et quod pater et filius
unum sint, non confusione persone, sed unitate nature.

Tercium testimonium ex epistola canonica Iohannis prima capitulo ultimo ubi dicit tres sunt qui testimonium perhibent in celo pater etc. quere ibi. Duplex quartum testimonium ex apostolo ad galathas 4 ubi dicit misit deus spiritum filii sui in corda vestra. quere ibi. Ipse etiam adducit quintum testimonium ex evangelio Iohannis c. 1 ubi dicit in principio erat verbum. quere ibi et alibi adducit sextum testimonium ad hoc viii

Iohannes quoque in epistola canonica ait:
Tres sunt qui testimonium perhibent in celo: pater
et verbum et spiritus sanctus, et hii tres unum sunt.
Ipse etiam in principio evangelii sui ait: In
principio erat verbum, et verbum erat apud deum
et deus erat verbum, ubi aperte ostendit filium
semper et eternaliter fuisse apud patrem, ut alium
aput alium. Apostolus quoque aperte trinitatem
distinguit dicens: misit deus spiritum filii sui

in corda vestra. Et alibi: Si spiritus eius qui suscitavit Ihesum habitat in vobis.

Item alibi trinitate atque unitate evidentius sine cessatione dicat: Quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia, ipsi gloria. Ex ipso ait, ut Augustinus libro de Trinitate ait, propter Patrem; per ipsum dicit propter Filium; in ipso propter Spiritum sanctum. Per hoc vero quod non ait ex ipsis, per ipsos, et in ipsis, nec ait ipsis gloria sed ipsi, insinuavit hanc trinitatem unum deum esse.

Sed quia singule pene syllabe novi testamenti hanc ineffabilem unitatis atque trinitatis veritatem concorditer insinuant, inductioni testimoniorum super hac re supersedeamus, et rationibus congruis ac similitudinibus ita esse, prout infirmitas nostra valet, ostendamus.

Utrum aliqua ratione probabile sit pluralitatem personarum esse in unitate divinitatis

go ibi est tanta unitas quod non compatitur secum aliquam partem, non sunt ponenda plura, ubi omnia possint salvari per pauciora, sed omnia pertinentia ad divinitatem possunt salvari in unitate, sine aliqua pluralitate, go ...tem quod esset ibi pluralitas, vel essentialiter distinctorum vel accidentaliter, quia ... duos totam rationem entis includit sed nullum istorum quia ibi non sunt plures essentie, nec etiam aliquod accidens ... arguitur sic de ratione boni est quod sit communicativum, go summe bonum est summe communicativum sed non potest se summe ad aliquas creaturas communicare quia ibi est quomodo admittitur, sed non est eiusdem ad seipsum, go oportet ibi ponere distinctionem in illa unitate, et quia non potest poni in ea essentialiter, igitur relinquitur personalis. Ad ... huius questionis est sciendum quod ratione personalem intelligo rationem quod quid probabile potest quod salte non apparet, quam sit esse vel posse esse, sit magis verisimile. Suppono primo de ratione puri actus est, non solum ut sit res actu ... sed quod suum esse semper sit ... age, ita quod ... sit actu agens, et ... non est in potentia ad actum, a ... patet ... necessitate. Suppositio 2a, perfecta actio vel perfectum agere requirit quod agens agat rem aliquam realiter a se distinctam, illa patet quia ... dici agens ... aliqua agatur, sed ita non potest agere seipsum, go ... Suppositio tertia ... est ratione perfectionis, hec summe perfecte est in deo, ... quia aliter deus non esset summe bonum. Suppositio quarta, nichil in deo est ponendum superfluum vel diminutum, patet quia aliter ibi non esset summe perfectionis ordo. Conclusio prima deus est agens summe perfectum, probatur quia est purus, et omnium actuum purissimus go ... quia quanto actus est purior tanto in agendo perfectior, patet ... suppone, et ... est ... necessitate, et probatur ratione omnis ... perfectum est in deo ... esse agens ... perfectum, est omnino perfectionale, igitur ... maior ... suppositio, et ... ... tamen agentia potentia, aliter ... non agentibus sint perfectiora. 2a ... puritas actus, et summe perfecta actio dei non potest attendi nec attendit ... alicuius actionis producti seu effectus quia nullum talem deus est, nec potest ... perfectum esse quod deus possit melius et perfectius producere, go ... quia ... non sit aliquid nec possibile ... esse aliquid ... summe perfectionis et infinite. Ergo tertia, puritas actus et summa perfecta actio, est admittenda in deo, probatur quia in deo est summe perfecta actio ... perfectior, et illa non attenditur penes aliquid ad ... igitur est admittenda, quia ... vel est admittenda vel ... in ... omnibus ... in divinitate est ... distinctio realis quia ibi est summe perfecta actio ... in divinitate ... suppone et ... patet go tertia suppone et ... ad ... Ergo ... in divinitate non est pluralitas essentialiter, ita quod essent plures dii essentialiter distincti, probatur quia vel essent eiusdem perfectionis precise, vel unus maior alio, non primum quia tunc unus esset superfluus, contra quartam suppositionem, non 2um, quia deficeret deus aliqua perfectio contra tertiam suppositionem, go relinquitur ... Ergo ... in unitate divine essentie rationabiliter ponenda est pluralitas ... quia posita divina essentia ... verisimiliter ostenditur ibi esse realem distinctionem, ut dicunt ... non est ibi distinctio essentialis ut ... nec ponenda accidentalis sicut notum est, go relinquitur distinctio personalis. ... per Richardum de ... 3o de trinitate ... 2o ... assumit primo quod in deo est summa karitas, 2o assumit quod perfecta et summa karitas non est amor privatus sed ... 3o assumit quod amor ... non est privatus, non est solum amor in seipsum sed ... in alium ... go ... summa karitas, non est amor privatus sed ... igitur ubi non est ... pluralitas ibi non est summa karitas, sed summa karitas non potest deus ... quod deus non est quia nichil ... summe diligere, igitur quod sit summa ...

[illegible]

trina / cum talis karitas exhiberi posset / et ideo oportet ponere personarum pluralitatem / [illegible] ulterius [illegible] libro tertio / ad ostendendum trinitatem arguit sic / summa et perfecta karitas requirit ut qui diligit aliquid / velit illud ab alio summe diligi et perfecte sicut ipse. Si ergo deus aliam personam / que eciam deus est velit ab aliquo alio summe et perfecte amore diligi sicut a se / non sic [illegible] est / nisi ibi tria sint persone / que eciam sint deus (relinquitur [illegible] quod ibi sit trinitas personarum in unitate essencie. Ricardus dicit / est itaque [illegible] magnus infinitus / non posse pati consortium amoris / posse vero pati / si quid magis perfectionis / si magnum est pati posse / maius est [illegible] karitatem / maxime / cuius de [illegible] requirere / bonum magnum illud [illegible] / inclinans [illegible] / deus ergo summe quod [illegible] / quod optimum / [illegible] aliquid est vere probale in unitate divine essencie esse pluralitatem personarum / quia magis [illegible] [illegible] per [illegible] adductas / ad rationes / ad primam dicendum / quod unitas et pluralitas distinguuntur ex opposito / si [illegible] referantur ad idem / sed si unum refertur ad essentiam / pluralitas ad personam / non opponuntur / alia similiter [illegible] / quod unitas essencie / non [illegible] / sed alia unitate [illegible] multiplicata / est in pluribus personis / ad [illegible] dicendum [illegible] / sed [illegible] negatur / quia non posset summa perfectio [illegible] in [illegible] / quod in dilectione saluari / sed patet [illegible] principia [illegible] / quod nullum allorum / quia est [illegible] distinctio / [illegible] nec [illegible] accidentalis / puta personalis.

Apostolus namque / hic est distinctio iii / in qua magister incipit tractare de divina essencie unitate et personarum trinitate / prout a nobis aliqualiter intelligitur / et ideo [illegible] ad intelligendum unitatem et trinitatem / adducit quedam similitudines et rationes / [illegible] in quorum primo ponit [illegible] per illud ad Ro i / invisibilia dei etc / [illegible] / quod homo excellit inter omnes creaturas [illegible] / quod hoc videtur quod homo sit [illegible] / [illegible] / quod dicit Christus / inter natos mulierum / non surrexit maior Johanne baptista / qui autem minor est in regno celorum / maior est eo / ergo [illegible] angelus [illegible] optimo homine / [illegible] loquitur indefinite / [illegible] eciam debet intelligi / quia [illegible] alias [illegible] / quod mundus accipitur hic [illegible] quod est [illegible] creaturas mundi / quas homo excellit / non [illegible] angelis [illegible]

Incipit ostendere quomodo per creaturas potuit creator cognosci

Apostolus namque ait / quod invisibilia dei a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur / sempiterna quoque virtus eius et divinitas. Creatura mundi / intelligitur homo propter excellentiam qua excellit inter alias creaturas / vel propter convenientiam / quam habet cum omni creatura.

distinctio iii

Homo ergo invisibilia dei intellectualiter conspicere potuit vel etiam conspexit per ea que facta sunt i. per creaturas visibiles et invisibiles res

Secunda pars capituli in qua tangit modos duos quibus devenit in cognitionem dei in quadam dicens quod auxilio indiget homo que per distinctionem a magis notis ad minus nota. Homo potest devenire in cognitionem dei primo quod inspectione creaturarum in quibus veluti deus est, secundo duobus iuvamentis ut veniat in cognitionem dei quia in rerum magnitudine relucet dei potentia in pulchritudine eius sapientia in conservatione rerum bonitas ipsius et quod ipsis habet vestigium trinitatis

Ex duobus enim iuvabatur scilicet a natura que rationalis erat et ab operibus a deo factis ut manifestaretur homini veritas. Unde apostolus dicit quia deus revelavit illis scilicet dum fecit opera in quibus artificis aliquatenus relucet indicium

Capitulum in quo tangit aliud modum quibus homo venit in cognitionem dei primus modus est per viam causalitatis quia ut ambrosius ad omnia deus et ideo sicut primus modus est quod celum et terra et omnia que celi ambitu continentur facta sunt et causata et non possunt esse facta non creata ab alio creatura et ab aliquo facto et causato, ergo oportet esse aliquod non factum nec causatum a quo omnia facta sunt et hoc est deus vel aliter potest formari totalitas creaturarum ab aliquo increato ergo aliquid increatum est ergo deus est. Antecedens probatur quod totalitas creaturarum nec est a se quia nichil potest esse causa sui nec ab aliqua creatura quia nulla creatura potuit facere celum et terram sed nec destruere quod probat quod deus est et non probat quod unus quod augustinus concedit in ista ratione ut pytagoras qui in aurea catena mundi ponit inanimata secundo vegetativa tertio bruta quarto rationalia et philosophorum omnium rationem deum esse prima ratio

Nam sicut ait ambrosius ut deus qui natura invisibilis est etiam a visibilibus posset sciri opus fecit quod opificem visibilitate sui manifestavit ut per certum incertum vel per creatum increatum posset

scire / et ille deus omnium esse creditur / qui hoc fecit / quod ab homine impossibile est fieri / potuerunt ergo cognoscere siue cognouerunt / ultra omnem creaturam / esse illud / qui ea fecit / que nulla creatura facere uel destruere ualet / [illegible] accedat quecumque vis creatura / et faciat tale celum / et tale terram / et dicam quia deus est / Sed quia nulla creatura / talia facere valet / constat super omnem creaturam esse illud / quod ea fecit / ac per hoc illud esse deum / humana mens cognoscere potuit

Secunda pars in qua tangit secundum modum qui capitur a mutabilitate, Augustinus libro 8 de ciuitate dei c. 6. Et stat ratio in hoc / quia multa sunt mutabilia ut cottidie experimur / sed omne mutabile prerequirit aliquid prius a quo ipsum sit mutabile / et omne quod mouetur / mouetur ab alio / et sic aut erit processus in infinitum quod non est dandum / aut oportebit deuenire ad unum quod est simpliciter immutabile / et hoc erit omnibus prius et nobilius / et hoc putant deus qui dat cuncta moueri

Secundus modus quo potuit cognosci uel modus quo nouerunt

Aliomodo etiam dei veritatem, ductu rationis cognoscere potuerunt / uel etiam cognouerunt / ut etiam Augustinus ait in libro de ciuitate dei / viderunt summi philosophi / nullum corpus esse deum / et ideo cuncta corpora transcenderunt querentes deum / viderunt etiam quicquid est mutabile non esse summum deum omnium que principium / et ideo omnes etiam / mutabiles que spiritus / transcenderunt / deinde viderunt omne quod mutabile est.

incommutabilis

non posse esse nisi ab illo qui incommutabiliter et simpliciter est. Intellexerunt igitur eum et omnia ista fecisse et a nullo fieri potuisse.

3a pars in qua tangitur tercia via que sumitur ex parte eminencie bonitatis et a causa finali. Et stat in hoc: in entibus est aliquod bonum puta corpus et aliquod melius puta spiritus, ergo oportet quod sit unum optimum creans spiritum et corpus a quo omnia alia participant, et hoc est deus igitur etc. **Tercia racio vel modus** et sumitur a dei bonitate

Consideraverunt etiam quicquid est in substantiis vel corpus esse vel spiritum, meliusque aliquid spiritum esse quam corpus, sed longe meliorem qui spiritum fecit et corpus.

Quarta pars in qua tangitur quarta via que sumitur ex eminencia pulcritudinis. Et stat in hoc: in creaturis est aliquid pulcrius et aliquid pulcrius, [illegible] creatore, et hec non potest esse a se, ergo oportet esse aliquid pulcerrimum a quo omnia pulcra incedunt, et hoc est deus, et non quod hoc [illegible] optimum et pulcherrimum in aliquo genere quia sic ei aliquid deesset, sed est simpliciter optimum et pulcherrimum. Et ideo [...] Et nota quod pulcritudo consistit in duobus scilicet in splendore et proporcione debita. **Quarta racio vel modus** sumitur a pulcritudine et decore universi

Intellexerunt etiam corporis speciem esse sensibilem, et spiritus speciem intelligibilem, et intelligibilem speciem sensibili pretulerunt. Sensibilia dicimus que visu tactuque corporis sentiri queunt, intelligibilia que conspectu mentis intelligi possunt. Cum igitur in eorum conspectu et corpus et animus magis minusque speciosa essent, si autem omni specie carere possent, omnino nulla essent, viderunt esse aliquid ubi prima esset et incommutabilis et ideo nec comparabilis: atque illic esse

rerum principium rectissime crediderunt, quo factum non esset ex quo cuncta facta essent. Ecce tot modis potuit cognosci veritas dei.

[illegible]

Cum ergo deus una sit et simplex essentia, que ex nulla diversitate partium vel accidentium consistit, pluraliter tamen dicit Apostolus invisibilia dei, quia pluribus modis cognoscitur veritas dei per ea que facta sunt. Ex perpetuitate namque creaturarum intelligitur conditor eternus, ex magnitudine creaturarum omnipotens, ex ordine et dispositione sapiens, ex gubernatione bonus. Que autem omnia ad unitatem deitatis pertinent monstranda.

[illegible]

Distinctio

F[act]o t[er]cio in quo m[agiste]r ostendit trinitatem p[er]sonar[um] p[er] similitudine[m] longinqua[m] ... de vestigio et reperitur in qualibet creatura. Et primo vult istam q[uesti]o[ne]m ... vestigium trinitatis reperitur in omni creatura ... in qualibet creatura reperitur unitas, species et ordo, ergo in qualibet creatura relucet vestigium trinitatis. Et hoc declarat Aug[ustinus] ... Item ... omne agens intendit assimilare sibi passum ... in actione naturali ignis per naturam, in artificiali artifex per ideam. Item deus est causa creature ... est enim efficiens causa per potentiam, exemplaris per sapientiam, et finalis per bonitatem ... deus imprimit similitudinem ... faciens ... unitatem, speciem et ordinem ... esse unitatum quod attestatur summe potentie patris, esse distinctum quod attestatur summe sapientie filii, esse ordinatum quod attestatur bonitati spiritus sancti. De vestigio.

Quod in creatura appareat vestigium trinitatis. C[apitulum] iii

Nunc restat ostendere utrum per ea que facta sunt aliquod trinitatis indicium vel exiguum haberi potuerit. De hoc Aug[ustinus] in li[bro] vi de t[rinitate] ait: Oportet ut creatorem per ea que facta sunt intellectum conspicientes trinitatem intelligamus, cuius in creatura ... apparet vestigium. Ea enim que arte divina facta sunt et unitatem quandam in se ostendunt et speciem et ordinem. Nam quodque horum creatorum et unum aliquid est, sicut sunt nature corporum et ingenia animarum; et aliqua specie formatur, sicut sunt figure vel qualitates corporum ac doctrine vel artes animarum; et ordinem aliquem petit aut tenet, sicut sunt pondera vel collocationes corporum et amores vel delectationes animarum.

Tertia

et ita in creatura plura vestigia trinitatis

Secunda pars capituli in qua probat quod supra positum in probatione finis est, scilicet probatio in hoc quod in summa trinitate est origo, scilicet pater a quo filius et spiritus sanctus, ipse pater a nullo. Ibi est perfectissima pulchritudo que est filius, verbum patris, qui est forma et exemplar omnium. Et ibi est bonitas [illegible] a deo necessario [illegible] in deo unitas ergo quod est origo [illegible] filius, ordo spiritus sancti, et [illegible] in qualibet creatura [illegible] probata [illegible] Ista hic que Augustinus dicit de perfectissima pulchritudine, non ut supra dixi quod pulchritudo consistit in duobus [illegible] splendore et partium debita proportione; veritas autem de qua statim subdit [illegible] splendoris, et equalitas habet locum proportionis [illegible]

In illa enim trinitate summa origo est omnium rerum et perfectissima pulchritudo et beatissima delectatio. Summa autem origo, ut Augustinus ostendit in libro de vera religione, intelligitur deus pater a quo sunt omnia, a quo filius et spiritus sanctus. Perfectissima pulchritudo intelligitur filius, scilicet veritas patris, nulla ex parte ei dissimilis, quam cum ipso et in ipso patre veneramur, que est forma omnium que ab uno facta sunt et ad unum referuntur. Que tamen omnia nec fierent a patre per filium neque suis finibus salva continerentur, nisi deus summe bonus esset, qui et nulli nature que ab illo bona esset invidit, et ut in bono ipsa maneret, alia quantum vellet, alia quantum posset dedit. Que bonitas

intelligitur spiritus sanctus qui est donum
patris et filii quia ipsum donum dei patri
et filio est inmutabile tolle et tene
nos docuerit per consideracionem creature
saluatur unius sbe trinitatem intelligimus
scilicet unum deum patrem a quo sumus et filium
per quem sumus et spiritum sanctum in quo sumus
scilicet principium ad quod recurrimus et formam
quam sequimur et graciam qua reconciliamur
scilicet unum quo auctore conditi sumus et
similitudinem eius per quam ad unitatem
reformamur et pacem qua unitati ad
heremus scilicet deum qui dixit fiat lux et
verbum per quod factum est omne quod factum
et valuit [illegible] et donum benignitatis eius
qua placuit quod ab eo per verbum factum est
et reconciliatum est auctori ut non interiret

3a pars capituli
3a pars capituli in qua ostendit hoc vestigium non sufficere ad sufficientem noticiam trinitatis
et vult illam quod tercia distinccione per contemplacionem creaturarum sine speciali reuela
cione diuina non potuit mator deuenire ad sufficientem noticiam trinitatis scilicet quod cog
noscat esse tres personas diuinas in una essencia et istam probat sic quia si
posset tunc tunc sine inspiracione per solam contemplacionem creaturarum ad talem
cognicionem utique antiqui philosophi peruenissent quod est falsum quia omnes defecerunt
in tercio signo de quo exodi 8 et racia
ut magi pharaonis in tercio signo de quo exodi 8 et racia
ut habetur in glosa super illud ad Romanos inuisibilia dei etc de patre et filio disputa
uerunt philosophi sed de spiritu sancto nichil intellexerunt licet aliquam noticiam
de ipso habuerunt per similitudinem dicti plenior intellectus dicitur glosa [illegible] super id ad Ro
i. quia philosophi hanc distinccionem summe trinitatis quam fides catholica profitetur nullatenus
habuerunt absque doctrina uel interne inspiracionis reuelacione quia deus reuelat

Sicut magistri describunt in 3° sententiarum. Cum tunc aliquis perfecte scitur vel cognoscitur precise et secundum quod ipsa
omnibus cognoscuntur / secundum interius de genere specie vel sunt species / sicut cum fuerit resta singulis decem dicto
libro predicamentorum de porphirio philosopho / quod tunc ipse dicit precise et solum quae gentis patriae vocat / Item
vel principaliter interius appellat / de genere aut specie aut interius / aut aliquid / non apte dicitur / et unde
... precise debet esse ... bonitas cum dei maior relucet in creaturis / quo et quam maior cognoscitur
debent a ... / secundum ipsa alterius genere specie / quo et ipse sunt maior debent cognosci / ...
... loquitur de cognitione in apparata / sic possumus dicere / quod alia apparata genere specie agnoscunt
... de plurimis quae ... / quod ... est imperator ... / ... de ... dei ... ...
... apparatu quod est bonitas dei ingrasse ... dicimus ... / quod nisi dei ...
... non ... esse potentes cognoscere aliquid de deo / quia ... de ipso maior illucescit
... solum ad ... / alia vero est ... dei ingrasse ... bonitas
non dei bonitas sed sibi ipsis et suis ingeniis attribuebant quod de deo cognoscebant
... deum cognovissent non sicut deum glorificaverunt nec gratias egerunt sed evanuerunt
in cogitationibus suis / ... vero quare dicitur ... bonitas ingrasse ...

potissimum homines dei sufficientes ~~facit~~ sunt officium, quod sunt artifices sufficientes virtute
vel saltem contemplationem mendicantes non cognoscunt scilicet aut loquuntur de quaestione contra ipsa, sic dicunt
unde potuit quaestiones specierum specierum quam alias probationes et est difficilium de in terminis tantum quae
contra ipsa specierum specierum investigando cognitionem, quia de per vestigium sensu cum in natura separans et genus
differentiam faciat propositionem, prout potuit philosophi aliquando definitionem quaestione per partem aut partem et
speciei in natura non distinguitur actus et actio per probationes sicut separans et est separata et ipse genus
ad differentiam propositionem speciei specierum contra ipsa, per investigationem in ... non potuit attingere

[illegible interlinear/marginal gloss at top right]

cit per opera veritatem / sed non per doctrinas vel inspirationes / viderunt ergo de longinquo veritatem sed non appropinquaverunt per similitudinem / non ergo illas tres personas ideo dum intellexerunt quia eas distincte credat et proprie intellexerunt / sed quia illa que cognoverunt in deo que in illis tribus personis in sacra scriptura frequenter solent distincte et specialiter attribui scilicet sapientia potentia et bonitas / potentia patri sapientia filio bonitas spiritui sancto / tamen eas sunt potentia sapientia et bonitas trium / et illi tres sunt eadem potentia sapientia et bonitas sicut enim quod mobilibus et administratione corporis / ac per hoc quam non tribus intelligitur dicitur quod motibus et administratione totius mundi et regimine / philosophi omnium creatorem intellexerunt / hec sunt verba glose —

Hec omnia est / qualiter in creatura ymago

trinitatis indicatur / non enim per creaturarum totam

platonici sufficiens notitia trinitatis potuit haberi

vel potuit sine doctrine vel interioris inspira-

tionis revelatione / unde illi antiqui philosophi quasi

per umbram et de longinquo viderunt veritatem

deficientes in contuitu trinitatis / sicut magi

pharaonis in tertio signo / adiuvamur tamen

in fide invisibilium per ea que facta sunt

Capitulum quartum in quo magister ostendit trinitatem et unitatem per similitudinem magis propinquam / que est similitudo ymaginis / et primo ostendit ubi sit querenda ymago et ubi possit melius inveniri / et vult illud quod cum non possimus melius querere et invenire ymaginem sancte trinitatis / quam in mente nostra / sicut per augustinum in xiiii de trinitate et affirmat eam tali ratione quia in isto melius possumus invenire ymaginem optimi / quod est optimum in nobis / et quod est capax illius optimi sed mens humana est huiusmodi igitur / sed dubitaret aliquis utrum mens humana quando est in gratia dei sive non sit ymago dei / vel tantum in gratia informata / ideo ostendit addit illud quod sive est gratia / carens humana sive sit particeps dei in informata gratia sive non est ymago dei / quia eo ipso est ymago dei quo capax est dei / sed semper est meminit intelligit et diligit / hec ergo in mente sunt memoria / intelligentia / et dilectio seu voluntas / sed hec tria cum augustinus de trinitate sunt / una mens / una vita / et una essentia / et tamen inter se distinguuntur / et ad se invicem referuntur / igitur quod unitatem essentie et trinitatem potentiarum ubi est ymago quedam dei / hec trinitas intelligentie memorie et voluntatis / sed quod est dupliciter / scilicet prout est in abdito nature / vel prout est in mente cognita / et loquitur augustinus in textu libri ... in abdito ... vel omnis manifesto cognitione / aliqui ... a verbo et ab intellectu augustinus in libris que hic dicuntur in tractatu ... de trinitate

In xiii et xiiii capitulo. Tria dicit esse trinitas intelligendum hec distinctio quod hec nomina ad se referuntur vel ad alterum sub esse nominibus sed sub quibusdam relationibus quia intelliguntur [illegible] quod hec tria nomina intelliguntur hec tria relativa quia [illegible] vel quia [illegible] media [illegible] intelligentia [illegible] et hec [illegible] dilectio et voluntas [illegible] ea est hec [illegible] nominibus [illegible] intelligentia voluntas [illegible] dilectio [illegible] capitulo xiiii.

Quod in anima sit ymago trinitatis

Nunc vero ad eam iam pervenimus disputationem, ubi in mente humana que novit deum vel potest nosse trinitatis ymaginem reperiamus. Ut enim ait Augustinus in xiiii libro de trinitate, licet humana mens non sit eius nature cuius deus est, ymago tamen illius quo nichil melius est ibi querenda et invenienda est quo natura nostra nichil melius habet, id est in mente. Ipsa enim mens etiam antequam sit particeps dei eius ymago reperitur. Et si enim amissa dei participatione deformis sit, ymago dei permanet. Eo enim ipso ymago dei est mens quo eius capax est eiusque particeps esse potest. Ergo in ea mente trinitatem que deus est [illegible]. Ecce ergo mens meminit sui, intelligit se, diligit se. Hoc si cernimus, cernimus trinitatem, nondum quidem deum sed ymaginem dei. Hic enim apparet trinitas memorie, intelligentie et amoris. Hec igitur tria potissimum tractentur in mente.

Tertia

intelligentiam voluntatem. Hec igitur tria ut ait

Augustinus in li. x. de trinitate non sunt tres vite sed una vita, nec tres mentes sed una mens, una essentia. Memoria vero dicitur ad aliquid et intelligentia et voluntas sive dilectio similiter ad aliquid. Vita vero dicitur ad seipsam et mens et essentia. Hec igitur tria eo sunt unum quo una vita, una mens, una essentia. Et quicquid aliud ad se ipsa singula dicuntur etiam simul non pluraliter sed singulariter dicuntur. Eo vero tria sunt quo ad se invicem referuntur.

Dicit magister et declarat [illegible]

Quia capiuntur a singulis omnia et tota

Alio equalia sunt

Equalia etiam sunt non solum singula singulis sed etiam singula omnibus, alioquin non se invicem caperent. Capiuntur enim et a singulis singula, et a singulis omnia. Memini enim me habere memoriam et intelligentiam et voluntatem, intelligo me intelligere et velle

[illegible]

distinctio

atque meminisse et volo me velle et meminisse et intelligere.

Hic declarat quod memoria capiat illa tria simul quia capit perfecte totam, quia si aliquid sui non capit, singulum, cum prius non esset, sed nichil est sibi tam prius sicut ipsa mens. Capit etiam totam intelligentiam et voluntatem, quia quicquid scio me intelligere et velle hoc est in memoria mea. Sed quicquid intelligo et volo hoc scio me intelligere et velle, ergo quicquid intelligo et volo est in memoria mea, ergo memoria capit se totam et intelligentiam et voluntatem. **Hic ostendit quod omnia a singulis**

Totam meam memoriam et intelligentiam et voluntatem simul memini. Quod enim memorie mee non memini, non est in memoria mea. **Hic quomodo illa tria memoria capiat**

Nichil autem tam in memoria est quam ipsa memoria. Totam igitur memini. Item quicquid intelligo intelligere me scio, et scio me velle quicquid volo; quicquid autem scio memini. Totam igitur intelligentiam totamque voluntatem meam memini.

Quomodo tota capiat intelligentia **Quo illa tria**

Similiter cum hec tria intelligo, tota simul intelligo. Neque enim quicquid intelligibilium non intelligo nisi quod ignoro; quod autem ignoro, nec memini nec volo. Quicquid ergo intelligibilium non memini et volo consequenter intelligo.

Hic probat idem de voluntate sic arguendo omne illud quo utor est in voluntate mea sed omni eo quod volo memini et intelligo utor ergo etc. Et tunc ibi Estne probat quod mens humana sit ymago coeterne unitatis trinitatis. Quomodo illa tria tota capiat voluntas

Voluntas etiam mea totam intelligentiam totamque memoriam meam capit dum utor toto eo quod intelligo et memini. Quapropter quando invicem a singulis et omnia et tota capiuntur simul omnibus totis equalia sunt tota singula totis singulis et tota singula simul omnibus totis et hec tria unum una vita una mens una essentia. Estne illius summe unitatis atque trinitatis ubi una est essentia et tres persone ymago hec una mens licet impar?

Hic magister ponit duo notabilia primum est quod mens hec non sumitur pro tota anima sed pro excellentiori parte eius capit aliquid ... Tunc ibi Illud enim ... secundum notabile est quod memoria non solum est absentium et preteritorum sed etiam presentium alioquin ista tria non se tota caperent

Mens autem hic pro animo ipso accipitur ubi illa est ymago trinitatis ipse vero mens dei ut Aug. ait nam quia ipsa secundum quod in ea est excellentius qualiter sepe accipitur. Illud enim scilicet quod memoria non solum est absentium et preteritorum sed etiam presentium ut ait Aug. in xiiii li. de trinitate alioquin non se totam caperet

Secundo est [illegible] in quo mouet dubitacionem que oritur ex dictis quo predicta tria possunt esse una essencia et una mens / Et probat dupliciter quia non quia mens est una essencia spiritualis et incorporea Sed ista tria sunt naturales proprietates seu vires eius et non se dicunt per unam proprietatem [illegible] non se dicuntur / non possunt esse una essencia igitur [illegible] nota quod triplex [illegible] [illegible] sunt proprietates vel vires [illegible] quia a se invicem differunt [illegible] quia quedam relativa sunt ut in parte sequenti patet. Sequitur

Hic attendendum est diligenter ex quo sensu illa tria dicuntur esse unum et una essencia

accipiendum sit quod superius dixit, illa tria,

scilicet memoriam, intelligentiam et voluntatem esse

unum, una mente, una essencia. Quod utique

non videtur esse verum in proprietate sermonis.

Mens enim, id est spiritus rationalis, essencia est

spiritualis et incorporea. Illa vero tria naturales pro-

prietates seu vires ipsius mentis sunt, et a se

invicem differunt, quia memoria non est intelligentia

vel voluntas, nec intelligentia voluntas sive amor.

Secundo arguit ad idem hec tria dicuntur adinvicem relative secundum Augustinum ix de trinitate [illegible] et ergo [illegible] est quod sunt [illegible] a se et singulum ipsorum omnia tota capiat et quod sunt una essencia. [illegible] Augustinus loquitur de hac trinitate mens notitia et amor / non de ista memoria intelligentia voluntas quia hec possint ibi reducat [illegible] etiam ubi de notitia et amore quibus mens se noscat et amat non aliis Nota [illegible] quod mens sub hoc nomine non refertur ad aliud [illegible] dicit [illegible] de trinitate capitulo [illegible] quod mens et spiritus non dicuntur relative sed etiam demonstrat (Et in eodem [illegible] mens et spiritus ad se ipsam dicitur / Sed ut dicit in eisdem talis [illegible] noscens dicitur quod mens ad se ipsam [illegible] vel nota vel noscibilis ad notitiam dicitur / Et mens inquantum amat vel amata vel amabilis dicitur ad amorem / notitia vero ad mentem refertur non tamen unde mens [illegible] unde nota vel noscens est / Et amor solum [illegible] ad ipsum refertur [illegible] quod amans vel amata est / Et hoc dixi ut [illegible] intentio Augustini [illegible] hoc satis explanat [illegible] Quod ad se invicem dicuntur relative

Et hec tria etiam ad se ipsa referuntur

ut ait Augustinus in ix de trinitate. Mens enim amare

se ipsam vel meminisse non potest nisi etiam

noverit se; nam quo amat vel meminit [illegible]

[illegible] ad se ipsam refertur [illegible] [illegible] quod ista relacio [illegible] inseparabilitatis [illegible] relativa [illegible]
[illegible] et hec tria sunt [illegible] ab actu intelligentie [illegible] et actus voluntatis [illegible]

quod nesciat / miro itaque modo tria ista

inseparabilia sunt a seipsis et tamen singula et simul omnia una essencia esse

cum relatiue dicantur ad inuicem

Tercia pars tractatus in qua soluit et videt quomodo ideo hec tria dicuntur una substancia quia in ipsa mente vel anima substancialiter existunt et non sicut accidencia in subiectis ...

Hic apparet quod supra quaerebat scilicet quo hec tria dicantur vnum

Sed iam videamus quo hec tria dicantur vna substancia. Ideo scilicet quia in ipsa anima vel mente substancialiter existunt non sicut accidencia in subiectis que possunt adesse et abesse vt Augustinus in libro ix de trinitate ... Ommonemur si utcumque videre possumus hec in animo existere substancialiter non tamquam in subiecto ut color aut figura in corpore, quia et si relatiue dicantur ad inuicem singula tamen substancialiter sunt in sua substancia. Ex quo sequitur illa tria dicuntur esse vnum vel vna substancia.

Quarta pars tractatus in qua concludit dicens quod qui hec tria que dicta sunt vivaciter et admirabiliter ... perspicit ... in imagine

Que tria ut ait Augustinus in libro xv de trinitate in mente naturaliter diuinitus instituta quisquis viuaciter perspicit et quam magna ...

8\. Reperit illius summe [illegible] ... [illegible]

et in ea/ vnum pt eam sempiternam in-

mutabilis quam natura recoli conspicit,

totam ipsam reminiscitur, per memoriam intuetur,

per intelligentiam amplecti per dilectionem/

ipso reperit illius summe trinitatis ymaginem

[illegible] ... intelligendi et volendi [illegible] ... et actu diligendi/ et intelligendi [illegible] ... distincte cogitare et intelligere/ [illegible] ... sed intelligit et [illegible] ... sibi [illegible] ... intellectus [illegible] amor [illegible] qui possit [illegible] ex predictis et vult ista [illegible]

Ceptio aliud in quo removet errorem [illegible] hec ymago recepta in mente humana; que est septa in ordine huius distinctionis [illegible] et hanc probat ibi Quod breviter; non est omnimoda similitudo beatissime trinitatis sed ponendo tres dissimilitudines. prima quia unus homo meminit intelligit et diligit [illegible] nec intelligentia nec dilectio, sed habet ea, et in [illegible] et [illegible] nec ipse est memoria nec intelligentia nec dilectio [illegible] et hec tres sunt unus [illegible] summa trinitate [illegible] ibi sunt unus deus/ [illegible] ibi sunt tres persone, et hec tres sunt unus deus [illegible] aliud est trinitas/ aliud ymago trinitatis in homine/ deinde [illegible] non solum hec tria [illegible] in mente humana dicitur ymago [illegible] sed [illegible] homo etiam in quo hec tria sunt ymago dei/ [illegible] solum pictura vocatur ymago/ sed etiam tabula in qua est pictura vocatur ymago

Et nulla similitudine est dissimilitudo

Verumtamen caveat ne hanc ymaginem

ab eadem trinitate factam ita ei comparet

ut omnino estimet similem, sed potius in

qualicumque ista similitudine etiam magnam

quoque dissimilitudinem cernat. prima dissimilitudo

Quod breviter ostendi potest homo unus

per illa tria meminit intelligit diligit

qui nec memoria est nec intelligentia nec

dilectio; sed hec habet/ unus ergo homo

est qui habet hec tria/ nec ipse est hec tria/

In illius vero summe simplicitate nature

que deus est / cuius unus sit deus / tres tamen
persone sunt / pater et filius et spiritus sanctus / et hee
tres unus deus / Aliud est itaque trinitas res
ipsa / Aliud ymago trinitatis in re alia
propter quam ymagine dicitur illud in quo sunt
hec tria, ymago dicitur et tabula et pictura que
est in ea. sed thabula nomine ymaginis appellatur
propter picturam que in ea est

Ponit 2am dissimilitudinem et est hec. homo continens ymago dei habens in se illa tria memoriam intelligentiam et dilectionem est una persona, sed trinitas [illegible] non est solum una persona, sed tres persone. Tunc ibi itaque tria dissimilitudo ista tria memoria intelligentia et dilectio seu voluntas sunt unius hominis et non sunt unus homo, sed tres persone non dicuntur unius dei sed potius unus deus. Tunc ibi dicitur ex dictis concludit [illegible] quod ex ymagine parte trinitatis que est in te est valde exigua similitudo trinitatis sancte et ex magna parte dissimilitudo et hoc [illegible] dictis. Alia dissimilitudo

Rursus / ista ymago que est homo habens illa
tria, una persona est illa vero trinitas non una
persona est sed tres persone / pater filii et filius patris
et spiritus patris et filii / Itaque in ista ymagine trinitatis
non hec tria unus homo sed unius hominis sunt
in illa vero summa trinitate cuius hec ymago est non
unius dei sunt illa tria / sed unus deus / et tres
sunt ille non una persona / illa enim tria non homo
sunt / sed hominis sunt / vel in homine sunt / sed numquid
possumus dicere trinitatem sic esse in deo ut aliquid

dei sit / nec ipsa sit deus, absit ut hoc dicam

Stantes ergo in mente nostra reginus trinitatis

exignam et qualemcumque esse quam summe trinitatis

tamen gerit similitudinem aut ex maxima parte

sit dissimilis

Hic ultimus ponit unum notabile / et probat quod quamvis octava huius distinctionis dicitur non solum mens est ymago sancte trinitatis prout actualiter intelligit meminit et diligit se sed etiam prout potest meminisse intelligere et amare hanc probat per Augustinum xiiii de trinitate / et ... at diligit se. Ex hoc innuitur quod trinitas creata que est in mente est ymago trinitatis increate / non tamen ... una sola sit / et quod ... sibi sunt / et quod etiam per illa trinitate creata mens se intelligit meminit et diligit / sed etiam ... per illam trinitatem creatam mens ... ipsam potest diligere deum meminisse et intelligere / simile enim per simile intelligitur / et simile sibi simile amat et appetit et movetur / et hoc non fit nisi ... et hoc tactum est supra in fine ... in verbis Augustini ubi ... appetit ... Hu.

Sciendum vero quod hec trinitas mentis ut ait

Augustinus in libro xiiii de trinitate / ...

non ymago dei est / quod sui meminerit

mens / et intelligit ac diligit se / sed quia

potest meminisse et intelligere et amare illum

a quo facta est

Capitulo septimo in quo ostendit quod non solum penes istam triam que dicta sunt est ymago trinitatis in anima / sed etiam penes aliam / et vult illa ... que est ... notitia et amor sunt ymago trinitatis et hanc probat ... quod hec sunt tria aliquid et sunt unum / et ... in ... notitia ... plenitudo genita a mente ... ipsam cognoscit ... notitiam gignit / amor autem et de ipsa mente / et de notitia procedit / dum mens se diligit ... se / nisi cognosceret se ... est ... que equalia sunt

Alia assignatio trinitatis in anima scilicet mens notitia amor

Potest etiam alio modo alius quam nominibus distingui trinitas in anima / que est ymago illius

summe trinitatis et ineffabilis / ut enim ait

Augustinus in libro ix. de trinitate. Mens enim et notitia eius et amor tria quedam sunt, mens enim nullatenus se diligit nisi etiam nosceret se.

et amat se, nec amaret se, nisi etiam nosceret se.

Item duo quedam sunt, mens et notitia eius. Item duo quedam sunt, mens et amor eius. Cum ergo se novit mens et amat se, manet trinitas: mens, amor et notitia. Que autem hic accipimus, non pro anima, sed pro eo quod in anima excellentius est.

Hic ostendit quod predicta tria sunt unum simul, quia in uno animo substantialiter consistunt, et quod contraria sunt actione, quod non substantialiter insunt ... que sine hiis non habet esse ...

Quomodo dicantur esse unum

Hec autem tria cum sint distincta a se invicem, dicuntur tamen esse unum, quia anima substantialiter existit.

Hic ostendit quomodo predicta tria divinis personis applicantur. Et vult dicere quod mens est quasi parens et gignit sui notitiam, que est quasi proles, et quod ex utroque procedit amor, qui est quasi spiritus sanctus procedens ab utroque ...

Tamen mens vice patris, notitia filii, amor spiritus sancti accipitur

Et est ipsa mens quasi parens, et notitia eius quasi proles eius. Mens enim cum se cognoscit, notitiam sui gignit, et est sola parens sue notitie. Tertius est amor, qui de ipsa mente et notitia procedit, cum mens cognoscens se diligit se; non enim posset se diligere nisi cognosceret se. Amat enim placitam prolem, id est notitiam suam, et ita amor quidam complexus ...

est parentis et prolis

Hic ostendit sed quod hec tria sunt mutuo equalia ut patet per litteram que dicit / nec minor est amor parente quia aliquis diligit se plus quam sit diligendus / ergo non est equalis amor noticie sed quod loquitur de hijs [illegible] et non [illegible] et talis tantum se diligit quantum debet sed quod duplex est dilectio creature una quo ad corpus alia quo ad celestia et de ista hic loquitur. Et non est minor mente notitia nec amor utroque.

Nec minor est proles parente dum tantum se novit mens quanta est / nec minor est amor parente et prole i. mente et notitia dum tantum se diligit mens quantum se novit et quanta est.

Secundo hic ostendit quod hec tria etiam sunt singula in seipsis / ut mens amans est in amore amor etiam in amantis notitia et notitia in mente [illegible] et patet [illegible] quod dicat [illegible] mens et amans in amore est ut formatum [illegible] in forma [illegible] notitia ut effectus in causa et notitia in mente ut forma in [illegible] vel tamquam in origine [illegible].

Sunt etiam hec singula in seipsis quia et mens amans in amore est et amor in amantis notitia et notitia in mente noscente est. Et in hijs tribus qualecumque vestigium trinitatis apparet.

Tertia pars in qua concludit ex predictis quod mens rationalis per consideracionem dictorum elevat se ad contemplandum creatorem et videt ibi unitatem in trinitate et trinitatem in unitate [illegible] declarat quod videt unitatem [illegible] quod sit solum una essentia [illegible] si essent duo aut utraque esset insufficiens aut altera superflueret [illegible] declarat [illegible] quod intelligit ibi trinitatem [illegible] mens [illegible] videt quod iste summus auctor [illegible] non est absque sapientia et ideo intelligit quod ibi est sapientia seu notitia ab eo genita et quod illam diligit ideo est ibi amor procedens ab utroque scilicet gignente et genito [illegible] quod dicit in te [illegible] unde trinitatem in unitate est enim trinitas in unitate [illegible] modum forme vel [illegible] homo [illegible] ut simul [illegible] individuorum [illegible] forme [illegible] et partis et ita [illegible] unitas in unitate [illegible] formalis vel [illegible] in hac unitas est in trinitate. Quo mens [illegible] ad intelligendum deum

21 Mens itaque rationalis considerans trinitatem et illam unam essentiam in qua ista sunt certe dat se ad contemplationem creatoris et videt unitatem in trinitate et trinitatem in unitate. Intelligit enim unum deum esse unam essentiam, unum principium. Intelligit enim quod si duo essent vel uterque sufficiens esset vel alter superflueret, quia si aliquid deesset uni quod habet alter, non esset ibi summa perfectio. Si vero nichil uni deesset quod habet alter, cum in uno essent omnia, alter superflueret. Intellexit ergo unum esse deum omnium auctorem, et videt quod absque sapientia non sit, quia res fatuas et ideo intellexit eum habere sapientiam que ab ipso genita est, et quod sapientiam suam diligit, intellexit ibi etiam esse amorem.

Capitulum octavum et ultimum in quo breviter summando dicit quid ex predictis de sancta trinitate sit credendum et vult dicere quod credendum est quod pater et filius et spiritus sanctus sint una natura, unus deus seu una essentia, sed non una persona. Et hoc confirmat per Augustinum de fide ad Petrum [illegible] ... a malo. Hec de summe trinitatis unitate

22 Quapropter iuxta istam considerationem ut ait Augustinus in li. ix. de trinitate credas patrem et filium et spiritum sanctum unum esse deum omnium creatorem.

conditorem et rectorem nec patrem esse filium nec spiritum sanctum patrem esse vel filium sed trinitatem relatarum adinvicem personarum et unitatem equalis essentie. Sed enim aut ipse in libro de fide ad petrum: Una est natura sive essentia patris et filii et spiritus sancti non una persona. Si enim sic esset una persona sicut est una substantia patris et filii et spiritus sancti veraciter trinitas non diceretur. Rursus sic quidem trinitas esset vera sed unus deus trinitas ipsa non esset si quemadmodum pater et filius et spiritus sanctus personarum sunt abinvicem proprietate distincti sic fuissent naturarum quoque diversitate discreti. Fides autem patriarcharum prophetarum atque apostolorum unum deum predicat esse trinitatem. In illa ergo sancta trinitate unus deus est pater qui solus essentialiter de seipso unum filium genuit et unus filius qui de uno patre solus essentialiter natus est et unus spiritus sanctus qui solus essentialiter a patre filioque procedit. Hoc autem totum non potest una persona facere id est gignere se et nasci de se et procedere de se ut enim ait.

Augustinus in li. de trini. nulla res est que seipsam gignat ut sit

Utrum ex rebus creatis in solo lumine naturali homo valeat ad cognitionem dei pertingere

et arguitur quod non probatur nulla res sufficit ad cognitionem cuiusque nisi similis vel sui similis sed nulla creatura est deo similis ergo etc. Ante nota de secundo res non possit cognosci aliter quam sicut habet esse hoc patet quia quelibet distat infinite a deo Secundo sic omnis cognitio hominis vel est per sensum vel per ymaginationem vel per intellectum et rationem sed nulla talium potest naturaliter attingere deum ergo etc. non est sufficit dimissione et hoc patet cum deus non solum non sit sensibilis sed super omnem rationem Tertio sic deus habitat lucem inaccessibilem quam nullus hominum vidit nec videre potest ergo quo secunda patet et arguitur apostolus ad thim. vlt. ubi apparet glo. dicit quia nullus ad deum accedit nisi tamen datur ex donis eius et ideo dicit propheta accedite ad eum et illuminamini Quarto sic deus est lux voluntarie se ostendens igitur non potest videri nisi sicut vult igitur non potest per puris naturalibus ad cognitionem eius attingere In oppositum arguitur per illud apostoli Ro. i. quod notum est dei manifestum est illis etc. quod notum est quod est nostibile de deo scilicet per naturale rationem Primitto quod pertingere ad cognitionem alicuius rei potest multis modis intelligi Primo quia est aliquod quid est aliquod quanta sit aliquod qualis seu qualiter se habeat sic possumus venari in deo quod unius potest quantum eius cognitio quod deus est aliquod quid ille sit aut qualis vel quantus et hoc adhuc potest esse dupliciter unum quid qualis vel quantus sit in seipso aliud quid quantum aut qualis in aliis scilicet quo ad opera et dependentiam Secundo primitto quod adhuc cognitio de aliquo est duplex una generalis sicut cum res vel intelligitur vel cognoscitur alia specialis quando scilicet notitia sive cause patet illa quod est quo quo effectus magnus est vel qua vel est vel fuit deinde quod potuit ipsum in esse producere secundo ducit in cognitionem potentie ipsius cause operantis sive efficientis quia pulcher et ducit in cognitionem sapientie exemplantis quod sic statuit dei finalis Tertia suppositio deus est causa omnium ut sit efficiens exemplaris et finalis illa est facilis non de se Prima propositio loquendo de cognitione qua est et capiendo cognitionem generalem sicut dicit prima pars secunda non licet homo ex puris naturalibus absque speciali dei gratia potest ad cognitionem dei pertingere Probatur homo ex creaturis et solo lumine naturali cum influentia potest cognoscere aliquam rem esse a qua omnia producta exemplata et ordinata sunt ergo etc. Consequentia tenet illa sit generalis cognitio quod deus est Antecedens patet quelibet creatura aliquomodo ducit in cognitionem creatoris igitur etc. patet et antecedens patet ex prima suppositione etc. ex rerum magnitudine cognoscitur eius summa potentia ex pulchritudine sapientia et ex ordine et gubernatione bonitas et clementia Secunda propositio talis cognitio de deo non est perfectissima patet quia illa solo consistit in sensibilibus effectibus sed deus non est sensibilis Tertia propositio talis cognitio habetur per rationem ex sensibilibus in ordine ad suas causas patet quia talis cognitio non est pure essentialis cognitio vel etiam non intacta nisi separatim inquirit rem et igitur relinquitur quod sic per ratione captata a re in ordine ad primam causam et illam vocant doctores cognitionem per vestigium ubi aditum est quod vestigium est impressio facta aliqua parte et maxime pedibus animalis per quam investigatur via incessus eius non in individuali sed in genere

[illegible]

Margin: pertingere 1 — 2 — 3 — 4 — 19o — 29o — 39o — ut patet in distinctione — quod sic vestigium

uel speciem debiliter representans. Et ideo hic contrahitur hec nomina propria et confusa noticia qua creatura tanquam effectus ueritat creatorem tamen suam causam. 9o. c.[illegible] cognicio uestigii est prima quam habemus de deo, patet quia si aliqua esset prior uel esset sensitiua uel per ymaginacionem, sed non prima ut dicit 2a q. o. ratio 2a quia ymaginacio solum est abstractiue ymaginacionum, sed non 3a ut uidetur per quoniam illa qua cum per racionem concludimus quod alia species sensibilium, ergo non uidetur prior cognicio quam illa, quia cum pro racione concludit quod sit uel quantitas uel qualis 2o, uel quod sit uel quantitas

19o c. loquendo de cognicione dei quid est quantitas uel qualis in rebus aliquo modo quod puris naturalibus potest homo habere cognicionem de deo, capiendo cognicionem sicut prius generaliter, patet sicut probatur prima q. o. quod discursu potest homo inuestigare quod deus est summa substancia potentissima et optima, et bonitas qualitas ergo quod uel quantitas tamen summa respiciat quiditatem, potencia [illegible] et bonitas qualitatis, cum ergo quod uel quantitas tamen summa respiciat quiditatem 6. loquendo de cognicione dei speciali, nullus uel patet quod deducatur primo simul quod puris naturalibus potest attingere cognicionem dei quod est quantitas uel qualis in se est, patet ut patet est totaliter infinitum qualiter cum nullus creatus et potentissime in hac uita apprehendere potest. c. [illegible] loquendo de cognicione sicut dicit Sentencias, quod ab homine pergrat potest in hac uita cognoscere quod uel qualis in se sit, alia causa deus [illegible] patet per spiritum specialiter et nullus affectus diuine percepcionis et specialiter gratia, cum oportet dulcedinem dei scilicet bonitatem in affectu. Et illa cognoscere deum non solum communiter per intellectum sed etiam specialiter in affectu. Ex illa sequitur quod nullus malus est imitata et speciali cognicione nosceat deum, patet quod predictis quia non capit per affectum, licet noscat per intellectum. Sed contra adhuc quod licet res est aliquo modo deo similis, quia in ea relucet potencia sapiencia et bonitas, sed patet quod in infinita dissimilitudine stat aliqualis similitudo. Et quod hec patet quod illa que non sunt, illa sunt dissimilia, ergo non sunt similia, sed bene sequitur quod non nisi omnino similia. 3a uero satis patet quod sunt et 2a quam cognicionem intellectus potest naturaliter noscere et 2a quam [illegible]. Sed 3a similiter patet per sextam et septimam conclusionem. 5 uero similiter arguit de effectu gratie speciali, de quo loquitur in [illegible] quo

Hec est distinctio quarta, in qua postquam magister probauit trinitatem personarum in unitate essencie auctoritatibus racionibus et similitudinibus, et quia personae trinitatis per proprietates distinguuntur ab alia, ideo hic principaliter incipit determinacionem de generacione in diuinis, scilicet filii dei a patre. Et diuiditur, quia primo inquirit de nominibus essencialibus abstractiue significatiuis. Distinctio [illegible] prima, et primo mouet questionem utrum deus genuit deum, et arguit propria soluit et tamen uidetur racionem ad oppositum. Et hec distinctio in quattuor diuiditur, in quorum primo proponit et soluit questionem, cum proponendo uult dicere. Ex quo constat quod pater genuit filium qui est deus, ideo queritur utrum hec propositio sit concedenda, deus genuit deum, et tunc ibi Si enim deus, arguit quod non, quia si deus genuit deum aut se deum aut alium deum, non alium, quia tunc essent plures dii, non se deum, quia nichil generat seipsum. **Hic dicit quod utrum concedendum sit quod deus se genuit**

Hic oritur questio satis necessaria. Constat enim et uere ineffabiliter uerum est quod deus pater genuit filium. Ideo quaeritur utrum concedendum sit

Marginal notes: 2o; 3o; 6o; 7o; non; distinctio 4ta; [illegible] hic incipit [illegible]; ut patet [illegible] operis [illegible]; [illegible] sicut nichil [illegible] generat notitiam; loquendo catholice et conformiter fidei orthodoxe

Sed sit quedam res que sit deus vel quomodo / tamen non dicitur sit communis sine solum ad quod sit trinitas
sed tamen non quod communis generat et creatur / ergo per istam deus generat deum / scilicet trinitas deus
quod de se est trinitas supponit pro filio sicut pro patre / ergo cum filius sit non generans / sicut et
pater est generans / si tamen est vera deus generat pro patre eadem ratione sed deus non generat pro
filio sed tamen non quod ergo nec propter [illegible] in simbolo cum dicitur deum de deo / ad vocem
qui non est pars de communia et de illo tamen deus qui quinque deus sit trinitas communis / sicut communia
significat quod quidem / secundum tamen alium modum sumendi quod communia / ratio cuius / aliquid vel pro affirmatione
quod tamen sed affirmatur de communia / secundum cum sit vel deus modo sumendi denominatum seu
appellativum quod imponitur a forma / sed non forma sed supposito / ratio cuius implicat suppositum / et ideo
sibi addit seu adiungitur actus notionalis talis quod sit ipsius deitate stare pro supposito
quod competit talis actus / Sed tamen vel contra [illegible] modo sumendi non implicat suppositum quod est abstractum
et ideo quamvis actus notionalis adiungitur sibi tamen non determinatur ad standum pro illo supposito cui
competit talis actus / sed manet in sua modo sumendi in sua absoluta abstractione / et
ergo non [illegible] Sed 2m [illegible] sit vel pro patre deus generat / tamen non est vera pro filio / deus
non generat sed cum est trinitas deus generat formaliter multiplicatur / non debet ei opponi negativa
et opponitur et ideo cum negatio opposita [illegible] a parte remaneat [illegible] ita et negatio opposita
et [illegible] deus non generat / remaneret a [illegible] supposito quod valet illam non deus generat
et aliud modo supponendi secundum in affirmativa [illegible] negativa

Joh[anne]s Scot[us] · Si p[at]ri de[us] g[e]n[er]at alium d[eu]m no[n] e[st] v[er]a c[on]seq[uentia] vo e[st] q[uia] cuiz e[nt]i fortis correndet

ide[n]tit[a]te aliq[uo]d ens u[e]l aliq[uo]d ens entitate tal[i] ista a[u]t d[e]itas fortis · q[uia] se te e[st] for[tis] et no[n]

h[abe]t sit q[uod] adequate corresp[on]de[n]s i[n] deu[m] q[uia] ym[m]o includit / deitas a[u]t e[st] de se h[abe]t g[ene]ro de[us] e[st]

h[abe]t sit q[uod] ... illi a[u]t q[uo]d e[st] de se h[abe]t repugnat no[n] identitas g[ene]ro et alietas q[uae] includit no[n] ide[n]tit[a]te

de se h[abe]t · illi a[u]t q[uo]d e[st] de se h[abe]t repugnat ... g[ene]rat alium d[eu]m · q[uia] no[n] g[ene]rat q[uo]d no[n] p[otes]t e[ss]e a[u]t

g[ene]ro no[n] p[otes]t e[ss]e alius de[us] g[ene]rat de[us] no[n] g[ene]rat alium d[eu]m · q[uia] no[n] g[ene]rat q[uo]d no[n] p[otes]t e[ss]e ...

h[abe]t c[om]p[ar]a[tio]n[em] ad re[m] / [E]quatur s[e]c[un]d[u]m logica / dico q[uod] si t[ame]n dicit sor[tes] e[st] aliu[s] ab h[omi]ne · sor[tes] e[st] aliu[s]

h[umani]tate · sor[tes] e[st] aliu[s] i[n] h[uman]itate p[ri]ma cu[m] d[icitu]r sor[tes] e[st] a[liu]s ab h[omi]ne nega[tiv]a vel sor[tes] h[abe]t ide[n]tit[a]te[m]

ta[n]to p[er] neg[ati]o[ne]m ... i[n] h[oc] aliu[s] q[uia] a[liu]s includit no[n] ... ibi p[ro]dicat[ur] ne[gati]o p[...]

s[...] / id ... alietate[m] ... et d[ici]t ... sor[tes] e[st] aliu[s] ab isto h[omi]ne et ab isto ...

... aliu[s] a d[e]o i[d est] e[st] aliu[s] a ... p[ri]ma ... s[e]c[un]da cu[m] d[icitu]r sor[tes] e[st] aliu[s] h[uman]itate

... h[uman]itas sit e[ss]e for[tis] vero dicere / ... no[n] e[st] i[n] p[ri]ma · q[uia] i[n] ... sit ... dire s[ecundu]m hac a[u]t

h[uman]itas s[...] e[ss]e for[tis] vero dire vel · q[uia] i[n] no[n] i[n]dividuo no[n] aliu[s] ne[gati]o ... / q[uia] e[st] aliud individuu[m]

s[e]c[un]da nota e[ss]e for[tis] vero dire vel · q[uia] i[n] no[n] ... ab i[ll]o / ... no[n] ... vero for[tis] alie[tas] stet vel c[om]p[ar]a[tio]n[em] ad

altu[m] ne[gati]o p[ro] illa for[tis] p[er] qua[m] h[oc] d[icitu]r ab i[ll]o / ... sor[tes] e[st] h[uman]itate aliu[s] a brunello ; ... i[n]dividuo s[...] ... g[...]

ne[gati]o inclusa ... sor[tes] e[st] h[uman]itate aliu[s] a brunello ... no[n] stat vel c[om]p[ar]a[tio]n[em] ad ... ibi inclusa ... no[n] se

i[n] h[uman]itate / ... vero for[tis] dire no[n] stat vel ... ad ... hac h[uman]itate plures · q[uia] a[n]i[m]a e[st] ... et ...

sor[tes] d[ici]t a brunello h[uman]itate g[ene]ro d[ici]t ab i[ll]o hac h[uman]itate plures · q[uia] ... a sor[tes] d[ici]t / in s[ecund]a cu[m] d[icitu]r sor[tes]

... / q[uia] i[n] ... s[e]c[un]d[u]m q[uod] h[uman]itas plures sit, for[tis] vero dire · a sor[tes] d[ici]t ... et distinct[...] ...

e[st] aliu[s] i[n] h[uman]itate alietas ... p[otes]t ... d[e]ita[te] et ... vtriq[ue] ... a brunello · q[uia] no[n] d[ici]t h[uman]itate

e[st] aliu[s] i[n] h[uman]itate ... / sor[tes] i[n] h[uman]itate e[st] aliu[s] a brunello · q[uia] alietas ...

i[n] ... et ideo si no[n] e[st] v[er]a / sor[tes] i[n] a[n]i[m]alitate e[st] aliu[s] a brunello · q[uia] alietas ...

tas i[n] ... si h[oc] e[st] v[er]a · sor[tes] i[n] a[n]i[m]alitate e[st] aliu[s] ... aliqua[m] ... i[n] suo d[e]ita[te]

e[ss]e ... et ... hac ... alietas ... aliqua ... Ad ... i[n] qua ... t[ame]n sit si locutio

e[st] ... et d[ici]t ... i[n] eod[em] d[e]itali / Ad ... sor[tes] e[st] aliu[s] h[om]o g[ene]ro e[st] aliu[s] ab h[omi]ne

et t[ame]n negat aliqua ide[n]titate[m] ... i[n] eod[em] d[e]itali ... no[n] ... sor[tes] e[st] aliu[s] h[om]o g[ene]ro e[st] aliu[s] h[uman]itate

filiu[s] e[st] aliu[s] de[us] dico q[uod] ... no[n] ... q[uia] et si sor[tes] e[st] aliu[s] h[om]o a pl[atone] · no[n] t[ame]n ... g[ene]ro e[st] aliu[s] h[uman]itate

an[im]a e[st] ... et ... filiu[s] / ... q[uia] et si sor[tes] e[st] aliu[s] ... a pl[atone] ... sor[tes] e[st] aliu[s] h[om]o

a pl[atone] : q[uia] h[uman]itas no[n] e[st] vero for[tis] dire sor[tes] a pl[atone] · // ... filiu[s] e[st] aliu[s] de[us] a p[at]re · q[uia] filiu[s]

a pl[atone] · g[ene]ro sor[tes] e[st] aliu[s] a pl[atone] i[n] h[uman]itate et ... e[st] id e[st] cu[m] d[icitu]r filiu[s] e[st] aliu[s] de[us] a p[at]re ...

g[ene]ra[n]s e[st] aliu[s] de[us] a p[at]re g[e]n[er]a[n]te ... q[uia] h[oc] aliu[s] p[otes]t s[...] ... alietat[...]

... d[e]itabiliu[m] ... ipa ... d[e]ita[s] · et id ... vtriq[ue] ... q[uo]d ...

et h[oc] ... q[uo]d no[n] e[st] de[us] ... h[oc] ... ... falsa de[us] g[ene]rat aliu[m] d[eu]m

et ... e[st] ... falsa ... de[us] g[ene]rat ... e[st] et si falsa de[us] g[ene]rat aliu[m] ...

cu[m] si sor[tes] falsa filiu[s] e[st] aliu[s] de[us] g[ene]rat[us] ...

Quarta

Quod deus genuit deum. Si enim deus genuit deum, videtur quod aut se deum aut alium genuit. Si alium deum genuit, non est tantum unus deus. Si aut seipsum genuit, aliqua res seipsam genuit.

Secunda pars huius in qua tangit ad questionem propositam per hanc que est prima huius distinctionis. Catholice concedendum est quod deus genuit deum, probat per symbolum dicens deum de deo, lumen de lumine. Tunc ibi unus genuit unum. Dicit Alexander quod generatio etiam est primum fidei, et ideo nec de ipsa nec de etiam substantia loqui quid est in potestate humana. ysa. liiiº generationem eius quis enarrabit. Sed quia quod est perfectionis in creaturis deo est attribuendum, ideo dicit quod est perfectionis in generatione tribuendum est deo, et quod est imperfectionis hoc est removendum. Et dicit quod in creaturis est una generatio que tenditur ad esse accidentale, et quia illa est non per se subsistens, complementum habet esse ideo est equivoca qua generatur unum ab alio dissimile in natura sicut vermes ex carne, hec quia est imperfecta in deo non est, quia non perfecte complet generationem generantis. Alia est univoca ubi unum simile generatur ex alio simili et hec quidem de aliena substantia sicut generatur ex aere ignis et hec imperfecta est quia introducit speciem suam in aliena materia et non producit de se. Sed illa generatio que est de substantia sua, et hec secundum Alexandrum quedam est in qua de parte substantie producitur tota substantia ut cum homo generat hominem, talis non est in divinis. Sed alia generatio qua producitur una substantia de tota substantia, unus procedens ab alia, tamen exclusa in perfectione commoda que est divisio et motus, sine quibus generatio in istis inferioribus fieri non potest, eo quod substantia dividitur quia tota simul in pluribus esse non potest, et hec fit per motum, et ideo hac imperfectione exclusa, reperitur convenienter ponere in divinis generatio. Ideo in divinis est sicut sine potestate sine totalis et naturalis generatio, secundum Petrum, nam ut dicit Alexander essentia divina simplicissima, et ergo ubi est tota est. Et dicit quod illa est duplex generatio, quedam secundum modum principalem et dicitur quod productum ita producitur quod habet virtutem et potestatem producendi aliud a se, et talis est productio filii a patre, qui habet virtutem producendi spiritum sanctum. Alia est secundum modum non principalem que est de substantia et non relinquit potestatem producendi aliud a se, et talis est in divinis processio spiritus sancti. Ita tamen principale in generatione filii et non principale in processione spiritus sancti intelligatur ita quod ibi non sit inequalitas prioritatis vel posterioritatis sed quod solum proprietas designetur.

Ad quod respondentes dicimus: sane et catholice concedendum quod unus unum genuit et quod deus deum genuit, quia deus pater deum filium genuit. In symbolo quoque scriptum est: lumen de lumine, deum verum de deo vero.

[illegible marginal gloss: deus genuit alium deum ...]

distinctio

Tertia pars capituli, in qua solvit rationem in oppositum adductam. Ubi quod nec genuit se deum, nec alium deum. Et iste possunt esse due conclusiones 2a et 3a. Quod non alium probatur ex eo quod tamen unus est deus. Et quod non se deum probat auctoritate Augustini, quia nichil generat se. Neutrum concedendum esse dicimus. Hec tamen propositio: deus genuit alium deum, posset distingui, quia habet duplicem sensum, ratione huius relativi alium, quod quandoque facit sensum diversi, quandoque ... In sensu enim diversi substantivaliter non dicit nisi alietatem personalem, et posset esse vera, quia non aliud dicitur nisi quod ille qui generatur et ille a quo generatur sunt diverse persone, et utrumque sub ... et sic est vera. Sed in sensu ... est adiective huius ... deum, et dicit alietatem essencialem, et ita negatur a magistro in textu, sicut patet per eius probacionem.

Ut vero additur, quod genuit se deum vel alium deum, neutrum concedendum esse dicimus. Nam alium deum non genuerit manifestum est, quia unus tantum deus est. Et autem seipsum non genuerit, ostendit Augustinus in libro primo de Trinitate: Qui putat eius esse potentie deum, ut seipsum ipse genuerit, eo plus errat, quod non solum deus ita non est, sed nec spiritualis nec corporalis creatura. Nulla enim res est, que se gignat, ut sit. Ideo non est credendum vel dicendum, quod deus genuerit se.

Capitulum, in quo ostendit quo aliqui garruli arguunt contra ista ... Si deus pater genuit deum, vel ipse genuit deum, qui est deus pater, vel genuit deum, qui non est deus pater, ... erunt plures dii. Respondet magister distinguendo ... tamen simpliciter falsum sit deus pater genuit deum qui est deus pater. Et ... partem distinguit dicens, quod illa propositio potest bene et male intelligi ... unus sensus est, quod genuit deum, qui non est pater, et sic est verum, nec ex hoc sequitur quod ipse sit alius deus quam pater. Alius sensus est, quod genuit deum, qui non est deus, qui est pater, vel qui non est idem cum patre, et ille sensus est falsus, quia unus et idem deus est pater et filius et spiritus sanctus. ... quod solucio stat in hoc: Si deus pater genuit deum, vel genuit deum, qui est deus pater, vel genuit deum, qui non est deus pater. Dico quod ... deum, qui est deus pater, vel genuit deum, qui non est deus pater ... nota ad intellectum ... solucio magistri fundatur in hoc pronomine qui, quia ... relativum ... relacionem personalem, ita quod refert suppositum, et ita ... vel relacionem simplicem.

[illegible interlinear and marginal glosses]

[illegible marginal notes] **Quarta** [illegible marginal notes]

ita quod non referat suppositum sed significatum sicut est 2e (secunde) negat istam deus
pater genuit deum qui est pater addendo sibi ipse et sic pe. de. tota in simili deum / videtur
hominem qui est dignissima creaturarum / si est relacio simplex ad significatum ad illam veram
que est homo vera est Si autem est relacio personalis scilicet ad suppositum scilicet ad personam / vel
ad plures falsa est / Sic ergo hic et dicit ultimus quod hec propositio deus genuit deum qui est deus pater
in supponendo vel relacione personali distinguenda est / quia quando duo nomina construuntur
appositive et immediate tunc inter ea subintelligitur copula positive et immediate ut vult ...
et ita sensus est deus genuit deum qui est deus pater id est genuit deum qui est deus pater
/ et tunc li qui autem tenetur implicative et tunc est constructio appositiva / et sic totum deus
pater est una dictio / 2e propositio est falsa Si autem qui tenetur relative sicut est vera Secundo propositio
Item hoc argumentum solvunt alio modo unde quando / arguitur / aut genuit deum qui est deus
pater aut deum qui non est deus pater / dicit quod non sequitur nec sunt contradictorie quia suppositum utriusque
relativi non est eadem / In affirmativa enim supponit pro deo genito / quia non negatur nec
confunditur In negativa non simpliciter ... sicut iste due non contradicunt nullus homo est
petrus et Johannes est petrus quia ambe sunt false ita eciam in proposito quia et
ista est falsa deus filius est pater et illa deus non est pater / licet autem ista solucio locum
habeat in proposito quia non refert propositione vel preposicione negationem sunt tamen deus
... tamen quod unico supposito in alterutro non est sicut 2e ergo magister ponit unam
aliam solucionem. **Alia questio de eodem**

Sed adhuc opponunt garruli ratioci-
natores dicentes Si deus pater genuit deum
/ aut genuit deum / qui est deus pater / aut
deum / qui non est deus pater / Si genuit
deum qui non est deus pater / ergo deus est qui
non est deus pater / non ergo tantum unus deus
est Si vero genuit deum / qui est deus pater
/ ergo genuit seipsum / Ad quod nos deter-
minantes illam propositionem quia sic proponunt
Si deus pater genuit deum / aut deum qui
est deus pater / aut deum qui non est deus
pater hec enim sane et prave intelligi potest

Et ideo videndum quod ita. deus pater genuit deum qui est ipse pater. hoc dicimus esse falsum et concedimus aliud scilicet deus genuit deum qui non est pater. sed nec hoc genuit alterum deum nec ille qui genitus est alius deus sed unus deus cum patre. Si vero additur genuit deum qui non est deus pater hic distinguimus quia dupliciter potest intelligi genuit deum qui non est deus pater scilicet filium qui filius non est pater qui deus est. hic sensus verus est. Si vero intelligatur sic genuit deum qui non est deus pater id est qui non est deus qui est pater hic sensus falsus est unus enim et idem deus est pater et filius et spiritus sanctus et econverso pater et filius et spiritus sanctus est unus deus.

Nam tamen in quo magister facit unam digressionem circa ultimum dictum dicit enim quod unus deus est pater et filius et spiritus sanctus et tota trinitas et econverso. Circa hoc [illegible] erat unam opinionem hoc negantem et erat gilberti dicentis quod hec bene esset concedenda trinitas est deus tres persone sunt deus sed non econverso hec enim esset neganda [illegible] deus est trinitas deus est tres persone nota vero causam fuit hec [illegible] positum a parte subiecti supponit pro determinata persona et ergo esset sensus deus est trinitas id est aliqua determinata persona est trinitas sed a parte predicati solum significat formam predicati et sic est sensus tres persone sunt deus id est sunt unus deitas. Contra hoc magister vult illam quod quartam quod fides catholica concedit illam deus est trinitas seu deus est tres persone sicut probat quaedam auctoritatibus dicentis [illegible] qui fuerunt [illegible] et que sunt [illegible] fuisse poricam discipuli gilberti [illegible] sunt quia [illegible] in subditus [illegible]

materie in predicato locus forme/ tunc hic trinus deus/ in quo stat pro supposito/ et cum pro nullo supposito posset verificari, diceretur singulariter propositio in qua de deo predicatur trinitas/ esse falsa predicato non stat pro re aliqua/ sed vero est nulla [illegible]/ quia cum hic trinus deus/ habeat [illegible] trinus/ non [illegible] supponere pro [illegible] persona [illegible] sine apte predicari sine apte [illegible]. Primo quorundam dicentium tres personas esse unum deum unam substantiam/ sed non econverso unum deum vel unam substantiam esse tres personas

Quidam tamen veritatis adversarii concedunt/ patrem et filium et spiritum sanctum/ sive tres personas esse unum deum/ unam substantiam/ sed nolunt concedere unum deum sive unam substantiam esse tres personas/ dicentes substantiam divinam predicari de tribus personis/ non tres personas de substantia divina/ Fides autem catholica tenet ac predicat/ et tres personas esse unum deum/ unam substantiam sive essentiam sive naturam divinam/ et unum deum sive essentiam divinam esse tres personas/ Unde Augustinus in .i. li. de trinitate ait/ Hec ipse deus trinitas intelligitur/ beatus et solus potens/ Ecce quam expresse dixit ipse/ deus trinitas/ ut ostenderet/ et ipsum deum esse trinitatem/ et trinitatem ipsum deum. Idem in eodem/ in verbis inquit illis apostoli quibus de adventu Christi agens dicit/ quem ostendet beatus et solus

potens / rex regum et dominantium qui solus habet immortalitatem etc. / nec pater proprie nominatus est / nec filius / nec spiritus sanctus / sed solus et beatus potens i. unus et solus verus deus / qui est ipsa trinitas / et ecce et hic apte dicat / unum solum verum deum / esse ipsam trinitatem / et si unus deus / trinitas est / ergo unus deus / est tres persone / Idem in li. v. de trinitate. Non tres deos / sed unum deum dicimus esse ipsam prestantissimam trinitatem / Item de fi. ad pe. In expositione symboli / satis raro / vel creatarum tam visibilium sive invisibilium / non nisi bonitatem crede creatoris / qui est deus unus / et verus / nullam esse naturam / que non aut ipse sit / aut ab ipso / eum quoque s. deum / esse trinitatem / patrem et filium et spiritum sanctum / Item Augustinus in sermone de fide / credimus unum deum / unam esse divini nominis trinitatem / Idem in vi li. de trinitate. dicimus deum solum esse ipsam trinitatem / sive hiis et aliis pluribus autoritatibus evidenter

ostenditur, dicendo esse et tociens quod unus deus
est trinitas, et una substantia tres persone, sic e contra
trinitatem dicendo esse unus deus et tres persone
dicitur esse una substantia.

Aliud quartum in quo obicit contra solucionem primam quam dedit supra c. i. ubi sic arguebatur: Si deus genuit deum, vel genuit se deum vel alium, et ibi responsum fuit quod nec se, nec alium. Contra illam solucionem videtur esse dictum Augustini ad Maximinum, ubi dicit quod deus pater genuit alterum se, ex quo videtur quod genuit se deum et eciam alterum deum. Quod ita. Magister solvit exponendo dictum Augustini dupliciter. Primo genuit alterum se, id est alterum a se, non quod alterum deum, sed alteram personam. Secundo exponit alterum se, id est alterum, qui est hoc quod ipse est. Vel aliter. Magister hoc solvit dupliciter, quia ly se potest esse ablativi casus, et tunc simpliciter vera est, et hic sensus: genuit alterum se, id est alterum a se. Vel potest esse accusativi casus et tunc vel facit simplicem relacionem, et per istum sensum vera, quia tunc refert identitatem nature, tamen est impropria. Vel facit relacionem personalem, et sic est falsa, quia tunc refert idem suppositum. Theologi ... sic ... si refertur idem suppositum, quomodo erit vera, sed erit emphatica locucio, ita quod ibi sit modus quidam figurativus loquendi, qui vocatur emphasis, ut sit sensus: genuit alterum se, id est similem sibi, ut eciam propter magnam similitudinem alium ... solet dici: iste est pater suus, id est omnino similis sibi. Hugo et Theologi.

Redit ad primissam questionem an alium deum genuit an deus pater se deum.

Nunc ad premissam questionem redeamus, ubi querebatur an deus pater genuit se deum, an alium deum. Ad quod dicimus neutrum esse concedendum. Dicit tamen Augustinus in epistola ad Maximinum quod deus pater se alterum genuit. Hoc ubi hoc sic habet: filium de se ipso non minus ... genuit se ... ut totus manet in se, et esset in filio tantus et solus. Quod ita intelligi potest.

De patre se i. de se alterum a se genuit, non utique alterum deum, sed alteram personam; sive genuit se alterum, i. genuit alterum qui est hoc quod ipse est; res et si alius sit pater quam filius, non est tamen aliud, sed unum.

Utrum in divinis proprie sit generatio ponenda. Probatur quod non: generatio includit imperfectionem, igitur non est ibi ponenda. Antecedens patet cum sit species motus, quinto physicorum et in pluribus locis. Secundo sic: in omni generatione generans et genitum debent in aliquo eodem vel in speciem convenire, sed sic non est in divinis, igitur. Antecedens prima parte notum est, sed secunda parte patet quia vel in essentia, non est similiter sed simpliciter identitas, nec in relatione quia filiatio et paternitas diverse species. Tertio sic: vel generatur essentia vel relatio vel constitutum ex utroque, nullum illorum. Antecedens patet per primam partem cum in divinis nihil sit prius potentia; per secundam partem patet quia essentia non generatur, patet infra distinctione quinta; nec etiam relatio quia tunc relatio prius esset termino generationis et in ad aliquid esset proprie mutatio, sed hoc est falsum, patet quinto et primo physicorum. Quarto sic: tunc hoc esset vera: deus genuit deum; falsitas consequentis patet quia vel genuit alium deum vel se deum. Quinto sic: si esset generatio filii de patre, tunc etiam esset ibi generatio spiritus sancti de filio; consequens falsum, cum immediate procedat spiritus sanctus a filio sicut filius a patre. Falsitas patet de se. Sexto: generatio proprie est que fit per commixtionem seminum, sed talis non fit in divinis; et antecedens in naturalibus fit sine tali commixtione, sed illa est imperfecta, igitur nec illa reperitur in divinis. Oppositum patet per illud Ysaie ultimo: Ego qui ceteris aliis generationem tribuo sterilis ero? Et ratione arguitur: quidquid est de perfectionibus, hoc reperitur in deo; sed generare sibi simile est naturalissimum operibus in viventibus perfectis, igitur etc. Antecedens patet in secundo de anima. Premitto quod generatio stricte sumpta est transmutatio de non esse ad esse, patet libro primo physicorum, primo de generatione; talis generatio attribuenda non est divinis quia ex parte producti includit imperfectionem, scilicet incipere esse post non esse. Generatio que est in divinis sic describitur: est a producente aliquo vel producte vel producti consubstantialis et omnino conformis esse per modum nature immediata communicatio. Per primum ponitur communicatio prius esse per quem; in divinis enim generatio est communicatio, sed non econverso, communicat enim quelibet causa effectiva esse suo effectui, sed non semper generat. Per hoc autem quod dicitur consubstantialis, differt a productione accidentium, sicut sol producit naturaliter lucem, sed non est proprie generatio. Per hoc vero quod dicitur omnino conformis, sumitur quod generans et genitum non solum in unica ratione speciali, sed etiam quadam qualitate sunt conformes. Per hoc autem quod dicitur per modum nature, excluditur productio que est per voluntatem; licet enim deus immediatissime communicet omnibus citra se esse, sunt tamen quia non per modum

nature agit / sed per modum voluntatis / non dicitur ea generare ¶ Per hoc non quod dicitur
immediata / concluditur mediate producentes / sic omnes homines mediate sunt producti ab
Adam / non tamen omnes sunt generati ab eo ¶ Suppono primo / in divinis sunt tres
persone / in una essentia realiter distincte / patet supra distinctione 2a secunda / Secundo
est vere perfectionis hoc est in deo et deo per excellentiam tribuendum ¶ 3a suppono nec
plus nec minus perfectionis est in una persona quam in omnibus / patet quia aliqua aliquid
illarum non esset deus ¶ Tunc prima conclusio: Tres persone distinguuntur relationibus originis /
probatur vel distinguuntur essentialiter / vel relationibus / non primum quia in illa sunt simpliciter
simul / ergo relinquitur secundum / sed non distinguuntur relatione rationis / quia illa nichil
ponit / ergo oportet esse realem relationem / et illa est originis / que secundum suas proprietates
constituit distincte personam unam ab alia ¶ Et deducit Richardus sic: Communia natura
est tamen unitatem personarum esse / que non sit ab alia / et quelibet alia ab ea / alias
enim non esset ibi ordo summus et ideo nec summum bonum / et tamen est una persona
que habet esse immediate per modum naturalis perfectionis a prima ¶ Et tertia que procedit
a duabus et a qua nulla alia / et illa tertia procedit a duabus per modum
voluntatis et amoris / unde dicit Richardus libro 6o capitulo 6o quod maiestatis
ut ita dicam / sit causa originalis omnis generis amoris / velud quedam causa
originalis alterius / Ex quo patet quod 2a persona differt a prima / et 3a / secundum rela-
tionem sue originis / quia prima simpliciter a nullo habet esse / 2a solum ab uno
sic habet esse / quod tamen 3a ab ea habeat esse / et tertia sic habet originem suam
quod a duabus est / et ab ipsa nulla alia persona in divinis / ergo conclusio premissa
est vera ¶ Ergo 2a: In divinis est vera et propriissime dicta generatio / probatur ibi est
a persona productio alterius persone / consubstantialis et omnino conformis esse / per modum nature
divinitatis generationis / ergo conclusio vera / consequentia tenet ex descriptione premissa / et antecedens ex probatione
conclusionis precedentis / quia 2a persona habet per generationem immediate et per modum nature totum
et omnimode conforme esse / quod habet prima persona / cum sint ex perfecte omni-
modo perfectionis / ergo 2o et patet ex alio quia generatio in ista premissa descriptione
est vere perfectionis / ergo conclusio vera / consequentia tenet ex suppositione 2a ¶ 3a ergo sicut 3a persona
in divinis totum esse recipiat a prima et 2a / tamen non generatur ab eis / probatur tertia persona
non procedit per modum nature / sed voluntatis et amoris / ergo conclusio vera / consequentia ex diffinitione
premissa et eius declaratione / antecedens patet ex deductione conclusionis prime ¶ Ergo 4a: In rebus
creatis non est simpliciter vera / sed solum secundum quid generatio / probatur nullibi conformis
generatur esse ipsi genito a generante / sed valde et multum imperfecte / ergo conclusio vera / consequentia
ex premissa descriptione generationis / et assumptum patet inductive in singulis / Nichil
enim naturaliter productum habet omnimode conforme naturam / cum illo vel illis / a quibus
genitum sive productum est / sed in multis deficit ¶ Ad rationes ad primam negatur antecedens
ut hic tamen et generationes / generatio ¶ Ad 2am dico / quod quidquid in essentia / sicut compositio est eadem in na-
turam realitatis est eadem species ¶ Ad tertiam dico si intelligitur per relationem rem relatam ut talem / concedo
quod relatio generatur / si autem intelligitur solum rem relationis / que non est nisi solum actus
anime / tunc non / et non est ad propositum auctoritas phisicorum 1o phisicorum / quia generatio sed hic capitur
non includit ymmo excludit mutationem ¶ Ad 4am concedo quod ad falsitatem dicendum quod in illo
sensu concedo quod generat aliud / quia est deus ¶ Ad 5am negatur consequentia / et patet ratio ex 3a / conclusio hec
est sexta patet ex dictis / quia non arguunt / de generatione ad propositum

i. nomina in divinis significantia

Distinctio quinta, in qua postquam magister in precedenti determinavit quomodo termini significantes essentiam in concreto possunt se habere ad generationem, ut genitum vel terminus, in ista inquirit hoc ipsum de nominibus significantibus essentiam in abstracto. Et dividitur quia primo movet questionem, secundo declarat seu determinat eam ibi: Ad quod catholici, et tertio determinationem confirmat. Et hec tota distinctio continet novem capitula, in quorum primo ponit questionem sub triplici membro, videlicet an sit concedendum quod pater genuit essentiam, vel quod essentia divina genuit filium, vel quod essentia genuit essentiam, vel quod essentia divina nec genuit nec est genita. Hic queritur an pater genuit divinam essentiam vel ipsa filium, an essentia genuit essentiam, vel ipsa nec genuit nec genita est.

distinctio quinta — [illegible marginal gloss, beginning: contra opinionem ... Abbatis Joachim ...]

Post hec queritur utrum concedendum sit quod pater genuit divinam essentiam, vel quod divina essentia genuit filium, vel essentia genuit essentiam, an omnino nec genuit nec genita sit divina essentia.

Secunda pars, in qua solvit ponendo tres conclusiones negativas, primas tres partes questionis, quod nec pater etc. ut in littera. Et exponit quod per essentiam intelligit naturam divinam que est communis tribus personis.

[illegible marginal gloss]

Ad quod catholici tractatores consentientes dicunt quod nec pater genuit divinam essentiam, nec divina essentia genuit filium, nec divina essentia genuit essentiam.

Hic autem nomine essentie intelligimus divinam naturam, que communis est tribus personis et in singulis tota.

exponit quod per essentiam intelligit divinam naturam — quia ipsa ... ut dicit Augustinus libro v. de trinitate c. viii.

Tertia pars, in qua probat primam conclusionem, scilicet quod pater genuit essentiam divinam, tribus rationibus. Prima: si pater genuit essentiam, ergo essentia relative dicitur ad patrem vel pro relativo ponetur. Et patet quod non dicitur essentia absolute, quia dicit Augustinus vii. de trinitate quod relative dicitur non indicat substantiam. Sed diceret quis hoc nomen deus pro relativo ponitur, tamen indicat essentiam. Respondet: Deus quamvis indicat essentiam ex parte significati, tamen ex parte suppositi indicat personam. Et hec est tota causa diversitatis in istis rationibus, quod non concludunt. Similiter de hoc nomine deus sicut de

hec nomine essencia est diversus modus supponendi quam hoc nomine deus vel aliter quia formaliter pro persona. Unde quod generans relative dicitur sed essencia genitum pro adiuvans, quod relative dicitur quod est falsum, quia tunc non significaret solum vel essenciam simpliciter vel absolute. Item non dicit bo. ven. quod essencia poni pro relativo non esset inconveniens ex parte rei quia sepe vox ponitur pro singulari et unus que est idem eo quod essencia idem supposito sed inconveniens esset ex parte confessionis fidei tunc enim unitas essencie notaretur in quadam distinctione. Unde nomen vel nominis iunctum singulari non indicat essenciam et ergo si essencia ponitur pro relativo quamvis essencia non indicaret essenciam quod est contra racionem.

Ideo non est dicendum quod pater genuit

divinam essenciam quia si pater dicitur genuisse

divinam essenciam, essencia divina relative

tunc dicetur ad patrem vel pro relativo

ponetur. Si autem relative dicitur vel

pro relativo ponetur non indicaret

essenciam. Sicut enim ait **Aug.** in vii.

li. de trinitate quod relative dicitur pro non indicat

substanciam.

Secunda racio Si pater genuit essenciam ergo genuit rem que ipse est quia pater est ipsa essencia. Falsum consequens quia si sic tunc eadem res genuisset seipsam quod est contra Aug.
Item magister in hac racione deducit ad hoc inconveniens quod eadem res gignit seipsam. Sed ad hoc
ven. ponendo illos tres terminos in exemplum homo, deus, et essencia quod triplex aliquid
dicitur esse quod unus quia plurificatur quantum ad formam et quantum ad suppositum et tale
quod habet unam racionem sed admittit distinctionem in suppositis et quo ad modum
et ergo bene conceditur homo esse ab homine et duo esse homines. Aliquid quod dicitur quod
plurificatur quantum ad supposita non quantum ad formam sicut hic deus et hic quod habet unitatem
rei cum multitudine suppositorum ita quod recipit distinctionem non rei sed modi et ideo dicitur deus de
deo sed non dicitur deus esse alius a deo. Tercio aliquid dicitur quod est unum nomine eo quod
est in multis et non plurificatur quantum ad formam quia est unum licet in multis nec quantum
ad supposita quia non supponit pro eis sicut hic essencia et tale non recipit distinctionem quo
ad modum nec quo ad rem quia aliter idem diceretur distingui a seipso et isto modo arguendo
magister procedit. Pater genuit essenciam ergo genuit seipsum nec illud argumentum facit
quia loquitur de essencia a parte vocis significantis non a parte rei quia a parte rei eadem ... in hac quod est
deus et in hac quod est essencia ...

Secundum ista essencia est pater ... Distinctio

instanciam eidem arguit ... non sequitur ... genuit ergo seipsum ... aliud est sibi

aliud est ...

Secunda racio

Item cum deus pater sit divina essencia, si eius esset genitor, esset utique genitor eius rei que ipse est et ita eandem rem seipsam genuisset quod Augustinus negat ut supra ostenditur.

Tercia racio Si pater genuit essenciam, ergo genuit hoc quod ipse est et quo deus est. patet quia pater divina essencia est et illa est deus ... falsitatem ... sit genitum non haberet esse a generante sed generans a genito quod est absurdum.

Tercia racio et ponitur

Item si pater est genitor essencie et ipse essencia divina sit et deus sit eo ergo quod generat et est et deus est. Ista ergo non illud quod generatur est a patre deus sed est pater eo quod generat et est et deus est. Si ita est non genito gignitur sed gigneti genitum causa est ut et sit et deus sit.

Hic fortificat racionem tertiam ... super positam ... Augustinus libro vii de trinitate per similem formam probat istam quia pater non est sapiens sapiencia quam genuit ... quia sic pater esset et esset deus per id quod genuit ... probat ... pater sapiens et sapiencia ... deus ... est sapiens ergo per id est et per illud est deus ergo pater habet esse per illud et ab illo quod genuit ut a sapiencia ita ... et ab essencia ut supra.

Simili racione probat Augustinus libro vii de trinitate quod pater non est sapiens sapiencia quam genuit quia si ea sapiens est ea est hoc enim ei est esse quod sapere.

Racio probans quod pater non est sapiens sapiencia quam genuit: quia si pater esset sapiens sapiencia quam genuit: tunc sapere et esse idem ... [illegible] ... sed filius est sapiencia genita: ergo pater haberet esse per filium. Secunda racio quia ... sapiencia quam pater genuit esset sibi causa ... [illegible]

sape q(uod) si hoc est illi esse q(uod) sape, no(n) p(er)
illa(m) sapia(m) qua(m) genuit sapie(n)s p(ate)r (est)
eu(n)d(em) e(nim) aliud dicit(ur) cu(m) dicit(ur) hoc illi
est esse q(uo)d sape nisi eo est quo sapie(n)s
est. Ergo que ca(usa) illi est ut sapie(n)s sit
ea(dem) ip(s)a illi ca(usa) (est) ut sit. Si ergo sapia(m)
qua(m) genuit ca(usa) est illi ut sapie(n)s sit
et causa illi est ut sit. Q(uo)d capi(ta)li q(ui) sit
ap(er)te gen(i)ta nullo(rum) q(ui)s(quam) dixerit sa
pie(n)cia(m) quid e(nim) est insanius. Ita ergo
si p(ate)r genuit esse(n)cia(m) qua est essencia
qua(m) genuit ca(usa) (est) illi ut sit. Non igitur
ip(s)a(m) qua est essencia genuit, v(er)u(m) in
illa simplicitate inq(uit) Augustinus essencia
no(n) (est) aliud sape q(uam) ee. Eadem e(st) ibi sa
piencia que essencia. Ideo q(uia) q(uo)d de
sapiencia hoc d(e) essencia dicit(ur). Sicut ergo
non genuit sapia(m) qua sapie(n)s (est),
ita nec essencia(m) qua (est). Ut e(nim) sa
piens sapi(enti)a (est), et potencia pote(n)s, ita

Marginal notes:

sed pater est sapiens sapiencia ingenita

Sz causa pri

applicat ad propositum

Ut e(nim) sapie(n)s ... coplicia sunt no(m)i(n)a que sunt essencia(lia) quedam sunt relativa ut de(us) ... ut essencia ... et potencia sapiencia ... intelligenda ... v(er)u(m) ... generat ... essencia ... sapia(m) genit(um) nec ...

et essentia ipse est eadem que est sapientia et potentia que essentia. Patet itaque ex predictis quod pater divinam essentiam non genuit.

Hic videtur adversari Augustinus

c 2

Huic autem videtur contrarium quod Augustinus ait in libro de fide ad Petrum. Deus enim verbum genuit id quod ipse est genuit, nec de nichilo, nec de aliqua iam facta conditaque materia, sed de seipso id quod est ipse. Item: Deus pater qui veracissime se indicare animis cognituris voluit et potuit, hoc ad seipsum indicandum genuit. Ecce aperte dicit hiis verbis deum patrem genuisse illud quod ipse est. Illud autem quod ipse est non est nisi essentia divina. Videtur ergo divinam essentiam genuisse. Ad quod respondentes illa verba sic intelligenda esse dicentes

Quinta

Pr de seipso genuit illud quod ipse est i. filium qui est illud quod pr est sed non quod pr est et filius hoc est sed non quod pr est et filius

Capitulum tertium in quo probat ... quod ... sive videtur ad eius ... questionis ... divina essentia non genuit filium probatur quod si sit ergo cum filius sit divina essentia sequitur quod filius sit ista res a qua genitus est et ... est genitus a seipso. Ita etiam hic probat ... quod divina essentia non genuit divinam essentiam quia ... sequitur ut ... quod ... genuisset seipsam quia pr ... cum sit una divina essentia et non plures. Ulterius ptes questionis exequitur

Ita etiam non est dicendum quod divina essentia genuit filium quia cum filius sit divina essentia res esset filius res a qua generatur et ita eadem res seipsam generaret. Ita etiam dicendum quod essentia non genuit essentiam. Cum enim una et summa quedam res sit divina essentia si divina essentia essentiam genuit eadem res seipsam genuit quod omnino esse non potest sed pr solus genuit filium et a patre et filio procedit spiritus sanctus

Capitulum quartum in quo magister obiciat contra tria que replicat primo sic essentia filii est de essentia patris ergo essentia genita est ab essentia quod videtur esse nota. Augustinus probat per dictum Augustini libro vii de trinitate c. xiii et dicit singillatim et distincte sicut essentia est de essentia i. filius qui est de essentia

est de patre qui est essencia/ et emphatica locucione una essencia per unitate essenciarum Sicut dannus est ipsum scelus i. est sceleratissimus Idem in libro ... filii nata est a natura patris/ quia natura genuit naturam/ et essencia essenciam ... ait Augustinus de fide ad petrum

Que videntur predictis esse contraria

Predictis autem videtur esse contrarium/ quod Augustinus dicit in li. vii. de trinitate/ Hoc inquit est deo esse/ quod sapere/ unde sicut pater et filius simul sunt una sapiencia/ quia una essencia/ et sigillatim sapiencia de sapiencia sicut essencia de essencia. Ecce hiis verbis/ aperte dicit Augustinus sapienciam de sapiencia/ et essenciam de essencia. Ubi videtur significare/ quod sapiencia sapienciam/ et essencia essenciam genuerit. Idem in i. li. de fide ad petrum ait/ Xpm dei filium i. unam ex trinitate personam/ deum verum crede. ut divinitatem eius de natura patris natam esse/ non dubites. Hic videtur dicere quod natura filii sit nata de natura patris/ Idem etiam in li. xv. de trinitate ait/ Dicatur filius consilium de consilio/ et voluntas de voluntate/ sicut substancia de substancia/ sapiencia

de sapia/ et hec videtur dicere quod sba sit genita de sba/ et sapia de sapia

Magister respondendo ad obiecta vult dicere quod iste auctoritates et similes ita debent intelligi/ filius sapia qui est de patre qui est sapia/ secunda sit/ filius qui est divinitas/ est natus a patre qui est natura/ tertia filius sba est a patre qui est sba et hanc solucionem magister confirmat per dictum Aug. vii de trinitate ca. nono

Sed hec ita determinamus/ sapia de sapientia/ et sba de sba est i. filius qui est sapientia et qui est sba/ est de patre qui est eadem sba et sapia/ et filius qui est divinitas natus est de patre qui est natura divina/ ut expressius dicamus/ dicimus filium sapiam esse de patre sapia/ et dicimus filium sbam esse genitum de patre et a patre sba/ sic autem ita intelligi debeat Augustinus ondit i. vii. li. de trini. dicens/ pater ipse sapientia est/ et dicitur filius sapia patris/ quo de lumine patris i. sicut lumen de luce/ et utrumque unum lumen/ sic intelligitur sapientia de sapia/ et utrumque una sapia

et una essencia. Ipse ideo xpus dicitur virtus
et sapientia dei, quia de patre virtute et
sapientia etiam ipse virtus et sapientia
est, sicut ipse lumen de patre lumine est
et ipse fons vite est apud deum patrem
fonte vite. Filius ergo sapientia de patre
sapientia est, sicut filius lumen de lumine
patre, et deus filius de deo patre, ut
et singulus sit lumen et singulus
sit deus et singulus sit sapientia et
simul unum lumen, unus deus, una
sapientia. Ecce his verbis manifeste apparet
Augustinus ex quo sensu accipienda sint
predicta verba et his similia, scilicet cum
dicitur substantia de substantia, vel substantia genita substantia.

Aliud quidem in quo iterum arguit contra tercium corpus probando per quasdam auctoritates hylarii, pater non habet filium nisi natum, sed essencia habet filium ut michi videtur ergo essencia est nata. Sed hanc auctoritatem exponit beatus thomas sic: Pater non habet filium nisi natum, id est nisi quod nascendo accepit, sed aliquid accepit nascendo scilicet communicatum sibi per nativitatem sicut essenciam, et aliquid sicut consequens nativitatem quodam modo intelligendi sicut relacionem filiacionis. Thomas. Tunc ibi Item. Secunda auctoritas eiusdem hylarii est: Nativitas dei non potest eam naturam non tenere ex qua profecta est; ergo nativitas dei profecta est id est nata ex natura; ergo natura generat, quod est contra corpus. Nota quod hec auctoritas dupliciter potest exponi: primo ut per nativitatem intelligamus ipsum deum natum, vel secundo 2 melius.

ut per natiuitatem intelligas generationem passiuam. Et dicitur generatio tenens aequalitatem naturae que per naturam inducitur sicut omnis motus et mutatio sit per terminum ad quem a quo habet suam speciem. Vult ergo Hylarius dicere quod sicut in omni generatione vniuoca oportet idem esse principium generationis et quod per generationem quietatur exemplum sicut in generatione ignis forma ignis est principium et eadem est per generationem acquisita licet non numero in eadem illa oportet quod in eadem generatione diuina sit virtute diuine nature scilicet quod per generationem genitus accipiat diuinam naturam et oportet quod eandem numero quia diuina natura non potest diuidi numero. Unde in sequenti super verba illa

Quod videtur posse expositionem contrarium

Nunc vero id etiam contrarium videtur quod aut Hylarius in quinto libro de trinitate: Nichil inquit nisi natum habet filius et genitus honoris aequitatem in honore generantis. Cum ergo filius essentiam habeat totam in eo est diuina essentia videtur quod ipsa diuina essentia nata sit. Item in quinto libro aut Natiuitas dei non potest eam ex qua profecta est non tenere naturam. Nec enim aliud quam deus subsistit quod non aliunde quam de deo subsistit. Ecce hic dicit natiuitatem perfectam ex natura. Et ita videtur ex hys verbis atque praedictis naturam dei esse genitam et genuisse. Ad quod dicimus ad quintum libro verba de trinitate

Hic eliditur triplex error primus illorum qui dixerunt quod filius dei in assumptione humane nature dimisit diuinam, nec vnitatem. Secundus fuit eorum qui dixerunt naturam humanam esse mutatam in diuinam in eius assumptione, nec rursum. Tertius fuit dicentium totam trinitatem esse incarnatam. Primus error remouetur per auctoritatem Hylarii eadem de forma dei. Alios errores tollit ibi nec vnitatem

Nos inquit unigenitum deum in forma dei manentem in natura dei mansisse profitemur nec humilitate formae servilis in naturam divinae unitatis refundimus nec rursum corporali insinuatione patrem in filio praedicamus sed et eo eius de genere genitum naturam naturalium in se gignentem habuisse naturam quae in forma naturae se gignentis manens formam naturae et infirmitatis corporalis accepit

Ut natura dei in forma sua manens formam naturae et infirmitatis corporalis accepit

Non enim desererat dei naturam ne esset sed in se humilitatem terrenae nativitatis manens sibi dei natura susceperat generis sui potestate in habitu assumptae humanitatis exteriens. Ecce hic apte dicit et naturam genuisse et naturam genitam et naturam assumpsisse naturam quod a plerisque negatur.

Quarta auctoritas Hylarii libro ix de trinitate est quod unigenita nativitas subsistat in natura unigenita. Ex quo arguitur si natura est unigenita ergo genita vel per oppositum natura genita quia per generationem accepta filio et gignens quia est principium in patre. Et hoc est quod hic dicit unigenito deo [illegible]

dicit contra arrianos / qui dicebant filium minorem patre / quia non est ingenitus sicut pater / Sed non sequitur / quia ipse est unigenitus patris et per generationem totam naturam patris accepit Et hoc est quod dicit infra in naturam unigenitam quod non aliunde subsistit i. ab alio quam patre etc.

Item in eodem / Nunquid unigenito deo con-

tumelia est / patrem sibi innascibilem deum

esse / cum ex innascibili deo nativitas unigenita / in naturam unigenitam subsistat [illegible]

Sed quia hec etc. Canon sextus in quo magister explanat intellectum auctoritatis hylarii / Cum enim dicit hylarius / filius nichil habet nisi natum sic intelligit / nichil est enim quod deus est / nisi quod nascendo suscepit / et pater relinquit alias esse exponendas / Et hanc solutionem declarat / per verba hylarii que recitat in libro / Et intellectum totum dicat / ipse qui genitus est in quibus totus est / Et exponit totus i. perfectus / totum enim est / quod constat ex partibus cui nichil deest / Et tunc totus pater vel totus filius deus / totus cadit a parte sue significationis / Et est sensus totus pater i. cui nichil deest Similiter cum dicitur una essentia / hic una / cadit a parte sue significationis / est enim unum indivisum in se et divisum ab aliis Sed divina essentia non est divisa i. distincta ab aliis Ergo / Et tunc ibi Ac si in generatione / vult ostendere quod filius sit in patre et e converso hoc modo / pater per generationem dat naturam suo filio / ergo cum pater sit immutabilis non amittit naturam suam sed sequitur eum / Cum ubi est natura sua / est et ipse / unde cum natura sit in filio ipse pater est in eo / Similiter et e converso filius accepit naturam quam pater habet / et cum ipse sit immutabilis non dimittit naturam suam / et ideo cum natura eadem que filio datur remanet in patre sequitur quod filius remanet in patre / et deus incommutabilis etc. in et demittor etc. **Expositionem confirmat per verba eiusdem / quod sint intelligenda premissa verba hylarii**

Ecce et hoc dicit unigenitam naturam

Sed quia hec verba / sane vult intelligi

quisque eius dicit in iiii^o li. intelligentia

dictorum / ex causis est assumenda

dicendi / quia non [illegible] sermoni res

sed rei est sermo subiectus / Hec ergo

Augustinus ad alexandrinum episcopum / indignum vehementer existimo ut illa celestis oraculi [illegible] doceri [illegible]

verba ita intelligi putat. Nichil habet filius nisi natum, i. nichil habet secundum quod deus est nisi quod nascendo accepit. Et ipse nascendo patris in se subsistente habuit naturam. Unde idem Hylarius addit in v. li. Eandem habet naturam genitus quam ille qui genuit. Ita tamen ut natus non sit ille qui genuit, nam quod erit ipse cum genitus sit, sed in his ipsis consistat ille qui genitus est in quibus totus est ipse qui genuit, quia non est aliunde qui genitus est, et ideo non refertur ad aliud quod in uno consistit ex uno. At sic sequitur filius et naturam suam ut ita dicatur sequitur indemutabilis deus indemutabilem gignens deum, nec naturam suam deserit ex indemutabili deo indemutabilis.

nisi quod nascendo i. quod accepit nascendo

In uno subsistit i. in unitate nature diuine ex uno i. ex patre uel ex unitate [illegible]

Quinta

Dei perfecta nativitas subsistentis igitur in eo dei natura intelligatur, cum in deo deus insit, nec preter eum qui est deus, est deus alius sit, quod ipse deus et a eo deus. Natus ergo dei patris virtus in deo filio esse docetur, cum in eo deus intelligitur esse qui deus est. Est enim unus in uno et unus ab uno.

Nota septimum in quo ponit [illegible] originalia augustini que videntur sibi [illegible] repugnare. Primum est de fide ad petrum ubi dicitur quod semel deus de sua natura genuit filium et sic dictum augustini videtur sonare contra solutionem magistri datam in precedentibus. Cum magister dixit quod filius est genitus a patre qui est natura [illegible] istam auctoritatem videtur sonare quod filius genitus de natura et per eandem naturam genuit. [illegible]

Cum legitur pater de substantia sua genuisse filium et filius de substantia patris

Dicitur quoque et frequenter in sacra scriptura legitur pater de substantia sua genuisse filium. Unde Augustinus in libro de fide ad petrum: Deus pater deus de nullo genitus deus semel de sua natura sine initio genuit filium deum sibi equalem et eadem qua ipse naturaliter eternus est divinitate.

coeternum. Et sic hic dicit Augustinus filium genitum de natura patris. Est autem una natura patris et filii et spiritus sancti. Si ergo de natura patris genitus est filius, genitus est de natura filii et spiritus sancti, immo de natura trium personarum.

Secundum originale est Augustinus in xv de trinitate intendens quod verum sit filium substantie patris et de substantia patris genitum. Quod elicit Augustinus ex dictis apostoli ad Colossenses i, ubi dicitur: eruit nos etc. Ex quibus verbis Augustinus elicit quod sit filius nature dei quia karitas dei est substantia dei ... filii caritatis sue ... quod qualiter intelligendum sit magister infra ostendet ... in scriptura quod aliquis dicitur esse filius alicuius quod maxime illi competit ... filius caritatis sue, id est patris, qui est karitas.

Idem quoque Augustinus in xv libro de trinitate dicit, Christum esse filium substantie patris et de substantia patris genitum, tractans verba illud apostoli dicentis de deo patre sic: qui eruit nos de potestate tenebrarum et transtulit in regnum filii karitatis sue. Secundum quod deus est iniquit(?) filii caritatis ...

filii caritatis, id est filii substantie sue ... caritas ... filius ... substantialis ...

sue / nichil aliud intelligat quam filij

sui dilectionem quam filij substancie sue / Caritas ergo

patris que in natura eius est ineffabilis

simplicitas nichil est aliud quam ipsa natura

atque substancia / ut sepe diximus / et sepe iterare

non piget / ac per hoc filius caritatis

eius / nullus est alius quam qui de substancia

eius est genitus / Ecce aperte hic dicit

Augustinus filium esse genitum de substancia patris

et filium substancie patris

Item originale est Augustini 2o libro contra maximinum ubi videat quod de xpm / et suos sequaces inquit O vos carnalibus cogitacionibus plenum non putatis substanciam dei / de se gignere filium / nisi paciatur quod substancia carnis patris eius gignit / et ibidem probat quod filius genitus est de substancia patris / sic quod filius genitus est sed non de nichilo / quia sic est contradiccio nec de alia alia substancia quam patris / quia tunc non esset naturalis filius patris / sed adoptiuus tantum / quod est quod p. 1o / Et in isto originali beatus Augustinus destruit duos errores primus erat quod xpus esset purus homo et tamen filius dei per graciam / secundus error erat manichei / quod xpus assumpsisset carnem fantasticam et per transmutatum fuisset in filium

Item quoque Augustinus in li xiiii cont ma

ximinum hereticum / substanciam dei / genuisse fili

um / et filium genitum de substancia patris asserit

dicens / carnalibus cogitacionibus plenum /

substanciam dei de seipsa gignere filium / non puta

tis

verba hec augustini ... in libro 2o ... substanciam dei genuisse filium ... in libro secundo ... originali putant

O vos maximinus ...

non putatis quod deus ... substanciam dei gignere filium ... per ... substancia patris ... in generacione carnali

nisi hoc patiatur quod substantia carnis pa-
titur quando gignit. Erratis nescien-
tes scripturas neque virtutem dei. Nullo enim
modo dei filium cogitatis si eum natum esse
de substantia patris negatis. Nondum enim iam erat, sed
adoptivus filius et deo donante factus est dei
filius, ex deo natus gratia non natura.
An forte et si non hominis filius erat
tamen aliqua iam erat qualiscumque creatura
et in dei filium deo mutante conversa est. Sed
nichil horum est. Ergo aut de nichilo aut
de aliqua substantia natus est. Sed ne nos cre-
deremus vos putare de nichilo esse dei
filium affirmastis non vos dicere de
nichilo esse dei filium. De aliqua ergo sub-
stancia est. Et si non de patris natura
de qua sit dicite, sed non invenietis. Iesum
igitur unigenitum dei filium Christum Iesum
de patris esse substantia non vos nobiscum pigeat con-
fiteri

Ponit quartam auctoritatem per quam probat quod filius sit de substantia patris dicens ibi Item in eodem quinta auctoritas ad idem que sonat ad hoc quod pater genuit quod ipse est ergo essentia genuit ut videtur. Dicit ibi Item dicto sexta auctoritas etiam intendit quod filius est de patre et quod non etiam de deo est

Idem in eodem utique legimus ut

simus in vero filio eius ihesu cristo.

Dicite ergo nobis utrum iste verus dei

filius ab eis qui gratia filii sunt quadam

proprietate discretus de nulla substantia sit

an de aliqua. Non dico inquis de nulla

ne dicam de nichilo ergo de aliqua

substantia est quero de qua. Si non de patris

substantia est aliam quere. Si aliam non invenis

patris agnoscite substantiam et filium tum patre

omousion confitemini. Item in eodem Confi

teor deum patrem omnipotentem incorruptibilem

genuisse sed quod est ipse genuisse.

Item dico quod sepe dicendum est aut de aliqua

substantia natus est dei filius aut de nulla.

Si de nulla ergo de nichilo quod vos

iam non dicitis. Si vero de aliqua nec tamen

de patris substancia non est verus filius. Si vero de patris substancia, unius eiusdem substancie sunt pater et filius. Vos autem nec filium de patris substancia genitum vultis, et tamen eum nec ex nichilo, nec ex aliqua materia, sed ex patre esse conceditis. Nec videtis, quod necesse sit, ut qui non est ex nichilo, nec ex aliqua re alia, sed ex deo, nisi ex dei substancia esse non possit, et hoc esse quod deus est, de quo est, id est deus de deo natus, quia non alius pater fuit, sed natura coeterna de deo est.

Hic consequenter recolligit quid ex dictis auctoritatibus sonet contra magistrum et ex quibus magister eliciat questiones opponendo, que sunt tres, videntur questiones, quarum una est quod natura coeterna de deo est, in quo videtur dici natura genita, et hanc opponit ibi "Et tamen sine"; secunda est quod pater genuit id quod ipse est, quam opponit ibi "Ex quo sensu"; tercia est quod substancia dei genuit filium, quam opponit ibi "Et substancia", et quod filius natus est de substancia patris ibi "Cetera". Colligens summam predictorum aperit ex quo sensu sint accipienda.

10 His verbis premissis innui videtur, quod divina essentia vel substancia filium genuerit, et quod filius sit genitus de substancia patris, et quod de deo est natura coeterna

Et quod pater id quod ipse est genuit. Quod autem quod ipse est essencia divina est et ita putari potest divinam essenciam genuisse.

Hic magister humiliter fatetur insufficienciam suam dicens quod in hac materia potius vellet alios audire quam aliquid dicere vel in scripto aliis tradere.

Vehementer movent nos hec verba quomodo intelligenda sint, mallemus ab aliis audire quam tradere.

Secunda pars capituli in qua exponit dictum Augustini auctoritatis videlicet illud natura doctrina de deo est id est filius doctrina patris de patre est, ita quod eandem cum patre naturam et eiusdem habet. Et hanc expositionem affirmat per dictum Augustini contra Maximinum.

Ut sine iudicio atque temeritate loquar, ex hoc sensu dicta putantur accipi natura doctrina de deo est id est filius doctrina patris de patre est ita quod est eadem cum eo natura vel eiusdem nature, quem sensum confirmat

Augustinus ibidem subiciens et quod dixerat quasi explanans dicens natura doctrina de deo est, addidit non est aliud filius quam illud de quo est id est unum

eiusdem quod substantie est. Deinde apostolus

intellectum ex predictis verbis sic hunc

aperit in eodem libro contra maximinum

dicens. trinitas hec unius eiusdem

quod substantie est. quia non de aliqua materia

vel de nichilo est filius. sed de quo est

genitus. Itemque spiritus sanctus non de

aliqua materia vel de nichilo est

sed inde est unde procedit

Tercia pars in qua quod eiusdem verbis exponit istam filius est genitus de substantia patris i. est genitus de patre ita quod est eiusdem substantie cum eo. Et eodem modo exponitur ista spiritus sanctus est de substantia patris et filii i. est de patre et filio. ideo quod est eiusdem substantie cum patre et filio. Notandum ut intelligatur quomodo filius est de substantia patris. unde b. ven. hec propositio de primo capitulo materialiter ut de cultello ferro sic non potest intelligi quod filius est de substantia patris. quia ibi nulla est materia. secundo capitulo ordinaliter ut de mane fit meridies i. post sic etiam non quia ibi non est prius et posterius. tercio originaliter ut radius de sole splendor de igne sic non quia tunc esset sensus quod filius est extra a substantia patris. modo ista non admittitur substantia patris generat filium. quarto capitulo substantialiter et accipitur aliquid substantialiter et particulariter ut pars fit de toto aliquid substantialiter et ordinabiliter ut de pane fit corpus ibi enim fit ordo. quia panis non manet in corpore sed substantia panis transit in substantiam corporis. quinto aliquid causaliter substantialiter et originaliter ut filius de substantia patris. tunc ablativus tenetur substantialiter sed notatur originaliter et ideo importat aliquam distinctionem patris ad filium. non quidem ad eius substantiam. et ita propositio tenet ibi generale significatum et significat transitionem, et distinctionem et principale quod non distinctionem substantie sed solum persone

Cuius utique verbis ostendit aperte. ea ratione

dici filium esse de substantia patris qua est

de patre genitus ita quod est eiusdem sube-

stantie. Et spiritum sanctum esse de substantia patris

et filii quia ab utroque procedit ita

quod est eiusdem substantie

[Glossa:] In quo magister facit digressionem parvam destructivo quorundam erronee dicentium filium esse ex nichilo et spiritum sanctum esse ex nichilo. Et vult illud quod filius et spiritus sanctus non sunt ex nichilo [illegible] de patre ex verbis Augustini [illegible] ... confirmat eandem auctoritate Hylarii duodecimo de trinitate. Notat tamen [illegible] ... quod refert dicere aliquid non esse ex aliquo et esse ex nichilo [illegible] ... remanet ordo affirmatus ad nichil [illegible] ... ordinem temporis et ordinem nature ordine temporis [illegible] ... et [illegible] est ens [illegible] ... dependet ab alio [illegible] ... aliud dependet et quod [illegible] ... etiam filio non [illegible] esse absolutum [illegible] ... [illegible] non est nec [illegible]

Et nec filius nec spiritus sanctus est de nichilo sed de aliquo non tamen de materia

Ostenditur quoque ex illis verbis

filium et spiritum sanctum non esse de ni-

chilo sed de aliquo nec tamen de aliqua

materia unde etiam Hylarius in xii de

trinitate libro ait unigenitus deus tu natus

sit prerium testatur auctorem cui quod ma-

nete natus non est natus ex nichilo

et ante tempus natus est omnem

sensum pervenit nascendo/ hic apparte
dicitur/ quod filius non est natus ex nichilo/
Omnibus et spiritus sanctus non est dicendus esse
vel procedere ex nichilo/ quia filius
de substantia patris natus est id est a patre est/ tamquam
quo est eiusdem substantie/ et eadem substantia

Secunda pars in qua exponit illud auctoritatis pater genuit quod ipse est id est filium qui est hoc quod est pater/ Et istam expositionem confirmat auctoritate Augustini primo libro contra maximinum

Ex quo sensu etiam accipiendum est id
pater genuit id quod est ipse id est filium
qui est hoc quod pater/ Et hoc ita debet
intelligi Augustinus aperit dicens in i libro
contra maximinum/ hoc genuit pater
quod est/ alioquin non esset verus filius
si quod est pater non est filius

Tertia pars in qua exponit illud/ divina substantia genuit filium id est pater substantia genuit filium qui est eadem substantia/ quam expositionem confirmat auctoritate Augustini ad maximinum

Item substantia dei genuit filium id est pater
substantia genuit filium/ qui est eadem substantia/ et
eiusdem substantie/ quod sic esse intelligendum
Augustinus ostendit dicens ad maximinum/

Sicut dicitur spiritus spiritum genuit ita dicitur spiritus eiusdem nature vel substantie spiritum genuit patre sicut dicitur deus deum genuit ita dicitur deus eiusdem nature vel substantie deum genuit hoc si crederes et diceres nichil de hac re ulterius accusaberis. Hiis enim verbis apparet quo predicta debeat intelligi

Quarta pars capituli in qua exponit istud pater genuit filium de sua natura id est de se natura et essentia genuit filium qui est eiusdem essentie

Similiter filius est natus de substantia patris sicut pater genuit filium de sua natura sive certe de se natura et essentia genuit filium eiusdem essentie ac nature et qui est eiusdem essentia ac natura

Quinta pars in qua exponit istud filius substantie patris id est filius patris qui est substantia cum quo filius est eadem substantia quia equalis patri et hanc probat dictis Augustini Et ista pars est propositi quinta quam addit magister ibi filius est substantie patris

Similiter exponitur id est filius substantie patris et filius patris substantie id est qui est substantia cum quo et filius eadem substantia est quia consubstantialis est patri filius et dicit Iesus innuat ex verbis Augustini qui in vii li.

Usque .vij. c. xv.

De trinitate: aut tres personas eiusdem essentie vel tres personas unam essentiam dicas / tres autem personas ex eadem essentia non dicas / quasi aliud ibi sit quod essentia et aliud quod persona. Hic ubi ostendit / non esse dicendum personam esse ex essentia / nisi ex sensu predicto / qui sensus confirmatur etiam ex eo quod .c. xv. li. de trinitate firmavit / sicut dissimilis est nostra scientia scientie dei / sic et nostrum verbum quod nascitur de nostra scientia / dissimile est illi verbo dei / quod natum est de patris essentia. Tale est autem ac si dicerem de patris scientia / de patris sapientia / vel quod est expressius / de patre essentia / de patre scientia / de patre sapientia. Ex hoc itaque intelligitur / verbum dei patris unigenitus filius / per omnia patri similis et equalis / deus de deo / lumen de lumine / sapientia de sapientia / essentia de essentia / quia est hoc omnino quod pater / non tamen pater / quia iste filius / ille pater.

Sic quod omnibus dictis et auctoritatibus supra hac distinctione positis magister concludit hanc questionem quod solus unigenitus dicitur filius nature. Alii dicuntur filii adoptione. Patet quia solus talis est eiusdem substantie cum patre. **Quare verbum patris dicitur filius nature**

Inde est quod solus unigenitus dei dicitur natura filius, quia eiusdem nature est, et eadem natura est cum patre. Unde **Hylarius** in libro de trinitate de christo loquens ait: natura filius est, quia eandem naturam quam ille qui genuit habet.

> Contra hoc quod dicit unigenitus dei dicitur natura filius. Contra Augustinus dicit quod pater est deus in natura sed per naturam patris, ergo filius [illegible] quod hic natura consideratur in habitudine cause efficientis non formalis per(?)

Utrum generacio in divinis solum conveniat persone. Probatur quod non, sed conveniat essencie. Ergo. Argumentum primum: si non, tunc nulla essencia generat; consequens falsum, ergo illud est essencia. 2o: persona non generat nisi per essenciam, ergo essencia tam principaliter generat quam persona. Quod patet: si duo concurrunt ad actionem aliquam, illa non debet magis ascribi uni quam alteri. Antecedens probatur quia circumscripta essencia tolletur tota fecunditas generacionis, et sic non habet quid generaret persona generans [illegible]. 3o sic: sequitur quod aliqua perfectio conveniat persone que non conveniat essencie. Falsitas patet, quia tunc essencia non esset summe perfecta. Consequentia tenet, quia generare est perfectionale quod convenit persone. 4o sic: essencia est pater filii, ergo essencia generavit filium. Consequentia patet a convertibili ad convertibile. Antecedens probatur quia essencia est pater; vel ergo alicuius vel nullius. Non secundum, quia tunc non esset pater. Ergo relinquitur quod alicuius, sed nullius nisi filii. Oppositum arguitur: omne generans per actum generacionis distinguit genitum a seipso, sed essencia non distinguit aliquam rem a se; sed hoc convenit solum personis per proprietates relativas. Ergo etc. Et patet per determinacionem ecclesie in c. Damnamus de summa trinitate et fide catholica. Conformiter(?) ad exprimendum ea que de summa trinitate credimus, oportet nos uti terminis qui sunt impositi ad exprimendum eas res quas credimus. Et ergo oportet uti terminis qui sic se habent quod aliqui significent personas sub racione personarum, et aliqui vel aliquis essenciam sub racione essencie. Et quia essencia divina est indistincta a tribus personis, vere habet aliquam proprietatem unitatis(?), sic quod ei competunt aliqua que personis non competunt, quinimmo contradictoria eorum conveniunt personis. Essencia enim est communicabilis, persone non; persone sunt distinguibiles et pluralisabiles, essencia non. Oportet quod aliquod nomen sit

impositum ad significandum put sic distincte recipit huiusmodi predicata a predicatis personis et hoc est ille terminus essentia de cuius ratione sunt … [illegible]
sic eciam nomina imposita personis omnis sunt ingenerabilia ita quod pater nullo
pater esse filius nec econtra. Secundo premitto quod triplicia sunt nomina significativa
divinam essentiam quedam significant per modum concretum ad suppositum ut ille terminus deus. Quedam
per modum abstractum ut ille terminus essentia qui … nullo genere persona et
ideo nec est nec supponit pro persona. Alia medio modo ut huiusmodi sapientia voluntas
[illegible] que non dicunt suppositum per modum inherentie sed ratione … que dicunt aliquam
rationem actus vel originis ipsorum suppositorum. Tercio premitto quod est duplex modus
predicandi per … et est quando predicatum non importat rem distinctam nec modum
distinctum a subiecto ut ista quantitas est quantitas. Alius est modus per inheren-
tiam quando predicatum importat aliquid distinctum a subiecto quod tamen denotat esse …
predicatum sibi ut homo est albus. Sed in divinis duplex est modus predicandi per
… qui sit … ea que predicantur de essentia pure essentialiter tenentur
et tali predicatione relativa non … de essentia simpliciter tenentur. Secundo
Alius est modus predicandi per modum inherentie seu adiacentie sicut quando
relationes adiective tenentur ut si dicitur persona generat sit enim primo adia-
centie distinctio unius ab alio. Supposito prima est ista. Omnes propositiones in … abstractiva
ubi tam subiectum quam predicatum non supponit pro eodem est falsa illa est vera. Secunda suppositio
esset quod natura abstracta a singularibus … tamen eisdem sicut ymaginatur
… nullus terminus in significans inherenciam vel adiacentiam ita singulariter supposita
supponeret pro eodem cum termino sic abstracte significante talem naturam illa patet …
licet illa esset vera homo est albus tamen secundum illam ymaginationem illa non esset vera
quantitas est alba sed quod illa habet ortum illa famosa auctoritas quod actiones
sunt suppositorum et illa sit prima. Quod actiones predicatum sunt attribuende
suppositis et non nature quamvis vel forme. Illa probatur. Hec … quod ymagi
natione premissa esset vera homo currit et illa non quantitas currit. Quod quam
nota … per primam partem cum ibi ly homo in concreto supponit pro supposito et
ideo ibi subiectum et predicatum supponunt pro eodem in abstracto vero non limitatur nec
constringitur ad suppositum sed supponit pro natura vel forma quam et ideo predicatum et
subiectum non supponunt pro eodem ut patet per … suppositionem. Ideo … esset falsa per primam.
Secunda quod in divinis est una natura quando abstractive considerata concernitur in singulis
suppositis divinis. Illa patet quia essentia divina abstracte considerata … que tamen
tota est in qualibet persona seu in qualibet supposito. Et quod vera quod tamen et
… est fides katholica et … quod predictis. Tercia quod nullus terminus qui
… et significat per modum inherentie vel adiacentie ita supposita divina ut sic
supponit pro eodem cum illo termino essentia patet. Sic si aliqua est natura quando abstra-
ctive considerata que est in singulis suis suppositis tunc nullum predicatum in
significans inherenciam vel adiacentiam ita suppositum supponit pro eodem cum termino
significante abstractive illam naturam. Sed in divinis est aliqua talis est quod vera
… a tota … ad quam … quod in illis propositionibus
pater generat filius generatur et pater et filius spirant spiritus sanctus spiratur …

1o
2o
3o
4o

pdicant̄ p modū adiacētie 2 nō pure per ydēptītatē p̄ʳ in tali mō pdi denota distinctō vnius ab alio go q̄ vā q̄ tenet q̄ nō li z̄ pmisso et a patet cū hoc sit de rōe illorū tmīorū ¶ 1ª q̄ omēs ille sunt false ēēncia gnāt essencia gnāt ēēncia gnāt essencia spirat q̄ª nullus tmīus nc̄ sigficās p modū inhēr̄ uel adiacēt ita suppt in diuinis ut sic suppt p eo ad illo tmīo essencia sed omēs illi tmīi illorū pmissi vz gnāt spirat ecc sunt singulari go q̄ m ga tz 2 relacēnt et q̄ 2 zª et hoc ¶ illa inferiorū q̄z

6ª 9ª

ecūd gnāt sic quet ppone in diuinis q̄ nullo est attribuenda ēēn paret illa ex pmissis ¶ 1ª q̄ generaᵒ per hoc q̄ quet ppone sō addit ei aliquā spūl pfectiōz pter pfectiōz ēēnᵉ pbaᵗ q̄ tūc pᵃ nō gnāns esset minus pfectus q̄ ppona gnāns et similiter essencia esset minus pfcta q̄ pᵃ quod ē fl̄m

1ª 9ª

Ad rōnes ad pmā dᵗ ppositis q̄ illa rª de qūstoibus nō debet ita vlr dici de quocūq̄ vifirat gnāq̄ de eod gnāt sed sic de quocūq̄ vifirat gnāq̄ de eod gnāt vel de aliquo quod ipm est alio dicit q̄ ad hoc q̄ qūsio de forma valeat optet qz vlr vlisat pz p ly nichil q̄ ē ita q̄ sic valet

ad rōēs

ēēn nichil quod est essencia gnāt go nichil q̄ ē gnāns ē ēēnª tūc ēē sit pm p quod gnāt essencie 2 pncipt nego ea si intell sicut tangit ēē q̄ sic sine ēēncia nō esset gnāᵒ illa ppōis quia nisi pr habet essenciā vnus diuinis nisi esset essencia nō posset quiuare filio p gnāᵒ ēēncia

pᵃ gnāᵒ ēē hō pr ...

ad ēm pz p sepe q̄ ¶ ad ēm dicit aliqui negando ēē q̄ dicit q̄ ista hz ē ptūd illa essencia ē ppona gnāns filiū illa vō ēēncia ē pr filiū ibi tē vel essencia ē pr q̄ ly pr tenē substiuaᵗ et go pᵗur p ydēptītatē et vz tm adiectiue et tm vz ptūd essencia gnāt filiū ppositiūs vō solūt cedendo rotradz et dᵗ q̄ vtrobiq̄ tenē substaᵗ et vz tm ptūd essenᵃ est persona generans filium

Preterea queri solet

¶ Hec est distinccio sexta in qua mgr tractat hanc questiōz vtrū pr genuit filiū volūtate vel nēcītāte et habet ptēs tales in quorū pmo ut est probatū 2ᵒ subdit rōnez vnsiō bēn Augustini et volt illaz qūēz pr nec nēcītāte nec voluntate genuit filiū p̄ʳ q̄ nō nēcītāte quia nulla nēcītās est in deo nec coactionis nec indigentie ecc nec volūtᵉ q̄ volutas nō pt pire sapiaz q̄ ē dei filius generans ēm pcedit genitū

X et q̄ᵗᵘ ...

1ᵒ

¶ pᵒ infert ēm augustinus q̄ derīdendi ē logica Enomii qua deceptus dixit Eunomius filiū dei esse filiū volūntatis credens q̄ sicut nobis aliquid volumus qd ante nolebamus sic credidit esse de deo et illa deceptio venit ex eo q̄ ... nō licet uel nō potuit inuenire vbū ēē filiū nā ¶ ... q̄ iste Enomius dixit esse filiū voluntate genitū et dixit voluntate generandi filiū pr de nouo accessisse vel advenisse et male q̄ ex hoc sequeret deū patrem esse mutabilem quod ē falsum ¶ Itez dicit nec voluntate quia deus vo- luntate sua est et volt se esse deum 2 volunt ex se gignere filiū ideo dici pt q̄ pr volūtᵉ genuit filiū vn ylarius in li de synodis dᵗ hoc q̄.

Ex voluntas scilicet: Antecedens, Accedens, Concomitans, Consequens

dicunt quod neque consilio neque voluntate pater genuit filium sed naturali necessitate. Sed contra. Sed nota secundum pe. de tha. quod voluntas potest ad aliquem actum comparari dupliciter. Primo ut ad effectum. Secundo ut ad obiectum. Si comparatur ut ad effectum sic dupliciter potest fieri vel sic tamen veniat secundum voluntatem quod est antecedens quia voluntati placet opus fiendum antequam fiat ita quod est in proposito operandi, vel ut tamen cum praecedit seu concomitantia dicitur est voluntas concomitans quae inclinat ad faciendum id quod prius fuit in proposito et placuit ut fieret. Si autem comparatur ut ad obiectum solum, hoc est dupliciter, vel prout est in fieri, sic est voluntas concomitans, scilicet per quam opus in fieri placet et delectat, ita quod voluntas sic non habet se per modum efficientis sed per modum concomitantis; vel prout est in facto esse, sic dicitur voluntas consequens per quam opus in facto placet. Loquendo ergo de voluntate non voluntas antecedente quia illa praecedit effectum quandoque, nec accedente, nec consequente, sed de voluntate concomitante, id est approbante et complacente sibi in illa quandoque, sic pater genuit filium voluntate. Unde licet filius a patre producatur per modum naturae ut omnino secundum naturam sit, tamen producitur adeo ut dilectus est iste deo filius talis, ad Colossenses primo, et sibi pater in eo complacet. Sed quia sic ablativus voluntate dicendo pater genuit filium voluntate magis importat dicit habitudinem causae, et ideo ita sancti capiebant propter quod non voluntate sed complacentia. Nota, proprie voluntas sapientia non potest dici ergo quia est sine complacentia sed proprie voluntas est potentia motiva aliarum virium intellectus sapientia filio appropriatur. Sed contra voluntas est potentia motiva aliarum virium intellectualis sapientia filio appropriatur. Sed contra voluntas videtur praecedere cognitionem sapientiae quia quicumque enim quia voluit ergo voluntas videtur praecedere aliqua cognitione. Est enim duplex actus voluntatis, unus quo ipsa voluntate praecedat aliqua cognitione, scilicet per quem acquiritur cognitio, et iste actus praecedit cognitionem perfectam, scilicet appetere, et iste actus praecedit cognitionem perfectam aliquid, movet aliquis ad considerandum aliquid, cum ergo per appetitum enim sciendi aliquid, movetur aliquis ad considerationem aliquam, cuius ergo per appetitum enim sciendi aliquid movetur aliquis ad consideratione alicuius, cum ergo cognitionem considerando accipit. Sed tamen hunc actum praecedit cognitio indeterminata, quia rei cognitionem considerando accipit. Sed tamen per illam cognitionem imperfectam tendit appetitus perfectam cognitionem. Est alius actus voluntatis perfectus quo voluntas requiescit omnino ergo non quaeritur. Est alius actus voluntatis sciendi sequitur etiam quiescit et complacet sibi in re ut habita, et ita voluntas sciendi sequitur etiam cognitionem perfectam. Thomas in scripto super libros sententiarum. Est igitur quod ad hoc breviter expeditur. Nota de eo quod dicitur necessitas modo non est quod multiplex est necessitas indigentiae Luce 10. Unum est necessarium. Expedientiae quae etiam dicitur utilitatis quae videt fieri secundum necessitatem praecedentem, ut necesse est ut veniant scandala. Utilitatis quia sed aliquid mali accidit. Ex parte eorum necesse est ut veniant scandala. Complacentiae lucrum esse in bonis ad Philippenses 1. Permanere in carne necessarium. Coactionis inductae ut pater mittis quod omnes ex villa enim et necesse est. Coactionis cadunt in creaturis et in libero arbitrio sed nulla harum in deo. Coactionis sufficientis quae nec cadit in deo nec in libero arbitrio. Inevitabilitatis de qua fortiter dicit prius quod inevitabilitate quod impossibile est aliter se habere, et haec cadit in creatura et in deo sed dissimiliter quia in creatura est de natura mutabilis, in deo de natura immutabilis. Et ergo alio nomine dicitur necessitas immutabilitatis quia solus deus est simpliciter immutabilis. Secunda alio nomine dicitur necessitas sufficientiae quia solus deus sibi omnino sufficit. Et haec necessitas non repugnat libertati voluntatis sed solum vertibilitati. Et haec non est in deo. Haec bona [illegible]

Indigentiae, Expedientiae, Utilitatis, Complacentiae, Coactionis inductae, Coactionis sufficientis, Inevitabilitatis, Immutabilitatis, Sufficientiae

Vtrum pater voluntate genuit filium aut necessitate, et an volens et nolens sit deus

Distinctio vj

Preterea queri solet utrum pater genuerit filium voluntate an necessitate. De hoc Orosius ad Augustinum: Aut voluntate genuit pater filium vel necessitate? Nec voluntate nec necessitate, quia necessitas in deo non est; preire voluntas sapientie non potest. Quocirca ut ait Aug. in xv li. de trin. ridenda est dialectica eunomii a quo eunomiani heretici orti sunt. Qui cum non potuisset intelligere nec credere voluisset unigenitum dei verbum filium dei esse natura, id est de substantia patris genitum, non nature vel substantie dixit esse filium sed filium voluntatis dei, volens asserere accidentem deo voluntatem qua gigneret filium, sicut nos aliquid aliquando volumus quod antea non volebamus; propter quod mutabilis natura nostra intelligitur, quod absit ut in deo esse credamus.

Aliud argumentum in quo magister vult ostendere quod verbum dei est filius dei natura non voluntate sive accidente vel antecedente. Hoc probat auctoritate Augustini in de trinitate libro [illegible]. Sed quidam hereticus contra ista quod sic instabat: aut deus genuit filium volens aut nolens. Non secundum quia tunc esset miser [illegible]. Ergo filius voluntatis non nature. Sed quidam videbat acute valde contra istud arguendo quod dando instantias quod in simili non valet argumentum sic arguendo: aut pater est deus volens aut nolens [illegible] tunc esset miser [illegible] non voluntate non natura. Concludit ergo magister quod pater potest esse deus sed deus volens et nolens [illegible] altera ex quo non sit divisio per affirmationem et negationem. Sed volens et nolens non opponuntur [illegible] sed volens et nolens ut dicitur [illegible] nolo et nonvolo quod non [illegible] non volo negat actum voluntatis et ideo opponuntur sicut negatio ad affirmationem. Sed in hoc verbo nolo et in toto contrarius eius remanet actus voluntatis affirmatus et negatio fertur ad volitum. Unde sensus est nolo hoc, i. volo hoc non esse, et ideo non oportet [illegible] volens vel nolens quod lapis nec volens est nec nolens. Et simile in proposito neutra dandum est. Sed danda est ista non volens sicut volens importat voluntatem antecedentem vel accidentem [illegible] importat voluntatem concomitantem tunc danda prima. Volens genuit [illegible] et in fine distinctionis Commendat dicens [illegible] catholica visio ut dicit [illegible] non erat sufficiens ad questionem [illegible] sufficie [illegible] ad formam. Nam ita visum est quod heretici sunt privati gratia et audientes simplices fallacia [illegible] non vult intelligere veritatem et assistentes sunt simplices et non possunt percipere subtilitatem [illegible] vide ad formam [illegible] ad questionem et ideo magister [illegible] commendat [illegible] opponendo manifeste sua visione [illegible] salvare [illegible] baptismus [illegible] est an non.

Dicamus ergo dei verbum esse filium dei natura non voluntate ut dicit Augustinus in xv libro de trinitate. Quedam catholicum heretico videntem commendat dicens. Responsio catholica: Acute sane quidam vidit heretico versutissime interrogantis utrum deus filium volens an nolens genuerit, ut si diceret nolens absurdissima dei

Et sic [illegible] intelligi [illegible] de voluntate [illegible] de voluntate accidente [illegible] et [illegible] sequitur quod sit voluntatis filius vel voluntate genitus [illegible] sequitur [illegible]

Aristoteles [illegible] Augustinus commendat [illegible] [illegible footnote]

Sexta

misera sequetur. Si autem volens

totum quod intenderet ~~concluderet~~

non natura filium sed voluntate. At ille vigi-

lantissime ab eo quesivit vicissim utrum

deus pater volens aut nolens sit deus.

ut si responderet nolens sequeretur grandis

absurditas et miseria quam de deo credere

magna est insania. Si autem diceret

volens respondetur ei ergo voluntate

sua deus est non natura. Quid ergo re-

stabat nisi ut obmutesceret sua in-

terrogatione obligatum insolubili vinclo

se videns. Ex predictis docet non esse

concedendum quod deus voluntate vel natura

vel volens vel nolens sit deus. Item quod voluntate

vel natura vel nolens vel volens genu-

erit filium

Secundum aliud in quo magister opponit contra aliud supradicta probando quod pater genuit filium voluntate quia pater genuit filium natura ergo genuit voluntate quia idem est natura et voluntas in deo. Sed tamen quod licet sint eadem notandum tamen quod de natura et voluntate sicut scientia et voluntas in deo sunt idem cum non sit aliud deo scire et velle tamen deus dicitur scire mala non tamen dicitur velle mala. Sic prescientia de bonis et malis predestinatio de bonis tantum tamen sunt idem. Sic licet idem sit in deo natura et voluntas tamen pater dicitur genuisse filium natura non voluntate. Sed quod deus dicitur scire mala et quod non velit ea in eo videndum sit quia scientia de malis sive obliquis ideo non oportet in deo velle mala sed sufficit quod opposita malorum deus velit scilicet bona

Oppositio contra predicta

Sed contra hec opponitur sic: voluntas dei est natura sive essentia dei quia non est aliud deo esse aliud velle. Et ideo sicut una essentia est trium personarum ita et una voluntas. Si ergo deus natura deus est, et si verbum dei natura filius dei est, et voluntate filius dei est. Hoc autem facile est refellere, nam et prescientia dei sive scientia quod scit vel prescit bona et mala divina natura sive essentia est et predestinatio sive voluntas eius eadem divina essentia est, nec est aliud deo scire et velle quam esse, et cum sit unum et idem scientia dei et voluntas, non tamen dicitur de voluntate quicquid

diatur de scientia et converso/nec omnia
illa sua voluntate deus vult que sua scientia
scit/scientia sua novit tam bona quam mala
voluntate autem non volit nisi bona/Scientia
quippe dei et prescientia de bonis et malis
voluntas vero et predestinatio de bonis est tantum
et tamen unum et idem est in deo scientia et voluntas
et prescientia et predestinatio/Sed cum unum sit natura
dei et voluntas/dicitur tamen pater genuisse
filium natura/non voluntate/et esse deus
natura/non voluntate

Capitulum quartum in quo magister explanat superdicta et vult quod illud superius dictum quod pater non genuit filium voluntate debet intelligi de voluntate antecedente vel subsequente non enim sic genuit quod prius vellet gignere et postea gigneret/Sic enim esset voluntate antecedente/nec prius genuit et postea per voluntatem ratum habuit quia hoc esset voluntate antecedente vel subsequente/Qualiter sint intelligenda illa verba patris/nec volens nec nolens est deus/nec volens nec nolens genuit filium

Predicta tamen verba/quibus pru
denter dictum est/quod deus pater nec volens
nec nolens est deus/nec nolens nec vo
lens genuit filium sine voluntate vel
necessitate ex tali sensu michi videntur

accipienda sit ut voluntate precedente vel accedente intelligamus qualiter eunomius intelligebat non enim est ipse deus voluntate precedenti vel effectu vel volens pater quam deus nec voluntate precedenti nec accedenti genuit filium nec pater volens quam generans genuit filium vel pater generans quam volens genuit filium.

Volt igitur quod pater volens genuit filium probat quia sicut hec conceditur pater bonus genuit filium pater sapiens genuit filium ita et quod [illegible] alia est voluntas conditionata [illegible] vel cum quid ut [illegible] in [illegible]. Alia est voluntas absoluta ut velle esse in loco [illegible] cum centum [illegible]. Alia est voluntas absoluta precedens ut voluntas edificandi precedit edificationem. Alia est voluntas absoluta accedens ut velle [illegible] operationes. Alia voluntas absoluta concomitans quam [illegible] simul operationes et hec sola pertinet ad deum. Deus volens genuit vel deus volens est [illegible].

Volens enim genuit sicut potens genuit et bonus genuit et sapiens genuit et huiusmodi. Si enim pater sapiens et bonus dicitur genuisse filium sicut non et volens cum ita sit deo idem esse volentem quod est esse deum sicut idem est esse sapientem quod est esse

Omnia essentialia que sunt in patre sunt in filio sicut a patre dicta omnia que habet in se verbo dicit et omnia [illegible] sunt in filio a patre genita [illegible]

[illegible] est de [illegible] voluntas et dilectus [illegible] sunt [illegible] filius [illegible] in natura [illegible] voluntate [illegible] quo [illegible] filius [illegible] et [illegible] sanctus [illegible] et dilectus [illegible] filius [illegible] et dilectus

ffinis
Textus. hilarius in li. de sinodis
eos qui dicunt deum non ex voluntatibus **Sexta**
esse filium dei: Similiter qui dicit neque voluntate patrem genuisse filium anathematizat sancta ecclesia. Item si quis nolente patre dicat natum filium anathema sit non enim nolente patre coactus pater: vel naturali necessitate ductus cum nollet genuit filium sed mox ut voluit sine tempore et impassibiliter ex se vnigenitum demonstravit.

dei. dicamus ergo quia pater sicut sapiens ita volens genuit filium, non voluntate precedenti vel accedenti, sed quae sese appetit. Jeronimus et confirmat ita dicens super epistolam ad ephesios, de filio dei domino nostro ihesu christo scriptum est quia cum pater semper fuit et numquam cum sit eet voluntas patrem praecessit et id quod natus filius est.

super illud eum pertinat nos in adoptionem ... in primo libro sententiarum super epistolam ad ephesios ... augustinus ... sententiarum

Utrum in divina generatione filii sit pure naturalis

... quod non vel pater volens genuit filium vel nolens. Si primo miser est. Si volens, ergo generatio filii non est pure naturalis. 2o generatio filii est mere voluntaria, ergo. Antecedens patet per Richardum qui dicit: Sicut neque pater dat filio vel spiritui sancto, sed dat cum amoris gratuitum. talis est pure voluntaris ergo. 3o natura non est principium activum generationis ergo. ... cum nichil dicatur naturale nisi habeat principium activum ... natura intus 2o physicorum. Antecedens patet ... distinctione ... 4o pater non est pater natura, ergo non genuit filium natura, et per consequens non est ibi generatio mere naturalis. ... pater non est alio pater quo deus est sed ipse deus est natura ergo ... oppositum arguitur sic: pater divinitate producit de se filium sibi similem, ergo ibi est generatio simpliciter naturalis ... naturalia a voluntariis ... naturalia terminantur et limitantur ad unum, voluntaria non, et illud idem per hylarium li. de synodis ubi sic dicit quod omnibus creaturis substantiam dei voluntas attulit, filio vero natura dedit. Respondeo breviter quod pure naturale dicitur quod distinguitur contra voluntarium et contra violentum, et quia violentum ab aliquo necessitate fit, ideo notandum quod voluntas ... est enim voluntas tota vel coacta sine ... sicut pure ... et est voluntas ... tant ... in luto ... alia est voluntas absoluta, illa est in ... precedens actum ut voluntas edificandi domum, alia accedens ut velle ... domum proprio ... edificata est. 3a est ... quia ... simul operatur et illa est quasi naturalis ... quia operans opus suum diligit

et propter bonum facit. Similiter necessitas est multiplex. Est enim necessitas coactionis
sive violentie, ut quando lapis violentatur ad movendum sursum. Alia est necessitas
expedientie sive indigentie, ut si quis vult ire per mare, necesse indiget navi
vel si homo debet vivere necesse requirit cibum. Et talibus modis est necessitas ex causis
extrinsecis que sunt agens et finis. Tertio est necessitas immutabilitatis, sicut necesse
est esse hominem rationalem ratione forme et corruptibilem ratione materie, que stante natura
immutabilis, ita est quod homo est rationalis et mortalis. Suppositio prima est: nichil potest deo
de novo convenire, quo ad operationes ad intra, patet quia quicquid advenit potest deo convenire
sibi ab eterno convenit sibi. Alias enim non esset ibi ab eterno summa et simplicissima
perfectio. Secunda suppositio: omnia citra deum ordinantur in deum et deus in nichil ad
aliquid in finem. Prima patet quo ad primam partem, quia deus solus est summum bonum, et ergo omnia
ordinantur in ipsum ut in proprium finem. Secundo ad secundam partem patet, quia tunc aliquid esset melius
deo, cum finis sit ultimum et optimum, et ideo finis debet esse melior ordinatis
in finem. Conclusio prima: loquendo de voluntate secundum primam partem nobilitatis de voluntate
tacita sive conditionata, generatio filii in divinis non est voluntaria, quia talis voluntas
non potest esse in deo, ergo conclusio vera. Consequentia tenet de se, et antecedens patet, quia necesse est quod
potentia divina voluntatis trahatur vel conditionetur ad aliquid operandum advenit, ergo etc. Consequentia
et antecedens patet ex suppositione prima. Conclusio secunda: quod semper loquendo de voluntate sive voluntate
absoluta primis duobus modis scilicet de voluntate precedente et accedente, generatio filii in
divinis non est voluntaria, patet sicut precedens, quia talis non potest esse in deo, nichil
enim advenit deus de novo potest velle, ergo ibi non est voluntas simpliciter actualis, consequentia
tenet et antecedens est prima suppositio. Nec est ibi voluntas precedens, quia tunc ibi voluntas esset
prior quam generatio filii, et voluntas precedit sapientiam quod est falsum. Conclusio tertia: quod loquendo
de voluntate absoluta tertio modo scilicet de voluntate concomitante actum, generatio filii
in divinis est voluntaria. Probatur, pater in divinis naturali appetitu appetit producere filium
sibi similem, et tamen illud agit, ergo conclusio vera. Consequentia tenet ex nobili, et antecedens patet, quia alias
vel non esset agens intelligens vel naturali appetitu frustraretur. Ex illa infertur quod
non omnis actus voluntatis repugnat naturali, nec omnis voluntas distinguitur
contra naturam, patet aliqua voluntas naturaliter concomitatur naturam, ergo conclusio vera, et antecedens patet ex conclusione
precedenti. Conclusio quarta: quod loquendo de necessitate primis duobus modis scilicet coactionis vel indi-
gentie, pater non generat filium necessitate. Probatur: si necessitas coactionis illa procedit a
potentiore, ergo consequentia tenet, cum nichil sit potentius deo, et antecedens patet, cum motus talis
non possit fieri nisi a potentiore maioris necessitatis, ergo prima pars conclusionis vera. Probatur secunda,
arguitur si necessitas indigentie sit ratione alicuius finis, sed deus non ordinatur
in aliquem finem ex se ut dicit secunda suppositio. Conclusio quinta: quod loquendo de necessitate tertio modo scilicet
de necessitate immutabilitatis, generatio filii in divinis est necessaria. Probatur quia semper immutabiliter
fuit, et non potest non fieri, ergo consequentia tenet ex nobili, et antecedens patet cum sit eterna. Ex ea conclusione
patet quod necessitas sic accepta non repugnat voluntati, immo compatitur et concomitatur eam.
Conclusio sexta: quod quo ad modum producendi generatio filii est pure naturalis. Illa patet partim ex
dictis in quarta [illegible], et patet hic ex alio, quia generatio filii distinguitur contra pure volun-
tariam productionem et violentam, magistri voluntariam et violentam sive necessitatem
opponitur productioni naturali, utrumque conclusionibus precedentibus est tamen hic advertendum quod in
productione divinarum personarum possumus tria considerare videlicet principium producendi ad actum

1 9o volu[ntaria]
2 9o
3 9o
4 9o
5 9o nota
6 9o
7 9o

vel ipa producentia et producta, vel ordine productorum et productionum. Et d' hic
prius primum secundum, prima q' est octava in ordine. Ubi graduatur habitudo respectus ad actum
omnis productio in divinis est per modum nature, et nulla per modum voluntatis, sed quelibet
ut sit determinata ad unum, quod convenit immutabiliter. Ergo quia, et in hoc differt
naturalia a voluntariis. Secunda quod que nona in ordine. Ubi attenditur habitudo producentium
ad invicem, solus filius producitur per modum nature, et spiritus sanctus per modum voluntatis, patet
quia modus nature est quod unum procedit tantum ab uno cuiuslibet gradus et ordinis, quorum
quodlibet esset per se sufficiens ad totum faciendum, sed in voluntariis infinita possent
simul concurrere. Et ideo quia filius ducitur ab uno solo, scilicet producitur per modum nature, spiritus sanctus
quia a pluribus per modum voluntatis. Tertia quod que est decima de ordine. Ubi attenditur ordo
productorum et productionum, filius procedit per modum intellectus, spiritus sanctus per modum voluntatis
patet quia de imagine creata, que attenditur secundum potentias et actus nature intellectualis, prima
emanatio est per intellectum. Secunda sequitur, in qua terminatur emanatio manens
infra naturam intellectualem, est emanatio pertinens ad voluntatem. Primo enim natura est
cognitio deinde ergo oritur amor boni, et ibi sistit emanatio infra naturam intellectualem.
Quarta ad rationes in contrarium illorum ad ulteriorem secundum sic arguentis, ipse enim intellectus dicit vel
antecedenter vel accidenter, secundum non est dimissio per convertibilitatem, primo dicitur medium. Secundo pater debet
argui sic vel genuit volens, vel non volens, enim esset vim tamen quod coactus esset, sed tamen
non sequitur, genuit non volens, quia tunc voluntate ad intellectum, secundum est minor, primo
potius oppositum sequitur. Ad secundum dicendum, quod in amore gratuito sunt duo, scilicet primum est mera
liberalitas, secundum est quod datur sine retribuere, primum illorum non habet locum in generatione
filii, secundum quia non fit per illud in nobis, quando ex ipsa ratione dicitur me liber, sed magis
nature et ratio. Secundum vero est ibi, quia pater dat totum de filio, et nichil recipit
ab eo. Ad tertium dico, quod ratio nature per essentiam divina, non est contra, sufficit enim
quod vel modo naturali producatur in esse, ad hoc quod illa productio dicatur naturalis, et quod
omnino fiat generans illam sicut illam inferiorem. Ad quartum quando dicit pater non est pater natura
et nec genuit filium natura, dico tamen rationem nature de prima alio modo, secundum prima enim capit
per essentiam, secundum non est verum. Secundum vero capit per naturalem naturam, ita quod illa pater genuit
filium natura, et tamen conceptum pater genuit filium naturali natura.

Hic solet queri

Ista est secunda questio et generatur ad precedentem sic. Cuius de proprietatibus questio sive imaginis disputantur
dicitur sicut pater potens genuit filium, sic et volens. Ex hoc sequitur quod pater potuit
et voluit generare filium, et quia ex hoc videtur sequi, quod pater possit vel velit
aliquid, quod non possit vel non velit filius, et quod pater maior sit filio, et maior
de potentia patris et filii. Et de hoc ponit quedam auctoritates hereticorum, que solvit. Et hec
distinctio habet v capitula, in quorum primo movet istam questionem, utrum pater potuit et
voluit generare filium, et videtur quibusdam quod non, quia si posset, ergo pater potuit
et voluit aliquid quod non potuit filius, nec voluit. Respondet negando. Secundo
ibi Cum vero sicut, quia posse generare filium non est aliquid, quod sit conveniens
divine voluntati vel potentie, est tamen in modo aliqua potentia vel voluntas. Est
ei ista propositio distinguenda, posse generare filium, est posse aliquid primo, est
posse aliquid a potentia aliqua, secundum est verum. Aliud est posse aliquid, aliquid entis

quod subiacet divine potestati et sic est falsum quia generatio filii sicut non est aliquid inter omnia que subiacent divine voluntati sed est super omnia et ante omnia. Et hoc similiter quod dicit magister quod similiter solvitur hic articulus pater potest esse pater et vult, filius non potest esse pater nec vult, ergo pater aliquid potest quod filius non potest negat quia esse patrem non est ad magis actum ergo nec posse esse patrem est posse aliquid [Dubitatio voluntatis] dicit b. v. quod potentia patris habet comparationem quandoque ad inferius quandoque ad equale sed magis ad superius quod potentia patris habet comparationem ad inferius tunc est potentia operativa et concernit effectum opposito cum superior comparatur ad inferius tunc est potentia operativa et concernit effectum quod nec vero in creatura et vero talis potentia quicquid potest pater potest filius nec est aliquid quod potest pater quod non posset filius ~~[illegible]~~ ~~sive potentia~~ quia aliter deveniret per consequens. Quando autem comparatur ad equale sicut ad personam tunc transfertur ad personam et illud est magis sic quod aliquid spectat proprie in patre quod non fit in filio. Sic accipiendo potentiam dicit pater de trinitate non est vult verum quicquid pater deus potest deus verum deus ab ipsa potentia et ita est aliquid potentia est dei sed hic unum est quicquid pater deus verum deus ab ipsa potentia et ita est aliquid potentia est dei sed hic non est in filio [De omnibus] notat pater de trinitate quod in creatura patre sed generandi quod non est in filio. De omnibus notat pater de trinitate quod in creaturis suprema diffusio est duplex quedam est naturalis que est in similitudine nature producente alia est voluntaria et b. thomas nominat eam volo ad producere sed designat hominem naturalis ~~[illegible]~~ non artificialis sed non domus quod non fit cum applicatione nature sicut cum applicatione ideae non artificis sed eius domus que non fit cum applicatione nature ut sicut illius domus quam artifex facit ex natura producitur ab artifice et ipsa est similis. Et utraque talis diffusio ponitur est in deo sicut ut dicit b. thomas aliqui a deo procedit in similitudine nature recipiens ab eo totam naturam et eandem naturam non tamen eandem de spe sed etiam eandem de numero et filius procedit a patre per actum generationis ex quo patet per modum corporis quod in deo est potentia ad generandum plus potentia nature in creaturis tamen proportionaliter alio modo procedit aliquid a deo non in similitudine nature sed in similitudine ydee quantum in mente divina sed omnis creatura a deo procedit sicut quod recipit divinam naturam sed est exemplar divina sed in similitudine dei et cum ista diffusione attenditur omnipotentia dei non cum primo est potentia divina que procedit per potentiam nature non est aliquid quantitatum deus sed ergo potentia generandi continetur sub oppositio sed potentia creandi vel potentia creandi hoc ergo notat hic magister quod generatio filii non est de omnibus id est non est eiusdem rationis sicut est processio omnium a deo sed est super omnia et ante omnia et hic ipse declarat in littera

Hic queritur an pater potuerit et voluerit gignere filium

Hic solet queri a quibusdam

utrum pater potuerit vel volu

erit generare filium. Sic enim inquiunt si

potuit et voluit generare filium, ergo

potuit aliquid et voluit quod non potuit

nec uoluit filius/ nec filius/ nec potuit

nec uoluit generare filium/ cui equaliter facile

eundemque dixeris/ posse uel uelle generare fi

lium/ non est aliquid posse uel uelle preter

uolutati uel potentie est tamen aliquid potentia

uel uolutas. scilicet posse uel uelle gignere filium/

Et ideo distinguenda est intelligentia propositi

onis/ posse uel uelle gignere filium/ est posse

uel uelle aliquid/ neque generatio filii aliquid

eorum est/ que subiecta sunt diuine potentie et uo

luntati/ nec est aliquid inter omnia que de

omnibus/ sed super omnia et ante omnia

pro eternum ante uoluit uel potuit quam

genuit/ sicut nec ante quam genuit

quia ab eterno fuit/ et ab eterno genuit

Ex simili quoque uidere possumus/ pater

enim potest esse pater/ et uult esse pater filii

aute/ nec potest/ nec uult esse pater/ ergo pater

pt vel volt esse aliquid quod no pt

vel volt esse filius no sequitur quod possit esse pater

no est esse aliquid [illegible]

ut in sequentibus ostendetur

[illegible] in quo opponit et solvit [illegible] in qua videbatur dicere quod filius non potuit generare vel producere filium [illegible] augustini qui contra maximinum dixit patrem esse potentiorem filio eo quod genuit filium filius autem non [illegible] filius non [illegible] potentior [illegible] filius non potuit gignere sed non oportuit [illegible] augustinus [illegible] quod filius potuit gignere [illegible] non oportuit [illegible] filium filii generare [illegible] non potuit [illegible] non oportuit [illegible] impotentia non fuit sed non oportuit [illegible] aliquid [illegible] homo non est asinus [illegible] quia distinguitur ab asino [illegible]

Ponit quedam verba augustini unde moveri pt auditor

Sed vehementer nos movet quod ait

in li. i. augustini contra maximinum qui

asserebat patrem potentiorem filio eo quod si

lium genuit deum creatorem filius autem

non dicebat quod patrem potuisse gignere

filium et ideo potentiorem esse filio sed quod

verbis augustini dicere videtur quod filius po

tuit etiam gignere volens ondere patre

nō esse potentiorē filio. Hyc ubi absit

ut ideo potentior sit pr̄ filio / sic putas

quia creatorē genuit pr̄ / filius aut

nō genuit creatorē / neqȝ em̄ nō potuit

sed nō oportuit / vide et diligēt atte

de hec vba / nō em̄ nō potuit / sed nō opor

tuit / videtur em̄ dicē / qȝ filius potuit

gignē / sed nō oportuit / Quaē aut nō

oportuit subdit dicēs / Immoderata

em̄ esset diuina gnātō / si genitus filius ne

potem gignēt pr̄i / quia et ipē nepos

auo suo / pnepotē gignēt / [illegible]

mirabile sapiā / impotēs dicēt' fili

etiā ille / si nepotē nō gignēt auo

suo / et pnepotē proauo suo / nō vob

appellaretur omnipotēs / nec implet

gnātōis series / si semp alter ex altō

nascētur / nec eā pficēt ullus / si nō

sufficēt unus omnipotēs / Itaqȝ oipotētē

genuit filium pater natura non sorte.

Capitulum in quo magister ostendit quo aliqui argumentantur contra hoc quod filius possit gignere quia si potuit gignere tunc potuit esse pater vel ergo sui vel patris vel spiritus sancti vel alicuius alius quia nullus talis semper fuit non patris quia iste est innascibilis nec sui quia nihil se ipsum gignit nec spiritus sancti quia nasci non potuit quia si tunc potuit esse filius

Opponit predictis verbis augustini

Hec autem non videntur quibusdam posse stare, scilicet quod filius potuit gignere. Si enim filius potuit gignere, potuit esse pater. Et si potuit esse pater, potuit ergo esse pater vel sui vel patris vel spiritus sancti vel alicuius alius. Sed alius non, quia nullus alius semper fuit. Nec patris, quia pater est ingenitus et innascibilis. Nec sui, quia nulla res seipsam gignit. Nec spiritus sancti, quia nasci non potuit. Si enim nasci potuit, potuit esse filius et ita mutabilis esse potuit.

Capitulum quartum in quo opponit aliam auctoritatem augustini ...

Hic queritur quomodo sint intelligenda

Quomodo ergo accipiendum quod supra dictum est, scilicet non potuit gignere, sed non oportuit, quia potuit sed non oportuit.

Non est nobis p[er]spicuum apparere quod

sit hoc verum et ideo s[ed] silentio potius esset

permittendum nisi me super hoc locum aliquid

cogeret instantia quaerentium. Hic apparet ergo

P otest ergo sic intelligi non enim non

potuit sed non oportuit id est non ex impotentia

sui fuit ex filius non genuit sed ei non conveniebat sicut deus filius non est deus

pater nec tamen hoc ex impotentia sui est

nam et pater similiter non est filius nec hoc

est ex impotentia patris. Sed quid mari-

nimus auctorum operibus unde ergo est

ut pater non potest esse filius vel filius pater non

utique ex impotentia sed pater ex proprietate

generationis pater est qua oportet eum non esse

filium et filius proprietate nativitatis filius

est qua oportet eum non esse patrem de quibus

proprietatibus postea plenius tractabitur

¶ Aliud quaeritur et dividitur in quatuor partes principales. In quarum prima ponit quaestionem aliud istam, videlicet utrum pater sit potens natura gignere filium, et an haec sit aliqua potentia in filio. Respondet per illam quod cum pater est potens natura gignere filium, quia sua potentia est sua natura, Sed quod dicit non est potens nisi natura, notandum secundum ... quod aliud est loqui de potentia et aliud de essentia, quia haec essentia omnino absolutum est, sed potentia non est ita absolutum nec ita abstractum, quia non dicit naturam divinam simpliciter, sed dicit naturam cum tali proportione ... sibi, et ergo non sequitur pater natura est potens generare filium, ergo ... quod ... est essentie nullo est potentie.

Utrum pater natura sit potens gignere filium, et an sit haec aliqua potentia quae sit in filio

Item quaeritur a quibusdam si pater potens sit natura gignere filium, et an sit haec aliqua potentia quae sit in filio. Ad quos dicimus quia pater non est potens nisi natura; eius enim potentia natura est vel essentia.

¶ Secunda pars in qua opponitur quod probatur quod si sic pater potest gignere, ergo ipse habet potentiam gignendi, et eam filius non possit gignere, non habet potentiam gignendi; igitur pater habet aliquam potentiam quam non habet filius. Non sequitur. Magister respondet quod non sequitur, quod ergo pater habet potentiam quam non habet filius, quia per eandem potentiam est pater potens gignere et filius potens gigni, et dicit libro quod eandem potentiam percipit hic filius quam et pater, quod hic potest dupliciter intelligi, vel quantum fiat relatio vel divisim. Sed dicit pater ... respiciendo ad radicem potentie ... eadem potentia gignendi et geniti, quia eadem natura; sed comparando potentiam ad actum non est eadem, quia sic geniti ... intelligitur quod potentie distinguuntur per actus, quia alia potentia est gignendi et alia geniti.

¶ Non valet, sed non sequitur ...

At inquiunt, si potens est gignere, habet ergo potentiam gignendi; filius aut non habet potentiam gignendi, si non potest gignere; habet ergo pater aliquam potentiam qua non habet filius, non sequitur.

Eand(em) en(im) potencia(m) penit(us) habet filius q(uam) et pat(er) / qua p(ate)r potuit gign(er)e et filius potuit gigni. Ead(em) en(im) potencia e(st) in filio / qua potuit gigni / q(uod) s(cilicet) i(n) p(at)re q(ua) potuit gign(er)e.

Tercia pars e(st) qua / qua potuit gigni. Hic mag(iste)r iter(um) opponit contra istam soluc(i)o(ne)m sic: aliud e(st) posse gign(er)e aliud posse gigni p(ro)p(ter) aliud e(st) gign(er)e et aliud gigni. Et h(oc) distinguendo aut illa p(ro)p(osicio) aliud posse gign(er)e aliud posse gigni sic intelli(gitur) q(uod) alia e(st) po(tenci)a qua p(ate)r p(otes)t gign(er)e et alia e(st) po(tenci)a qua filius p(otes)t gigni, tunc est falsa; aut intelli(gitur) p(at)re(m) posse h(abe)re aliam p(ro)p(ri)etate(m) vel noc(i)o(n)e(m) qua genitor e(st) et filium aliam qua genit(us) e(st) / verus e(st) intellectus et no(n) e(st) (contra) soluc(i)o(ne)m p(re)dicta(m). Et no(ta) q(uod) hec distinctio magistri qua(m) ponit de po(tenci)a generandi active et passive fundat(ur) sup(er) no(n) ob(stante) vel immediate p(ro)p(osi)to vz q(uod) potencia p(otes)t (con)siderari ... id quod e(st) et ut ... d(icitu)r n(atur)a que eade(m) e(st) et ita falsa e(st) ita aliud e(st) posse gign(er)e et a(liu)d gigni q(ui)a id(em) e(st) q(uia) ead(em) essencia et ead(em) n(atur)a e(st) ... generante et in genito lic(et) alio et aliomodo, vel (con)sidera(tu)r ... id ad quod s(cilicet) ... d(icitu)r mod(us) (con)sequ(e)n(s) ... (com)parac(i)o(n)e ad aliam p(er)sonam ... ad huiusmodi sive d(icitu)r ... posse generare et posse generari et distinguu(n)t(ur) p(er) act(us) p(er)sonales sed no(n) p(ri)mo.

Sed contra hoc oppo(nitur): aliud e(st) posse gign(er)e / aliud e(st) posse gigni / q(ui)a aliud e(st) gign(er)e / aliud gigni / hic distinguendu(m) e(st) / si en(im) tu d(icis) / aliud e(st) posse gign(er)e et aliud posse gigni / alia(m) significes potencia(m) qua p(ate)r potens est gign(er)e / et alia(m) qua filius potens est gigni / falsus e(st) intellect(us). Si aut(em) dicas / p(at)re(m) posse habe(re) aliam p(ro)prietate(m) / sive notione(m) / qua genitor est.

... ad actu[m] [illegible] filio genito aut [illegible] distinctio po[tentia] ad[...] generandi aut no[n] ... [illegible]

et filiu[m] aliaz qua genit[us] e[st] vere est

intellect[us] aliaz cu[m] [illegible] p[at]r[is] q[uam]

p[at]r[is] [illegible] aliaz filius qua filius est

Quarta pars in qua mag[iste]r [co]planat que d[ict]a sunt distinguendo istam filius no[n] habet po[tentia]z g[e]n[era]ndi. Si sit intelligi no[n] h[abe]t po[tentia]m ut p[er] ip[sa]z g[e]n[er]et vel genuerit tu[n]c e[st] v[er]a. Si aut[em] sic intelligi[tur] no[n] habet po[tentia]m p[er] qua[m] aliquis eu[m] g[e]n[er]et tu[n]c est f[als]a quia p[er] ea[m] po[tentia]m p[at]r[is] eu[m] g[e]n[er]at et ip[s]e g[e]n[er]at[ur] sed per eand[em] volu[n]t[atem] vult p[at]r[is] esse p[at]r[is] et no[n] filius et filius e[st] filius et no[n] p[ate]r.

Dubita[tur] [illegible] ... [illegible]

...

Quo[modo] sit intelligend[um] filius habet uel no[n] habet po[tentia]z generandi

Eta eaz tu[m] dic[itur] filius no[n] habet potentia[m] generandi qua[m] [habet] p[ate]r duplicat[ur] intelligi p[otes]t. Si e[ni]m d[ici]tat[ur] no[n] habet filius potentia[m] g[e]n[er]andi qua[m] et pater i[d est] qua potens sit

utrum sit eadem potentia creandi et generandi / videtur quod non quia potentie distinguuntur per actus sed creatio
et generatio sunt actus [illegible] ergo non eadem potentia [illegible] quod unum sit secundum substantiam vel secundum rationem
ad actum non sit idem [illegible] sed quia creatio et [illegible] propter [illegible] non [illegible]
[illegible] oppositorum [illegible] et posse generare et posse creare / propter potentie
propter actum [illegible] quod potentie distinguuntur per actus [illegible] potentie quae
ab actu et ab obiecto
utrum potentia generandi et creandi dicatur [illegible] ad [illegible] non potentia dicatur [illegible] et
[illegible] secundum [illegible] quod potentia generandi et creandi comparata ad [illegible]
[illegible] de [illegible] / sed per comparationem ad actum [illegible] non [illegible]
aliquid [illegible] generale [illegible] producendi / sed modus specialis producendi [illegible] differens
[illegible] intellectus ut natura / [illegible] producendi filium / sed ut [illegible]
voluntatis [illegible] producendi creaturas / sic voluntas ut natura [illegible]
spiritum sanctum / sed voluntas ut [illegible] ut libera / [illegible] producendi
[illegible] immutabiliter generat deus pater filium et immutabiliter spirat spiritum sanctum /
de creaturis quia si voluisset nullam creaturam produxisset

ut vtrum in divinis pass̄ et plcs filii xp̄ 2ᵐ s. thō q̄ ... ad filii predicat ut v
simod scꝫ nat̄ intelligibilis verbū aut divinū nō pt plurificari tum q̄ ...
scia et indiu̇ ē ꝯ ignorā sicut ... tum q̄ scia divina nō ē amiss
sic in nob̄ verbū ē amissibile tum q̄ verbū divinū ... ē informatā et indiv
sicut ... tum q̄ predicit ꝯ totum scia divina q̄ nō ē ꝑhabilis sic ... ꝯ
nō pt verbū modis pluribus plurificari ideo unum ē verbū divinū ꝑ quod ...
alia ꝯplectissime dicit quod ē rō om̄ sciendorum ... et ... pꝰ ꝯ
et cetera pꝰ ꝯcta pꝰ di

ad generandum, i. ut genuerit vel generet

filium sicut pater verum est. Si vero intelligatur

sic non habet potentiam qua possit gigni

vel genitus esse, qua eadem pater potens

est ut genuerit vel generet, falsum est.

Sic dicitur pater habet potentiam qua potest esse

pater, filius vero non habet potentiam qua

possit esse pater. Et ergo filius habet potentiam

qua potest esse filius, pater vero non habet

potentiam qua possit esse filius. Habet

ergo aliqua pater qua non habet filius

et ergo. Absit, quia eadem est potentia patris

qua potest esse pater, et filii qua potest esse filius.

Ita etiam eadem est voluntas qua pater vult esse

pater, non filius, et filius vult esse filius,

non pater. Et eadem est voluntas filii quia vult esse genitus

et patrem genuisse, et patris quia vult esse genitor

et filium genitum esse.

Utrum essentia divina sit potentia generandi filium in diuinis

Et q sit nulla est potentia in diuinis nisi essentia diuina go [illegible] va
q^a tz et a^m pz qz alias essent ibi distincte po^e quaz v^a no esset sequitur quod
est inconueniens essentiendo sit dei no sequitur q po generandi no esset eadem in
filio et patre cuius oppositum determinat mgr in hac distinctione X et qz eadem pater
et filius no habeant quantum que nisi essentiam [illegible] sic principium generandi et
tamen mutuo conueniunt sed nichil est ibi esse tamen generatos [illegible] go
[illegible] p p^a pte notum est et p^a pte patet quia in diuinis no est aliud preter
essentiam et relationem sed relatio no potest esse tamen generatos ut pz [illegible]
Quarto sic illud debet esse principium po sive principium generationis in quo generans
et genitum assimilantur sed hec est essentia et no proprietas relativa go [illegible]
oppositum arguitur sic proprius actus est a propria forma sed generare est proprius actus
patris go tz a propria forma patris sed hec autem no est essentia q omnibus communis est
sed relatio go [illegible] [illegible] quod [illegible] q sunt hic diverse opiniones et prima
[illegible] prima dicit q po generandi dicit [illegible] sola essentiam quamvis actum generan
di no eliciat ab ea nisi concedente relatione paternitatis [illegible] q essentia ut est in patre
est. [illegible] illa via est principium sive po generandi filium sed ut in filio est po qua
gignitur a patre [illegible] secunda opinio dicit q tam essentia q relatio sunt principium
generationis sed diversimode essentia enim est principium generationis et relatio
principium quo generatur [illegible] illa opinio sic quia oportet q in generatione
aliquid generetur genito quod prefuit sed enim totum denouo produceretur no esset
generatio sed creatio [illegible] q aliquid denouo producatur qz si totum prefuisset non
no esset ibi generatio [illegible] hec dicit q in generatione diuina essentia communicatur
filio et go est ibi sicut principium generandi relatio no producitur et go [illegible] est
ibi in patre sicut principium producendi et in filio relatio est velud terminus generationis
Tertia opinio dicit q sola relatio est potentia sive principium generandi quo pater
generat sed q illa opinio dicit a 2^a [illegible] 2^a ponit duo principia unum generationis
[illegible] aliud productionis [illegible] in hoc no videtur [illegible] [illegible]
essentia quo producitur filius et go [illegible] est [illegible] generatis et quia plures
moderni plus [illegible] [illegible] ad persuadendum [illegible] p [illegible]
ipsius est aduertendum q in generatione duo concurrunt velud principia unum vz quod
generat et aliud quo generat sicut in productione ignis concurrit ignis agens
et calor quo agit sic etiam in genito [illegible] est aliquid quod gene
ratur et forma qua generatio terminatur [illegible] potentia ergo generandi intelligo
uel generans quod generat uel id quo generans generat et go [illegible] valent potentia
et principium generandi | Suppono primo q in omni generatione terminus generationis est
illud quod per generationem acquiritur [illegible] pz illa qz generatio denominatur tota
a termino [illegible] est velud forma que acquiritur suppono 2^a est illa q
omni actione sive productione principium quo agens agit producendo est realiter distinctum
a termino productionis qui productioni terminat [illegible] pz illa quia principium producendi
persistit [illegible] terminus acquiritur go [illegible] prima [illegible] no est terminus generationis quo
[illegible] generatio filii [illegible] in generatione filii essentia no producitur go [illegible] [illegible]

supp[osi]one p[ri]ma et a[ntecedens] patet / quia ip[s]a p[ro]p[r]ietas m[anet] in patre et p[er] g[e]n[e]r[a]t[i]one[m] c[om]municat[ur] filio g[e]n[er]a[tio] go[n]e [illegible] Sola relatio est tantu[m] in divinis / p[ro]b[atur] in tali g[e]n[e]r[a]tio[n]e op[or]tet esse aliquid quod t[ene]t g[e]n[era]t[i]o[ne]m / sed h[oc] no[n] est esse[nti]a p[er] p[ro]p[rieta]tes, g[o] restat q[uod] sit relatio que p[ro]d[uci]t[ur] et que format t[ene]t illam g[e]n[era]t[i]o[ne]m et c[on]stituit p[er]so[nam]

2ª

Tertia q[uod] essentia divina nec est p[rinci]p[iu]m quod g[e]n[er]at / nec e[st] p[rinci]p[iu]m quo g[e]n[er]ans g[e]n[er]at / [illegible] q[uod] q[uan]tu[m] ad p[ri]ma[m] p[ar]te[m] p[ro]b[atur] q[uia] determinat[ur] sup[ra] dist[inctio]ne q[ui]nta q[uan]tu[m] ad

3ª

2a[m] p[ar]te[m] p[ro]b[atur] q[uia] essentia no[n] d[icit] relati[onem] a t[ali] g[e]n[era]tio[n]is g[o] q[ue] rel[ati]o q[ue]r[itu]r q[uod] [illegible] supp[osi]one et a[ntecedens] p[ro]b[atur] q[uia] tu[n]c relatio[n]es differrent ab essentia / quod e[st] fal[sum]

4ª

[illegible] sola relatio ~~q[ua]ntu[m]~~ in p[at]re e[st] p[otenti]a sive p[rinci]p[iu]m quo p[ate]r g[e]n[er]at / p[ro]b[atur] vel p[otenti]a sive p[rinci]p[iu]m g[e]n[er]andi quo p[ate]r g[e]n[er]at e[st] essentia vel relatio / et p[ate]t illa no[n] sit ibi aliud d[icitur] id e[ssentia] p[er] p[ro]p[rietate]s, ergo relinquit[ur] 2m s[cilicet] relatio p[ate]rnit[as]

5ª

[illegible] q[uod] essentia nec i[n] patre g[e]n[er]at nec i[n] filio g[e]n[er]at[ur] / p[ro]b[atur] q[uia] p[ri]ma essentia in p[at]re g[e]n[er]at g[o] ip[s]a g[e]n[er]at q[uod] sup[r]a determinata et simil[ite]r seq[ui]t[ur] ip[s]a in filio g[e]n[er]atur g[o] g[e]n[er]a[tur] / et c[on]firmatur quia si essentia g[e]n[er]aret ut in p[at]re e[ss]et tu[n]c ip[s]a esset p[rinci]p[iu]m sive p[otenti]a g[e]n[era]tio[n]is quo p[ate]r g[e]n[er]aret / vel esset tantu[m] g[e]n[era]t[i]o[n]is quo g[e]n[era]tio in filio t[er]minatur

o[mn]ium

tantu[m] filiat[i]o p[ro]b[atur] q[uia] dict[um] [illegible] illius infero p[ri]mo q[uod] essentia no[n] est p[rinci]p[iu]m sive p[otenti]a g[e]n[er]andi / p[ro]bat[ur] vel e[st] p[rinci]p[iu]m quod g[e]n[er]at / vel esset p[rinci]p[iu]m quo generans generat / sed nullu[m] illorum g[o] q[uod] [illegible] p[er] sufficiente[m] divisio[nem] / a[ntecedens] p[ro]b[atur] q[uia] p[re]missis / no[n] e[ni]m essentia g[e]n[er]at z g[o] no[n] e[st] p[rinci]p[iu]m / q[uod] nec quo q[uia] h[oc] e[st] sola relatio ut d[icitur]

2ª 9ª / 2ª inferio q[uod] in filio no[n] est ead[em] p[otenti]a g[e]n[er]andi que i[n] p[at]re / p[ro]b[atur] p[otenti]a sive p[rinci]p[iu]m g[e]n[er]andi quo p[ate]r g[e]n[er]at no[n] est nisi relatio in p[at]re sed tantu[m] ~~relationis~~ g[e]n[er]ationis quo g[e]n[er]atio filii t[er]mi[n]at[ur] / est relatio in filio g[o] q[ue] rel[ati]o q[uod] a[ntecedens] ad relatio p[at]ris no[n] c[on]veniat filio nec e[ss]e [illegible] [illegible] patet q[uod] questio e[st] falsa

ad r[ati]o[n]es

[illegible] ad r[ati]o[n]es ad p[ri]ma[m] d[icitu]r q[uod] a[ntecedens] e[st] veru[m] q[uod] nulla est p[otenti]a in divinis que no[n] sit essentia q[uia] etiam relatio[n]es no[n] sunt aliud q[uam] essentia t[ame]n q[ui]a no[n] valet q[uia] g[o] essentia sit p[otenti]a sive p[rinci]p[iu]m quo p[ate]r g[e]n[er]at [illegible] 2m p[ro]b[atur] q[uod] 2o c[on]t[r]a[rius] p[ri]mo [illegible] illud q[uod] [illegible] d[icitu]r q[uod] allegat[ur] q[uod] m[agiste]r determinat oppositu[m] d[icitu]r q[uod] m[agiste]r fuit illius opinionis vel p[ate]t tota[m] glo[s]a[m] q[uod] veru[m] est q[uod] ead[em] est p[otenti]a in p[at]re et filio q[uod] potentia est essentialiter et p[otes]t esse sensus verboru[m] m[agist]ri q[ua]n[do] dicit q[uod] ead[em] p[otenti]a qua p[ate]r p[otes]t gignere et qua filius p[otes]t gigni / p[ate]r gignens et filius genitus sunt ead[em] p[otenti]a

[illegible] ad 2m q[uod] a[ntecedens] 9a est et a[ntecedens] d[icitu]r q[uod] ad luc[em] 9a et d[icitu]r q[uod] p[otenti]a g[e]n[er]andi no[n] e[st] [illegible] [illegible] c[on]fert [illegible] [illegible] no[n] supp[osi]ti g[e]n[er]antis

[illegible] 3m c[on]ce[ditu]r a[ntecedens] p[ro] p[ri]ma p[ar]te q[uia] p[rinci]p[iu]m g[e]n[era]tio[n]is in p[at]re no[n] est nisi relatio ut q[uod] s[ic] 2a et 3a et g[o] neg[atu]r a[ntecedens] p[ro] 2a p[ar]te et ad p[ro]bat[ionem] no[n] q[uod] relatio no[n] possit e[ss]e tantu[m] g[e]n[era]tio[n]is [illegible] et ad allegatio[nem] de q[ui]nto ph[ilosoph]or[um] d[icitu]r q[uod] s[ent]e[nti]a ph[ilosoph]i [illegible] h[abe]t veritate[m] de relationib[us] de quib[us] ip[s]e loquit[ur] q[uia] i[n] s[unt] [illegible] accide[n]s r[ati]o[n]is et no[n] sufficiunt c[on]stituere p[er]sona[m] / [illegible] aut[em] relatio[n]es sunt re[s] et c[on]stituunt p[er]sona[m] [illegible] ad 4m neg[atu]r assu[m]ptu[m] no[n] e[ni]m est h[oc] ve[ru]m nisi i[n] g[e]n[er]atio[n]e univoca ubi genitu[m] no[n] solu[m] recipit na[tura]m a g[e]n[er]ante sed ead[em] p[otenti]a p[ro]ducendi ult[er]i[us] sibi simile quod ibi e[st] no[n] p[otes]t

Viii de veritate

Distinctio octava in qua m[agiste]r determinat de divine essentie veritate i[n]co[m]mutabilitate et simplicitate et divid[itu]r in q[ui]nq[ue] cap[itu]la in quor[um] p[ri]mo vult illas c[on]clone[s]

cum deus verissime dicatur essentia propter quod sicut a sapere dicitur sapientia et a scire scientia sic ab esse essentia. Sed deus verissime habet esse, quod verissime dicitur essentia. Hoc patet per id Exo. iii. Qui est misit me ad vos. Et confirmat iste verissime et dicit essentia eius esse non novit preteritum et futurum, sic est de deo ut probat auctor. Similiter qui hoc ostendit et addit quod deus tenuit vere nomen essentie, sic quod in comparatione eius mutabilia quasi non dicuntur esse, quia de quo dicitur fuit non est, et de quo dicitur erit nondum est. Sed sic est de quolibet mutabili. Nota circa primum [illegible] valere quod veritas est divine essentie secundum seipsam, sed proprietas per comparationem ad alia quia sola vere et proprie est. Et ita distinguuntur ratione, licet sint in re veritas et proprietas idem. Sed cum quo sunt multa attributa essentialia, quare tamen de hiis tribus magister facit mentionem? Dicendum quod magister tamen intendit illa tangere que pertinent ad perfectionem divini esse. Ingenitum est esse perfectum. Perfectio autem esse potest attendi triplex: vel secundum quod concluditur privatio vel non esse, et ista perfectio tangitur per veritatem vel proprietatem que per eandem significantur, ut dictum est; vel secundum quod concluditur potentialitas, et quantum ad hoc ponitur immutabilitas; vel quantum ad integritatem ipsius esse, et quantum ad hoc ponitur simplicitas, quia quod est simplex est ipsum suum esse. Item nota quod hec tria [illegible] et [illegible] significantur hic per eandem; non enim sunt hic nec secundum quod nominat primum aliquem actum, sicut dicit forma [illegible] totum, sicut quantitas est [illegible] hominis, [illegible] non sunt hic per individuo [illegible] in genere [illegible], sed secundum quod nominat [illegible] primum [illegible] distinguuntur contra accidens. Et hoc idem est quod essentia non consistens in aliquo. [illegible] tibi omne proprietate [illegible]. Vel [illegible] ordina essentia vel distinguitur per pluralitatem [illegible] vel distinguitur a prima per diversitatem, distinguuntur tamen ratione essentie et ratione illius illas habentis. Et hoc [illegible] quia omne quod habet [illegible] distinguitur. Et licet plura sint attributa tamen solum de illis tribus agitur eo quod per hoc sufficienter distinguitur esse causatum ab increato. Licet in esse creato includitur privatio, eo quod quodlibet tale habet esse post non esse, et hoc concludit veritas sive proprietas, quia idem sunt. Secundo quia habet esse permixtum cum possibili, et ideo deficit a stabilitate, et hoc concludit immutabilitas quia est permixto. Tertio quia creata deficiunt ab integritate sui esse, et hoc concludit simplicitas, quia ipsum est in simplici quod ipsum suum esse.

De proprietate et incommutabilitate et simplicitate divine essentie

Distinctio octava

Nunc de veritate sive proprietate, et incommutabilitate, atque simplicitate divine nature vel substantie sive essentie agendum est. Est

Itaque deus ut ait Aug*ustinus* in v. li*bro* de trinitate sine dubitatione substantia vel si melius hoc appellatur essentia quam greci usiam vocant. Sicut enim ab eo quod est sapere dicta est sapientia et ab eo quod est scire dicta est scientia ita ab eo quod est esse dicta est essentia. Et quis magis est quam ille qui dixit famulo suo Moysi: Ego sum qui sum et dices filiis Israel: Qui est misit me ad vos. Ipse vere ac proprie dicitur essentia cuius essentia non novit preteritum vel futurum. Unde Ieronimus ad Marcellam scribens ait: Deus solus qui exordium non habet vere essentie nomen tenuit, quia in eius comparatione qui vere est quia incommutabilis est, quasi non sunt que mutabilia sunt. De quo enim dicitur fuit non est, et de quo dicitur erit nondum est. Deus autem tantum est qui non novit fuisse

...non est intelligendum quod omnino nichil sit comparabile distinctio ... comparatum ad esse divinum ... quando ... magis est, sed intelligendum nichil ... deitatem ... quo ad veritatem et quo ad nobilitatem ... simplicitatem et immutabilitatem nulla comparatio ... est ... et divinum ... infinitum

vel futurus esse. Solus igitur deus verum

cuius essentie comparatum verum esse non est.

Capitulum 2m in quo movetur una dubitatio que incidit ex dictis Jeronimi. Circa predicta dubitatur statim supra quod deus non novit preteritum neque futurum, cuius contrarium sepe reperitur in scriptura, quia dicitur deus fuit ab eterno, et fuit et erit, et idem volt Augustinus super Johannem, cum de deo dicitur fuit et erit. Unde quod ... Augustinus deum dicitur fuisse quia nunquam esse defuit, de deo dicitur erit quod nunquam deficiet. Et ad hoc intelligendum verba cuiuslibet temporis dicuntur de deo, non sicut de rebus creatis que incepit aliquando esse et prius non fuerunt et ... deficient esse et non erunt. Verba cuiuslibet temporis dicuntur de deo non per variationem sue essentie, quia per tempora non variatur, sed per vicissitudinem nostre locutionis. Item ibi: Solo de sempiterna vere possit dici esse non esse. Si accipitur comparatio ad quantitatem essendi, sic non est proprium dei, ut sit enim dicitur deus per se sit, quod est, et non ab alio. Hoc convenit etiam creato, quod ... esse est et non ab alio, quod non habet etiam positiva sed solum defectionem. Hoc quod convenit ei et alio, et ... etiam convenit alii, et quasi cuilibet enti. Sed esse quando accipitur ad comparandum ... convenit proprium est dei, quod patet primo ex parte dicentis, quod nos sicut verum cognoscimus, sic de ea loquimur, de deo autem ut dicit Damascenus non cognoscimus nisi esse et ... attingimus sibi esse. Secundo patet hoc ex parte nominis, quia hoc nomen esse complectitur quod ... in divinis. Tertio ex parte nominabilis, quia in deo est summa ... et summa simplicitas et pura actualitas. Ad meliorem tamen evidentiam notat ... quod verba diversorum temporum aliter dicuntur de eterno, aliter de eviterno, et aliter de temporali, quod ... dicuntur de temporali tunc important mutabilitatem successionem et durationem ... dicuntur de eviterno tunc tamen important duo, scilicet successionem et durationem. Sed ut dicuntur de eterno deo, important solum durationem. Unde dicitur deus fuit quod eius duratio non incepit, et quod eius duratio non interrumpitur, erit, quia nunquam cessabit. Et ad hoc videtur ... in ... Et licet aliqua sint que non habent terminum ... sicut ignis inferni, angeli et homines beati, tamen propter hoc de eis ... dici non potest erit sicut de deo, quod illa tamen habent ... natura corporis potest attingere et ... divina dispositio sic ordinavit.

Qualiter intelligenda sunt verba Jeronimi querendum est

Hic diligenter adtendendum est, quomodo intelligi debeant illa verba Jeronimi scilicet deus tantum est, et non novit fuisse, tamen non possit dici de deo fuit vel erit, secundum tempus.

Cum de eo frequent(er) reperiat(ur) scriptũ fuit ab et(er)no
fuit semp(er) et erit in secula et hiis moi
non videtur quia nõ est tm̃ dicẽdũ de deo
fuit vel est vel erit Si em̃ dicer(et)ᷣ tm̃ fuit
putaret(ur) q(uod) desineret ee Si dicer(et) tm̃ est
putaret(ur) q(uod) nõ sp(er) fuerit s(ed) ee cepit Si tm̃
diceretur erit putaret(ur) nõ ee modo sicut
ergo q(uod) semp(er) fuit est et erit ut del
ligat(ur) q(uod) nec cepit nec desijt vel desit
nec desinet esse de hoc Aug(ustinus) sup(er)
Iohem ita ait cũ de sempiterna re
p(re)te(r)ita dicat(ur) est cum nob(is) hoc dr̃ fuit et
erit fuit q(uia) nunq(uam) desijt erit quia
nunq(uam) deerit est quia semp(er) est non
p(re)terijt q(ua)si q(uod) nõ maneat nõ oritur
q(ua)si q(uod) nõ erat Sed ergo nr̃a locucio
p(er) tpa valetur de eo vere dici(tur) illa tpa
tpib(us) qui nullo tpe defuit ul deest

vel decit / Et ideo non in p / si de spiritu

veritatis / veritas loquetur dixit per futurum

Quecumque audiet loquetur / audiet scilicet ab eo

a quo procedit / audire illius est scire

id est esse / a quo quod est illi essentia / ab

illo audientia et scientia / quia non est aliud quam

essentia / audiet ergo dixit / de eo / quod

audivit / et audit id est quod scivit scit

scit et sciet / Ecce hic dicit Augustinus verba

cuiuslibet temporis dici de deo / quod ipse est

Exponit deinde secundum dictum quod deus / non novit preteritum vel futurum / volunt enim dicere quod deus non precedit nec aliquid in eo / nec est futurum tali modo quod ea non constat. Et ideo ea verba futura dicuntur de deo / non distinguunt modo temporales in deo / sed consistentia divina simpliciter insinuant / Aliud concludit prius quod est deus ipse dicitur esse et conversa et confirmat istud per sillogismum ... quod esse non est accidens deo / sed subsistens veritas ...

Illud est / quod Ieronimus dicit / ita

intelligendum quod non novit fuisse vel futurum

esse/ sed tantum esse . i. tunc dicitur de deo/ quod fuit/ vel erit/ non sic intelligendum quod preteriit/ vel futurum sit/ sed existat simpliciter/ sine aliquo temporali motu/ licet enim verba substantiva diversorum temporum de deo dicantur/ ut fuit/ est et erit/ non tamen temporales motus/ tunc designant/ scilicet preteritum vel preteritum imperfectum/ vel preteritum perfectum/ vel preteritum plusquamperfectum/ sed eternam existentiam divinitatis simpliciter insinuant/ sed ergo solus proprie dicitur eternus vel esse/ unde

Hylarius in viii libro de trinitate ait/ Esse non est accidens deo/ sed subsistens veritas/ et manens causa/ et naturalis generis proprietas

[...]tem tenendum in quo tractat de divine essentie immutabilitate/ et vult istam quod solus deus esse dicatur/ et vere/ et proprie/ est immutabilis quia deo nullus potest quicquam mutare sed omnia alia a deo/ quidem est de sui natura mutabilia sunt/ quod patet per Augustinum v de trinitate solus enim deus habet immortalitatem/ iste [...] apud quem non est transmutatio [...] iste epistola [...] c. i. mutabis ea [...] iste Augustinus libro viii super genesim c. xxiii dicit quod deus nec per loca nec per tempora movetur iste Malachie iii ego deus et non mutor/ sed quod omnia alia a deo sit mutabilia/ et penitus mortalia/ declarat quia de anima nostra/ que vivit mortalis et que moritur peccato et ideo dicit apostolus ad Romanos vi ita vos estimate mortuos quidem peccato viventes autem deo Item angeli ab initio sunt peccabiles natura licet iam non sunt impeccabiles ex gratia ex hiis concludit cum apostolo quod solus deus habet immortalitatem/ quia ex sua natura non potest mutari ab esse ad non esse/ nec ex

[illegible] **distinctio** [illegible]

aliqua mutatione sive spirituali sive actuali potest pervenire. Ex hiis omnibus concludit dicens esse incommutabilitatem, que sit sine mutatione omni tamen. Non mutatio quandoque contingit in abiectione alicuius forme, ut cum de sciente fit ignorans, vel in sola receptione forme, ut cum de ignorante fit sciens. Et talis dicitur parva mutatio, sed magna quando fit mutatio in utroque, ut quando aliquid abicitur et aliquid recipitur, sicut cum fit de albo nigrum. Et nulla talis in deo habet locum, non quia ubicumque est abiectio vel receptio ibi est quedam passio et potentia passiva, sed in deo qui est purus actus, locum habere non potest. Non ibi incommutabilis dicat. B. vero incommutabilitatem in deo tamen ostendit primo omnium per mutabilitates omnis enim motus procedit ab immobili, quia cum movetur magis stat cubitus, cum movetur cubitus stat humerus. Et probans dicit omne quod movetur ab alio movetur, et devenimus est ratio ad primum immobile. Secundum est ordinis stabilitas, quia ut dicit Augustinus in libro de fide ad Petrum in rebus maxime mobilibus est maxima stabilitas, sicut in primo mobili et in aliis speciebus. Et hoc ex alio non est, nisi quia propinque sunt illi quod stabile manens dat cuncta moveri ut dicit Boetius. Ex mutationibus proprietas, quia omne quod movetur aut movetur in loco et hoc in deo esse non potest, quia simul immensus est et ubique est, aut movetur in tempore et successione et hoc in deo non est, quia deus eternitas est, aut in variatione formali et hoc in deo non est, quia purus actus est et summa simplicitas est. Et mihi obmissis ratiocinationibus prima et 3a solidum est propriissimum **De incommutabilitate dei hic agit**

Dei autem solius essencia proprie incom-

mutabilis dicitur, quia non mutatur

nec mutari potest. Unde **Augustinus** in v. li.

de tri. Alie inquit essencie vel substantie ca-

piunt accidentia, quibus in eis fiat vel

magna vel quantacumque mutacio, deo

autem aliquid huiusmodi accidere non potest

et ideo substantia sola vel essencia que deus

incommutabilis est, cui profecto maxime

[illegible]

Octava

ac verissime competit esse. quod enim mutatur
non servat ipsum esse et quod mutari potest etiam si
non mutetur potest quod fuerat non esse. ideoque illud so-
lum quod non tantum non mutatur verum etiam mutari
non potest omnino verissime dicitur esse. i. substantia patris
et filii et spiritus sancti. Ideoque apostolus de deo
loquens ait qui solus habet immortalitatem. Ut
enim ait Augustinus in primo li. de trin. cum anima quo-
dammodo immortalis esse dicatur et sit, non diceret
apostolus solus deus habet immortalitatem nisi quia vera immortalitas
immortalitatem nisi quia vera immortalitas incom-
mutabilitas est quam nulla potest habere creatura
eam solius creatoris est. unde Jacobus ait
apud quem non est transmutatio nec vicissitu-
dinis obumbratio. Et David mutabis
ea et mutabuntur tu autem idem ipse es. Sed
Augustinus super genesim dicit quod deus

nec per loca nec per tempora moueri creaturam
vero per tempora et loca / per tempora moueri est per
affectiones commutari / Deus autem nec lo
co nec affectione mutari potest / Vnde per prophetam
ait / Ego deus et non mutor / qui est immu
tabilis solus / vnde vere solus dicitur habere
immortalitatem / quoniam omni enim mutabili natura
ut ait augustinus contra maximinum / nonnulla
mors est / ipsa mutacio / quia facit aliquid
quod erat non esse / vnde ipsa anima humana
que ideo dicitur immortalis / quia secundum modum suum
nunquam desinit viuere / habet tamen quandam
mortem suam / quia si iuste viuebat / et peccat
moritur iusticie / si peccatrix erat et iu
stificatur / moritur peccato / ut alias eius mu
taciones taceam de quibus modo longum est
disputare / et creaturam celestium mori

potuit, quia peccare potuit. Unde et angeli peccaverunt et demones facti sunt, quorum diabolus princeps; et qui non peccaverunt, peccare potuerunt; et cuicumque creature rationali prestatur ut peccare non possit, non est hoc nature proprie, sed dei gratie. Et ideo solus deus, ut ait apostolus, habet immortalitatem, qui non cuiusquam gratia sed natura sua, nec potuit nec potest aliqua conversione mutari, nec potuit nec poterit aliqua mutatione peccare. Proinde ut ait Augustinus in libro i de trinitate: Substantia dei sine ulla sui commutatione mutabilia facit, et sine ullo suo temporali motu temporalia creat. Itaque et nosse (licet sit difficile) oportet. Vere ergo ac proprie incommutabilis est illa divinitatis essentia, que sine sui mutatione cunctas condidit ~~creaturas~~ naturas.

distinctio

Sexta quarta et 3a pars principalis et dividitur in plures partes. Ubi tractat de simplicitate dei et ostendit quod essentia divina proprie est simplex. Simplex quia in ea nullo modo invenitur diversitas nec partium nec accidentium nec formarum nec variatio nec multitudo est in ea. Et ad huius evidentiam notandum quod simplicitas ...

Eadem quoque sola proprie ac vere simplex est

ubi nec partium nec accidentium seu quarumlibet

formarum ulla est diversitas sive varia

tio vel multitudo. Ut autem scias quo

simplex sit illa substantia ut te docet Augustinus

in libro vi de trinitate

Quare sit multiplex creatura et non simplex

Animadverte primo quare omnis creatura sit

multiplex et nullo modo vere simplex. Et primo

de corporali post de spirituali creatura. Cor

poralis utique creatura partibus constat

ita ut sit ibi alia pars maior alia

minor et maius sit totum quam pars quaelibet

et in unoquoque corpore aliud est magnitudo

aliud color / aliud figura sicut cum et diminuta
tota magnitudine manet idem color et
eadem figura / et colore mutato / manet eadem
figura / et eadem magnitudo / ac per hoc multi
plex esse conuincitur natura corporis / simplex autem nullo modo

Hic magister de creatura spirituali ponit aliquam questionem istam scilicet nulla alia creatura
a deo / est omnino simplex probatur quia cuilibet tali / accidit diuersitas multiplicitas
et mutabilitas quedam specialiter quantum ad accidentes / et hoc declarat de anima intellectiua in qua
reperiuntur scientia / ingratia / leticia / tristicia / et similia / ergo licet vero corporibus dicatur simplex
tamen non est vere simplex / similiter de angelo per totum / Ex hiis infert questionem quod nulla
creatura est simplex / et quia nullum mutabile est simplex / omnis creatura est mutabilis
igitur / nota quod anima in aspectu quo ad scientiam / est artificiosa / quo ad priuata / iners
aut sine arte / quo ad inuentorem acuta / quo ad veterem memoriosa / anima in affectu
de futurorum bonorum cupida / malorum timida / de presentium bonorum leta / et malorum
presentium tristis / patet ergo quod nec ibi contrarietates seu qualitates sunt simplicibus et immu
tabilitas composito et mutabilitas patet. Dicit ibi / et in qualibet parte
eius tota / licet aliqui dixerint / animam tantum essentialiter esse in aliqua parte corporis ut
in corde sed tamen potentiis toti corpori influere / tamen b. augustinus / cuius sententiam hic
magister prosequitur anima considerata secundum suam essentiam prout est forma et essentia / est in
toto corpore / et qualibet eius parte / sed anima considerata secundum totalitatem potentie prout
ipsa est motor secundum suas potentias / sic anima est tota in toto / et est in diuersis
partibus corporis / secundum omnes potentias sed tantum diuersas / et racionem istius assignat b.
thomas quod nulli substancie simplici debetur locus / nisi secundum relacionem quam habet ad corpus
Anima autem ad corpus comparatur ut eius forma / a qua totum corpus et quelibet
pars eius habet esse perfectum / sicut a forma substantiali et ideo ut patet in toto est
et tota in qualibet parte / sed quia potentie eius non sunt partes corporis principales
ymmo aliquae sunt potencie anime / quibus non est possibile perficere aliquid corporis
sicut sunt potentie intellectiue / alie autem sint potentie / que sunt esse perfectiue corporum / non
tamen anima omnibus eis influit in qualibet parte corporis / exemplum enim non quelibet
pars corporis est susceptiua caloris et complexionis / et ideo non recipit in aliquo nisi
secundum proporcionem recipientis / et ideo non eandem perfectionem recipit ab anima auris et oculus

Hic de spirituali natura ostendit quod sit et non simplex etc.

Sententia Augustini .vj. de trinitate c. vj.

Creatura quoque spiritualis ut est anima, in
comparatione quidem corporis est simplex, sine com
paratione vero corporis, multiplex est et non
simplex. Que ideo simplex dicitur respectu
corporis, quia mole non diffunditur per spacium
loci, sed in unoquoque corpore et in toto tota est
et in qualibet eius parte tota est, et ideo cum
fit aliquid in quavis exigua particula
particula corporis quod sentiat anima, quamvis non
fiat in toto corpore, illa tamen tota sentit, quia
totam non latet. Sed tamen nec in ipsa anima vera
simplicitas est, cum enim aliud sit arti
ficiosum esse, aliud inertem, aliud acutum,
aliud memorem, aliud cupiditas, aliud
timor, aliud leticia, aliud tristicia, possint
que hec et alia innumerabilia huiusmodi
in anime natura inveniri, et alia sine
aliis, et alia magis, alia minus, manifestum

est non simplice sed multiplice esse cre-

aturis, nichil enim simplex mutabile est.

Est autem creatura mutabilis; nulla

ergo creatura vere simplex est.

Deus verus et si multipliciter dicatur vere

tamen et summe simplex est. dicitur enim ma-

gnus, bonus, sapiens, beatus, verus et

quicquid aliud non indigne dici videtur,

sed eadem magnitudo eius est que sapientia,

non enim mole magnus est sed virtute, et eadem

bonitas que sapientia et magnitudo et veri-

tas. Nec tamen est ibi aliud ipsum beatum esse,

et aliud magnum aut sapientem aut verum

Qualiter

aut bonum esse aut omnino esse. Deus sim-

plex sit, cum multipliciter dicatur.

Hic diligenter notandum est, cum dicat

Aug. solum deum vere simplicem esse, cum
dicat eundem multipliciter dici, sed hoc non propter
diversitatem accidentium vel partium dicit
sed propter diversitatem ac multitudinem no-
minum que dicuntur de deo, que licet
multiplicia sint, tamen unum significant
scilicet divinam naturam. Hec enim ita non accipiuntur
cum de illa incommutabili eterna que substantia
incomparabiliter simpliciore quam est animus
humanus, dicuntur, quemadmodum cum de creaturis.
Unde Aug. in li. vi de trin. Deo
hoc est esse quod est fortem esse vel sapien-
tem esse vel iustum esse, et siquid de illa
simplici multiplicitate vel multiplici
simplicitate dixeris quo substantia eius signi-
ficatur. Humano autem animo non hoc est esse quod est
fortem esse aut prudentem aut iustum. Potest enim
esse animus et nullam istarum habere virtutem.

Aug. ... nichil ... accidens in deo, quia nichil mutabile aut amissibile

Humano autem animo non est hoc esse quod est fortem esse aut prudentem aut iustum, aut temperantem. Potest enim esse animus et nullam istarum habere virtutem.

Hic magister probat per dictum Augustini v li. de trin. quod hec nomina que predicantur de deo non significant diversitatem accidentium in deo, quia ipse est magnus sine quantitate, bonus sine qualitate etc. Et nota quod removet a deo omnia predicamenta. Et in hoc quod dicit sine indigentia creatorem removet a deo dependentiam ad creaturas vel a creaturis et predicamentum relationis etc. Hic nota hoc quod dicit sine qualitate etc. Hec nomina generum in divinis reperiuntur, quia si queratur quomodo differt in deo magnitudo et bonitas, quia licet ipsa, ut dicit petrus de tharantasia, sint idem in re, tamen differunt ratione, non possunt aliter nisi quia magnitudo significat divinam essentiam per modum quantitatis et bonitas per modum qualitatis. Unde si queritur qualis est deus, respondetur bonus sapiens etc. Tamen illa in divinis reperiuntur non prout habent rationem generis, quia deus in nullo genere est. Et ad hoc significandum Augustinus removet a deo nomina generum in quantum genera sunt. Sine indigentia creatorem creature non dicit sine relatione creature. Dicit petrus de tharantasia: Augustinus circa intendit a deo excludere relationes temporales et respectivas, quia illa non sunt sine dependentia ad sua correlativa. Deus cum non sit dictus ad creaturam quod reperitur dicere ad ipsam, sed ita quod omnis creatura refertur ad eum. Et ideo dicit sine indigentia. Adiungit secundum hoc thomas: quia deus propter seipsum solum omnia facit et ideo agit sine indigentia, omnia autem alia indigent ipso et propter consecutionem operantur. Sine habitu omnia continentem dicit hoc thomas: continere aliter est in corporalibus, aliter in spiritualibus, quia in corporalibus quod inest continetur ab eo in quo est sicut aqua a vase, in spiritualibus autem quod inest continet illud in quo est sicut anima continet corpus. Deus ergo qui est in rebus sicut continens ipsas non dicitur inesse, sed habens habitum in habitu est, ut continetur ab eis localiter et includitur, sed quadam virtuali continentia. Et ideo deus dicitur intra omnia et extra omnia, quia non est inclusus. Hic glossa hoc notat magister: **Tanta est dei simplicitas quod nulli predicamentorum subiacet.**

Quod autem in natura divinitatis nulla sit accidentium diversitas, nulla penitus mutabilitas, sed perfecta simplicitas, unde Augustinus in v li. de trin. dicit: Intelligamus deum, quantum possumus, sine qualitate bonum, sine quantitate magnum, sine indigentia creatorem, sine situ presidentem, sine habitu

omnia continentem sine loco ubique totum sine

tempore sempiternum sine ulla sui mutatione

mutabilia facientem nichilque patientem. Quisquis

ita deum cogitat, etsi nondum potest invenire quid

sit omnino, pie tamen cavet quantum potest aliquid

de illo sentire quod non sit

Infert ergo dicens ex his predicamenta non proprie dicuntur de divina essentia sive natura. Et hoc sic intellige: ex nullis conceptibus et in aliquo predicamento reperibilibus, quo deus sit, sic potest comprehendi ... quia incomprehensibilis est ... divina natura nullis accidentibus est subiecta. Notat Allexander quod predicamentum unius ... sub alio ... non est in divinis est coordinatio predicabilium ... nec universale nec particulare ... ordo nature ... filius a patre ... in divinis ... predicamenti ... quedam ... quedam ibi ... trinitate ... generalissimum ... specialissima ... spiritui sancto aliud est quod est ... filio qui est a patre ... superioritas et posterioritas ... et inferioritas ... in divinis locum non habent ...

Certe si subtiliter intendas hoc atque

predictis aperitur illa predicamenta artis

dialetice dei nature minime convenire

que nullis subiecta est accidentibus

Sed hic magister infert aliud quod est ex dictis et vult dicere quod deus proprie loquendo non dicitur substantia, et quia substantia dicitur a subsistendo sicut essentia ab esse, sed deus nulli subsistit aut substat, igitur etc. ... impositionis nominis, dicitur enim a substando, quia substat accidentibus ... non quod habet rationem proprie subsistentis, sic propter ... quod est de eo ...

Quod deus non proprie sed abusive dicitur substantia

Unde nec proprie dicitur substantia, ut Augustinus ostendit in libro VII de Trinitate. Sicut ab eo quod est esse appellatur essentia, ita ab eo quod est subsistere dicimus substantiam, si tamen dignum est ut deus dicatur subsistere. Hoc enim de his rebus digne intelligitur in quibus subiectis sunt ea quae in aliquo subiecto esse dicuntur, sicut in corpore color aut forma. Corpus enim subsistit et ideo substantia est. Res ergo mutabiles et non simplices proprie dicuntur substantiae. Deus autem si subsistit ut substantia proprie dici possit, inest in eo aliquid tamquam in subiecto, et non est simplex. Nefas est autem dicere ut subsistat deus et subsit bonitati suae, atque illa bonitas non substantia sit vel potius essentia, neque ipse deus sit bonitas sua, sed in illo sit tamquam in subiecto. Unde manifestatur deum abusive

verbum vocale sunt nomine usitatiori intelligentia ... generaliter scientia quod vere et proprie dicatur, ita ut fortasse solum deum oporteat dici essentiam. Est enim vere solus, quia incommutabilis est.

Tamquam quid in quo requiritur ostendendo per auctoritates Hylarii, Boetii et Augustini
et Ysidori quod deus sit summe simplex. Et primo dicit Hylarius quod deus, cum sit vita, non
est ex partibus compositus vel compositionibus, et ipse, cum sit virtus, non est ex infirmis et
instabilibus elementis, et cum sit lux, non est ex obscuris partibus (initio) et cum
spiritus non est ex partibus dispariis vel corporibus. Secundo dicit idem Hylarius alibi quod deus non est
compositus sicut humana natura. Tertio Boetius quod deus est summe simplex, quia illud est
summe simplex quod est vere unum, in quo nullus est numerus accidentalis, et quod
nulli accidenti est subiectum. Idem patet per Augustinum quia illud est summe simplex quod est
pura substantia et in quo non est aliud praeter substantiam. Tertio adducit aliam auctoritatem Augustini
ad idem et Ysidori. Verumtamen ubi non est compositio. Illa quattuor concluduntur a deo quattuor genera
compositionum. Primum est cum aliquid componitur ex principiis essentialibus ut ex materia et forma.
Secundum cum aliquid substantialiter componitur ex partibus (verbi gratia) ... Unius compositi est et non parvum
cum aliquid ... oportet quod ex ... quia deus vita est, si vita divina esset aliquid ut compositum
... habet esse nec
illud componitur non esset ... sed in composito ... in deo quia deus non habet aliquam
formam sed totum compositum ... et ita probat Hylarius ... compositum est ... ex principiis
admixtum quod non sit vita. Et ita hanc a deo concludit dicens neque qui vita
principiis naturalibus sicut sunt materia et forma. Hanc a deo concludit dicens neque
est ex infirmis ... materia ... simul et forma dicitur
instabilibus et ita infirma ... compositum est mixtum ex mixtilibus ...
concludit cum dicit neque qui lux est ex obscuris ... quia ubi mixtio
ibi quaedam formarum confusio et ita obscuritas, sicut patet in diaphano ...
est animalis ex partibus dispariis sicut ex anima et corpore. Hanc concludit dicens neque
qui spiritus est ex dispariis formalis est. Deus ergo non potest esse ex diversis quia
vita est per essentiam, non potest esse ex ... et infirmis quia virtus est per essentiam,
non potest esse ex mixtis et obscuris quia lux est per essentiam, non potest esse ex dispariis
et dissimilibus quia spiritus est per essentiam. Summa ergo actualitas, summa potestas,
summa claritas, summa spiritualitas non permittit in deo esse aliquam compositionem.
Unde ex his quattuor compositionibus capiuntur quattuor rationes probantes deum simplicissimum esse. Hic B. vero

Quod non est aliquid in deo quod non sit deus

Huius autem essentiae simplicitas
ac sinceritas tanta est, quod non est in ea aliquid

[illegible]

quod non sit ipsa, sed idem est habens et quod
habetur. unde Hylarius in vij li. de trin. ait
non ex compositis deus, qui vita est subsistit,
neque qui virtus est ex infirmis continetur,
nec qui lux est ex obscuris coaptatur, nec
qui spiritus est ex disparilibus formabilis est. totum
quod in eo est unum est. Idem in viij li. de trin.
non humano modo ex compositis est deus ut
in eo aliud sit quod in eo habetur et aliud sit
ipse qui habeat, sed totum vita est natura scilicet
perfecta et infinita, et non ex disparibus consti-
tuta, sed vivens ipsa per totum. De hoc eodem
Boecius in primo li. de trin. ait Quod vero
hoc vere unum in quo nullus numerus, nullum
in eo aliud, preter id quod est. neque enim subiectum
fieri potest. Augustinus quoque in li. de fi. ad pe. ait
In dei substantia non est aliquid quod non sit substantia,
quasi aliud ibi sit substantia, aliud quod accidat substantie.
Sed quicquid ibi intelligi potest, substantia est. Sed hec

de visione immediata que est in patria ... est quod dicit ... intelligatur de visione mediata que est per creaturas ... intelligi debet de visione ... Augustinus ... in ...

dici pnt et credi facile videri aut nisi
puro corde non pnt. Idem in li. xv de
trin. dicit habet in natura unigenitus tum ut
qui habet hoc sit quod habet sic immuta
bilis simplex quod substantia. unde Isidorus ait
deus simplex dicitur sive non amittendo qd
habet seu quod aliud non est ipse et aliud qd
in ipso est.

Hic vult ostendere quod cum summa simplicitate divine essentie stat personarum pluralitas. Hanc probat auctoritate Augustini ... in qua vult ... in divina natura sit personarum trinitas ... quod denotat ista propositio in cum dicitur trinitas personarum est in essentia vel natura et cum dicitur essentia est in personis ... sed hoc contra grammaticos quod grammatici ... hec propositio est ibi nota intransitionis sed dicit Hugo ... sicut in hac ... est in ... quod omnis propositio sit transitiva ... albedine propositio est nota inherentie sic in prima videlicet trinitas personarum est in essentia sed in 2a essentia est in personis propositio nota est ... quod theologus loquitur ... grammatico ... et tunc ibi ut hec albedo est in sorte ...

Regula optima est hoc quod ... vult talem regulam ... sequente hoc verbo habet cum accusativo tunc si actus non sit relativus et ipse est vel ... ut pater habet divinitatem semper pater actus ... sed si actus est relativus tunc non ... ergo pater est divinitas ... filium ... pater est filius ... non quod paternitas non est relativus ... significat relative ... pater habet paternitatem ergo pater est paternitas ...

Et cum tante simplicitatis atque sinceritatis
sit natura divina est tamen in ea personarum trinitas.
unde Augustinus in li. xi de ci. dei ait non
propter hoc naturam summi boni simpliciter dicimus

quia pr͂ ẽ in ea solus aut filius solus ·i·

ca aut sp̄s s̄c̄s solus ·x· quia sola ē ista

nomi͞n trinitas sine subsistentia p̄sonaꝝ sicut Sa

bellianj putauerũt / ẽ ideo simplex dicitur

quia est hoc quod habet / excepto q̄ relatiue q̄ꝝ

· s̄· hec est altera

p̄sona ad altera dicitur / nec ẽ ipa s̄ nã vtiq͂ pr͂

habet filiũ ad quẽ relatiue dic̄r / nõ tñ est filius

et filius h̄t prẽ / nec tñ pr͂ ẽ / ipẽ s̄ in quo uo

ad semetipm̄ dr̄ / nõ ad alterũ / hoc ē quod

habet / sicut ad semetipm̄ dr̄ viuꝰ habẽdo

vitã / et eadẽ uita ipẽ ẽ / ppter hoc itaq͂ nã

hec dr̄ simplex / q̄ nõ sit aliud habẽs et

aliud id quod habet / sicut in ceteris rebus

est / nõ enim habẽs liquorẽ liquor ẽ / nec corpus

color / nec aia ẽ sapiã / sicut enim d̄r ydeo

tas / q̄ inta est vnitas / inmutablitas / sim

plicitas / puritas / dĩne s̄bẽ iusta in f

mitatẽ inc̃ valitudine assignauim̃

n° 4 ar[ticulus]

8 **Utrum soli deo conveniat proprie esse et vere.** Et quod non, nec esse simpliciter, quod sic.

Ex prima parte patet per magistrum dicentem quod simpliciter solum abusive dicitur de deo. 2° sic: esse non recipit magis et minus, ergo una res non magis vere habet esse quam alia. Consequentia patet. Ad esse sit terminus essentialis. 3° sic: sequitur quod nulla res habet esse nisi deus, quod patet tamen quod proprie soli conveniat; falsitas patet de se, quia tunc tantum esset unum ens. 4° sic: agens equivocum non communicat eum effectum in ratione qua largitur effectum, sicut sol qui est causa equivoca caloris non est calidus; igitur deus qui est causa equivoca creature et largitur ei esse non communicat cum ea. Oppositum patet per beatum Jeronimum ad Marcellam sicut allegat magister in littera, ubi dicit deus solus deus vere nomen essentie retinuit; sed esse dicitur ab essentia.

Notandum quod aliquid convenire alicui dicitur dupliciter: vel quia in se a propria natura vel per participationem ab alio. 2° notandum quod proprium etiam dupliciter: uno modo prout distinguitur contra translatum, ut sic proprie vere convenit homini et prato translative; alio modo prout distinguitur contra commune, sicut dicimus rationale proprie convenit homini, sentire vero est commune homini et bestiis, licet utrique illorum insit homini. Sit ergo prima istarum: nullus terminus prout univoce dicitur de deo et de creatura; patet sic, quilibet perfectionalis predicatio vel terminus perfectionalis dictus de deo et de creatura dicitur de deo primissime per essentiam et non participative ab alio, sed non sic convenit creature; ergo talis magis sit analoga predicatio quam univoca; et assumpta sic patet, et notum est de se. 2a: esse non convenit secundum eandem rationem creature et creatori; patet, nihil quod deo convenit creature eadem ratione univoca per pretensum; sed esse sine deo proprie. 3a: esse infinite perfecte convenit deo; patet tam perfecte convenit deo quod perfectius ipso est; sed infinite perfecte est, ergo etc. 4a: esse creature comparatum ad essendi perfectionem non meretur dici esse; patet, ut sic omnis creatura infinite deficit ab esse in potissima sua ratione considerata; ergo quarta vera; 5a: sed de se et in primis nulla creatura sit deo equalis. Ex illis infero primo quod capiendo esse in potissima ratione sui non convenit creature prout ut sic solum convenit deo. 2° infero quod esse in potissima sua ratione capiendo vere et proprie convenit deo, ergo conclusio vera. 5a: esse in sui ratione prout extendit se ad esse per participationem convenit creature; patet quia vere creatura dicitur ens sive essentia per participationem; igitur quarta vera. Patet eadem in ordine nature ab essentia dicitur esse sicut enim valet ens et essentia convenientis nominantur; patet quod quodlibet ens sit sua essentia; patet quia esse rei non distinguitur ab essentia in re; patet quia vel tamen. Ex illa infero aliam quod esse rei non distinguitur ab essentia secundum rem; patet quod vel esse rei est ipsa res vel accidens rei distinctum; si primum habetur intentum, si secundum tunc esset unum illorum esse sine alio, et posset contra esse sine esse vel esse animale esset unum illorum esse sine alio. Ex illa sequitur quod communis dictus esse rei fuisse abeticus quod est simpliciter falsum. 6a: loquendo consequenter de esse et tamen essentias non est falsa; patet quod sic et eius ratio. 7a: de ratione distinguitur contra commune; patet quod sic secundum rationem communem non soli deo convenit proprie esse prout licet proprie distinguitur contra commune; patet quod sic convenit et deo et creature, ergo quarta vera. 8° licet secundum se et secundum id esse non suscipiat magis et minus secundum intentionem, tamen esse in diversis gradibus unum magis perfecte et reciproce convenit secundum rationes perfectionis quam alteri; patet quia esse secundum rationem communem convenit creature et deo, et convenit secundum rationes perfectionis deo quam creature, licet non predicetur cum hoc tamen quo ad perfectionem verius convenit deo quam creature. 9a: suscipit adverbia magis et minus; 9° quod eadem proprie primo soli deo convenit proprie esse; patet, quia sibi soli non convenit esse secundum translationem, sed omnibus aliis aliquo translative convenit, puta secundum filiis in alio vel contentis. Ergo etc. Ad rationes ad primam dico quod nullum illorum

ad rationes

sp̄ sp̄ca dicit̄ a spirando / sed 2m patet p ultimam qonem / sed 3m quia et quia
ca^o esse 2m potissimum suum statum quia ut sit nulli alteri que / sed 9m dicendum
q agens equiuocum nō quiescit eius effectum rōne spēcifica tm̄ oportet q conueniat eum eo
in trāscendētibꝫ sicut in rōne entis uel esse

Nunc ad distinctionem

Ista ē distinctio nona et continuat̄ ad precedentes sic / Supra declaratum ē de pertinentibus
ad essentiam dei uel ad sbam / hic incipit determinare de ptinentibꝫ ad psonas / uel
sic ultimo determinatum est de simplicitate diuine essentie / que tante simplicitatis ē 2m dictum
q nulli predicamento subiaceat / sed quia essentia et psona idem sunt ō essentia / ideo crederet
aliquis / q sicut ē una essentia / ita tm̄ esset una psona in diuinis / ideo diuiditur
tota de simplicitate diuine essentie / magister determinat de duplicitate psonarum / pmo
determinat de coeternitate filij cum patre / ponens auctoritates augustini ambrosij et hylarij / hoc
ostendendum 3 hereticos / qui hoc negabant / et quia filius coeternus ē patri / ideo postea querit
utrum melius dicatur filius sp natus / uel semp nascitur / et de hoc ponit auctoritates sanctorum
que uidentur sibi inuicem contradicere / gregorij / augustini in hoc concordare / q melius sit dicere
semp natus ē / q semp nascitur / origenes et hylarius econtra / sed p adulterium eorum intendens
utrumq̄ bn̄ dici / pmum eiꝫ hic dicitur / concedentes uerbum uel preteritum perfecti temporis / quia
quod significat rem pfectam sine imperfectione / et pns / sm quod dicit rem / que incipit
esse / et nō ē pfecta cum quod dicit pns ē cuius pars preteriit / et pars futura ē / et hic
respectu / melius dicit̄ filius dei semp natus ē / et semp nō est eternitate in filio / quia
natus ē / pfectum / et hoc ponit respectu hec est ficta / filius dei nascitur / secundi non
habentes respectum ad hoc / 2m q uerbum pntis temporis importat pntiam et pteritum pteritionem /
et in diuina essentia omnia sunt pntia et nichil pteritum / ideo sic exemplo sunt / et ita
2m duplices respectus utrumq̄ bn̄ dicit / nō enim q melius dicatur de filio dei sp natus
ē / q cum secula ē natus / eximius utrumq̄ uerum sit / quia sm importat plus q 2m / scꝫ etiam
semp enim dicit quod nunquam incipit nec desinet / ante secula autem / tm̄ q nō
incipit / hunc p totum / Et ista distinctio diuiditur ō noue capitula in quorum pmo
pmittit quid sit tenendum et uult eum hic tenendum est q pr et filius et spūs
sanctus sunt natura unum scꝫ unus deus / et q pr nō ē aliud a filio / uel a spū
sancto / sed ē alius / et sunt uera ō psonis distincti / et coeterni / et hic pbat p augustinum
de fide ad petrum / Sciendum nō ibi / Eximius psonalis / dicit b. v. cum in deo ē singularis
alietas et pprietas / sed in creaturis nō reperit̄ / quia ibi ē alietas suppositi / cum econtra
unitate nāe / et ideo singulari modo oportet exprimi / et quia masculinum genus
importat quandam distinctionem / ideo respicit psonam / sed neutrum genus / quia indistinctionem
importat / respicit naturam / et ideo alius / psonalem alietatem importat / sed aliud duplicem
dicit neutrum genus hoc sortitur / et ideo importat duplicem absolute / et semper hz coniunctionem /
scꝫ masculinum genus tenet̄ adiectiue / simul semper / et ideo potest duplicem ea ratione psonales
sed alius ē pr / alius filius / si aut hoc adiectiue ponitur / tunc tm̄ concludit / tunc de
signat duplicem coniunctionem / et ideo hic ē ficta pr ē alius deus a filio / et simili neutrum
genus tenet̄ adiectiue / tunc adiungitur tantum psonali / et alietatem importat / sed pr ē aliud
suppositum a filio / hoc aut nō coniungit eo uera significatione / sed ex eo q alietas

significata in masculino et in neutro, non autem restituitur. Hec thomas. Non ubi genitus est a patre filius et ideo alius. Unde hec que tenetur dicit pater de thomas divina generatio dat genito esse filiale, non quidem esse quod est essentia, quia licet essentia per generationem communicatur non tamen generatur, sed solum quod ypostasis vel persona. Et quod nulla res generat seipsam ut dicit anselmus nec natura permittit nec intellectus capit ipsum ab alio esse, esse illud de quo est. Et ideo oportet quod distinguatur in divinis persona generans a persona genita, non ideo quia aliquid absolute, quod idem est utrisque, sed quod ea ... genita alia generantis. Et unde quod illa que hec locutio: Unde ibi coeterne enim sibi sunt. Et sic non sequitur coeterne et eterne, quia tres eterni. Quod b v dicit nomina significantia substantiam in divinis esse in triplici differentia, quod quedam sunt substantiam proprie, sicut est nomen deus et hec nullo modo dicuntur pluraliter sive sit substantivum sive substantivatum, ut est nomen eternus prout accipitur in symbolo. Alia sunt substantiam proprie adiective sed adhuc adiective tenta, et illa transeunt in ... sed ... et dicuntur pluraliter, et de talibus generis sunt verba et ... Alia sunt que important substantiam in adiective connotando aut relationem mutuam, qualia sunt coeterni, coequales etc. Et talia ... duplici ratione pro dicuntur pluraliter, et ratione consignificationis seu modi ... et ratione quod ... plurales modus significat forma quotiens. Non ergo sequitur coeterne ergo eterni. Et sic dicitur pluraliter ... substantiam proprie adiective significante. Et non est in adiectivis adiective tentis, non etiam sit substantiam proprie adiective, ut deus etc.

De distinctione personarum. Distinctio nona

Nunc ad distinctionem personarum accedamus. Teneamus igitur ut dicit Augustinus in libro de fide ad petrum: patrem et filium et spiritum sanctum unum esse naturaliter deum, nec tamen ipsum patrem esse qui filius est, nec filium ipsum esse qui pater est, nec spiritum sanctum ipsum esse qui pater est aut filius. Una est enim essentia patris et filii et spiritus sancti, in qua non est aliud pater, aliud filius, aliud spiritus sanctus, quamvis personaliter sit alius pater, alius filius, alius spiritus sanctus.

Hic de coeternitate filii cum patre

Genitus est enim a patre filius, et ideo

...t in in divinis pr pt prior filio / et videtur quod sit / quia principium est prius eo cuius est principium sed pater est principium
...in igitur est prior filio et filius est posterior ergo quod ratio est filium esse coeternum patri quia pater ab eterno
...t pater igitur filius ab eterno fuit filius sed deus est lux principium [illegible] id quod est prius pt eo cuius
... principium in causis (vide in in deo principium non sunt correlativa in deo aut illo quia [illegible] id quod
...id sunt s. causa ratione dicta sed [illegible] quod adminicula referuntur sunt [illegible] ratione
... dicitur et [illegible] pater et filius sunt [illegible] coeterni / et videtur quod quia [illegible] tres [illegible] plures eterni quod est [illegible]
...symbolum athanasii in quo dicitur non tres eterni sed unus eternus [illegible] quia [illegible] coeternum [illegible]
... ergo dicebat [illegible] quod [illegible] sunt [illegible] ut pater et filius et spiritus sanctus sunt tres [illegible]
...quia [illegible] in scriptura [illegible] tres eterni [illegible] quo et [illegible]
...[illegible] legitur [illegible] sed [illegible] videtur [illegible] symbolum anastasii ideo non
...[illegible] sunt in re quod [illegible] tres [illegible] [illegible] eternus quibus
...[illegible] eterni [illegible] sunt plures eterni [illegible] pater et filius et [illegible] eterni
... pater et filius sunt eterni [illegible] sunt plures [illegible] eterni [illegible]
... eternitas [illegible] dicitur [illegible] et videtur quod [illegible] eterni [illegible]
... quod non pt non [illegible] sed multa sunt [illegible] sed [illegible] et [illegible]
... plura sunt eterna ergo eternitas [illegible] quia [illegible] principium variabilitatis et
... [illegible] sunt [illegible] immutabilitas solus autem deus est
... [illegible] aliquatenus [illegible] dicitur [illegible]

creatur dicit quod sicut racionalia sunt tria sic ipse in se dicit alia aut sunt et per

sic prius dependent ... et ... aut sunt et successiones pariunt ... per principalis ...

dicit ... aut sunt et successiones variabiles per ... dicitur et ... concordia est in spiritus

dicit ... propter ... ut moveat et ...

vero filius pater alius a patre ... quia alius pater tenor ... et ... dupliciter ...

tunc filius alius ... a patre vel pater tenor adiectivi et tunc ... quia ... sic

est alius a patre i. alia persona ... aliud suppositum ... filius

pater aliud a patre et ... principal ... ab aliquo ... quod potest

... dicitur aliud ... simpliciter ... et indeterminate ... aliud ...

... dupliciter ... aliud ... dupliciter ... aliud ... in persona

Nota ... ...

...

...

...

alius nec tamen ante fuit pater quam filius coeternus

tur enim sibi sunt tres persone

Sequitur capitulum in quo opponit contra ultimum dictum supra de coeternitate tali ratione arrij: Omne quod natum est habet principium, sed filius natus est, ergo habet principium et principium esse cepit, et per consequens non est coeternus patri, ergo tres persone non sunt coeterne. Ipsorum error arrij est quod arrius posuit gradus in divinis, non esse alternos, unde sequebatur quod per eam filius a patre distinguitur essencialiter. Et vero hunc errorem hic ponit talis: Omne quod nascitur aliquando non fuit, adhuc enim nascitur ut sit, sed filius natus est a patre, ergo aliquando non fuit, ergo non est coeternus patri. Argumentacio arrianorum

Sed contra hoc inquit heretici ut refert

ambrosius in libro i de trinitate: Omne quod natum

est principium habet et esse cepit, quod hereticorum

ore sic dictum est, nam ipse arrius ut meminit

Augustinus in vi libro de trinitate dixisse refertur: Si filius

est natus est, si natus est, erat quando non erat filius.

Sequitur capitulum in quo Augustinus repellat istam vocem arriani probando quod genitus bene possit esse coeternus genitori. Prima vero est recepta a similitudine naturali et est talis: quia splendor est coevus igni, et si ignis fuisset alternus, similiter splendor eius. Et dicit Augustinus quod esse natum deo est esse sempiternum. Et per hoc debet sic intelligi: natiuitas filij est sempiterna. Hic non quod eterna sunt illa que simul esse ceperunt et simul esse desinunt. Coeterna que in eodem tempore sunt, coeterna sunt que carent principio et fine. Nota quod modus quo dicit Augustinus solvit vocem arrianorum intimendo hanc: Omne quod natum est aliquando non fuit, et hoc declarat per simile in verbis de splendore, quia ab igne est, tamen ignis non est prius tempore quam splendor. Responsio augustini catholica

Qui hoc dicit, non intelligit etiam natum

esse deo sempiternum esse, ut sit

coeternus patri filius, sicut splendor quem

Splendor igni, quia ad deum ...

Nota quod de necessitate deus esse sempiternum ad eternitatem ... non includit ...

[illegible] filius sit a patre ... [illegible]

distinctio

gignitur ab igne atque diffunditur coevus est illi, et esset coevus si igitur esset eternus.

Secunda vero est Augustini: filius dei est virtus dei et sapientia dei [illegible] sed pater numquam fuit sine virtute et sine sapientia ergo numquam fuit sine filio ergo filius est patri coeternus et non incepit esse [illegible] sapientia genita et ingenita sapiens filio qui est sapientia genita [illegible] et ita si una incepit [illegible] alia. **Oppositio Augustini contra hereticos**

Item, si dei filius incepit, aliquando virtus et sapientia dei est, nec umquam fuit deus sine virtute et sapientia, coeternus est deo patri filius.

Dicit autem Apostolus Christum esse dei virtutem et dei sapientiam. Aut igitur non fuit quando non filius, aut aliquando deus non habuit virtutem et sapientiam, quod dementis est dicere. Constat enim quod semper habuit sapientiam.

Semper igitur habuit filium.

Tertia vero est Ambrosii et fundatur super isto textu: Ante me non fuit alius deus, et post me non erit [illegible] Ambrosius [illegible] filius [illegible] quia [illegible] deus non erit posterior patre. Si autem filius [illegible] ... [illegible] **Ratio Ambrosii contra** [illegible]

Videns quoque arrianae quaestioni

Ambro. In hunc modum respondit / Ecce inquam filium natum confitetur esse / quod reliquum est impietatis / horresco conceptum cum in veteri testamento / ut unum ex pluribus dicam / Ante me non fuit alius deus / et post me non erit / quod ergo hoc dicit pater an filius / Si filius / ante me inquit non fuit alius deus / Si pater / post me inquit non erit / hic priorem / ille posteriorem non habet /

Quarta ratio / pater et filius dicuntur relative / ergo quamdiu est pater tamdiu est filius. Sed dicit hereticus ille qui est pater ante fuit quam generaret filium licet tunc non esset pater / Contra hoc instat Ambrosius ibi / Item dicit mens [illegible] Si deus omnipotens cepit esse pater / et ante non fuit pater ergo non est immutabilis sed est mutabilis generationis accessione / vel aliter per formalem rationem contra eorum errorem hereticorum arguitur / est pater / est filius / Si igitur non semper fuit filius deus omnipotens non semper fuit pater / et aliquando factus est pater / hoc autem non potest esse sine sui mutatione ergo ipse mutabilis est / quod hereticus non concessit. Ideo Ratione

vtitur ambrosius contra hereticum ad

Invicem enim in se / et pater in filio / et filius in patre cognoscitur / Cum enim patrem dixeris / et eius filium designasti / quia nemo ipse sibi pater est / cum filium nominas / etiam patrem fateris / quia nemo sibi ipse filius est / itaque nec filius sine patre nec pater potest esse sine filio / semper ergo pater semper et filius

Invectio ambrosii in hereticum etc.

[illegible] *distinctio* [illegible]

Item dic inquam michi heretice fuit ne tempus quando omnipotens deus pater non erat et deus erat; nam si pater esse cepit, deus ergo prius erat et postea pater factus est. Quid igitur mutabilis deus est? Si enim ante deus, postea pater fuit, utique generationis accessione mutatus est. Sed avertat deus hanc amentiam.

Iam consequenter in quo utrum respexit quandam superfluam inquisitionem hereticorum, nam quia hereticus: si in divinis est filius, quomodo ergo non habet patrem priorem, quia utique prior est pater filio. Excludit Ambrosius. Quod tu heretice putas filium esse generatum, hoc enim homo non potest intelligere, quia si pax Christi exsuperat omnem sensum etiam angelorum, ergo similiter generatio filii dei eterna. Unde Ysaias 53: Generationem eius quis enarrabit? [illegible] pax increata, id est ipse deus, sine dubio est super omnem sensum et intellectum etiam angelorum; sed pax creata, id est beatitudo creata, est super omnem sensum hominis, scilicet qui in via, quia plene eam capere non potest [illegible]. Ysaie 53: Generationem eius quis enarrabit? [illegible] hec propositio [illegible]; verbo enarrabit denotat perfectam comprehensionem, tunc ly quis ponitur pro impossibili; si autem denotat qualemcumque notificationem que potest haberi in via, tunc ly quis ponitur pro difficili, et utrumque potest dici de utraque generatione filii dei, scilicet de eterna et temporali, quia neutram perfecte possumus intelligere in via, sed aliquomodo. [illegible] illa [illegible] nichil valet, que non magis se habet ad unam partem [illegible] quam ad aliam. Sed [illegible] hereticum [illegible], quod non poterat inveniri ab homine modus generationis divine, si ponitur ab eterno esse, quia generatio illa est inenarrabilis et modus [illegible], ergo obiectio heretici nichil probat. *Ineffabile est quod filius pater et non [illegible] ineffabilis est pater priorem, sicut modus generationis inintelligibilis et ineffabilis est.*

Sed quis a me, inquit *Ambro*. Quod si filius sit, non priorem habeat patrem? Quod iste [illegible] quando et quod filium putes esse generatum michi

[illegible]

Cum impossibile est generationis sue secretum mente

desiat vox silet non mea tantum sed et angelorum

supra potestates et supra angelos et supra cherubim et

supra seraphim et supra omnem sensum quia scriptum

est pax Christi supra omnem sensum est Et si pax Christi

supra omnem sensum est quomodo non est supra omnem sensum

tanta generatio Tu ergo ori manum admove

Scrutari non licet misteria superna licet scire quod

natus sit non licet discutere quomodo natus sit Il-

lud negare michi non licet hoc querere metuo

est ineffabilis enim est illa generatio Ysaias

Generationem eius quis enarrabit

Hic magister ponit quandam rationem ad dictam auctoritatem ysaye et vult dicere quod quidam presumptuosi de suo ingenio dicunt quod illud dictum in sic eloquio non importat impossibilitatem sed difficultatem intelligentes auctoritatem sicut illud ... ubi dicitur dictum nonne si posuit filiorum adam ascendat sursum ubi dicitur ... quod [illegible] ... pro difficili ponitur non pro impossibili et hoc non voluit [illegible] dicere quod generatio etiam filii dei plene possit intelligi vel explicari ab aliquo mortalium sed quod vix aliquis de ipsa dicere posset vel intelligi aliquid tamen intelligunt illud dictum ysaye de generatione [illegible] et sic [illegible] illo [illegible] Credunt presumunt

stute generationis secretum

Videant quod de ingenio suo presumunt

tes dicunt illam generationem posse intelligi

[illegible marginal gloss]

et alia huiusmodi / inuenies illi auctoritati Jero-

nimi super ecclesiasten / in sacra scriptura / quis se-

pissime non pro impossibili / sed difficili ponitur

ut ibi generationem eius quis enarrabit &c

hoc non dixit Jeronimus ideo quod generatio filii eterna

plene intelligi uel explicari possit a quoquam

mortalium / sed quia de ea aliquid intelligi

uel dici potest quamuis hoc accipitur / dominus de

temporali generatione

Post queritur in quo magister determinat quo sermone eternitas diuina generatio possit explicari et debeat / videlicet an per verbum de presenti / ut filius semper nascitur / an per verbum de preterito seu participium de preterito / ut filius semper natus uel genitus est / an per verbum de futuro / Et primo ostendit auctoritate gregorii principis moralium quod potius debet dici semper natus quam semper nascitur / ne videatur imperfectus / in hoc quod dicitur nascitur &c. ... dicit semper natus / semper de eternitate / natus perfectionem ... gregorius ibi ... quod perfectum dicitur ... et hoc modo dicitur de deo semper ... uel ... perfectum est cui nichil deest ... que debet habere ad suum esse ... uel per esse principium ... illud quod deus ... Hugo. Utrum debeat dici semper gignitur / uel semper genitus est filius /

Hic queri potest / cum generatio filii a patre / nec principium habeat nec finem quia eterna est /

utrum debeat dici / filius semper gignitur / vel semper

Nona

genitus est vel semper gignitur. de hoc **Gregorius**
super Job ait: Dominus ihesus noster qui virtus et sapientia
dei est de patre ante tempora natus est vel potius
quia nec cepit nasci nec desiit dicamus verius
semper natus. non autem possumus dicere semper nascitur
ne imperfectum esse videatur. at volumus eternus va-
leat designari et perfectus et semper dicatur et natus
quatenus et natus ad perfectionem pertineat et semper ad eter-
nitatem. quamvis per hoc ipsum quod perfectum dicimus multum
ab illius veritatis expressione deviamus quia quod
factum non est non potest proprie dici perfectum. sed balbuciendo
ut possumus excelsa dei resonamus et dominus nostre
infirmitatis verbis condescendens Estote inquit
perfecti sicut et pater vester celestis perfectus est.

Secundo confirmat hoc magister per augustinum et crisostomum cum hoc elicitur ex verbis psalmi 2
primi. ego hodie genui te, scilicet quod filius eternaliter est genitus.

Super illum locum etiam primi. Ego hodie ge-
nui te. de hac generatione filii ita loquitur **Augustinus**

Cum quod per hoc quod dicit hodie possit etiam

intelligi / dies ille / quo xpc cum hominibus natus est / sed

quia, hodie presentia significat / atque in eternitate nec

preteritum quicquam est / quasi esse desierit / nec futurum quasi

nondum sit / sed presens tantum / quia quicquid eternum est semper est /

diuinius accipitur de sempiterna generatione sapientie dei /

Ecce hiis verbis ondit Augustinus quod generatio filii semper

est / nec preterit / nec futura est / quia eterna est / Ideo enim

dixit genui / ne nouum putaretur / Et ne videtur

incepisse / hodie dixit / ne preterita generatio videretur /

Ex hiis ergo verbis prophete / ut ait Johannes Crisostomus

nichil aliud manifestatur / nisi quia ex ipsa eternitate

patris / semper genitus est filius /

Alio magister ponit unam notulam / questione 29 / ubi volt Augustinus / quod melius est dicere semper natus quam semper nascitur / cuius tamen libri non habent hanc notulam /

Augustinus in libro lxxxiii questionum / de semper nato

disserens ait / Melior est / semper natus quam qui

semper nascitur / quia qui semper nascitur / nondum est natus / quia

numquam est natus / aut natus erit / si semper nascitur /

Aliud est enim nasci / aliud natum esse / ac per hoc

Nona

Circa magistri generationis filii assimilat splendori ...

nunquam filius est / si natus nunquam est filius aut semper

natus et semper filius / semper igitur natus est

Hic magister adducit auctoritatem origenis in oppositum per quod ostendit quod melius est dicere filius semper nascitur quam semper natus est uel genitus quia splendor semper nascitur a luce Origenes videtur dicere contrarium ait enim quod semper generatur filius a patre

Origenes vero super Jeremiam dicit quod filius

semper generatur a patre / hiis verbis / saluator noster est sapientia

dei / sapientia vero / est splendor eterne lucis / saluator

ergo noster / splendor est claritatis / splendor autem non

semel nascitur et desinit / sed quotiens ortum fuerit

lumen / ex quo splendor oritur / toties oritur etiam

splendor claritatis / Sic ergo saluator semper na

scitur / unde ait in libro sapientie / Ante omnes colles

generat me / non ut quidam male legunt genuit /

hiis verbis apte ostendit Origenes / sane dici

posse et debere / filius semper nascitur / quod videtur

contrarium illi verbo Gregorii premisso / scilicet non possumus

dicere semper nascitur

Capitulum sextum in quo magister concordando doctores ponit istam quod quamvis ambe dicte propositiones sint vere / filius semper nascitur et filius semper natus est / Et quia / quod querit aliquis circa dictum Gregorii / quod verius dicatur semper natus quam semper nascitur uel quam ... a patre natus / Respondet magister quod hoc dixit ad maiorem intelligentiam et oppositione

veritatis/ quia per illa verba filius semper natus est/ melius obstruitur hereticis omnis aditus calumpniandi quam per ista: ante tempora genitus est (vel per ista: filius semper nascitur de patre

Exponit predicta verba Gregorii ne putetur esse inter doctores contrarietas

Sed ne tanti auctores sibi contradicere penitus videantur, illa verba Gregorii benigne exponentes, (Dominus inquit illius, ante tempora de patre natus est, vel potius quia nec cepit nasci nec desinit, dicamus verius semper natus.

Questio de ipsis verbis Gregorii

Sed quo verius dicitur hoc, scilicet quod filius semper natus est, quam illud, scilicet quod de patre ante tempora natus est? Illud enim sincera et katholica fides tenet ac predicat ut istud. Quare ergo ait dicamus verius, cum utrumque pariter sit verum? (nisi forte quod volebat intelligi, hoc ad maiorem evidentiam et expressionis veritatem dici quam illud. Hiis etenim verbis omnis calumpniandi versutie hereticis obstruitur aditus, sibi Christum in divinitate generatum sine initio et sine fine esse ac perfectum monstratur. Non autem adeo perfecte manifestat veritatem, cum dicitur filius ante tempora genitus est de patre, vel filius semper nascitur de patre, et ideo dicit Gregorius. Cum non possumus dicere semper

quo verius dicitur filius semper natus est quam quod de patre ante tempora natus

nascitur/ non magis ita convenienter/ non ita congrue

ad explanationem veritatis sicut cum dicas si semper

intelligitur/ semper enim nascitur filius de patre.

ut ait Origenes/ non quod cottidie iteratur illa ge-

neratio/ sed quia semper est/ semper ergo nascitur.

id est nativitas eius sempiterna est.

Nam septimo in quo probat et confirmat suam quod utrumque possit dici scilicet semper natus et semper nascitur per auctoritatem Hylarii/ que manifeste dicit eum filium nasci/ et ideo illam adducit/ ne videatur inniti dictis Origenis. Quod non ibi in textu vivens de vivo/ et ideo illam adducit/ ne videatur [illegible] Hylarius hiis verbis intendit concludere filium a patre genitum viventem esse/ et arguit sic: in quolibet vivo invenitur proprietas que vivo debetur/ et illud tangit ibi vivens de vivo et in quolibet vivo invenitur proprietas que vivo debetur/ tunc proprietate habet viventis nature/ ponit naturam viventis proprietas est/ est [illegible] ex quo vivit [illegible] hoc modo includitur in maiore/ quod unum illam/ ergo minorem et est talis sed deus est vivens/ [illegible] ponit ibi/ et eodem facto sicut sic ex eo nascitur filius qui ex deo producitur vivens est/ ponit ibi/ et eodem facto [illegible] non potuit aliud esse quam vivens/ et facundum hic significat tamen sicut secretum/ seu occultum/ unde filii generatio/ non tamen facta/ sed etiam secreta est/ non secreta deo sed nobis/ quia eam non comprehendimus/ filius ergo/ eodem facto sicut pater/ nascitur quod pater ex quo filius nascitur/ solus [illegible] comprehendit secretam suam nativitatem. Tunc ibi Omnia viva sua/ ex vivente testatus est/ hec est secunda ratio Hylarii/ quicquid ex vivo natum est/ habet perfectam nativitatem/ sine novitate nature/ sed filius est natus ex patre vivente ergo habet nativitatem perfectam sine novitate/ seu unitio nature et ut dicit [illegible] intelligitur de vivo per essentiam/ quod tale non fit/ ex novitate sicut fit in vivente per participationem/ quia ibi vivum non generatur ex vivo/ nisi [illegible] [illegible] non generatur ex homine/ nisi mediante semine/ ex quo ergo filius vivit per essentiam et nascitur ex patre vivente per essentiam/ necesse est ut habeat eandem eo vitam nature ita ut in vivente vivat/ et in se vitam viventis habeat.

Quod filius semper generatur confirmat ex dictis Hylarii

Hylarius quoque/ dicit filium nasci ex patre.

in libro VII de trinitate hiis verbis/ vivens deus/ et nature

eterne viventis proprietas est/ et quod eius facundo

facto sicut ex eo nascitur/ non potuit aliud quam vivens

[illegible]

Nascitur non vivus ex vivo ut semen ex patre
Vivus ex non vivo ut puer ex semine
Vivus ex vivo ut filius ex patre
et hoc solum contingit in divinis personis

distinctio

Nam cum ait / Sicut misit me pater vivens / et ego vivo propter patrem / docuit vitam in se per viventem patrem inesse / Et hic habes / quia filius nascitur ex patre / Idem in eodem / Tu dixit Christus / Sicut pater habet vitam in se / sic et filio dedit vitam habere in semetipso / Omnia viva sua ex vivente testatus est / Quod autem ex vivo vivum natum est / habet nativitatis profectum sine novitate nature / Non enim novum est / quod ex vivo generatur in vivum / quia nec ex nichilo est vita quam nativitate sumit ex vita / nec est per nature unitatem et perfecte nativitatis sacramentum / ut et in vivente vivat et in se habeat vitam viventem esse / Et hic habes / quia generatur a vivo vivens / filius / Idem in eodem / In deo totum quod est vivit / Deus enim vita est / et ex vita non potest quicquam esse nisi vivum / neque ex derivatione / sed ex virtute nativitatis est / ac sic dum totum

quod est/ vivit/ et du totu quod ex eo nasci(tur)

virtus e(st) et habet nativitatem filius/ nec demu(m)

tacere et hic dicit/ quia nasci(tur) [illegible] in ix

Hic donat pr filio tantu/ quantu e(st) ipse/ cui in a-

sabilitas esse ymagine/ sacrameto natum

impertit/ que ex se in forma sua gnat/ hic

dicit quia gnat pater filiu

Capitulum octavum summat quid sit dicendum de generatione filii et patris ponit tres conclusiones aliqualiter prius tactas prima est ex verbis patris vere dici filius semper natus et prius nasci [illegible] secunda ... filius est eternus patri et eternus sicut pater sed pater est eternus sine auctore filius non quia pater non est ab alio et hanc tertiam probat auctoritate Hylarii quia ubi auctor est pater ibi est nativitas igitur ubi auctor est eternus pater ibi est etiam nativitas ... si ergo filius non eternaliter natus est nec eternus tunc etiam non esset pater eternus ... si pater eternaliter genuit filius eternaliter genitus est quia ibi non est medium inter patrem generantem et filium genitum sicut nobiscum mediat tempus ... Breviter docet quid de hoc credendum sit

Optamus ergo/ filiu natu de pre an-

tempora/ et semp nasci de pre ... confite-

amur semp natu/ et eu(n)d fateam(ur) abs(que)

esse/ et pri coeternu i. auctor/ pre enim gna-

tione auctor filii est, ut in sequenti ondet(ur).

Sit ergo pater est eternus/ ita et filius

eternus/ sed pat sine auctore filius non non/

eterna patre innascibilis filius natus est patris auctore

Excludit errorem per verba hylarii et ostendit talem racionem sicut se habet pater ad genitum ita pater eternus ad eternam generationem sed deus est pater eternus ut credunt heretici ergo generatio qua generat sunt semper et ab eterno sed ab eterno generante est eternum nasci ergo filius ab eterno est natus etc.

Item ut ait hylarius in xii li. de trinitate aliud est sine auctore semper esse eternum aliud patri auctori esse coeternum ubi autem pater auctor ibi et nativitas est sed natus ab auctore sed ita et ab eterno auctore eterna nativitas est. Omne autem quod semper est etiam eternum est sed tamen non omne quod eternum est etiam innatum quia quod ab eterno nasci habet eternum esse quod natum est quod autem non natum est id cum eternitate non etiam natum quod vero ex eterno natum est id si non eternum natum est iam non est eius pater auctor eternus. Quicquid ergo ei qui ab eterno patre natus est ex eternitate defuerit idipsum auctori non est ambiguum defuisse. Quia si gignenti

infinitum gignere, nascentem etiam infinitum est

nasci, schedulum enim quid inter nativitatem filii et

generationem dei patris nec sensus admittit, quia

in generatione nativitas est et in nativitate generatio

est, quia sine utroque neutrum est, utrumque ergo

sine intervallo suum est.

Capitulum nonum in quo magister per dominum Hylarium solvit rationem heretici [illegible] ...

[illegible]

Sed inquiet hereticus, omne quod natum

est non fuit semper, quia in id natum est ut esset.

Nemo ambigit quin que in rebus humanis

nata sunt aliquando non fuerunt. Sed aliud

est ex eo nasci quod non fuit, aliud ex eo

natum esse quod semper est. Ubi nec semper

fuit qui pater est nec semper pater est et quod non

semper pater est / non semper genuit / Ubi autem
semper pater et semper filius est / et cum
si semper deo patri spiritui est esse / quod semper est patri
et filio / semper spiritui esse / quod semper est filius
Quid ergo habet in intelligentiam nimis / ut non
fuerit semper / cui spiritui est semper esse / quod na-
tum est / Natum igitur unigenitum dei confite-
mur / sed natum ante tempora / nec ante esse / quam
natum / nec antequam natum quam esse / quia nasci quod
erat / iam non tantum nasci est / sed seipsum de-
mutare nascendo / Hoc autem humanum sensum
et intelligentiam mundi excedit / non hoc ta-
men et humane intelligencie / sed prudencie
fidelis / professio est

eiusdem sit spiritui deo patri et filio

Utrum divine persone sint omnes eque prime / et non / Sicut corrupcio
habet se ad non esse quod omne
habet se ad necesse sic generacio ad esse / Sed corrupcio sic se habet ad non esse quod omne
quod corrumpitur desinit esse / ergo per oppositum omne quod generatur incipit esse / sed quicquid
incipit esse hoc habet inicium / ergo filius in divinis in sua generacione habet inicium
igitur habet priorem / Secundo sic omne productum est prius producto ergo / antecedens quia nisi prece-
deret producens productum non videtur ratio quare magis unum produceret aliud quam econverso / Tertio sic
inter personas divinas est ordo igitur est ibi prioritas et posterioritas quod patet cum in omni
ordine oportet esse aliquod primum ad quod alia ordinantur et antecedens patet ex eo quod ordo
est perfectionale modo in divinis est summa perfectio / Quarto sic / filius in divinis habet principium
sue duracionis ergo incipit esse et per consequens habet aliquod prius eo quod non est antecedens probatur
filius habet principium sui esse igitur habet principium sue duracionis illa quod patet cum esse sit ibi

duracionis et esse et antecedens patet cum filius non habet esse a se sed ab alio. Oppositum est fides katholica dicens quod in hac trinitate nichil prius aut posterius ergo questio falsa.

Notandum quod prius multis modis dicitur ut in predicamentis est cuius primum tempus est prius secundum naturam sive secundum non convertendi consequenciam est prius secundum ordinem et est prius secundum dignitatem. Primus modus de se notus est. Secundus modus ut si a secundum proprietatem racionis nature prius cognoscitur quam b ita quod b non possit cognosci secundum proprietatem racionis sine a sed econverso a sine b ut vegetabile animal et homo possum enim cognoscere animal sine cognicione hominis sed non econverso quia natura conceptus hominis includit conceptum animalis. Prius secundum ordinem eciam satis notum est sicut premisse sunt priores conclusione. Prius secundum dignitatem eciam notum est scilicet illud quod aliis magis dignius perfectius. Supposicio est ista: persone in divinis distinguuntur per proprietates distinctas. Illa patet quia non distinguuntur in essencia ergo per proprietates. Secunda: proprietas una non constituit nisi unam personam ergo quelibet habet proprietatem. Tercia supposicio: in divinitate nichil est mutabile tam quo ad essenciam quam quo ad personam. Illa patet quia aliter non esset deus et eciam patet supra dicta. Conclusio prima: pater non potuit nec potest incipere generare filium nec filius potuit nec potest generari. Patet, quia generare convenit patri ex proprietate personali adiutiva constitutiva persone patris. Et similiter generari convenit filio ex proprietate personali adiutiva constitutive persone filii ergo conclusio vera. Consequencia tenet quia proprietas talis non possit accidere deo de novo alioquin esset mutabilis cum ipsa vera constituat personam. Patet ex supposicione et antecedens patet quia persone distinguuntur proprietatibus ut dicit prima supposicio, sed tales sunt paternitas et filiacio secundum quas convenit patri generare et filio generari. Ex illa sequitur secunda quod pater et filius non potest incipere spirare spiritum sanctum nec spiritus sanctus potest incipere procedere sive spirari a patre et filio. Patet sicut prius quia alias spiritus sanctus posset incipere esse cum per processionem recipiat totum esse a patre et filio. Tercia quod pater non potest desinere generare filium nec filius potest desinere generari a patre nec pater et filius possunt desinere spirare spiritum sanctum nec spiritus sanctus potest desinere spirari sive procedere. Patet sicut precedens quia alias essent mutabiles cum tales relaciones constitutive personas desinerent esse. Ex illo infero quartam quod generacio filii est eterna simpliciter et eterna et similiter processio spiritus sancti. Patet quia quelibet illarum nec potuit nec potest nec poterit non esse ergo conclusio vera. Consequencia tenet ex terminis et antecedens patet ex precedentibus. Ex illa sequitur quinta quod tres persone in divinis quo ad duraciones sunt simpliciter coeterne. Patet quia quelibet illarum est simpliciter eterna ergo conclusio tenet cum unum eternum non sit magis eternum alio. Antecedens patet quia producciones personarum illarum sunt simpliciter eterne et tales sunt constituentes persone ergo etc. Ex illa infero primo quod loquendo de priori secundum tempus in divinis nec est prioritas nec posterioritas patet ex prius. Secundo infero quod similiter loquendo de priori secundum naturam pater non est prior filio quia patrem esse non est natura prius filio cum sint simul natura cum sint correlativa adinvicem. Tercio infero quod loquendo de priori secundum ordinem proprie pater non est prior filio nec spiritu sancto quia prius ut sic est quod velud principium secundum situm vel ubi precedit alia sed talia locum non habent in deo cum sit una simplicissima essencia. Sexta quod pater generando filium communicat sibi totam perfeccionem quam habet et tantam quantam habet. Illa patet quia alias filius non esset deus et eodem modo de spiritu sancto quia pater et filius producendo spiritum sanctum communicant sibi omnem et tantam perfeccionem perfeccionum suam quam habent. Ex illa infero quod pater non est prior filio secundum dignitatem nec pater et filius spiritu sancto patet manifeste ex conclusione. Ex illis omnibus infero septimam quod loquendo proprie de priori nullo modo una persona in divinis est prior alia nec aliqua posterior alia. Patet illa cum nullo illorum modorum dictorum aliqua sit prioritas in divinis vel posterioritas et cum omnis prioritas vel posterioritas proprie sumpta est aliqua illarum vel saltem reducitur ad aliquem illorum modorum ut patet ex notabili ergo etc. Octava quod loquendo de priori secundum originem secundo modo pater aliquo modo potest dici prior filio et spiritu sancto. Patet ut sic prius non est nisi in origine ergo conclusio vera. Consequencia tenet cum filius et spiritus sanctus originaliter sunt a patre et antecedens patet ex notabili. Ad racionem ad primam

Margin: vera; incipere; 1a conclusio; 2a conclusio; 3a conclusio; 4a conclusio; 5a conclusio; ubi …; 6a conclusio; 7a conclusio; 8a conclusio; ad racionem

[illegible] est verum quia sicut [illegible] habet se ad [illegible] ita [illegible] ad [illegible] non autem ad [illegible] quia [illegible] esse non est de [illegible] nisi [illegible] que locum non habet in divinis [illegible] non [illegible] nisi intelligatur de [illegible] dicit etiam quod alias non [illegible] nisi [illegible] mutabilibus [illegible] et ad [illegible] quod non est [illegible] quod filius habeat [illegible] sui esse sed solum [illegible]

Nunc vero

Distinctio decima, et [illegible] ad [illegible] quarta [illegible] [illegible] de [illegible] filii a patre [illegible] incipit determinare de processione spiritus sancti ab utroque et primo determinat de processione spiritus sancti [illegible] [illegible] et non processio[illegible] de modo procedendi spiritus sancti determinat ut infra patebit. Et dividitur in [illegible] in quarum primo vult [illegible] quod spiritus sanctus est amor seu caritas et dilectio patris et filii [illegible] Augustinus [illegible] [illegible] addicere [illegible] Amor enim dicit simpliciter inclinationem affectus in amatum [illegible] passione dicit [illegible] caritas [illegible] dilectio autem [illegible] electionem sicut ipsum nomen ostendit et ideo [illegible] caritas [illegible] dilectionis [illegible] sub inestimabili [illegible] [illegible] spiritus sanctus [illegible] alexander spiritus est nomen [illegible] et [illegible] sanctus addit ut intelligatur [illegible] procedit amor et [illegible] [illegible] habe[illegible] unum spiritum quibus [illegible] et pari voto affectat [illegible] iste spiritus [illegible] impellit et [illegible] [illegible] quod [illegible] diligit et quod [illegible] odit [illegible] filius [illegible]

Hic de spiritu sancto agitur et prius quod sit amor patris et filii dicit

distinctio x

Nunc vero post filii eternitatem de spiritu sancto, quantum deo donante videre conceditur, disseramus. Spiritus sanctus amor est sive caritas sive dilectio patris et filii. Unde Augustinus in xv libro de trinitate ait: Spiritus sanctus nec patris est solius, nec filii est solius, sed amborum; et ideo communem qua invicem se diligunt pater et filius nobis insinuat caritatem.

Secunda pars capituli primi in qua magister ad maiorem explanationem dictorum continuat, movet talem questionem, scilicet utrum in isto dicto Johannis, prima canonica, Deus caritas est, sumatur dictio caritas pro patre aut filio aut spiritu sancto vel pro tota trinitate. Et videtur Augustinus quod et pater caritas est et filius et spiritus sanctus et omnes tres una caritas sunt, tamen si unum tantum supposita appellare debet dici caritas, tunc spiritus sanctus dicitur caritas, sicut pater dicitur sapientia, filius sapientia et spiritus sanctus sapientia, et omnes tres una sapientia, tamen filius proprio vocabulo dicitur sapientia. Et per hoc magister elicit quod caritas quandoque dicitur essentialiter, scilicet quod omnibus personis sive cuilibet persone, sed solum dicitur de spiritu sancto, secundum ibi etiam huius verbis. Dicit pro declaratione quod amor triplex est in divinis, quidam est essentialis, quo unum in se sunt, gratia diligendo. Alius notionalis, quo unum sunt in spirando, qui est communis spirationi. Personalis quo convertitur cum amore spirato, scilicet spiritu sancto. Primus intelligitur cum dicitur pater diligit se vel filius diligit se. Secundus cum dicitur pater et filius diligunt se spiritu sancto. Tertius cum dicitur spiritus sanctus amor est. Primus amor est communis tribus personis, secundus est in patre et filio, tertius est proprius spiritu sancto. Et pone simile de amore sponsi ad sponsam, diligit enim se naturaliter, tamen quilibet eorum est homo, diligunt se quasi amore notionali, tamen concordant in generando, diligunt se quasi amore personali, tamen uniuntur cum prole genita. Et hoc enim plus se solent diligere quam cum suscipiunt prolem ex altero, et maxime si proles esset amabilis, et propter hoc si proles esset amor. Amor ergo essentialis communis est tribus personis, tamen appropriatur spiritui sancto propter maiorem similitudinem eius proprietatis. Amor notionalis proprie convenit patri et filio, nec appropriatur spiritui sancto. Amor personalis proprie convenit spiritui sancto. Dicit etiam caritas quedam est essentialis et hec communis est tribus personis, tamen appropriatur spiritui sancto. Alia est notionalis et hec convenit patri et filio. Alia personalis que est propria spiritui sancto. Et hoc dicitur unitas, mediante duos conjungit, caritas igitur primo modo liberalitatem predicit. Bonitas igitur eorum iudicia et immutabilitatem ostendit. Et si aliquid invenitur quod caritas appropriatur patri, sed ibi caritas pro est sibi dicitur. Secundo ... caritas accipitur duplex, uno modo naturaliter vel in gratia naturali et sic dicitur vinculum perfectionis magis apostolus et caritas non solum appropriatur spiritui sancto, alio modo comparatione ad alias virtutes, quia ipsa enim omnibus dicitur mater omnium virtutum et ut sic pro appropriatur. Dicit tamen pro de ista. Ex quo magister concludit quod quod convenit ei in se quam quod convenit ei in comparatione ad alterum, ideo prius appropriatur spiritui sancto. Tamen autem dicitur divinitatem amor communis est in patre in spiritu sancto debitum a filio ergo utrumque primum. Dicitur secundo quod communis ibi non dicitur complectitur amoris, sed complectitur persone que dat et non accipit. **Et spiritus sanctus dilectio proprie dicatur, et tota trinitas sit dilectio.**

Iohannes autem in epistola canonica ait

Deus caritas est, non dixit spiritus sanctus caritas

est, quod si dixisset, absolutior esset sermo, et

non parva pars questionis decisa esset. Quia

dixit Deus caritas est incertum est ideo quod dictum est

Vtrũ deus pr̃ sit caritas / an filius / an spũs sanctus / an deus ipa trinitas / quia et ipa trinitas / nõ tres dij / sed vnus deus / e. ad qd

Aug9 in eod. li. ita dicit / nescio cur sicut sapia et pr̃ dicitur / et filius / et spũs scus / et simul omes nõ tres / s; vna sapia / nõ ita caritas dicat / pr̃ et filius / et spũs scs / et simul omes vna caritas sapia / Sicut verbũ dei pprie dicat sapia / sic tñ tota trinitas dicitur sapia / ita et spũs sanctus pprie dicat caritas / et tñ pr̃ et f. et s. s. dicitur caritas

/ nõ ideo tñ quisq; nos incongrue existimet caritatē appellare spm̃ scm̃ / quia et deus pr̃ et deus filius / pt caritas nuncupari / sed pprie vbũ dei / etiã dei sapia dicitur / cũ et pr̃ et spũs sanctus sint sapia / Si ergo pprie aliquid horum triũ caritas nuncupari debet / quid aptius quam spũs scus / ut sit in illa simplici summa qz natura / nõ sit aliud sba / et aliud caritas / sed sba ipa sit caritas / et caritas ipa sit sba / siue in pre / siue in filio / siue in

spu sco (et tu spus sancti) ppe caritas nuncupat

Sicut hijs vbis apte ostendit Aug9 ep i trinita

te (caritas) aliqn refertur ad sbam que comunis

est triu psonarum et tota in singulis (aliquando

spalit ad psona spus sti (sicut sapia dei

aliqn pro sba diuina, aliqn p filio ppe accipit

et hoc i mult sic repperitur

Decimo in quo manifestat qualiter caritas possit teneri quocumque qualiter et aliqn ppe p vna psona ... legi moysi ... sapia ... in deo ... est genita ingenita procedens ... psona **Exemplis confirmat eadem nomina ppe et vniusaliter accipi**

c 2m

Pluribus enim exemplis doceri pt, multa rerum

vocabula (et vniusaliter poni (et ppe quibusdam

rebus adhybei sicut legis noie aliquando

simul omnia veteris instrumenti significantur

eloquia, aliquando aut ppe vocatur lex que

data e per moysen, multa alia suppetunt

exempla sz in re aperta uitanda e longitudo

sermonis sicut ergo vniuersum dei vbum ppe vocat

nomine sapientie cum sit universaliter et spiritus sanctus

et pater ipsa sapientia ita spiritus sanctus proprie nuncupatur

vocabulo caritatis cum sit pater et filius vel caritas

Auctoritatem ponit quod filius proprie dicitur sapientia

sed dei verbum id est unigenitus dei filius aperte dicitur

dei sapientia ore apostoli dicentis cristum dei virtutem

et sapientiam dei

Secunda pars capituli in qua magister ostendit ubi in scripturis caritas appellatur spiritus sanctus et vult dicere quod Iohannis iiii ubi dicitur dilectio ex deo est ubi dilectio capitur pro una persona divina vel dicere dicitur dilectio est deus dilectio qua nos invicem diligimus est deus et ex deo et ergo ibi dilectio non sumitur pro essencia quia nec ista nec iste ex deo est relinquitur ergo quod sumatur pro filio aut pro spiritu sancto non pro filio quia hic non apparet quod illa verba iohannis pro spiritu sancto et hoc ultimum patet per verba iohannis qui subdit in hoc cognoscimus quod in ipso manemus et ipse in nobis quia de spiritu suo dedit nobis patet ergo quod spiritus sanctus est caritas patris et filii non solum qua se invicem diligunt sed eciam qua nos diligit deus et nos invicem quando autem dicit deus manet in nobis hic manet significat dimanacionem et connotat in nobis effectum id est graciam cum vero dicitur quod nos manemus in deo tunc significat dilectionem qua nos habemus in eo quia de spiritu sancto id est per spiritum sanctum et per spiritus sancti graciam Nota quod augustinus ostendit hic nomen caritatis quod est essenciale et commune tribus personis appellat spiritum sanctum et hoc per textum apostoli et ponit ad hoc duas raciones quod textum suo probat est tale eadem dilectio significatur cum dicit iohannes dilectio ex deo est et cum dicit deus est dilectio sed cum addit dilectio ex deo est significatur spiritus sanctus ergo cum dicit deus est dilectio significatur spiritus sanctus prima propositio ipse patenter declarat ubi ibi deus ex filio racionem vero unam ibi spiritus itaque sanctus et ita patet quod iohannes apostolus appellat caritatem spiritum sanctum sicut paulus sapienciam filio et hec est intencio sua hic ut plane patet et plenius in originali Secunda racio est talis spiritus sanctus facit nos in deo manere et econverso et hoc facit deus dilectio ergo spiritus sanctus est deus dilectio hanc racionem ponit tota ibi spiritus itaque sanctus declarat hanc propositionem deus dilectio facit nos in deo manere et econverso per sententiam ibi et hinc hortatur dicens dilectio firmam dilectionem facit in nobis et propter firmam dilectionem nos in deo manemus et deus in nobis ergo deus dilectio facit nos in deo manere et deum in nobis ultimo autem quasi utriusque racionis infert cum dicit deus igitur spiritus sanctus sic igitur est intencio ii racionis quod effectus tocius trinitatis scilicet nos manere in deo et deum in nobis appellatur spiritus sanctus et nomen dilectionis quod convenit toti trinitati appellatur eidem et hoc dico cum beato iohanne Causa autem quare appellatur spiritus sanctus generale nomen trinitatis et communis effectus trinitatis scilicet firma dilectio et in nobis effectiva potest esse illa quam assignabit augustinus in sequenti capitulo hic dicit quod spiritus sanctus est mutua caritas patris et filii que neque convenit patri neque filio quod neuter est duorum ad invicem caritas nisi spiritus sanctus neque patri et filio

Spiritus autem sanctus ubi sit dictus caritas invenimus,
si diligenter Iohannis apostoli eloquium scrutemur, qui cum dixisset: diligamus invicem, quia dilectio ex deo est, adiunxit: et omnis qui diligit ex deo natus est, quia deus dilectio est. Hic manifestavit se dixisse eam dilectionem esse deum quam dixit ex deo. Deus ergo ex deo est dilectio. Sed quia et filius ex deo patre natus est et spiritus sanctus ex deo patre procedit, quem potius hic eorum debeamus accipere dictum esse dilectionem, merito quaeritur. Pater enim solus ita deus est ut non sit ex deo, ac per hoc dilectio que ita deus est ut ex deo sit non ipse pater est, sed aut filius aut spiritus sanctus. Sed in consequentibus cum dei dilectionem commemorasset Iohannes, quam dilexit nos, et hinc hortatus esset ut et nos invicem diligamus, atque ita in nobis deus maneat, quia utique dilectionem deum dixerat, statim volens de hac re aliquid apertius eloqui: in hoc, inquit, cognoscimus quia in ipso manemus et ipse in nobis, quia de spiritu suo dedit nobis.

aliud [illegible] i. quod [illegible] aliquo [illegible] nobis dedit

Spiritus itaque sanctus de quo nobis dedit facit nos in deo manere et ipsum in nobis. Hoc autem facit dilectio. Ipse est igitur deus dilectio. Deus igitur spiritus sanctus qui procedit ex deo significatur ubi legitur deus dilectio est et dilectio ex deo est. [illegible] ubi apte dicit Augustinus spiritum sanctum esse caritatem patris et filii et in tantum quoque sermonem produxit ut videatur dixisse spiritum sanctum non solum esse dilectionem patris et filii qua se invicem et nos diligunt, sed etiam dilectionem qua diligimus deum. Sed utrum ipse sit caritas qua nos diligimus deum in sequenti explicabitur.

[illegible] in quo probat auctoritate [illegible] quod spiritus sanctus sit amor patris et filii et auctoritate Augustini quod est unio sive quo sive caritas amborum. Et est [illegible] patre et filio. Nota circa litteram que dicit sive enim sit unitas [illegible] ... Redit ostendere quod proposuerat scilicet quod spiritus sanctus sit amor quo pater a filio et filius a patre diligitur.

In uno vero quod incipit ostendere [illegible]

63

o pater et filius sunt unum principium spiritus sancti vel duo / Respondeo quamvis posset dici quod pater et
filius spiritus [illegible] sunt plures producentes, tamen non debet dici quod spiritum sanctum producant ut plures /
propter quod [illegible] / primo [illegible] eo quod sunt singularia vel supposita [illegible] / et [illegible] sunt
[illegible] / secundo [illegible] non reduplicative [illegible] aut [illegible] sunt
[illegible] quod est unum principium et filio / puta una [illegible] ut voluntas [illegible] / ideo pater
[illegible] spiritus sanctus sunt, tamen debet dici quod spirant ut [illegible] sunt, [illegible] et quod sic
[illegible] quando [illegible] producens / et declaratur per [illegible] / Si de duobus [illegible]
procedit ab eis non solum ut plures sunt, sed [illegible] ut unum sunt, [illegible] ut sunt plures [illegible]
[illegible] voluntate / ita spiritus sanctus procedit a patre et filio non solum ut plures sunt /
ut unum sunt, [illegible] ut ipsi plures [illegible] personaliter, sunt unum [illegible] voluntate [illegible] unde [illegible]
non procedit a patre et filio [illegible] quando sunt unum [illegible] voluntate [illegible] et voluntas [illegible]
[illegible] ~~[illegible] 36 [illegible]~~

Utrum pater et filius dicantur dici unus spirator vel plures / Respondeo quod [illegible] divine persone non dicuntur
creatores / sed tamen [illegible] aliquos pater et filius dici plures [illegible] spiritus sancti spiratores / [illegible]
una divinitas unit tres divinas personas in creando, sicut eadem divinitas unit patrem et
spirando / differunt tamen / nam sunt tres divine persone creant / ita [illegible] ipsis competit [illegible]
[illegible] / quia unitur, quod et ipsa divinitas creat [illegible] pater et filius spirant,
[illegible] competit [illegible] spiratum / quia ipsa divinitas / quia tamen divinitas non spirat /
[illegible] plures creatores sunt unum [illegible] creator [illegible] et ipsa creat / [illegible] dici plures
[illegible] non spirat / [illegible] 36 [illegible] / [illegible] quod pater
[illegible] sunt unum [illegible] spiritus sancti, sunt tamen duo spiratores [illegible] suppositorum [illegible] duo
[illegible] quia [illegible] ad suppositum / [illegible] non creator / quia spiritus sanctus procedit
a filio ut sunt due persone [illegible] / non [illegible] creatura procedit a tribus personis ut sunt
ut sunt unum [illegible] quod [illegible] spirator non [illegible] /
dici quod pater et filius sunt duo spiratores [illegible] pluraliter suppositorum / non [illegible] duo spira-
[illegible] spiratores / nam [illegible] suppositorum [illegible] non [illegible]
[illegible] / quod [illegible] quod spiritus sanctus est a patre et a filio [illegible]
[illegible] auctoritatibus [illegible] auctoritatibus [illegible] concordat [illegible]
[illegible] spirator [illegible] spirandi [illegible] spiritus [illegible]
[illegible] et filio [illegible]
[illegible] duo spiratores [illegible] spiratores
[illegible] pater et filius sunt duo spiratores [illegible] duo spiratores
[illegible] in facie [illegible]
[illegible] pater et filius creant ita [illegible] sunt creantes [illegible]
[illegible] sunt duo creatores [illegible] creator [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible]

Decima

Spiritum sanctum dilectionem esse sive amorem patris et filii
quo se pater diligit filium et filius patrem. De hoc
Jeronimus super xvii psalmum ait: Spiritus sanctus nec pater
est nec filius, sed dilectio quam habet pater in filium
et filius in patrem. Augustinus quoque in vi libro de Trinitate
ait: In omnibus equalis est patri filius, et est
unius eiusdemque substantie; quapropter etiam spiritus sanctus
in eadem unitate substantie et equalitate consistit.

Quid sit spiritus sanctus hic aperitur

Sive enim sit unitas amborum sive sanctitas
sive caritas, manifestum est quod non aliquis
duorum est quo uterque coniungitur, quo genitus
a gignente diligatur genitoremque suum dili-
gat, sunt non participatione sed essentia
sua, neque dono superioris alicuius, sed suo
proprio servantes unitatem spiritus in vinculo pacis.
Ecce hic habes spiritum sanctum esse amorem quo filius
diligitur a patre et pater a filio, et quo illi duo
servant unitatem pacis. Spiritus ergo sanctus ut ait

Augus in eode. que est aliquid patris et filij / et quicquid illud est ipa communio consubstancialis est et coeterna est. que si amicicia conveniet dici pt dicitur / sed aptius dicatur caritas / et hec quoque sba. quia deus sba est et deus caritas e. Sicut la ergo sunt / et no amplius unus diliges eu qui de illo est / et unus diliges eu de quo e / et ipa dilectio / que si nichil e quo deus dilco est / Si no est sba quo deus substancia est

Cap xiiij. in quo mgr assignat ronem quare spus magis congruit ut dicatur caritas. Et stat sma in hoc capo quia spus stus procedit ab utroque sz a patre et filio / ut videbitur in sequenti distinctione / ideo merito appriatur sibi nomen quod est commune utrique. Sed caritas est nomen commune utrique / quia et pr caritas est / et filius caritas est / Si enim no esset nomen commune utrique / sed solum conveniret spui sancto / tunc filius esset filius spus sti / unde dicitur ad colocenses primo / transtulit nos in regnum caritatis filii sue / Non igitur caritas est nomen proprium spui sancto sed appriatur sibi / sicut et hoc nomen spus sanctus / eciam appriatur sibi / nam et pr est spus et est stus. Dubitatur quare spus sanctus nexus dicitur. pro quo nota quod nexus capitur dupliciter / ostensive / in quo aliqua conectuntur / connexa / relative ad quod refertur / effective quia ab illis sunt / et dicitur istis modis spus stus dicitur nexus primo. 2o et 3o. primo quia in ipso pr et filius concepti ostenduntur / relative quia pr et filius mediante spiracione adinvicem referuntur / effective quia spus stus procedit a patre et filio simul. Utrum pr vel filius possit dici spus sanctus / in gramaticaliter loquendo / spus uno modo dicitur a spiritualitate alio modo a spiracione primo nomen est commune non solum patri et filio sed eciam substanciis separatis et corporibus subtilibus ut ventus etc. in pluribus locis / 2o a spiracione quia spiratur in divinis / et est proprie quietum proprie pdre. Ex prima illa acceptione quia spus est quoddam penetrativum est / amor autem maxime penetrativus est / sic amor ibi dicitur per appropriacionem / licet no ita proprie sit / tamen per appropriacionem dicitur spus / Quare essencia divina no dicitur nexus ut spus / Ideo quia receptibilis est et no coniungit divina. Item si spus stus nectit tunc aliquid dat patri et filio. Dicitur quod no dicitur nectere sicut principium efficacis / sed sicut effectus formalis habens hoc ab alio. Capitulum. spus stus sicut comunis est patri et filio ita commune nomen habet proprium

Hic notandum est quod sicut spiritus sanctus in trinitate specialiter dicitur caritas que est patris et filii unio, ita et nomen tenet proprie quod patri et filio communiter quodammodo congruit. Unde Augustinus ait in xv libro de trinitate: Dilectio/caritas inquit qua pater diligit filium et pater diligit filius ineffabiliter communionem demonstrat amborum. Quid convenientius quam ut ille proprie dicatur caritas qui spiritus est communis ambobus? Hoc enim sanius creditur et intelligitur, ut non solus spiritus sanctus caritas sit in illa trinitate, sed non frustra caritas proprie nuncupetur propter illa que dicta sunt. Sicut non solus in illa trinitate vel spiritus est vel sanctus, quia et pater spiritus et filius spiritus, et pater sanctus et filius sanctus, et tamen ipse non frustra dicitur spiritus sanctus. Qui enim communis est ambobus, id vocatur ipse proprie quod ambo communiter. Alioquin si in illa trinitate solus spiritus sanctus est caritas, profecto et filius non solius patris sed etiam spiritus sancti filius invenitur.

Dicit enim apostolus de deo patre: transtulit nos in regnum filii caritatis sue. Si ergo non est in illa trinitate caritas dei nisi spiritus sanctus, filius est etiam spiritus sanctus. Sed quia hoc absurdissimum est, restat ut non solus ibi sit caritas spiritus sanctus, sed propter illa de quibus satis disserui proprie sic vocatur.

Utrum conveniat appropriate spiritui sancto quod sit nexus patris et filii quo se mutuo connectunt. Quod non: omne coniungens habet rationem medii, et non communis spiritus autem sanctus cum procedat a patre et filio non potest habere rationem medii, solum hoc commune quod ... pater et filius in nullo conveniunt nisi in communi essentia. Ergo etc. Item cum essentia non possit alicui appropriari, et communiter patet, cum preter essentiam non sit aliquid commune filio et patri nisi communis activa spiratio, et illa etiam non est spiritus sanctus, igitur etc. Quod quelibet persona est spiritus sanctus, igitur nulli appropriate convenit. Consequentia tenet de se, antecedens patet, cum quelibet sit spiritus et utique non aliud quam sanctus est. Item pater et filius se ipsis coniunguntur, igitur non oportet ponere tertium coniungens. Consequentia tenet, cum patrum sit fieri per plura. Antecedens patet: communia etiam circumscripto per intellectum spiritu sancto adhuc pater diligit filium et est unum cum filio. Contra: quia spiritus sanctus est mutuus amor patris et filii, igitur questio vera. Consequentia tenet, cum mutuus amor sit nexus quo amantes coniunguntur. Antecedens est Augustini 15 de trinitate, prout magister allegat in textu. Respondeo: primo quod aliquid esse nexum aliquorum dicitur et consideratur multis modis. Primo effective, scilicet faciens aliqua unum, sicut nexus consistit ignis nectit effective partes lateris adunando, vel alia sunt in unum conflat sicut sunt metalla. Secundo dicuntur aliqua necti secundum relationem, ut patet et plus dicitur conceptum in simili ..., et quia sunt quasi unum, scilicet relatio similitudinis, ut sic dicitur nexus. Tertio dicitur nexus signum quo cognoscuntur aliqua esse unum, scilicet opus operatum a pluribus per concordem voluntatem illorum, et ut sic dicitur nexus, quia signum conceptionis. Quarto formaliter dicitur nexus, scilicet habentes eandem formam dicuntur unum, et illa forma quia nexus, et ideo illud ... modis dicitur caritas sive amor esse nexum diversorum duorum. Secundo noto quod ly spiritus proprie dicta dupliciter, vel a personaliter, scilicet spiritus differt contra corpus, et ut sic sola ratio naturalis dicitur spiritus ... vel melius secundo modo a spirando, et hoc dupliciter: vel a spirando active et tunc est spiritus quod spirans, scilicet in hac adhuc anima dicitur spiritus. Secundo passive, scilicet dicitur spiritus actus vitalis a virtute interiori resolutus vivificans et calefaciens membra corporis, et secundum hoc dicitur spiritus prout a spirando dicitur actus voluntatis, et prout passive dicitur spiritus affectus seu amoris. Amor enim est vita anime, ut dicit Hugo in de arra anime. Tertio noto quod spiritus vocabulis tantum secundum Ricardum sanctus dicitur cum perfecte compellitur et cum veritate movetur. Spiritus enim spirans tunc procul dubio sanctus esse incipit, cum quod perfectum est diligit, et quod imperfectum est detestatur et odit. Ex quo patet quod sanctitas importat quo ad nos et ordinata

Notandum primo

Notandum 2o

Notandum 3o

et istaz affectiones ex amore procedentes suppo dis actio que non est casual nec violenta illa est nalis vel voluntaria illa satis videtur nota eo non vide quale debet dici que non esset aqua illarum et capio violentu per illo ad cuius o^m res nalis inclina suppo 2^a gnatio filij in divinis est productio nalis pmodum nature illaz hic reliquo maiorem ergo et c. prota pret. Tunc sit p^a quod modo productionis filij dist a modo producendi spum scm p^{ter} quod si non tunc spus scus omnio eodem modo produceretur a patre sicut filius ergo etiam esset filius filiatus patris et quod ta eo quod modo producendi productum denominatur. 2^a quod spus scus produ. pmodum amoris pter productio spus sci dist a productione filij sicut actio voluntaria a nali sed omnis actio positive voluntaria est pmodum amoris et complacentie ergo quod ta de se et a^m arguitur sic dis actio non casual nec violenta est pmodum nature vel voluntatis sed productio spus sci est huiusmodi ergo quod est prima suppositio bol. patet de se et tunc ult^a sed productio spus sed non est modo nali cum productio filij sit pmodum nature ut dicit 2^a suppo et ille due productiones quo ad modum distinguntur ut dicit p^a quod ergo. 3^a quod licet non karitas sive amor omnibus divinis personis conveniat spa^r tamen est spui sco tribuendum pter illi principaliter est tribuendum quod modo loquendi equivalet procedit pmodum amoris sed spus scus est huiusmodi ergo quod non sed minor est quod prema. 4^a quod hoc incomplexum spus primus modus captum non appropriatus spui sco sive trie i tm. per se pter primo convenit toti trinitati prout est dicitur a spualitate et prout dicitur a spirando active convenit patri et filio ergo quod vera sta cum quelibet persona in divinis sit res spual quantum ad primam patet et cum pater et filius sit spirant spum scm ut hic assumo 2^m fide. 5^a quod capiendo lis spus a spirando passive spus solum convenit tercie persone in divinis illa patet de se cum nulla alia spiratur. 6^a quod licet hoc incomplexum spus non simpliciter appropriatur et per se tamen hoc complexum spus scus appropria sibi pter quia lis sanctus implicat amorem purum et castum sive caritatem ergo quod ta cum amor sive caritas sibi magis appropriatur ut dicit 3^a quod et a^m patet ex 3° notabili. 7^a quod spus scus est mutuus amor patris et filij pter pater et filius mutuo se intelligendo spirant spm scm ergo quod verum. 8^a quod spus scus est nexus patris et filij pter ipse est mutuus amor ergo quod ta cum amor sit quasi formale vinculum quo amantes astringuntur ut patet ex p^o notabili et pater illa quod breviter declarari potest multis modis in p^o notabili tactis. Primo ipse est nexus quia ipse effective coniungit patrem et filium. Secundo quia ipse refertur ad patrem et filium racione unius habitudinis vel relacionis que est communis spiracio. Tercio quia ipse ostendit esse unum quem filius patris et filij eo quod capit ab eis in unitate fidei. Quarto quia ipse est caritas amborum ut patet dicitur est ex quibus omnibus sequitur quod est esse nexum. Ad rationes. Ad primam dicitur quod licet spm scm possimus duo capere vel simpliciter suppositum et habet racionem extremi vel modum et habitudinem circa originem et modum predictum et habet se pmodum medij quia ipse est quasi medium quo pater et filius in amorem coniunguntur sive uniuntur. Ad 2^m uel a^m ad p^{m} dicitur quod licet spus scus non sit ipsa spiracio activa tamen est amor per ipsam productus in quo pater et filius mutuo se diligunt. Ad 3^m patet ex dictis quo spus scus appropriatur spui sancto. Ad 4^m dicitur quod licet essenciali unione pater et filius sint seipsis uniti notionali tamen in spirando spm scm uniuntur et patet questio.

Hic dicendum est

Distinctio xi^a in qua magister probat spm scm procedere a patre et filio et continuatur sic postquam egit magister de modo procedendi hic agit de principio a quo spus scus procedit et primo ostendit quid de hoc latini senserunt 2° quid greci ab eis dissencientes et tercio in quo latini et greci conveniunt. ~~Et est prima quod primi erunt et totum distinctionis quod apparet in pro~~ ~~cesso et arguit sic~~ spus scus dicitur tamen spus filij quam patris in scriptura canonica et

spus sanctus procedit a patre et a filio et ab utroque

mittitur tam bene a filio sicut a patre / quod procedit ab utroque / quam tamen negant relinquunt nota sed aut declarat pluribus auctoribus in lectione sequenti / ibi [misit deus] dicit B. v. c. grecii et latini consitentur spiritum sanctum esse filii / sed greci spiritum dicunt esse filii / quia procedit a patre et recipitur a filio / sicut rivus oritur a fonte / requiescit in lacu profundo / latini autem dicunt spiritum sanctum a patre et filio procedere / sic quod spiritus sanctus est amor, quo filius amat patrem / et quo pater amat filium / et quo filius patri connectitur / ita tamen quod nexus ille / non habet rationem medii ut ponunt greci / sed rationem termini / non spiritus sanctus omnino eodem modo procedit ab utroque / et est nexus utriusque / et exemplum ponitur de duobus luminibus / a quibus procedit una flamma / et hec positio est vera / quia dicit B. tho. remota processione spiritus sancti a filio / removetur distinctio filii et spiritus sancti / et ita essent una persona / et periret trinitas in divinis / non filius et spiritus sanctus secundum nichil absolutum distinguuntur / et si processio spiritus sancti a filio tollitur / tunc remota esset distinctio quia relationes originis / non potest dicitur / adhuc / filius posset distingui a spiritu sancto per diversum modum procedendi a patre / quia filius procedit a patre per modum nature / sed spiritus sanctus per modum voluntatis / arguit sic B. tho. ... ille modus diversus / aut habet diversitatem secundum oppositionem relationis / et revenit idem quod prius / aut dicit diversitatem et absolutam ... est diversitas realis in deo / aut dicit diversitatem rationis / et ita non posset esse inter filium et spiritum sanctum / nisi diversitas rationis / que non sufficit ad distinctionem personarum ut iam dictum est / Sed ergo filius non sit a spiritu sancto / necessarium est quod spiritus sanctus sit a filio / Nec tamen quod filius spirat spiritum sanctum / est propter patris imperfectionem / quia pater perfecte et sufficienter spirat spiritum sanctum / sed est propter filii perfectionem / quia omnis perfectio patris / que non repugnat sue proprietati / communicatur filio / oportet ergo quod sicut sibi communicatur perfectio divinitatis / ita et perfectio spirandi / cum nichil inter eos distinguat nisi relatio originis

Quod spiritus sanctus procedat a patre et filio

Hic dicendum est / spiritum sanctum esse / a patre et filio,

Et procedere a patre et filio / quod multi heretici

negaverunt. Eum autem de utroque procedere / multis

divinorum eloquiorum testimoniis comprobatur / dicit enim

Apostolus Misit deus / spiritum filii sui / in corda vestra.

Ecce hic dicit spiritum filii / Et ibi Qui autem spiritum

Christi non habet / hic non est eius / Ipse etiam filius

de spiritu sancto dicit in evangelio Quem ego mittam

vobis a patre / patris autem spiritus dictus est / ubi legitur

Si spiritus eius qui suscitauit ihesum a mortuis ha-
bitat in vobis. et ipse christus dicit non enim vos estis
qui loquimini sed spiritus patris vestri qui loquitur. et alibi
Quem mittet pater in nomine meo. et alibi ipse filius
de spiritu sancto ait de patre procedit. his et aliis pluribus
auctoritatibus ostenditur quod spiritus sanctus a patre et filio procedit

Item capitulum in quo ostendit quomodo greci probant spiritum sanctum procedere a patre solo
et non a filio. primo quia christus complete composuit fidem in euangelio sed eo ipse facit mentionem
de processione spiritus sancti solum commemorauit patrem dicendo Johannes xv spiritus qui a patre procedit
Et etiam Secundo probant hoc per symbola in conciliis principalibus confirmata Niceno
Ephesino Calcedonensi et constantinopolitano in quibus dicitur spiritus sanctus procedere a patre
et non a filio. et dicentes a filio procedere spiritum sanctum hoc est quod contradicunt [illegible] ibi in
principalibus conciliis dicitur [illegible] quod quatuor fuerunt principalia concilia in eorum principia
ut dicit quedam glosa super acta apostolorum. Primum fuit ad electionem mathie de quo dicit Actus primo
Secundum ad electionem septem diaconorum de quo ibidem sexto. Tertium ad non imponenda lega-
lia gentibus de quo ibidem xv. Quartum ad tollendum legalia ad tempus de quo ibidem
xxi. Concilia uero patrum principalia apud grecos fuerunt quatuor scilicet Nicenum Ephesinum
Calcedonense et Constantinopolitanum de quibus dicit ysydorus libro sexto ethymologiarum
et habetur de eis in canone distinctione xv. capitulo Quoniam Quod greci spiritum sanctum non con-
cedunt procedere a filio

Greci tamen dicunt spiritum sanctum tantum procedere a
patre et non a filio. quod ideo dicunt quia uitas
in euangelio fidem integre continente de processione
spiritus loquens solum patrem commemorat dicens spiritus
qui a patre procedit. Secunda causa. Et etiam ideo
quia in principalibus conciliis que apud eos ce-
lebrata sunt ita symbola con[illegible] subiuncto anathe-

Anathema dicitur ab ... quod est ... et ... posito et ... a ... testatis ubi ... aliquis separabatur a ... et ideo ... anathematizati ... a ... aliorum separati sunt

matribus sancita sunt / ut nulli de trinitate

fide aliud docere vel aliter predicare quam ibi con

tinetur liceat / in quibus quia symbolum / cum spiritum sanctum

concorditer procedere a patre et non a filio / quicumque

(inseruit) eum a filio procedere addiderit anathe

ma meruit / unde et nos arguunt anathematizatos

reos

Racio probant hoc greci per symbolum leonis pape tercii / in quo dicit spiritum sanctum a patre procedente non patre et filio credendum / in cuius fine subditur cum aliud crediderit vel predicaverit anathema sit / nouus ibi / a latinis est additum ... quo est hic additum sine ... unde greci nos dicunt scismaticos / quia a nobis divisi ... cum enim hoc ... asserere ... nolumus eos ... dicunt ... quia quod ... eat ... non debuit ... in dubium / et ... quod melius ... constat / non eat ... hoc ... et ... quia magis erat distancia / et a grecis ... sapiencia / et eciam quia ecclesia Romana sine eis hoc potuit facere quo viguit plenitudo potestatis / in qua ... patres aliqua ... aliquod interdictum potuit ... ligare / uel ... aliquo ... / uel ... ad aliquid

Tercia racio

Addidit enim eciam ad assercionem sue opinionis

et in testimonium non dampnacionis de symbolo

fidei quod secundum tradicionem conciliorum predictorum

Leo tercius Rome transcriptum in thabula ar

gentea / post altare beati pauli / posita po

steris reliquit / pro amore ut ipse ait

et cautela fidei orthodoxe / in quo quidem

Orthodoxus dicitur ... et ... ab ... quod est ... et doxa gloria ... quod ... qui aliter ... credit

quo latini cognoverunt processionem spiritus sancti / et greci non cognoverunt sanctum fuit hec scripture
[illegible] veritate sunt vere sunt veritates scripture autem nos [illegible] ex parte [illegible] scripturam
[illegible] in perfectione / quia ipsi doctores grecorum qui [illegible] et latinorum [illegible] fide perfecte
paulus apostolus / si veritas [illegible] non sufficit aliquis affirmare in hiis que sunt fidei
et damascenus dicit [illegible] in cogitatione de prima summa trinitate [illegible] id quod
[illegible] eloquia [illegible] et Jeronimus / [illegible] credatur [illegible] affirmando [illegible] et
[illegible] / si veritate [illegible] fuit veritatis / et [illegible] velit [illegible]
[illegible] non veritatis [illegible] / et [illegible] fuit a deo [illegible]
[illegible] scripture [illegible] fideles [illegible] ut [illegible] / [illegible] scripture
[illegible] omnes [illegible] greci [illegible] latini dicunt spiritum sanctum a filio [illegible]
[illegible] ab utroque / [illegible] procedit [illegible] intelliguntur [illegible] latini
[illegible] / [illegible] processionem spiritus sancti de filio / [illegible]
[illegible] et [illegible] cognoverunt processionem / [illegible] tota differentia [illegible]
[illegible] a scriptura / perfectio veritatis [illegible] a veritate [illegible]
[illegible] scripture autem / greci et latini [illegible] spiritus sancti [illegible] filii et mitti a filio
[illegible] veritate et veritate dicunt [illegible] intelligendi / [illegible] scriptura dicit spiritum sanctum procedere /
ad intelligendum / [illegible] processionis / [illegible] latini [illegible] greci [illegible]
[illegible] localis ab uno in aliud / et dicatur motus talis [illegible] ab [illegible] greci
[illegible] intelligunt processionem [illegible] ab [illegible] in aliud / latini [illegible]
[illegible] latini [illegible] greci [illegible] processionem [illegible] processionem magis spiritualem / et [illegible]
[illegible] / [illegible] scriptura dicit spiritum sanctum per [illegible] procedere / et [illegible]
[illegible] statum [illegible] / et [illegible] / greci [illegible] spiritum ad
statum [illegible] / sed latini [illegible] / et ideo latini intelligunt / quia
et [illegible] plenitudo apparuit / [illegible] scriptura dicat / spiritum sanctum procedere
[illegible] et [illegible] / et [illegible] possit [illegible] / [illegible] medium [illegible] unum
[illegible] / [illegible] quia [illegible] / greci [illegible] latini [illegible] / et ideo [illegible]
[illegible] / quia [illegible] magis [illegible] filii [illegible] / quia [illegible] habuit in [illegible] / et
[illegible] et [illegible] apparuit / ideo [illegible] sua sunt [illegible] / et [illegible] ad
[illegible] scripture dispositi / et ideo manifesta veritate [illegible] sunt de spiritu sancto
[illegible] / quia [illegible] et [illegible] / ideo sunt [illegible]
[illegible] intelligere spiritum a verbis procedere / vel in aliud [illegible] procedere / quia
[illegible] ad intelligendum de processione temporali / et ideo [illegible] veritate [illegible]
[illegible] in [illegible] cogitare [illegible] / [illegible]
[illegible] ab [illegible] latini [illegible] / [illegible] fidei [illegible] /
[illegible] fidei [illegible] / et [illegible] / [illegible] aliquis [illegible]

negaret in quod pueri inciderunt processit ecclesie auctoritas addit et ideo

excommunicari debebat | Negacio non fuit actualis vel ex tempore [illegible] ex ignorancia / ex superbia

Ex ignorancia / quia non scripturas intellexerunt / nec habuerunt [illegible] nec aptam [illegible]

[illegible] eis [illegible] tanquam parvulos et [illegible] non fuerunt / Noluerunt [illegible] quod non est [illegible]

veniam (Ex pertinacia nec [illegible] et voluerunt moneri [illegible] / invenerunt [illegible]

vitis / et ideo [illegible] defecerunt fuerunt / et auctoritate ecclesie Romane [illegible]

ideo [illegible] fuerunt heretici / quia denegant fidei veritatem / et scismatici quia recesserunt ab ecclesia

(Sed quia modo hereticorum et scismaticorum [illegible] non puniunt [illegible] communi

[illegible] partes [illegible] accusare / ideo nos accusat et [illegible]

[illegible] et scismaticos (Cunctos / quia [illegible] salus est / quia [illegible]

[illegible] transcenserunt [illegible] latinum [illegible] quod non fuit [illegible] (Sed ad [illegible] 225

[illegible] fuit [illegible] pueri in quod ipsi inciderunt / [illegible]

[illegible] dicit nos [illegible] quia [illegible] / in [illegible]

pena [illegible] est prohibitum (Et ad [illegible] / quia non [illegible]

nec sententia lata [illegible] (sed [illegible] vel per [illegible]

[illegible] (et [illegible] quod facere potuit quia romana ecclesia plenitudinem potestatis a Petro apostolo

[illegible] acceperat / in [illegible] nulla pars [illegible] nec interdictum potuit [illegible]

[illegible] nec ligare eum ad aliquid (Ubi dicit nos scismaticos / quia a nobis [illegible]

[illegible] eum [illegible] vellet [illegible] nolunt eos vocare (Ad [illegible] per [illegible]

quod eos vocare non fuit [illegible] / quia ecclesia sine eis [illegible] potuit (et [illegible] est [illegible]

[illegible] est [illegible] / quia [illegible] non est in [illegible] tota per [illegible]

[illegible] ad latinos [illegible] (Erat [illegible] quia [illegible]

pueri est [illegible] quod [illegible] sunt eorum [illegible]

¶ [illegible] non [illegible] negabat spiritum sanctum esse a filio quia dicit damascenus spiritum sanctum

~~non [illegible]~~ a filio non dicimus (et [illegible] spiritum filii nominamus [illegible] non eorum [illegible]

[illegible] addit ad paternam [illegible] (Et dicit quod procedit a filio / [illegible]

hereticos et scismaticos eos dampnat Romana ecclesia (quod cum spiritus sanctus procedit a patre [illegible]

[illegible] dicit [illegible] filii [illegible] quia filius [illegible] ymago [illegible]

non solum quantum ad aliquid [illegible] ad [illegible] (Et ideo [illegible] et filius [illegible]

quia spiritus sanctus non dicitur ymago (Et [illegible] / [illegible] dicit [illegible]

[illegible] non [illegible] (Sed [illegible] ad [illegible]

[illegible] / quia ut dicit Richardus [illegible] spiritus sanctus procedit [illegible] a patre / [illegible]

[illegible] (Et [illegible] personarum [illegible] / quia non [illegible] quantum ad modum [illegible]

[illegible] modum (Et [illegible] sunt [illegible] filii / quia ut esset [illegible] filius [illegible]

[illegible] omnibus [illegible] per que fit eorum personalis [illegible]

[illegible] filii [illegible] non [illegible] residuum videas in ista cedula in alia parte folii et [illegible]

[illegible]

Simbolo in processione spus sci solus commo-
ratur pr hijs verbis et in spm scm dnm et vi-
uificatorem ex patre procedentem cum patre et filio coa-
dorandum et glorificandum. Aliud est simbolum quod
in missa cantatur editum in niceno concilio
in fine cuius subiunctum est qui aliud docuerit
vel predicauerit anathema sit. Ideoque grecus nos
anathematisatos dicunt quia dicimus spm scm
procedere a filio quod ibi non continetur ex eo enim spm
nos ibi dicatur qui a patre filioque procedit alteram
a latinis est additum scilicet filioque

Aliud est in quo magister tractat rationibus grecorum. Et primo ultimis de symbolis in quibus conclusum qui aliud docuerit vel tradiderit aliud debet intelligi i. oppositum ibi positorum vel contrarium quod aplus dicit ad galathas primo si quis vobis aliud euangelizauerit vel contrarium anathema sit. Et non intelligit si quis aliquid addiderit quia in hoc sibi ipsi contrarium diceret. Quia ipse cupiebat venire ad thessalonicenses ut suppleret quod fidei deerat ut patet prima ad Thess. iii. Ad primam rationem dicit quod pater dicens ipsorum spm scm procedere a patre non dicit a solo patre ideo non negat spm procedere a filio. Et ideo tamen patrem nominat quia filius solet ad patrem referri quicquid habet quia ab eo habet. Contra quod magister hic opponit hic ly aliud ... ... nec ... quod omnia ... ... contrarium sacre scripture ... in illo symbolo continetur in quo de descensu christi ad inferos nulla fit mentio ... expressio autem spus sancti continetur ibi implicite ... ... non posset. Sed contra greca quod latini sunt ausi hoc addere ... auctoritas Romane ecclesie ... ... sed eorum error ostendit et ... in qua ... aliquid quod implicite in ... fidei continebatur

Responsio ubi determinantur predicta. Capitulum tercium

Nos autem illa verba determinamus qui aliud docuit vel aliud predicavit vel contrarium docuit vel contrario modo predicavit anathema sit. Aliud ergo posuit pro opposito quasi praeter. Apostolus in epistola ad galathas si quis aliud ewangelisavit vel contrarium anathema sit. Non dicit si quis addiderit nam si illud dicit sibi ipsi ut ait Augustinus preiudicaret qui cupiebat venire ad quosdam quibus scribebat sicut ad thessalonicenses ut suppleret que illorum fidei deerant. Sed qui supplet quod minus erat addit non quod inerat tollit. Qui autem pregreditur fidei regulam non accedit in via sed recedit a via. Ad illud autem quod de ewangelio opponunt dicendum ita quia cum dicat in eo veritas spiritum sanctum a patre procedere non addit solo et ideo etiam a se procedere non negat sed ideo patrem tantum nominat quia ad eum solet referre etiam quod ipsius est quia ab illo habet

Tertium quesitum in quo ostendit quod quamvis greci in hoc dissentiant a nobis in verbis, in hoc tamen concordant nobiscum in eadem sententia, quia concedunt spiritum sanctum esse spiritum filii et patris. Eo quod dicitur ad Galathas .4. spiritum filii. Et eo quod dicitur spiritus veritatis Johannis xvi. Sed nichil aliud est spiritum esse spiritum patris et filii, quam ipsum procedere a patre et filio. Notandum ibi: Sed cum non sit aliud. Sed hoc quod non est ita loqui in divinis, sicut loquimur in istis inferioribus, quia aliud est dicere cappa sortis et cappa a sorte, sed in divinis idem est dicere spiritus filii, scilicet procedit a filio. Secundo, quia spiritus prout est nomen absolutum, sicut hoc nomen deus, non habet esse constructum cum genitivo, quia tunc idem esset dicere spiritus filii, sicut deus filii. Et ideo oportet quod ly spiritus accipiatur prout dicitur a spiratione, et secundum est nomen importans originem, sicut ergo sequitur: filius patris, ergo filius qui est a patre, ita eciam est hic dicere: spiritus filii, ergo spiritus qui est a filio. Ergo greci in sensu nobiscum conveniunt et si in verbis discrepent.

Sciendum tamen est, quod greci confitentur spiritum sanctum

esse filii, sicut patris, quia et apostolus dicit spiritum filii

et veritas in ewangelio spiritum veritatis. Sed cum non sit

aliud spiritum sanctum esse patris vel filii, quam esse a patre

et filio, etiam in hoc in eandem nobiscum fidei sententiam

convenire videntur, licet verbis dissentiant.

Secunda pars capituli in qua ostendit quod famosi doctores grecorum expresse hoc fatentur, quod spiritus sanctus procedit ab utroque. Et adducit auctoritates quatuor doctorum: Athanasii, Dydimi, Cyrilli et Crisostomi. Et ista verba Didimi ponuntur de conse. dist. ultima c. ultimo quod incipit Caluarie. Exponendo ibi: hoc est non sine me, dicit b. v.: spiritus sanctus est a patre et filio consubstantialis, ita quod a patre et filio procedit. Comparando ergo spiritus sanctus est quibus patri et filio et similiter quod habet esse et loqui a patre et filio, ita quod non est dicendum quod habeat locucionem propriam vel quod habeat locucionem a se. Et hec duo volunt concludere, dicendo: Non enim loquetur a semetipso, ut concludatur verbum filii et verbum spiritus principaliter. Et hoc exponens Didimus dicit quod ipsius: Non sine me, id est non sine meo et patris arbitrio. Et arbitrium hic non importat dominium vel tale voluntatis, sed solum auctoritatem in patre et filio respectu spiritus sancti vel eius operacionis. Auctoritatibus grecorum ostendit spiritum sanctum eciam procedere a filio.

Unde eciam quidam eorum catholici docto-

res, intelligentes unam eandemque fore sententiam

predictorum verborum, quibus dicitur spiritus sanctus

[Marginalia (interlinear and marginal glosses in a smaller hand, largely illegible): "et ad Galathas .4."; "Veritas Johannis"; "quia a patre procedit"; "Per talis est dicta ... et eos, Catholici dicunt spiritum sanctum procedere a patre ... et a filio procedit ... semper procedit, et ideo dicimus quod a patre et filio procedit"; "Spiritus filius ... spiritus est a filio"; "de arbitrio".]

procede a filio / et esse filii / professi sunt spiritum

alexandrinus episcopus

sanctum etiam a filio procedere / unde etiam Atha-

nasius in symbolo fidei / spiritus sanctus a patre

et filio / non factus / non creatus / nec genitus

sed procedens. Ecce spiritum sanctum a patre dicit

procedere a patre et filio / Dydimus etiam eorum

maximus doctor / in libro de spiritu sancto / spiritum

sanctum a filio procedere dicit / Salvator inquit

qui et veritas est dicit / non enim loquetur a semet-

ipso / hoc est / non sine me / et sine meo et patris

arbitrio / quia inseparabilis est a me et patre

voluntate / quia ex se non est / sed ex patre et

a me est / hoc enim ipsum quod subsistit et lo-

quitur / a patre et a me illi est. Sistem spiritus

sancti / qui est spiritus veritatis / spiritus et sa-

pientie non potest audire a filio loquente / quod nesciat

cum hoc ipsum sit / quod profertur a filio i.

procedens deus de deo / spiritus veritatis procedens

a ueritate / consolator / manans ex consolatore

Item Cyrillus epus in epla nestorio directa ait

Spus intelligitur, secundum quod spus est per se et

non filius, sed tamen non est alienus ab eo / Spus

enim ueritatis nominatur / et profluit ab eo sicut

ex deo patre / Johannes quoque Crisostomus

in omelia quadam de expositione symboli sic

ait / Iste est spus sanctus procedens de patre

et filio / qui diuidit dona gratia prout uult

Idem in alia omelia / credendum est / spm sanctum

patris esse et filii / Istum spm sanctum dicimus

patri et filio coequalem / et procedentem de patre

et filio / hoc credite ne colloquia mala

corrumpant bonos mores / Ecce a doctoribus

grecorum apta habes testimonia quibus

spus a patre et filio procedere ostenditur / Omnis

ergo lingua confiteatur spm sanctum procedere a patre et

filio

Ad ista p̄dicta c̄tuitur de controu̾sia inter nos et grecos quia dicunt greci q̄ spūs sanctus tm̄ a p̄re procedit. Et hoc probant sanctorum auctoritatibus. Nos autem dicimus spm̄ scm̄ etiam procedere a filio vnde ipi dicunt nos esse hereticos. Vtrum illa controu̾sia sit realis vel vocalis tm̄. Et videtur q̄ realis, quia ipi dicunt q̄ spūs sanctus nō procedit a filio et nos dicimus q̄ sic. Sed maior nō pt̄ esse controu̾sia q̄ illa que est p̄ contradictionem affirmationis. Item oppositum q̄ sit vocalis tm̄ videtur, quia ipi concedunt spm̄ scm̄ esse filii i. a filio quod idem ē quod procedere a filio, ergo est tm̄ vocalis contentio. Solucio ipi scilicet sibipis sunt contrarii in hoc q̄ dicunt spm̄ scm̄ nō procedere a filio, sed esse a filio vel filii, et decipiuntur in hoc q̄ credunt aliud esse procedere a filio, et aliud esse a filio, cum idem sit, vnde nobis nō sunt contrarii in re sed tm̄ in voce, sed sibipis sunt contrarii in re. Supra.

Utrum spiritus sanctus procedat a patre et filio quantum ad eternam processionem

(Arguitur) nō, vel procedit ab ambobus inquantum sunt vnum vel inquantum plures. Nō primum q̄ tunc essentia spiraret, et spūs sanctus procederet a se ipso, cum etiam sit vnum cum p̄re et filio. Nō pt̄ dici inquantum plures, quia pater et filius nō differunt nisi in relationibus paternitatis et filiationis, sed tales nō conueniunt nisi supposita patris et filii, et nō spūs sanctus igitur. Item omnis processio sive processus est transitus de vno ad aliud vel in aliud, igitur cum processio spūs sancti sit processio, ipe est transitus de vno in aliud igitur de p̄re in filium, cum nullus alius fuit aeternus, sed nō pt̄ transire de filio cum patrem nichil recipiat a filio, igitur videtur q̄ etiam eterna processione procedit a solo p̄re. Item vel pater spirando sufficienter spirat spm̄ scm̄ vel nō. Nō secundum q̄ tunc nō esset in summa sufficientia. Si primum tunc superflue ponitur filius spirare spm̄ scm̄. Item filius habet se ad p̄rem ut ad dicentem, et spūs sanctus ut spūs ad spirantem, igitur spūs sanctus habet se ad filium ut spūs ad verbum, sed spūs ē vehiculum verbi et nullo modo dicitur procedere a verbo sed solum a spirante, ergo similiter spūs sanctus nullomodo procedit a filio. Item filius habet se sicut lumen vel splendor, et spūs sanctus calor, sed calor nō procedit a splendore, igitur nec spūs sanctus a filio. Ad oppositum est fides sancte Romane ecclesie tantas de spū sancto q̄ a p̄re filio q̄ procedit, et patet p̄ plures auctoritates quas magister deducit in hac distinctione. Circa illam questionem quam discordat a nobis, et ideo videndum qualiter in illo fidei articulo discordancia illa sit orta. Ubi aduertendum quanto prius q̄ alius sunt usi greci q̄ latini in cognoscendo seu investigando processione spūs sancti secundum modum q̄ in rebus mutabilibus duplex dicitur vnum procedere. Vno dicitur procedere q̄ res transit de vno in aliud, sicut patet in motu locali. Alio dicitur procedere aliquid sicut calatum a ca… Modo greci receperunt grossiorem modum processionis in sua similitudine. Unde magister in articulo dicens spm̄ scm̄ procedere de vno in aliud. Latini vero subtiliorem modum, qui nō requirit transitum in aliud sed sufficit q̄ sit ab alio, et ergo melius dicunt q̄ subtilius ille processioni conueniunt. Item tam duplex sit spiratio, vna que est flatus exterior amoris, alia est flatus interior amoris, greci vnum grossius et imperfectius receperunt, q̄ sicut p̄ anhelitum nos facimus verbum sic spūs a p̄re iret in filium, latini vero assimilauerunt spirationi interiori amoris, et ideo melius dicunt. Ad persuadendum illa via p̄ ratione suppono primo q̄ persone diuine nō differunt nisi secundum relationes originis, illa patet ex dictis supra in questione. Suppono secundo q̄ in diuinis est perfectissimus ordo, illa patet quia vbi est pluralitas sine ordine ibi est confusio. Tertio suppono relationes disparate nō constituunt distinctum suppositum nisi vnum vel paternis patet ita quia alias pater distingueretur in duo supposita p̄ generare et spirare. Tunc sic patet ergo ista pater communicat filio omne quod habet preter relationem, siue contrarias persona patris distinguendo

ex a filio et quod non repugnat distinctioni inter patrem et filium illa Jo. 17. vbi filius
ad patrem dicit Omnia tua mea sunt etc. nisi hoc esset non sumus [illegible] de separatione filium
quod per spirare pater non distinguitur a filio nec spirare repugnat distinctioni inter patrem et
filium illa quo ad primam partem patet quia solum generare et generari sunt relationes in quibus
pater et filius opponuntur et tales tantum relationes originis constituunt personas ut dicit pa
supposito secundum generare et spirare sunt relationes disparate ergo simul spirare et generari
et ergo non distinguunt nec repugnant distinctioni patris et filii. Conclusio tertia pater communicat filio
generationem et activam spirationem quia omne quod non repugnat distinctioni filii a patre et quod
non distinguit patrem a filio pater communicat filio [illegible] ergo [illegible]
[illegible] quod si spiritus sanctus non procederet a filio non distingueretur ab eo nisi paternitate quia
tunc in filio et spiritu sancto non essent relationes nisi disparate sed tales non sufficiunt ad
distinctionem nisi patentes [illegible] ergo [illegible] quia tunc in filio non esset
spiratio activa sed sola filiatio [illegible] et spiratio passiva sunt disparate [illegible] ergo.
Conclusio [illegible] spiritus sanctus per relationem originis [illegible] relationem [illegible] in filio distinguitur
a filio quia spiritus sanctus distinguitur a filio et non [illegible] ad [illegible] distinctio in divinis [illegible]
non habeat ergo quod vel [illegible] quod per [illegible] filii distinguitur a spiritu sancto [illegible] nulla
alia relatio est in filio quae [illegible] relationem [illegible] spiritu sancto [illegible] filiatio
disparate [illegible] habeat ad spirationem ut patet ex dictis ergo ex omnibus illis sequitur
quod spiritus sanctus procedit a filio et [illegible] ab utroque patet [illegible] rationes [illegible] primam
[illegible] quod [illegible] est una fecunditas voluntatis et expressionis [illegible]
in patre est plenissima fecunditas naturae et voluntatis et [illegible] a nullo recipit sed ab
origine et generatione et processione procedit [illegible] primo [illegible] ratione ina
[illegible] et expressibilitatis [illegible] cum per generationem communicatur voluntatis fecunditas [illegible]
[illegible] sicut pater non est [illegible] primus [illegible] ergo [illegible]
et non [illegible] spiritus vero sanctus nullo est primus quia sicut [illegible] inspirabilis sive
inexpressibilis [illegible] patet [illegible] quod [illegible] imaginatur [illegible]
[illegible] sed potius in spiritualibus [illegible] patet quod [illegible] valet quia [illegible]
probatur quod sufficiunt duae personae in divinis quo ad productionem [illegible]

pe. de tar.

Item queritur

[illegible] quae sic continuatur [illegible] est supra quod spiritus sanctus procedit a patre et filio sed
quia dubitari posset an [illegible] processio sit in prius et posterius [illegible] an prius a patre quam
a filio et an plenius a patre quam a filio vel [illegible] et [illegible] in [illegible] excludit ordinem [illegible]
excludit ordinem temporis et [illegible] an spiritus sanctus prius procedit a patre quam a filio
vel magis seu plenius [illegible] est duplex questio [illegible] arguitur [illegible]
quod sic [illegible] quod prius [illegible] cum spiritus sanctus procedit a patre [illegible] nato filio [illegible] nato
filio [illegible] tunc nativitas filii [illegible] processionem spiritus sancti [illegible] tunc habetur
[illegible] quod prius procedit a patre quam a filio [illegible] quod [illegible] est duplex [illegible] spiritus sanctus procedit vel
[illegible] a patre filio iam nato sicut [illegible] dies nata est orto iam sole [illegible]
[illegible] nata [illegible] denotat antecessionem [illegible] in quo fit locutio [illegible] est et est [illegible]
dies nata est et sol [illegible] ortu [illegible] ante [illegible] prius temporis [illegible] autem [illegible]
[illegible] nata [illegible] est sub hoc sensu sol ortus est [illegible] nata sit [illegible] sic similiter in
proposito [illegible] nato [illegible] denotat antecessionem quam [illegible] respectu [illegible] prius [illegible] est.

Ad primam [illegible] de quo [illegible] in [illegible] et de [illegible] a quo procedit spiritus [illegible] quod est [illegible] et unitas [illegible] est unitas notionis in de [illegible] et filio [illegible] de ordine processionis et [illegible] excludit ordinem temporis [illegible] cum [illegible]

locutio / Si respicit huius verbi procedit falsa est similiter negatiua est duplex / Iste nota q nato sit qst nomen uel pronomen / Si nomen tunc no oportet distinguere / qr tunc nulla ancepsio ibi significat / Sed hereticus accipit ut pronomen / vnde et cum semper est distinguenda / Et magistri vltr soluit in litera / quia hereticus in questione relinquit / quasi sit prioritas et posterioritas inter processionem et natiuitatem filij / vnde ad hoc sit impossibile / q no pt vt debet ita queri quia fatua est questio / Sed tamen instet hereticus querendo / tunc oportet soluere / videlicet dal / q iam dicta est p distinctionem / Consequenter **Vtrum spiritus sanctus prius uel plenius procedat a patre quam a filio**

Distinctio xi[?]

Item queritur cum spiritus sanctus procedat a patre et filio / vtrum prius uel magis processit a patre quam a filio / quod mititur hereticus ondere / ita inquiens / Si processit spiritus sanctus de patre / processit vtique aut nato iam filio / aut no nato filio / Si no iam nato filio processit / ante nato est filius quam processit spiritus sanctus / processit igitur natiuitas filij processionem spiritus sancti / Si autem processit a patre no genito filio / ante processit quam filius genitus fuerit

ita filius est p[?] spiritui sancto

ponit solutionem huius questionis et vult istud quod spiritus sanctus no prius procedit a patre quam a filio / et hanc probat per augustinum de trinitate libro xv ca° xxvij° apte sine / cuius auctoritatem ponit / que vult q nullus est ibi ordo temporis / vbi omnia sunt eterna et prima questio no habet ibi locum / que quaerit an spiritus sanctus processit iam nato filio uel no nato / Nota quod ibi interualla temporum nulla sunt / dicit b. v. q in diuinis non est prius duracionis / quia hoc repugnatur eternitati / nec est prius causalitatis / quia hoc repugnatur eternitati / in diuinis enim ut dicit beatus tho. / no pt considerari nisi illud quod absolutum est / videlicet essencia seu natura / et hoc est vnum indiuisibile et summe simplex / cui prioritas et posterioritas repugnat / uel consideratur ibi id / quod ad aliud dicitur / videlicet proprietates et personales / et iste no sunt / et ideo simul natura / simul tempore / et simul naturali intelligentia / nulla ergo prioritas est in diuinis / generacionis ad processionem / nisi secundum quendam modum intelligendi / qui no est in diuinis / sed in nostro intellectu / et ideo dicit b. ven. q duo sunt adhuc modi prioritatis / qui cadunt in diuinis / scilicet prioritas originis / et prioritas auctoritatis / prius origine dicitur / quo alter est ab alio / sed prius ergo auctoritate / quo alter / accipit ab alio / et subdit / q prius origine cadit respectu producentis

et producti, hoc est respectu patris et filii, quia ibi alter quam alter dicitur, scilicet filius quam pater, sed tantum unus dicitur a duobus; non cadit ibi prius origine, quia tamen sunt ambo unum originale principium; tamen cadit ibi prius auctoritate, cuius enim pater et filius sunt unum ... producendo, tamen filius, hoc est quod est ... productionis, accipit a patre. Responsio Augustini ad id quod primo querebatur scilicet an prius a patre quam a filio procederet

Hic et huiusmodi questionibus magis laboriosis quam fructuosis respondit Augustinus in xv libro de trinitate dicens: In illa summa trinitate que deus est intervalla temporum nulla sunt, per que possit ostendi aut saltem requiri utrum prius de patre natus sit filius et postea de ambobus processerit spiritus sanctus. Nunquid ergo possumus querere utrum iam processerat de patre spiritus sanctus quando natus est filius, an nondum processerat et illo nato de utroque processit? Non possunt ista prorsus queri ibi ubi nichil ex tempore inchoatur ut consequenti perficiatur in tempore. Ideo qui potest intelligere sine tempore generationem filii de patre, intelligat sine tempore processionem spiritus sancti de utroque. Ecce hiis verbis absoluta questio

et est dicendum quia non plus

illa / qua quaerebatur utrum plus procederet

spiritus sanctus a patre quam a filio

Ista est in qua soluit tertiam questionem supra motam / an spiritus sanctus magis / plenius procedat a patre quam a filio et vult istam quod an spiritus sanctus non plenius nec magis procedit a patre quam a filio sicut nec plus ab uno quam ab alio ut supra dictum est / dicta quod spiritus sanctus procedit a patre principaliter et auctoritate / non quod plus a patre / vel plenius quam a filio / sed quia ita procedit a patre / quod hoc a nullo habet / sed a filio procedit et quod filius habet a patre. Hugo dicit non quod hic duo plenius et magis sunt dicenda / ut plenius dicatur procedere ab illo a quo plura recipit / sed magis ab illo / quod maiori virtute ad cuius processionem operatur. Hic ~~Nunc tractandum~~ hic quitur de eo quod 2o quaerebatur scilicet an plenius vel magis procederet a patre quam a filio

Nunc tractandum est / quod secundo quaerebatur / scilicet an plenius vel magis procedat spiritus sanctus a patre quam a filio / ad quod dicimus quia sicut non ante procedit a patre quam a filio ita non magis vel plenius procedit a patre quam a filio / Augustinus tamen dicit in libro xv de trinitate quod spiritus sanctus principaliter procedit a patre

Ista est 3a in qua incipit tractare dicta doctorum quae videntur repugnare huic sententiae / et primo Augustini de trinitate qui dicit libro xv capitulo ... quod spiritus sanctus principaliter procedit a patre / igitur magis vel plenius videtur procedere a patre / et ponit verba Augustini ibi Non frustra inquit etc. Verba Augustini dicentis spiritum sanctum principaliter procedere a patre

Non frustra inquit in hac trinitate non dicitur verbum dei / nisi filius / nec donum dei nisi spiritus sanctus / nec de quo genitum est verbum et de quo procedit principaliter spiritus sanctus nisi deus pater

¶ Hic mag(iste)r exponit quare aug(ustinus) d(icit) principaliter / et vult q(uod) ideo q(uia) licet sp(iritu)s s(an)c(tu)s procedat a filio / tamen hoc illi p(ate)r dedit / non ita intelligendo q(uod) dederit / sed ab eterno gignendo / ab eterno dedit / et sic sp(iritu)s s(an)c(tu)s procedit ab eterno et p(ro)cedit eternaliter et eque plene ab utroque / v(er)um tamen ibi gignendo dedit / d(icit) b(eatus) thomas q(uod) sp(iritu)s s(an)c(tu)s non aliter / nec alia processione / procedit a patre q(uam) a filio / i(mmo) u(n)a processio / sp(iritu)s s(an)c(tu)s tota est a filio / sicut tota est a patre / tamen principaliter a patre dicitur procedere / quia in patre e(st) auctoritas spirationis / quia filius virtutem spirativam habet a patre / eo q(uod) illam gignendo dedit ei / Et non est hoc propter aliquem gradum vel ordinem potestatis vel possibilitatis / sed est hoc propter summam perfectionem / quia eandem virtutem spirativam quam habet p(ate)r / filio communicat / et per illam equaliter p(ate)r et filius sp(iritu)m s(an)c(tu)m spirant / et non sequitur / dedit p(ate)r filio spirationem gignendo / ergo spiratio est genita / quia d(icit) b(eatus) ven(turus) in multa dicuntur p(er) generationem dari / que tamen non dicuntur generari / sicut non sequitur p(ate)r dedit filio essentiam gignendo / ergo essentia est genita et p(ro)p(te)rea non est idem argu(mentum) sicut spiratio e(st) genita ergo spiratio e(st) g(e)n(er)ata

verba mag(ist)ri   s(cilicet) i(n) (ver)ba aug(ustini)

¶ Ecce audisti / quia sp(iritu)s s(an)c(tu)s principaliter
s(cilicet) q(uod) sp(iritu)s s(an)c(tu)s p(ri)n(cipaliter) p(ro)cedat a p(at)re   aug(ustinus)

procedit a p(at)re / Sed ne te hoc turbaret / ipse
dicens

continuo / ex quo sensu dixerit aperit subdens.
verba augustini   i(n) tract(atu) li(bri)

Ideo addidi principaliter / quia et de filio / sp(iritu)s
q(uod) sp(iritu)s s(an)c(tu)s p(ro)cedat de filio

s(an)c(tu)s procedere reperitur / s(ed) hoc quoque illi p(ate)r dedit
s(cilicet) filio

/ non iam existenti / et nondum habenti / sed quicquid
filio

unigenito verbo dedit / gignendo dedit / Sic
s(cilicet) p(ate)r s(cilicet) filium   filio   sp(iritu)s s(an)c(tu)s

ergo eum genuit / ut etiam de illo donum co-

mmune procederet / et sp(iritu)s s(an)c(tu)s / sp(iritu)s esset am-
verba mag(ist)ri   aug(ustini)

borum / Ecce exposuit ipsemet / quod sp(iritu)s prin-

cipaliter procedat a p(at)re / non quia plus / vel

magis procedat a p(at)re / q(uam) a filio / s(ed) q(uia) cum p(ro)-
quia virtutem spirativam   p(ate)r dedit filio

cedat a filio / hoc ipsum habet filius a p(at)re /

Marginal notes:

q(uia) in p(at)re est auctoritas et dignitas   dignitas

et ergo aug(ustinus) dixit principaliter auctoritatem designare voluit et hoc sine aliqua (con)tra(dictione)

p(ate)r et filius spirant ab utroque vel nexus et amor amborum

fi(li)us et de (quo) p(ate)r d(icitur) et ab utroque s(an)c(tu)s non e(st) de p(at)re (pre) s(ed) h(oc) melius infra patebunt

Capitulum quartum in quo ponit dictum Ieronimi in quodam tractatu de fide catholica qui dicit spiritum sanctum procedere proprie a patre et proprie esse de patre ... ubi enim de patre procedit proprie et ... quod proprie spiritus accipitur ... distinguit ... et ita non dicitur spiritus sanctus procedere a patre proprie quia etiam procedit a filio ... alio modo ... spiritus sanctus procedit a patre proprie ergo procedit a filio improprie ... sicut hic spiritus enim spirat ... et filio ... tam patri ... auctoritatem et ergo proprie hic non dicitur ... sicut et ... principaliter spirare quia hic non est ab alio pater et proprie ... non est ab alio ... Ex eodem sensu dicit spiritus sanctus proprie procedere a patre

Ex codem sensu etiam dicitur proprie procedere

de patre unde Ieronimus in expositione catho

lice fidei niceni symboli ait Credimus

in spiritum sanctum qui de patre procedit proprie sicut et

spiritum sanctum verum deum invenimus in scriptura

et de patre proprie esse sicut et idem de patre filius

et spiritus proprie et vere de patre procedit

Igitur rescrutemus verba Ieronimi dicit quod non sunt sic intelligenda quod spiritus sanctus plus vel plenius procedit a patre quam filio sed quod pater hoc habet a se et non ab alio quod spiritus sanctus ab ipso procedat sed filius hoc habet ab alio

Ecce aperte dicit spiritum sanctum proprie esse de patre

et proprie procedere a patre quod non ita est intel

ligendum tamquam plus vel plenius proce

dat a patre quam a filio sed quia hoc habet

pater a se non ab alio ut de ipso sit et procedat

spiritus sanctus filius autem non a se sed a patre

hoc habet ut de ipso sit et procedat spiritus sanctus.

Capitulum quartum in quo adducit dictum hylarii pictaviensis de trinitate, ex quo videtur sonare quod dictum est. Cum enim ibi dicat hylarius spiritum sanctum esse a patre per filium, et mitti a patre per filium, ergo videtur quod pater digniori modo se habet in processione spiritus sancti quam filius. Sed hunc intellectum solvit hic dictum hylarii ibi Certe apte et dicit sic hylarius non vult plus nisi quod filius habet a patre hoc quod ab ipso est et mittitur spiritus sanctus, sed pater habet, non habet ab alio, et non vult quod in patre sit maior dignitas, sed in ipso est auctoritas, et quod pater sit auctor processionis, qua processione spiritus sanctus procedit a filio. Ostendit idem filius dicens de ipso de spiritu sancto: cum a patre procedit, a de meo accipiet. Ex eodem sensu dicitur spiritus sanctus esse et mitti a patre per filium.

Certe etiam vix hanc intelligentiam dicit spiritus sanctus a patre mitti per filium et a patre esse per filium. Unde hylarius ad deum patrem de spiritu sancto et filio loquens in xii libro de trinitate ait: Sancto spiritu tuo ex te profecto et per eum misso. Item: Ante tempora unigenitus tuus ex te natus manet, ita quod ex te per eum spiritus sanctus tuus est. Quod et si sensu non percipiam, tamen teneo conscientia. In spiritualibus enim tuis rebus hebes sum. Item in eodem: Conserva hanc oro fidei mee religionem, ut quod in regeneracionis mee symbolo professus sum, semper obtineam, patrem scilicet te, filium tuum una tecum adorem, spiritum sanctum tuum qui ex te per unigenitum

distinctio

tum est procedere. Recte apte dicat spiritum sanctum
a patre per filium et mitti et esse. quod non
intelligendum quasi a patre per filium in modum min-
tatur uel sit. sed quia ex patre et filio est
et mittitur ab utroque. sed hoc ipsum habet filius
a patre. ut ab ipso et sit et mittatur spiritus
sanctus. hoc ergo uoluit significare Hylarius.
distinctionem faciens in loquendo. ut ostenderet
in patre esse auctoritatem. unde est etiam quod ueritas
ostendens patrem esse auctorem processionis qua procedit
spiritus a filio. dixit in euangelio. de patre procedit.
cum de patre et filio procedat spiritus sanctus.

Aliud capitulum in quo magister ex dicto Augustini xv de trinitate soluit dubium procedens. quare filius dixit spiritum sanctum procedere a patre et non dixit expresse de se ipso procedere uel de patre et de se. cum in ueritate procedat ab utroque. certe quia filius solet aliquotiens ad patrem referre quod ipsius filii est. eo quod et ipse filius a patre est. et hoc declarat primo per illud dictum filii Johannis vii. Mea doctrina non est mea. secundo sicut ibi doctrinam in ueritate suam attribuit patri. sic et spiritum sanctum qui in rei ueritate etiam procedit ab ipso dicit procedere a patre et per hoc tamen non negat eum procedere a se. Et expone mea doctrina non est mea patris et per hoc ... non negat eum procedere a se. Et expone mea doctrina non est mea i. mei hominis ... et hoc uerum est. sed in hoc sensu non ponitur hic ... in hoc sensu ponitur est mea i. non est a me. ... quod filium dei sed est a patre ... istam auctoritatem hic Augustinus

Unde Augustinus in xv. li. de trinitate querit

Si de patre et filio procedit spiritus sanctus. Cur
filius dixit de patre procedit. Cur putabimus

qua solet ad eum referre, etiam quod ipsius
est, de quo et ipse est. Sicut ipse ait: Mea
doctrina non est mea, sed eius qui misit me.
Si igitur hic intelligitur eius doctrina, quam
tamen non dixit suam sed patris, quanto magis
illic intelligendus est spiritus sanctus de ipso
procedere, ubi sic ait: De patre procedit, non ut
diceret: de me non procedit. A quo autem habet
filius ut sit deus (est enim de deo deus), ab illo
utique habet, ut etiam de illo procedat spiritus sanctus;
et ideo spiritus sanctus ut etiam de filio procedat sicut
procedit de patre, ab ipso habet patre.

Hic 2° declarat per aliud simile quod filius refert ad patrem quod eius filii est. Unde ipse filius dixit Iohannis v: Ita me deum sicut pater habet vitam in semetipso etc. Videtur quod pater sic habet vitam in semetipso quod a nullo habet. Sed si hoc, ergo male dicit: Sicut pater etc., quia tunc etiam filius ita habet vitam in semetipso quod a nullo, quod est falsum. Solutio: dicendum quod ly sicut et sic denotant similitudinem in perfectione, ita quod sensus est: ita perfecte et ita plene et equaliter habet vitam filius ut pater. Respondeo: ibi sine tempore, ita quod ibi nulla sit ordinatio realis vel aliqua prioritas in deo, sed secundum rationem intelligendi prior est emanatio verbi quam spiritus sancti, et causa duplici primaria: quia verbum procedit per modum nature, sed spiritus per modum liberalis voluntatis; modo prius intelligis naturam quam voluntatem. Secundo quia emanationes in personis intelligis per emanationes repertas in ymagine; modo constat quod in ymagine cognitio et intelligentia precedit amorem vel voluntatem. Et ideo solum secundum rationem intelligendi.

Simile est in libro xv de trinitate capitulo xxvi.

Quapropter qui potest intelligere in eo quod

sicut filius sicut pater habet vitam in semetipso sic dedit et filio vitam habere in semetipso non quod sine vita existenti iam filio vitam patrem dedisse sed ita eum sine tempore genuisse ut vitam quam pater filio gignendo dedit coeterna sit vite patris qui dedit intelligatur etiam sicut pater habet in seipso ut de illo procedat spiritus sanctus sic dedisse filio ut etiam de illo procedat idem spiritus sanctus et utrumque sine tempore. Ita ergo dictum est spiritum sanctum de patre procedere ut intelligatur etiam quod procedit de filio de patre esse filio. Si enim quicquid habet de patre habet filius de patre habet utique ut de illo procedat spiritus sanctus. Sed nulla ibi tempora cogitentur que habeant prius et posterius quia ibi omnino nulla sunt.

Utrum spiritus sanctus prius procedat a patre quam a filio. Ista questio sit vera probatur sic spiritus sanctus procedit a patre aut iam nato filio et ita filius prior est spiritu sancto aut nondum nato et ita spiritus sanctus prius procedit a patre quam a filio ergo videtur quod questio sit vera. Item spiritus sanctus magis procedit a patre quam a filio ergo videtur quod questio sit vera. Antecedens probatur sic quia omnis causa primaria plus est influens in suum causatum quam causa secundaria. Sed in productione spiritus sancti pater est quasi causa primaria quia est principium non de principio filius autem causa secundaria quia principium de principio

vnde Augustinus super Johannem dicit quod filius est secundus post patrem ergo plus influit pater
quam filius. Item spiritus procedit a patre mediante filio ergo prius a patre quam a filio tenet consequentia et assumptio
patet quia spiritus est tercia persona in diuinis tercia vero persona non oritur a prima nisi per
medium secundum ergo prius spiritus sanctus non est a patre nisi filio mediante. Oppositum patet per sanctum
solum Athanasium qui dicit quod in trinitate nichil prius aut posterius aut maius aut
minus est. Respondeo quod in diuinis est ordo secundum Augustinum originis quia persona oritur ex alio
non ordo secundum prius aut posterius quo vnum sit prius alio vtputa pater filio aut spiritu
sancto nullomodo est prior. Circa illam questionem erant tres argumenta vnum in tertium
argumentorum ad oppositum factorum. Ad primum dico spiritus sanctus non prius procedit a patre
quam a filio quia sic concludunt sunt idem natura vnum illorum non procedit prius ab vno
quam ab alio. Sed sic est de tribus personis in diuinis quod sunt vnum natura ergo etc.
Et patet eadem illa quam per Anselmum libro primo de processione spiritus sancti qui dicit quod in deo
nichil prius aut posterius est natura aut tempore et ideo spiritus sanctus non prius
procedit ab vno illorum. Contra quia ista arguitur sic. quodcumque est prius quam proprium ergo quod
inest alicui secundum quod prius inest quam quod inest secundum proprium sed spirare spiritum
sanctum inest patri secundum rationem communem cum filio. generare filium secundum proprietatem ergo prius est
et actus spirandi quam generandi ergo spiratio spiritus a patre prior est quam filii generatio
ergo prius procedit a patre quam a filio. Item pater est primum non de primo. filius primum de
primo sed natura prius agit principium et producit sine primo quam principium de primo ergo
quodcumque a patre et filio producitur prius producitur a patre quam a filio. Ad istam. Ad primum
respondeo quod hoc verum est vbi quod includitur in ratione alterius sicut essentiale sibi. Dicitur
prius est animal quam homo vbi autem commune sit non includitur non oportet sic esse
album non est prius quam esse hominem quamvis esse album sit communius. Dico etiam spirare non
includitur in ratione generationis ergo non oportet quod sit prius eius sit communius. Ad secundum
verum est vbi vna et eadem virtus non vbi diuersa virtus est utriusque principii. Ad 2m argumentum qui est vnum in 2m argumentum sit quod ista
eiusdem virtutis spiratiuam filius habeat a patre non magis procedit spiritus sanctus
a patre quam a filio nec plenius quia sic inter patrem et filium est summa equalitas
ergo non est in eis magis et minus. Contra quia arguitur sic causa primaria plus est
influens in suum causatum quam secundaria sed in productione spiritus sancti pater est quam causa primaria
quia est primum non de primo. filius causa secundaria quia primum de primo. Respondeo quod non sic
nec filius ipse est causa spiritus sancti tercia causa est cuius esse sequitur ad aliud
sed diuersi in ceteris sed hoc non habet locum hic sed eadem eadem sit virtus talis in vtroque. Ideo
non est vnum eorum causa primaria alter secundaria. Tercium ad 2m qui est vnum inter tercia
argumenti dicit quod ista. Respondendo ad primum quo spirant quod immediate procedit a
patre sicut a filio patet illa tercia illud primum quo est idem in vtroque. Contra quia arguitur
sic spiritus sanctus est tercia persona in diuinis seu trinitate tercium vero non oritur a primo
nisi per medium secundum. ergo spiritus non oritur a patre nisi filio mediante ergo non eque immediate
ab vtroque. Item sic illud per quod agit aliquis est medium in actione sed pater per
filium spirat vt dicit Hylarius. Item qui ex te per vnigenitum tuum est procedit ergo filius
est medium in spirando. Item sic nullus effectus procedit a duabus causis eque immediate
causis generis generatum enim oritur a virtute solis mediante virtute seminis ergo a simili

1 q°

no

1 q° 2' arg

2 q°

spiritus sanctus non procedit eque immediate a duabus personis. Ad primum dicendum quod verum est ubi principium et secundum omnino sunt divisa in nullo unita et 2m prius et posterius ordinata sed hoc non est hic. Ad 2m cum dicitur per quod agit aliquis etc. verum est ubi proprietas permutat habitudinem causalitatis vel instrumenti sed hic notat solum habitudinem auctoritatis. Ad 3m cum dicitur nullus effectus procedit a duabus causis immediate dicendum quod pater et filius non sunt in spirando ut due cause quia unum sunt in spirando. Ad 4m principale dicendum quod dispositio non est sufficiens quia spiritus natus et non natus opponuntur contradictorie non tamen procedit vel a nato filio aut non nato sicut spiritus homo et non homo opponuntur contradictorie non tamen quod album homo aut album non homo; neutrum enim datum est et est simile si dicatur splendor procedit ab igne aut ergo vel orto calore aut non orto calore utrumque enim falsum est sed simul dum oritur. Ad 2m solutio est tertia obiectio statim ad quod 2e tertia. Ad 3m solutio tertia patet sed ad quartum tertia tertia etc. et sic patet questio.

Post hec considerandum

Hec distinctio prima et continuatur ad precedentia sic: postquam magister determinat de modo procedendi spiritus sancti et de patre et ordine processionis, in hac distinctione determinat de [illegible] processionis et generationis. Et in hac distinctione magister tractat duas questiones et dividitur in duo capitula. In primo capitulo proponit questionem quare spiritus sanctus non dicitur natus vel filius cum procedit a patre et est eiusdem substantie cum patre. Et vult hanc quod spiritus sanctus non potest vere dici natus vel filius, probat per Augustinum xv de trinitate capitulo [illegible], quia si diceretur natus vel filius tunc esset natus vel filius amborum scilicet patris et filii, quia procedit ab ambobus; falsitas patet quia [illegible] tunc [illegible] unus haberet se ad spiritum sanctum sicut pater et alius sicut mater eius, quod est inconveniens, quia ut sic processio spiritus sancti materialis videtur, quia pater se habet ad generationem tamquam principium activum, mater non tamquam materiale quid quia materiam ministrat. Tertio notandum ibi cum spiritus sanctus procedat etc. Tertio processio dupliciter dicitur: uno modo et motus localis, et tunc appellatur motus gressivus seu progressivus, et hic non est in divinis nisi secundum quandam metaphoram, quia tali similitudine divina sapientia seu bonitas dicitur procedere in creaturas, cum quod plures sua gradatim efficit in illum et quedam creature sunt deo similiores aliis. Alio modo processio dicitur eductio principiati a suo principio et quia in divinis persona una est ab alia sicut a principio et primo modo istud processio in divinis ponitur. Quare spiritus sanctus cum sit de substantia patris non dicatur genitus sicut filius sed tantum procedere.

in hoc magister tangit continuationem

Post hec considerandum est cum tamen

a talibus quales nos sumus intelligi

queri potest cum spiritus sanctus procedat de patre et sit

de substantia patris cur non dicatur esse natus sed

potius procedere et cur non dicatur filius. Sunt

Sciendum est quot sunt processiones in divinis. Dicendum quod due, quia una est processio filii que dicitur generatio, et alia spiritus sancti que dicitur processio. Ratio est quia in divinis processio accipienda est secundum actum manentem in agente, quia actus in natura intellectuali [illegible] intelligere et velle; secundum actum qui est intelligere est processio verbi que dicitur generatio [illegible]; secundum actum qui est velle processio amoris [illegible] [illegible] sicut patet due processiones in divinis, et hec [illegible] et [illegible] [illegible] attributa deo [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] processio divina [illegible] sed creature.

autem spiritus sanctus non dicatur vel sit natus et ideo non sit filius. Augustinus ostendit in xv libro de trinitate ita dicens: Si spiritus sanctus filius diceretur, amborum utique filius diceretur. Quod absurdissimum est. Filius quippe nullus est duorum nisi patris et matris. Absit autem ut inter deum patrem et deum filium tale aliquid suspicemur. Absurdissime ergo filius diceretur amborum, i. patris et filii. Amborum enim filius diceretur, si eum ambo genuissent, quod abhorret omnium sanorum sensus. Non igitur ab utroque est genitus, sed procedit ab utroque amborum spiritus. Hiis verbis ostenditur cur spiritus sanctus, cum sit de patre, non tamen dicatur genitus vel filius.

[I]stam xiii in qua dicta queritur supra positam, movet hanc dubitationem: quare spiritus sanctus dicitur tantum procedens et non genitus, et quare filius non dicitur solum tantum genitus sed simul genitus et procedens, unde ipse de se dicit Iohannis viii: Ego enim ex patre processi et veni ... [illegible]

distinctio

Cum spiritus non dicatur genitus / cur filius dicatur procedere

Cum autem spiritus sanctus / non dicatur genitus / sed tantum procedens / queri solet cur filius non dicatur tantum genitus / sed et procedens / sicut ipse in evangelio Iohannis ait / Ego ex deo processi / vel exivi et veni in mundum. Non ergo tantum spiritus sanctus procedit a patre / sed etiam filius /

Solvit per Augustinum quinto de trinitate capitulo xiiii quia spiritus sanctus procedit a patre / non quomodo natus / sed quomodo datus / sed filius processit et procedit ab eo nascendo / ideo simul potest dici procedens et genitus / sed spiritus sanctus non simul sic dicitur / sed procedens tantum / Ideo ... infert magister quod spiritus sanctus non est filius / quia non natus nec adoptivus / non primum quia non est natus spiritualiter a patre / non secundum quia non est factus ut per adoptionem nasceretur.

Ad quod dicimus / quod cum uterque procedat a patre / dissimiliter tamen / nam spiritus sanctus / ut ait Augustinus in v libro de trinitate / procedit a patre / non quomodo natus / sed quomodo datus / vel donum / filius autem processit nascendo / exiit ut genitus / Ac per hoc illud elucescit ut possit sciri cur spiritus sanctus / cum non sit filius / cum et ipse a patre exeat / ideo scilicet non dicitur filius / quia neque

Ego ex deo processi et veni ... a patre et veni in mundum.

Tredecima

natus est sicut unigenitus neque factus

ut per dei gratiam et adoptionem nascitur sicut nos

Hanc 13m in quo magister sicut iam dictum est assignat aliqualem differentiam inter generationem et processionem et vult istam quod licet nullus in hac vita sufficiat distinguere inter generationem filii et processionem spiritus sancti ... processio spiritus sancti non est generatio quia ... generatio ... spiritus sanctus esset genitus ab utroque a patre et filio quia procedit ab utroque ...

Quod non potest distingui a nobis inter generationem filii et processionem spiritus sancti

Inter generationem vero filii et processionem spiritus sancti dum hic vivimus distinguere non sufficimus ... Augustinus ... questionem ... spiritus sanctus non dicitur filius ... de patre esset ... a me si de substantia patris est filius de substantia patris est etiam spiritus sanctus cur unus sit filius et alius non sit filius ...

sive capias sive non capias, de patre est filius,
de patre est spiritus sanctus. Sed ille genitus est,
iste procedens. Ideo ille filius est patris de
quo est genitus, iste autem spiritus utriusque,
quoniam de utroque procedit. Sed ideo cum de illo
loqueretur ait: De patre procedit, quoniam pater
processionis eius est auctor, qui talem filium
genuit et gignendo ei dedit ut etiam de
ipso procederet spiritus sanctus. Nam nisi procederet
de ipso, non diceret discipulis: Accipite spiritum
sanctum, eumque insufflando daret, ut a se quoque
procedere significans aperte ostenderet flando quod
spirando dabat occulte. Quia ergo si na-
sceretur, non tantum de patre, nec tantum de filio, sed
de ambobus utique nasceretur, sine dubio diceretur
filius amborum. Sed per hoc quia filius amborum
nullomodo esset, non oportuit eum nasci de
ambobus. Amborum ergo est spiritus procedendo de ambobus

Cam quartum in quo ostendit quod in presenti vita non potest plene sciri differentia inter processionem et generationem. Et vult istud quod nullus unius potest sufficienter explicare differentiam inter processionem et generationem, licet hoc sciatur quia omne quod nascitur procedit et non econverso. Secundo probat huius conclusionis probat ... quia utraque tam generatio quam processio est ineffabilis. Unde patet Ysayas loquens de filio dicit: generationem eius quis enarrabit, ysa 53. Sic potest verissime dici de processione spiritus sancti: processionem eius quis enarrabit. Notandum ibi: nescio non valeo. Bene vero potest duplex scire: unum si est et ignorancia illius est prava, quia certitudinaliter credenda distinctio personarum et de necessitate salutis; vitam fidei comprehenditur sub sciencia capiendo scire largo modo. Aliud scire est sciri quid est, et hoc non pertinet ad statum meriti sed potius ad statum premii. Et de hac scientia loquitur magister hic et Augustinus. Hic dicit quod non valet inter illa duo distinguere. Capitulum quartum

Quid autem inter nasci et procedere
intersit de illa excellentissima natura loquens
explicare quis potest. Non omne quod procedit
nascitur, quamvis omne procedat quod nascitur.
Sicut non omne quod bipes est homo est,
quamvis bipes sit omnis qui homo est. Hoc scio.
Distinguere autem inter illam generationem et hanc
processionem nescio, non valeo, non sufficio.
Ac per hoc quia et illa et ista est ineffabilis,
sicut propheta de filio loquens ait: generationem
eius quis enarrabit, ita de spiritu
sancto verissime dicitur: processionem
eius quis enarrabit etc.

Distinctio

Infert ex quo non possumus satis sufficienter dictam differentiam, sufficiat nobis scire quod nec filius est a seipso, nec spiritus sanctus. Deinde magister concludit ex dictis quod sit sufficiens de spiritu sancto, quod ipse est de deo, et tamen non est filius, quia per modum processionis et spirationis de deo est, non per modum generationis. Notandum quod doctores hic de differentia processionis et spirationis diversimode sentiunt. Quidam enim dicunt quod generatio et processio sunt sicut rationale et irrationale. Sed beatus Thomas reprobat hoc duplici ratione. Prima quia quaelibet differentia recipit oppositum ab opposito, non generatio et processio, nullum horum oppositum adiuvicem. Secunda quia generatio et processio significantur per modum operationis, non quod aut ut operancia per operationes distinguuntur, sed quia actiones differunt per earum formas agentium. Et quod dicit beatus Thomas quod differentia capitur ex hoc quia in divinis est perfectissima natura et perfectissima fecunditas naturae, et inde est quod natura in divinis habet propriam emanationem quae dicitur generatio, unde filius vel per modum intellectus prodit ut verbum, vel per modum naturae ut filius, et utraque illarum processionum est unius ab uno. Similiter in divinis est vera fecunditas sicut naturae sic et voluntatis, et inde est quod divina natura et voluntas habet propriam emanationem quae dicitur spiratio, habet enim ideo dicitur per modum voluntatis et naturae, quia per consensum duorum volentium unus amor progreditur. Et unde istos modos diversos originis producuntur plures personae relatione originis distinctae, scilicet filius qui est a patre solo, et spiritus sanctus qui est ab utroque. Unde dicit beatus Thomas: si spiritus sanctus non esset a filio, non esset assignare realem distinctionem inter filium et spiritum sanctum. Et eandem differentiam tangit magister in littera dicens: filius non est a seipso sed ab illo de quo natus est, et ecce processio per modum naturae, spiritus sanctus non a seipso sed quia de utroque prodit.

Satis sit ergo nobis, quod non est a seipso filius, sed ab illo de quo natus est; non est a seipso spiritus sanctus, sed ab illo de quo prodit, et quia de utroque prodit, sicut iam ostendimus. De spiritu sancto quod ipse de deo sit, nec tamen ipse filius sit, cum procedendo non nascendo legitur esse de deo, tam supra quantum visum est disputavimus.

Aliud quaeritur, in quo movet secundam quaestionem principalem: ex quo spiritus sanctus non est genitus, ut supra dictum est, tunc quaeritur utrum tamen proprie dici possit igenitus

credet et vult illud quod scilicet spiritus sanctus non debet dici ingenitus, et hanc probat primo per Augustinum ad Orosium capitulo 2º. Cum dicitur spiritus sanctus nec genitus nec ingenitus dicatur, scilicet cum si dicatur ingenitus quod ab alio non est, tunc oportet nos duos patres ponere in divinis, quia tunc convenient duo, quorum neuter est ab alio, pater et spiritus sanctus; pater enim ideo dicitur ingenitus, quia non est ab alio. Secundo spiritus sanctus non potest dici genitus, quia tunc oporteret nos ponere duos filios in divinis, quod est absurdum. Unde Augustinus deinde probat dictum suum per Augustinum libro xv de trinitate capitulo 28 cum vult quod solus pater dicatur ingenitus quia solus non est de alio. Cur spiritus sanctus debeat dici ingenitus.

Nunc considerandum est, cur spiritus sanctus non sit genitus, vel cur debeat dici ingenitus. Ad quod dicimus, spiritum sanctum nec genitum nec ingenitum debere dici. Unde Augustinus ad Orosium ait: spiritum sanctum nec genitum nec ingenitum fides certa declarat, quia si dixerimus ingenitum, duos patres affirmare videbimur; si autem genitum, duos filios credere culpamur. Sicut enim solus filius dicitur genitus, ita solus pater dicitur ingenitus, eo quod ab alio non sit. Unde Augustinus in xv libro de trinitate: pater ingenitus solus non est de alio, ideo solus appellatur ingenitus, non quidem in scripturis sed in consuetudine disputantium, et de re tanta sermonem...

In libro suo Quaestionum, quaestione secunda.

[Interlinear and marginal glosses, partly legible:] in primo libro sed in canone biblie sit scriptum ... ingenitus, sed in consuetudine disputantium ... quod scilicet ... non debet dici ingenitus ... probat auctoritate ... sicut pater dicitur ingenitus ... [illegible]

qui se dicit ... audeamus aliquid dicere de illa summa substantiali et sancta divinitate, cum de divinitate nobis ... satis eloquiis claruerit ... [illegible] ... sicut et fide ... [illegible] ... possemus ... [illegible]

qualem valuerint presentium. Filius autem de patre natus est, et spiritus sanctus de patre principaliter et communiter de utroque procedit. Ideoque cum spiritum sanctum genitum non dicamus, dicere tamen non audemus ingenitum, ne in hoc vocabulo vel duos patres in illa trinitate vel duos qui non sunt de alio quispiam suspicetur. Ecce hys verbis aperte ostendit spiritum sanctum nec genitum nec ingenitum debere dici.

Nam postea in quo magister exponit quod quidam dicunt spiritum sanctum esse ingenitum et solvit ... ibi sed ut istam dicens ... [illegible]

Notandum ... [illegible]

Qui Jeronimus dicat spiritum sanctum ingenitum quod videtur predictis adversum

Jeronimus tamen in regulis diffinitionum contra

hereticos spiritum sanctum dicat esse ingenitum hiis verbis

Spiritus sanctus pater non est sed ingenitus atque infectus

pater non est quia pater est et in patre est processio.

habet ex patre non nativitate filius non est

quia genitus non est. Ecce hiis verbis dicat spiritum

sanctum esse ingenitum quod videtur adversari

predictis verbis augustini sed accipe quos de eis locutus

Sed ut istam que videtur repugnanciam

de medio abigas dicas quod Jeronimus aliter accepit

pit nomen ingeniti et aliter augustinus. Accipit enim augustinus ingenitum qui vel quod

ab alio non est et secundum hoc de solo patre dicitur.

Jeronimus vero ingenitum dicat non genitum

et secundum hoc de spiritu potest dici cum spiritus

sanctus non sit genitus.

Respice scriptum in quo magister probat quod Jeronimus ibi accipit ingenitum pro non genito quia ipse Jeronimus ibidem ponit talem divisionem omne quod est aut est genitum aut ingenitum aut factum ...

divisione hic non natum capitur equivoce quia prout non solum negat nativitatem vel generationem sed totam actionem prout tunc valet non natum i. non productum ab alio tunc soli patri convenit sed prout negat actionem in speciali que est per generationem et valet tunc non natum i. non productum ab alio per generationem tunc convenit spiritui sancto et quia hic non natum in hac divisione repetitur notatur quod dicitur aliter et aliter accipitur

Ex verbis Ieronimi ostendit ex quo sensu dixerit spiritum ingenitum

Quod autem Ieronimus ita accepit ostendit ex verbis suis quibus in eodem tractatu utitur faciens talem divisionem. Omne quod est aut ingenitum est aut genitum est aut factum est. Ergo quod nec natum nec factum est et est quod natum est et factum non est est quod nec natum nec factum est. Est et quod factum est et natum non est. Est quod factum et natum est et renatum est. Est quod factum est et natum est et renatum non est. Nunc propositorum singulis rebus subsistentiam destinemus. Quod ergo nec natum nec factum est pater est non enim ab aliquo est. Quod autem natum est et factum non est filius est quia apte genitus est non factus. Quod iterum nec natum nec factum est spiritus sanctus est qui a patre procedit. Quod etiam factum est et natum non est celum et terra.

tera qz que sūt insensibilia / quod aut

factū et natū et renatū ē homo ē / quod

nō factū est / et natū ē / et renatū nō ē / aīa

lia sūt / Et ex hijs v̄bis ostendit Jeronimus

se ingenitū accipe / nō genitū aliť enī nō

esset p̄missa diuisio vera / s3 omē quod ē

/ aut ingenitū ē / aut genitū aut factū / atz

ī diuisione huius p̄sequtōne ī assignacōe

ingeniti / vbiqz ponit nō natū

Vtrum p̄cessio filij a sp̄us sancti p̄cessione / specifice distiguatur

Et non p̄cede solū quēmt sp̄ui s̄cō g° questio f̄ca q̄a ꝫ quia si nō est alia p̄cessio g° nō differt ab alijs sp̄ēce / ā^m p3 ꝯd p̄ p̄cessioꝫ d̄r̄at sp̄us s̄ a p̄re et filio ꝯ2° p̄cessio filij et sp̄us s̄cī a p̄re / sūt eadē / g° q̄stio f̄ca / ā^m p3 quia s̄t v̄a gn̄ātio quia ab vno simplia ingn̄itū simplex nō sūt actus vera distincta et igr̄ p̄cessiones ille eadē sunt a p̄re q̄ est simplex videtur q̄ int̄ se nō sūt distincte ꝯ3°. p̄cessio sp̄us sancti est gn̄atio g° nō est sp̄ecie distincta a p̄cessione filij q̄a ꝫ ā^m p3 p̄ gn̄ātioꝫ p̄r p̄duat sibi similē ī nā igitur ē ibi gn̄atio q̄ ꝫ p̄ d̄c̄m li p̄° ā° g° vbi d̄r gn̄āre est sibi simile de sua s̄b̄a ī nā p̄duce et ā^m p3 ꝯd sp̄us s̄c̄us s̄t eius s̄b̄e ꝯd p̄re ꝯ4° sic dr̄ tales p̄cessiones d̄n̄t vel g° se ip̄is uel alijs nō p̄m / q̄z nō h̄nt ēē se ip̄is / nō alijs / q̄a h̄r ēēt relacōnibꝫ / s3 hoc nō quia relacōes 2^m mod̄ n̄r̄j intelligēdi ꝯseq̄unt p̄cessiones eo enī d̄r̄ filij quia a p̄re p̄ gn̄ātioꝫ p̄cedit ꝯ oppo^m ar̄ quod p̄cedit quo p̄cedit sp̄us s̄c̄us sp̄ecie d̄r̄ a modo quo differt filius g° q̄stio v̄a q̄a ꝫ et ā^m p3 q̄z modus volūtatis ut t̄ sp̄ecie d̄r̄ a mō nāe ut t̄ / s3 p̄cessio sp̄us s̄cī est modus volūtatis ut talis / et p̄cessio filij est modus nāe ut talis ꝯ nō q̄ q̄da dixerūt p̄cessioꝫ filij et sp̄us sancti distingui penes supposita / quia s̄t ī diuersis supposit̄ / alij penes diuersos modos quia p̄ vna p̄modū intellectus / alia p̄modū volūtatis / alij dixerūt q̄ spirare in p̄re / est relacō realit̄ d̄n̄s / et res simul v̄ra d̄n̄s a relacōe p̄r̄s / et q̄ p̄r spirare ꝯmunicāt filio / s3 in filio gn̄āri et spirare essent

simul realiter differentes et realibus rebus realiter differret sed iste opiniones quantum non
tenentur secundum primam eorum supposita inter se essent distincta et non secundum relaciones
aut proprietates quod non videtur secundum aliam non esset distinccio nisi secundum racionem sicut intellectus
natura et voluntas in deo sunt idem / et 3a non videtur vera quia ponit multitudinem in eadem
persona que videtur tollere diversitatem suppositorum in eodem individuo / dimissis

nota quod procedere dupliciter

ergo istis opinionibus noto quod procedere dupliciter est unum quod generatur ab eo quod esse aliud aliud
procedere est ab uno et aliud sicut in obiectum ut amor ab amante in actum

1a conclusio

Tunc sit prima conclusio eadem processionum primus processio filii non differt a processione spiritus sancti ut quod unus
possit ab alio distingui probatur quia eadem illarum racione omnino que conveniunt eidem alio sunt
ab alio igitur / corollarium eadem processionum patris non convenit solum spiritui sancto Secunda conclusio eodem

2a conclusio

procedere 2o processus solum convenit spiritui sancto probatur quia ipse solus procedit de uno
et aliud tamquam in obiectum sed amor ab amante in actum igitur conclusio vera quam tenet et ...

corollarium

patet quod duplex distinccio in procedere Corollarium quod per processionem istam spiritus sanctus differt
a filio quo ad generacionem ex quibus patet quod processiones huiusmodi secundum racionem differunt
sed utrum oportet rei specie vel solum numero differant de hoc sunt opiniones prima dicit
quod non possunt differre specie quia ubi non plurificatur quiditas ibi non sunt res specie
differentes sed in divinis non plurificatur quiditas Alii dicunt quod specie differunt quia producciones
non sunt nisi relaciones et ille sunt diversarum specierum / sed eliciendo aut ex hiis
opinionibus veram est notandum secundum beatum thomam quod de specie possumus loqui dupliciter uno modo de specie
ypostasis sive suppositi alio modo de specie proprietatis individualis exempli gracia differunt sortes et
plato unus albus alius niger et sunt exempli gracia albedo et nigredo proprietates indivi-
duantes / tunc sortes et plato in quantum individuati sunt unius speciei quia sunt eiusdem spe-
ciei, sed quantum ad proprietates individuantes sunt diversarum specierum Sic ergo possumus secundum
aliquam scilicet considerare supposita in divinis / vel in se vel cum suis proprietatibus. Tunc

1a conclusio 2i articuli

sit prima conclusio illius articuli ista processio spiritus sancti realiter differt a processione filii probatur

2a conclusio

processio spiritus sancti est ipsemet spiritus sanctus et processio filii est ipsemet filius ergo conclusio vera
quia tamen filius et spiritus sanctus realiter distinguuntur Secunda conclusio processio spiritus sancti differt a
processione filii per hoc quod processio filii est immediate ab uno solo et non procedit nec convenit
ab alio illa vero est tamen ab conveniente seu procedente ab alio quod a non conveniente seu procedente
ab alio / probatur quia processiones huiusmodi differunt secundum relaciones originis seu emanacionis ergo
antecedens per primam partem patet ex declaratis in principalibus / et per 2am notum est de se. Et illud probatur
quod processio spiritus sancti non est generacio patet de se et ex hoc sequitur 2o quod spiritus

3a conclusio

sanctus non est genitus quia si esset genitus eius processio esset generacio Tercia conclusio 3a
loquendo de specie primo modo scilicet ypostasis suppositorum processiones filii et spiritus sancti non sunt diversarum
specierum probatur quia licet in divinis non sit proprie species tamen modo nostro considerandi supposita sunt ibi
in una natura quasi sub una specie / quando processiones ille sunt ipsamet supposita et ergo
quantum est de suppositis in una natura non possunt esse diversarum specierum cum sint unius et eiusdem nature

4a conclusio

Quarta conclusio loquendo de specie 2o modo videlicet de specie proprietatis processiones filii et spiritus sancti sunt
diversarum specierum probatur quia relaciones et proprietates personales secundum quas distinguuntur tales
processiones sunt diversarum specierum ergo conclusio vera quam tenet et ... quia sed paternitas et
filiacio in quantum relaciones sunt diversarum specierum sic generari et spirari sunt diversarum

ad 1

specierum et per hoc patet quid sit dicendum ad questionem Sed racionem ad primam patet quod dicitur

in prima cue primi art. ad 2m dico licet ab eo simplici non exeunt plures actus absoluti tamen bene exeunt plures actus relativi. ad 3m dico cum si produciat sibi simile primo modo nature, tibi vero primo modo voluntatis producat saltem in specie non oportet quod sit generatio ad eius dicitur quod dicit relationes originis ut dixi 2a q. 2i arti. [illegible] questio

Preterea

Distinctio xiiii in qua magister tractat de processione temporali spiritus sancti a patre et filio et habet ii capitula. In primo vult duas conclusiones. prima est preter processionem eternam qua spiritus sanctus ineffabiliter procedit a patre et filio, est etiam processio temporalis qua spiritus sanctus procedit temporaliter ad sanctificandas creaturas. Secunda hec patet est duplex est processio spiritus sancti, eterna et temporalis. Eius autem processio spiritus sancti temporalis dicitur, non quia spiritus sanctus incipiat initium in tempore sic et processio variationem temporis, sed quia est gratia temporalis, dicitur quo ad effectum quia habet initium in tempore. dicitur processio dupliciter [illegible] dicit b v est processio spiritus dicitur de spiritu sancto, dicitur processio eterna, quia spiritus sanctus aut procedit a obiectum in quod procedit, et ille modus est in processione eterna, quia spiritus sanctus procedit a patre in filium ut in obiectum quod spiritus sanctus est amor quo pater amat filium et filius [illegible] aut sicut in subiectum seu susceptivum in quo recipitur, et modus iste in eterna processione esse non potuit licet gratia ita intellexisset quod spiritus sanctus a patre producitur et in filium recipitur. Sed unus iste modus esset recipere spiritus sancti sit per influentiam doni gratuiti attenditur processio temporalis, secundum quod spiritus sanctus dicitur procedere a creatura. non solum ut in obiectum creaturam, quia pater spiritu sancto non solum amat filium, sed etiam creaturam, imprimendo sibi perfectionem suam, sed etiam ut in subiectum et sicut in habitaculum. Et non est intelligendum hoc de persona spiritus sancti, que est stans et in se sua, et non producitur in aliquod subiectum, sed de gratia seu amore vel aliquo dono, quod in eum suscipitur.

Quod gemina est processio spiritus sancti. — Disti. xiiii

Preterea diligenter anotandum est quod

gemina est processio spiritus sancti eterna

videlicet que ineffabilis est qua a patre et filio

eternaliter et sine tempore processit, et temporalis qua

a patre et filio ad sanctificandam creaturam procedit.

Secunda quod est hec quod sicut spiritus eternaliter ab utroque simul et communiter procedit sic et in tempore communiter et simul ab utroque procedit ad sanctificandam creaturam ita quod non divisim a patre in filium et a filio in creaturam. Et hanc quam 2m probat auctoritate Augustini iiii de trinitate c. 19. Vero dicit b v quod processio temporalis spiritus sancti est aliquo modo principio sicut et eterna et eadem modus procedendi est conformis, unde temporalis processio facit ad declarationem processionis eterne, et ideo hic magister non principaliter sed incidenter movet de temporali. Consideranda autem est, quare circa generationem eternam filii non determinat de generatione

[illegible] quod procedit et hoc est creatura [illegible] effectum quod efficit et hoc dicitur sanctificatio. Et dicit b v [illegible] manifestare [illegible] tunc ad [illegible] linguas [illegible] columba [illegible] ad aliquem actum

Marginal notes (partly legible):

alio modo processio temporalis est [illegible]

Unde secundum divinam processio temporalis sic describitur est [illegible] persone a persona vel a personis ad sanctificandam [illegible] creaturam [illegible] ut dono [illegible] et gratie [illegible] obtinet [illegible] ad [illegible] se det [illegible]

[illegible] processio spiritus sancti [illegible] a patre [illegible] filio [illegible]

[illegible] processio spiritus sancti [illegible] utrumque [illegible] filio [illegible]

distinctio

temporali, quia non sunt ab eodem principio, quia temporalis generatio filii est a matre, et etiam quia illa generatio respicit duas naturas scilicet divinam et humanam, ideo de ea debuit determinari post naturam divinam, in tertio libro, ubi de humana natura agitur.

Et sicut aeternaliter communiter et simul procedit a patre et filio, ita et in tempore communiter et simul ab utroque procedit ad creaturam, non divisim a patre in filium, et a filio in creaturas.

Augustinus in libro xv de trinitate ait: Spiritus sanctus non de patre procedit in filium, et de filio procedit ad sanctificandam creaturam, sed simul de utroque procedit, quamvis hoc filio pater dederit, ut sicut de se, ita et de illo procedat.

Hic plus quam primo, quia ad gratiam spiritus sancti datur hominibus, tunc spiritus sanctus mittitur a filio et a patre, et illa missio est eius processio, et est temporalis, igitur temporaliter procedit, igitur quod prima vera. Textus autem est Bede li. 2o. Omelia [illegible] eius [illegible] quibus verbis concludit intentum suum ibi, His verbis. Secundo Bonaventura temporale ponit [illegible] est quod habet [illegible] et variationem et actum in tempore, sic temporale dicitur quod tempori subiacet, et est [illegible] quod habet [illegible] in tempore sed non variationem [illegible] [illegible] est quod habet [illegible] actum contra tempus et supra tempus elevatum, et ita donatio [illegible] temporalis dicitur [illegible] Augustinus [illegible] de trinitate [illegible] quod aliquid [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] in quo [illegible] processio temporalis donatio missio et apparitio [illegible] processio temporalis [illegible] [illegible] apparitio [illegible] visibile, in quo manifestatur [illegible] processio [illegible] apparitio [illegible] processioni visibili et temporali, alia [illegible] visibili. De temporali processione specialiter agitur

De temporali autem processione Beda in

libro omeliarum eius omelia ... que incipit ... sed unit post ...

Omelia dominice prime post ascensionem ita lo-
quitur. Cum spiritus sancti gratia datur hominibus
profecto mittitur spiritus a patre mittitur et a filio
procedit a patre procedit et a filio quia et eius
missio est ipsa processio. His verbis aperte ostendit
donationem gratie spiritus sancti dici processionem vel
missionem eiusdem. Sed cum donatio vel datio
non sit nisi temporalis, constat quia et hec processio
sive missio temporalis est.

in quo aut dicit missio et processio ...

Hanc quoque hic probat 2° eandem quod sit. Cum spiritus sanctus processit a Christo quando ipse post resurrectionem suam in discipulos suos insufflavit et dedit eis spiritum sanctum. Sed hec fuit processio temporalis ergo ... est Augustini xv de trinitate. Deinde probat eandem quod tamen sit ubi et ipse est virtus. dicens spiritus sanctus est virtus que de illo exibat Luc vi. Sed illa temporaliter exibat. Unde ... que est virtute et dei sapientiam est appropriatur Christo ... et ... non appropriatur virtus spiritui sancto simpliciter sed virtus sanativa ideo quia gratia sanativa est donum spiritus sancti et gratia eius est medicina anime. Sed filio appropriatur virtus operandi quia omnia per ipsum facta sunt ... virtus tripliciter potest considerari primo ut habet comparationem ad id a quo est et sic habet rationem principii. 2° prout habet comparationem ad id cuius est et sic tenet rationem complementi. Tertio ut habet comparationem ad utrumque. Sic tenet rationem medii. Sicut ergo ex ipso appropriatur patri per ipsum filio et in ipso spiritui sancto ita etiam virtus in quantum tenet rationem principii appropriatur patri. In quantum rationem medii appropriatur filio. In quantum rationem complementi spiritui sancto quia in delectatione et bonitate spiritus sancti est complementum.

Hanc quoque temporalem spiritus sancti processionem Augustinus in xv.
li. de trinitate insinuat dicens spiritum sanctum processisse
a Christo quando post resurrectionem suam insufflavit.

in discipulos his verbis/ Cum resurrexisset
xpus a mortuis/ et apparuisset discipulis
insufflauit/ et ait/ Accipite spm sctm/ ut cum
eam de se procedere ostenderet/ et ipe est uirtus
que de illo exibat/ ut legitur in ewangelio
/et sanabat omnes

Quarto plat [illegible] quod sic/ donacio uel datio ipius spus sci/ est quedam
processio/ sed illa/ est tpalit facta/ semel i terra conte filio/ Johannis xx/ propter dilec
proximi/ et semel/ in celo act 2° propter dilectionem dei i ad comendandum uel ad confirmandum
in cordibus dilectionem dei uel preceptum de dilectione dei/ Nota quod an passionem xpc etiam
dedit discipulis spm sctm mt x° in pri. [illegible] pu dedit eis ptate spirituum
immundorum ut eicerent eos/ et curarent omnem languorem/ et ut loquerentur coram persequ
toribus. dicens eis mt x°. Non enim uos estis qui loquimini/ sed spus pris
uestri [illegible]/ sed [illegible] computat illa ad pa/ quia etiam sunt facta propter xpe in terra
[illegible] [illegible] donaciones spus sancti/ prout duplicatur inuenitur/ primo quo
ad actum seu quo ad effectum/ et ita Rabanus dicit. aplis legitur fuisse datum spm sctm
quia ad tres effectus. [illegible] ad miraculorum operationem/ absolucionem. et [illegible] [illegible]
2° inuenitur quantum ad locum/ et signum/ et sic datus est bis/ in terra [illegible] [illegible]
[illegible] ad comendandum preceptum/ de dilectione dei/ in celo ad quedam affirmandum [illegible]
ligendi [illegible] [illegible] augustini [illegible] l. 17 [illegible] de qua [illegible]

Et ut ostenderet hanc processionem spus sci
non esse aliud quam donationem uel dationem
ipius spus addit/ post resurrectionem dominus
ihus bis dedit spm. sctm/ semel in terra
propter dilectionem proximi/ et iterum de celo
propter dilectionem dei/ quia per ipm donum diffunditur cari
tas in cordibus nris qua diligimus deum et proximum.

Nam cum in quo magister reprobat aliquorum opinionem dicentium spiritum sanctum dari hominibus nichil aliud esse nisi quod dona eius vel gratia ipsius dantur que non sunt ipse spiritus sanctus sed quedam creatura. Et hic per auctoritatem Bede prius adducta prima fronte tali precepto confirmabatur que dicit cum spiritus sanctus gratia datur hominibus procedit mittere spiritum a patre et filio. Sanctus Thomas prima parte questione xliii articulo ... pro quo dicit competit mitti ... non modo esse in creatura et quod illa persona divina ... sed ipsa creatura mittitur si qua de novo est persona. Et ista missio fit cum gratia gratum faciente. Dicit quod gratia gratum faciens disponit ad habendum personam et sunt verba sancti Thome ubi dicit quod dubitatur utrum quelibet persona competit mitti ... quia tota trinitas inhabitat per gratiam in creatura rationali. Sanctus Thomas cum si mitti designet principium a quo sit non omnis mittitur sed ille solum mittitur in quibus invenitur ratio principii. Si autem mittere importat principium effectum secundum quem effective attenditur missio sic tota trinitas mittit quamlibet personam et cetera. Cum aliqui dicunt spiritum sanctum non dari sed dona eius

Sunt autem aliqui qui dicunt spiritum sanctum ipsum deum non dari sed dona eius que non sunt ipse spiritus. Et ut aiunt spiritus sanctus dicitur dari cum gratia eius que tamen non est ipse datur hominibus. Et hoc dicunt Bedam sensisse in superioribus verbis quibus dicit spiritum sanctum procedere cum ipsius gratia datur hominibus tamquam non ipsemet detur sed eius gratia.

Hic magister contra dictam opinionem vult hanc quod cum in missione spiritus sancti non tantum datur donum eius ab ipso distinctum sed ipsemet qui est deus. Et hanc probat per originalia. Primum est Augustini xv de trinitate. Qui vult cum id spiritus datus est discipulis cum post dixit eis in terra accipite spiritum sanctum mittens eos ad baptizandum omnes gentes et qui de celis eis datus est die penthecostes ... [?]

Sed quod ipse spiritus sanctus qui est deus et

tertia in trinitate persona dicitur / aptissime Augustinus

ondit in li. xv de trin. ita dicens / Eundem spiritum

spiritum ita datum cum insufflasset ihesus de quo

mox ait ite baptisate omnes gentes in no

mine patris et filii et spiritus sancti, ambigere non

debes / ipse est igitur qui etiam de celo datus est

die penthecostes / Quo ergo deus non est qui

dat spiritum sanctum / ymmo quantus est deus qui dat

deum / Ecce hiis verbis aptissime dicit spiritum sanctum ipsum

deum dari hominibus a patre et filio.

Hic probat conclusionem per auctoritatem Ambrosii dicentis [illegible] nichil dicitur spiritus tamen unus est dei spiritus quem apostoli et prophete sunt consecuti / et ad hoc probandum inducit auctoritatem apostoli pauli / prima ad corinthios xii ubi dicitur et omnes uno spiritu potati sumus / dicens primum notatur eius indivisibilitas / quia iste spiritus scindi vel dividi non potest / et secundum ut patet / secundo notandum spiritum sanctum dari in propria persona per patrem et filium [illegible] nationis / quia enim est liberalissimus / non tamen donum creatum / sed etiam increatum dat et ex necessitate recipientis ut patet de ista dicta allegacione augustini / totum et solum hoc malum hominis est / uti fruendis et frui utendis / et ergo per oppositum totum bonum hominis et illud solum est / frui fruendis et uti utendis / et quia ad fruendum eo quo fruendum est / requiritur presentia fruibilis / ut scilicet habeatur et apprehendatur in racione fruibilis / et requiritur debita disposicio fruentis / et hinc est quod requiritur presentia spiritus sancti / requiritur etiam amor eius / quo inhereatur ei / et requiritur disposicio qua pertingitur ad illa / que fit per virtutes dona et gracias / unde dicit beatus thomas secunda / habitus donorum dei non sistit in illis / quia alias fructus essent / sed tendit in eum per quem illa dona donantur. Hoc enim est datum optimum et donum perfectum / sine quo nulla est perfecta possessio / quando tunc est eum deus habetur / hic autem datur hoc tamen perficietur eum in via / et illud idem dabitur ut finietur et tamen melius in patria / et iste duobus modis dandi / habens habetur / quia homo habet a gracia et habetur a spiritu sancto / sed eum aliquid homini datur ut possideat / sic ergo datur multi / hoc tunc dicitur esse in potestate habentis / secundum dicit B. v. xii dicto ista spiritus sanctus / non ordinatur ad esse / sed ad habere / eum enim dicitur spiritus sanctus peccatoribus fuit in eo.

no tamen habebat abeo (eo quod non habebat facultatem fruendi eo) Si ergo potestate hominis cognicio illuminari debet in hiis que pertinet ad salutem et repelli debet obscuritas intellectus necesse est ut detur spiritus sanctus qui potestate illuminat (Similiter si nostri affectus debet perfici et regulari ut deum super nos diligamus et contrarietas eius debet repelli generaliter sicut non potest, necessarius est spiritus sanctus qui est amor patris (Et quia omnis creatura vanitati subdita est et abea se sola vetera non potest que subdita est ei non valens / Si ergo fluxus et instabilitas ab ea removeri debet necessaria est stabilitas summa que est in spiritu sancto // Hee sunt raciones quibus ostenditur quod spiritus eciam in propria persona datur / Nota ibi quod dicitur potavimus / dicit b. v. quod potus habet duos effectus (et unus unus comparatur filio / secundus alius spiritui sancto (primus effectus est ardorem restinguere et ut sic spiritui sancto comparatur / secundum quod in litera dicitur / quia dicit Augustinus gustato spiritu desipit omnis caro / secundus est delegare virtutem ad singula membra / et comparatur filio (quia sibi appropriatur prudencia et sapiencia que est virtus regitiva et ordinativa passionum in omnibus virtutibus aut (Et dicitur Ecclesiastici xv Aqua sapiencie salutaris potabit eum

Et quod ipse spiritus sanctus / qui deus est ac tria
in trinitate persona / nobis detur / inde que
infundatur atque illabatur mentibus / apte
ostendit Ambrosius in primo libro de spiritu
sancto dicens / licet multa dicatur spiritus / quia
legitur Qui facit angelos suos spiritus /
unus tamen est dei spiritus / Spiritum igitur unum
spiritum et apostoli et prophete sunt consecuti / Sicut
etiam vas electionis dicit / quia unum spiritum
potavimus / qui eum qui non queat scindi et
infundatur animis et sensibus illabatur
ut secularis sitis restinguat ardorem [illegible]

Spiritus sanctus non est de substantia corporalium, nec de substantia invisibilium creaturarum, his verbis aperte dicit: spiritum sanctum ipsum qui creatura non est infundi mentibus nostris.

Tertio probat hoc alia auctoritate eiusdem beati Ambrosii qui dicit: omnis creatura est mutabilis, sed spiritus in se non est mutabilis. Deinde interponit beatus Ambrosius alia verba per que probat spiritum sanctum datum hominibus, quod Apostolus dicit ad Ro. v: caritas dei diffusa est in cordibus nostris etc. Et addit quod spiritus est inaccessibilis, simplex, dives virtutibus, incircumscriptus localiter, incomprehensibilis ab animo nostro, sed infinitus [ab animo nostro]. Ex hiis et aliis magister concludit quod spiritus sanctus omnis in se simplex, datur pluribus. Notandum ubi diffusa est, dicit b. v., caritas (humori) cuius est infundi et diffundi comparatur, quia sicut arbor fomentum et vitam et viriditatem habet ab humore, sic tota spiritualis machina ab amore. Primo amor infunditur, in quantum intra recipitur; diffunditur vero quando quod intimius percipit dilatat affectum ad meliora delectanda et movet omnes vires animae ad bonas operationes, operatur enim magna si est, ut dicit Gregorius. Et ideo dicit dominus Iohannis septimo: flumina de ventre eius fluent aque vive. Sed ergo arguitur sic: quod diffunditur dispergitur, quod dispergitur minoratur, ergo virtus dispersa minor est. Bona ratio dicit quod in hiis verum est que habent ortum ab origine deficienti, sed caritas originem habet ab indeficiente deo, et ideo quanto magis diffunditur, caritas potentior efficitur.

Idem in eodem: omnis mutabilis est creatura, sed non mutabilis spiritus sanctus. Quid autem dubite dicens quia datus est spiritus sanctus, cum scriptum sit: caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis? Nunc cum sit inaccessibilis natura, receptibilis tamen propter bonitatem suam nobis est, complens virtute omnia, sed qui solis participatur iustis, simplex

sba / opules virtutibus / unitaque psens diuides

de suo singul. et ubique totus inaccessus igitur

et infirmitatis / spiritus sanctus / qui discipulorum / sensus

separatorum / infudit / quem nichil pt fallere san

geli ad paucos mittebat / spiritus autem sanctus

pluribus infundebat / Quis igitur dubitet / quin

diuinum sit / quod infunditur simul pluribus

nec diuidit / unus est spiritus sanctus / qui datus

omnibus / licet separat apostolus / Et hic apte

dicit Ambrosius quod spiritus sanctus qui est sba

simplex cum sit unus / datur pluribus.

Hic probat horum alia auctoritate Augustinum de verbis domini et est glosa super illud ad Ro. v. Caritas dei diffusa est etc. et concludit ex hiis verbis et aliis auctoritatibus supra positis quod spiritus sanctus equalis patri et filio datur hominibus et ideo propter hoc sed est credendus minor patre et filio

Alia quoque auctoritate horum astruitur / scilicet quod

spiritus sanctus / qui est equalis filio / hominibus datur

Ait enim Augustinus de verbis domini / sic / Caritas

dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum

qui datus est nobis / a quo datur / ab illo

qui dedit dona hominibus. Que dona? Spiritum

sanctum, qui tale dat donum qualis est ipse.

Magna est misericordia eius, donum dat equale

sibi, quia donum eius spiritus sanctus est. Sed in premissis

et aliis pluribus auctoritatibus aperte monstratur

quod spiritus sanctus equalis patri et filio nobis datur.

Sicut ideo tamen minor est patre et filio. Unde Augustinus

in quinto libro de trinitate: non ideo inquit minorem spiritum

sanctum quod et cum pater misit et filius, arbitrandum est.

[illegible] in quo movetur et alia questio, utrum sancti viri dent vel dare possint spiritum sanctum, et videtur per hoc quod non apostoli nec alii sancti viri unquam dederunt spiritum sanctum, quia ipse [illegible] spiritus sanctus procedit a creatura et mittitur a creatura quod est falsum, quia [illegible] non procedit a creatura [illegible] quia spiritus sancti datio est missio et processio ut est supra dictum [illegible] dicit [illegible] spiritus sanctus solum datur cum illis et in illis donis que sunt a spiritu sancto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

An viri sancti etiam prelati dent vel dare possint spiritum sanctum.

Hic queritur utrum et sancti viri dent

[illegible]

uel possint dare aliis spiritum sanctum. Que si aliis dant, tamen eius donatio supposita sit potestati, videtur ab eis procedere spiritus sanctus uel mitti. Sed creator a creatura non procedit uel mittitur. Restat ergo ut ipsi non dent spiritum sanctum, nec dare possint.

Hic confirmat dictum per auctoritatem Augustini per quam vult quod apostoli non dederunt spiritum sanctum sed orauerunt ut daretur. Et hoc declarat per actibus apostolorum et [illegible] que fuit [illegible] in ordinatione episcoporum deinde inducit [illegible] Symonis magi de impositione manuum et patet et per hoc concludit quod nec apostoli dabant nec alii prelati ecclesie dant spiritum sanctum.

Unde Augustinus in xv. libro de trinitate. Nullus aliquis discipulorum christi dedit spiritum sanctum. Orabant quippe ut veniret in eos quibus manum imponebant, non ipsi eum dabant. Quem morem suis prepositis etiam nunc seruat ecclesia. Denique et Symon magus offerens apostolis pecuniam non ait: Date michi et hanc potestatem ut dem spiritum sanctum, sed cuicumque inquit imposuero manus accipiat spiritum sanctum. Quia nec scriptura superius dixerat: videns autem Symon.

quia apli darent spm scm sed orarent

vidus aute Symo quia p impositione

manuu aplor datur spus scus / Ecce

hijs vbis ostedit Aug nec aplos nec

alios prelatos ecce dedisse ul dare spm scm

Ponit aut hanc mam hac alia qr viri qntucuqz sancti / etia no pnt dare spm scm Et hanc pbat auctoritate Augustini in eod libro ubi dicit qz xps ipse ut homo / accepit a patre pmissione spus sci / et spm scm ysaie. xi. i. pri. et requiescet sup eu spus dni / spus sapie et intellectus etc. Sed in q'tu deus effudit spm scm / nos possumus accipe spm scm q sup alios no effunde Qr nec pnt dare spiritum sanctum hoc hic dicit

Et quod plus est / no posse etia dare /

dicit / in eode li. scilicet xv. de xpo scriptu

est / qz accepit a pre pmissione spus

sancti / et effuderit / in quo vtraqz na

tura / scilicet humana scilicet et divina /

accepit quippe ut homo / effudit ut

deus / nos aut accipe quidem hoc donu

possumus pro modulo nro / effunde aute

sup alios no vtiqz possumus / sed

ut hoc fiat / deum super eos / a quo id

effiatur / invocatus / sicut verbis expresse
dicit / nos spiritum sanctum non posse super alios
effundere / idest aliis dare

Capitulum quartum in quo magister obicit contra iam dicta quoniam per dictum apostoli ad galathas iii capitulo primo / ubi apostolus loquitur de se ipso quam de aliis dicit Galathis / ex qui tribuit vobis spiritum / et operatur virtutes in vobis / ex operibus legis / an ex auditu fidei respondet magister / ex hoc apostolus dixit / non ex libera potestate et auctoritate dandi spiritum sanctum sed quia habuit ministerium / in quo seu ratione cuius / a deo dabatur spiritus sanctus / et hanc rationem affirmat per augustinum super eundem locum exponente predicta verba apostoli ex qui vult / ex apostolus non misit in galathas spiritum sanctum / sed quia ad ipsius predicationem qui crediderunt tunc manifestatum fuit in eis spiritus sanctus contra illa dicta obicitur / creatura rationalis potest producere formam specialem in creatum / ergo a fortiori accidentalem / que est gratia / sed contra dictum octavo de ... per impositionem manuum apostolorum / dabatur spiritus sanctus doctores hic dicunt ex gratia invicte nos deo coniungit / et ergo non potest esse nisi a deo / secundo gratia facit deiformes et nulla creatura est tante virtutis / ut nos deiformes faciat / tertio gratia dari ab aliquo potest intelligi tripliciter / primo a causante seu ministrante sacra seu doctrina etc dicitur dari dispositive et illo modo datur a bonis et a malis secundo datur per modum impetrationis seu orationis / et dicitur a bonis hominibus tertio effective a producente / sic a solo deo datur / ad argumentum potest dici producere formam specialem ergo gratiam etc dicitur ex illud quod facit nos deiformes magis et illo quod sola natura est in se de co quod dicit octavo intelligitur ex dicto exponente datur ibi gratia etc sed nota alexander / ex cooperari ad susceptionem spiritus sancti vel gratie dupliciter intelligitur / vel efficiendo in actu illa aliqua qua datur spiritus sanctus vel gratia / sicut deus aliquid dicitur operari mediante natura vel voluntate sic ex in una actione operatur deus et natura / sic non dicitur creatura cooperari / nec creatura ministerialiter in suscipiendo gratie / alio dicitur cooperari sed dispositive / et potest creatura cooperari et huiusmodi et angeli adiuvant ut instruendo intus dicitur quod dicitur illuminare corda / vel excitando et impedimenta amovendo et hec corpus purgare / adhuc autem est homo tripliciter sed disponendo per sacramentorum dispensationem impetrando per orationem / et instruendo seu amovendo per predicationem quia fides ex auditu / auditus autem per verbum dei quod videtur contrarium

Sed huic contrarium videtur quod
apostolus ad galathas ~~quod apostolus~~

de se loquens ait qui tribuit vobis spiritum et
operatur virtutes in vobis. Ecce evidenter
dicit se tribuisse spiritum sed intelligendum
est apostolum dixisse hoc non quod haberet potestatem
et auctoritatem dandi spiritum sed quia ministe-
rium habuit in quo dabatur a deo spiritus sanctus
ut enim ait Augustinus super eundem locum expo-
nens illud apostoli verbum ab apostolo predicata
est eis fides in qua predicatione adven-
tus et presentia sancti spiritus reserat sic
illo tempore in novitate invitationis ad fidem
etiam sensibilibus miraculis presentia sancti
spiritus apparebat ut in actibus apostolorum le-
gitur. Aperte hic ostendit quod vel spiritum
sanctum apostolus tribuerit non utique ipsum mit-
tendo in eos sed predicando eis fidem Christi qua
illis recipientibus spiritus sanctus in eis esset a qui-
bus signis visibilibus mirabatur. Non ergo ho-
mines utique sancti dare possunt spiritum sanctum

Utrum in processione temporali Spiritus Sanctus datur persona vel solum dona eius

Primo quod temporaliter non possit Spiritus Sanctus mitti sine processione, sic eius quod denovo procedit vel datur
novo modo habetur, sed Spiritus Sanctus nunquam etiam se novo modo habetur, ergo etc. Consequentia tenet, quia
est auctoritas De causis propositione 23a, cum dicit quod prima causa semper eodem modo se habet ad res, licet
res diversimode se habeant ad ipsam. Et quod sic est aliqua temporalis processio illa potissime est etiam donationis.
Secundo sic quicquid datur temporaliter transfertur in potestatem accipientis, sed Spiritus Sanctus non potest
redigi sub alicuius potestate, ergo antecedens patet quia omnibus et secunda patet quia Spiritus Sanctus sit omnipotens
et non potest alicui esse subiectus. Tertio sic nulla est processio temporalis Spiritus Sancti, ergo quod falsa
consequentia tenet et antecedens quia processio est transitus de uno in aliud, sed Spiritus Sanctus non procedit
temporaliter de uno in aliud cum in omni re sit, ergo etc. Quarto confirmatur, omne temporale est mutabile, sed
nulla processio Spiritus Sancti est immutabilis, ergo antecedens patet quia omnibus et secunda patet quia processio Spiritus
Sancti non sit res distincta a Spiritu Sancto qui est immutabilis. Quinto sic vel consequitur processio temporalis
vel ergo consequitur eam eius processio eterna vel non. Non primum quia tunc non consequitur eterna
quia nullum temporale est eternum. Non secundum quia idem simul et semel procedit respectu eiusdem procedit
duplici processione. In oppositum arguitur: Spiritus Sanctus denovo et temporaliter habetur a creatura
sed non haberetur in creatura nisi procederet in ipsam, ergo consequentia tenet et antecedens per priora patet. Notandum per secundam
patet quod donum quando datur, hoc datur et procedit a dante in recipientem. Quarto
ista questio supponit unum et querit aliud. Supponit enim processionem Spiritus Sancti
temporalem et querit quid in illa temporali processione detur, an ipsemet Spiritus Sanctus vel
solum dona eius. Circa suppositum notandum quod procedere aliquam rem de una in aliam intelligitur
tripliciter. Primo quod procedit ab uno in aliud sicut in subiectum, sicut calor procedit ab igne in
materiam calefactibilem. Alio modo sicut in obiectum, sicut amor ab amante in amatum. Tertio modo
sicut in susceptivum seu habitaculum in quo res aliquo novo modo incipit esse. Tunc
sit prima quod ista conclusio procedit primo modo non est aliqua processio Spiritus Sancti nec temporalis nec
eterna, quia Spiritus Sanctus non est forma inherens, sed persona subsistens, ergo consequentia tenet, antecedens et
etiam notum est de se. Secunda quod eodem procedit secundo modo non est aliqua processio temporalis Spiritus Sancti,
sed solum eterna, quia quod una creatura est in qua Spiritus Sanctus procedit ut in obiectum amoris,
sed sic procedit a patre in filium, ergo quod una consequentia tenet quia omnibus et antecedens patet quia non procedit eodem modo
prius est per gratiam. Dividit enim dona singulis prout vult, ut dicitur I Cor. 12. Confirmatur
ad etiam ... Notandum quod processio temporalis est processio sive exitus persone appropriata
ad sanctificandum creaturam per aliquod donum creatum collatum ipsi creature. Hoc patet per dictum
Augustini sicut magister allegat in littera, et dicit patet, processio temporalis includit eternam,
et addit super eam novam habitudinem etiam ratione, in Spiritu Sancto ad creaturam, et quoad aliquem
effectum in creatura per quem est realis et nova habitudo creature ad personam, similiter patet per quod quamvis
aliquis fiat mutatio in creatura, per hoc nihil reale ponitur denovo in deo, sed tamen nova
realitas est in creatura. Quarto notandum quod licet etiam dona communiter sint data toti creature
et cuilibet creature, Deus sit per essentiam, presentiam et potentiam, tamen per specialiter missio
temporalis extendit se ad dona per que homo gratus deo redditur et pertingit ad ea talia. Hoc patet
quod dicitur cum talis missio fiat ad sanctificandum creaturam. Supposito prima sit quod a respectibus actibus sine
quantitatis actibus non arguitur duplicatem essentiale in re respectu quia sunt communes seu actualis,
patet quia aliis iste aliquis esset essentialiter distinctus ab hoc. Secunda suppositio, omnis habitudo
creature ad creaturam est respectus communis et actualis quoad deum, illa patet de se. Tertia prima
quod illius actus ista processio eterna Spiritus Sancti non differt a temporali nisi ratione respectus.

Contra 3a: Spiritu Sancto convenit processio temporalis, illa processio que est ad terminum temporalem seu ad terminum qui in tempore
incepit esse dici debet temporalis, sed Spiritui Sancto convenit processio que est ad terminum qui incepit esse in tempore, ergo
antecedens patet, omnes quod sic quod processus fluxus seu processus inter duos terminos quorum unus habet se ut terminus a quo
et alius ut terminus ad quem, illud sed denominatur a termino ad quem, et ideo motus et mutatio semper denominatur
a termino ad quem sunt, ut dicitur 5to Physicorum. Sed processio mediat inter duos terminos, ut patet. Minor
probatur, patet quia pater et filius diligunt nos Spiritu Sancto, ergo amor qui est Spiritus Sanctus procedens eternaliter a patre et
filio aliquo modo terminatur ad nos qui cepimus esse in tempore.

exterioris / creator [et] ad creaturam et connotationis actualis / patet processio temporalis est processio per apposita ad sanctificandam creaturam per aliquod donum creature collatum creature ergo quod una gratia

2° ex parte primi notabilis / et antecedens patet quod prima parte eiusdem ergo contra quod processio temporalis spiritus sancti essentialiter est eadem cum eterna / patet processio temporalis non differt ab eterna nisi per habitudinem sive respectum connotationem et actualem connotationem circa creaturam / ergo quod una / 1a patet quod

3° 2° prima supponitur / et antecedens patet ergo patet / 3a quod temporalis processio spiritus sancti non differt ab eterna nisi racione premissorum patet quod premissis / 4a quod in processione temporali non solum datur donum spiritus sancti sed ipsemet spiritus sanctus / patet quod si solum daretur donum / et non ipsemet tunc solum mitteretur donum / et ergo esset missio realiter et essencialiter distincta temporalis ab eterna cuius contrarium dicit premissa / et confirmatur quia in tali missione mittitur spiritus sanctus ad inhabitandum corpus per talem animam aut adest deo per talem animam spiritus deum aut animam spiritus et non solum habet dona sed donatorem / non solum quod ad per-

1° 2° ... solum essentiam sed ad obiectum beatificum et spiritualem ... et dilectionem ergo contra quod nulla creatura potest per potentiam suam mittere temporaliter / patet spiritus sanctus nec in se nec in donis suis est in potestate creature proprie loquendo ergo quod una / ex hoc nolo dicere quin ministerialiter sacerdotes possint in sacramentis dona spiritus sancti conferre / antecedens vero racionis patet quod esse cuiusque nulli voluntati subiacent / ad hec ad racionem ad primam concedo antecedens in se vel in alio quod processio talis temporalis racione connotatorum procedit spiritus sanctus et effectus gracie in creatura / ad 2am dico quod antecedens solum habet veritatem de creaturis / ad 3am nego antecedens ad probationem quod licet non possit localiter moveri ubi prius non esset potest tamen per novam operacionem facere quod creatura aliter habeat se realiter ad ipsum quam prius / et ad confirmationem dico quod omne quod est prius temporale cum quod est temporale mutabile est / et concedo quod totum quod temporale est rerum habitudo preterquam illud quid de novo est in creatura mutabile est / et sic ad racionem patet

ergo 1° 2 3 articuli ... op... questionis etc. patet conclusio etc.

Hic considerandum

Distinctio xv in qua postquam magister supra determinavit de principio processionis temporalis spiritus sancti ... consequenter quod non est ipse / hic agit de principio ... quod est ipse / hec enim distinctio (spiritus et filius) ... inquit utrum spiritus sanctus detur et mittatur vel mittat ipse et dividitur in duas partes / in prima ponit questionem ... deinde ponit ... quod spiritus sanctus dat seipsum et datur a seipso ad sanctificandum creaturas / et hec probat primo sic / quia talis dacio est operacio dei ad extra sed operacio trinitatis seu opera ... ad extra sunt indivisa / et ergo ... contra in

opera trinitatis ... Nota spiritus sanctus non potest a seipso procedere / ergo nec dari / racio patet quod per ... distinctionem quod sancti viri non possunt dare quia ab eis non procedit / sed contra quod ... quod non potest procedere a se processione eterna / sed bene datur a se / quia hec est temporalis / 2° (videtur) quod spiritus non replet locum ad quem mittitur / sicut fit in temporalibus que removentur a loco in quem mittuntur / sed spiritualia mittuntur mediante virtute / et hec duplex / primo quod aliquid tale operatur in loco / ubi prius non (creavit) / ita mittitur angelus / 2° mittitur ad opus quod prius non operabatur / ut persone divine que celum et terram implent / et non mittuntur ubi prius non erant / sed ad operandum quod prius non operabantur / quod illa missio denotat indignitatem in misso / quia ostendit mittentem et ... missum in creaturis que ... mittuntur in divinis autem non mittitur ... sed id ad quod fit missio / et ergo non est ibi ... indignitas / Utrum spiritus sanctus a seipso detur

b v. processione temporali procedit a se sed ... potestate est, ut spiret in eum in quem vult. Sancti autem viri, qui non habent posse in eum, eum dare non possunt

Hic considerandum, quomodo spiritus sanctus detur hominibus a patre et filio, quod scilicet ipsum temporaliter procedere ab utroque vel mitti; utrum etiam a se ipso detur, et datur a se et prodit vel mittitur a se. Ad quod dicimus, quia spiritus sanctus et deus est et donum sive datum, et ideo dat et datur. Dat quidem inquantum deus, et datur inquantum donum. Cum autem donatio sive datio sancti spiritus sit operatio dei et communis sit et indivisa operatio trium personarum, donatur utique spiritus sanctus non a patre et filio, sed etiam a se ipso.

et subauctem et distinctione. Et ideo nullo modo potest dici quod persona mittat se vel mittatur a se, aliquo tamen dicat. Cum inter mittere et missum non cadit personalis distinctio sed solum quantum ad rationem intelligendi, ut cum ipse potest mittens in quantum deus et missus in quantum homo. Et dicit .li. v. quod quo quo modo habita positio inveniatur non continet quaspiam absurditate et ideo sustinetur, si fiat cum ratione inter auctoritatem scripture doctorum sanctorum quod aucto(ri)tatem ad mentem rationem perahendatur. Quoniam notandum est, cum dicitur est inter datorem seu donatorem et missorem et processorem. Datio enim non importat aliquam distinctionem dati a patre a quo datur sed solum ab eo cui datur, quia ipse potest dare seipsum. Quia datio non includit aliquam auctoritatem respectu dati nec aliqua ratione principii, unde potest dari convenienter competere divine, quia dicitur pater dat competentia suam filio. Et potest convenienter patri ut potest dicitur seipsum dare et filius et spiritus sanctus. Nec est ibi aliqua distinctio nisi secundum intelligentiam et rationem. Sed missio sonat distinctionem in misso et ad proprium et ad tempus. Unde cum dicitur spiritus sanctus mitti in significatione missionis utrumque respectum includitur, scilicet eternus procedit a patre et filio procedit, et temporalis, secundum quem significatur habitudo spiritus ad creaturam, quam novo modo habet ad seipsum. Sempiterne ergo dicitur spiritus sanctus mittitur, id est esse ab alio, procedens in creatura per gratiam. Cuicumque ergo hec conveniunt quod est ab alio et est in aliquo secundum novam habitudinem, ille dicitur mitti, spiritum sanctum et hoc convenit ipsum spiritum sanctum, quia est ab alio et seipsum mittit et dat quia ubi vult spirat. Sed processio dicit realem distinctionem et respectum ad principium a quo procedit, sed non ad aliquem terminum. Et ita nunquam potest spiritus sanctus dici procedere a se, quod mitti in processione capiendo quantum procedit novam habitudinem ad creaturam in qua procedit. Sub hoc sensu dicitur quod spiritus sanctus procedit a se temporaliter, cum existit novo modo in aliquo etc.

Unde Aug. in xv. li. de tri. dicit: quod seipsum

dat. Sicut inquit corpus carnis nichil

est aliud quam caro, sic donum spiritus sancti ni-

chil est aliud quam spiritus sanctus. In tantum ergo

donum dei est in quantum datur eis quibus

datur. Apud se autem deus est et si ne-

mini detur, quia deus erat patri et

filio coeternus antequam cuiquam daretur. Nec

quia illi dant et ipse datur, ideo minor

est illis. Ita enim datur sicut dei donum.

decima quinta

ut creatura seipsum det sicut deus. Non enim di-
ci potest non esse sue potestatis de quo dicitur
Spiritus ubi vult spirat. Recte autem dicit
quod spiritus sanctus seipsum dat

Quia vero dicit spiritus sanctus non potest seipsum dare et pater et filius possunt ipsum dare, igitur pater et filius aliquid possunt quod spiritus sanctus non potest, quod est falsum. [illegible] illa ratione [illegible] vero potest illa [illegible] quia ibi est fallacia figure dictionis quia sic procedit ab hoc spiritus sanctus filius ad quid, quia spiritus sanctus non significat quid sed quale. Ergo dare spiritum sanctum non est dare quid sed quale. Solutio dare spiritum sanctum vero ultimo [illegible] est dare quid et [illegible] procedit [illegible]

Si enim spiritus sanctus seipsum dare non potest et
eum pater dare potest et filius potest, itaque pater
potest aliquid et filius quod non potest spiritus sanctus

Hic resolvit [illegible] ratione dicit spiritus sanctus non dat seipsum [illegible] dicit, igitur pater operatur aliquid et filius quod non spiritus sanctus. [illegible] vero [illegible] quod iste [illegible] concludunt ergo quod dare procedere vel mitti includunt efficientia [illegible] effectum [illegible] est quod sunt a tota trinitate, quia si dicerent solum relationem [illegible] non valerent, quia pater generat filium et pater generare sed hoc non potest filius

Item si pater et filius dant spiritum sanctum
nec ipse dat, aliquid ergo pater operatur
et filius quod non operatur spiritus sanctus. Dat
ergo spiritus sanctus seipsum dicit autem seipsum
dat, tunc et a seipso procedit et mittit
quod utique verum est

Hic ex dictis [illegible] infert [illegible] spiritus sanctus mittitur et procedit temporaliter a seipso, quia datur hominibus a seipso et illa datio est eius temporalis processio et missio. Igitur [illegible] istud argumentum non valet [illegible] non dicit autem [illegible]

missi tm si missio tm dicit effectum in creatura / tunc posset concedi quod nunc non et ita sed dicit subauctoritatem vel mittet

Nam processio temporalis spiritus sancti vel

missio ipsius scilicet donatio sed ipsa est dei

operatio. Procedit ergo spiritus sanctus temporaliter

a se et mittitur a se quia datur a se

Item cum in quo etc. ... incipit tractare de missione filii et volt hanc quod etiam filius missus est non solum a patre sed a se et a spiritu sancto / et ideo non est mirandum de quibus tale ... et hic probat per augustinum de trinitate. Responsio dicendum in missione duo est considerare / primo auctoritatem et emanationem ... subauctoritatem ... magis competit mitti spiritui sancto quam filio ... ergo et spiritus sanctus ... manifestatur et ... mitti magis convenit filio quia magis convenit sibi auctoritas ... et magis evidenter apparuit ... procedit et dicitur missio filii ... est per spiritum sanctum dicit ibi ... non est ... evidentie ... missionis filii dei ... habet spiritus sanctus. Non est mirum si spiritus sanctus dicatur mitti vel procedere a se cum et filius dicatur ... mitti a se

De autem mittens quod spiritus sanctus

dicitur mitti vel procedere a se. Nam augustinus

de filio dei dicit in 2o libro de trinitate quod non

tantum a patre missus est sed etiam a se ipso

et a spiritu sancto

Hic incipit ... questio ... quomodo filius vel spiritus sanctus mittitur cum quo utrumque est ubique ... in ieremia 23 ... celum et terram ego impleo ... legitur missus de spiritu sancto patet Iohannis ... de filio dicitur ... mittet pater in nomine meo ... de missione filii etiam dicit Iohannes ... exivi a patre meo et veni in mundum ... ad Galatas ... misit deus filium suum etc. Responsio dicendum ... spiritus ... quo spiritus sanctus refertur ad patrem ... amor ... quo filius refertur ad patrem ... verbum patrem manifestans sic spiritus sanctus ... procedit ... per donum amoris et filius ... procedit in mente per donum sapientie et ita per susceptionem istorum donorum efficitur in nobis similitudo ... |

et dicit b[eatus] thomas loquendo de missione filii et de missione spiritus sancti secundum communem modum quod nulla est distinctio inter illas missiones quia et esse ab alio quod utrique et similiter esse novo modo in creatura est quod utrique ...

Queritur secundum quod filius vel spiritus sanctus sit
missus cum uterque sit ubique tamquam deus /
Iuxta utrumque / inquit Augustinus legitur missio /
De spiritu enim sancto legitur quem mit-
tet pater in nomine meo / et iterum si abiero
mittam eum ad vos / et filius de se dicit /
Exivi a patre / et veni in mundum / et apostolus
dicit misit deus filium suum / In propheta
autem scriptum est ex persona dei celum et terram
ego impleo / Itaque ubique deus est / ubique
ergo est filius / ubique etiam est spiritus sanctus /
Illuc ergo missus est filius / et spiritus
sanctus ubi erat

Capitulum ... in quo solvit dictam questionem de missione filii et vult hanc ... filius ... missus est quo ex femina factus est homo / hoc probat per Augustinum

r. de trin. ca° xi. ubi Aug. hoc dicit allegando aplm ad gal. iiii°. Dompe hec missio filii est incarnacio sed de alia m° tenetur. Sciendum quod in toto tractatu de missione filii in carne loquitur, aute de missione in mente vel. Dicit quod detalitur hic de ea tenetur ut missio quius sed plenius cognoscatur. ~~de quo questione postea plenius videbitur~~ Quomodo intelligenda sit missio utriusque

c. 3.

Queritur quemdiu et quomodo intelligatur missio vel filii et spiritus sancti, pater enim solus mittit

Augustinus in eodem nusquam legitur missus, filius et spiritus sanctus. Et de filio primum videamus quomodo ~~missus sit~~ Apostolus dicat: misit deus filium suum, factum ex muliere. Ubi satis ostendit corpus filium missum, quo factum ex muliere.

Hic ex dicta solucione ponit questionem quia etiam filius non solum est missus a patre sed a patre et spiritu sancto, quia solus pater non fecit filium ex femina sine spiritu sancto. Unde dicit pe. de tha. et b. thomas quod quidam distinguunt triplicem missionem filii: una qua missus est in carne, alia qua mittitur in mentem, tercia qua mittitur ad predicandum. Et secundum hanc ultimam dicunt filium missum a patre sancto, non autem secundum duas primas (quia pater solus mittit a patre [illegible]) quia missio presentem ponit respectu hominis nature [illegible] assumpto presupponit. Sed due prime referuntur ad ipsam personam filii, et quia spiritus sanctus non habet auctoritatem respectu persone filii sed in respectu nature assumpte, oportet isti dicunt quod necesse auctoritas requiritur in mittente respectu missi. Sed alii dicunt et verius quod missio importat emanacionem et manifestacionem, nec requiritur in mittente auctoritas sed sufficit efficiencia respectu eius secundum quod missus est. Et tunc dicunt quod tota trinitas mittit filium secundum quamlibet missionem, ita quod spiritus sanctus mittit filium respectu manifestationis emanacionis et eum mittit se ipsum notum secundum [illegible] ille.

Unde mitti a patre sine spiritu sancto non potuit, quia pater intelligitur misisse eum

cum fiat ex femina / quod utique non fiat sine

spiritu sancto / Ecce habes quod filium missum a patre et a spiritu sancto

Hec ratio in qua probat specialiter hanc partem quod filius sit missus a spiritu sancto per Augustinum et Ambrosium qui hoc elliciunt ex scripturis prophetarum maxime Ysaye et ewangelio Luce utique ex litera que est plana / Dicit enim Ysayas / et post eum psalmista / nunc misit me dominus et spiritus eius Ysa. 48. quam auctoritatem beatus Ambrosius in libro tercio de spiritu sancto exponit de Christo ut patet. Item dicit filius dei per Ysayam spiritus domini super me propter quod unxit me / evangelizare pauperibus misit me Ysaye 61. et huic concordat ewangelium Luce 4 capitulo. dicens illam prophetiam Ysaye de seipso esse completam. ergo filius non tantum a patre sed a spiritu sancto missus est quod erat probandum. Quod a spiritu sancto filius sit missus / auctoritatibus confirmat

Et quod a spiritu sancto sit missus / ut ait

Augustinus in eodem / auctoritatibus confirmatur / ipse

Christus dicit per Ysayam / nunc misit me

dominus et spiritus eius / de hoc Ambrosius in tercio

libro de spiritu sancto ita ait / servus est / qui dicit.

misit me dominus et spiritus eius / nisi quia

venit a patre / ut salvos faceret peccatores

id est Christus / Ergo et pater filium misit / et spiritus

Idem in eodem / datus est a patre ut Ysayas

dicit / puer natus est nobis et filius da-

tus est nobis / datus est / audeo dicere / et

a spiritu / quia et a spiritu missus est / dicit enim

ysaye 61

filius dei / spiritus domini super me propter quod unxit me / evangelizare pauperibus misit me / predicare captivis remissionem et cetera Cum de libro ysaye legeret ait in evangelio hodie completa est hec scriptura in auribus vestris / ut de se dictum esse significaret ipsum autem dixit super me / quia quasi filius hominis / et unctus est et missus ad predicandum / nam secundum divinitatem non super christum est spiritus / sed in expositione ex hiis verbis ostendit Ambrosius filium esse missum et datum nobis / non tantum a patre sed etiam a spiritu sancto /

Tercium capitulum in quo ostendit specialiter auctoritate ambrosii quod filius sit datus et missus a seipso / contra quosdam qui dicunt filium datum et non specialiter a quo datus sit ... ostenditur datus gratia a tota trinitate ita ut seipsum filius dedit ergo a se est datus et missus / quia datio est missio. **Quod filius sit datus etiam a seipso**

Deinde ostendit esse etiam datum a se ipso / ita dicens in eodem libro / Cum non diffinitum fuerit per prophetam a quo datus sit filius / ostenditur datus gratia trinitatis / ut etiam ipse filius se dederit / Ecce hic dicit quod

filius se dedit. Si autem filius a se datus est, a se igitur missus est, a se processit. Et hoc utrumque verum est et concedi oportet, cum eius missio sit divina operatio.

Hic probat quod auctore Augustino in II de trinitate qui arguit sic: conceptus et partus matre est operatio trinitatis, ergo filius est a se missus, sicut nota est ut patet. Deinde movet dubitationem quia aliquis quaereret quomodo filius missus est a patre, quomodo misit se ipsum; et videt per quaestionem redarguendo ex simili, quomodo pater sanctificavit filium suum et misit ipsum in mundum, quomodo filius sanctificat se ipsum, ut patet ipse dicit Johannes XVII: Ego pro eis sanctifico me ipsum. Item si pater tradidit filium, ut patet ad Romanos: Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo ergo tradidit se ipsum? Solvit quod hoc ideo est quia una est voluntas patris et filii et inseparabilis operatio vel opinio. Ex hoc concludit quod ideo filius a patre et a se missus est, non tamen mutando locum, sed quia invisibilis existens factus est visibilis mortalibus hominibus, non tamen ita ut desierit esse cum patre invisibilis. Quod filius sit missus a se.

Quod autem filius a se mittatur, Augustinus astruit in II libro de trinitate dicens: Forte aliquis cogat ut dicamus etiam a se ipso missum esse filium, quia Mariae conceptus et partus operatio trinitatis est. Sed inquit aliquis: Quomodo pater eum misit, si ipse se misit? Cui respondeo quaerens ut dicat, quomodo pater eum sanctificavit, si ipse se sanctificat? Utrumque enim Dominus ait: Quem pater inquit sanctificavit et misit

in hunc mundum. Et alibi: Ego pro eis sanctifico
meipsum. Item quero quod pater eum tradidit. Si
ipse se tradidit, utrumque enim legitur. Credo
respondebit si probe sapit: quia una vo-
luntas est patris et filii, et inseparabilis operatio.
Sic igitur intelligat illam incarnationem et ex
virgine nativitatem, in qua filius intel-
ligitur missus, una eademque operatione patris
et filii inseparabiliter esse factam, non inde se-
parato spiritu sancto. Ergo a patre et filio missus
est idem filius, quia a patre et a verbo eius
factum est ut mitteretur, id est incarnatus ho-
minibus appareret. Non enim missus est mutatio-
ne loci, quia in mundo erat. Quapropter et pater
invisibilis una cum filio secum invisibili,
eundem filium visibilem faciendo misisse eum
dictus est: qui si ita visibilis fieret ut
cum patre invisibilis esse desisteret, id est si filius
invisibilis verbum in creaturam visibilem

mutata / et tusios vertetur / sita missus apte
intelligetur filius / ut tm missus incarnatu
pre mittet / inveniret. Cum vero sit accepta
est forma servi / ut manet incomutabilis forma dei / manifestu est / q a patre et
filio / no apparentibus / factu sit / q appareret
in filio / i. ab invisibili pre cu invisibili fi-
lio / id est ipe filius visibilis mittetur.

Capitulum in quo opponit contra unum dictum supius in quo filius dicitur missus a seipso ... Questio cur dicat a meipso non veni

Sed ad hec opponit / si filius a seipso
missus est / cur ergo ait. A meipso non
veni / Ad hoc Aug. rndet i. iio li. de t.
dicens / hoc dictum esse scdm forma servi /
scdm qua no fecit ut mittetur. i. no
est operatus incarnacone / s fm forma dei
Summatim colligit que ex predictis astruitur

A

Ex supradictis apte monstrat q filius a-

04

pre/ et a seipso/ et a spu sco/ missus est/

/et que sit ipa missio. s. incarnacio. l. q

factus est homo/ p quod visibil apparuit

/qd e opus cõe/ pris et filij/ et spus sci/

Clam septimam in quo magr querit an tm semel missus sit filius an sepe mittatur Et arguit primo q tm semel/ quia filij dei missio est eius incarnacio sed tm semel incarnatus e go tm semel missus Et confirmatur quia si filius sepius e missus tunc pter eius incarnatõne/ missio erit danda alia et tunc queritur que sit illa. Utrum semel tm missus sit filius/ an sepe

Hic queritur utrum semel tm missus sit

filius an sepe mittatur/ Si enim missio fi-

lij ipius tm incarnacio est/ cu semel tantu

incarnatus est/ et semel tm videtur missus

/et si sepe mittitur/ est et alia eius missio

pter incarnacio. Sed que est illa/ numquid

etna genitura missio eius dicenda est/

/an eciam alia missio quenda est/

Respondet qz etna gnatio filij dei ab aliquibus dicitur missio Sed cum hanc filius quomcumque dicit genitus q missus/ Sed q qpiso q filius a pre e conuenienciam habet ut ab eo mittatur/ et missio no cum actu missionis intelligat/ sed cum aptitudinis ad missionem. tc. Iste dicit aliquando in litera qz pter illa gnacionem adhuc filius mitti dicitur dupliciter vno visibiliter; ut modo i carne apparuit/ 2o invisibiliter ut qui animas scas se transfert/ sic ut ab eis percipiatur/ Et ista pt esse quo scripta d ordie cuiusq plat p [illegible] de tim ut pz Tobi et mi cetat dicat qz tunc vnicuique mittitur ut rel Et hic intelligenda est no tm de speculatiua cognicõe/ sed etiam de illa que aliquomodo est copulativa/ Et hoc ondit litera sequens ut dicit dictus papi quod verbum/ copulancius spe in dono precepto dimittit/ Iste no q aia venalis

~~dicitur in deum proficere quantum ad statum vie, perfecta in deo quantum ad statum patrie. ubi utraque missio applicatur propter perfectam cognitionem et perfectum amorem quod cottidie mittitur ad statum non quod ei qui gratiam habet cottidie missio fiat sed propter ... missionem spiritus sancti vel filii, ad quod divina liberalitas ... ~~

Quod duobus modis dicatur filius mitti

Ad quod dicimus, quod duobus modis dicitur filius mitti, preter etiam illam genituram que ineffabilis est secundum quam etiam missus posset dici ut videtur quibusdam. sed melius ac verius in eam dicitur genitus sed preter eam igitur duobus modis dicitur mitti, scilicet cum visibiliter mundo apparuit carne indutus, vel cum se in animas pias se transfert, ut ab eis percipiatur ac agnoscatur. hos duos missionis modos Augustinus apte distinguit in iiii libro de trinitate dicens, non eo ipso quod de patre natus est missus dicitur filius, sed vel eo quod apparuit huic mundo verbum caro factum. unde dicit: a patre exivi et veni in mundum, vel eo quod ex tempore cuiusque mente percipitur sicut dictum est de sapientia: emitte illam de celis sanctis tuis et a sede magnitudinis tue, ut mecum sit et mecum laboret.

no mitti filius nisi i dono gre gratu faciet/ s. alijs donis q pruit addere aliqi papi dep... ut ... q
ibi et ptante et ... quo primo dr ... papi pt ... ad pmam ... vel pficte
... vel pfcte ... dicit q ad ... que sit ad amore ...
... quo ad graz qsumate

s. sapia

i. doceat me laborare/ et tuc vnicuiqz mit

titur/ cu a quoqz cognoscit atqz pcipit/ qntu

cognosci et papi pt/ p captu vel pficietis

hoc dicit (quid ad pfcos in via) vel quo ad statu pric,

i deu/ vel pfce (in deo) aie ronalis,

Cam octauum in quo mgr qpat dictos duos modos missionis filij dei adinuice
s. missione eius visibile/ z invisibile. Et pmo qpo/ q. zm pim mod missus
e fem semel. Sed zm altm mod mittit cottidie/ p pim mod missus e
ut sit homo/ p zm missus z ut sit cu homie. Item p zm modu missus
e etia ad pres ante incarnatione et ad agelos/ sed p pm missus e tum
venit plenitudo tpis/ Et ita qpat dcos modos adinuice zm dupex drãz
ut pz/ et hoc declat auctte bti Augustini. Nondu dr. b. v. c. filius et sps
scus dr mitti ad scos ~~post incarnatione~~ et ante zm plenis gre/ et quia
mgr tangit hic sanctos post incarnatione et ante (scilicet non) ep plenius dari
filiu vel spm scm sit p Augustinu gre/ Et sz ut dr. b. tho. sit duplicat
vel zm intentione eius ... tn/ et ut nos dd noua missio/ sed solu
noua missio attendit in augumto gre qpcessiuu/ zm qua qtensione
pficat qs in nouu vsu vel actu gre Et zm hoc dr spus scus mitti vel
filius/ missione noua/ vbi grad notitia que habet de deo/ ut qpera procedit
amor/ sufficiat ad rone missionis filij/ qn aut ita notitia p inspirationes eleuat
ut etia qs diuina mysteria cognoscat sicut datu e i dono pphecie/ Sic etiam
de spu sancto qn vtqz amoris qpcrescat ad tn ut qfratur aliqs alius vsus
gre sicut miracla faciat vel sine difficulte omes tepta vincat. Istis ergo
modis noua sit missio istaqz pponatis/ Ideo dr. b. v. si requiras qparacione
sic plenius data sunt dona huiusmod tpe legis gre/ qz pluribus data i omes
terras qpmunt ponus cora/ et no tn ad vna gente. Si aut de intensione loquitur
tur distinguit. b. v. quia vel intelligitur quo ad generale statu sic i noua ple-
nius dei quo ad spales psonas sic hnt se ut qpcedentia et qpcessa/ qz i veti
testamto fra fuiunt aliqui vi excellenti qui habundauit in sapia ut Salomo/ aliq
i paciencia ut Job/ in masuetudine ut Moyses in fide ut Abraha in deuotione
ut Dauid i miraclorum operacione ut Elyas/ Item nondu dr b t. c. angelis facta
e missio filij et spus facti in collatione gre et glie/ ipso ergo et caritas
que sunt stabilia ad pmum no augetur/ p hoc tn no tollitur/ qn noue reuelaciones
et noui modi amandi qsurgat in eis/ no sic ut magis cognoscat vel amet,
sed ut sb alia rone corp amor et cognicio dirigat i deum/ na qtinuo corp co-
gnicio pficiatur in infinitum tn a diuina cognitione excedit/ Et i hac etia missione
angeli supiores/ mittu sunt zm quod ad illuminat inferiorum coopantur et

status est in supremis angelis ita quod non abierit in infinitum quod illi dimediate lumen dine revelacionis recipiunt. Est notandum ubi ut sit homo refert. b. t. et quidam dicunt quod ad personam secundum quod est homo nulla facta est missio invisibilis quia plenus fuit omni gratia. Sed bene facta est ad ipsum missio invisibilis spiritus sancti ad manifestationem interioris gratie que fuit in ipso. Et tamen b. th. quod humana natura Christi licet perfectus non fuerit ante unionem tamen secundum intellectum potest considerari prius et persona quam ut est unita et ideo dicit quod ad animam Christi facta est missio invisibilis per gratiam unionis. Et ideo dicit ... missio in carne ... nulla missio ad eam facta esset ... natura humana sit unita cum divina tamen adhuc est distans a natura divina ... nature licet non in condicione proprie et ... ad naturam divinam eciam unitam potest missio fieri per gratiam invisibilem ...

Quod secundum alterum semel secundum alterum sepe sit missus et secundum alterum ut sit homo et secundum alterum ut sit cum homine

Hec distincta sunt duo modi missionis filii et secundum alterum semel tantum missus est dei filius secundum alterum sepe missus est et mittitur cottidie. Nam secundum alterum missus est ut sit homo quod semel tantum factum est secundum alterum vero mittitur ut sit cum homine quo cottidie mittitur ad sanctos et missus est etiam ante incarnationem ad omnes sanctos qui ante fuerunt et etiam ad angelos. Unde Augustinus de filio in sapientia patris loquens in iiii° li. de trinitate ait: Aliter mittitur sapientia ut sit cum homine aliter autem missa est ut sit homo in animas

visibiliter ut sit homo ... semel tantum
mittitur filius
invisibiliter ut sit cum homine ... sepius ... et ...

Cum scias se tribuit et amicos dei et prophetas constituit, sicut et implet sanctos angelos.

Sed cum venit plenitudo temporis, missa est non ut impleret angelos, nec ut esset angelus, nec ut esset cum hominibus vel in hominibus, ut antea in patribus erat et in prophetis, sed ut ipsum verbum fieret caro, id est homo.

Hic ponit tertiam differentiam inter dictos modos et vult quod filius dei unum primum modum visibilis missionis missus est in mundum, secundum alterum non, et hoc declarat per auctoritatem Augustini qui dicit quod cum sapientia in alicuius mente cum ipse cognoscatur mitti dicitur, sed non in hunc mundum [illegible] ... et sic intelligitur illud quod dicit apostolus [illegible] ... Cum secundum alterum modum dicitur missus in mundum, secundum alterum non.

Preterea notandum est, cum his duobus modis mittatur filius, secundum alterum modum dicitur missus in mundum, secundum alterum non.

Eo enim modo missus in mundum dicitur quo visibilis mundo apparuit, unde Augustinus in eodem

li. aut cum ex tempore cuiusque mente percipitur, mitti quidem dicitur, sed non in hunc mundum; non enim sensibiliter apparet, id est corporis sensibus presto est. Quia et nos etiam secundum quod mente aliquid eternum capimus, non in hoc mundo sumus; et omnium iustorum spiritus etiam in carne viventium, inquantum divina sapiunt, non sunt in hoc mundo. Ex predictis liquet quod preter ineffabilem generationem duobus modis mittitur filius, scilicet cum visibiliter apparuit vel invisibiliter percipitur mente.

Circa istam in quo movetur ista questio, quare pater non dicitur missus sicut filius, quoniam tamen aliquando ab aliquo cognoscitur sicut filius. Et videtur propter hanc quia si pater visibiliter apparuisset mundo sicut filius, adhuc non debet dici missus, quia quicumque debet dici vere missus debet esse missus ab alio, sed pater non potest dici missus ab alio, quia ipse est principium deitatis; igitur non debet dici missus. Et videndum de litera [illegible]

[illegible]

quo cognoscatur esse ab alio. Quod licet pater temporaliter cognoscatur esse in creatura novo modo, et conveniat sibi quod cognoscatur per effectum sibi appropriatum scilicet potentiae, sicut filius manifestatur in effectu cognitionis, et spiritus sanctus in effectu amoris, tamen non potest cognosci vere esse ab alio, solo quia in eo est auctoritas principii, unde licet esse patris est ... quamvis eadem essentia filii et spiritus sancti, tamen est distinctio personarum, ideo illi mittuntur et ipse non, eo quod missio est localis non ...

Cur pater non dicatur missus, tamen ab aliquo cognoscatur ut filius

c. 9

Hic quaeritur autem pater non dicitur missus, cum ex tempore a quoquam cognoscatur sicut filius. Ad quod dicimus, quia in eo solo principii auctoritas, qui non habet de quo sit, a quo filius est et spiritus sanctus. Pater enim est, ut ait **Augustinus** in eodem libro, principium totius divinitatis, vel si melius dicitur deitatis, quia principium est filii et spiritus sancti. Unde ut ait **Augustinus** in eodem, si voluisset etiam deus pater per subiectam creaturam visibiliter apparere, absurdissime tamen aut a filio quem genuit, aut a spiritu sancto qui de illo procedit, missus diceretur. Cognoscitur autem ille missus dici qui in carne apparuit, misisse autem ille qui in ea non apparuit.

Capitulum primum in quo reprobat quendam errorem dicentium filium minorem esse patre et similiter spiritum sanctum quia missi leguntur et pater non. Et vult ista quod quamvis filius vel spiritus sanctus non pater sit missus non tamen hoc concedendum est esse minor patre quia legitur missus et pater non. Et hanc probat per Augustinum iiii° de trinitate qui dicit quod ideo scriptura non dicit patrem esse missum quia missio in creatura visibiliter apparuit vel propter commendationem auctoritatis in patre quia pater a nullo est, et non propter inequalitatem vel imparilitatem vel dissimilitudinem. Inequalitas potest attendi quo ad magnitudinem et hoc non est ibi, quia eadem magnitudo est sola divina in omnibus et singulis personis. Imparilitas attenditur quo ad immortalitatem quia non est persona antiquior vel prior in deo sed omnes coeterne, nec etiam quia ibi est summa simplicitas. Sed dissimilitudo attenditur quo ad formam quia ibi nulla forme disparitas. Dubitatur hic primo utrum tantum missio filii et spiritus sancti sit secundum dona gratie gratum facientis, et hoc intelligendo de missione invisibili. Spiritus sanctus et filius aliquando dantur per modum fructus sine simpliciter et sic dantur per modum gratie gratum facientis. Aliquando vero dantur per modum fructus, et tunc hoc ad usum. Dicitur quod gratia gratis data. Sanctus Thomas prima secunde questione 112 gratia gratum faciens qua quis deo se solo coniungitur, gratia vero gratis data est per quam aliquis cooperatur alteri in bonum ut est gratia linguarum data predicatoribus et huius modi praxa dicitur plenius. Dubitatur utrum missio fiat ad irrationales creaturas et videtur quod sic quia tales sanctificantur ut vasa et ornamenta et similia. Respondetur pro solutione istius sanctitas dicitur de aliquo ut de signo ad sanctificandum, ut sunt vasa sancta. Aliquando dicitur de aliquo ut de eo sicut de sacramentis, et de sola rationali creatura ut de sanctis et sic fit missio ad solam rationalem creaturam. Dubitatur, nota, utrum persone patris conveniat mitti sicut filio et spiritui sancto et videtur quod sic, mitti enim per gratiam inhabitare in nobis, et ita toti trinitati nomine hoc convenit. Dicendum quod secundum sanctum Thomam prima parte questione 43 missio in sua ratione importat processionem ab alio, etiam in divinis personis secundum originem, et tunc pater non sit ab alio nullo modo sibi convenit mitti et licet effectus gratie sit a patre qui inhabitat per gratiam sicut filius vel spiritus sanctus tamen non dicitur mitti tamen non sit ab alio. Sed bene dicitur dare seipsum, sic quaelibet persona potest dare seipsum vel dare potestate liberali convenientia. Sed utrum persona divina solum ab illa mittatur persona a qua procedit et qualiter, statim videbitur. Putaverunt quidam filium et spiritum sanctum minores fuisse patre

libro 2° de trinitate capitulo 9

Ideoque putaverunt quidam heretici patrem non sit missus, sed filius et spiritus sanctus patrem esse maiorem, ac filium minorem et spiritum sanctum, alterum patrem quasi maiorem misisse, utrumque quasi minorem, eo quod Augustinus

[illegible]

improbat in iiii° li. de trinitate illud quod dicas
non ideo inquit arbitrandum est minorem esse
filium quod missus est a patre nec ideo minorem
spiritum sanctum quia et pater eum misit et filius
Sive enim propter visibilem creaturam sive
potius propter principii commendationem non
propter inequalitatem vel imparilitatem vel
dissimilitudinem substantie in scripturis est posita vel
legitur. non ergo ideo pater dicitur misisse filium
vel spiritum sanctum quod ille esset maior et illi
minores sed maxime propter auctoritatem principii
commendandam et quod invisibili creatura non
sicut illi apparuit. Circa [?] est quid sit
missio filii et quibus modis mittitur.

Utrum temporali processione spiritus sanctus possit mitti sine filio.

Arguitur quod sic filius potest mitti sine spiritu sancto ergo etc. consequentia tenet quia ita se habeat ad filium spiritus sicut econverso. antecedens patet quia aliter oporteret spiritum sanctum esse incarnatum quia filius fuit missus in carne. Secundo arguitur sic spiritus quandoque missus est sine filio ergo. antecedens patet actuum 2° de linguis igneis ergo etc. Tertio sic processio temporalis spiritus sancti est realiter distincta a processione filii ergo et missio. consequentia tenet quia missio et processio sunt idem quod communiter [?] antecedens patet quia processio temporalis spiritus sancti non est distincta ab eterna et similiter de filio. Quarto sic dona appropriata filio sunt realiter distincta a donis appropriatis spiritui sancto ergo etc. consequentia tenet quia tunc dicitur mitti spiritus quia dona sua dantur sicut dicit beda et similiter augustinus sed dona appropriata filio possunt dari sine donis appropriatis spiritui quia sunt distincta ergo etc. Ad oppositum sic missio et [illegible]

Hic quaeritur si aliquid sit de rationibus

denovo facti in creatura per quae sit personae missae manifestatio ergo quaestio falsa quia tunc eius opera ad extra sunt indivisa. Circa quaestionem illam notandum primo quod haec verba scilicet missio ab illis inferioribus nobis notis sumpsimus ad divina, quod autem in inferioribus mitti est aliquid vel ab alio fieri vel recipere et virtute vel auctoritate ad aliquid faciendum primo mittitur vadius a lino per secundo telum a sagittante vel proiciente tertio mittitur ut legatus a mittente. Sed quia omnes isti modi in rebus creatis multas imperfectiones includunt, ideo oportet quod omne quod imperfectionis est excludatur sicut sunt motus vel mutatio et essentialis separatio mittentis a misso. Ideo quod missio in divinis importat personae emanationem per aliquod creatum manifestationem. Ubi advertendum quod missio secundum quam manifestatur persona divina est duplex, quaedam visibilis quaedam invisibilis. Visibilis quae signo corporali ostenditur sicut per creaturae apparitio vel spiritus sanctus in specie columbae vel in igne ostensus. Unde quod missio huius omnibus conveniens possit pro ista describi missio est personae emanantis vel emanationis processio per aliquod sibi appropriatum actu vel habitu manifestatio per quod ipsa persona habetur vel habere ostenditur. Secundo notandum quod donum aliquod appropriatum personae hic divina persona est duplex, vel simpliciter vel secundum quid simpliciter quando habetur ad fructum et fruitionem et hoc fit per gratiam gratum facientem. Secundum quid vero quando quis habet dona gratiae gratis datae per quae non habet deum simpliciter sed solum quoad illa dona, et secundum hoc missio est duplex simpliciter et secundum quid. Tunc sit prima conclusio ista loquendo de visibili missione spiritus sanctus potest mitti sine filio et econverso. Illa probat prima divus augustinus in prima ad quaestionem. Secunda conclusio loquendo eodem modo de missione spiritus sanctus potest mitti ~~sine filio et e~~ sine patre, quia potest in visibili signo persona filii et spiritus manifestari ergo patet quod verum. Tertia conclusio loquendo de missione invisibili et secundum quid filius potest mitti sine spiritu sancto sed non econverso, quia aliquod appropriatum filio potest haberi absque hoc quod appropriata spiritui sancto habeantur sicut patet de donis scientiae et fidei informi quae possunt haberi sine caritate, caritas vero non potest haberi sine notitia vel fide ergo. Quarta conclusio loquendo de missione invisibili simpliciter nec filius sine spiritu sancto nec econverso spiritus sanctus sine filio potest mitti, quia filius non potest simpliciter et vere per aliquod sibi appropriatum haberi et ostendi huic nisi habeatur spiritus sanctus et haberi ostendatur ergo. Corollarium quod descripta missio spiritus data secundum patet quod filius non potest sic mitti sine sapientia, sapientia autem vera et simpliciter non potest esse sine caritate nec econverso caritas potest esse sine sapientia, et per hunc probari quod sit divina persona non potest haberi vel ostendi huic simpliciter nisi per caritatem ergo quod verum quod licet cum caritas non possit esse sine appropriatis filio quae sunt fides et sapientia. Quinta conclusio loquendo de missione sicut deus filius potest mittere seipsum et spiritum sanctum et similiter spiritus sanctus potest mittere filium et seipsum, quia filius per donum appropriatum spiritui sancto potest facere quod habeatur et huic ostendatur spiritus sanctus et econverso spiritus sanctus potest facere quod per donum appropriatum filio habeatur et habere ostendatur filius ergo corollarium quod tenet quod descripta missione praemissa et secundum patet eius ~~quoniam~~ una persona non possit ab alia possit sine alia cum opera ad extra sunt indivisa. Sexta conclusio licet pater possit haberi et ostendi haberi per aliquod donum creatum non tamen potest mitti nec a se nec ab alio, quia pater non est persona emanans ab alia ergo quod verum quod descripta

missio in divinis

duplex

notandum

notandum

1a conclusio

2a conclusio

3a conclusio

4a conclusio

5a conclusio

6a conclusio

non potest mitti licet habeatur

missionis p[er]ut data [illegible] [illegible] ad missionem requiratur p[er]sone misse emanatio ... requiritur p[er]sone misse ad mittente realis distinctio / patet illa q[uia] alias filius non posset seipsum mittere nec sp[iritu]s s[an]c[tu]s cum oppositum dicit p[rim]us. Sed ra[ti]o[n]es p[ri]me due sunt p[ro]p[ri]a ... ad alias duas [illegible] et q[uia] missio filii [illegible] se ... est distincta a missione sp[iritu]s s[an]c[t]i et similiter ... apparata ... una non p[otes]t ... sine a[lter]a ... apparata ... et simp[liciter] ... haben[do] ... p[er]sona [illegible]

Nunc de spiritu

Distinctio xiiii in qua postq[uam] m[agiste]r egit de p[ri]ncipio missionis seu p[ro]cessionis t[em]p[or]alis sp[irit]us sancti / hic agit de modo et p[ri]mo de m[odo] visibili / i[n] hac distinctione ... de m[odo] invisibili ... sequenti ... et p[ro] intellectu huius distinctionis ... missio visibilis / est divine p[er]sone / ad aliquem hominem destinatio / sub tali visibili signo / quo manifestatur vel manifestatur ... aliquo modo p[er]sone emanatio ... mittitur / et sanctis hominibus ad quem mittitur ... sp[iritu]s s[an]c[tu]s visibiliter mitti d[icitu]r / non ... q[ui]a ... aliquid aliud videtur ... revelatur / nos manducim[us] ... aliqualem cognitionem emanationis sp[iritu]s s[an]c[t]i / et manifestatio ... illius ad quem mittitur ... distinctio ... aliquos dividitur ... in p[ri]mo distinguit duplicem modum missionis sp[iritu]s s[an]c[t]i et vult ... missio t[em]p[or]alis sp[iritu]s s[an]c[t]i est duplex s[cilicet] visibilis et invisibilis et hanc declarat / q[uia] ... signo ... sibi apparuit sp[iritu]s s[an]c[tu]s (ut in die pentecostes in linguis igneis Act[uum] 2[o] et ... sp[eci]e columbe sup[er] [Christu]m baptizatum / Mathei iii[o] et in flatu Joh[ann]is xx et aliq[ui]s ... invisibiliter illabitur castis mentibus / sic[ut] filius missus est visibiliter / et invisibiliter

De missione sp[iritu]s sancti que fit duob[us] mod[is] visibiliter et invisibiliter

Nunc de sp[irit]u s[an]cto videndum est p[ro]pter
illam ineffabilem et et[er]nam processionem,
qua procedit a p[at]re et filio / et non a seipso,
(que sit eius t[em]p[or]alis processio / que dicitur
missio / sive dono / ad quod dicimus,
q[uia] sicut filius, duobus modis dicitur mitti,
uno quo visibiliter apparuit / altero quo invi-
sibiliter castis mentibus p[er]cipitur ita et sp[iritu]s

... ita q[uod] qualis missio / dicitur ... ad ... p[ri]ncipium ... qualem / s[cilicet] cause ad effectum ... et qualem / s[cilicet] signati ad signum ... de processione ... venit ... imaginatione / et 3[o] in ... deus apparet in qualibet creatura ... qualibet ut ... ymago / ut vestigium dei / s[ed] non apparet ibi ut ... creatura ad ... deus apparuit in veteri testamento / non t[ame]n apparuit ut ... ab alio emanans ... quelibet apparitio est missio ... abrahe apparuerunt tres viri / ad manifestationem ... non ... missio ... in illo signo visibili / non manifestaba[tur] ordo seu emanatio unius p[er]sone ab alia / et licet ... visibiliter ... non sufficit ... ad ... missionis ... missio ... invisibilis ... [illegible]

sancto a patre et filio et a se ipso duobus modis

procedere sive mitti sive dari dicitur uno visi-

biliter alio invisibiliter. Datur enim vi-

sibiliter creature demonstratione sicut in die pen-

thecostes et aliis quibus vicibus. Et datur cottidie

invisibiliter illabendo mentibus fidelium.

Item in quo magister primo prosequitur de missione visibili et hanc declarat per dominum Augustinum in 2° de trinitate c. 31 in principio qui vult quod illa operatio visibilis creature expressa in specie columbe vel linguarum dicatur missio spiritus sancti visibilis, non quod ideo quod tunc spiritus sanctus in sua substantia videretur quia ipse est invisibilis ut pater et filius, sed ideo ut visibilibus operationibus creaturis corda hominum commota et inflammata a temporali manifestatione venientis spiritus sancti ad occulta eternitatis ipse presens spiritus sanctus converterentur. Dubitatur quare per alias creaturas non fuit missio, sed per ignem et columba. Dicendum quod per alias etiam possunt dicere in notitiam creatoris. Respondetur quod nulle creature sunt ita indicia spiritus sancti sicut precise ostendunt effectum proprium et specialem spiritus sancti, unde merito tales creature ad hoc sumuntur que cum effectibus in aliquo conveniunt. Dubitatur deinde an alia sit missio temporalis ab eterna. Bona questio. Dicitur quod eadem est, sed addit manifestationem ad intellectum nostrum. Sicut enim includit scilicet emanationem eternam secundo intrinsecam invisibilem sive processionem, 3° utrumque illius in signo visibili manifestationem. Sic ista temporalis missio habet triplicem respectum primum processionis ad suum principium, alium temporalem cause ad suum effectum, 3m signati ad signum. Prius de illo modo missionis qui fit visibiliter.

Et primo agamus de illo missionis modo

qui fit visibili specie. De hoc Augustinus in se-

cundo de trinitate ita ait: Sic prompte intelli-

gere de spiritu sancto cur missus et ipse dicatur

facta est enim quedam creature species ex tempore

Alio m(od)o

Nō spus sc̄s legit̄ visibilit̄ missus (quat̄ i ecclasiis) in colūbe spē cū xpi baptizarē Ioh 1° . In nube cū xpi trāsfiguratē Mt xvij . In flatu post xpi resurrectionē Ioh xx° cū sufflavit in discipulos d(icen)s accipite spm scm . Et i linguis igneis post xpi ascensionē. **Distinctio** Act 2° . Raco aūt istaꝝ visibiliū apparicionū ex causa finali sic assignat(ur). Apparuit eī cū baptis(mo) i spē colūbe i sig(nu)m i(n)nocentie qua debem(us) recipe dum baptizam(ur) v(ir)tute illi(us) qui tūc baptizabat qui erat agn(us) dei qui tollit pcca mūdi. In cū trāsfiguracōe apparuit i similitudie nubis lucide ut sig(nu)m habem(us) futuꝫ glie q(uo) revelabi(tur) in nob(is). Dona eī gr̄e et glie i(n)primat(ur) spus scs.

Et post resurrecōm dū xp̄s dedit discipulis potestatē remittendi pcca missus est eis spūs sc̄s i spē flatus ...

In qua visibiliter ondetur spus scūs / sive cū in ipm dnm corporali spē columbe descēdit / sive cū die penthecostes factus ē subito de celo sonus qⁱ ferret(ur) flatus vehemēs / et vise sūt illis lingue divise sicut ignis / qui et insedit sup unūquēq(ue) eoꝝ / Hec opacō visibilit̄ expressa et oculis oblata mortalibꝰ / missio spus sancti dcā ē / nō ut appēret eius ipā sbā / q̄ et ipē invisibilis et incōmutabilis ē / sicut pr̄ et filius / s(ed) ut exterioribus visis / corda hoīm cōmota a tpali manifestacōe venientis / ad occulta eternitatē sp̄ p̄ntis cōverterēntur

Hic mag(iste)r cōcludit ex dictis Augustini q(uo)d in illis c(r)eaturis spus scūs nō videbat(ur) i sua na(tur)a. 2° cōcludendo dicit / eciā nec spus scūs alit(er) erat in ill(is) c(r)eaturis q(ua)m in aliis / s(ed) tm̄ erat in eis ad aliqd sig(nifi)cand(um) / scilicet ut spus scūs ondet(ur) ēe in illis hoībus ad quos ille c(r)eature mittebat(ur). 3° dicit q(uo)d spus scūs in illis c(r)eaturis visibilibus / nō venit ad hoīes / s(ed) p(er) illud visib(i)le et tpalem modū illaꝝ c(r)eaturaꝝ / designata ē invisibil(is) et spūal missio / et invisio spus sc̄i. Nota dt. b. v. Missio filii visibilis maxima et gr̄a habet utilitatē ut declat(ur) in 3°. Sed cū missio spus scī sit duplex scꝫ invisib(i)l(is) et illa cū sit latēs fit hoībus p(ro)pt(er) scipm hoc ē manifestat(ur) sibi p(rese)ncia dei / et iustificacōis sufficiencia p(er) aliquod sig(nu)m intrinsecū. Sꝫ missio visibilis ex quo ē manifesta fit p(er) sig(nu)m

comparatus ad ostendendum redundantiam plenitudinis in alios / et ponit comparationem de celando hoc non implet . . . ipsa / sine comparatione talis / ad sufficientiam pro familie / sed ad dulcius ostendendum pro . . . illius . . . plenitudo / ad redundantiam in alios / . . .

Ultimo dicit ubi . . . genus traductus est duplex / sicut sensibiles quererent signa ut per ea manuducerentur ad intelligibilia / . . . inquisitione / et . . . ad revelationem / et per ea revelatorum ad dilatationem / . . . sicut iam perfecti qui quererent intelligibilia / missio . . . utilis fuit ad manifestandum . . . spiritus sancti per plenitudinem redundantiam / . . . quasi manu ducebat ad intelligibilia / . . . et . . . non erat tempore legis scripte / quia etiam non erat missio in plenitudine / Similiter hodie non mittitur visibiliter quia iam manuducti sumus ad fidem / et ideo sicut cessaverunt miracula ita etiam cessaverunt exteriora signa / . . . nemo scit utrum amore vel odio dignus sit / tunc deus hoc revelat / et tunc ostendebat / quia tunc erat maxime utile ad fidem roborandam et devotionem . . . hoc bona ventura . . .

Ecce hijs verbis aperit Augustinus illum modum missionis / qui visibiliter exhibetur / cum tamen ipse spiritus in sui natura non videatur / Qui nec in illis creaturis magis erat quam in aliis / sed ad aliud / in illis enim erat ut per eas ad homines veniret / oste[n]deretur in illis esse / ad quos ille creature veniebant / Non enim spiritus sanctus temporali motu tunc venit vel descendit in homines / sed per temporalem motum creature significata est spiritualis et invisibilis spiritus sancti infusio / Et ut apertius dicatur / per illum modum missionis :

spus sacti corpalit exhibitu narrata est

spualis et interior missio spus sci sive

donatio de qua agendum est

Cum tractavit in quo apparet invisibile missione filii et missione invisibile spus sci admonuit penes deum et movet talem questionem utrum spus sanctus non dicitur minor patre secundum illam visibilem missionem et apparicione qua in creatura apparuit sicut tamen filius dicitur minor patre secundum illam missionem qua in forma creata est in humana apparuit. Ad hoc elicit hanc questionem. filius secundum illam missionem qua in forma creata apparuit est minor patre et hanc probat per Augustinum in libro de trinitate c. xx respondens secundum b. v. quedam dicuntur de filio dei per essenciam et ita nullo filius dei est per minor patre quedam per unionem que tanta sunt ut faceret hominem deum et deum hominem et secundum hoc dicitur filius dei patre minor quia omnia que dicuntur de homine possunt dici de filio dei propter illam ineffabile unionem. Non ergo filius secundum eandem naturam est minor secundum quam erat equalis, ut per desinet esse equalis sed ita quod simul et minor est et equalis. Cum filius sit minor patre secundum formam creatam in qua apparuit cur non et spus sanctus similiter

[illegible marginal gloss]

Sed prius querendum est cum filius dicatur minor patre secundum missionem qua in forma creata apparuit sicut et spus sanctus non dicatur similiter minor patre cum in forma creata apparuerit. Ita de filio quod minor sit patre secundum formam qua missus apparuit aperte ostendit Augustinus in iiii libro de trinitate dicens: Misit deus filium suum factum ex muliere factum sub lege usque adeo parvum ut factum. Eo itaque missum quo factum fateamur.

ergo secundum minorem, et in tantum minorem in quantum
factum, et in tantum secundum in quantum missus est.
Habes quia filius in quantum est missus, id est
factus, minor est patre. Cur ergo spiritus sanctus
non dicitur minor patre, cum et ipse creaturam
assumpserit in qua apparuit.

Ponit solutionem questionis mote. Et vult dicere quod ideo spiritus non dicitur minor patre secundum illam visibilem missionem qua apparuit in creatura, et tamen filius dicitur minor patre secundum naturam humanam in qua visibiliter apparuit, quoniam filius assumpsit creaturam in qua apparuit in unitate suppositi, ita ut secundum eam diceretur homo. Sed spiritus sanctus non assumpsit istam creaturam vel naturam in qua apparuit in unitatem suppositi, nec ita beatificavit eam ut in Christo humana natura fuit beatificata. Et hoc declarat per Augustinum de trinitate. Quoniam istius racione quare filius apparuit in unitate et natura, et spiritus sanctus non, ponit racionem de ... quia filius est mediator dei et hominum, et solus mediator hominum, et non alicuius creature. Et ideo mediator Christus dicitur in natura humana et non in alia, ut dicit ... 3° distinctione ... Sed spiritus apparuit in creatura non unita corporea ... qua magis ... institute significatione. Unde dicitur h. v. filius apparuit in carne ut esset mediator, ad quam necessarium est ... reparatorem ... in mundo venio, et ideo filius in creatura apparuit ut ... Spiritus autem sanctus apparuit ut doctor, secundum illud Johannis ...: cum venerit docebit vos omnem veritatem, sed ad erudiendum necessaria significatio, et ideo spiritus sanctus apparuit in creatura ut signatum in signo.

Ideo apparuit filius in natura humana, quia ... apparebat ... filius ... ita ... manifestatur ... et ideo apparuit ... quedam ...

Quia aliter spiritus assumpsit creaturam in
qua apparuit, aliter filius. Nam filius ac-
cepit per unionem, spiritus vero non. Filius enim acce-
pit hominem, ita ut fieret homo; spiritus vero
sanctus non ita accepit columbam, ut fieret columba.
De hoc Augustinus in ii° libro de trinitate ita ait: Ideo

Nomine ... [illegible] ... apparuit in ... creaturam ... in unitatem suppositi ... [illegible] ... minor ... [illegible]

nusquam scriptum est quod deus pater maior sit spiritu
sancto vel spiritus sanctus minor patre quia non sic
est assumpta creatura in qua apparuit spiritus
sanctus sicut assumptus est filius hominis in
qua forma ipsius dei verbi persona presentaretur
non ut haberet verbum dei sicut alii sancti sa
pientes sed quod ipsum verbum erat aliud est enim
verbum in carne aliud verbum caro id est aliud
est verbum in homine aliud verbum homo caro
enim pro homine posita est in eo quod ait
verbum caro factum est Non ergo sic assumpta est
creatura in qua apparuit spiritus sanctus sicut
assumpta est caro illa et humana forma
ex virgine maria Non enim columbam vel
illum flatum vel illum ignem beatificavit sibi
et in unitatem persone coniunxit in eternum
Ex predictis apte consequens est secundum quid filius
dicatur minor patre et quare filius dicatur
minor patre et non spiritus sanctus

[C]apitulum quartum in quo probat illam conclusionem quod filius secundum formam servi non solum est minor patre sed etiam spiritu sancto et seipso ut sic. Et hanc conclusionem magister probat per tres auctoritates beati Augustini quarum prima sumitur ex primo de trinitate, secunda ex 2° et tertia ex libro eiusdem contra maximinum ubi dicitur quod filius secundum formam servi non tantum patre sed etiam seipso et spiritu sancto minor factus est et paulominus ab angelis est minoratus. Sed contra quod dicit quod filius est minor seipso quia non potest esse aliquis a seipso ut probat ipse in eodem libro [...] ut infra in latere in notula et in textu et [...] contra conclusionem dicitur quod [...] natura in Christo secundum que dupliciter vel ut [...] pater maior est angelis natura [...] ab angelis vel secundum se et consideratur dupliciter vel secundum mentem vel secundum corpus. Si 2° fuit corpore sed non mente quia ut patet quod [...] in glo[ssa] dicit minor angelis fuit corpore sed non mente quia ut sic comprehensor [...] quo ad naturam quidem corporis quod passibile mediocriter minoratus quia statu passibilitatis in statum glorie et honoris statim fuit conversus. Quod filius secundum quod homo factus est non modo patre sed spiritu sancto et etiam seipso minor est

Notandum autem quod filius secundum quod homo

factus est non tantum patre sed spiritu sancto et etiam

seipso minor dicitur. Et quod etiam seipso minor

dicatur secundum formam servi, Augustinus ostendit in

libro primo de trinitate dicens. Erraverunt homines ea que

de Christo secundum hominem dicta sunt ad eius sub-

stantiam que sempiterna est transferentes, sicut

illud quod ipse dicit Pater maior me

est, quod propter formam servi [...] dicit.

Secundum quem modum etiam seipso minor est

filius. Quomodo enim non etiam minor seipso

factus est, qui seipsum exinanivit

forma servi accipiens non enim sic accepit
formam servi ut amitteret formam dei in qua
erat equalis patri in forma ergo dei
unigenitus patri equalis est patri in forma
servi etiam se ipso minor est non ergo imme-
rito scriptura dicit utrumque scilicet et equalem
patri filium et patrem maiorem filio illud
enim propter formam dei hoc autem formam
servi intelligitur de hoc eodem in 2o libro
de trinitate ait dei filius equalis est patri in
forma dei in qua est et minor patre se-
cundum formam servi quam accepit in qua
non modo patre sed etiam spiritu sancto nec
hoc tantum sed etiam se ipso minor inventus
propter quam ut idem ait magis
minimi non tantum patre sed etiam se ipso et
spiritu sancto minor factus est et etiam a mi-
noratus paulominus ab angelis est ergo

[illegible] decimasexta [illegible]

dei filius ut ipse ait. Hylarius de trinitate. deo patri natura equalis, habitu minor. in forma serui quam accepit. hiis auctoritatibus aperte ostenditur filius in forma serui minor patre, et se ipso, et spiritu sancto.

Hic magister circa [illegible] dicta quedam recitat intencionem hylarii [illegible] vult quod pater dicatur maior filio racione auctoritatis uel propter auctoritatem, quia pater donauit filio totum quod habet. Sed tamen eciam ipse filius non est nec dicitur minor patre, quia ipse est unum cum patre. Johannis: ego et pater unum sumus. Et dicit magister: circa hec et alia verba hylarii [illegible] sunt bene notanda et pie intelligenda. Sed hoc videtur impossibile, quia maius et minus dicuntur relative; ergo si pater est maior, filius est minor. Ostendit textus [illegible] dans et recipiens [illegible] dupliciter: primo quantum ad id quod datur, secundo quantum ad racionem dacionis. Circa primum sic [illegible] primo quantum ad id quod datur [illegible] non tamen recipit recipiens, quantum est in dante [illegible] dans interdum maius eo cui dat [illegible] sicut est in generacione [illegible] et aliquando equale, quando tandem recipit [illegible] secundo sic dans [illegible] quod dat [illegible] habet aut dans per esse [illegible] Si autem [illegible] recipiens nullam imperfectionem habet quod hoc quod accepit [illegible] quandam dignitatem [illegible] accipiens [illegible] et ideo si comparatur patrem ad filium quantum ad id quod filio imperfecte accipiat [illegible] Si autem quantum ad [illegible] a patre datur, tunc nec pater maior nec filius minor dicitur [illegible] racionem dacionis, sic dignitas dantis patri non contrahitur [illegible] maior [illegible] ut li maior plus sonet perfectionem dignitatis quam comparacionem magnitudinis. Sed quia filius perfecte recipit quicquid pater habet, nulla minoracio sibi conuenit [illegible] et ideo circa nullum nomen minoracionis filio potest conuenire. Et quamuis patri attribuitur auctoritas a sanctis, tamen filio non attribuitur [illegible] sed hic est per abusum loquendi presumptum. Et hoc voluit verba hylarii dicentis: maior est donans, sed ille non est minor cui unum esse donatur. [illegible] ita legitur.

hylarius [illegible] quod pater sit maior nec tamen filius minor

Hylarius autem dicere videtur quod pater sit maior filio, nec tamen filius sit minor patre. Pater enim dicitur maior propter auctoritatem, quia in eo est auctoritas generacionis, secundum quam

dicit. pr maior me est. Et ipsius donauit
illi nome quod est sup ome nome. Cu
ergo ait. pr maior me est. hoc e ac si dicat
donauit michi nome. Sic igit sit Hylari(us)
in li. ix. de trin. Donant auctoritate pr
maior est. Nunc p dom confessione filius
minor est. Maior itaq donas est. sed minor
iam no est. cui unu esse donat. Ait
enim. Ego et pr unu sumus. Si no h(oc)
donat ihu. ut confitedus sit in gloria pr
dei. minor pre est. Si aut h(ic) ea glia ei
datur e. qua pr est. hes et in donati
auctoritate. quia maior e. et in donati
confessione. quia unu sut. Maior itaq
pr filio est. et plane maior. cui tatu
donat esse. quatu est ipe. cui inasci
bilitat esse ymagine sacto nati
uitat impetit. que ex se in for sua

vñ mqrd

generat / audisti lcõr / quid sup hoc di

cat Hylari / cuius vba vbiuq occurrit
catholice · ppt eoru difficultate et ambiguitate

/ diligent nota / pije et intellige

Utrum · visibilis · spus · sancti · missio · util · fuit · ad salutē

Et q no / missio visil / est manifestaco spus sci p miraclm / go no ē utilis ad salutē / cõn tenet / quia sm ggs fides no habet meritū / vbi hūa ro pbet expimentum / ꝙ sic / visibilis missio / nichil addit sup invisibile et invisibilis suffiat ad salutē / go illa est omo suꝑflua / et nullius utilit / cõn videtur no de se / et aim p pa pte patet / quia alias ppt apparicoz spus sancti sup xpm / fuisset maior gra in xpo ꝙ spus / scda pte patet ꝙ alias nullus saluaretur / nisi cui fiet missio visibilis ꝙ 3° sic / Si fuit utilis ad salutē et eciam hoies in veti testamento sed fuerunt et indiguerunt scite / et hiis que requirunt ad salutē sicut et nos / videt ꝙ etiam pribus veteris testati / debuit fieri / sicut et in novo et pari rõne videt ꝙ deat nos fieri sicut et tunc ꝙ 4° sic nulla est visil missio spus sci / go / cõn tenet / et aim pz / ꝙ ppt visiles missiones / filius dei / et est / minor pre / sed spus scus nullo modo est / nec debet dici minor pre / go nullo pt sibi cpete visibilis missio ꝙ ad oppoim argur / quia de lege cõi intellcs nr no intelligit sine fantasmate ut pz 3° de aia / et ideo cognicoi intellcuali / pcedit sensibilis / go similr missioni invisili / pcedit visibilis ꝙ ista questio psuppot unu et quit aliud / supponit enim visiles missiones / d spu sco fuisse / et tunc quit illius missionis utilitez / p quibus est notaa / ꝙ missio visibil includit seu psupponit invisilem / sicut processio tpal / suppot etinā / sed addit signum visile / Et ꝙ missio / implicat emanacoz psone que mittit / et inhitacone eius p gram / quia eadem psone missa / spm vocem inhitat / ita quā ondit missio / ut aliqr patuit qstione preti / ideo illa omnia visil missio psuppot / et plus supaddit / p visile signum omnium illorum manifestacoz ꝙ 2° adutend / ꝙ ꝙ duplex est inhabitaco gre / una suffic que ē sanctificacoīs sufficientia / sicut quelibet gra signur pe suffiens ad salutē / alia ē redundancie / cum visilis est plenitudo gre / no solum in psona / sed ab illa ppt plenius redundans in alios / et go missio visil no attendit sm qualibet inhitacoz gre / sed solum sm plenius / ita ꝙ finis visibilis missionis / est cognicio sive manifestaco plenius gre in aliquo et redundans in alios / ordum hc go pt visil missio sic describi / missio visil est psone emanans / sive emanacio psone / mentem racionale inhitantis p plenius gre / put illa plenitudo gre ordinat ad redundantia i alios / p visile signum manifestaco / p hc quod dicit

a forciori ꝙ sensus plz expimentum ut vid spi sci et sue aque

missio visil diffinitur

persone emanantis / differt missio ab apparicione / quia quelibet persona sive ema-
nans sive non potest apparere / per hoc quod dicitur / inhabitans per graciam / differt ab ea generali
manifestacione / qua divine persone manifestantur per vestigium / per hoc vero quod dicitur
plenius / differt a gracia / que solum est sufficiens / et per hoc quod additur / per visibile signum
signum etc. per hoc differt a sola invisibili missione ¶ Tunc breviter sit 3o pro ista /
¶ Spiritus visibilis missio invisibilis illa / patet Mathei 3o et Luce 3o et Actuum 2o ¶ Secundo
quantum ad quesitum adiciendum / quod duplex est genus credencium / quidam enim fuerunt
solum sensuales qui non poterant nisi per sensibilia manuduci ad credendum / et
ideo illi signa quesierunt / alii vero intellectuales et magis spirituales / qui solam
credibilium intelligenciam requirunt / et pro illis non oportet signum fieri Ex hiis ergo
breviter videri potest ad quesitum ¶ Unde sit conclusio ad illud dicitur prima conclusio / visibilis
missio spiritus sancti non potest fieri cuilibet creature / patet quia non cuilibet
spiritus potest inhabitare per graciam / ergo / consequencia illa patet quia soli racionali creature potest fieri visibilis
missio spiritus sancti / patet quia non in qualibet tali potest esse plenitudo gracie redundans in alios
ergo / consequencia tenet ex descripcione premissa et antecedens patet ¶ 3a conclusio patribus et sanctis
veteris testamenti non est visibilis missio spiritus sancti facta / patet quia licet sancti tales fuerunt
plenius gracie ad sufficienciam / non tamen fuerunt plene ad generalem redundanciam / illa
enim solum apostolis et facta est / sicut patet ad Galathas 4o / ubi tempus gracie vocat
apostolus plenitudinem temporis ¶ 3a conclusio / non oportet iam isto presenti tempore / hominibus fieri visibilem missionem
spiritus sancti / patet quia homines iam sufficienter sunt instructi / quod plenitudo gracie venit
per Christum / ergo / consequencia tenet quia sufficienter declaratum non oportet iterum declarare ¶ 4a conclusio
In primitiva ecclesia / necessarium erat et valde utile / ut Christo et apostolis fieret missio
spiritus sancti visibilis / patet quia homines tunc erant valde rudes et difficiles ad
suadendam fidem / quam Christus et apostoli post eum predicaverunt / et ideo expediebat ad per-
suadendam fidem / quod in Christo ostenderet plenitudinem / et signis in apostolis
fieret visibile signum / quod primarie in Christo ostenderet plenius /
eciam innueret plenius gracie / que eciam ipsorum officium ordinabatur ad redundanciam
in alios / et ideo super apostolos apparuerunt lingue ignee / ad ostendendum quod per ipsos pre-
dicatorum et ministerium debebat gracia redundare in ceteros alios ¶ 6a conclusio missio
visibilis Christo et eciam sic non debebat fieri in linguis / patet quia missio fit ad ostendendum ple-
nitudinem gracie / sicut ex officio ordinatur ad redundanciam in alios / sicut per officium
predicacionis / sed hoc non competit in linguis / ergo ¶ 7a conclusio / licet ex speciali privilegio
visibilis missio die pentecostes super beatam virginem facta sit / tamen et cum lege / talis
missio non debuit sibi fieri / patet ex predictis / quia licet ipsa habuit inter omnes puras
creaturas plenius gracie maiorem / non tamen illa plenitudo eciam sic ordinabatur / quia ex
officio ad redundanciam in alios / sed fuit singularis excellencia in virgine gloriosa
ergo ¶ 8a conclusio / licet spiritus sanctus in aliqua visibili specie visibiliter apparuit / nullam tamen visibilem
in unitate suppositi assumpsit / illa patet / quia licet in specie columbe apparuit non tamen
ipse hec columba dici potest vel ignis / etc. illa conclusio sequitur / quod valde differunt visibilis
missio filii et spiritus sancti / filius enim sic visibiliter missus / ut eciam sit ipsa res
in qua visibiliter apparuit / scilicet quia eciam homines apparuit et vere homo / spiritus
sanctus non / ex hoc sequitur 2o / quod licet filius racione visibilis missionis minor
patre dici potest / non tamen spiritus sanctus per hoc / solvitur racio ... / quod ... ille non

ad 3am racionem

ad primam racionem
ad quartam racionem

habeat meritum qui solum credet propter oppinionem miracula tamen valent ad manuducendum incredulos ut convertantur. sed contra est quia ex ipsa missione non superaddit donum gratie in illo cui fit missio sed tamen multum utilitatis confert aliis propter quos fit. sed contra est per ... per 3m quest. 2i arti. et ad primum per ultimam quest. 2e.

Jam nunc attendas

Postquam magister determinavit de modo missionis spiritus sancti visibilis, hic in distinctione 17 determinat de modo missionis eius invisibilis scilicet per infusionem caritatis. et dividitur in duas partes quia primo premittit suam intentionem dicens quod nunc est attendendum quomodo fiat missio vel donatio spiritus sancti invisibilis. De missione spiritus sancti qua invisibiliter mittitur

Jam nunc attendas ad assignandam missionem spiritus sancti qua invisibiliter mittitur in corda fidelium. Nam ipse spiritus sanctus qui deus est ac tercia in trinitate persona ut supra ostensum est a patre et filio ac seipso temporaliter procedit id est mittitur ac donatur fidelibus. sed que sit ista missio sive donatio vel quomodo fiat considerandum est.

Sciendum est quod quo circa ista questio quia sicut spiritus sanctus est amor patris et filii quo se invicem amant et nos ita ipse est amor quo nos diligimus deum et proximum. Et istam questionem magister postea probabit et quod hoc infert quia cum iste amor seu ista caritas sit in nobis quod faciat nos diligere deum et proximum tunc spiritus sanctus dicitur nobis dari vel mitti. Et qui diligit ipsam dilectionem diligit deum quia ipsa dilectio est deus quo est spiritus sanctus. Et an hec quod habeat veritatem et deum magister in isto capitulo patebit in questione. Item dicit b. ven. amor est duplex quidam est in quo non est complacentia nec delectatio nec quietatio sicut est ille cui non resistit quia procedit pro ... ... alius est qui est cum complacentia delectatione et quiete in quo amatur non tamen acceptatur res amata sed etiam et amor et talis tunc amor est caritas. Sequitur ergo optime qui amat proximum amat et acceptat dilectionem quia vult se illud diligere et actum sue dilectionis diligit. et ita ut dicit b. t. ... quod actum dilectionis diligit diligit dilectionem increatam sicut exemplar in exemplato et melius est bonum nec est aliquod diligere nisi ... quod in eo est similitudo.

Item sicut qui acceptat aliquid ... multo magis acceptat illud in quo ... dilectio ... quo dilectio acceptatur magis dilectio magis acceptatur ... dilectio increata sit dilectio exemplata ... sit exemplar omnis rectae dilectionis ... dilectionem exemplarem dei ... omnis acceptationis ... qui ... diligit dilectionem diligit deum

xx

Vtrum caritas creata secundum thomam de argentina sit dispositio. Caritas est quidam habitus qua mediante voluntas eliciat perfectum actum amoris dilectionis in via et fruitionis in patria

bonum increatum. Iste ergo non habet istam litteram: caritas qua diligitur deus est, quod patet de tali quia
circa materiam hanc sunt una opinio magistri, et alia modernorum, que concordant in aliquo sunt
et in aliquo differunt. Est primo sciendum quod sicut anima primo competitur quantum ad essentiam, secundo potentie
motive, et precipue potentia illa que est motor aliarum omnium aliarum potentiarum, scilicet voluntas, quia
cum per obiectum et per finem habet idem bonum, et ideo tamquam suprema et finem immedia-
tior movet omnes alias potentias. Sicut ergo omnes dicunt quod spiritus sanctus adveniens
in animam perficit eius essentiam in esse spirituali per habitum gratie, perficit potentias cognitivas per
habitus cognitivos scilicet per fidem per [illegible] que quidem potentie per voluntatem mote
moventur ad actus, perficit etiam potentias scilicet concupiscibilem irascibilem per habitus fortitudinis
temperantie etc., perficit etiam voluntatem nobilissima perfectione scilicet caritate. Sed tunc concordant
hoc in modo perficiendi differunt, quia magister vult tamen quod ipsa caritas est spiritus sanctus et forma
increata, et quod perficiat voluntatem seipsa et immediate. Sed moderni dicunt quod hoc
stare non potest, quia anima quantum habet de caritate, tantum habet de bonitate, et si caritatem
non habet, nichil est prima Cor. xiii°, ergo non est intelligibile quod anima sit bona
in esse gratuito sine caritate et gratia ipsam informante, sicut nec paries potest dici
albus sine albedine. Similiter ut dicit B. Thomas actus meritorius potentie operative, sicut effectus
ipsius cause, et quia impossibile est quod actus in bonitate sit a potentia non perfecta per habitum, sicut
calefacere non potest esse ab igne nisi mediante calore. Cum quo ergo actus caritatis
quod hoc habet perfectionem quod est meritorius, omnibus modis oportet ponere caritatem esse
habitum creatum in anima, qui effective est a tota trinitate, sed exemplariter manat ab
[illegible] cui est spiritus sanctus et propter hoc frequenter invenitur quod spiritus sanctus est amor
[illegible] deus, et proprium eo quod esse istius amoris exemplariter deducitur a spiritu sancto.
Verum magister dicit in hoc capitulo quod sicut caritas est deus, sic operatur Augustinus. Sed cum
intendit sic quod vult non esse in nobis aliud habitum creatum vel aliam virtutem caritatis, plane
est contra mentem Augustini li. ix de trinitate ca° [illegible]. Intendit enim Augustinus deum esse
formam caritatis hoc modo: cum diligit proximum secundum legem caritatis, hoc facit aut quia iustus
est, aut quia ut iustus sit, et ideo etiam ipse diligit eius iustitiam. Sed tamen propriam iustitiam
non possit videre, sed credere, et nemo potest diligere quod credit et non videt nisi
quod aliqua eius notitia generalis vel specialis. Oportet quod ipsam iustitiam quam diligit non
visam sed creditam noscat in aliqua notitia generali vel speciali. Sed hec non potest
esse nisi per [illegible] iuste vivendi quam videt intus se, et intelligit in incommutabili veritate
que deus est. Ex quo patet quod hec notitia cognoscitur per fidem propriam iustitiam [illegible]
per illam cui applicatur. Et quod hec amata amat illam, et ita proximus secundum caritatem diligitur
quod ea forma iustitie incommutabilis quam cernit et intelligit apud se ille qui diligit
et ita hec forma est dilectio quod qua diligitur proximus. Ideo enim proximus diligitur quia
huic forme applicatur, que [illegible] et non aliunde diligitur. Et hec forma non est
iustus nostrorum [illegible] diligit eam ut secundum eam [illegible] et sunt iusti et ideo virtute
est [illegible] Augustinus incommutabilis veritas [illegible] et veritas iustitie [illegible]
iustitia, et forma dilectionis sive incommutabilis dilectio, que ideo dicitur dilectio quia in ea
scripta est forma diligendi. Et quia ipsa [illegible] et propter se solum diligenda est, proximus
autem solum propter applicationem ad ipsam. Et ita de ipsa diligitur proximus et quod hec [illegible]

Augustinum manifeste patet diligenter considerantibus intentum eius libro octavo de trinitate a principio capituli usque ad finem libri. Et quia hic vertitur difficultas quam verba Augustini pretendunt in hoc capitulo, premittit quoddam ad hanc ostensionem necessarium, scilicet quod spiritus sanctus est amor sive caritas qua diligimus deum et proximum.

c. 2

Hoc autem ut intelligibilius doceri ac plenius comprehendi valeat, premittendum est quoddam ad hoc valde necessarium, dictum quidem est supra et sacris auctoritatibus consonum, quod spiritus sanctus amor est patris et filii quo se invicem amant et nos. His autem addendum est quod ipse idem spiritus sanctus est amor sive caritas qua nos diligimus deum et proximum. Que caritas cum ita est in nobis ut nos faciat diligere deum ac proximum, tunc spiritus sanctus dicitur mitti vel dari nobis. Et qui diligit ipsam dilectionem qua diligit proximum, eo ipso deum diligit, quia ipsa dilectio deus est, id est spiritus sanctus.

Capitulum tertium in quo probat predictum, scilicet quod caritas qua homo proximum suum diligit sit deus. Et hanc probat per tria originalia Augustini, scilicet per primum sic dicit quod auctoritas ipsius libro octavo de trinitate capitulo septimo in fine, ubi dicit: Quicumque diligit proximum diligit dilectionem; dilectio autem deus est, igitur etc. Et licet que dicit quis sic ut ipsam dilectionem diligat, debet intelligi de dilectione creata et increata. Cum enim diligit aliquid, vult se diligere illud, et ita actum dilectionis sue diligit, et quod ipso

diligitur ipsa dilectio increata, sicut exemplar in exemplato, quia nichil est bonum vel diligibile nisi secundum quod in eo est similitudo boni increati. Textus hic. Vero ista auctoritas Augustini qui proximum diligit intelligitur et de dilectione creata et increata, qui enim diligit aliquem vult se diligere illum et ita actum dilectionis sue diligit et in ipso diligitur ipsa dilectio increata sicut exemplar in exemplato, cum nichil est bonum vel diligibile nisi secundum quod est in eo similitudo

Auctoritatibus ita esse confirmat

Ne autem in re tanta aliquid de nostro influere videamur, sacris auctoritatibus quod dicimus corroboremus. De hoc Augustinus in VIII libro de Trinitate ait: Qui proximum diligit, consequens est ut ipsam dilectionem precipue diligat. Deus autem dilectio est; consequens ergo est ut precipue Deum diligat.

Hic adducit secundus auctoritatem, addens et hanc fundat super dicto beati Johannis I canonica IIII°, ubi dicit: Deus caritas est, quod quia verum est, dicit sic quod non oportet nos currere ad alta celorum vel ad infima terre ad querendum Deum, cum in precipuis vult nos esse Deum et maxime diligat proximum. Et hanc auctoritatem intendit concludere, quod dilectio proximi sit Deus. Et verbum quod dicit magis enim novit etc. debet intelligi de certitudine dilectionis, sive intelligatur de habitu creato sive de dilectione increata. Opponitur secundum quod ad dictum certum quod per se et non quod per te cognoscitur. Sed actus dilectionis creatus quod per te cognoscitur notus est. Sed verum quod tali habitu perdatur incertum est. Secundo dicitur quod verum sive cognoscibilis aliquid dicitur esse notius dupliciter vel secundum se vel secundum effectum. Secundum se loquendo tunc notior est sensui, quia sensui prius est. Sed secundum effectum notior est Deus, quia effectus divinus qui est dilectio, ipsa causa, quod prius est et est intima, magis cognoscitur quam ille qui ad sensum apparet. Secundo ergo est quod per te cognoscitur tunc Deus notior est, quia prius est quamlibet rei et magis prius quam ipsa res sibi ipsi. Licet enim dicitur Deus esse manifestissimum in natura, sed quo est quod per te cognoscitur intelligitur homines qui per se ipsos non possunt venire in cognitionem Dei, et propter hoc Deus dicitur inhabitare lucem inaccessibilem. Tamen ita voluntas adiuta dono superiori, magis Deum cognoscat quod est incommutabilis, quam hoc est possibile cognoscere.

Item in eodem: Deus dilectio est, ut ait Johannes apostolus; ut quid ergo imus

decima septima

et terminus sublimia celorum et yma terrarum

querentes eum qui est apud nos si nos velimus

esse apud eum nemo dicat non novi quid

diligam diligat fratrem et diligat eandem

dilectionem magis enim novit dilectionem qua

diligit quam fratrem quem diligit. Ecce iam potest

notiorem deum habere quam fratrem plane notiorem

quia presentiorem quia interiorem quia certiorem amplectere

dilectionem deum et dilectione amplectere

deum. Ipsa est dilectio que omnes bonos

angelos et omnes dei servos consociat

vinculo sanctitatis. Quanto igitur saniores sumus

a tumore superbie tanto sumus dilectione

pleniores. Et quo nisi deo plenus est qui

plenus est dilectione. His verbis satis

ostendit Augustinus quod dilectio ipsa qua diligimus

deum et proximum deus est

distinctio

Hic magister adducit aliam auctoritatem ex eodem libro adicit et fundat eciam item super dicto Johannis prima epistola 2o dicente / Qui diligit fratrem suum in lumine manet et scandalum in eo non est / et in quo scandalum non est in illo est perfecta iusticia / et hoc non esset nisi fraterna dilectio esset deus / et hoc idem deducit Augustinus ut recitat magister / ex eo quod qui non diligit fratrem non est in dilectione et per consequens non est in deo ¶ Tunc ibi nota fraterna dilectio / hoc enim interponitur per parenthesim / dicitur autem fraterna dilectio deus esse predicatione causali / per modum quo dyonisius dicit deum esse divinum est esse omnium quia ab eo omne esse traducitur et exemplatur / textus ¶ Nota quod parenthesis est interposita reputatione vel sine interpositione alicuius qua ex medio remota sensus integer remanet et perdurat ¶ Et dicitur a para quod est inter et thesis positio ut ad galathas 2o. Cum vidissent gratiam que data est michi / Qui enim operatus est petro in apostolatu operatus est et michi inter gentes etc.

johannis prima epistola

¶ Sed adhuc apertius in eodem li. subdit dicens /

/ Dilectionem fraternam quantum commendet Johannes apostolus attendas / Qui diligit inquit fratrem / in lumine manet / et scandalum in eo non est / manifestum quod iusticie perfectionem in fraterna dilectione posuerit. / Nam in quo scandalum non est / utique perfectus est / Et tamen videtur dilectionem dei tacuisse quod nunquam faceret / nisi quia in ipsa fraterna dilectione / vult intelligi deum / Apertissime enim in eadem epistola paulo post dicit ita / Dilectissimi diligamus invicem / quia dilectio ex deo est / et omnis qui diligit / ex deo natus est / et cognovit deum / Qui non diligit / non cognovit deum / quia deus

decimaseptima

dilectio est / ista coniectio / satis apte declarat

eandem ipsam fraternam dilectionem (parenthesis) nam

fraterna dilectio est qua diligimus invicem / non

solum ex deo / sed etiam deum esse / tanta aucto

ritate predicat / Cum ergo de dilectione diligimus

fratrem / de deo diligimus fratrem / nec fieri potest

ut eandem dilectionem / non precipue diligamus quam

fratrem diligimus / quoniam deus dilectio est / iste

qui non diligit fratrem / non est in dilectione /

et qui non est in dilectione / non est in deo / quia

deus dilectio est / Ecce apertissime dixit

fraternam dilectionem / deum esse

Item quinta in quo probat quod illa eadem caritas nec est pater nec filius / sed est spiritus sanctus Et hoc per augustinum xv. de trinitate capitulo 19 quia in domibus dei nichil est maius caritate / sed nullum est maius donum quam spiritus sanctus / igitur sequitur quod caritas sit spiritus sanctus Nota in hoc quod dicit Si in domibus etc. per caritatem potest hic significari caritas increata que est deus trinitas / que dat se nobis per gratiam suam / sub hoc sensu Cum deus caritas sit ipsa trinitas / faciat se donum / et spiritus sanctus est ipse donum / conveniet nomen trinitatis que tribus personis appropriatur spiritui sancto / Vel potest designari caritas creata opere totius trinitatis in nobis facta / sub hoc sensu / Cum in domibus dei factis in nobis nichil maius sit caritate / et donum dei simpliciter maximum sit spiritus sanctus / ideo appropriatur nomen caritatis spiritui sancto / ut in nomine etiam conveniat donum dei simpliciter maximum / et donum quod est in genere maximum Et non huius esse potest quia semper dantur simul hec duo dona / et impossibile est unum esse sine altero / et ideo sepe videntur sibi parata / et iste sensus videtur hic congruere verbis augustini cum dicit Si in domibus dei

in hoc capitulo quarto / auctoritatibus quas inducit / nichil aliud intendit / nisi quod caritas que est dicatur de tribus personis / per appropriationem spiritui sancto / ac caritas / qua diligimus deum et proximum explanat predictis libris magister vult probare quod spiritus sanctus sit fraterna caritas / hic non est de intentione augustini

distinctio

Et iterum ad subdit nullum maius est donum. Bona enim effecta multa sunt inter que maximum est sua caritas. Donum autem non factum tamen est unum, spiritus sanctus, et ideo spiritus dicitur donum, donans, donum. Donum autem neutrum horum maius sunt ... ibi caritas oportet ... intelligere ... quod ipsa est caritas ... Dubitatur hic an in melioribus dispositionibus naturalibus infundatur maior caritas et videtur quod sic, quia ... melior natura plus est disposita ad maius bonum ... quod tendit in ipsum ... libertate voluntatis et quia gratia ... facultas nature et ergo non oportet quod ... meliori natura detur maior gratia ... tendit omnis ad bonum. Sic patet quod aliqui ... ad mala ... in oppositum ... tendit in bonum ... aliquando ... causa ... retrahit ... retardat ... in naturalibus ... maiori conatu disponit se ad gratiam maior gratia infunditur ... naturalibus et non impedit alicunde maiorem gratiam suscipit ... sed oportet donare gratiam ... non oportet.

Quod summa dilectio qua sit deus non est pater vel filius sed tantum spiritus sanctus.

Quod vero autem summa dilectio sit deus, sed non pater nec filius, sed tantum spiritus sanctus, qui proprie in trinitate dilectio vel caritas dicitur, unde Augustinus in libro xv de trinitate: Dicitur in donis dei nichil maius esse caritate et nullum maius donum dei quam spiritus sanctus. Quid consequentius quam ut ipse sit caritas, qui dicitur et deus et ex deo.

Hic probat hoc idem ex auctoritate Iohannis prima epistola c. iiii ubi beatus Iohannes dicit dilectionem esse ex deo et esse deum. Sed Iohannes dicit ibi in littera caritas ex deo est, et paulo post, quia deus caritas est, non vocat ibi dilectionem.

Ita enim ait Iohannes: dilectio ex deo est et

paulopost. deus dilectio est / ubi manifestat eum

se dixisse dilectionem deum / quia dixit ex deo /

deus ergo ex deo / est dilectio

Hic apostolus ostendit de qua persona hoc intelligat cum dicit in hoc cognoscimus quia in eo manemus et ipse quia in ipso est / [illegible] / in hoc intelligimus quoniam in eo manemus et ipse in nobis quia de spiritu suo dedit nobis. Unde quod hoc proposito de. cum dicit de spiritu videtur sonare hic [illegible] aliquid et quod spiritus sanctus in se est incorruptibilis / videlicet [illegible] manifeste dicere quod deus summe dilectionis / quo in deo manemus / et ipse in nobis / sit aliquis effectus spiritus sancti / et non spiritus sanctus / et ita magis magis videtur allegare auctoritatem hanc [illegible]

Item in eodem Johannes volens de hac re apertius loqui inquit / in hoc cognoscimus quia in ipso manemus / et ipse in nobis / quia de spiritu suo dedit nobis / spiritus itaque sanctus de quo dedit nobis / facit nos in deo manere et ipsum in nobis / hoc autem facit dilectio / ipse est igitur dilectio deus / ipse ergo significatur ubi legitur deus dilectio est. Ex his apparet quod spiritus sanctus caritas est

Capitulum [illegible] in quo concludit rationem [illegible] que dici posset [illegible] deum [illegible] illud dictum Johannis deus caritas est, sit [illegible] causa / ita quod caritas a deo est tamquam a causa / ut [illegible] de [illegible] et [illegible] quod deus sit ista duo vel aliquid [illegible] / sed quod ista a deo sint / vel quod deus sit istorum causa [illegible]

patientia est dictum augustinus ep. de trinitate ca° xx dicens cum scriptura describit intellectum sive quae dicat/ domine spes mea/ deus meus misericordia mea/ sed non dicit caritas mea sed simpliciter dicit/ deus caritas est sicut dicitur deus spiritus est et sonuit magis quod non discernit hoc sit esse intellectum a domino non equaliter copulari a nobis. Non dicatur intelligitur caritas et alias virtutes in hoc dicit caritas ab aliis virtutibus augustinus intelligere/ quod alie virtutes quia in se imperfectionem aliquid implicat in trinitate/ ut fides patientia et huiusmodi/ ita sunt a deo quod in deo non sunt per essentiam/ caritas autem quae nichil imperfectionis habet etiam de deo essentialiter predicatur/ et ab eo in nobis est/ nec tamen sequitur quod illa caritas quae in forma infusa est sit illa eadem/ que essentialiter de deo dicitur/ sicut etiam esse dei de deo ipse/ nec tamen illud esse/ est idem quod nostrum esse/ (secundo textus)

Et non est dictum per causam/ illud deus/ sicut illud/ tu es patientia mea/ et spes mea

Sed ne forte aliquis dicat/ illud dictum esse per expressionem causae/ deus caritas est/ eo scilicet quod caritas sit ex deo/ et non sit ipse deus/ sicut dicitur/ deus nostra patientia/ et spes nostra non quod ipse sit ista/ sed quia ista ex eo sunt/ occurrit Augustinus ostendens non hoc esse dictum per tale/ sicut illa/ in xv li. de trin. ita dicens/ Non dicturi sumus caritatem/ non proprie esse dictam deum/ quod ipsa caritas sit ulla substantia/ quae dei digna sit nomine/ sed quod donum sit dei/ sicut dictum est de eo/ tu es patientia mea/ Non utique ideo dictum est/ quod dei substantia est nostra patientia/ sed quod ab ipso nobis est/ unde alibi

decima septima

ab ipso est pacientia mea. Hunc enim sensum facile refellit scriptura ipsa locutionis. Ille enim: tu es pacientia mea, quale est: domine spes mea, et deus meus misericordia mea, et multa similia. Non est autem dictum: domine caritas mea, aut tu es caritas mea, aut deus caritas mea; sed ita dictum est: deus caritas est, sicut dictum est: deus spiritus est. Hoc qui non discernit, intellectum a domino, non expositionem querat a nobis. Non enim apertius quicquam possumus dicere. Deus ergo caritas. Hec predicti clarescit quod spiritus sanctus caritas est, qua diligimus deum et proximum. Unde facilius est nobis ostendere quomodo spiritus sanctus mittatur sive detur nobis.

Causam potius in quo [illegible] quod supra premisit in capitulo 2o, scilicet quod tunc spiritus sanctus dicitur nobis mitti vel dari quando ita in nobis est vel ita in nobis operatur quod facit nos diligere deum et proximum. Et hanc declarat per duo, quorum secundum incipit: qui vero caritatem [illegible] et quia dicit eum eundem spiritum sanctum datum fuisse [illegible], attendit cum ad diligendum deum et proximum [illegible] quod illud quo dicimur diligere deum et proximum [illegible], aut illud quo diligimus effective

sz quod efficiat in nobis talem dilectionem sit amor et vinculum [illegible] 2o illud quo diligis complaciter sit spiritus sanctus qui est nexus patris et filii ad cuius imitationem nobis amor unit deo 3o quo diligis for[ma]liter sic est anima affectio et pro hoc ponere caritatem que est habitus caritatis quia magister non posuit 2 in eo non tenetur. Sciendum non quod donum significat processionem etiam, aliquando et ita est ipse mutua dilectio patris et filii, quandoque donum significat dilectionem et quandoque aliquid aliud et hoc tunc dupliciter pro habitualiter. Et tunc donum dicitur divina dilectio procedens ab eterno a patre et filio quia erat nobis donabilis in tempore dicitur enim donum ipse deus propter dilectionem datam non propter sapientiam datam nec propter potestatem, nec propter fidem vel patientiam vel aliquem alium effectum in homine, sed propter dilectionem que donum et ab amore procedit ipse et amor est potissimum donorum. Secundo dicitur dilectionem quandoque aliquid actualiter. Et ita tunc donum ipse deus vel dilectio dei que nobis datur in tempore vel dilectio proximi et tunc est id quod datum, tamen hic magister distinguit inter donum et datum, et distinctio unius premissa intelligatur. Sciendum ibi quod dividit inter filios dei et [illegible] omnia dona et virtutes possunt esse in iustis et in peccatoribus et in illis iusti et peccatores non separantur adinvicem sed caritas numquam potest esse informis, que est forma virtutum, nec umquam potest stare cum peccato quia actus proprius caritatis est diligere deum propter se et super omnia que removet omne peccatum. Et [illegible] stricte loquendo [illegible] hoc. Et etiam licet boni et mali dicantur in fide et spe hoc in spe et fide non habent facere nisi prout quieta sunt caritati. Quomodo spiritus sanctus mittatur vel detur nobis

Tunc enim nobis mitti vel dari dicitur cum

ita in nobis est ut faciat nos diligere

deum et proximum per quod manemus in deo et

deus in nobis unde Augustinus hunc missi-

onis modum insinuans in xv libro de trinitate

ait deus spiritus sanctus qui procedit ex deo

cum datus fuerit homini accendit eum ad

diligendum deum et proximum et ipse dilectio

est non enim habet homo unde diligat

deum nisi ex deo. Ecce quod datur ut mit-

tatur nobis spiritus sanctus. Tamen quod datum dicitur

uel donum secundum quod donum Augustinus comme-

dat. explanans apertius quod detur in

eodem libro. dilectio inquit dei diffusa est in

cordibus nostris (ut ait Apostolus) per spiritum

sanctum qui datus est nobis. Nullum est isto

dei dono excellentius. Solum est quod di-

uidit inter filios regni et filios per-

ditionis. Dantur et alia per spiritum mune-

ra. sed sine caritate nichil prosunt. Nisi igitur tam-

impartiatur spiritus sanctus cuique ut eum dei et

proximi faciat amatorem. a sinistra

non transfertur ad dextram. Nec spiritus sanctus

proprie dicitur donum nisi propter dilectionem quam

qui non habuerit. et si loquatur omnibus

linguis. et habuerit prophetiam et omnem scientiam

et omnem fidem. et distribuerit substantiam suam et tradiderit

corpus suum, ut ardeat, nichil prodest ei

Sciendum ergo bonum est sine quo ad eternam

vitam neminem tanta bona perducunt, spiritus vel

dilectio vel caritas quam unius dei nomine

est utrumque perducat ad regnum. dilectio igitur

que ex deo est et deus ipse spiritus sanctus est

per quem diffunditur in cordibus nostris

dei caritas per quam nos tota inhabitat

trinitas, quocirca rectissime spiritus sanctus

cum sit deus, vocatur etiam donum dei, quod

donum ipsum quid nisi caritas intelligendum

dum est, que perducit ad deum et sine qua

quodlibet aliud dei donum non perducit

ad deum. Ecce hic aperte dicitur quod spiritus sanctus

erat, scilicet quod caritas sit spiritus sanctus et

donum excellentius, et quod hoc donum

scilicet spiritus sanctus detur nobis, scilicet cum ita

imperitur alicui, id est ita facit esse in aliquo

ut eum faciat dei et proximi amatorem /

quod cum facit / tunc dicitur dari sive mitti

alicui / et tunc te dicitur ipse habere / spiritum sanctum

Item . xvii in quo magister obviat contra opinionem quorundam tribus rationibus contra primam quod caritas qua homo diligit deum in ipso augetur et minuitur / et magis et minus habetur ab homine per diversa tempora sed spiritus sanctus non sic / alias ipse esset mutabilis / ergo spiritus sanctus non est caritas / qua homo diligit deum et proximum. vers. cum dicendum sit an spiritus sanctus augeatur in homine / vel magis vel minus detur vel habeatur

Hic queritur si caritas spiritus sanctus

est / cum ipsa augeatur et minuatur in homine

et magis et minus per diversa tempora habeatur /

sive concedendum sit / quod spiritus sanctus augeatur

vel minuatur in homine / vel magis

vel minus habeatur / Si enim in homine augeatur et

minuatur / vel minus datur et habetur / muta-

bilis esse videtur / deus autem omnino immu-

tabilis est / videtur ergo quod vel spiritus sanctus

non sit caritas / vel non augeatur vel non minuatur in homine /

Secunda ratio / caritas datur non habenti ut ipsam habeat / et ipsam habenti ut magis habeat / sed spiritus sanctus non potest dari non habenti eum ubique sit totus et igitur etiam non potest habenti dari plenius quia ubique plenus et perfectus est et in ... hoc ultimo tangit ... plenius habenti an spiritus sanctus detur habenti et non habenti

Item / caritas et non habenti datur ut habeat

et habenti ut plenius habeat / Si ergo spiritus sanctus / caritas est et spiritus sanctus habenti datur ut habeat / et habenti / ut plenius habeat / et quo datur non habenti / cum ipse deus sit ubique / et in omnibus creaturis totus / et quo plenius datur uel habeatur / sine sui mutatione.

Capitulum octauum in quo respondet ad duas obiectiones et primo ad primam. Et uidetur quod caritas in se non est augibilis uel minuibilis sed bene augetur uel minuitur in homine / quia licet deus non magnificetur in se uel exaltetur / tamen exaltatur in nobis secundum illud psalmi Accedet homo ad cor altum et exaltabitur deus. Nota de hoc narrat multas opiniones de augmento caritatis / opinio magistri fuit hec / caritas non augetur in se / sed in nobis / id est nos proficimus in ea / sicut lux augetur in uidentibus secundum quod in se / sed in nobis / id est nos proficimus in ea / sicut lux augetur in uidentibus secundum quod in illa claritate magis oculi corporis clarificantur. Sed non potest intelligi profectus noster in illa claritate nisi aliquid magis habeamus quam prius / et nisi aliquid fiat in nobis quod prius non fuit / nec potest dici quod hoc esset actus tantum / ex quo actus procedit qualis est ille quo unimur spiritui sancto / non nisi a uirtute perfecta procedit per habitum. Alii dixerunt quod caritas augetur sed non eadem numero manens / sed maior minori succedit. Sicut dies augetur sed non eadem numero manens / sed maior minori succedit. Sed hoc non potest stare / quia nulla forma destruitur nisi quod contrario agente uel patiente / quod corrupcione formarum / sicut magnus ignis destruit paruum quia consumit materiam / modo ex quo subiectum caritatis manet et caritas / caritati aduenientes in mente non contrariatur / et ergo non stat dictum hoc. Alii dixerunt quod caritas eadem numero manens augetur / sed non secundum essentiam / sed secundum actum illa / sicut uel secundum maiorem radicationem in subiecto / sed hoc stare non potest / quia contingit essentiam augeri primo ... et etiam de feruore dicit b. thomas. Si fuerit accipiendum aut actualis non uidetur essentiale / et etiam de feruore dicit b. thomas. Si fuerit accipiendum aut actualis non uidetur essentiale / et etiam ... actus caritatis / tunc consequitur ipsius essentia / nec potest fieri ut ... calor seu intensio actus caritatis / nisi etiam ipsa caritas essentialiter augeatur / ex quo sit maior augmentum in tali feruore / nisi etiam ipsa caritas essentialiter augeatur / ex quo sit maior et omnia que ipse eam consequuntur / sed aut feruor tamen similiter / patet ex in parte ... temptationes ... ad apprehensionem ... et mouetur / sic quando affectus superior ... in deum / quedam impressio sequitur ... temptationibus / secundum quam meritantur ad obedienciam diuini amoris / et tunc uirtutes inferiores sequuntur motum superiorum / sine intensione istius feruoris non attendit augmentum caritatis / nec attenditur augmentum meriti / quia contingit / quod magis feruentes non magis merentur / magis ex quo ille feruor consistit in dispositione corporis / modo est quod est in caritate ... esse in mitiori / et ergo opinio ista non stat. Hec ergo est ponenda communis / quod caritas augetur secundum essentiam / non sic quod augetur secundum essentiam in quo ad esse / quia maior caritas / non magis

est caritas quia minor est, augetur secundum essentiam prout essentia sua et virtus est ut dicit
[illegible] virtus est spiritus caritatis et quia illa virtus non est in summo, sed ideo augeri
eam contingit, sed eius augmentum [illegible] consequitur quia spiritus eius et virtus eius
et ponit [illegible] de [illegible] exemplum de homine, homo non variatur secundum essentiam quia unus
homo non est magis homo quam alter, sed variatur secundum essentiam virtutis, quia per illa unus
potest quam alter. Opinio [illegible] mag[istr]o non tenetur. Et modus quo augetur caritas
[illegible] declarat circa 2am partem istius distinctionis. Dicendum est in responsione. Responsio ad
primam questionem

His ita respondeo dicentes quod spiritus sanctus sive caritas penitus immutabilis est nec in se augetur vel minuitur nec in se recipit magis vel minus, sed in homine sive potius homini augetur vel minuitur et magis vel minus datur vel habetur, sicut deus dicitur magnificari et exaltari in nobis qui tamen in se nec magnificatur nec exaltatur. Unde psalmista: accedet homo ad cor altum et exaltabitur deus. Super quem locum ait Augustinus: deus non in se sed in corde hominis gradatur. Sic igitur spiritus sanctus datur homini et datus amplius datur, id est augetur, et magis ac minus habetur, et tamen immutabilis existit.

Respondet ad tertium obiectum et vult dicere quod licet deus sit ubique et in qualibet creatura tamen non omnis creatura habet deum quia creatura irrationalis non habet deum. Responsio ad secundum

Quamvis ubique sit et in omni creatura totus, sunt tamen multi qui eum non habent; non enim omnes spiritum sanctum habent in quibus est; alioquin et irrationabiles creature habent spiritum sanctum, quod fidei pietas non admittit.

Hic magister in isto capitulo nono confirmat responsionem [illegible] spiritus sanctus magis et minus percipitur a diversis hominibus et homini augetur. Et hoc probat per Augustinum super Iohannem [illegible] Heliseus petivit spiritum duplicem Helye [illegible] Et de hoc apponit unam notulam que debet hic stare et hic habet locum et incipit In libro Regum. Dubitatur [illegible] Nunc confirmat utramque responsionem

Ut autem certius fiat quod diximus, auctoritate confirmamus quod spiritus sanctus magis et minus percipiatur et habenti augeatur et non habenti detur et habenti ut plus habeat.

Augustinus [illegible] ondit super Iohannem dicens: Bene sancto [illegible]

tu facto constat nos Christum non diligere et eius [illegible]

mādata seruare nō posse et id nos posse
atq age tanto mi9 q̄nto illū papis mi9
tanto nō amplius q̄nto illū papis aplr
Ideoq nō solū nō hn̄ti verūetiā hn̄ti nō
incassum ꝯmittit nō hn̄ti quid ut ha
beat hn̄ti aūt ut amplius habeat nā
si ab alio mi9 et ab alio amplius non
habe scūs helizeus scō helie nō dicit
spūs qui ē in te duplo sit i me sy li
bro regū legi sic helyas dixit ad hely
zeū postula qd vis et faciā tibi anteq̄
tollar ate dixit q helyzeus obsecro ut
fiat spūs tuus duplex i me qd ibid
sic expoñ helyas spū ꝓphetali et opa
tione miraculor excellet pollebat ge
mināz vō graz quā helyzeus i mgro
vige cognoscebat sibi tribui rogauit

Videbat enim sibi ardua imminere et pericula quamvis futura esse et periculum ipsum sustinere fieri deteriorem quod expedibat
sed indiguisse maiori fortitudine quam habuerat et quod petebat ...

Unde patet quod non esse dicitur quod super ingratum postulat.

Hic probat idem de Christo cui spiritus non est datus ad mensuram, sed ceteris ad mensuram.
Nota dicit beatus Thomas de tempore augmenti caritatis possumus loqui quantum ad id quod est et ita
dicit quod augmentum caritatis pervenit ad aliquem terminum ultra quem caritas non augetur
in quolibet homine, aut possumus loqui de augmento caritatis quantum ad id quod per se
est, et sic dicit caritas numquam pervenit ad aliquem terminum ultra quem augeri non
possit et hoc ponit, et hoc propter istud quod movetur, unde in hoc augmentum videlicet anima
et propter illud ad quod movetur quod est divina caritas. Homo quidem enim caritas
divina est infinita in infinitum potest accedi ad caritatem plus et plus, et numquam adequa-
bitur ei, anima autem non quamquam est inequalis et non est terminata sicut alie potentie
naturales terminate sunt ad receptionem, unde in capacitate materie, sed quanto plus recipit
de bonitate divina et de lumine gratie, tanto plus addetur sibi de bonitate, et de capacitate
et non est determinata nisi unum magnitudinem et quantitatem divine bonitatis in ea recepte.
Quidam ergo quod plus et plus potest recipere, unde in hoc plus et plus potest sibi elargiri et
infinitum numquam tamen anima est infinita, nec aliquis recipiet perfectionem infinitam, sed
patet etiam in additione numeri que est potentialiter infinitum, numquam tamen est aliquis numerus
actu infinitus, quia potentia additionis numerorum ut dicit Commentator ... physicorum, non
est vera, sed tot sunt quot sunt species numerorum, quia non producitur nova species per illud
actu vera potentia terminatur et alia generatur ad actum ... species, sic etiam est de capa-
citate anime que ... propter divine bonitatis ampliatur et nova capacitas
generatur, ita quod sicut in numeris non est ponere unam potentiam infinitam in numero, sic
nec hic ... de ...

aliquorum opinione ... ad aliud plus declinat ... in scriptis

qui totum dedit et nichil retinuit
vel ...

Cristo autem, qui est dei filius, non ad mensuram datus est spiritus. Nec enim sine gratia spiritus sancti est mediator dei et hominum homo Cristus. Est enim unigenitus filius equalis patri non est gratie sed nature. Est autem in unitatem persone unigeniti assumptus est homo gratie est non nature. Ceteris autem ad mensuram datur, et datus additur, donec unicuique pro modo sue perfectionis propria mensura compleatur.

Quia Daniel in ... sunt omnia in mensura et numero et pondere disposuisti ... commensurata sunt ... in mensura et comparatione ad aliud

Nota dicit beatus Thomas quod ista determinatio non ad mensuram ... causa ... finite capacitatis ... gratia unionis ... filius dei ... vel propter gratiam capitis quia in Christo est gratia ad omnes actus, sicut in capite vigent omnes sensus, et non est arctata ad aliquid

Gratie sunt ... que non ... sed alie ... et corpora sunt corpora quia non ... corpora ad alia corpora

... unicuique ... dei ut dicit beatus Thomas ... unicuique predestinatur et propter ... capacitas ...

Hic magister concludit quod dictum est spiritus sanctus magis et minus datur et augetur quia spiritus sanctus caritas est. Et deinde hoc magister respondet ad rationem [illegible] et [illegible] cum caritas dicatur proficere et deficere cum homo in caritate proficiat et deficiat, sed tamen caritas ipsa ex quo deus est non proficiat nec deficiat, et ad hoc inducit auctoritatem beati Augustini de qua dictum est super epistolam Iohannis.

q 13

Ecce expresse habes quod spiritus sanctus magis et minus datur vel accipitur, et homini datus augetur, et habenti et non habenti datur, quia spiritus sanctus est caritas, que non habenti datur et in habente augetur et perficitur, immo ut verius et magis proprie loquar, homo in ea proficit et deficit aliquis, et tunc ipsa dicitur proficere vel deficere, cum tamen nec proficiat nec deficiat in se, quia deus est. Unde Augustinus in omelia ix super epistolam Iohannis ait: Probet se quisque quantum in illo profecerit caritas, vel potius quantum ipse in caritate profecerit. Nam si caritas deus est, nec proficit nec deficit. Sic ergo dicitur in te proficere caritas, quia tu in ea proficis. Ecce quomodo intelligendum sit, cum dicitur spiritus sanctus augeri in nobis, quia nos in eo scilicet proficimus, et sic alia huiusmodi.

49

Distinctio

Item primum in quo obiicitur quod prima questio sit, utrum illa sit dilectio qua nos diligimus deum et qua deus diligit nos. Vel illa qua deus diligit nos est spiritus sanctus, sed illa qua nos diligimus deum non est spiritus sanctus, duabus auctoritatibus augustini, prima est ex de spiritu et litera, ubi augustinus tractans illud ad romanos v: caritas dei diffusa est in cordibus nostris, dicit eum loqui de illa caritate qua nos diligimus deum, non autem de illa qua deus diligit nos; et illa dicitur caritas dei sicut iusticia dicitur dei qua nos facit suo munere iustos.

Quod aliqui dicunt spiritum sanctum non esse caritatem qua diligimus deum et proximum

Supra dictum est, quod spiritus sanctus caritas est patris et filii qua se invicem diligunt et nos, et ipse idem est caritas que diffunditur in cordibus nostris ad diligendum deum et proximum. Horum alterum omnes catholici concedunt, scilicet quod spiritus sanctus sit caritas patris et filii. Quod autem idem ipse sit caritas qua diligimus deum et proximum, plerique negant. Dicunt enim: si spiritus sanctus caritas patris et filii et nostra est, eadem ergo caritas est qua nos deus diligit, et qua nos diligimus deum. Hoc autem sanctorum auctoritates negare videtur. Ait enim Auctoritates quibus videtur probari fuisse

Augustinus in libro de spiritu et litera: Unde est dilectio nisi unde et ipsa fides? ...

a spiritu sancto notum esset in nobis nisi diffunderetur in cordibus nostris per spiritum. Caritas autem dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua ipse nos diligit, sed qua nos facit dilectores suos, sicut iusticia dei dicitur qua nos iusti eius munere efficimur et domini salus qua nos saluat et fides christi qua nos fideles facit. Sed his verbis videtur innui distinctio inter caritatem qua deus diligit et qua nos diligimus, et sicut iusticia nostra dicitur dei non quod ipse sit ea iustus sed quod ea nos iustos facit, similiter et fides et salus, sic videtur caritas dei que est in nobis non quod ipse ea diligat sed quia ea nos diligere facit.

Hic magister adducit secundum auctoritatem augustini de xv de trinitate ad probandum maiorem quod alia est dilectio qua nos diligimus deum et alia qua deus diligit nos

De hoc etiam idem Augustinus in libro xv de trinitate/ cum Johannes commendasset dei dilectionem/ non qua nos eum/ sed qua ipse dilexit nos. et misit filium suum liberatorem pro peccatis nostris

Ex verbis auctoritatum argumentando procedit

Ecce et hic videtur manifeste dividere dilectionem/ qua nos diligimus deum/ ab ea qua ipse diligit nos/ Si ergo inquiunt/ spiritus sanctus/ dilectio est/ qua deus diligit et qua nos diligimus/ duplex dilectio est ymmo duo divisa est/ quod absurdum et a veritate longe est/ non est ergo dilectio qua diligimus/ sed qua deus tantum diligit

Capitulum xi in quo solvit dictam obiectionem exponens ambas auctoritates Augustini in contrarium adductas. Et vult dicere quod Augustinus non intendit dicere in suis auctoritatibus quod alia sit caritas qua deus nos diligit et alia qua nos diligimus deum sed vult dicere quod est eadem res secundum aliam tamen et aliam rationem considerata/ nam deus diffundit in cordibus nostris inquantum nos ea diligimus sed non diffundit inquantum deus ea nos diligit/ Notandum ibi quod similiter generaliter/ ubi advertendum quod fides vel iustitia non est res una qua deus agat erga nos et nos erga deum sed magister ponit caritatem esse unam rem qua deus diligit nos et qua nos diligimus deum/ et ideo non videtur confirmatio magistri esse congrua. Tunc ibi Similiter et aliam respondet ad secundam rationem exponendo aliam auctoritatem Augustini in xv de trinitate/ ...

Decima septima

Responsio ad predictas definitiones auctoritatum

His videlicet predictarum auctoritatum verba determinantes hoc modo: caritas dei, scilicet diffunditur in cordibus nostris, non qua ipse nos diligit, sed qua nos diligere facit etc. His verbis non dividitur nec divisa ostenditur caritas qua deus nos diligit ab ea qua nos diligimus, sed potius cum sit una et eadem caritas, et dicatur ipsa dei caritas diversis de causis et rationibus dei caritas appellari in scriptura ostenditur.

Determinatio prime auctoritatis

Dicitur enim dei caritas vel quia ea deus diligit nos, vel quia nos ea sui dilectores facit. Cum ergo ab apostolo dicitur: caritas dei diffunditur in cordibus nostris, non est dicta caritas dei qua diligit nos, sed qua facit nos diligere, id est non ibi appellatur caritas dei eo quod nos deus ea diligit, sed eo quod nos ea sui dilectores facit.

Et quod ea ratione posset dici caritas dei quod
nos ea diligere faciat. Ex simili genere locutio-
nis ostendit. Sicut dicitur iustitia dei qua nos
iustificat. Et domini salus qua nos saluat
et fides christi qua nos fideles facit. declaratio 2e auctoritatis

Similiter et alia exponens auctoritatem ubi
ait dilectio dei commendata in nobis qua nos
eius qua ipse dilexit nos. Ac si diceret
commendat dilectionem dei non solum quod ea nos
diligimus deum sed etiam quod ipse ea diligit nos

Capitulum xii in quo aliter obiicit contra dictam conclusionem per augustinum ubi supra dilectio est a spiritu sancto a quo fides est. Igitur sicut fides non est spiritus sanctus sic nec dilectio alias esset a seipso quod videtur inconveniens. Aliud obiicit

c xii

Sed aliud est inquit quod magis urget. Dixit enim super Augustinus quod dilectio est a spiritu sancto a quo fides. Sicut ergo fides non est spiritus sanctus a quo est. Ita nec caritas. Quod enim caritas spiritus sanctus est, si ab ipso est. Nam si ab ipso est et ipse est, ergo spiritus a seipso est.

Respondet ad dictam obiectionem et vult quod spiritus sanctus non est a seipso, sed habet esse a seipso in nobis. Et similiter caritas non est a spiritu sancto, sed a spiritu sancto est in nobis, a quo fides est in nobis. Et ita debet intelligi dictum Augustini. Et sic non sequitur quod sicut fides distinguitur realiter a spiritu sancto, quod sic etiam caritas distinguitur.

Ad quod dicimus spiritus sanctus quidem a seipso non est, sed tamen a seipso datur nobis, ut supra dictum est; dat enim seipsum nobis spiritus sanctus. Et ex hoc sensu dictum est quod caritas ab ipso est in nobis, et tamen ipsa spiritus sanctus est. Fides autem est a spiritu sancto, et non est spiritus sanctus.

Capitulum xiiii in quo [illegible] sanctus est donum vel datum solum et non dans.

Opponit etiam sic: Caritas est affectio vel motus mentis, ut dicit Augustinus; sed spiritus sanctus non est affectio nec motus mentis; ergo caritas non est spiritus sanctus. Et alias inducit rationes et auctoritates ad idem probandum.

Alias quoque inducunt rationes ad idem ostendendum, scilicet quod caritas non sit spiritus sanctus, quia caritas affectio mentis est et motus animi; spiritus non sanctus non est affectio animi vel motus mentis, quia spiritus sanctus immutabilis est et increatus; non est ergo caritas.

Quod autem caritas sit affectio animi et motus mentis, auctoritatibus confirmant:

dicat enim Augustinus in libro iii de doctrina cristiana

Caritatem voco motum animi ad fruendum

deo propter ipsum et se ac proximo propter deum Idem

in libro de moribus ecclesie Catholice tractans illud

verbum apostoli nec mors nec vita poterit

nos separare a caritate dei / caritas dei legitur hic

dicta quia virtus que animi nostri rectissima

affectio est que coniungit nos deo qua eum

diligimus / Ecce hiis verbis exprimitur quod caritas

affectio et motus animi est et per hoc non

videtur esse spiritus sanctus /

Hic videtur magister ad precedentem obiectionem et vult quod illud dictum Augustini intelligendum est causative, sicut illud deus est spes nostra deus est patientia nostra quia ipse facit nos sperare et pati / Sic eodem modo et caritas et spiritus sanctus motus et affectio animi est quia per ipsum seu ipsius animus afficitur et movetur ad diligendum deum et istam oppositionem declarat per auctoritatem Sapientie viii ubi dicitur quod sapientia etiam est mobilis et omnibus mobilibus mobilior / hoc ideo dicitur quod velociter faciat mentem moveri et velociter mentem adduci ... Dicit ergo caritas dictus quod magister videt quod predicatio hec est per causam / eo quod caritas motus vel affectus mentis qui est diligere ... ad actum dilectionis ut ipse intendit ... spiritus sanctus movet animam ad omnes virtutes Responsio determinans auctoritatem

Ad quod dicimus hoc ita dictum esse

sicut dicitur deus esse spes nostra et paciencia
nostra quia facit nos sperare et pati ista
caritas dicitur esse motus siue affectus animi
quia per eam mouetur et afficitur animus ad di-
ligendum deum. Non autem mireris si caritas
cum sit spiritus sanctus dicatur motus mentis
cum eadem in li. sapientie dicatur de spiritu sapientie
que attingit a fine usque ad finem quod
est actus mobilis certus incoinquinatus quod
non ideo dicitur quod sapientia sit mobile
aliquid uel actus aliquis sed quia sui immo-
bilitate omnia attingit non locali motu
sed ut ubique semper sit et nusquam inclu-
sa teneatur. Sic ergo caritas dicitur motus
animi non quod ipsa sit motus uel affectus
uel uirtus animi sed quia per eam qui esset uita
afficitur mens et mouetur

Cap. xiiij. in quo mouet dubium quia dictum est supra quod spiritus sanctus dicitur dilectio uel caritas qua mouet animum ad diligendum, quare ergo non similiter non dicitur spiritus sanctus fides et spes, quo eciam mouet animum ad credendum et sperandum quo ipse operatur in singulis prout vult

Sed si caritas spiritus sanctus est, qui operatur in singulis prout vult, cum per eum mens hominis afficiatur et moueatur ad credendum uel sperandum et diligendum sicut ad diligendum, quare non sic dicitur caritas motus uel affectus mentis ad credendum uel sperandum, sicut ad diligendum.

Respondet magister ad illud dubium et premittit quod predictum vult ...

Ad quod sane dici potest, quia alios actus atque motus virtutum operatur caritas i. spiritus sanctus mediantibus virtutibus, quarum actus sunt, sicut puta actum fidei i. credere fide mediante, et actum spei i. sperare media spe, per fidem enim et spem predictos operatur actus, diligendi vero actum per se tantum

alicuius virtutis medio operatur i. diligere/ alit
ergo huc actum operatur/ quam alios virtutum actus
ideoque diffinitur de hoc/ et de aliis loquitur
scriptura/ que istum spaliter caritati tribuit
Est ergo caritas vere spiritus sanctus unde
Augustinus premissum verbum apostoli tractans in xv
libro/ caritatem dicit esse bonum/ quo nihil me-
lius est/ et per hoc ipsam esse deum significat di-
cens/ si nulla res ab eius caritate/ nos se-
parat: quid esse non solum melius sed etiam certius
hoc bono potest/ Item dicit quod caritate nichil
est melius/ caritas ergo spiritus sanctus est qui est
deus et donum dei sive datum/ qui dum
dat singulis fidelibus donum ipse dividit
sed divisus singulis datur unde Augustinus
ubi Johannes dicit/ non ad mensuram Christo dari
spiritum autem ceteris non dedit non quod ipse spiritus sed dona eius

Utrum preter caritatem increatam ad hoc quod aliquis agat meritorie necesse sit in voluntate hominis ponere habitum caritatis infusum

Quod non quia deus absque omni habitu creato potest movere hominem in se elevare et fi-
naliter beatificare ergo non est necesse aliquem talem habitum ponere. Consequentia tenet et antecedens patet cum mai-
toria actio et ipsa quam beatitudo sunt realiter distincte ab habitu voluntatis (vel potest per
argui Augustinus (deus potest acceptare opus hominis et pro eo dare sibi vitam eternam) absque
hoc quod ponatur aliquis talis habitus ergo etc. Antecedens patet cum potest totum in sola voluntate divina.
Quod autem addit sic: sicut anima est vita corporis ita deus est vita anime ut dicit Augustinus 10
confessionum. Sed anima est vita corporis absque alia forma media ergo et deus est vita anime
absque alia forma sive qualitate, et quia vita sua est dilectio, sequitur quod deus potest illa
est non aliqua qualitas. Quod potest: si esset aliqua talis creata caritas illa esset
intendi et diminui sicut alie qualitates. Sed hoc est falsum. Falsitas probatur pro prima parte quia
vel esset augmentum sine intensione cum quantitas molis vel virtutis. Non primum cum talis
non habeat. Nec secundum quia quantitas virtutis attenditur cum in maius in qua virtus potest. Sed
quelibet caritas potest in omne illud in quod alia ergo. Quod tertio potest nullus sit aliqua
item caritatem que potest habitus esset ergo quod dico nullus debet ponere talem quia tenet et
antecedens patet quia nec in se nec in alio cum nullus sit an amore vel odio dignus sit.
Quod contra arguitur sic: caritas est principium gratificandi per quam distinguitur iustus ab impiis
non solum in actu sed etiam in quiete ergo talis non est solum increata cum increata
potest omnibus quibus. Circa illa questionem primo notandum quod olim fuit de caritate due
opiniones. Una dixit quod non esset aliquis habitus creatus in voluntate mediante quo
eliceretur actus dilectionis sed fides est habitus mediante quo elicitur actus fidei, spes
est habitus mediante quo eliciuntur actus spei, sed quod caritas esset ipsemet spiritus sanctus
eliciens immediate actus dilectionis principaliter, et illius opinionis videtur esse magister. Alia
vero est opinio quam etiam communiter determinatur quod caritas sit habitus creatus et infusus anime
preter caritatem increatam que est spiritus sanctus et ergo magister in hoc non tenetur. Et ideo aliqui
salvando magistrum dicunt quod magister non voluit simpliciter negare caritatem creatam sed voluit
quod non esset habitus permanens et fixus in voluntate sicut fides in intellectu vel etiam
spes et similiter alii habitus acquisiti, sed quod esset quidam influxus quo spiritus
sanctus ipsam voluntatem inclinat ad actum et illum conservat quousque, sicut sol conservat
aerem in lumine mediante quo illuminat et accendit illa influxa. Secundo notandum quod
quod ponitur hic meritorie quod quia meritum est actus cum quo agenti sit aliquid debitum
et ergo quia duplex est debitum sic et duplex est meritum. Debitum enim uno est quod
homo ... se et iustitia quanto potest dignus tali mercede. Aliud quod
liberaliter donans alicui deputatur aliquid tamquam debitum et meritis primo vocatur
meritum de condigno secundo de congruo. Tertio notandum quod quia dicitur necesse in titulo
quomodo quod duplex solet distingui necessitas absoluta et conditionata et quia
necesse oppositum impossibile fore secundum eam distinguitur duplex potentia una secundum alia
absoluta qui quia noti sunt non oportet hic declarare. Tunc sit breviter quod prima illa
loquendo de necessitate absoluta non est necesse ponere caritatem creatam ad hoc quod aliquis meritorie agat
quia non est necesse quod aliquis meritorie agat ergo etc. Consequentia tenet cum quo omnia quibus secundo omnium antiquitus

Secunda q^o loquendo de p^a absoluta et ca^do neccitate sine neccitate coactionis no e
necce pone caritate creata ad hoc q aliquis meritorie agat / p^z q^a illa q^a no valet
prius agit meritorie q^o h caritate creata posset em deus sua gratiam habere et
opa eius acceptare absque habitu creato superaddito p^o 2e^t / 3a q^o loquendo de p^a
or^ta et sc^d de neccitate coactionis no e necce pone caritate creata dicit q aliqs
mere^r de condigno p^z m^a pt meri de condigno q^o c^a 4 / et a^m p^z p apl^m
ad Ro^. viii^o. ubi dicit / no sut condigne passiones etc / 4^a q^o loquendo de p^a
dei or^ta et necce coactione necce e ad h q aliqs meritorie agat e^e ha-
bitu creat caritatis infuse sed pruadetur illa / primitto tres p^poes sive suppones /
p^a / dicit elicitiva volunt sut p^ncipales actus vel quorum de voluntas libera / 2a
suppo volunt^i no conveniunt p operatio elicere actus / p^z q tunc p^ge eliceret / 3^a /
suscepto quocumque creato preter actu et sola natura / voluntas potest no
aliter habet se ad deum / diligendo deum vel p^{pri}m aliquo ecto actu q volut
plomb diligendo eum p^{pri}m · me dilectio natu / et eque intense / illa p^z q no
vide^r p quid aliter se habet / videm p actus q ad opert q^o eius principijs
et ad eius fine et eque intense / no pt p eos habere dispo^s / sic p deum q ille
existimo omnibus ut prius susceptis / sic in una sicut in alia / tunc q^o p^osuade^r
q sic voluntas q^o caritate diligens deum vel p^{pri}m deum na^{te} / et ut prius / alr
habet se ad dm q^z voluntas solum diligens na^{te} / p susceptio creato quolibet
i volunt^e no habet se aliter ig^r / q^a tenet / et a^m notum e p p^a pte p p
2a pte patz q^o 3 p^oes premisse / et q^o oportet pone aliqd creatu infusum
inclinans volunt^e ad actu eliciendu / et h^c e caritas / q^a conformiter sic voluntas
conforme elicit actu dilig^di / sed illud no elicit · unde p opositu / n^c p sola
dei pruaci q^o oportet pone ad i volunt^e creatu et inclinans / q^a vide^r patet
no^e / et a^m p p^a pte patet q^o p^a p^one / et p 2^a pte / q^o 2a p^oe / et p 3a
q^o ultima pte tercie p^onis / ex illa seq^r q alig^a e caritas creata pone-
da / q^{ta} q^o / talis caritas creata est vera habitus voluntatis infusus / p^z ipe
q caritas est conforma^r / p frequentem electio actus diligendi circa aliqd obiectu
creatu acquiritur habitus diligendi in volunt^e / q^o simili q^o frequenti et delecta^{li}
electio actus diligendi circa deum pt e^e habitus dilectionis circa deum / et q^o no re
pugnat p^mo videtur ordi^e caritas infusa firmit^r radicatur cum no nu^q
acquisitus / ex illa seq^r / q glo^a de stipendi caritatis no sufficit nec v^a p q
no seq^r no est habitus sicut fides et spes q pes e^e infusus q^o no e habitus
sit enim e cognit^e ab infusori ad supplere n^a / et q^o glo^a eam plus in obus
alit dicat q omnis opinio vel doctorum q h^c q^o dt insufficient opus sed aliq
vocat caritas / q^a q^o ista caritas e intensibilis sed no e remissibilis p^a p p^a pte
di no / cu omnes create caritates sint eiusdem spei / seq^r q omnes caritates sunt
equales quod e fm / p 2a pte arguitur sic / quia caritati infusi repugnat peccatum
habitu et opositu nisi solum pccm mortale sed hoc no pt remittere / sed
simpr tollit / et remanente stat cu ea q^o / h ly arguitur q fuis / caritas remitta^r

2 q^o
3 q^o
4 q^o
5 q^o
non
6 q^o

Ad rationes patet ex predictis. Ad 2m dicendum quod non est omnimoda similitudo nisi quod sicut corpus non vivit corporaliter sine anima sic anima spiritualiter non vivit sine deo. Alias non oportet omnino esse similitudinem quia utique deus non est forma inherens anime sicut anima corpori. Ad 3m patet per ultimam conclusionem. Ad 4m dicendum quod licet nullus sciat utrum spiritus sancti possit aliquis scire caritatem [illegible] [illegible]

Hic queritur

Hic signatur distinctio xviii in Parisiensi [illegible] alii signent eam infra ibi [illegible] et continuatur ad precedentia sic [illegible] determinavit a quo primo spiritus sanctus procedit et de modo procedendi temporaliter hic determinat de [illegible] quam convenit ei temporaliter procedere [illegible] donum et dividit in duo capitula. In primo querit de tali questione: scilicet quod per spiritum sanctum dividuntur dona et ipse est donum utrum [illegible] sit quod per donum dividatur et dentur dona et videtur magister quod sic [illegible] [illegible] huius distinctionis et hec probat per Augustinum [illegible] qui [illegible] spiritus sanctus est [illegible] donum omnibus [illegible] [illegible] per quod [illegible] dantur dona propria et dividuntur quia singuli non habent omnia sed aliqua [illegible] [illegible] [illegible] alias [illegible] [illegible] ultimam [illegible] quod [illegible] donum non solum [illegible] [illegible] dona ad gratiam [illegible] pertinentia [illegible] [illegible] sine quibus spiritus sanctus non habetur sed dona gratis data [illegible] magis ad manifestationem spiritus [illegible] ad [illegible] spiritus et [illegible] utilitatem aliorum [illegible] ad [illegible] et ideo dividuntur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Hic [illegible] ibi [illegible] concedendum sit quod per dona dentur dona

Hic queritur cum spiritus sanctus per quem dividuntur dona ipse sit donum utrum concedendum sit quod per donum dividatur et dentur dona. Sed quod dicas quia per donum quod est spiritus sanctus singulis propria dividuntur et ipsum quod omnes boni habent.

Unde Augustinus in xv libro de Trinitate ait: per donum quod est spiritus sanctus in commune omnibus membris Christi multa dona que sunt quibusque propria dividuntur. Non enim singuli

[illegible]

quicquid habent omnia, sed hic illa, alii alia. Ipsum vero donum a quo cuique propria dividuntur omnes habeant. i. spiritum sanctum. Aperte dicit, per donum dona dari.

Capitulum in quo querit utrum eadem ratione spiritus sanctus dicatur donum et datum et arguit quod sic quia idem est spiritum sanctum dari et donari, ergo idem est ipsum esse donum et datum. 2o arguit ad idem ibi Hoc etiam per augustinum xv de trinitate ubi vult quod spiritus sanctus inquantum donum est inquantum datur eis quibus datur. Et tunc arguit in oppositum et probat ibi Si autem sic est quod spiritus sanctus dicatur donum ea ratione qua datur ergo non ab eterno dicitur donum quia spiritus sanctus non datur nisi ex tempore. Utrum spiritus sanctus eadem ratione dicatur donum et datum sive donatum

Preterea diligenter considerandum est cum spiritus sanctus dicatur donum et datum, utrum eadem ratione utrumque nomen ei conveniat. Sed utique videtur posse. Cum enim idem sit spiritum sanctum dari et spiritum sanctum donari, ex eadem ratione videtur spiritus sanctus dici datum et donum. Hoc etiam videtur Augustinus significare in xv de trinitate cum ait spiritus sanctus inquantum donum dei est, inquantum datur eis quibus datur, apud se autem deus est. et si nemini detur. Sed tamen aperte dicit spiritum sanctum donum appellari, quia datur

Sic aliter exeo tantum appellatur donum quia

datum non aberat fuit donum quod non datum nisi ex tempore

Capitulum tamen in quo redit ad questionem iam motam et vult dicere quod spiritus sanctus secundum aliam rationem dicitur donum et secundum aliam donatum seu datum. Dicitur enim datum seu donatum ex eo quod actualiter datur, quod fit in tempore. Sed donum dicitur a proprietate quam habuit abeterno id est ex processione eterna, quia ex hoc dicitur donum quod eternaliter processit a patre et filio et fuit donabilis creature non dum existenti. Et hoc declarat per duas rationes de tempore, secundo quo racionem donum dicitur quod datum. ... ponit duas que datum requiritur in diuinis, quae conuenientia donum dicitur quod datum ... et ideo dicitur donum aut non ... et ideo quod omnia dona super spiritus sunt ... donum in diuinis donum ... quod donum super rationem dati, addit conditionem libertatis dicitur in diuinis ... sine irreddibilitate, que est magne nobilitatis, et ideo magis competit diuinis ... et donum non tantum appellatur spiritus sanctus qui est primum donorum gratuitorum, sed etiam spiritus donis gratuitis ... non donum aliquid stat ... cognoscendo, sic id est quod spiritus sanctus ... aut quod est essentia in creatura, et sic duplex, vel essentia in habitu sic dicitur donabile vel donabilis, aliquid essentia in actu sic solet aliquid donum capi pro dato, et sic diuina essentia cognoscendo essentia in creatura. Responsio quare datum vel donatum dicitur spiritus sanctus

Ad quod dicimus, quia spiritus sanctus et

donum dei, et datum siue donatum, sed

datum siue donatum ex eo tantum dicitur, quod datur

vel donatur, quod habet tantum ex tempore. Hic quare donum

Donum vero dicitur non ex eo tantum quod donetur

sed ex proprietate quam habuit abeterno, sempiterne

abeterno fuit donum, sempiterne enim

fuit donum, non quia daretur, sed quod processit a

patre et filio. Unde Aug(ustinus) l. iiii li. de tri(nitate) ait: Sicut natum esse est filio a patre, et ita spiritui sancto donum dei esse est a patre et filio procedere. Sic apte ondo(?) quod spiritus sanctus eo donum est quod procedit a patre et filio, sicut filius eo est a patre quod natus est ab eo. Non est enim id esse filio a patre et spiritui sancto non eo quod referetur filius dicitur esse a patre, quia spiritus sanctus nec filius dicitur esse a patre quod genitus est ab eo. Spiritus sanctus non dicitur esse a patre et a filio, quia spiritus sanctus est donum patris et filii, sed quod procedit ab utroque. Eo enim dicitur spiritus quod donum, et eo donum quod procedens.

Hic infert magister quod ex dictis, quod sicut donum dicitur relative ad donantem, sic spiritus sanctus dicitur relative ad patrem et filium, licet non appareat ita convenienter relatio per hoc nomen spiritus sanctus, sicut per hoc nomen donum. Et hoc declarat per verbum Aug(ustini) qui dicit in v. de tri(nitate): quod sicut spiritus sanctus etiam accipit et procedit a patre et filio, ita ab eterno donum est vere aptitudine, quia donabilis erat. Et hoc concludit magister: quod non dicit b(eatus) ... quia hoc nomen spiritus et hoc nomen donum utrumque dicit relationem, sed donum magis dicit relationem quam spiritus, quia et quod significat et quod non sonat magis pertinet ad genus relationis quam ad genus actionis, quia dare non est aliud quam illud quod est suum alteri facere, et ita nomen doni magis imponitur

ad suus sciaz / sed imponi^r hic ad significand^u aliquid circa sciaz / sed spus / no importat relacoz nisi particus / q^d quadam mo significandi / put pz est tunc alicui actoniz / qz spus dici^r eo q^d spiratur / et ideo aliqz respectu significat sciaz / sicut ac^z diciq spm et act^z divinus spm / et io convenienter dicit mag^r / q^d relacio magis apparet i. dono qz in spu / gra et spus ut d^r. b. v. / et quid dicit alter / ? no dicam inter redemptoz et domu gra / quando aliquis dat ob timore / ne quod habet amittat / dici^r redemptio si dat aliquid pro lucro / dici^r negociacio si aut^r apponet ob puro amore dicatur dacio sive donacio ¶ Item dubita^r utrum spus sanctus sit donum / quo omnia dona donatur / arguit^r primo q^d no / in digni^s spus sanctus sit donu / quo omnia dona donantur / arguit^r primo q^d no / indigni^s spus facto datur dona spus sancti ¶ no q^d si intelligi^r de omnibus donis gratie gratum facientis sit semp verum sed p^r gratuitatia / sicut hec q^d talia sunt aliqua gratum facientis sit semper vera / ¶ si aut^r vult de omnibus donis sancti / c / gra aliqua sunt dona spus facto / si aut vult de omnibus donis sancti / aliqua quae semp sunt cum spu sed ut caritas et opera procedentia ex caritate / aliquando aliqua cum spu facto aliqui numquam sunt cum spu facto ut timor servilis / aliqua aliqui cum spu facto aliqui non / ut fides informis et spes ¶ ad rationes pz quid sit dicendum

cf. 2a d[?]
xi

¶ Unde Augus. i. v. li. de tri. ait / Spus scus

s. una persona

qui no trinitas est / sed in trinitate intelli^r /

apparet

in eo q^d proprie dici^r spus scus relative dici^r /

s. a quibus spiratur

cu et ad pre^m et ad filiu refert^r / quia

spus scus et pris et filii spus est / sed ipsa re

tum etiam spiritus substantiam signet s. spus scus / tunc / et act^r spus e / et anima

s. a patre unde procedat

lacio no apparet in hoc nomine / apparet

patet

aute cu dici^r donu dei / donu est enim pris

s.^r ab eis principio

et filii / q^r a patre procedit et a filio / Ecce

[illegible]

his verbis apte ostendi^r / eadem relacione dici

licet in uno s. spu no appareat ut manifeste / sed in alio s. dono manifeste

spm scm / et donu / donu aut / q^r procedit

a pre et filio / proprietas ergo qua dicit^r

Margin, left:

No dicam

va

δ

Cf. 49

Alter [?] spiritus dicitur respectus ad patrem et ad filium licet sed hoc no[n] mihi [?] in quantum apparet relacio sed per hoc nomen quod dicitur donum de natura

pr. vel spus proprie / pro dono absolute dicitur vel fit ab eis quae apparet in hoc nomine spus / pro spiratus / spiratus dicitur / procedens / spiratus dicitur qui est spus scus

donum dicitur
donum donatur
dari dicitur

Margin, right:

q^r ipse dicit quod proprietates per diversa sunt nomina doni spiritus relativa imponunt^r / sed nomen spus non ita / sed a nat^a subtilitatis sunt spus ubi vult spirat / et ideo actionis respectum significat relacionem / ideo ipse aliqui / cum^r non est prius / vel cum relacio procedat vel non appareat / aliqui apparent relacione pro diversitate

spus scus uel donu / pcessio ipa est / de q
post plenius agemus cu aliis / Cu ergo abeterno
pcesserit abutroque / et abeterno donu fuit
No ergo spus scus / eo tpe dicit donu
quia donatur / Nam et ante fuit donu
q donaretur / vnde Aug v. li. d' tri.
semp pcedit spus scus / et no ex tpe s
abeternitate pcedit / Sed q sic pcedebat
ut esset donabile / iam donu erat / an-
teq esset cui daretur / Aliter em itelli-
gitur cu dicitur donu / aliter cu dicitur donatu
Nam pt esse donu etiam anteq donetur
donatu aute nisi datu fuit nullo
mo dici pt / Sempiterne ergo spus scus
est donu / tpaliter aute donatu / Hiis verbis
apte ostenditur / q sicut spus scus abeterno

procedit ita ab eterno donum est non quia dona

retur a patre filio vel a filio patri sed quia

ab eterno processit donabilis

Hic querit in quo magister obviat quia hoc quod donum est vocabulum quia spiritus sanctus fit donum et taliter quia ab eterno processit donabilis tamen erat donabilis patri et filio vel nobis tantum non primo ut quia notum si secundo tunc etiam filius debet dici donum et tamen quia processit a patre et taliter donabilis nobis iuxta illud ysaie ix filius datus est nobis Sed queritur cui donabilis

Sed queritur cui donabilis utrum patri et

filio an tantum nobis quia non dicitur eorum. Si autem

non erat donabilis patri et filio sed tantum nobis

et ergo donum erat quia sic donabilis

procedebat videtur quia filius eadem ratione semper donum

fuit quia a patre processit ab eterno donabilis nobis

in tempore nam et de filio legitur quia datus est nobis

Hic magister videtur ad dictam obiectionem et vult dicere quia spiritus sanctus ab eterno processit a patre et filio tamen nobis donabilis non patri et filio et similiter filius processit eternaliter a patre donabilis nobis sed tamen magis quam spiritum sanctum quia dicitur donum quam filio quia filius non processit solum ut donum sed ut genitus et a duobus et ideo quo modo sue processionis attribuitur ei donabilitas sed filio magis attribuitur nativitas quam donabilitas quia non sic processionis quia primo modo nature processit et ab uno et hoc declarat per augustinum v de trinitate. Notandum est hic duplex significatio doni una que significat eternam processionem nichil quo non do alia que significat aliquid quo non do aliquid in creaturam unde dicit hic petrus de tarantasia inter dantem et cui donatur oportet esse distinctionem tunc ergo pater et filius unum sunt in ratione dantis spiritum sanctum quia una spiratione spirant eum. Igitur quod dicitur ab utroque procedere et non dicitur unum dari ab altero sed vero creature dicitur donabilis et ...

Hoc nomen donum dicitur dupliciter respectu unum ad patrem et filium et aliud ad creaturam. Filius processit ut genitus et donabilis, Spiritus vero sanctus ut donum et donum est quia procedit ab utroque et est donabilis

Ad quod dicimus quia spiritus sanctus non tantum non patri vel filio donabilis processit sicut et nobis tantum datus est, et filius vero datus est nobis et ab eterno processit a patre, non ut donabilis tantum sed ut genitus qui et donari posset, processit ergo ut genitus et donabilis. Sed spiritus sanctus non procedit ut genitus sed tantum ut donum. Donum autem sic fuit non solum quia donabilis sed quia ab utroque processit et quia donabilis fuit. Unde Augustinus v. libro de trinitate: Eo quod datus erat cum deus ita donum erat etiam antequam daretur, ideoque donabilis sed aliter donabilis quam filius, nam et aliter datus, et aliter processit.

q̄ filius / filii enim processio genitura est vel nativitas. spiritus sancti vero processio / nativitas non est sed spiratio vel ineffabilis est

Item queritur in quo magister probat aliter quod spiritus sanctus dicatur donum ab eterno et non ex tempore / quia sicut filius nascendo a patre accepit non tantum ut filius sit / sed ut essentia sit et ut sit / ita spiritus sanctus a patre procedendo et filio accepit non tantum ut spiritus sanctus sit sed ut donum sit / et ut sit et ut essentia sit / sed non accepit ex eo quod actualiter datur scilicet ut sit spiritus sanctus vel ut sit essentia vel ut sit / quia alias antequam daretur non esset spiritus sanctus nec fuisset essentia ergo nec accepit hoc quod sit donum ex eo quod temporaliter datur ergo ab eterno ei convenit hoc / ut dicatur donum et hanc confirmat per augustinum libro quinto et xv de trinitate Item nota hoc ubi dicitur filius nascendo / accepit quod sit essentia / ergo nativitate est essentia / vel deus / solutio quod gerundium nascendo / aliquando sit gerundivum id est deus qui nascitur dicitur autem esse ablativi id est designative cause efficientis sicut quod nativitas efficiat filium quod sit deus sicut falsum est. vel sicut filius nascendo accepit non tantum ut esset filius sed etiam essentia / ita et spiritus sanctus procedendo accepit non tantum ut esset donum / sed etiam ut esset essentia

Et nondum / q̄ sicut filius nascendo accepit / non tantum ut sit filius / sed etiam ut sit et ut ipsa essentia sit / ita et spiritus sanctus a patre et filio procedendo accepit non tantum ut spiritus sanctus sit vel donum / sed etiam ut deus sit / et ut essentia sit / quod utique non accepit ex eo quod datur / nam cum non detur nisi ex tempore / si hoc habet ex eo q̄.

accepit vel habet vel est deus vel donum gratia

datur / accepisset ergo ex ipso ut esset vii

Augustinus in v. libro de trinitate / filius non hoc tantum

habet nascendo ut sit filius / sed omnino ut sit /

Equaliter ergo / vtrum spiritus sanctus eo quo datur /

habeat / ut non tantum donum sit / sed omnino ut sit /

quod si non est / nisi quia datur / id est si non sed

esse nisi eo quod datur / sicut filius nascendo /

habet non tantum ut sit filius / quod relatiue

dicitur / sed omnino ut sit ipsa substantia / quo iam spiritus

sanctus erat ipsa substantia / cum non prius daretur / quam

esset / cum esset cui daretur / non ergo eo

quo datur / sed procedendo habet / ut sit do-

num / et ut sit essencia / sicut filius non

eo quo datus est / sed nascendo accepit /

non tantum ut sit filius / sed ut sit essencia /

Vnde Augustinus in xv. libro de trinitate ait Sicut

filio prestat essenciam / sine inicio temporis / sine
mutabilitate nature / de patre generato / ita spiritui
sancto prestat essenciam / sine ullo inicio temporis
/ sine ulla mutabilitate nature / per utriusque processionem.

Circa septimam in quo movet dubium / ex eo quod dicit quod filius nascendo habet non tantum ut sit filius sed ut sit essencia / et spiritus sanctus habet procedendo non tantum ut sit spiritus sanctus / sed ut sit essencia / ergo filius nativitate est essencia et spiritus sanctus processione est essencia / quod est falsum / quia essencia nec generatur nec procedit. Contra quia alibi dicit per Augustinum .I. de trinitate. Ex nec pater eo quod pater est deus, nec filius est filius eo quo deus. Quare non magister videtur negare ista filius nativitate est essencia / attendendo simpliciter quemque, usu loquendi / tamen posset sic distingui ex ablativus potest construi in racione forme / ut cum dicitur ex aqua albedine est albus et est sensus et hoc intelligit magister / vel in racione principii vel quasi causae / ut dicitur paries depictus colore / et est sensus quia per originem nativitatis est quemque est filius / et habet quicquid habet. Et hunc sensum videntur tenere verba magistri occupanda syllabam ibi cum ita intelligit / si tamen ablativus denotet causam principii posset concedi / Petrus de Tarentasia dicit ex filius nativitate est essencia originaliter quia nascendo accipit ut sit essencia / sed non formaliter / et quia redit ad eundem sensum dicto / et sic solvitur obiectio qua pater obicit sic / quo filius est essencia illud pater essencie est. Sed filius nativitate est essencia igitur etc. Quare non dicit hoc an spiritus sanctus eo sit donum quo deus / dicit Petrus de Tarentasia. Si intelligitur de proprietate vel sic eo est donum / quo et deus, quia in divinis essencia et proprietas idem sunt in re. Si autem intelligitur de proprietate rationis / tunc distinguit vel intelligitur sic / eo est deus id est causa formali est deus qua est donum / et hoc est falsum / quia spiritus sanctus deitate est deus sed proprietate est donum / vel sic intelligitur eo est deus id est eodem principio / et sic utraque vera est / quia eadem processione est deus et donum / eo quod processio illa / quicquid habet et ponit exemplum si quis dicatur pudore rubeus / et rubens pudore / quia pudore rubeus est causaliter eo quod pudor causat rubedinem / sed rubore formaliter eo quod rubor est forma pudoris. Talis expositio videtur quod filius non tantum sit filius nativitate / sed eciam deus / vel essencia / ut spiritus sanctus processione

Hic oritur questio / si filius nascendo habet
non tantum ut sit filius / sed ut sit essencia / et pater

scus / procedendo non tamen ut sit donum sed ut sit

essencia / ergo et filius nascendo essencia est

/ et spiritus sanctus procedendo essencia est / tamen ali-

bi dicatur quod nec pater eo pater quo deus /

/ nec filius eo filius quo deus / nec spiritus

sanctus eo donum quo deus / quia ut ait

Augustinus in vii li. de trinitate / hiis nominibus relativa eorum

di. 26 et 21

ostenditur non essencia / sed propria personarum

Hic magister respondet ad dubium iam motum / et vult quod licet filius nascendo non sit essencia i. licet non dicatur essencia vel deus sub ea racione qua dicitur natus / tamen eciam hoc stat quod nascendo accepit quod sit deus. Et hoc declarat per Hylarium v. de trinitate / qui dicit quod deus ex deo est / non per defectionem sicut vermis vivus ex cadavere / aut protensionem ut surculus ex stirpite / vel anulus ex auro / nec per derivacionem ut rivus ex fonte. Sed filius sua nativitate ex virtute nature divine / subsistit in eandem naturam / et eadem ex virtute nature subsistit spiritus sanctus sua processione in eandem naturam / et hoc ita debet intelligi quod ex patre qui est natura ingenita / naturam quam habet eandem accepit filius nascendo / et spiritus sanctus procedendo. Nota quod hic Hylarius a divinis personis excludit tres modos emanacionis qui sunt in creaturis. Primus unus est quando aliquid generatur ex re corrupta / ut vermis ex carne putrefacta / et aer ex aqua. Et hoc notat cum dicit per defectionem. Secundus est quando producitur ex re aliqua manente / quantum ad rei productionem / ut ramus ex arbore / et hunc dicit aut protensionem. Tercius est quando producitur ex re manente / sed separatim ab ea / ut rivus ex fonte / vel ignis ex silice. Et hoc tangit cum dicit aut derivacionem vel eciam potest addi decisionem. Et sic eciam homo est ex homine / quorum modorum nullus competit divinis personis / Responsio

Ad quod breviter respondentes dicimus quod nec

filius nativitate essencia est sed tamen filius

accepit ut sit ...

nec spiritus sanctus processione essentiam sed tantum do-

mini / et tamen uterque / ille nascendo / iste procedendo

accepit / ut esset essentia / non enim ut aut

Hylarius in v li. de tri. / per defectionem / aut protensionem

aut derivationem / ex deo deus est / sed ex virtute

nature / i. nature eandem / nativitate subsistit

filius / et ex virtute nature i. nature eandem / pro-

cessione subsistit spiritus sanctus

Hic magister exponit predicta verba hylarii cuius oppositum patet / deinde ... per unam aliam auctoritatem hylarii que est opposita supra distinctione quinta capitulo quinto. Nota quod hic dimittit magister illa verba augustinum in fine capituli quinti huius distinctionis esse aliquantulum dubitabilia tamen quod ex illis posset sic argui / Eo est filius filius quo ei constat genitum / sed generatio constat ei essentiam / ergo essentia est filius ... non omni eo quod ei constat genitum est filius / sed aliquo scilicet nativitate quam ei constat / et est falla ... Exponit verba hylarii

Quod ita intelligi potest / ex patre esse vitam

ingenitam / naturam quam habet / eandem filius

nativitate i. nascendo / et spiritus sanctus processio-

ne i. procedendo / habet / unde ipse idem ap-

tus eloquens / quod dixerat / aperit subdens

Nativitatis inquit dei / non potest causa / de qua constat

est non tenere naturam (non enim aliud quam deus sub-

sistit quod non aliud est quam de deo subsistit)

Certe hiis verbis apparet quo accipiendum illud

sit de patre generatio constat essentia filio et

de utroque processio constat essentia spiritui sancto

non quia ille essentia filius sit et iste es-

sentia sit spiritus sanctus ymmo proprietate personali

sed quia ille nascendo et iste procedendo

essentiam habet eandem et totam que in patre est

Capitulum septimum in quo epylogat ut aliquid addat et dicit quod spiritus sanctus dicatur donum ex eterna processione et datum ex temporali processione et addit quod prout donum ex eterna processione et datum ex temporali processione [illegible] et addit quod prout spiritus sanctus sempiterne donum est sic refertur solum ad patrem et filium quod prout est datum sic refertur etiam ad datorem et ad illud cui datur et sic etiam [illegible] de Johanne baptista [illegible] spiritus [illegible] et hoc probat per illud Luce primo ubi scribitur de Johanne baptista dicitur spiritus meus [illegible] in spiritu helye [illegible] dicit spiritus moysi [illegible] qui [illegible] cum [illegible] xpm in spiritu [illegible] et licet spiritus sanctus dicatur meus [illegible] aliter quam spiritus dicitur tollam de spiritu tuo [illegible] Et licet spiritus sanctus dicatur meus [illegible] per illud creatus non ille dicitur meus quia per illud sumus sed spiritus sanctus dicitur meus quia per illud sancti facti sumus [illegible] etiam [illegible] que dicit non ille spiritus sanctus quo sumus [illegible] etiam spiritus sancto sumus non quidem formaliter sed effective sed spiritu creato qui est anima sumus formaliter spiritu autem sancto sumus sed effective et [illegible] [illegible] quod per [illegible] que est [illegible] amoris qui est spiritus sanctus [illegible] sanctificamur et per hoc nobis spiritus sanctus [illegible] Item etiam [illegible] que dicit tollam de spiritu tuo quod [illegible] hoc non dicitur [illegible] quod moysi gratia minorata esset [illegible] ad [illegible] habitus sed [illegible] ad [illegible] solicitudinis alijs [illegible] auxilium [illegible] spiritu etiam suo [illegible] illis collatum non quod spiritus sanctus [illegible] sit [illegible] quod habitus gratie [illegible] transferri possit et diminui [illegible] acceperunt [illegible] gratiam quam moyses habuerit etiam ad [illegible] [illegible] et [illegible] moysi [illegible] [illegible] eis gratiam talem orando impetrant a deo [illegible]

Qd spus scus dicat donu et donatu scdm duos pdictos pcessionis modos

Ex pdictis patet q spus scus sempiterne donu est et tpalit datu vel donatu ex quo appaet illa distinctio gemine pcessiois de qua sup egim na altera pcessio dr donatu vel datu secundu vo altera dr donu

Scdm hoc q donu est refert ad prem et filiu scdm q datu ad eum q dedit et ad eos qbz datur

Et scdm hoc q sempiterne donu est refert ad prem et filiu scdm hoc vo qd dicit datu vel donatu et ad eu quide dit refert et ad eos quibz datur et eius dr ee qui dat et illor quibz dat [illegible]

Augustinus i v. li. de tri. quod datu est et ad eu qui dedit refert et ad eos quibz dedit. Itaq spus scus no tm pris et filij qui dederut sed et nr dicit qui accepim. Spus ergo scs

et dei est / qui dedit / et non / qui accepimus / non
ille spiritus noster / quo sumus / quia ipse est spiritus
hominis / qui in ipso est / spiritus et illum spiritum quod
hominis dicatur / utique accepimus / sed aliter iste
/ aliter ille / non dicatur / aliud est enim quod acce
pimus ut essemus / aliud quod accepimus ut
sancti essemus / est autem spiritus sanctus noster dicatur
Septuaginta ostendit / Scriptum est enim de Johanne
/ quod in spiritu helie veniret / Ecce hic dicitur
est helie spiritus . scilicet spiritus sanctus / quem accepit
helias / Et moysi ait dominus . tollam de spiritu
tuo / et dabo eis . i . dabo illis / de spiritu sancto
quem iam dedi tibi / Ecce et hic est dictus
spiritus moysi . patet igitur quod spiritus sanctus .
noster dicitur spiritus / sed quod nobis datur / et datus utique ad hoc
ut sancti essemus / spiritus non creatus ad hoc est datus ut essemus (

Item octavum in quo movet talem questionem istam. Licet spiritus sanctus dicatur noster, quia nobis datus, ideo querit utrum etiam filius possit dici noster quia etiam datus est nobis. Respondet quod filius non dicitur noster, sed tantum patris, quia ab eo genitus. Secundo quod filius bene dicitur pater noster et redemptor noster, Act. vi et Ysaie xliiii, quia creat nos et redemit nos. Tertio dicit quod licet spiritus sanctus dicatur spiritus noster vel illius vel tuus, tamen non dicitur spiritus sanctus tuus vel spiritus sanctus noster vel spiritus sanctus illius, quia hoc nullibi habetur quod scriptura. Quarto dicit quod etiam non dicitur donum nostrum, nisi donum accipiatur pro donato vel dato, quia ut sic etiam dicitur relative solum ad patrem et filium. **Utrum filius cum sit nobis datus possit dici noster ut spiritus sanctus**

Hic queritur utrum filius cum sit nobis datus dicatur vel possit dici noster. Ad quod dicimus quod filius dicitur ut pater noster, redemptor et huiusmodi. Sed non dicitur noster filius, quia filius dicitur relative tantum ad illum qui genuit, et ideo non potest dici noster filius, sed patris tantum. Donum autem quod dicitur datus, et ad eum qui dedit et ad eos quibus datus est refertur. Sed spiritus sanctus qui etiam tantum in scriptura ut predictum est dicitur spiritus noster vel spiritus tuus vel illius, ut de Moyse et Helya dictum est, nusquam tamen in scriptura occurrit ita dici spiritus sanctus noster vel tuus vel illius, sed spiritus noster vel tuus spiritus vel illius, quia spiritus

scus eo dicit quo donum et utriusque relative

dicitur ad patrem et ad filium et hoc sempi

terna relatione. Si tamen aliquid dicitur donum no

strum accipitur donum pro donato vel dato.

Cum vero donum accipitur eo modo quo spiritus sanctus

donum tamen patris et filii dicitur non hominis sicut et

filius sub hac appellatione non potest dici noster

ut dicatur filius noster sicut nec dicitur spiritus

sanctus noster. Et tamen de filio dicitur panis noster et

de spiritu sancto spiritus noster. Ille noster panis quia

nos reficit nobis datus. Iste noster spiritus quia

nobis inspiratur a patre et filio et in nobis

spirat sicut vult. Unde Augustinus in v. li. de

trinitate ait. Quod de patre natum est ad patrem solum

refertur cum dicitur filius et ideo filius patris est et non

noster. Dicimus tamen et panem nostrum da nobis

sicut dicimus spiritum nostrum.

Deinde notandum in quo movet quarta questio, scilicet utrum spiritus sanctus referatur ad seipsum. Et arguit primo quod sic quia datum dicitur relative ad dantem et spiritus sanctus datur a seipso ergo refertur ad seipsum. Et hanc questionem solvet infra distinctione [illegible] ... spiritus ... dicitur ... ergo et filius cum non potest maior ... quod ... aliquid accipit quando per caritatem sic tota trinitas dicitur per ... per adoptionem ... dicitur tota trinitas dicitur pater sed solus ... magister ... generatio et illo non dicitur pater ... sed ... hoc ... de filio quia sola generatione filius dicitur ergo tamen pater dicitur ... in quibus ... illa ... possunt trinitas ... quod nulli nisi ... relationem ad illud ... de quo debet dici vel illius quod ... respectum ad illa de quibus potest dicitur ut creata in divinis abstracta autem ut essentia divinitas non possunt taliter dici non enim dicitur essentia ... sed creata quodammodo dicuntur respectum ad nos ut deus creator ... et cetera ... patet ergo quod de illis dicuntur ... trinitas quod dicitur respectum ad nos ut deus creator et cetera ... habitudinem caritatis vel relationis dicitur spiritus sanctus non potest dici donum ... quia ... solus pater et filius ... datum ... possit dici Utrum Spiritus Sanctus ad seipsum referatur

Post hec queritur utrum spiritus sanctus ad seipsum referatur. Hoc enim videtur ex predictis posse probari. Si enim quod datur refertur ad eum qui dat et ad eum cui datur, et spiritus sanctus datur a seipso ut predictum est, ergo refertur ad seipsum. Huius questionis determinationem imposterum differimus donec tractemus de hijs que relative dicuntur de deo ex tempore in quibus datum et donatum continetur.

Utrum appellatione conveniat spiritui sancto quod sit donum nostrum

... non spiritus sanctus non est donum appellatione ergo ... quod ... donum ... solum ex tempore non ... quod non est ... donatus ... est donum ex tempore quod eo est

donum quo spiritus sanctus. Sed non est quia tunc spiritus sanctus esset magis … pater filio etiam quaeritur et
magis quod sit donum nostrum. Ergo etc. Consequentia tenet et antecedens patet quia filius magis est nobis datus quam
spiritus sanctus cum naturam nostram assumpserit. Quinto sic: spiritus sanctus nullo modo potest dici noster. Ergo nec
donum. Consequentia tenet et antecedens patet cum ly noster importet possessionem et nos non possumus possidere
spiritum sanctum sed potius ab ipso possidemur. Sexto sic: dicit Augustinus hic quod spiritus sanctus datus est nobis
et donum et possit dici noster, tunc etiam filius possit dici noster, quod est manifeste
falsum. Oppositum patet per illud … capitulo … spiritus sanctus non tantum patris
et filii qui dedit … etiam noster qui accipimus. Circa quaestionem notandum quod donum est nomen
proprium et appropriatum; proprium enim in personis sui … capitulo dicitur quod uni soli convenit;
appropriatum non quod licet pluribus conveniat, quia aliquam tamen specialem congruitatem magis trahitur
ad unum quam ad alia. Secundo notandum quod donum … describitur: donum est datio irreddibilis,
id est donum est datio liberalis quae fit non intentione retributionis; ex illo patet quod prima
proprietas rationis doni est amor. Tertio notandum quod donum … respectum non solum ad dantem
sed etiam ad eum cui datur; donum est sicut ad recipientem. Donum potest dici … actu et sic
tantum quantum datum; alio modo … et valet tantum quantum donatum; tertio modo aptitudine
et sic tantum quantum donabile. Quarto notandum quod aliqua res quae est alterius potest dici ipsius …
aut informationis ut albedo parietis, et illa … importat nomina figurativa vel abstracta,
vel … talis, et sic … importat … actum, sicut … illius, vel
artificis, vel … correlationis sicut pater filii. Sit prima conclusio: spiritui sancto non convenit
proprie quod sit donum qualitercumque donum capiatur. Probatur: non proprie convenit sibi quod sit … sive
donatus datus vel dabilis. Ergo etc. Consequentia tenet et antecedens patet quia non solus datus est, quia
filius etiam datus est; ergo nec solus donatus fuit vel donabilis. Et consequentia tenet …
… Secunda conclusio: appropriate spiritui sancto convenit quod sit donum. Probatur: prima proprietas rationis
doni convenit sibi appropriate. Ergo etc. Consequentia tenet et antecedens patet quia ipse procedit per modum amoris et est
amor patris et filii ut patuit supra … Tertia conclusio: … donum modo ultimis
spiritus sanctus ab aeterno fuit donum. Probatur quia donatus vel donabilis. Ergo etc. Quarta conclusio:
spiritus sanctus non solum ut donatus vel donabilis dicitur donum. Probatur: per omnem respectum
quem habet ad creaturam convenit sibi proprietas rationis doni. Ergo etc. Antecedens patet quia … est
ratio donandi. Quinta conclusio: … donum licet proprie spiritus sanctus non solum ab aeterno sed
etiam temporaliter magis appropriate dicitur donum quam filius. Probatur quia licet temporalis datio filii
ex maiori amore facta sit, tamen processio non fuit ita proprie per modum amoris sicut
spiritus sancti, quia utraque tamen aeterna de patre quam temporalis de matre fuit per modum naturae,
sed temporalis fuit miraculosa, quia utrique fuit naturalis filius beatae virginis …
Ex illis patet quod spiritus magis appropriate est donum nostrum quam filius. Sexta conclusio: nota
divina essentia vel abstracte non debet nobis attribui per ly noster, ita quod divina essentia
vel abstracte non debet dici nostra sicut sunt divinitas aeternitas et … Probatur: talia
sunt per modum informantis, sed nos non sumus formaliter divini nec aeterni. Ergo etc. Septima conclusio:
quod divina essentia per modum correlationis non debet dici nostra sicut sunt … pronomina.
Probatur quia illa … solas personas … et … Ergo non potest dici pater noster,
filius noster, nec spiritus sanctus noster. Et si dicitur pater noster, non est nisi … prout est …

Dicitur nomen proprium et appropriatum
nota
nota
nota
nota
1a conclusio
2a conclusio
3a conclusio
4a conclusio
5a conclusio
6a conclusio
7a conclusio

in divinis sed tantum similitudinem ad creaturam ut patet in oratione dominica / ex illa patet quod non debet dici spiritus sanctus noster licet possit dici spiritus noster inquantum nobis inspiratur.

§ 9º Quarto quod nomina divina significantia primordialem causalitatem possunt vere de nobis predicari pluraliter vel ... per quam talia importat habitudinem cause ad effectum / sicut sunt creator redemptor et huiusmodi / et talia possunt vere dici nomina sed creatore non etc. Per ista patet quid sit dicendum ad rationes quia omnes sunt solute per dicta in proposito.

Nunc postquam

Distinctio xix. in qua postquam investigavit divinarum personarum coeternitatem per actus emanationum / posito quod possint ex tempore visitare et inhabitare nobis illabi / nunc accedit ad investigandum personarum equalitatem. Et primo ostendit ipsarum equalitatem in magnitudine et divisionem in partes tales. Circa primo vult istud quod principaliter dicit sicut tres persone sunt coeterne ita sunt coequales. Et hoc probat per Augustinum de fide ad Petrum ubi sic arguit una persona non precedit aliam eternitate nec excedit magnitudine nec superat potestate / ergo sunt equales quia quelibet ipsarum est sine initio et sine fine unum. Hic de equalitate tum propter ...

Nunc postquam coeternitatem trium personarum

pro modulo facultatis nostre insinuavimus

iam de earundem equalitate / loqui aliquid

superest. Fides enim catholica sicut coeter-

nas / ita et coequales tres personas asse-

rit / equalis est enim in omnibus patri filius

/ et patri et filio spiritus sanctus / Quam ut ait

Augustinus in libro de fide ad Petrum breviter aperiens

quomodo intelligatur equalitas / docet / Nullus

horum alium aut precedit eternitate / aut excedit

magnitudine / aut superat potestate / quia nec filio

nec excedit non

nec spiritu sancto, quantum ad nature divine unitatem pertinet, aut antiquior aut maior est pater. Nec filius spiritu sancto. Eternus quippe et sine initio est, quia filius de patre natus existit, et eternus et sine initio est, quia spiritus sanctus de natura patris et filii procedit. Ob hoc ergo tres personas unius esse dicimus et dicimus deum, quia una personis eternitas, una immensitas, una natura trium personarum divinitas.

Hic magister ex dictis verbis Augustini elicit unam conclusionem et vult quod equalitas personarum consistit in tribus scilicet in eternitate magnitudine et potestate. Et dicit bonaventura magister dicit quod equalitas in hiis tribus consistit, non dividit equaliter eternitatem quia alias quo ad equalitatem eternitatis non attenderetur equalitas, sed solum in illa duo scilicet magnitudinem et potentiam.

Ecce breviter assignat Augustinus in quo tantum personarum consistat equalitas, scilicet quia alia aliam non excedit aut eternitate aut magnitudine aut potestate.

Notandum in quo incidentaliter de predictis tribus vult ostendere quod quamvis ista tria potentia magnitudo eternitas conveniant tamen diversa tamen sunt unum et idem in deo et hoc probat ... quia magnitudo est divina essentia ut vult Augustinus ... de trinitate cuius verba magister ponit in textu. Nondum dicit B.V. magnitudo in divinis ... modus intelligendi dicitur primo essentia sed deitas primo ... et tamen quantum est ex parte rei nulla est omnino differentia, nichil enim dicitur de magnitudine quod non dicatur de ... sed non est ita in relatione primitatis ... quod magnitudo ... sed distinguitur et distinguitur

Quod eternitas et magnitudo et potencia in deo est unum licet ponantur quasi diversa

c 2

Cum itaque eminenter ista quasi diversa in deo, tamen unum et idem sunt, scilicet divina essencia simplex et incommutabilis. Unde Augustinus in vii li. de trinitate: non alio magnus, alio deus est, sed eo magnus quo deus est, quia non aliud illi magnum esse, aliud deum esse.

Eadem quippe eius est magnitudo que virtus, et eadem essencia que magnitudo. Patri igitur et filio simul una essencia et una magnitudo.

Hic probat quod potencia dei est sua essencia per Augustinum in confessionum ubi dicit quod voluntas et potencia dei deus est. Dubitatur quare non determinatur de unitate qualitatis sicut quantitatis. Dicendum quod magister omnia quantitate equalia ostendit et qualitas quia qualitas ex quantitate dependet, vel dicendum quod heretici in quantitate errabant ut dicitur. Et ergo de illis precipue determinat circa que heretici plus errabant. Dubitatur quare non tractat nisi de tribus equalitatibus circa divinas personas. Dicendum quod magnitudo rei penes quam attenditur equalitas dicitur secundum durationem, quantitatem et potenciam est, et etiam quia divinitas omnia ambit duracione, loco et potestate; sic ista tria sufficiunt.

Ita etiam et potencia dei essencia divina est. Unde Augustinus in li. vii confessionum: voluntas et potencia dei deus ipse est.

Probat idem de eternitate dei quod eternitas dei est divina essencia per Augustinum super psalmum 101: In generacione et generacionem anni tui, id est in sanctis qui dicuntur generacio generacionum quia collecti sunt de omnibus generacionibus sicut anni dei, id est eternitas dei, et sic patet ex eo quod deus et essencia dei erit in illis sanctis; sed sua eternitas est sua essencia.

Et Hugo dicit bona ventura sancti dicuntur esse in eternitate dei non enim consuetudine ... equaliter quia divina eternitas infinita est/ aparte ante et aparte post/ sed per conmitanciam et quandam conformitatem quia semper generatio durat in infinitum/ aparte post/ et etiam sine variatione/ et ita illa summa eternitas conmittatur et conformatur ei

Eternitas quod dei essencia divina z quod Augustinus ostendit super illum locum psalmi In generatione et generationem anni tui. dicens. Est generatio generationum que non transit collecta de omnibus generationibus z. sanctorum in illa erunt anni dei qui non transeunt idest eternitas dei

Non enim aliud sunt anni dei aliud ipse sed anni dei eternitas dei z eternitas ipsa substantia dei z nichil habens mutabile in eadem esse igitur teneas quod unum et idem z scilicet essencia divina dei eternitas potencia magnitudo et tamen consuevit scriptura hec et hiis similia quasi distincta ponere in hiis quod ubique tamen equaliter personarum breviter aplicavit z Augustinus quod alius alium nec eternitate nec magnitudine nec potencia superat

Eternitas in quo credit quod in qualibet persona ... eterna divine persone se non excedunt

Aug in forma est quedam generatio generationum/ in illa erunt anni tui/ que ista est. que est quedam et si bene agnoscamus in illa eternitate et anni dei in nobis erunt quo erunt quo ipse deus in nobis erit. ut dictum est ut sit deus omnia in omnibus ... anni dei

sed sunt equales et prius quam in eternitate una non precedit aliam dicat esse manifestum quod distinctione ix et xx Supra capitulum de eternitate

Quod autem eternitate aliquam trium personarum aliam non excedat supra ostensum est ubi coeternitas trium personarum insinuata est.

Hic ostendit quomodo idem quo ad magnitudinem et vult illud quod ei ostendit est equalitas trium personarum in magnitudine sic quod nulla earum est maior alia nec plures sunt maiores una nec plures paucioribus quia quelibet earum est tota et perfecta deitas que est in omnibus et non est perfectior in pluribus quam in una quod una non est maior alia dicit secundum Damascenum Hic de magnitudine aliqua personarum quod ea non excedit aliam

Nunc igitur superest ostendere quod magnitudine vel potentia alius alium non excedat et prius de magnitudine videamus. Quod non est maior una persona alia nec maius aliquid due quam una nec tres quam due vel una

Sciendum est igitur quod pater non est maior filio nec pater vel filius maior spiritu sancto nec maius aliquid due persone simul sunt quam una nec tres simul maius aliquid quam due nec maior est essentia in tribus quam in duabus nec in duabus quam in una quia tota est in singulis unde Johannes damascenus ait confitemur divinitatis naturam

omnes perfecte esse in singula suarum ypostaseon i. personarum. omnes in patre, omnes in filio, omnes in spiritu sancto. ideoque perfectus deus pater, perfectus deus filius, perfectus deus spiritus sanctus

filio dicitur pater esse in filio, et filius in patre, et spiritus sanctus in utroque, singulus in singulis

Et inde est quod pater dicitur esse in filio, et filius in patre, et spiritus sanctus in utroque, et singulus in singulis. unde Augustinus in libro de fide ad petrum: propter unitatem nature totus pater in filio et spiritu sancto est, totus quoque spiritus sanctus in patre et filio est. nullus horum

extra quelibet corpora propter nature diuine uni-

tatem / ecce hic apperit aliquatenus / non enim

plene potest totum ab homine rescari archanum ·

diuinus

quelibet

ex qua intelligentia dicatur / singula perso-

narum tota / esse in aliis

Hic declarat id auctoritate hylarii tercio de trinitate qui vult quod pater in filio et filius in patre quia plenitudo in utroque deitatis perfecta est et recitat magister verba hylarii de tercio et vii de trinitate continentia longum passum / Sed dubitatur ibi an eodem modo sit filius in patre sicut pater in filio ostenditur quod licet ibi non sit causa et causatum proprie tamen ibi est principium et principiatum · et sic reductive per primum modum principii pater dici in filio et filius per modum principiati sicut quod in pater nomine primum origenis et precedentis / Item dubitatur utrum una persona sit in alia et videtur quod non / nam si una persona est in alia alia id erit in seipsa / nam sequitur aer est in aqua aqua est in terra ergo aer est in terra / Respondet egidius quod in hoc defecerunt philosophi quod non potuerunt percipere unitatem nature absque unitate suppositi nec diuersitatem suppositi seu suppositorum absque diuersitate nature / in hoc fallebatur / sed propter unitatem nature totus pater est in filio et econtra sed ratione dicitur quod supposita diuina sunt eiusdem nature / sed in aliis non potest eo modo inveniri et ergo non est simile argumentum

subtilius

Unde etiam Hylarius ista intimius perscrutans

addnetit

in libro ix de trinitate · aut affert plerisque

obscuritatem / sermo domini cum dicat / Ego in

patre / et pater in me est / Nec inmerito / spiritualia

enim intelligentie humane / ratione huius dei

non capit · nec exemplum aliquod rebus

diuinis comparatio humana prestabit / sed quod

decima nona

Non intelligibile est homini deo esse possibile
Cognoscendi utatur atque intelligendi est quod sit
aliud / Ego in patre et pater in me est / Si tamen corp-
orende hoc ita ut est valebis, ut quod rerum
natura pati non posse extimatur id divine
veritatis ratio consequatur / patrem igitur in filio et
filium in patre esse / plenitudo in utroque divi-
nitatis perfecta est / quia plenitudo deitatis in
filio / quod in patre est hoc et in filio est / quod in
ingenito hoc in genito / alter ab altero et
utrumque unum / non solum quia est nichil habens
quod non sit etiam in eo a quo est / non duo
unus est alius in alio / quia non aliud in utrisque
Ut unum sint in fide nostra utrique non unus
sed nec eundem utrumque nec aliud confitemur / quia
deum ex deo natum nec eadem nativitas
nec aliud (esse) permittit / Eandem igitur

in utroque/et uirtutis similitudine/et deitatis pleni
tudinem constituens/quia uirtus dicat ego in
patre et pater in me est/omnia enim filius ac
cepit a patre/nam si pater eius quod qui genuit
accepit/neuter ergo perfectus est [illegible]
suam et qui genuit amittit/deest enim ei
unde decessit/nec plenitudo in eo erit ei
ex portione constiterit/neuter ergo perfectus
est/si plenitudinem suam et qui genuit amit
tit/nec qui natus est consequitur/fateamur
ergo et pater est in filio/et filius in patre/deus
in deo/ut idem Hylarius in vii de trinitate ait non
per duplicem conuenientium generum coniunctionem
nec per insitiuam capacioris rei naturam/sed per
naturae unitam similitudinem/per natiuitatem
uiuentis naturae ex uiuente natura dum res
non differt/dum natura dei non degenerat

natiuitas / dum non aliud aliquid ex deo quam

deus nascitur / dum nichil in hiis nouum

et nichil alienum nichil separabile / Extra hiis

verbis quod humana permittit infirmitas potest

intelligi / ex quo sensu dixerit xpus / se esse

in patre / et patrem in se / Ex eodem etiam potest

intelligi spiritus sanctus esse in vtroque / et sin-

gula persona in singulis / quia scilicet in singulis

est eadem plenitudo diuinitatis / et vnita si-

militudo nature / quia non est maior diuina

natura in aliqua harum personarum / sed vnigenita

et indiuise nature sunt / hee tres persone

Idemque alia et alia esse dicitur / vt predictum est /

Hic probat idem per ambrosium super illud epistole secunde / ad Corinthios / deus erat in xpo
dicentem / quia per hoc intelligitur patrem esse in filio et filius in patre / quia vna est eorum
substantia Et hiis magister concludit ut patet ex testimoniis tam doctorum qualiter intelligendum
est filium esse in patre et patrem in filio

Vnde Ambrosius predictorum verborum sinia nobis

aperiens super epistolam secundam ad Corinthios

ait/ per hoc intelligi patrem esse in filio/ et filius
in patre/ quia una est eorum substantia/ ibi est enim unitas ubi nulla est diversitas/ Ecce tribus illustrium
virorum testimoniis scilicet augustini hylarii
atque ambrosii in his concretibus/ revelante spiritu
sancto in eis loquente/ patre credere volentibus
ostenditur (tamen quod per speculum et in enigmate) quomodo
liter accipiendum sit cum dicitur pater in filio esse
vel filius in patre/ vel spiritus sanctus in utroque.

Illam septimam in quo magister revertitur ad propositum principale volens ostendere equalitatem personarum
per remotionem eorum ex quibus posset arguere inequalitas/ Et vult illam quod persone
divine non conveniunt in essentia sicut partes in toto integrali/ nec persone divine sunt
partes trinitatis/ primo quia quelibet persona est tota divina essentia/ sed pars
integralis non est suum totum igitur etc. Tota ista ratio est augustini contra
maximinum cuius verba ponuntur hic in textu prolongum passim. Quia iste
maximinus videbatur dicere quod divina essentia esset composita ex personis divinis
ut patet in fine huius capituli. Secundo dicit .b. v. et .b. t. concedit quod in divinis non
est totum integrale/ quia illud consistit in compositione/ et ratio partis integralis est
composite annexionem/ quibus divina perfectio et simplicitas repugnat/ Et ultimus dicit magister
dicit cuius partes totum integrale constituunt/ quod in divinis non est numerus in sua perfecta ratione
quia ratio numeri dicit non solum distinctionem sed etiam divisionem/ et quandam coadunationem
distinctorum per essentiam/ et ex hoc habet rationem totius integralis ergo hoc non est reperire
in divinis quia licet numerus personarum constituitur ex distinctis distinctis non tamen ex divisis
per essentiam eo quod una numero essentia est in tribus personis/ et propter hoc ibi numerus non
habet rationem totius integralis nisi forte secundum quod ratione pluralitatis personalium
coadunatur in aliqua ratione. Contra hoc quod dicit quod nulla persona aliam
superat nec tres magis sunt quam due/ quod quod predicatur de omnibus simul sumptis et
de nullo per se est totum ad quodlibet solum per se. sed trinitas predicatur de omnibus
personis simul sumptis sed de nulla per se/ ergo est partes in divinis. Item unum est pars
trium ergo una persona est pars trium personarum. Dicitur quod nec ratio totius vel ratio

parte cadit in deum, vt totum quia totum est quod constat ex partibus et sic non conuenit deo propter omnimodam simplicitatem; vt partibus, propter complexum; ad argumentum dicendum totum est aliquid ex compositum. sic non dicitur relatiue ad partes et ita deo conuenit. Aliter totum quod constat ex suis partibus sic deo non conuenit. ad aliud argumentum dicendum quod tres persone non plus dicunt quam vna ergo numerus ille non est superaddens perfectionem in esse secundum personalitatem in quibus non est plus et minus. Ad illud duo superaddit aliquid vltra vnum et tria super duo ergo non est equalitas. dicendum quod illi computationi seu numerus non correspondet dicendum materialis sed sola distinctio personalis et propter hoc in diuinis non est proprie numerus, imperfectio addit numerus personalis et ideo absolute non dicitur in diuinis trinitas sed tres persone. Sed iterum dubitatur vtrum in diuinis sit totum vniuersale. Dicendum secundum Alexandrum de halis quod ibi nec est vle nec singulare, non est vle quia in toto vli multiplicatur natura in suppositis que tamen in diuinis non diuiditur. Vel quia totum vle ex partibus componitur, non est in diuinis suppositis sed ibi est singularitas sine respectu ad suum vle sed melius dicitur ens perfectum. Vel id quod repetat redit ut ostendat quod magnitudine alius alium non superat

c 6

Sed iam nunc ad propositum redeamus, ceptoque insistamus, ondentes quod nulla trium personarum aliam superat, quod nulla maior alijs, nec maius aliquid sunt due quam vna, nec tres quam due, nec maior deus quam singuli eorum, quia singulus illorum perfectus. Et nec est quo crescat illa perfectio. Quod nulla personarum pars est in trinitate

Nec est aliqua trium personarum pars dei, vel diuine essencie, quia singula harum vere et plenus deus est, et tota et plena diuina essencia est, et ideo nulla istarum in trinitate pars est.

magnitudine

augustini sunt verba libro tercio c. x° contra Maximinum arrianum episcopum: et in libro primo ut quidam libri habent ita habetur in originali libro.

Unde Aug(ustinus) in li. i. cont(ra) maximinum hereticum sic ait / putas deum patrem cum filio et spiritu sancto summum deum esse non posse / times enim ne pater sit pars unius dei / qui constet ex tribus / noli hoc timere / nulla enim fit partium in deitatis unitate divisio / unus est deus pater / et filius et spiritus sanctus i. ipsa trinitas / unus deus est / ergo in quibus deus pater est pars dei / absit / tres enim persone sunt / pater et filius / et spiritus sanctus / et hi tres quia unius substantie sunt unum sunt / et summe unum sunt / ubi nulla naturarum / nulla diversitas est voluntatum / Si enim natura unum essent et consensione non esset non summe unum essent / Si vero natura dispares essent / unum non essent / Hi ergo tres qui unum sunt propter ineffabilem coniunctionem deitatis / qua ineffabiliter copulatur unus deus est /

titulus quod tenebat hereticus ponit et videt

pars ergo trinitatis esse non potest quicumque unus in tribus. In trinitate igitur que deus est et pater deus est et filius deus est et spiritus sanctus deus est et simul hii tres unus deus. Nec huius trinitatis tertia pars est unus. Nec maius aliquid duo quam unus est ibi. Nec maius aliquid sunt omnes quam singuli. Quia spiritualis non corporalis est magnitudo. Qui potest capere capiat, qui autem non potest credat et oret, ut quod credit intelligat. Verum est enim quod per prophetam dicitur: nisi credideritis non intelligetis. Hiis verbis aperte ostendit misse ...

rete magis de trium personarum

Hic magister ponit aliam rationem Augustini qua idem arguit a simili sicut in una persona scilicet patre inveniuntur plura attributa ut bonitas sapientia etc. et tamen pater non dicitur compositus ex talibus tamquam ex partibus cum sit omnino simplex, ita in divina natura sunt plures persone ex quibus tamen non componitur ipsa divina natura vel essentia. Et dicit sicut de tribus quamvis persone divine magis dicant quam attributa ex deo [?] re, illa solum ratione cum tamen videntur habere rationem partis ex quo quelibet persona continet in se totam essentiam divinam, sed quodlibet attributum non videtur in se continere totum secundum rationem nominis sed partem. Ex quo ergo attributa non integrant, nec persone integrant, et ita facit argumentum a minori a maiori.

Item in eodem: tu nempe dixisti unum deum

non ex partibus esse cōpositū et hoc de prē

vis intelligi ille in quibus vtus ē ingenita

simplex et tn̄ in hac simplici vtute multa

videris cōmeōrare cū dicis deus deū ge-

nuit bonꝰ bonū genuit sapiēs sapiētē

clemēs clemētē potēs potētē Nūqd ergo

bonitas et sapiā et clemēcia et potēcia

partes sūt vnius vtutis quā siplicē

esse dixisti Si dixeris ptes sūt siplex ergo

virtus ex ptibus cōstat et simplex ista

vtus te diffiniēte vnꝰ ē deus ergo dm̄

ex partibus cōpositū esse dicis Nō dico

in quibus nō sūt ergo ptes Si ergo in vna

psona prīs et illa inuenis q̄ plura videntur

et partes nō inuenis quia vna virtus

prīs simplex ē quāto magis pr̄ et filius

et spūs scūs et ppt̄ indiuiduā deitatem

vnus deus est / et propter vnius cuiusque proprietatem tres

psone sunt / et propter singulorum perfectionem partes

vnius dei non sunt / virtus est pater · virtus est filius

virtus est spiritus sanctus / hoc verum dicas / sed quod virtu-

tem de virtute genitam / et virtutem de virtute pro-

cedentem / non vis eandem habere naturam · hoc falsum

dicas · hoc contra fidem rectam et catholicam dicis

Dicis vobis apte docere / quod tres ille persone non

sunt partes dei / vel diuine essentie / nulla quod earum

trinitatis per dicendum est / nec vna maior alijs

Capitulum xiii in quo probat contra eos qui dicunt tres persone non que[...] in essentia sicut in toto generali / sic quod essentia sit sicut genus / et persone sicut species / vel essentia sicut species et persone sicut indiuidua. Et hoc probat racionibus Augustini vii de trinitate primo sic / quod genus predicatur pluraliter de pluribus inferioribus ut de pluribus speciebus vel de pluribus indiuiduis. Sed ita essentia non predicatur de personis. Secundo · b · thomas ponit racionem quare racionem quod in diuinis nec est reperire vniversale / nec particulare / vnde quod illius est illa quod essentia vniversalis non est eadem numero in suis inferioribus sed secundum racionem tantum / essentia autem diuina est eadem numero in pluribus personis / et similiter dicit de particulari / quod particulare habet se quod addicione ad vniversale / sicut hoc pulcrum declarat · b · v · In diuinis autem propter summam simplicitatem non est possibile talis addicio / Et si arguitur pater est essentia diuina / sed non quicunque est essentia / diuina est pater ergo essentia diuina est totum vniversale · Respondetur quia quicunque predicatur de aliquo essentialiter et non conuersim predicatur de ipso ut totum vniversale / de parte sub iecta / Secundo · b · thomas dicit nulla res in creaturis inuenitur omnino similis vnitati essentie in tribus personis / ita etiam nullus modus predicandi in creaturis est similis huic modo predicandi quo essentia diuina predicatur de tribus personis / Hic ergo falsitas est in modo predicandi vniversalis de speciebus / et essentie de tribus personis sed non propter quod vniversale ... nostra pro ... diuina ... ipsis rebus de quibus sit predicatio / ex quo in ... simo est rei subiectum. Iste non dicit ...

In divinis est tota ro[?] vlis est enim ibi [illegible] illud quod est perfectionis in vli sed illud quod est imperfectionis non est ibi. vle enim est in multis et etiam dicitur de multis et non est totum quod sunt singularia sicut homo non dicit totum quod est partes [illegible] nec qualitates nec operationes [illegible] [illegible] et non dicitur de multis [illegible] [illegible] est imperfectionis in esse [illegible] et [illegible] de deo non dicitur [illegible] in multis est [illegible] et ideo est divinus esse. patet ergo quod [illegible] non potest. Et ideo Cum dicimus tres personas esse unam essenciam nec hoc genus de speciebus nec ut speciem de individuis predicamus quia non est essencia genus et persona species vel essencia species et persone individua etc.

Hic adnectendum est quod tanta est equalitas trium personarum atque indifferens magnitudo, quod cum dicamus tres personas unam esse essenciam vel substantiam, neque ut genus de speciebus, neque ut species de individuis predicamus. Quia non est essencia divina genus et tres persone species, vel divina essencia species et tres persone individua. Quod Augustinus rationibus probabilibus atque irrefragabilibus apte demonstrat in libro vii de trinitate ita dicens: Si essencia genus est, species autem persona, ut nonnulli sentiunt, oportet appellari tres substantias ut appellantur tres persone, sicut cum sit animal genus et equus species appellatur

tres equi, idemque tria aialia, nō enim spēs

ibi pluraliter dicitur et genus singulariter, ut si di

ceretur tres equi sūt vnū aial, sicut enim tres

equi spali nomine, ita tā aialia noīe ge

nerali dicūt. Cū ergo tres psonas vnius

dicim̄ ee essenciā nō tres essencias, cū tres

equi tā aialia dicātur nō vnū, patz noīe

essencie nō significari gen̄ aut noīe psone spēm.

Hic mgr̄ pbat p augm̄ ubi sup eē quod essencia nō sit spēs ad psonas tanq̄ indiuiduorum, quia si sit tunc pr̄ et filius et spūs sanctus deberent dici tres essencie sicut Abraham ysaac et Jacob dicūt tres homines et quilibet dr̄ et ē hō sed quia ē falsum. Nouandum quod aliter dicitur essencia diuina aliter est essencia pr̄is et filij et spūs sancti, et aliter essencia aialis ē essencia hominis asini et equi, quia equiuoce est ibi predicatio, nam ut dicit damascenus unitas aialis in suis speciebus consideratur nō re sed rōne, unitas autem essencie in psonis re, quia quod essencia nō multiplicatur in psonis, sed sbā gnis multiplicatur in spēbus et sbā spēi in indiuiduis. Hic pbat quod non dicatur ut spēs de indiuiduis

Si vero dicatur nomine psone nō spēm significari

sed aliquid singlare atque indiuiduum, et noīe

essencie spēm intelligi, vt psona nō di

catur sicut homo sed quo dr̄ hic homo

velut Abraham ysaac et Jacob vel aliquis

alius / qui etiam digito possit demonstrari possit /
sic et quodcumque illos eadem ratio confutabit / Sicut enim
dicuntur Abraham ysaac et Jacob tria individua / ita tres homines / et tria animalia / cur
ergo pater / et filius / et spiritus sanctus / si secundum genus
et speciem et individuum ista dixerimus / non
ita dicuntur tres essentie / ut tres persone /

Capitulum octavum in quo aliter probat quod supra posita sunt. Nichil quod est unum numero est genus illorum respectu quorum est unum numero sed essentia est penitus una numero trium personarum igitur nec illarum non est genus. Maior nota quia genus non habet species vel individua plura que sunt unum numero sed ea que sunt sub genere dicuntur specie et numero quia patet eo quod genus habeat species unius essentie / nec species individua unius essentie. Nota quod alleganda. Sic loquitur de individuis prout a materia sunt / unde quod dicat quidam qui dicit quod forma dicitur materia cum forma sic non habet locum in divinis / quia ibi nulla est materia / nulla potencialitas / nec aliqua compositio et ergo sic ibi non est individuum inveniendum. Aliomodo individuum dicitur ab accidentibus quia a circumstantiis individualibus / quia dicit Boethius differentiam numeri accidentium facit varietas / modo nullum accidens potest inveniri in divinis esse. Tertio individuum dicitur a forma singulari et propria. Dicit enim Boethius eo quod predicatur de pluribus / sed per illa formam que est in Sorte competens in uno est individua quia Sortes individuus est sic etiam Platonis dicitur. Sicut ergo Sortes vel Plato sunt generibus et sub accidentibus pluribus numero inveniuntur sic etiam sub formalitatibus pluribus numero efficiuntur et quia deitas nullo modo plurificatur in patre filio et spiritu sancto nullo modo habet se deitas ad personas ut vult et singulares sunt ille. Aliomodo probat idem

Alio quoque modo idem probat Augustinus / Si aliter quam essentia divina non est genus / nec persone species / vel essentia non est species nec persone individua / una
inquit essentia non habet species / sicut unum animal

non habet species unius essencie / pater ergo et
filius et spiritus sanctus / non sunt tres species
unius essencie / divina ergo essencia genus non
est / sed nec species est essencia divina et persone
individua / sicut homo species est individua
autem abraham · ysaac et iacob / si enim
essencia species esset ut homo / sicut non dicitur esse
unus homo · abraham · ysaac · et iacob ·
ita non diceretur una essencia esse tres persone /
non itaque sunt genus et species ista dicimus

Capitulum nonum in quo vult ista [questio] / cum tres persone non [conveniant] in essencia velut in eadem parte materiali / sicut dicuntur tres statuas esse una et eadem aurea vel eiusdem auri quia de eodem auro omnes facte sunt. Et hanc probat per augustinum / quia [tunc] plus esset de essencia in tribus personis quam in una / sicut plus est de materia in tribus statuis quam in una sed contrarium est fidei. Nota dicit b · ven · quod materiale principium · quia dicit [possibilitatem] et incompletionem nec proprie nec transsumptive in divinis est ponendum / immo dicit pe · de tha · in divinis respectu divinarum personarum nulla est proprie causalitas quia causa proprie est ad cuius esse sequitur aliud ita quod causa requirit [essentialem] differentiam / sed bene ubi est ratio principii / Respondeo [creaturarum] triplex genus causalitatis in deo sicut efficiens finalis et formalis / non informationis sed exemplaris / et hec tres cause [concurrunt] / sed materialis non incidit in idem cum eis. Item non dicit · b · tho · aliud est loqui in naturalibus ubi materia non est tota substantia rei / et aliud in artificialibus quia ibi materia et ars est rei tota substantia / quia in naturalibus non [predicatur] materia de composito cuius est pars / sed in artificialibus bene · sicut hec tres statue unius auri quia [?] super [?] / ad genus substantie reducuntur propter materiam / quia forme artificiales accidentia sunt

Secundum magister quod essencia divina non comparatur ad tres personas sicut genus ad species aut species ad individua / quia sicut tres statue sunt unum aurum ita tres persone sunt una essencia

Nec 2m materialem causam dicuntur tres persone

Notandum etiam quod essentia divina non est materia trium personarum ut Augustinus in eodem libro terio docet tamquam secundum commune eadem quod materia tres persone dicantur esse una essentia sicut ex eodem auro si fient tres statue diceremus tres statuas unum aurum non autem sic trinitatem i. tres personas dicimus unam essentiam et unum deum tamquam ex una materia tria quedam subsistant. In statuis enim equalibus plus auri est tres simul quam singule et minus auri est una quam due in illa vero essentia trinitatis nullomodo ita est non ergo secundum materialem causam tres persone una dicuntur essentia sicut tres statue dicuntur unum aurum

Eam ostendit in quo probat istam quod est tres persone non que[unt] in essentia sicut i[n] parte formali sicut plures homines dicuntur unius nature vel complexionis et hanc declarat per dictum Augustini septimo de trinitate. Deinde concludit quod pluribus prius dictis sua intentio est ut patet. Nec ita dicuntur tres persone una essentia ut tres homines una natura vel unius nature

Hiis quoque addendum est quod tres personas

nō ita dicimus unā essenciā ut Aug9 i

eodē aut· vl· vnius essencie sicut dicunt aliqs

tres hoīes eiusdē sexus et eiusdē tpa-

tonis corpis· eiusdē qz aīi vnā esse nāz

vel vnius nature (vna in hys rebus non

tm̄ ꝫ vnus hō qm̄ tres simul homines

et plus aliqd sunt hoīes duo qm̄ vnus hō

sicut et in statuis esse diximus at in

deo nō ita ē nō em̄ maior eēncia ꝫ

pr̄ et filius simul qm̄ solus pr̄ vl filius

solus sꝫ tres simul psoē eq̄les sūt singul

Ex pmissis patet qz tres psoē dicuntur

dīna eēncia nō sm̄ matialē causā vt

tres statue vnīu auri nec sm̄ cple-

xiōis sīlitudinē vt tres hoīes vnius nature

n̄ ut gregorius pdicat̄ de spēbus sul ut spēs de idui

duis i· qtiens de ōtent̄ maius de inferiorib9

sic quod tres persone non generant in esse sicut in tota genus

Glosa. Hic in quo obiicit quod quorum supra i° capitulo posita per auctoritatem damascenum qui dicit in essentia divina sit quid genus et tres persone sint tria individua numero differentia, et quedam ypostases de quibus essentia predicatur. Quo modo aliqui differentia dicit Allexander dupliciter intelligitur. uno modo quantum ad se significatum, ut vz aliqui sic dicatur differre quod sit non est illud. Sic pater et filius dicunt aliud quod est. Alio modo ut eo de aliquibus rebus loquendo dicitur duo res, ad quod dicitur sufficit dicta pro ratio in ordine nature vel signis sic dicunt numero tres persone. Hic videntur adversari predictis

Hic autē videntur adūsari q̄dā sacre
scripture tractatores catholici in suis scriptur
tradiderūt in quib⁹ significare videtur q
essentia diuina sit quoddā cōmune et vniu
sale velut spēs. tres vero persone sint tria
particlaria. tria indiuidua. numero differentia. unde
Johannes damascen⁹ inter doctores grecorum
magnus. i. libro quē de trinitate scripsit, quē et
ppterea papa Eugenius transferri fecit. ait. generalia
et vlia predicantur de sbiectis sibi ipis particla
rib⁹. cōmune igitur sbā est, particlare vero yposta
sis. i. persona. particlare autem dicitur non quoniam
partē nature habet sed particlare numero. ut athō
nus. i. indiuiduū. numero enim et non natura
differre dicuntur ypostases.

Patet quod essentia per simile hic dicitur sic intelligitur. unde licet unum particulare ad differentiam tota pars spes complectitur, ibi est ad differentiam est eius partes

et quod aliqua pars sed ut quod aliqua pars eius, ut dicitur, alia est pater alia est filius, et quod aliquis est plato

c xi

1098

l. 3 c. 6

maximus

Item adducit aliam auctoritatem damasceni ad probandum idem per quam videtur intendere quod deus sit tamquam hec species homo et tres persone sint individua ut petrus paulus.

Item in eodem substantia significat quem et triplex
tiva species omoydeon i. filium species yposta-
seon i. personarum ut puta deus homo ypostasis
autem individuum demonstrat sic patrem et filium
et spiritum sanctum petrus paulus et hugo sic etc
apte dicat esse substantiam vel ypostasi vel particulare
et quod deus est species ut homo et quod pater et filius
et spiritus sanctus sint individua sicut petrus
paulus et quod inde dicunt que premisse sine

Augustini peritus condere videntur quod

ergo dicemus ad hec

Sciam prius in quo solvit dictas auctoritates et vult contra verba augustini que supra dicta sunt quod essentia non sit genus nec species vel persone tenenda sunt sine hic vult quod essentia sit species vel persone sed habet aliquam similitudinem quod ipse non quod essentia predicatur de qualibet persona sicut species predicatur de quolibet suo individuo et non intendit quod persone sint individua vel particularia essentie sed quod habet aliquam similitudinem cum individuis quod sicut individuum non predicatur de pluribus sic et persona propter istam similitudinem damascenus attribuit hec nomina species individuum ipsis divinis deus augustinus videt maiorem dissimilitudinem in ipsis que supra dicta est et removet illa nomina a divinis. Deus non ~~est plura~~ tamen plures vel habet duo primo quod sit communicabile et quod in illis quos communicatur sit multiplicabile primo in divinis licet essentia sit communicabilis non tamen est multiplicabilis et ideo hic propter similitudinem loquendo damascenus

c xi

Hoc utique dicere possumus atque debemus quae ea que Augustinus tradidit supra sine omni hesitatione tenenda sunt. Et sane possunt intelligi que Johannes dicit et quomodo ostendit

Hec autem que hic dicuntur licet in sermonis superficie aliquid a fide alienum resonare videantur, sane tamen intelligi queunt prius quam legere atque intellectum plurimum efflagitant in quorum explanatione mallem silens alios audire quam loquendo malivolis detrahendi occasionem prestare. Videtur tamen michi ita posse accipi, cum autem substantia vel essentia et ypostasis et persona non ita hic accipitur cum de deo dicitur, ut accipiuntur in physica disciplina secundum philosophiam corporum quam apostolus dicit locutus est ut sicut ibi genus vel species dicitur quod predicatur de pluribus particularibus vel individuum quod de uno solo ita hic

essencia diuina / sta z vle / que de omnibus personis

simul et de singulis separatim dicitur / particulare vero

singula quelibet personarum / que non de aliis

simul / nec de aliqua personarum aliarum singula

vel predicatur / sed simul ergo predicacionis / sub

stanciam dixit vle / et personas particularia vel

individua / propter hoc idem causam / eadem diuina esse

dixit esse speciem generis / et triplicitatem filium

speciem personarum / que sicut hec species homo predicatur

de suis individuis velud de petro et pau-

lo et aliis / nec ista species dicitur sed quecumque /

ita deus de tribus personis predicatur / quia in

diuinitate non dicitur sed per omnia quecumque /

hanc igitur similitudinem inter res sempiternas

et res temporales pretendens Johannes / vniuersa-

litatis et particularitatis nomina / que rebus

temporalibus proprie conueniunt / ad res etiam transtulit

Augustinus maior, videns dissimilitudinem, quod similitudinem inter tres personas ab excellencia trinitatis predicta nomina amovit

Glossa xxiii in quo ondit qualiter sit intelligendum illud dom damascem sup in fine pme auctoritatis sue / videlicet quod tres persone dicunt numero quia aliquis dicitur differre numero dupliciter uno ita quod unum non sit aliud, nec aliquid quod sit aliud sic patres et plures dicunt numero sed persone divine non quia licet una persona non sit alia / tamen est aliquid quod est alia / scilicet essencia. Alio modo aliquis differre numero quia in enumeratione distinguitur ita quod unum non est aliud et persone distinguuntur numero quia una non est alia et una non est due etc. Contra secundum Egidium primo talis quod essencia esset vle respectu personarum hec opportet dupliciter aut ut essencia esset genus et persone species / vel quod essencia esset species et persone particularia / et quocumque modo dicatur eadem vle ipse tunc essencia plurificaretur nam plurificato inferiori plurificatur superius sicut dicimus de patre et plato duo homines / de tribus tres / quod in divinis non est. Ergo essencia est unum numero in omnibus personis et nec est genus nec species. Et alio ut dicit doctor subtilis quod talia vlia sicut species et genus sunt insistencia et dependencia / et inherere et depende a deo sunt omnio aliena. Et ponit Egidius unam divisionem quod vle est ante rem / in re / et post rem / vle ante rem est vle in causa / et ita deus potest dici ante rem / in re / et post rem / sicut sunt vlia dia vle / vle in re quod est idem quod essencia in rebus / post rem sicut sunt vlia a rebus abstracta. Dubitatur hic circa illa videtur quod essencia et quodlibet nomen essenciale sit vle se quo ... sentibus. Respondetur quod ibi non est nimis apte captum quia debet esse ... non sufficit quod predicetur de pluribus ad acquirendum ... quod aliquid sit vle ... sed requiritur quod plurificetur in illis / ut patet quod sic ... beati Augustini ... non ... quod non divina plurificetur ... aut persone sunt plures / ... distinguuntur ... in divinis est ... talis ... Ex quo sensu dicit personas differre numero

Quod vero autem Johannes dicit / ypostases differre numero / non natura / in eo quod non differre natura ait verissime et sine scrupulo loquitur / quod vero dicit differre numero / cavendum est quo

intelligit diversis modis dicitur aliquid

Quibus modis dicitur differre numero et secundum quem modum possit convenire personis

fere numero

Dicitur enim aliqua differre numero quod ita dicuntur ut hoc non sit illud nec aliquid quod illud est, vel quod in ipso est, qualiter differunt Socrates et plato et hiis similia apud philosophos dicuntur individua et particularia, iuxta quem modum non possunt dici tres persone differre numero.

Dicuntur quoque differre numero que in eminentia sui comparatione, non sibi adiunguntur sed a se invicem distinguuntur, ut cum de aliquibus rebus loquentes dicimus una, due, tres, et secundum hunc modum forte dixit Johannes ypostases i. personas differre numero. possumus enim dicere, pater est unus, et pater et filius sunt duo, et pater et filius et spiritus sanctus sunt tres, et item haec persona est una, hec et illa sunt due

Hec et illa et alia sunt tres coniunctim
tamen tres ille persone proprietatibus tamen distinguntur
dicuntur de quarum distinctione secundum proprietates in
sequenti tractabitur nunc vero ad inceptum re-
deamus quod dicta sunt repetentes sunt sepius
recitando familiaris innotescant

Capitulum xiiij in quo magister revertitur ad probandum unam quam supra posita videlicet quod persone divine sunt omnes equales magnitudine et hoc probat per Augustinum qui dicit divine sunt omnes equales magnitudine et hoc probat per Augustinum ... quod in divinis magnum dicitur non aliud est magnum quam quod vere est sed una persona non magis vere est quam alia nec due vel tres magis vere sunt quam una ergo tres non sunt maiores quam una nec una quam alia non est equidem quam una ergo tres non sunt maiores quam una nec una quam alia ibi vult quod in divinis non est aliud esse patris ad filium vel sic verum est ibi esse purum sine admixtione omnis defectibilitatis et cum quo verum et idem non est ... magis nec minus patet quod ibi verum non est magis alio. Sed dubitatur quare aliqui alia a deo sunt eterna ... esse eternitas ... quod aliqui dicunt alia a deo sunt eterna ... sed simpliciter et absolute etiam participative ... principale aliquas ... eternitas sed nec equalitas potest absolute deo et eternitas. Notat B. tho. sicut equalitas in divinis est perfectio quedam quod extendi nisi virtutis vel secundum virtutem virtus autem secundum philosophum est perfectio quedam quod ... quodlibet perfectum dicitur cum attingit finem sibi possibile et ultimum ... et quod ... habet virtutem ... attingit pertingere ad ultimam perfectionem primo in operationibus illud enim habet virtutem ad operandum quod attingit perfectam operationem et completam quod primo ... quod dicit virtus est que bonum perficit et opus eius bonum reddit. Secundo ... esse ... perfectus in primo de celo quod aliquid habet virtutem ut perfecte ... sit. Tertio secundum plenitudinem perfectionis secundum quod aliquid eius attingit ultimum nature sue ... virtus ... perfecta dicitur quia complete attingit ... sua ... ergo in divinis ... attenditur secundum operationem eius ... operative ... omnipotentia dei ... ad esse erit eternitas ... ad complementum erit magnitudo quod hec enim probat equalitatem in magnitudine ... plenitudo nature patris est in filio ... quod ... in hiis que non mole sunt idem est magis esse quod ... melius in omnibus ergo est equalitas quod sicut omnipotentia sua omnes per virtutes et potestas ... ita per virtutem eternitatis omnes durationes ... et finit et per ... magnitudinis omnia continet et implet. Sed tho. Quod una persona non est maior alia nec tres simul quam una et hoc ostendit auctoritatem

Sciendum igitur est tantam equalitatem esse in trinitate ut ait Augustinus in libro viii de trinitate ut non solum pater non sit maior quam filius sed nec pater et filius simul maius aliquid sint quam spiritus sanctus aut quelibet persona minus aliquid sit quam ipsa trinitas. Quod autem ita sit aliquo si potest fieri demonstrandum est. Quo circa ergo ipse creator adiuvat attendamus. Inquit Augustinus in eodem quomodo in hac trinitate due vel tres persone non sunt maius aliquid quam una earum. Sub alia ratione utitur ad ostendendum quod ita sit.

Quod ibi magnum dicitur aliud magnum non est quam eo quo verum est, quia ibi magnitudo ipsa veritas est et veritas essentia. Non ergo ibi maius est quod verius non est. Non autem verius est pater et filius simul quam pater solus vel filius. Non igitur maius aliquid utrumque simul quam singulus eorum. Et quia eque verum est etiam

Frater [illegible]: Non habent plus de veritate pater et filius et spiritus sanctus quam singuli eorum [illegible] et ideo non habent plus de magnitudine quia ibi est maius esse quod verius esse.

spus scus, ideo pr et filius simul non sunt aliquid
maius quam ipse, quia nec verius sunt. Ita et essentia
unitatis hoc est vim esse quod est esse et hoc est
esse quod est magnum esse hoc est ergo ma-
gnum esse quod est vim esse. quod igitur ibi
[illegible] vim est et quam magnum est. quod ergo ibi
plus unitatis non habet, non est plus magis.
plus autem unitatis non habet quia verius non
est non est autem verius una persona quam alia
vel due quam una vel tres simul quam singula.
nec ergo plus unitatis habet una quam alia vel due quam una
vel tres simul quam singula. Sic ergo et ipsa
trinitas non est maius aliquid quam unaquaeque
ibi persona, sed tantum magnum quam singula. non enim
ibi maior est quam verior non est ubi ipsa unitas
est magnitudo. Certe modo conveniens et ratione
catholica consonum est quod indifferens sit ma-
gnitudo trium personarum quia nec una maior

Repetit illud quod ait quod non sunt aliquid aliud [illegible] nominis [illegible] et filius [illegible]

aliud [illegible] legendo ut stat in textu ipse magis [illegible]

est alia, nec due quam una, nec tres simul

maius aliquid quam singula

Cap. xx. et ultimum huius distinctionis in quo ostendit quod licet deus sit trinus non tamen debet dici triplex quia ubi summa est unitas ibi nulla debet poni triplicitas, sed in deo est summa unitas igitur etc. Et hanc conclusionem declarat etiam magister per beatum Augustinum vi de trinitate. [illegible] ibi tres excedunt duos et duo unum, sed talis excessus non est in divinis. Et non quod [illegible] huius conclusionis est [illegible] triplicitas est [illegible] quedam [illegible] pluralitas que est species inequalitatis, et ideo ubi est triplicitas ibi oportet esse inequalitas [illegible]. Hic ita [illegible]. Dubitatur an deus possit dici triplex et videtur quod sic [illegible] sapientie [illegible] spiritus sapientie multiplex. Item [illegible] in una [illegible] dicit triplex igitur etc. Respondetur quod distinctio personalis [illegible] per additionem trinitatis [illegible] ad hoc nomen deus nisi per hoc nomen trinus quod nomen personalis [illegible] est ut [illegible] pluralitas personarum cum unitate essentie. Sed quia hoc [illegible] triplex dicit distinctionem simpliciter secundum formam ideo non potest dici triplex. Ad argumentum dicendum quod spiritus dicitur multiplex [illegible] quia [illegible] est causa [illegible] multorum effectuum. Ad [illegible] dicendum quod hoc est [illegible] alias et alias partes [illegible] totum quod in deo non est. Unde

deus non est dicendus triplex, sed trinus

Propterea cum deus trinus dicatur, non tamen debet dici triplex, ubi enim non est triplicitas

ubi summa est unitas et indifferens equalitas. Unde Aug. in vi. li. de tri. ait:

Non quoniam deus trinitas est, ideo triplex putandus est; Alioquin minor esset pater solus

vel solus filius quam simul pater et filius.

Cum itaque tantum est pater solus vel solus

filius vel solus spiritus sanctus quantum simul

[Marginal and interlinear glosses: Aug. libro viii de trinitate c. i [illegible]; ca. 21; c. vii; ca. 22; idem in eodem c. viii; Franciscus Maronis [illegible]; further notes illegible]

pr et filius et spus sancus nullus triplex di-
[illegible]
cendus e deus, no enim pr cu filio et spi-
[illegible]
tu sancto maior deus e q singli eorum quia
[illegible]
no e quo crescat illa perfectio perfectus e aute
pr et filius et spus sanctus et perfectus deus
[illegible]
singulus eorum et ideo trinitas potius q triplex
[illegible]
plus dici debet

Hic ondit q deus magna in rebus corporalibus et diuinis personis quo ad istud dictum sup^a et intelligit hic dictum augustini de rebus corporeis quarum quelibet est corpus et hic accipit ignem in ferro et luce in aere quia ignis cum ferro non est maius q ignis per se, sic enim ignis in ferro non est corpus sed q[illegible] et plus lux in aere non e corpus sed qualitas corporis et ideo intelligitur ulterius ut d^t. [illegible] plus sunt due q una non quo ad latitudinem distinctionis [illegible] magnitudinis uel extreme capacitatis [illegible] corpus glorificatum cum non glorificato non e plus q solum glorificatum quia [illegible] non occupat locum. Sed est intelligendum quantum ad unitate consistentie uel essentie quia de [illegible] consistentie seu essentie plus e in duabus rebus q in una. Quia non est ita in rebus corporeis ut in trinitate

In rebus corporeis non tantum est una quantum
[illegible]
tres simul et plus sunt due q una res.
In trinitate uero summa tantum est una persona
quantum tres simul et tantum sunt due quantum
[illegible]
una sed in se infinite sunt quia non est finis
magnitudinis eorum [illegible] per hoc aperit quod sup^a
[illegible]
diximus scilicet quod et singula sunt in singulis

et singula in omnibus et omnia in omnibus et
unum in omnibus est et unum omnia. Ecce iam
omnino sufficienter qualiter in trinitate alia persona
aliam non superet magnitudine.

Utrum tres divine persone sibi mutuo sint coequales.

Et videtur quod tres divine persone non sunt equales ergo nec coequales. Consequentia tenet cum suis et antecedens patet quia si essent equales aut tunc equalitas consistat in hiis tribus scilicet eternitate magnitudine et potentia, similiter essent tres persone eterne, tres magne, tres potentes, quod est manifeste falsum. Secundo sic in divinis non est quantitas ergo nec equalitas. Consequentia cum equale vel inequale sit proprium quantitatis ut dicitur in predicamentis, antecedens probatur ab Augustino qui dicit quod deus est magnus sine qualitate. Tertio sic ubi est equalitas ibi quedam [illegible] ubi autem est [illegible] ibi est mensura et per consequens finitas sed nullum istorum potest esse in deo. Quarto sic ubi est equalitas ibi etiam est diversitas quia nichil dicitur sibi ipsi equale sed in divinis nulla est diversitas immo est simplicissima unitas. Ergo. Oppositum est Athanasius et habetur etiam in symbolo ubi dicit: sed tote tres persone coeterne sibi sunt et coequales. Circa istam questionem notandum primo quod sicut patet ex [illegible] equalitas fundatur super unum in quantitate et hoc quod esse unum modo, similitudo super unum in qualitate. Et non oportet [illegible] esse in uno sed sufficit quod esse per equalitas fundatur super unum in quantitate et non sufficit simpliciter quod sit unum per quia alias omnes linee recte essent equales sed requiritur quod quantitas habeatur in eis que comparantur in illa quantitate non in maius et minus. Secundo advertendum quod quia equalitas fundatur super quantitatem, quod duplex est quantitas, quedam molis [illegible] coequalis, alia perfectionis et virtutis. Tertio notandum quod quia equalitas importat privationem [illegible] et [illegible] quod [illegible] potest dici una res maior alia, aut enim res potest comparari ad suam originem vel [illegible] secundum una est maior alia quia eius origo est prior, et secundum hanc comparationem dicuntur antiquiores maiores, vel potest res comparari in maioritate in se sicut excedit aliam sine tali [illegible] in extensione vel secundum [illegible] in virtute [illegible] propria [illegible] dicuntur maius quod est maioris valoris. Tertio potest comparari res [illegible] sui effectus [illegible] dicitur maior que est potentior et ad istos modos potest [illegible] reduci omnes modi maioritatis et minoritatis. Sit conclusio quod nulla divinarum personarum est maior vel minor alia tanto magis [illegible] sunt coeterne ergo consequentia tenet et antecedens patet ex supradictis. Secunda quod nulla divinarum personarum est [illegible] alia tanto magis vel minus [illegible] quia nulla est maioris valoris extensive vel intensive ergo consequentia tenet ex terminis et antecedens patet quia tunc aliqua illarum non esset deus. Tertia quod nulla divinarum personarum est maior alia tanto magis [illegible] quia nulla potest maiorem effectum producere quam alia ergo quod

3º q̄ tribus et etiam patet quia tunc aliquid non esset omnipotens. Et personis nec deus. Ex illis sequitur quarta quod nullo modo una persona est maior alia, patet quia omnis modus maioritatis et minoritatis est reductus ad aliquem illorum modorum et nullo illorum est una maior alia, ut dicunt precedentes; ergo etc.

4º Quinta est quod in divinis non est quantitas sive magnitudo eadem magnitudine sive quantitate primo, scilicet per quantitatem molis corporis, patet quia alias deus non esset simplex et esset compositus ex partibus. Ex illa sequitur quod in divinis non est equalitas que fundatur super quantitatem molis.

6º Sexta in divinis est quantitas sive magnitudo 2º, scilicet virtutis et perfectionis, illa patet quia ibi est perfectio summa, omnes alias excedens, ergo etc. Ex illa sequitur quod in divinis personis est summa equalitas que fundatur super quantitatem sic capta ut dictum est. 2º sequitur quod divine persone sunt sibi mutuo coequales, probatur quia due res quarum una quantitas equatur participatur a pluribus ibi est eadem participatio coequalitas sed sic est in divinis etc., quantum de se et etiam patet ex tribus precedentibus, quia in divinis est quantitas sive magnitudo perfectionis in omnibus personis et non est maior vel minor in una quam in alia ut patet ex omnibus precedentibus, ergo etc. Ex illis patet quod hoc est verum. Sed contra ad formam nec est magis proprie quam alias termino scilicet coequales etc. sicut similes. Respondetur ad argumentum quod tales non important mutuam relationem in proprio sed in opposito, sicut coetherni etc. important relationem et ideo non proprie capitur correlative et transfertur ad personas et proprie dicuntur. Que tamen proprie termini tales exponuntur adiective et non substantive proprie omnes concedunt quod essent coequales etc. ad illud sensum quod essent tres persone coequales et tres persone equales. Sed contra patet per rationem et sententiam.

Sed contra nec est quantum sufficiat quod sint eadem non quantum magis et minus participata quantitas, quod non habet locum in divinis, ille patet ad quantitas. Quantitas enim est actus non quantitandi qui non habet locum in divinis. Ille patet ad conclusionem quod hoc non est verum in quantitate dicta quod quantum illud sunt equalia illa sunt quantitates dimensionis quantitas. Hoc autem non est in divinis.

Nunc vero restat

Ista est distinctio .xx. que continuatur ad precedentia sic: postquam magister superius ostendit personas divinas esse equales in eternitate et hoc in xix distinctione et etiam et eas esse equales in magnitudine et hoc in xix distinctione, hic ostendit eas esse equales in potestate seu in potentia quia hiis tribus modis potest ab adversariis intelligi inequales. Et dividitur in iii capitula. In primo capitulo vult ostendere quod una persona divina non est potentior alia, et sunt plures sunt maioris potentie quam una, et hoc probat per Augustinum qui contra asserunt et probat rationibus et auctoritatibus quam maxime. Ad 2m forma pater quia si filius non habet potentiam quam pater tunc non omnia que habet pater esset sua, quod est falsum et contra illud Io. xvi. Omnia que habet pater mea sunt. Et dicit lira non enim pater quod accepit non vult vel vide in glosa textu. Secundo dicit pater de causa omnipotentia componitur ex omni et potente. Omne autem hic est signum distributivum pro omnibus que posse potentie est non pro illis que posse impotentie est, quia non sequitur deus est omnipotens ergo potest peccare potest dormire etc. Et in omnibus talibus actibus quemcumque pater potest et filius potest et spiritus sanctus potest et quilibet eorum omnipotens dicitur est. Notat hic quod omnipotentia attendit respectu illorum actuum qui sunt essentiales absoluti sicut est intelligere etc. et etiam respectu actuum qui sunt essentiales respectivi sicut est creare. Sed non attenditur respectu actuum qui sunt notionales, quia isti actus designant proprietates relativas personales.

qui actus quibus sunt potentie in persona agente, utrum sunt potentie in alia persona sed potentie sicut esse patrem est potentie in patre, sed esse patrem non est potentie in filio et sequeretur mutabilitas ab una specie in aliam, sicut quibus creatura posset facere et deus non, tamen non potest concludi quod creatura posset aliquid quod deus non posset. Sed unde est hoc dicat ipse cum dicit pater supposito comprehendit ibi potentiam generandi quia generare in pre[cise]... est principium actuum generationis et ... personalis. Sed cum dicit filius est suppositum non comprehendit ibi actum generandi, ... in filio est potentia ... generans et ideo filius non potest generare ... sub opposita dispositione ad generationem faciendam. Exemplum ponit de quo cum ... sursum et ... deorsum ... potentia descendendi ... ostendit quod alia non excellit aliam potentia.

ostensum quod alia personarum aliam non superat magnitudine nunc ostendit quod alia non excellit aliam potentia

Nunc ostendere restat quod alia persona aliam non excellat potentia, ut sicut una et indifferens est magnitudo trium ita una et indifferens monstretur potentia trium. Sciendum est igitur quia non est potentior pater filio, nec filius vel pater spiritu sancto, nec maiorem potentiam habent duo vel tres simul quam singulus eorum. quia nec plus potest pater simul et filius quam solus spiritus sanctus, nec hii tres simul plus possunt quam singuli eorum. Et omnipotentia quam habent

pr(?) et filius accipit nascendo et spiritus sanctus procedendo quod Augustinus racionibus et auctoritatibus probabiliter astruit in libro contra maximinum qui dicebat patrem potenciorem ac meliorem filio. Quod non minus pater filius quam pater.

Nichil minus pater minus habet ille cui dicit omnia que habet pater mea sunt. Nam si minus habet in potestate aliquid quam pater non sunt eius omnia que habet pater. Sed eius sunt omnia que habet pater. Sed potestatem igitur et potestate equalis pater equalis ergo est patri non enim pater qui accipit inequalis esse ei qui dedit.

Item [illegible] in quo magister concludit una[illegible] ... quod habet pater habet et filius ... potenciam pater filius sed non tantam. Sed contra hoc arguit Augustinus ... potens genuit potentem sed non ... ergo pater habet omnipotenciam quam non habet filius ... omnia que habet pater mea sunt ... filius quam solus spiritus sanctus ... filius et non filius pater ... [illegible]

Hic ponit falsam tradicionem heretici

Tu autem, heretice, de potentia sapis, quod potens sit filius, sed potentior pater, ut secundum doctrinam vestram potens potentem potuit gignere, et non omnipotens omnipotentem. Habet ergo pater omnipotentiam, quam non habet filius. Et si hoc est, falsum est quod ait filius: Omnia que habet pater mea sunt.

Causa 3a in qua magister concludit aliam responsionem que talis est. Licet filius habeat omnia que pater, tamen in hoc ipso filio pater potencior ostenditur, quia ipse hoc habet a nullo et filius hoc habet a patre. Sed ad hanc responsionem repellendam venit Augustinus et vult quod hoc verum est quod pater dedit potestatem filio gignendo vel quod concesserit sibi vel non ... sicut pater est omnipotens, ita et filius. Si non, ergo non omnia que pater habet et filius ... Augustini omnia que habet pater mea sunt, sed omnipotens habet pater, ergo omnipotens est filius, et fallacia ... Sicut et illa ... potentiam habet pater tantam habet filius ... pater habet potentiam ut generet ... Hoc verum fatebatur hereticus ex quo progrediebatur ad falsa

Sed magis pater a nemine potentiam accepit, filius autem a patre. Fatemur et nos filium accepisse potentiam ab illo de quo natus est potens; patri vero potentiam nullus dedit, quia nullus eum genuit. Gignendo enim pater dedit

potētiā filio / sic oīa que h3 ī sbā sua gignē

do dedit ei quē genuit ð sbā sua

Ratio augustini q̄ arguit hereticum

Sed quil'z vtz tātā gtā ipi z potētiā pr

filio dedit tam mīoz / si tātā · nō solū

potētē s3 etiā oīpotētē genuisse · oīpotētē

intelligi / si vo mīoz / quō oīa q̄ pat

habet filij sūt / si pris oīpotētia filij nō z

pro omīa paul' dubio / que habet pr

filij sūt / at oīa filij sūt / oīpotētia go

pris et filij z / nō z go pr potētē filio

Glosa · iiij · in quo pbat filiū esse equalē pri p aliā rōnē ducētē ad impole et est etiā Augustini. Quia si pr genuit filiū minorē se ptate / aut potuit eū gignē sibi equalē et noluit / aut voluit sed nō potuit. Si potuit z nō voluit tūc fuit inuidus / si autē voluit z nō potuit tūc nō fuit oīpotēs / sed quodlibet istorū est impole go impole ē filiū nō esse equalē pri in ptate. Questio dt · b · v · inuidia artificis pducētis nō attendit in pductōe rei inequalis vel mīus bone / nisi ibi vbi res de sui nā exigit tale esse / sicut etiā fit in gnacōe filij a pre / filius de sui nā exigit tale esse quale habet pr / et aliās nō z in pfectā inuitacōe genuisset eū / sed ita nō ē d' artificialibus exigūe / vel etiā de illis q̄ equiuoca gnacōe gnant, et nā eorū nō exigit amplius / Aliter probat filiū eq̄lem patri

Item aliomō pbat filiū equalē pri / q̄ Augustinus libro 3° contra Maximinū ita dicēs / Tu dicis q̄ pr genuit filiū minorē seipo / in quo et pri

|| que h3 pr ||

Ista 2ª rō seu pbacō supra pcedit per deductionē ad impole. Quia si nō genuit equalē, aut potuit et noluit, et ita inuidus fuit, aut voluit et nō potuit et ita impotens fuit.

sicut mulus genitus ex equo et equa q̄ degenerat

derogas qui si filium unicum minorem genuit aut non potuit aut non voluit gignere equalem. Si autem dicas quod non voluit eum invidum esse dixisti. Si autem non potuit ubi est omnipotencia dei patris prorsus. Ad hunc articulum res colligitur ut deus pater equalem sibi gignere filium aut non potuit aut noluit. Si non potuit infirmus si noluit invidus invenitur. Sed utrumque hoc falsum est. Propterea igitur filius verus equalis est. Genuit ergo pater sibi equalem filium et ab utroque procedit utrique equalis spiritus sanctus. Si enim formam suam ut ait Augustinus contra Maximinum pater in unico filio plenam gignere potuit nec tamen plenam genuit sed minorem cogimini patrem invidum dicere. Plenum ergo deum et equalem sibi genuit filium

Aliam quod in quo confirmat idem per simile scilicet forma in generatione humana / pater certe homo generat filium equalem propter perfectionem / homo si posset perfectiorem generare se illum generaret / ergo et deus non posset maiorem se generare quia nichil potest esse maius deo / et non posset sibi generare equalem / alias non esset omnipotens / sequitur quod equalem sibi generavit vel si noluit invidus esset / Sed videtur hoc argumentum Augustinum non valere homo [illegible] habet vel potest habere hominem equalem sibi quod et deus [illegible] de sua nobilitate habet [illegible] quod nullus potest esse equalis sibi [illegible] Argumentum non valet si equalitas deitatis ponit duplicitatem in natura. Sed supposito quod deus et homo generet filium equalem sibi tunc deitatis sequitur si homo equalem genuit quod deus [illegible] / licet enim equalis [illegible] in natura est impossibile [illegible] quod de deo deficere non potest. **Simile ostendit quod non maiorem pater filium genuit**

Hoc autem per similitudinem humanam ita esse demonstrat inquiens / homo pater si potuisset equalem filium genuisset. Quis ergo audeat dicere quod hoc omnipotens non potuit / [illegible] ex qua si posset homo / maiorem / meliorem quam seipso gigneret filium / sed maius vel melius deo quicquam esse non potest / deus ergo tunc non equalem ut ais genuit filium / sciui nec animi vere necessarii fuerunt per quos adimpleretur equalitas / nec omnipotentia defuit / an forte noluit / quod quod absit invidit. Sed non invidit / equalem igitur genuit / Credendum ergo filium ei esse equalem.

Augustinus libro iii contra Maximinum arrianorum episcopum c. xv [illegible] equalitatem patris et filii [illegible] et homo si posset filium [illegible] [illegible]

Augustinus libro [illegible] c. xxiii [illegible]

Maximini ... b[eati] aug[ustini] ... veritate quod ... sit equalis pater ... genuit ... filium

Item septimo in quo excludit cavillationem heretici prius tactam qua hereticus dicit quod ergo pater maior est filio quia a nullo est, et filius a patre. Respondet quod ideo pater non est maior filio quia a nullo et filius a patre est, quia ex hoc bene ostenditur ordo nature, non quo alter sit prior vel maior altero, sed quo alter est ex altero, et quia equalitas et inequalitas attenditur secundum quantitatem, non secundum relationem. Ex hoc quod filius dicitur esse a patre non designatur nisi relatio originis, quia ex hoc non ... unde inequalitas patris ad filium. Unde textus dicit: equalitas autem qualis aut quantus sit. Sed contra videtur quod hoc sit falsum, quia unitas qualitatis non causat equalitatem sed similitudinem secundum philosophum quinto metaphysice et in predicamentis. Dicendum quod in divinis non ... attenditur equalitas nisi secundum quantitatem virtutis. Hec autem equalitas in qualitate fundatur ... et ideo dicitur secundum qualitatem equalitas attenditur ... Dubitatur circa illa ... utrum pater sit causa filii ... utrum in divinis sit ordo ... causa ... a quo et post quod est aliud ... alius ... causa a quo est alius ... non est ordo ... et illos damascenus dicit quod pater est causa filii et non ... ordo ... sed ... ibi non est ordo sed ... unus est quod unum est post alterum, sicut ibi est ordo ... aliter alius ordo est unum quam ... alterum ...

Relatio originis

Heretica ponit ut destruat

Sed forte dices: Ergo maior est pater filio, quia de nullo genitus genuit tamen equalem. Ad quod cito respondebo: immo ideo non est pater maior filio, quia equalem genuit. Originis enim ista questio est: quis de quo sit; equalitatis autem: qualis aut quantus sit. Sed est dicte ad originem pertinet questio qua queritur quis de quo sit; ad equalitatem vero illa qua queritur qualis aut quantus sit.

Aug[ustinus] libro tercio contra Maximinum ... : Deus pater non de alio deo deus est; deus autem filius de patre deo deus est, sed tamen iste de nullo et ... quamvis pater non de alio bono bonus sit, filius vero de patre bonus est, sed tamen bonus ... de illo quod bonus iste de nullo ...

... dicit ... non ... questio ... qualis ...

Non quo alter prior esset altero, sed ordine antecessionis pro uno dicitur prius, alius posterius, et hoc sive duratione sive naturali cognitione, cum sit ibi omnimoda simultas, sed quo alter est ex altero

Sed ordo naturae / ut dicit Bo[naventura] vel ordo in istis personis dicit duas emanationes et antecessionem [illegible] ... ut dicat pater ... [illegible]

Nec cum dicitur a patre genitus, ostenditur equalitas [?] sed ordo naturae, non quo alter prior esset altero, sed quo alter esset ex altero. Non ergo secundum hoc quod pater genuit et filius genitus est vel spiritus sanctus ab utroque procedit, equalitas vel inequalitas ibi existit, quia non secundum hoc alia persona alii equalis et inequalis dicitur. Sed est equalitas trinitatis et una eademque summa quantitas, sicut potius demonstrata est in superioribus, qualiter scilicet aliqua trium personarum quamlibet aliam nec eternitate vel magnitudine nec potentia excellat.

Non quia ordo dispositionis in loco [illegible] ... [illegible]

Utrum solus pater sit vere omnipotens. Et sic solus pater habet potentiam activam ad omnem actum competentem et possibilem; ergo [illegible] ... quia pater potest in omnem actum in quem potest et filius et spiritus sanctus, et non econverso; ergo [illegible] ... ex prima parte de se; prima patet de potentia generandi. [illegible] potentia includeret tam actus absolutos quam respectivos [illegible] est quia includeret solum absolutos, sed potentia patris est [illegible] filii et spiritus sancti, quia illi non habent potentiam competentem ad omnia [illegible] sed tamen pater; ergo etc. [illegible] sicut filio deesset potentia creandi, et similiter spiritui sancto nullus [illegible] pater ergo [illegible] potentia similiter non essent omnipotentes [illegible] potentia generandi

filiud est maior vel saltem equalis potentie creandi et tamen nec etiam ego [illegible] pr
pr est vere omnipotens nichil aliud a pre est omnipotens ergo solus pr est omnipotens
consequentia tenet per opponentes et antecedens probatur vtraque parte est verum. sed oppositum est fides catholica
dicens omnipotens pr omnipotens filius omnipotens spiritus sanctus. Sunt aduertendum quod argumenta
iste sed duas tangunt difficultates. Prima est utrum potentia generandi cadit sub omnipo-
tentia / 2a est utrum dictio exclusiua possit addi termino diuino quod maneat pro-
positio vera. Circa primum notandum quod licet de potentia generandi sint opiniones diuerse / ut patuit circa
quantitatem et quidditatem distinctionis / dimissis tamen eis circa illa dicetur breuiter
notandum quod duplex est potentia / quedam actiua et illa attendit(ur) respectu effectus exterioris. Alia
passiua que est subiectum mutationis / tertia entitatiua sicut homines esse rudi(bi)le
vel asinum. Tunc sit prima quod ista potentia generandi in diuinis non est potentia passiua
illa patet eo quod talis sit imperfectionis que in diuinis locum non habet. Secunda ergo potentia
generandi in diuinis non est nisi pr potens generare per illa que non est essentia ut pa-
tuit distinctione quinta ergo. Tertia ergo potentia generandi non cadit sub potentia actiua. Prima potentia actiua
non est actiua per comparationem ad esse illius cuius est potentia actiua / cum illa est tamen
in actu sed posse generare non est aliud nisi posse esse patrem / eo quod patrem esse est
generare et esse patrem / ergo posse generare non potest dici potentia actiua. Quarta ergo posse
generare vel potentia generandi est potentia entitatiua / patet quia nec est actiua nec passiua
ergo consequentia tenet ergo notandum quod videtur generare omnes potentias includere et antecedens probatur
per singulas partes. Quinta ergo omnipotentia dei est potentia actiua / probatur quia non passiua nec
entitatiua / ergo consequentia tenet ut prius in prima et antecedens probatur per primam partem notandum est quod 2a patet quia
aliter deus possit esse omnia / ergo illud sequitur quod potentia generandi non cadit sub omnipo-
tentia probatur eo quod omnipotentia sit potentia actiua respectu cuiuscumque effectus / potentia vero generandi non /
Secundo sequitur quod non posse generare non est imperfectionis probatur quia non est aliud nisi
ipsum non posse esse patrem sed hoc non est imperfectionis sicut filium non posse esse
asinum etc. Circa 2m notandum quod dictio exclusiua sicut ly solus pr duplex capi-
tur uno modo kathegorematice / et ut sic tamen est idem quod solitarius / alio modo sincategorematice et est signum exclu-
siuum / et sic duplex ponitur in propositione vel a parte subiecti vel a parte predicati. Secundo notandum quod quia
ly solus dicat negationem associatam cuilibet duplex alio inclusiue / sed quod sic
eo inclusio essentialiter vel accidentaliter non oportet excludi sicut eo dico tamen hec non
excludit vicissim alia / vel eo dico sola domus est non excluduntur partes materiales
inconsistentes / et sic est verum eo illo verbo est licet eo aliis adiectis aliter sit sed
per dicendum sola domus est alba non oportet quod includantur partes nisi sit sequitur
ergo pars est alba / 3o quod de virtute sermonis in quibus ponitur dictiones exclu-
siue possumus loqui dupliciter / vel secundum proprietatem sermonis vel secundum benignitatem exponendi dicta
doctorum et scripture. Tunc sit prima quod illius articuli ista / capiendo ly solus kathegorematice
ly solus non potest addi alicui termino in diuinis / siue a parte subiecti siue a parte predicati /
quod fiat essentialiter vera / probatur quia ut pr ly solus significat in diuinis esse solitarium / quod est
impossibile ergo et sic ergo omnes iste sunt false / solus deus est deus / et solus pr est deus
etc. quia sequitur quod deus sit solitarius et quod non sint plures persone. Secunda est capiendo ly
solus sincategorematice et loquendo secundum proprietatem sermonis ly solus / a parte subiecti quod partem potest addi

ad o[illegible]

1 9o
2 9o
3 9o
4 9o
5 9o

[illegible]
[illegible]

hic patet ad [illegible]
21

1 9o
2 9o

trinitas divina faciendo personarum affirmationem veram tamen nequaquam trinitatem concedamus quam propositionem
Preterea istud signum pater addit ut in hac propositione: pater est deus, et filius est deus, ambe propositiones
sunt simul vere, ergo questio tenet, et antecedens patet faciliter intuenti, illa enim est vera: solus
deus est deus, quia hec duas propositiones: solus deus est deus et nullus alius a deo est deus, et
ille ambe sunt vere. Similiter illa: solus deus est pater et solus pater est pater. Si autem potest
a parte predicati licet sint propositiones que nunquam sunt in aliqua significatione sed dicitur: trinitas
est unus solus verus deus, quia constat quod trinitas est unus verus deus et non est alius
ab illo qui est unus verus solus deus. Sed consideranda est de benignitate expositionis
doctorum et scripture aliter est in multis dictis, quia ad significandum dicta doctorum non
oportet propter attendere conclusionem rei principalis predicati, sed rei forme sermonis, vel similiter
implicationis. Licet pater significat ista: solus pater est deus vel solus pater est trinitas quoniam
sunt omnes persone tres simul sub hoc sensu: solus pater est deus qui est pater et non alius
ab eo in divinis est pater in divinis, vel est trinitas et cetera, et tamen hunc modum loquendi
diligenter evita primum 2um quod dicitur, secundum dicta conclusio non concludit corporum sed
a principale predicati sed a principale forme sermonis vel similiter implicationis.
Et per hoc ad rationes ad primam ratio antecedentem primo potest antecedentis et vera et tamen in aliquibus
terminis. Ad pro patet quod ponere quod pro quanto non est pro antecedentia et quo male consequitur.
Similiter patet ad 2am et 3am quod hic procedunt si talis pro esset pro antecedentia. Ad ultimum
patet per dicta in ultimo capitulo quod sed quo ad absolutum et non debet opponi per aliud
per alius et tunc 2a propositionis est falsa, 1a vera, nullus alius a patre est omnipotens.

Hic oritur questio

Distinctio xxi. Duplex magister ostendit equalitatem personarum divinarum et quod in illa
materia vere sunt termini et propositionibus conclusionis ut supra distinctione xxi capitulo primo
dicens quod solus pater vel solus filius habet tantam potentiam et magis sicut omnes
tres. Ideo de vitetur istorum conclusionem magister nunc tractando gerit de terminis exclusivis et
divinis in v capitula, in primo capitulo magister post diligenter in utroque sermone gerit sane intelli
gendum sit sic cum dicitur: solus pater, solus filius, cum nunquam pater sit sine filio, nec quod
nec pater est solus, nec filius, nec spiritus sanctus, sed iste tres persone sunt inseparabiles
sindet diligenter cum dicitur: solus pater vel solus filius non excluditur una persona
divina ab alia, sed proprietas relativa per hoc denotatur, ita convenire uni quod non
alteri. Unde sensus huius: solus pater, iste est ille qui ita est pater quod nec filius
nec spiritus sanctus, ita et ista: solus filius sic intelligitur, ille qui ita est filius quod nulli
alteri persone convenit filiatio divina. Sic puto non de personis sed proprietatibus dicit. Sed contra
solus tamen 2a quoniam capitulo ultimo Ratisponensis et solus est additum ita per verum
pura ita sunt ceterum et res sua est solitudo sita qui sit tollit consortium et appro
priationem cuiuslibet quod est contra naturam et conditionis cum illo. Sed ... capitulum
dicitur solus iste est in domo, licet alia animalia sit cum eo et dicitur solus religiosus
vadit cum sine socio sui ordinis incedit licet cum multis commitetur cum solus
nullo pater ponitur in divinis exclusio cum terminis similibus quod ibi non est in multis
personis et una persona habet consortium alterius sibi persone equalis et coequalis
et similis sibi aliis fuit. Sed tunc solus non excludit consortium simpliciter
sed ratione alicuius determinati et hec illa propositio: solus deus est, est duplex aut enim

[illegible]

Utrum quid possit dici solus pater vel solus filius vel solus spiritus sanctus cum sint inseparabiles

Hic oritur questio trahens originem ex predictis. Dictum est enim supra quod tantum est solus pater vel solus filius vel solus spiritus sanctus quantum simul illi tres, et quod due vel tres persone simul non sunt maius aliquid quam una sola. Ideo querit Augustinus in vi libro de trinitate quomodo hec sane dici possint, cum nec pater sit solus nec filius nec spiritus sanctus, sed simul et inseparabiliter et filius cum patre et pater cum filio et spiritus sanctus cum utroque. Inseparabiles enim sunt he tres persone. Sed ad hoc ita respondet Augustinus in eodem: Solum patrem dicimus, non quia separatur a filio vel spiritu sancto, sed hoc dicentes significamus quia illi simul cum eo non sunt pater

distinctio

Solus enim pater pater est quod non dicitur quod ipse

sit solus id est sine filio vel spiritu sancto sed per hoc

filius et spiritus sanctus a privitate consortio

excluduntur. Ita et cum dicitur solus filius

filius est vel solus spiritus sanctus spiritus sanctus

est non dividitur filius a patre vel spiritus sanctus

ab utroque sed a consortio filialis proprietatis exclu

duntur pater et spiritus sanctus et a consortio filialis

processibilis proprietatis pater et filius. Cum ergo

dicitur tantum est solus pater quantum simul illi tres

per hoc quod dicitur solus non separatur pater ab aliis. Sed

hic est sensus solus pater id est pater qui ita est

pater quod nec filius nec spiritus sanctus pater est etc.

Similiter intellige cum dicitur solus est filius

vel solus est spiritus sanctus. Solus ergo pater dicitur

ut ait Augustinus in eodem scilicet non nisi ipse ibi

[illegible] est solum inqr̄ [illegible] ad hoc impellit [illegible] solus non tenet exclusive sed [illegible]

pr̄ est et solus filius quia non nisi ipse

ibi filius est et solus spūs sancti quia

non nisi ipse ibi spūs sanctus est.

Circa d. xxi in quo querit de ista questione et querit de illis pronominibus in quibus non [illegible] speciale ponit de nomine personali addendo hoc solus ad ipsa ut [illegible] pater est deus vel ad predicatum ut [illegible] pater est solus deus vel talis ut [illegible] sicut potest credende. Utrum posset dici solus pater est deus / solus filius est deus / solus spūs sanctus est deus / vel pater est solus deus / vel filius est solus deus vel spūs sanctus est solus deus

Post hec querit utrum sicut dicitur solus

pater est pater vel solus filius est filius.

ita possit dici solus pater est deus vel solus

filius est deus. ita et de spū sancto. scilicet ut

pater sit solus deus / et filius sit solus deus

Hic videt et vult dicere quod iste propositiones non sunt credende solus pater est deus pater est solus deus / quia per huiusmodi propositiones alie persone excluduntur a deitate / et quia iste solus deus convenit trinitati / non uni persone tantum et ideo dicit quod vult quod nunquam [illegible] locutionibus [illegible] in locutionibus nisi ubi occurrit sermo auctoritatis ut ibi Johannis xvii. Hec est autem vita eterna / ut cognoscant te solum verum deum. Et hoc probat per augustinum de trinitate ubi dicit quod trinitas ipsa vocatur solus deus / [illegible] pater non debet dici solus deus [illegible] dictio exclusiva adiuncta patri excludit filium [illegible] dicat oppositum [illegible] hoc quia ad unum relativorum sequitur aliud et sic [illegible] dictio addita supposito / excludit omne aliud suppositum [illegible] filius est aliud suppositum a patre et [illegible] suppositorum non tollit [illegible] relationem non videtur [illegible] quare [illegible] non excluderetur per exclusionem adiunctam alteri / nec hoc impedit quod unum sine altero esse non potest [illegible] quia [illegible] sine alteratione esse non potest et [illegible] sola [illegible] excluditur [illegible] in alia [illegible] in creaturis [illegible] in divinis [illegible] quia in creaturis pater et filius non sunt unum in essentia unde ubi filius est / alius a patre aliud a patre / quod non est in divinis [illegible]

[illegible]

In prima parte tractatus attendendum notandum esse quod est actuale et non ... quod est esse subiecti. Cum in divinis autem pluralitas non addit aliquid in re ad esse patris aliquid quam essentie, in quo pater et filius conveniunt. Dicendum ergo dicimus in eatenus: solus pater omnibus modis excluditur filius ... dato quod ... essentie unius in ... ab illo, in quantum est alius a patre ... in esse relationibus superadditur essentie ... in quantum filius aliud est a patre, sed ... quia in divinis ... id est esse ... distinctio relationis ... nichil addit ad essentiam et ergo ibi nullo modo filius potest dici aliud a patre, alius ergo ibi vult exclusio. Et ergo dicitur b. ... tum dicitur solus pater est, vel ibi est exclusio masculine et excluditur filius, vel neutraliter et non excluditur filius, quia ille non est aliud a patre, cum quo essentia divina que est in filio est totum quod est in patre. Hec ergo: solus pater est deus, distinguenda est, scilicet si solus implicat solitudinem circa patrem, falsa est. Si autem solus excludit a forma ... vera est, quia eius est sensus: ille qui est pater, quem nullus alius est pater, est deus. Si autem sit exclusio a predicato ... et est solus ... non cum alio ... hec est adhuc duplex, quia vel excludit masculine aliud, et est falsa, prout ... dicit Augustinus, vel excludit neutraliter, et est vera, quia ... seu aliud.

Ad quod dicimus, quod pater et filius et spiritus sanctus

dicitur et est unus deus, et hec trinitas sit

simul dicitur esse solus deus, sicut solus sapiens,

solus potens. Sed non videtur debere dici a nobis

verbis nostris verbis, nisi ubi sermo auctoritatis

occurrit: solus pater est deus, vel pater est solus

deus. Ita de filio et spiritu sancto dicimus. Augustinus

in libro vi de trinitate ait: Cum ostenderimus quomodo possit di-

ci solus pater vel solus filius, consideranda est

illa sententia qua dicitur non esse solum patrem deum

verum solum, sed patrem et filium et spiritum sanctum esse.

habes quia non solus pater est dicendus esse solus verus deus/ sicut in eodem Si quis intelliget/ pater solus verus sit deus/ quod videbis/ non esse/ nisi forte ita dicas/ esse quidem patrem deum/ sed non esse eum solum deum/ esse autem solum deum/ dicas patrem et filium et spiritum sanctum/ sicut et hic habes/ quod pater non debet dici solus deus.

Iam tamen in quo ponit quorundam intentionem qui dicunt/ quod cum ly solus tenetur cum complexionibus/ tunc hec est neganda/ solus pater est deus/ sed si tenetur a parte predicati/ est vera/ ut est ista/ pater est solus deus. Sed contra hanc expositionem magister adducit dictum augustini quo maxime ubi vult quod tota trinitas debet dici solus deus/ et ideo omnes auctoritates in quibus dicitur de deo/ quod est solus potens beatus et immortalis/ intelligi debet de tota trinitate et non de aliqua singulari persona trinitatis. Circa quod dicitur. Iste dicta est intelligentia et solus/ cum quo enim terminus est additum ideo est ubi additum/ et quia dictio vere compositionis coniungit secundum eum solum/ ideo hec conclusio/ [...] ad solum quod ad [...] pater addi [...] ly solus cum sit nomen privativum consortium/ et ideo solum est dictio exclusiva cuius eius quo consortium potest haberi/ habetur autem consortium cum illo cum aliquid [...]/ et hec est [...] secundum solum ly solus/ est determinatio [...]/ et non [...] quod hec est impossibilis trinitas est solus deus/ quod solus semper tenetur/ et cum tenetur plus [...] tunc superfluit additur termino communicabili vel singulari/ ut si dicatur deus est tamen homo/ superfluit tamen quia predicato exclusiva non potest concludere nisi naturam communicabilem/ ab eo cui adiungitur/ non hoc etiam intelligitur in ipso [...] quod hoc quod dicitur deus est homo/ intelligitur quod non est asinus/ nec equus etc. Et similiter dicatur quod hec est impossibilis/ trinitas est tamen deus/ quia hoc ipso quod est deus/ concluditur quod non potest aliud a deo/ et hoc dicit bo[naventura] ven[erabilis]. Et ideo subdit quod aliter est dicendum/ quia plus [...] additur aliam termino singulari [...]/ et tunc [...] additur [...]/ et si [...] addi [...] [...] stat a parte [...]/ unde sensus est/ non dicitur patrem esse deum solum/ non dicitur solum patrem esse deum. Si autem aliter ponitur/ superflue ponitur/ quia hoc concludit quod [...] [...] dicitur. Si autem addatur termino singulari cum termino universali/ sicut cum unus. Sic tunc [...] et [...]/ quia tunc solus concludit pluralitatem/ et accipitur augustinus cum dicit in maximum/ quod trinitas est unus verus solus deus/ quia tunc per ly solus [...] [...] [...]/ et tunc locutus est contra gentiles qui dicebant trinitatem esse plures deos [...]

[illegible] ita quod non plures esse deos/ et [...] [...] tamen solus/ [...] [...]/ et ita dictio et magis [...] dicitur de trinitate/ quod trinitas sit unus solus deus/ quod de patre/ [...] posset dici de utroque/ quia pater est unus deus/ et nullus [...] [...] dicit esse plures/ si [...] trinitate [...] [...] [...] [...] [...] trinitas est unus solus deus/ [...] [...]/ quod solus/ potest addi ad [...] termino singulari [...] [...] [...] [...] et [...] termino [...] vel termino [...]

Th. b. tho. dicit quod illa locutio trinitas est solus deus est locutio propria magis tamen illius locutionis expressior est ista ...

distinctio

Ad hoc solu(m) in parte scri(ptur)e tamen accipe quida(m) voluerunt in parte p(re)dicati si sic dicitur sol(us) pater est solus deus Sed ex hijs ibi Aug(ustinus) videtur ostendi quod ipse solus deus dici debeat tota trinitas et hec trinitas ut ait Augustinus contra Maximinum intelligit(ur) cum apostolus dicit beatus et solus potens et ibi soli sapienti deo et ibi invisibili soli deo non enim hec de solo patre accipienda sunt ut contendebat maximinus et alij heretici sed de trinitate sicut illud solus habet immortalitatem quia secundum veritatem fidei ipsa trinitas est unus solus deus beatus potens sapiens invisibilis Unde Augustinus in eodem Cum unus deus sit trinitas hec

s. qua quil utrum p̄r vel x tota triuitas, sed solus deus in predictis auctoritatibus

sit nobis solucio questionis / ut intelligamus

solum deum sapientem / solum potentem / patrem et

filium et spiritum sanctum / qui est unus et solus deus, [et non solum ...]

glosa

Augustinus ad maximinum / non ergo solus pater

nec solus filius / nec solus spiritus sanctus

deus est / sed ipsa trinitas unus solus deus est

Tamen quoniam in quo querit de tercia questione quo trinitas dicatur solus deus / tamen sciendum quod habeat gloria angelorum et sanctorum / Et tunc rendet magister quod augustinus et ut ... unde dicitur solus deus / quia nulli alteri convenit deitas / quia sed quia tamen trinitate ... non ... Dubitatur an dictiones exclusive ... possunt addi terminis divinis ... alius a patre est deus / ut filius ... solus pater deus / quia alius a patre est deus / ut filius ... non ... est deus / Item ista nullus est vera / solus pater est pater / quia pater non potest esse solus ... pater non potest esse solus pater / oppositum patet in lectura / ubi multe tales conceduntur / et pro ... Circa hoc videnda sunt quatuor dubia que tanguntur per magistrum in lectura / primo de ista / solus pater est deus / tercio de ista an hec sit vera solus pater est pater / secundo de ista / solus pater est deus / quartum de ista trinitas est solus deus ... solus deus est pater / quarto de ista trinitas est solus deus ... in divinis / quia ... quod katholici / nullam solitatem fugiunt / nomen solitatis in divinis / quia ... contra nomine ... communicationis ... vitandum est nomen ... divinitatis / ne tollatur unitas essencie / Item nomen separacionis / ne tollatur simplicitas divine essencie / Item nomen dispulsionis / ne tollatur equalitas ... vitandum ... errorem sabellii / Item nomen solitatis ne tollatur singularitas et solitudo / ne tollatur incommutabilitas divine essencie sed non unici / ne tollatur trinitas personarum / Item nomen ... quia illa dictio ... personarum / secundum sanctum thomam prima parte q. 31 articulo 2 / Item nomen ... sed dicatur solus pater ... secundum sanctum thomam ibidem articulo 3 / sed dicatur ... suppositum ... dictio katheg ... absolute ponit rem significatam / ita aliquod suppositum / ... dicatur solus deus / quia ponit soli ... solus / non potest addi terminis divinis / non enim vera potest dicere / solus deus / quia ponit ... in termino / cui additur / ut solus deus / i. solitarius / per quod tollitur communicatio divina ... aut tenetur sincathegorematice aliquando vere potest addi terminis divinis ut videbitur / sed ita antecolus tenetur sincathegorematice ... super ista distinctione ponit quoque vera ... in articulo tercio / Et ... solus quando tenetur sincathegorematice / non ... in divinis / quia illa vera ... videtur ... soli deo honor et gloria ... ... non ... in divinis / quia illa vera ... soli deo non accipitur pro una persona excludendo alias / sed pro esse ... excludendo personas / Secunda regula solus quando tenetur sincathegorematice / si additur subiecto et sit excludendo personas

in subiecto quando aut subiecto et pro ... aut utrumque ... aut subiecto p. et ... p. ... ut / solus deus est ... solus pater est pater ... ut solus ... ut solus ...

exclusiva dictio aut additur ... divinis

in predicato et ... quarta ... supra ut / deus est solus creator / pater est solus pater / ... est solus ... deus est solus pater

vide

conclusio a forma subiecti / sic hec vis[?] solus pater est deus, i. qui e pr[?] et nullus alius in divinis est pater / est deus et hec vera est secundum ea. Tercia solus addit termino pr vel spiritus sanctus vera est / sed non si ponatur filius / quia tunc est falsa / quoniam primi sed secundum pater si ponatur filius est solus deus / falsum est / quia filius est tamen hec homo deus si terminus personalis ponitur a parte subiecti et essencialis a parte predicati falsa est, sicut deus est tantum pater / sicut deus est solus pater / falsum est quia alius a patre / est deus / ut filius / Tercia dicta conclusiva / sicut additur termino proposito a parte predicati et a parte subiecti vel alterius personalis seu notionalis / ut solus pater generat. Quarta est exceptio a quanta ubi possibile est quod duabus personis solus non potest uni addi / ut non verum dicatur solus pater spirat / vel etiam ubi personarum habet plures proprietates / ut pater tamen generat quia pater tamen hec spiritualis. Nunc ita talium primum secundum et quartum huius distinctionis deus hec propositio trinitas est solus deus / unde intelligi est forte vera / ut solus sumatur pro solum sub hoc sensu trinitas est deus et non aliud / vel ut sic intelligatur unus quia possessivum de singulari numero eius quod est deus / sub hoc sensu trinitas est unus solus deus / vel ut significatum huius nominis deus dividat per intelligentiam significatum cui nomen impositum et qualitate a qua sit ille cui ~~nomen~~ habet divinitas vel cui divinitas inest et quod hec conclusio solus concludat, opposita scilicet ab ista quoniam sit trinitas est solus deus i. ille qui est solus deus / ita quod ille et nullus alius / et non tenetur hec pronomen ille proprie sed simpliciter et indifferenter pro omni per relationem mutuam quam habet ad sequentes / huius modi concludit magister intelligere hanc propositionem scilicet trinitas est solus deus / Similiter distinctio possit sic distinguere pater est solus deus secundum quod ly solus sumitur ex parte subiecti / vel sic simpliciter admittit eam magister / vel quia non invenit eam in aliquo scriptis scriptam sicut aliam istam scilicet / vel quia sic pater est solus deus / pater habet plures sensus quam possit veros per intelligentiam dictionis conclusive ex parte predicati vel quia sic pater est solus deus et illis modis est falsa unde propositio est multis modis ambigua vel forte secundum utramque causam. Item prima propositio trinitas est solus deus est forte propria quia hec nomen deus in predicato / non determinat aliquam personam ut sit per aliquid determinate vel quia secundum quod officium dictionis conclusive est hic excludere predicatum solus vel concedit vel concedit / vel quia hanc invenit magister scriptam ab Augustino unde quod ipse intelligit et exponit eam / unus dicto conclusiva per implicatum negatione aliquid removere vult ab aliquo / unde non ita convenit magister predicato ly solus / sicut solus et ideo non magis videtur Augustinus ita posse intelligi in 2o capitulo hic et in 3o ut solus non sit pars predicati / sicut aperte innuit Augustinus in 3o capitulo hic / Et tunc tota difficultas quam facit magister hic per hanc dictionem solus ex parte predicati / nullam habet ab Augustino quam maiorem non oportet tunc propter admittere hanc trinitas est solus deus sicut nec hanc pater est solus deus quamquam dicat magister / quia neutra scripta est ab Augustino aperte ut unus etiam quod ly solus removet consortium / quia sit non eum alio unde quemcumque termino dictio magister quam et proprie ex parte predicati. Quomodo trinitas dicatur solus deus cum ipsa sit cum spiritibus et animabus sanctis

Sed iterum queritur / quomodo ipsam trinitatem dicamus

solū deū/cū sit cū spiritibꝫ et aīabꝫ scīs

Augꝰ ad quod rn̄det i. vj li. de tri. ita dicēs

trinitatē dicim9 deū solū/quius sp̄s sit cum

spiritibꝫ et aīabus scīs/sed solū dicim9 q̄r

nō aliud q̄ ipā trinitas deus ē/non enim

illi/cū illa deus sūt/vel aliqua alia sed

ipā trinitas tm̄/nō illi/vel alia deus ē

Clam quid in quo credit quo intelligendē sunt tales exclusiue ... non ... trinitas ... vna p̄sona tm̄/put exemplificat de aliqꝫ auctoritatibꝫ ... et vult/q̄ ... sub vna p̄s ... alie sunt intelligende ... de solo ... dicent' illa ... de quibꝫ ... vt plus ... solo ... excludet' filius et sp̄us scūs ... habet nomē ... quod nemo scit nisi ipse ... filius ... et cognoscat te solū verū deū ... Et si de

prē solo p̄dicati dicent'/nō tn̄ excludet' filius et sp̄us scūs

Verūtamē ut ait Augꝰ et si de solo

prē p̄dicā dicent'/tn̄ nō excludet' filius

vel sp̄us scūs/quia hij tres vnū sūt/sed

ī appokalipsi legit' de filio q̄ habet nomē

scriptū/quod nemo scit/nisi ipse/nō inde se

patur prē/vel sp̄us scūs/Et cū dicat' nemo

novit patrem nisi filius non tamen inde separatur pater et spiritus sanctus quia inseparabiles sunt aliquando etiam nominantur pater et filius et tacetur spiritus sanctus ut veritas loquens ad patrem ait ut cognoscant te et quem misisti ihesum christum esse verum deum. Cur ergo inquit Augustinus tacuit de spiritu sancto quia consequens est ut ubicumque nominatur unus sicut pater et filius tanta pace unum adherens intelligatur etiam ipsa pax quamvis non commemoretur. Uno ergo istorum nominato ceteri reliqui intelliguntur quod in pluribus scripture locis occurrit.

Post predicta

Distinctio xxii. Superius magister determinavit de unitate divine essentie et trinitate personarum hic incipit determinare de verbis quibus essentie unitas et personarum pluralitas significatur et dividitur in 6 capitula ...

non sunt sinonima sed proprie vel adiuncte dicunt rem, ideo licet significant diversis nominibus
diversis significantibus res, vocantes autem dicunt rem non tamen complete, ideo diversis nominibus significatur
propter talem diversitatem secundum comparacionem vero ad creaturas licet sit eadem tamen secundum diversum ... aut
in ablacione condicionum imperfeccionis ut infinitus immensus, aut per eminenciam condicionum perfeccionis
ut summa vita, aut per causalitatem utrorumque ut creator dominus. Et quomodo id cui nomina imponuntur,
sicut id concipit deus, id est quantum quo nomina imponuntur non est id concepte creature et in hoc
sicut id concepte dei ... Contra nominum secundum partem de translacione
nomina diversa imponuntur eciam reali diversitate ... nomina divina translata sunt a creaturis.
nominum loqui contingit tamen uno secundum vocem, et omnia nomina divina translata sunt a creaturis,
quod omnis nominum impositio et nominatio a creaturis ortum habet, aliis quo ad rem pertinent.
... nullum nomen dei translatum est a creaturis, quia deus nichil recipit a creatura, ideo quo
ad significationem vel racionem rei significate, quedam nomina dicuntur translata a creatore ad
creaturam ut pater ... ut leo, quedam nomina ut eternus immensus, quedam sunt per
quarum unitas proprius est in deo et postea in creatura ut potencia sapiencia bonitas
primo et ... alia sunt res quarum veritas in sola creatura est sicut ... quedam
reperiuntur in creatore ut leo agnus ... et hec dicuntur propria nomina translativa, que translacio
fit secundum plures ... quedam vero sunt pater ... unitas essencie in deo, sed eciam in creatura ut eternus
immensus et hec transferuntur a deo in creaturam et non est ... translacione ...

De nominibus diversis quibus utimur loquentes de deo

Post predicta disserendum nobis videtur
de nominum diversitate, quibus loquitur
de unitate ac trinitate ineffabili veritas;
deinde ostendendum quibus modis de ea aliquid
dicatur. Illud igitur precipue teneamus, quedam
esse nomina distincte ad singulas personas
pertinentia, ut ait Augustinus in VII libro De Trinitate, que
de singulis tantum dicuntur personis; quedam vero
unitatem essentie significantia, que et de singulis ... sunt

xxii

sigillatim/ et de omnibus communiter dicuntur/

Alia vero sunt que translative ac per similitudinem de deo dicuntur unde Augustinus / Ambrosius in 2o libro de trinitate aut quo primis intrat fides/ triptita videtur derivanda distinctio Sunt enim nomina quedam/ que evidenter proprietatem deitatis ostendunt/ et sunt quedam que perspicuam divine maiestatis exprimunt unitatem/ Alia vero sunt que translative per similitudinem de deo dicuntur/ proprietatis itaque indicia sunt/ generacio/ filius/ verbum et huiusmodi/ unitatis vero eterne/ sapientia virtus veritas et huiusmodi/ Similitudinis vero/ splendor/ caracter/ speculum/ et huiusmodi

Capitulum in quo addit 3um genus nominum divinorum Et vult quod sunt nomina que conveniunt deo et personis relative et ex tempore/ et hec sunt duplicia quedam conveniunt omnibus personis ut creator/ gubernator/ refugium/ quedam aliquibus tantum ut missus datus Et non videtur dicat bona veri nec divisiones Augustini Ambrosii sunt insufficientes nec addicio magistri superflua quia membra divisionis magistri includuntur in membris

divisionis ambrosii / sed omnis divisio ti[illegible] reducitur ad duo membra vel de nomine aut est proprium aut translatum. Si proprium aut spectat ad essentiam aut ad personas quod magister sta membra magis specificat cuiusmodi aliquod nomen potest spectare ad unitatem sive ab eterno vel ex tempore. Similiter de nominibus personis nomen aliquod potest spectare ab eterno vel ex tempore [illegible] ad personas dictum vel divisum ut pater / vel coniunctim ut hoc nomen trinitas et ita sunt sex membra

Premissis quedam addit esse nomina que temporaliter deo conveniunt et relative dicuntur

Hys adiciendum est / quedam eciam nomina esse ut ait Augustinus in v. li. de trinitate / que ex tempore deo conveniunt / et relative ad creaturam dicuntur / quedam de omnibus dicuntur personis ut dominus creator / refugium / quedam aut non de omnibus / ut donatus / datus / missus /

[illegible] in quo addit quintum genus / et vult quod aliquod est nomen quod omnibus personis convenit collective et non dicitur secundum essentiam in divinis / quia sic conveniret unicuique / ut hoc nomen trinitas / Item nota bona ven[illegible] / nomen proprium collectivum [illegible] duas gerit [illegible] quia illa quod ce nomen colligit vel [illegible] simpliciter [illegible] in nomine trinitas [illegible] similitudo / quia sicut nomen collectivum plura [illegible] simul dicit / et de nullo potest predicari ita eciam hoc nomen trinitas de nulla personarum predicatur / et tres simul omnes importat / et [illegible] non dicit quod sit simpliciter nomen collectivum / sed quasi collectivum / Item non quod trinitas non est collectivum / quia forte collectivum simpliciter [illegible] plures [illegible] quod una / trinitas aut unit personas simpliciter in natura una / sed dicit collectivum eo quod in se colligit omnes personas / non ut partes / sed ut unum in natura / quod non est totum ad illas / sed idem unicuique illarum / et est hoc nomen ad aliquid / [illegible] relativum [illegible] [illegible] relativum [illegible] / quia claudit in se / tam relativa quam sua correlativa / et non relativum [illegible] debeat determinari ad aliquod [illegible] vel refirri [illegible] illud ipsum / unitas est cum unitas / et ita est absolutum ut unitas / [illegible] unitas [illegible] in recto / [illegible] non imponitur a pluralitate personarum collectarum in unitate essencie / non ab unitate [illegible] quia abstractive [illegible] essencia significat in recto / essencie / et [illegible] modus [illegible] non quia [illegible] significat in obliquo [illegible] collecte in recto quia [illegible] personis est [illegible] quod essencia significat in obliquo [illegible] membra dis[illegible] illius [illegible] trinitas [illegible] tres unitate in una [illegible] / non secundum essentiam [illegible] aliquod dubia [illegible] vel aliquod nomen dicitur de deo secundum essentiam [illegible] ab negacionem / ut infinitus / immensus / [illegible] quod illa que negative de deo dicuntur / seu

ut dns creator / nullo modo de deo dicitur secundum substantiam / rabi moyses dicit quod omnia a*liqua* nomina non sunt res in creata et bonus quia illa malicia est ibi / quamvis non videtur / sed doctor thomas dicit quod absoluta dicuntur de deo substantialiter licet deficiant a representacione sue divine naturae non representant deum ita perfecte sicut ipse est sed sicut cognoscitur a nobis ut cum dicimus deus est bonus intelligimus quod illud est bonum in creaturis participaliter et proportionaliter non secundum univocacionem nec equivocacionem sed secundum analogiam vel secundum aliqualem similitudinem prout est ordo creaturarum et respectus ad deum **de nomine trinitatis addit**

Preterea / est unum nomen / quod de nulla persona sigillatim dicitur / sed de omnibus simul scilicet trinitas / quod non dicitur secundum substantiam / sed quasi collectivum pluralitatem designat personarum

Item circa textum in quo addit sextum genus et vult quod sint aliqua nomina / que dicuntur de deo ex tempore / non tamen relative dicuntur expresse / ut humanatus incarnatus / ex quibus omnibus concludit septimum dicens nomina divinorum / et notanter dico expresse / quia secundum non ad aliud non referuntur cum implicite relacionem contineat / secundum quod unionem in suo intellectu concludit. Item secundo quod quedam nomina dicuntur de deo transsumptive ut tercium genus exemplariter dicuntur de deo ex tempore aliqua dicuntur ab eterno ut divinam essentiam significancia ut secundum genus vel adiectivis proprietates spectancia et aliqua spectant ad singulas personas distincte ut primum genus aliqua spectant ad omnes personas simul indistincte ut tercium genus aliqua dicuntur de deo ex tempore quedam relacionem expresse ut quartum genus vel habencia relacionem sed non expresse ut sextum genus. Item nomen primum genus dividitur nomina quedam sunt que cum noticie / illorum duo sunt / quia quedam sunt expresse abstracte ut paternitas filiacio spiracio / quedam concrete ut pater filius seu generans genitum. Item nomina secundi generis sunt / quia sunt divinam essentiam et ab eterno deo conveniunt illorum eciam sunt / quia quedam sunt precise essentiam ut deus essentia natura alia sunt essentiam aliquid removendo ut eternus immensus infinitus alia sunt essentiam et aliquid connotant effectum in creatura ut iustus misericors. Item nomina tercii generis sunt que apte dicuntur de deo per translacionem et plures et talium correspondencia secundum aliquam similitudinem ut splendor speculum et gloria. Nomina quarti generis sunt que conveniunt deo ex tempore respectu creaturarum et illorum sunt duo / quedam essentiam sunt divinam essentiam et connotant in creatura aliquam habitudinem vel effectum ut creator dominus aliqua autem sunt essentiam et connotant effectum in creatura et eciam connotant noticiam ut datus natus missus. Item nomen quinti generis solum est unicum vel trinitas et dicitur quasi eciam trinitas hec est collectivum numerale quia numeracio presupponit essentiam et importat personas in quibus datur intelligi deitatis unitas. Nomina vero septimi generis sunt que deo conveniunt ex tempore sine aliqua relacione ut humanatus incarnatus de quibus in tercio libro dicitur. Illa autem nomina eciam similiter per tempus comprehenduntur sub primo membro et per tempus sub secundo **de aliis nominibus que temporaliter deo conveniunt / et non relative dicuntur**

c. x

Sunt etiam quedam nomina que ex tempore deo conveniunt et relative dicuntur ut incarnatus, humanatus et huiusmodi.

Circa sex nominum differencias assignamus quibus utimur loquentes de deo et quibus singulis agendum est.

Et illa nomina que ad singulas proprie pertinent personas relative dicuntur, ea vero que unitatem essencie significant ad se dicuntur et de singulis et de omnibus communiter et singulariter non pluraliter in summa accipiuntur.

c. i

Sciendum est igitur quod illa nomina que ad singulas proprie pertinent personas relative ad invicem dicuntur sicut pater et filius et utriusque donum spiritus sanctus. Ea vero que unitatem essencie significant ad se dicuntur. Et que

ad se dicit' sbaliter vtique dicit'
et de omnibus communit' et de sin-
gulis sigillatim dicit' personis
et singulariter non pluraliter
accipiunt' in summa vt deus
potens bonus magnus et h'ʒ.
Que autem relatiue dicit' substantialiter
non dicit' sicut Augustinus in v li
de tri ita ait Quidquid ad se dr'
prestantissima illa et diuina sub
limitas substantialiter dicit' Quod autem
ad aliquid dicit' non substantialiter sed
relatiue dicit' Tanta quippe vis est
eiusdem substantie in patre et filio et
spiritu sancto ut quidquid de singulis
ad seipsos dicit' non pluraliter
in summa sed singulariter accipiat'.
Dicimus enim pater est deus filius

est deus / spiritus sanctus est deus /
quod quantum spectat ad dictionem nemo dubitat /
non tamen dicimus hanc trinitatem esse tres
deos / sed unum deum / Ita dicatur pater
magnus / filius magnus / et spiritus
sanctus magnus / non tamen tres magni
sed unus magnus / Ita et omnipotens
pater / omnipotens filius / omnipotens spiritus sanctus
non tamen tres omnipotentes sed unus
omnipotens / Quidquid ergo ad seipsum dicitur ut
deus / et de singulis personis similiter
dicatur / et simul de ipsa trinitate non plura-
liter sed singulariter dicatur / Et quia non
est aliud deo esse / et aliud magnum
esse / sed hoc idem est illi esse quod magnum
esse / propterea sicut non dicimus / tres esse
esse / sic non dicimus tres magnitu-
dines / sed unam essenciam et unam

96

magnitudinem

Ecce circa capitulum in quo compositor superius dixit de magnitudine quo ad deum probat enim hic quod non magnus dicatur deus vel singulariter de omnibus personis et singulariter non pluraliter et arguitur deus non est magnus per aliquam magnitudinem sibi condistinctam quia alias illa magnitudo esset maior deo ex eo quod ratio magnitudinis verius inveniretur in ipsa quam in deo quod est falsum igitur probatur enim est magnus et sua essentia est sua magnitudo et sic magnitudo predicatur de deo de omnibus personis et similiter magnus et singulariter non pluraliter sicut nec essentia eodem modo probatur de eternitate bonitate et potentia et hec est sententia beati Augustini in quinto de trinitate. Vel aliter vult probare quod magnitudo de deo singulariter dicatur quia quod singulariter non est magnum illud per participationem magnum est alicuius magnitudinis que non est sua sibi sed illa magnitudo cuius participatione aliquid magnum dicitur maior est eo quod per ipsam magnum est ergo omni eo quod non singulariter magnum est aliquid maius est sed deo nichil est maius ergo deus singulariter magnus est. Hic textus. Contra verbo videtur quod hec ratio augustini tenet in hiis formis que nate sunt denominare aliquid per essentiam quia in talibus omne quod est participatione reducitur ad illud quod est per essentiam et omne id quod est per essentiam excellit omne illud quod est participative. Sed ergo magnitudo est magna per essentiam et deus participative ideo sequitur quod magnitudo est maior quam deus. Sic non est de albedine. Primo dicitur hic contra quod hec augustini probatio que de deo dicitur vult gerundive est in omnibus que secundum actus dicuntur et hic aliter album est album participative sed albedo per essentiam et hic non oportet quod albedo sit maior albedine quam album primo quia album est plus de albedine quam albedo. Dicitur hic contra non est illud maius quod aliquid magnitudine sed illud albius quod magis de albedine est et id magis cui verius convenit ratio albedinis sed aut predicatur ratio magnitudinis et illud album cui verius convenit ratio albedinis participative quam participans et quo illa est per essentiam albedo est albedo ergo magis essentia est verior quam participans et propterea dicitur albedo predicatur quam album licet non conveniat quod album dicimus et albam albedinem dicimus albam quia non est quod est in tali et in causa nisi communi modo hic textus. Ut deus est magnus ea magnitudine que est ipse. Sic de bonitate et de omnibus que secundum substantiam dicuntur

Deus enim non est magnus ea magnitudine que non est quod ipse ut quasi participans eius sit alioquin maior esset illa magnitudo quam deus. Deo autem non est aliquid maius. Ea igitur

legit tamen est eternior

[illegible marginal glosses]

magnitudine magnus est que
ipse est. Ideoque nec tres magni-
tudines dicimus, sed unam mag-
nitudinem, nec tres magnos
sed unum magnum. Quia non parti-
cipacione magnitudinis deus
magnus est, sed seipso magno
magnus est, quia ipse est sua
magnitudo. Ita et de bonitate
et eternitate et omnipotencia dei
dicendum est, et de omnibus omnino
que de deo possunt pronunciari
substancialiter quibus ad seipsum dicitur
non translative ac per similitudinem
sed proprie, si tamen de illo proprie aliquid
ore hominis dici potest. Ecce aperte
docuit quod nomina virtutem divine
maiestatis significancia et ad se

dicitur de deo id est sine relatione et de omnibus personis communiter et de singulis divisim dicitur nec pluraliter sed singulariter in summa accipitur. Illa vero nomina que proprie ad singulas pertinent personas relative non substantialiter dicuntur. Ipsa enim persona singula in trinitate dicitur persona ut ait Augustinus in eodem nullo modo ad seipsam sed ad aliam invicem vel ad creaturam dicitur et ideo relative non substantialiter dicta manifestum est

Utrum quilibet terminus de deo predicabilis de ipso dicatur secundum substantiam. Arguitur quod non nullus terminus potest dici de deo quia ergo etc. [illegible] et non secundum antecedens patet quia secundum auctorem de causis prima causa est super omne nomen et secundum beatum Dyonisium quicquid dicitur de deo verius negatur quam affirmatur. Secundo aliquis terminus dicitur de deo pure passive ergo etc. [illegible] et antecedens de quolibet termino qui de ipso predicatur copulative sicut quod deus est creans alias enim esset ab eterno creans. Tertio aliquis terminus predicatur de deo pure relative ergo etc. [illegible] cum relatio distinguitur contra substantiam antecedens de illa deus est pater. Quarto terminus qui predicatur de ipso deo dicitur de seipso transsumptive ergo non secundum substantiam [illegible] quicquid convenit alicui secundum substantiam hoc non convenit sibi ratione aliene similitudinis qualis est transsumptio et equivocatio. In oppositum arguitur nomina que dicuntur de deo vel dicuntur secundum substantiam vel secundum accidens cum substantia et accidens sufficienter dividunt omne genus entis sed nulla dicuntur secundum accidens

quod omnia dicuntur secundum substantiam etc. ¶ Circa questionem notandum quod isti termini de deo pluraliter sunt in multiplici differentia | quidam enim dicuntur de deo negative ut increatus etc. | quidam positive et hec multipliciter | quidam solum in habitudine ad creaturas | sicut dominus creator etc. | quidam vero non in habitudine ad creaturas et illi sunt multiplices | quidam absolute sine aliqua habitudine ut sapiens bonus etc. | quidam autem secundum relationem sicut pater et filius etc. ¶ 2o notandum substantia ut dicit capi[tulo] uno modo pro re per se existente | que non inheret alteri tamquam subiecto et sic distinguitur contra accidens | Alio modo pro re non solum pro re per se subsistente | sed ad hoc quod sit res absoluta et sic substantia distinguitur contra relationem | Et hoc [illegible] dicitur secundum substantiam ut intelligitur | vel quod dicatur substantiam primo vel 2o ¶ 3o notandum quod adque [illegible] questionis ut dicitur intelligi | uno modo secundum rem | utrum quilibet terminus de deo pluraliter dicatur substantiam in deo id est rem que est substantia | Alio modo secundum modum significandi utrum quilibet dicatur rem que in deo est substantialiter sive per modum substantie ¶ Tunc sit prima suppositio | omnis conceptus dicat rem quam in deo per se substantialiter | [illegible] eam a quibus alia distinguit | alie [illegible] | illa patet quod reputat aliquam rem | quia [illegible] conceptus terminus ¶ 2a suppositio intellectus [illegible] sui per effectum eam | [illegible] non [illegible] conceptibus visibilibus invisibilia cognoscit ¶ Tunc prima conclusio sit ista | ergo ut [illegible] de deo [illegible] conceptibus | quorum quilibet est deo [illegible] | patet quod ex effectibus devenimus in cognitionem conceptus | quorum quilibet primo nomen omnis imperfectionis reperitur in creatura | ut devenimus prime cause | Similiter [illegible] inesse in [illegible] et [illegible] conceptus quod perfectionis sunt in creatura in cognitionem terminis [illegible] in [illegible] et [illegible] | ergo quilibet [illegible] deo [illegible] | quia [illegible] sic quod deo quod quilibet aliam rem ab ipso excludit | ergo quilibet [illegible] ¶ prima suppositio | [illegible] patet [illegible] suppositio 2a | Ex illa sequitur quod aliquis terminus sunt non de deo pluraliter | Sequitur 2o quod [illegible] imperfecte [illegible] deus [illegible] a nobis cognoscibilis patet prima conclusio ¶ 2a conclusio loquendo secundum intellectum [illegible] | omnis terminus positivus de deo pluraliter dictus secundum substantiam | tamen substantiam primo [illegible] quilibet talis sit in divina [illegible] rem per se subsistentem | et non inherentem alteri | ergo [illegible] conclusionis | et antecedens notum [illegible] | cum nullus sit [illegible] in deo accidens | Ex illa patet quod in illo [illegible] ¶ 3a conclusio non omnis terminus positive de deo pluraliter dictus secundum substantiam | tamen substantiam 2o modo [illegible] aliqui [illegible] secundum relationem | ergo [illegible] conclusionis | et antecedens patet de istis terminis paternitas filiatio etc. ¶ 4a conclusio non omnis terminus de deo pluraliter [illegible] conclusionis | et antecedens patet quia [illegible] qualitercumque substantia capiatur [illegible] aliquis terminus de deo pluraliter dicitur secundum substantiam qualitercumque [illegible] aliquid positivum | ergo [illegible] conclusionis | cum [illegible] secundum substantiam negationem | non [illegible] de forma sive significat aliquod positivum [illegible] ¶ 5a conclusio loquendo secundum modum significandi positive dicta | antecedens patet de illis [illegible] immobilis etc. ¶ [illegible] conclusio loquendo secundum [illegible] non omnes termini absoluti de deo pluraliter [illegible] sive dicuntur de deo secundum substantiam | [illegible] non [illegible] | quia aliqui omnes termini [illegible] secundum modum [illegible] sive substantialiter | ergo [illegible] conclusionis | et antecedens patet | quia aliqui secundum [illegible] substantia sicut ille terminus [illegible] | Alii vero per modum [illegible] sicut magnus | Alii secundum [illegible] sicut bonus etc. Ex illa una cum duabus [illegible] patet quod [illegible] in isto modo [illegible] quod auctor de causis voluit [illegible] est [illegible] ¶ [illegible] ad [illegible] ad [illegible] patet quod [illegible] et similiter intellexit [illegible] non possumus plene comprehendere [illegible] sicut [illegible] esse et similiter intellexit dyonisius [illegible] imperfectionem [illegible] intellectum ¶ Ad 2am [illegible] si intelligitur quod [illegible] sit [illegible] sit vera [illegible] cum illa sit [illegible] in deo accidens [illegible] intelligitur quod [illegible] sit [illegible] aliquid accidens ¶ Ad 3am patet [illegible] accidens vera deus creat [illegible] in deo non [illegible] aliquid [illegible] de deo [illegible] sicut [illegible] etc. ¶ Ad [illegible] quod [illegible] terminus dicitur de deo [illegible] [illegible] aliquis [illegible] ¶ [illegible] omnia [illegible] reputat substantiam in deo [illegible] omnes dicuntur [illegible] de deo quam de aliqua creatura etc. ¶ [illegible] utrum deus [illegible] nomine [illegible] nomina [illegible] et vide [illegible] [illegible]

[illegible]

¶ Utrum nomina dicta de deo sint synonima [illegible]

¶ Utrum omnia nomina divina sint [illegible]

[illegible]

Predictis adiciendum

Distinctio [illegible] persona [illegible] de hoc nomine quod est persona, quod cum secundum substantiam dicatur, tamen pluraliter non singulariter in summa accipitur.

persona est proprium nature rationalis et intellectualis distincta proprietate ad dignitatem pertinente. Richardus libro 4 de trinitate capitulo xxii: persona divina est divine nature incommunicabilis subsistentia

Predictis adiciendum est quod cum omnia nomina que secundum substantiam de deo dicuntur singulariter et non pluraliter de omnibus in summa dicuntur personis, ut supra ostensum est, est tamen unum nomen scilicet persona quod secundum substantiam dicitur de singulis personis et pluraliter non singulariter in summa accipitur. Dicimus enim pater est persona, filius est persona, spiritus sanctus est persona, et hoc secundum substantiam dicitur; nec tamen dicitur pater et filius et spiritus sanctus sunt una persona, sed tres persone.

Hoc ergo nomen excipitur
a predicta regula | nominumque
secundum substantiam de deo dicuntur |
quia cum hoc ad se dicatur et secundum
substantiam pluraliter tamen et non sin-
gulariter in summa accipitur

Auctoritas quod persona ad se dicatur et secundum substantiam

Quod autem persona secundum substantiam
dicatur Augustinus ostendit in vii libro
de trinitate dicens Non est aliud
deo esse aliud personam esse sed
idem omnino Item in hac trinitate
cum dicimus personam patris non
aliud dicimus quam substantiam patris

quo cetera / sicut substantia patris ipse pater est / non quo pater est / sed quo est / ita et persona patris non aliud quam ipse pater est / Ad se quippe dicitur persona / non ad filium vel spiritum sanctum / sicut ad se dicitur deus / et magnus / bonus / et iustus et huiusmodi. Et quemadmodum / hoc illi est esse / quod deum esse / quod magnum / quod bonum esse / quod personam esse

Hic magister concludit ex dictis quod persona secundum substantiam dicitur / et exemplificat sicut cum dicitur pater est persona / tantum valet ut si diceretur pater est essentia divina / et hoc magister de suo addit / quia ex verbis Augustini hoc expresse non habetur / et tamen quodammodo verum est / non ratione significationis nominis / sed ratione receptionis veri / quia in divinis est idem ypostasis quod essentia secundum rem / Thomas. Dubitatur circa nomen persone / alicui conveniat in divinis videtur quod nullibi ex corpore sacre scripture habetur. Dicendum Thomas dicit / quod persona significat illud quod est perfectissimum in tota natura scilicet subsistens in rationali natura / et cum illud quod est perfectionis deo maxime est attribuendum / ergo et cetera / Et licet quod non persona non exprimatur in veteri vel novo testamento tamen quia equalentia ponitur / et quia in comediis et tragediis / persone vocabantur famosi et digni / et sic convenientissime nomen persone ad divina est translatum /

Hic expressum habes / quod persona secundum substantiam dicitur / ut cum dicitur / pater est persona / hic sit sensus pater est essentia divina / Similiter cum dicitur filius est persona / spiritus sanctus est persona .i. essentia divina

Capitulum iiii in quo inquirit rationem huius acceptionis et circa hoc movet istam questionem / Quare pater et filius et spiritus sanctus / non dicuntur una persona / sicut dicuntur una essentia

et unus deus / quam questionem etiam tractat Aug. vii de trinitate. Cur pater et filius et spiritus sanctus non dicantur una persona / sicut una substantia et unus deus

Inde oritur hic questio difficilis quidem sed non inutilis / qua queritur / Cur non dicantur [pater filius et s.s.] hii tres una persona / sicut una essencia [dicuntur] et unus deus / quam questionem Augustinus diligenter tractat / atque longius explicat in vii de trinitate [libro c. vi] ita dicens / Cur non hec tria [que tres sunt] simul una persona dicimus / sicut unam essenciam et unum deum / sed dicimus tres personas / cum [tamen] tres deos aut tres essencias non dicamus /

Capitulum xiii in quo [innuendo] solvit dictam questionem et vult quod hoc est propter penuriam terminorum / quia non dicimus nos dicimus in divinis esse tres / ut gratia sensus ... tres sunt qui testimonium dant in celo / pater verbum et spiritus sanctus / et hii tres / communiter querimus quid tres / vel quomodo tres / tunc non possumus respondere / quod nomina essencialia / in quibus non est distinccio / nec per relativa / quia non conveniunt pluribus / ideo necessitate ducti et propter vocabulorum defectum / sumimus nomen persone / quia hoc nomen est commune et ... competit / et dicimus tres personas / non ut isto modo sufficienter explicetur ... intelligimus / cum propter significacionem huius nominis persona / sed ne omnino taceamus / secundum hoc habetur hec quod / scilicet pater et filius et spiritus sanctus dicuntur tres persone pluraliter propter penuriam vocabulorum. Ricardus de s. Victore. sicut sepius usus de deo ineffabilia pro eo dimittit vitam perfecti / exprimens / tamen quod alia de deo dicimus pro eius ... necessitate urgente in usu locucionis venit / eo quod ea in scriptura ea [notata] non invenimus. hoc nomen traditum / doctores non acceptassent tali modo locucionis uti / nisi necessitas coegisset / sed necessitas magis est excusacio presumpcionis / quam falsitatis / et sepe opponentur / tunc non ... debet nomen persone exprimi nisi necessitate cogente / Ricardus de trinitate negat ... illa / et dicit quod tunc illud pater potuisset dici non propter nominis ... / sed propter eius nominis ... / sed nunc propter nominis usum et vitam dici potest / eciam nulla necessitate cogente /

cx

Solutio

Quia voluimus vel unum aliquid intelligi vocabulo suo, sicut significationem quem intelligamus, timuimus ne omnino taceremus interrogati quid tres, cum tres esse fateamur. Cum ergo quaeritur quid tres, ut ait Augustinus in VII libro de Trinitate, magna prorsus inopia humanum laborat eloquium. Dictum est tamen tres personae, non ut illud diceretur, sed ne taceretur omnino. Non enim rei ineffabilis eminentia hoc vocabulo explicari valet. Ecce ostendit quare nomine dicatur pluraliter personae, scilicet ut hic vocentur quaerentibus de tribus respondeamus.

Item quaeritur in quo ostendit similem penuriam esse apud graecos sicut apud nos latinos. Dicunt enim graeci tres substantias in divinis, nos autem unam, quia substantia non accipitur apud eos pro essentia sicut apud nos. Dicunt enim graeci unam divinam essentiam, et tres substantias sive unam usiam, et tres ypostases. Sed latini dicunt unam divinam essentiam, quod apud eos idem est, et tres personas [illegible] ... apud graecos adaptatur quattuor nominibus apud latinos. Apud graecos sunt ista usia, usiosis, ypostasis et prosopon. Sic essentia adaptatur usie, subsistentia usiosi, substantia ypostasi, persona prosopon. [illegible]

in creaturis sed etiam in divinis personis. Dicitur deus pater est persona, filius et similiter spiritus sanctus. Qua necessitate dictum sit tres persone a latinis, et a grecis tres ypostases vel substancie.

Quia natiue non solum latinis sermo est et grecis cum pene super hac re laborans nomen penuria toharctatur ut Augustinus enim a grecis vel a latinis nominatur de ineffabili trinitate deum sit sapiens et vii li. de trinitate ait. Eloquendi ea de ineffabilibus ut fari aliquo posset deum est a grecis una essentia tres substantie id est una usia tres ypostases. Aliter enim greci accipiunt substantiam quam latini. A latinis autem deum est persona essentia vel substantia tres persone quia non aliter in sermone nostro id est latino essentia quam substantia solet intelligi. Et ut intelligatur saltem in enigmate placuit ita dici ut cum quereretur quid tria sint aliquid diceretur que tria esse fides vera pronunciat cum et patrem non dicat esse filium et spiritum sanctum id est donum dei nec patrem dicat esse nec filium.

Cum ergo quaeritur quid tria vel quid tres, conferimus nos ad inveniendum aliquod nomen quo complectamur haec tria, neque occurrit animo, quia supereminentia divinitatis usitati eloquii facultatem excedit.

Hic infert quod dictus est verius deus a nobis cogitatur quam dicatur et quod adhuc verius est quam cogitatur et quod non occurrit nobis aliud nomen [illegible] tres sunt tres personae quod hoc nomen persona est commune illis tribus quorum unus non est alter vel alterius [illegible] et quod iste [illegible] ad cogitationem et cogitatio addicitur [illegible] non habet ultimatem quia unus et idem est deus qui est et qui cogitatur et qui dicitur et equaliter est verus [illegible] ad actum [illegible] et cogitandi et loquendi [illegible] est verus quod deus [illegible] habet summa veritas cogitatio [illegible] et ideo deus verius est quam cogitatur vel dicitur [illegible] plus [illegible] veritate quam locutio [illegible] et ideo deus verius cogitatur quam dicitur. Et deus verius cogitatur quam dicitur et verius est quam cogitatur.

Verius enim cogitatur deus quam dicitur et verius est quam cogitatur. Pater ergo et filius et spiritus sanctus, quoniam tres sunt, quid tres sunt quaeramus, et quid commune habeant. Non enim possunt dici tres patres, quia tantum ibi pater pater est, nec tres filii, cum nec pater ibi sit filius, nec spiritus sanctus, nec tres spiritus sancti, quia spiritus sanctus propria

significatione quia etiam domini dei deus non pater

nec filius. Cum ergo tres si tres personae esse dicun-

tur quae est eis id quod persona est. Certe enim quia

pater est persona et filius persona et spiritus sanctus

est persona ideo dicuntur tres personae. Propterea ergo

dicimus tres personas quia quod est eis id quod

persona est. Ex quo potest apte intelligi pater quod nomi-

tatum dicitur sit a latinis tres personae. Tali persona-

rum verbo dicatur non et tres quod est id quod persona est.

Iam scriptura in tribus eorum dictis movet tale dubium ex quo dicimus tres esse personas in divinis patrem filium et spiritum sanctum. Ergo quod hoc nomen persona est quod tribus quare etiam non dicimus esse tres deos ex eodem fundamento. Est hoc nomen deus est quod tribus. Respondet quod ex eo quod plures esse deos sacra scriptura negat manifeste. Deut. vi dicitur audi Israel Dominus deus tuus unus est. Sed propter necessitatem loquendi et disputandi licet dicere tres personas. Et huic scriptura non contradicit. Et hoc declarat ex dictis diligenter. Quare non dicimus tres deos esse patrem et filium et spiritum sanctum ut dicimus tres personas cum id quod deus est sit eis commune quia pater est deus filius est deus spiritus sanctus est deus.

c. 6

Sed quaeritur hic cum dicimus patrem et fili-

um et spiritum sanctum esse tres personas quod quae

est eis id quod persona est id est quia pater est persona

filius est persona et spiritus sanctus persona est. Sicut

nō dicas similr̄ tres deos cū et pr̄ sit deus

et filius sit deus et spūs sctūs sit deus

scilicet illud scriptura contradicat hoc autem et

si nō dicat nō tn̄ contradicat vnde Aug9

hāc mouet qōm atqȝ diffinit in vii li. de tri-

nitate Et ideo dicimus prēm et filiū et spm̄ sc̄m

esse tres psonas quia comune eis est id quod psona

est cur nō eciā dicimus tres deos sicut ut pre-

dictū est quia pr̄ est psona et filius ē psona

et spūs sctūs est psona ideo tres psone

dicunt quia ergo pr̄ deus et filius deus

et spūs sctūs est deus cur nō dicunt tres

dii Hanc proposuit qōm attende quid rndeat

subdens an ideo nō dicunt tres dii quia scriptura

nō dicit tres deos sed nec tres psonas

alicubi scripture textus comemorat an ideo

licuit loquendi et disputandi necessitate tres

vicesimatertia

Similiter scriptura non dicit non tres personas / nec tamen dicit ideo licet dicere pro fide tres non tres personas secundum quod ista non sunt contra dicta secundum augustinum subticet utrumque esse / ideo enim sunt pars ipse aperte in scripturis quod ideo non dicebat scriptura non contradicebat quecumque ideo dicebat non est dicendum

personas dicere / non quia scriptura dicat sed

quia scriptura non contradicat / si autem diceremus

tres deos / contradiceret scriptura dicens audi

israel deus tuus deus unus est / et iterum absolute

loco quoniam quare potius dicamus tres personas

quam tres deos / quia scilicet id non contradicat scriptura

Eam septimam in quo etiam pretereo solucionem / movet aliam questionem scilicet quare non dicamus tres essentias / eo quo scriptura non contradicat / si respondet quod propter unitatem trinitatis tunc queritur / quare etiam non propter eandem dicitur una essentia et non tres essentie / tunc queritur / quare etiam non propter eandem dicitur una persona / eo quo istis / ambo ista nomina sunt quomodo respondet unitatem dicitur una persona / et hoc dicit quod hec contingit propter loquendi necessitatem et propter impedias hereticorum / et hoc dicit et concludit enim ideo non dicimus tres essentias / ne intelligatur diversitas in divinis

Ite concludit quod sola penuria vocabulorum compellit nos dicere tres personas

Ite ibi cum enim subdit enim ideo huius nomen persona greci utuntur hoc nomine subsistentia / et dicunt in divinis esse tres substantias / ubi dicimus esse tres personas vel subsistentias et intelligentes ypostases / quia forte apud nos secundum consuetudinem lingue sed ita

intelligentes ypostasim / quia forte apud nos secundum consuetudinem lingue sed ita liberet preter quod dicit timuit dicere tres essentias vel hoc ideo dicit quia in essentia non intelligitur aliquid / per quod ad relacionem transferri possit / sicut invenitur distinctio in significatione persone / unde pluralitas essentiarum non salvatur in distinctione relacionum sed exigit distinctionem in absolutis / non dicit ut patet supra quoniam hoc nomen persona tribus ita est commune / sicut essentia / non tamen essentia ita pluraliter sicut persona

Racione dicit istud / quia unitas essentie / est unitas omnium et cuiuslibet rei / sed unitas persone est unitas omnis / essentia dicit in suo intellectu / non claudit pluralitatem nec pluralitatem eius sed omnino absolutum / sed persona claudit in suo intellectu pluralitatem / unde nomen essentie / et nomen dei / significat rem que simplex est / sed nomen persone / significat suppositum / quod est multiplicabile

Ite non ut dicit patet de trinitate quid uel quis / non solum querit de re largo modo ipsam tamen / sed etiam querit de omni eo quod continetur sub nomine substantivo / unde si esset tres albi et queritur quid sunt tres / respondetur albi / similiter hic / quid tres / respondetur persone / eo quo persona sub se continetur / vel licet quid non solum querit substantiam sed etiam ypostasim et ex parte continet quilibet / quid tres / et respondetur continet persone / vel ypostases tres / alios dicit alexander / quod illa questio non sunt de essentia / sed de racione / quod in dicendo debet addi / et continet / dicatur persona

Ba[illegible] tamen / hinc de [illegible] per [illegible] raco [illegible] monerat [illegible] dubium quare

[illegible] in divinis dicimus tres et pluralis [illegible] patrem et filium et spiritum [illegible]

[illegible] hoc nomen [illegible] quare [illegible] dicimus tres [illegible]

[illegible] quare [illegible] non contradicit [illegible] non contradicit ut dicitur tres personas [illegible]

Alia questio cur non tres essencias dicimus sicut personas cum scriptura hoc non contradicat

Utrum et hic erigit alia questio quam
Augustinus consequenter annectit dicens Cur inquiunt
et tres essentias non licet dicere quod similiter
scriptura sicut non dicat ita non contradicat et si
dicatis quod propter unitatem trinitatis non dicitur tres
essentie sed una essentia quero cur non
propter eandem unitatem trinitatis dicatis una per-
sona et non tres persone ut enim est illis no-
men essentie commune ita ut singulus quisque di-
catur essentia sic illis commune est persone voca-
bulum quid ergo restat nisi ut fateamur lo-
quendi necessitate a grecis et latinis parta
hec vocabula adversus insidias vel errores here-
ticorum cum conaretur humana inopia loquendo
proferre ad hominum sensus quod in secretario mentis
de deo tenet sive per piam fidem sive per qualemcumque
intelligentiam timuit dicere tres essentias ne

vicesimatria

intelligeret in illa summa equalitate ulla diversitas, rursum non poterat dicere non esse tria quedam, quod cum dixit Sabellius in heresim lapsus est. Quesivit ergo quid tria diceret, et dixit tres personas sive tres substantias. Greci tres hypostases.

Sicut dicimus tres personas, ita greci tres substantias, quas dicunt hypostases, aliter accipientes substantias quam nos.

Quod enim de personis secundum nostram, hoc de substantiis secundum grecorum consuetudinem intelligi oportet. Sic enim illi dicunt tres substantias unam essentiam, id est tres hypostases unam usiam, quemadmodum nos dicimus tres personas unam essentiam vel substantiam. Quamquam et illi si vellent, sicut dicunt tres substantias, tres hypostases, possent dicere tres personas, tamen illud autem maluerunt dicere, quod forsitan secundum lingue sue consuetudinem aptius diceretur.

Capitulum octavum in quo probat quod illa assumptio in tertio predicti. Dicit enim ibi cum in deo nulla est diversitas, et quod Ieronimus dicitur ista quod sicut in divinis nulla est diversitas nec multiplicitas propter essentie unitatem, et ideo deus deus tamen non dicitur quod sunt dei multi. Item alia quod habetur quod Ieronimus dicit in divinis nulla est singularitas, solitudo, nec diversitas, sed summa unitas, cum in divinis ibi

sit trinitas et personarum pluralitas. Et has quidem magister probat septem auctoritatibus
sanctorum doctorum, originalia eorum in littera recitando. Et primo Augustini, deinde
Hylarii in quibus verbis mirum certa dicit. Cum hoc dicit, concluditur singularitas. Hylarius
enim quod auctoritate inducta vult probare et unitatem essentie et pluralitatem personarum,
ex hoc enim quod pater seorsum a filio nominatur, intelligitur distinctio personarum et
ideo dicit cum hoc concluditur, intelligatur singularitas, scilicet ne deus singularis
putetur, quia divinitas in uno tamen supposito invenitur etc. Et subdit Hylarius
atque unum, quia non sit comparandum divinarum personarum per omnem comparationem, unitatem
aut essentie probat compertam visionibus, quia qui videt filium videt et patrem etc.
Deinde magister inducit alias auctoritates Augustini et Ambrosii, utputa.
Dubitatur quare non dicantur tres essentie et tres dii, sicut tres persone, cum
persona sit nomen essentie. Respondetur: ideo est enim, exigendum ad litteram, quod in essentia
persona et similibus non datur intelligi relatio vere relationis intellectus. Sed in vere hiis
nominibus persona, excepto quod significat, intelligitur relatio, et persona vere plurium re-
lationum similiter dicitur pluraliter. Item videtur magister dicere cum Latini tracti
advenerunt hoc nomen persona, et Greci hoc nomen prosopon, sententia quod necessitas
talis ex hoc colligitur, et in canone scripture nullibi invenitur, et non possumus
habere modum comprehendi proprium essentie divine in suis proprietatibus personalibus seu
relationum in essentia, et ne cogerentur obmutescere, invectum est hoc nomen
persona etc. **In trinitate non est diversitas, nec singularitas vel solitudo,**
sed unitas et trinitas, et distinctio et ydemptitas.

Iam sufficiat, ut puto, consensus, quia necessitate dicimus tres personas, et quare non similiter
tres deos vel essentias, quia scilicet in alio obviat
scriptura, in alio diversitatem intelligeret aliquis.
Ibi nulla penitus est diversitas, sic nec sin-
gularitas vel solitudo, sed unitas et trinitas.

Unde Augustinus in VII libro De Trinitate ait: Humana
inopia querens quid diceret tria, dixit tres

personas vel pluralitatem quibus nominibus non diversitatem

intelligi voluit sed singularitatem noluit ut

non solum ibi unitas intelligatur ex eo quod

dicitur una essentia sed trinitas ex eo quod dicuntur

tres persone. Hylarius in vii li. de trin. ait

Dominus dicit Qui videt me videt et patrem.

Cum hoc dicit excludit singularitatis atque uni-

ci intelligentiam via nec solitarium sermo signi-

ficat et indifferentem in natura professio docet

Visus est enim in filio pater per nature unitatem simili-

tudinis. Unum sunt enim natus et generans. Unum

sunt non unus. Sic non itaque solitarius filius

est nec singularis nec dispar. Et ideo

sicut in patre et filio credere duos deos impium

est ita patrem et filium singularem deum predicare

sacrilegum est. Nichil enim in his novum nichil

diversum nichil alienum nichil separabile est.

Unde hoc etiam Augustinus in libro contra Maximinum veteris ac nove legis ait: unus est deus, sed non singularis iste.

Ambrosius in libro de trinitate ait: Quod unus sibi est se equari non potest, et si non sit singularitatis, sed unitatis. Deus unus cum dicitur, necesse est trinitatem excludit. Et ideo non quod singularis, sed quod unitatis est potestatis et eiusdem predicatur. Unde neque singularitas neque diversitas neque unitas vel solitudo confitendus est in deo. Singularitas vel solitudo pluralitatem personarum excludit, et diversitas unitatem essentie tollit. Diversitas induit separatam divinitatem. Singularitas adimit distinctionem trinitatis. Ideo

Ambrosius in primo libro de trinitate ait: Non est divisa nec singularis equalitas, nec iuxta Sabellianos patrem filium que confundens, nec iuxta Arrianos patrem filium que secernens. Pater enim et filius

distinctam habet separatione vel non habet, sicut in eodem pater et filius, divinitate unum sunt, nec est ibi sexus differentia, nec ulla diversitas, alioquin quo unum deum dicimus, diversitas eum plures faceret. Constat ergo expedite quod in trinitate nulla est diversitas. Si tamen alicubi in scriptura invenimus dictum tres diversas personas, et huiusmodi diversitas dicitur distinctio. Quod non debet dici deus multiplex.

Et sicut in trinitate non est diversitas, ita nec multiplicitas, et ideo non est dicendus deus multiplex, sed trinus et simplex. Unde Ambrosius in primo li. de trinitate ait: Est in patre et in filio non discrepans sed una divinitas, nec confusa, quod unum sed nec multiplex esse potest, quod indifferens est.

Multiplex itaque deus non est.

Circa distinctionem 23 [illegible]

naturam et per consequens nomen persone non predicatur pluraliter sed singulariter. // In oppositum est cantica katholica cuius
fides est hec que expressa in symbolo athanasii ubi dicitur, quod tote tres persone coeterne sibi
sunt et coequales. // Pro solutione huius questionis videndum primo de duobus, primo quare quedam
variantur locutiones et modi loquendi et credendi in divinis, // 2° videndum est de quesito, et sunt
hic tres articuli tres. // Quantum ad primum notandum, quod in divino est invenire duo scilicet natura
et ordo nature, et secundum hec duo variantur locutiones et modi dicendi, hoc enim quod dicitur natura in quibus
[illegible] naturam // Sed ad ordo nature intelligitur quod in uno est natura non ab alio, scilicet hec in patre qui
a nullo habet naturam, et in alio est ab alio ipsa natura scilicet per generationem in filio, et in 3° per spirationem ab
utroque, scilicet in spiritu sancto. // 2° notandum quod triplex modus dicendi, credendi, et intelligendi in divinis scilicet
quis, quid, quo, quia in divino est est invenire divinam naturam, et ibi ipsa natura quam habet est et modus
dicendi, notandum secundum quid, scilicet proprietas sub qua habet huius naturam, quamvis statibus et prima questio
ista. // Quid quid quis ipsam naturam quia, prima quia cum dicitur deus, pater, filius, deus vel deitas
2a questio est quis quis habet naturam subsistentem in communitate quis. // Cum quaerendo quis est persona
notando patrem, et unus pater vel filius vel spiritus sanctus. // Tertia questio 3 modus dicendi naturam sub ga-
bitione vel ordine et in divinis, quod quis per quo, prima quia ad quis quo se habet pater ad filium
Nunc ut generans quia generans est generat, sicut circumdedes ordinis nature. // Correlarium primum, quod per quid
quis ipsa divina essentia. // Correlarium secundum, per quis quis ipsa persona. // Correlarium 3m, per quo
proprie circumdedes notionales qui distinguunt personas. // Tertia questio quod quinque sunt notiones in
ordinata trinitate sed notiones, prima est quia in patre sunt due, una scilicet quod ipse a nullo est, et secundum
hoc convenit patri innascibilitas, secunda notio paternitas. // Innascibilitas est privatio essendi
ab alio in quantum plenitudinem bonitatis. Item patri convenit paternitas secundum generationem secundum modum
positivum quia pater generat filium. // Item filio convenit alia notio scilicet filiatio secundum generationem vel na-
tivitas vel ortus vel nascibilitas, scilicet quod filius a patre solo per generationem. // Item spiritui
sancto convenit processio secundum donum scilicet quod est a patre et filio. // Item notio que est communis spiratio
patris et filii. // Ex hiis omnibus elicitur ista questio quod quinque sunt notiones scilicet paternitas
filiatio, processio, innascibilitas, communis spiratio. // Prima quia prima notio est patris, 2a filii,
3a spiritus sancti, 4ta patris, 5ta patris et filii. // Ex quibus sequitur conclusio quod tres sunt notiones
que insunt patri et due filio et una spiritui sancto. // Sexta et ultima questio huius articuli
proprie loquendo tres sunt proprietates personales scilicet paternitas filiatio processio, prima quia proprie
proprietates que uni soli convenit persone et eam ab omni re alia distinguunt, et probatur de se.
// Quantum ad secundum articulum, qui est de quesito, pono ista questionem conclusionem. // Est hec non
persona in divinis predicatur pluraliter et singulariter, probatur quia est determinatio ecclesie extra de summa
trinitate et fide katholica ubi dicitur, tres quidem persone, sed una essentia sed na-
tura distinctiones sunt in personis et unitates in essentia, substantia seu natura. // Et ad rationes
[illegible] non potest dici quod sunt tria, huius scilicet quod hic tria accipiuntur essentialiter tres es-
sentie, non potest dici, scilicet quod accidit quod sunt, tria i tres res, dici potest. Et similiter
quod sunt per subsistentias tria, vel potest dici quod quamvis non sunt tria simpliciter, sunt tamen tria quedam
sive tria supposita. // Ad secundam quod opponitur de duplici modo dicendi personam patris et filii
quod substantiam accipit pro ypostasi et non pro essentia, vel non aliud dicitur rei quia proprietas
in deo substantia est sed tamen aliud tone. // Ad tertiam quod opponitur persona dicit esse substantiale et pro-
prietatis de proprietatibus que sunt in mediorum quia non sunt substantia, nec substantiam constituunt, sed
consequitur esse substantiale distinctum scilicet proprietates in divinis et substantia et personas in esse sed dei
constituunt, licet ipsum esse substantiale non distinguunt, sed suppositum huius illius. // Ad 4am quando
opponitur de questione deus, christo [illegible], quia tamen substantiales non multiplicatur in pluralitate mul-
tiplicata forma a qua imponitur, sic est terminus deus imponitur ab essentia sola divina
que forma non multiplicata est, sed nomen vero persone imponitur a proprietate distinguente que
est forma multiplicata et supposito principali, et ideo recipit pluralitatem, sequitur quod quod
[illegible]

Distinctio xxiiii. postquam magister determinavit de divisione et multiplicatione divinarum personarum, in hac distinctione inquirit quid significent in divinis nomina numeralia scilicet unus, duo, tres. Et continet duo capitula. In quorum primo querit de tali questione quomodo in divinis nulla est singularitas vel solitudo, ut est supra dictum, quid ergo significant nomina pertinentia ad unitatem divinis rebus adiecta, ut unus, una. Et secundo quomodo in divinis nulla est diversitas vel multiplicitas, quid ergo sunt ibi [illegible] nomina duo, tres, tria, que licet nomina numeralia videantur quandam multiplicitatem in deo designare. Quid significetur his nominibus unus, duo vel due, tres vel tria, vel trinitas, plures vel pluralitas, distinctio vel distincte, cum his utimur de deo loquentes.

Hic diligenter inquiri oportet, cum in trinitate non sit diversitas vel singularitas vel multiplicitas vel solitudo, quid significetur his nominibus scilicet unus vel una, duo vel due, tres vel tria, plures vel pluralitas, distincte vel distinctio, cum dicitur unus deus, due persone vel tres persone, plures persone, distincte sunt persone, vel cum dicitur distinctio personarum, pluralitas personarum, trinitas personarum, et huiusmodi. Videntur enim hec dicentes numerum quantitatem et rerum multitudinem vel multiplicationem in deo ponere

ergo ista ibi significet / ipso de quo loquitur

apierte insinuare curemus

Glosa 2a in quo soluit questionem propositam et vult quod si diligenter aduertimus ea que supra dicta sunt in distinctione precedenti / tunc usus horum nominum in diuinis introductus est / plus ratione exclusionis quam positionis / et ista est prima pars huius distinctionis. Et hoc declarat per Ambrosium de trinitate / quia cum dicimus unus deus / tunc per hoc excluditur multitudo deorum / ac si diceretur deus est et non sunt multi / similiter cum dicimus unus pater unus filius .i. non sunt multi / Exponendo de unitate et modo in diuinis quod deus verissime est unus vel unum / est enim ens in se indiuisum / et ab aliis diuisum / verissime est ens / quia ei competit ens primus / tamquam causa omnium entium / et prestigia aliis entibus / Verissime est etiam in se indiuisus / quia nec diuiditur actu / nec potentia / quia simplicissimus / Verissime est etiam ab aliis diuisus / quia cum nullo alio a se / componitur / nec sicut substantia accidens / nec sicut in genere ut homo et asinus in animali / nec sicut in specie una / ut petrus et paulus in humanitate / est igitur verissime unus vel unum / Unus autem unum est cui unitas conuenit positiue quam cum tamen priuatiue. Igitur unitas que est deo positiue / et est sua unitas / sua essentia simplicissima / Similiter pater verissime est unus / secundum diuisum vel indiuisum conuenit / est enim in se indiuisus / et ab alio diuisus .i. distinctus / et sua unitas / est sua persona vel proprietas / et unitas ei competit non tamen priuatiue / sed etiam positiue / Similiter dualitas personarum patris et filii / Secundum est ergo / quod dicit magister quod hec nomina numeralia magis introducta sunt etc. Dicit pro quod magister non negat penitus nomina numeralia deo positiue conuenire / licet concedat verius talia conuenire deo priuatiue quam positiue / cum audito numero aliquo / intellectus concipit multitudinem / qui est quantitas discreta / et maiorum diuisionum essentiale / Et audita unitate concipit unitatem que est principium numeri / vel causaliter vel essentialiter ut est forma formalis / que est unitas formalis rei et causat unitatem actualem.

Magis illa dicuntur ad excludendum ea / que non sunt in deo / quam ad ponendum aliqua

Si diligenter premissis auctoritatum verbis

intendimus / ut dictorum intelligentiam capiamus

magis videtur horum verborum usus introductus

ratione remouendi atque excludendi a simpli

citate deitatis / que ibi non sunt / quam ponendi aliqua

[illegible] ...

Quid per unum significetur cum dicitur unus deus

Cum enim dicitur unus deus, multitudo deorum excludit, nec numerum quantitas in divinitate ponit, tamquam dicatur: deus est, non multi sunt vel plures dii. Unde Ambrosius in I de tri. ita ait: Cum unum dicimus deum, unitas excludit multitudinem deorum, nec quantitatem in deo ponit, quia nec numerus nec quantitas ibi est.

Similiter cum dicitur unus est pater vel unus filius, vel unus est filius et huiusmodi, pro eo dicitur hoc quia non sunt multi patres vel multi filii, sicut et de aliis.

Hic ostendit predictam solutionem ad nomina significantia pluralitatem [...] quorum cum dicimus plures personas, tunc per hoc nomen plures excludimus singularitatem et solitudinem, et non ponimus diversitatem vel multiplicitatem in divinis [...] auctoritatem Hylarii in [...] de trinitate, qui hoc declarat per illud Genesis: Faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram [illegible]

[illegible]

distinctio pluralitatis / pluralitas alietatis / alietas autem non tamen attendit ad formam quantum ad suppositum / similia autem in divinis sunt plures ypostases sed ea per predicta in divinis recipitur. Ex qua intelligentia dicitur persone plures

Item cum dicimus plures esse personas / singularitatem atque solitudinem excludimus / non diversitatem vel multiplicitatem ibi ponimus / sic dicitur divine solitudinis ac singularitatis / personas consortem / unde Hylarius in IV libro de trinitate ait / Deus dixit faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram / an solum deum sibi locutum existimes / an hunc sermonem eius intelligas ad alterum extitisse / Si solum fuisse dicis / ipsius voce arguere dicentis / faciamus et nostram. Sustulit enim singularitatis ac solitudinis intelligentiam / professio consortii / quia autem consortium esse non potest ipsi solitario / neque solitudo solitarius recipit faciamus / nec alieno a se dicit nostram / attende lector hijs verbis / et vide quia nomine consortii / pluralitatem significavit / professio

ergo consortem est pfessio pluralit(er) / qua
pfessus est dicens. faciam(us). et n(ost)r(a)m / plur(a)l(ite)r
enim utrumq(ue) dicit / sed hac pfessione pluralit(er)
/ non duplicitatem / vel multitudinem posuit / s(ed) so-
litudinem et singularitatem negauit / Sic ergo

cum dicimus plures psonas / vel pluralit(er) psonas /
/ singularit(er) et solitudinis intelligentiam excludimus /

Item xiiij in quo applicat dicta plurium ad hoc nomen tres / et vult ista qu(od) ... cum dicimus tres psonas esse in deo / p(er) hoc non intendimus in deo ponere ... numer(um) vel duplicitatem / sed p(er) hoc designamus q(uod) non tantum e(st) una psona ... scilicet pater vel filius / nec due tantum / ut pater et filius / sed etiam sp(iritu)s s(an)c(tu)s / et q(uod) non sit alia psona p(re)ter has. Et hoc p(ro)bat p(er) Augustinum ... de trinitate ... psona allegatur ... octaua ... p(er) hoc nomen tres / non vult intelligi duplicitatem sed singularitatem volunt remouere

Ita etiam cum dicimus / tres psonas /
/ nomine trinitatis non quantitatem ... in deo
ponimus / vel aliquam diuersitatem / s(ed) intelli-
gentiam / non ad aliud / nisi ad pat(re)m / et fi-
lium et sp(iritu)m s(an)c(tu)m digerendam significamus / ut sit
hec dicti intelligentia / tres psone sunt / vel
tres sunt / pater et filius et sp(iritu)s s(anctus) / s(cilicet) v(e)l nec tantum pater

nec tm filius nec tm pr et filius i deitate sunt sed etiam spus scus et non alius ab hys similiter non tm e ibi hec psona vel illa vel h et illa sed h et illa et illa [illegible] non alia et hoc ita sane intelligend Augu satis ondit ubi dicto illo nomine non dualitate intelligi voluit sed singlaritate voluit

Aliud quid in quo de isto termino duo vult [illegible] cum dicitur pr et filius sunt duo non intendimus ibi ponere [illegible] dualitatem sed quod non tm est pr nec tm filius sed pr et filius et hic non e ille Quid p duo tu dicat due persone vel pr et filius duo sunt etc

Similiter cum dicitur duo sunt pr et filius non dualitatem quantitatem ibi ponimus sed hoc significatur quod non est tm pr vel tm filius sed pr et filius et hic non est ille sicut et de aliis hic dictis Ita etiam cum dicitur pr et filius sunt due psone hoc significatur quod non tm pr est psona nec tm filius e psona sed pr est psona et filius psona et hec non est illa

Tertium [illegible] in quo [illegible] applicat pluralitatem ad [illegible] distinctio vel distincte et ostendit hanc [illegible] cum dicitur psone sunt distincte vel distincte e psonis

[illegible]

excludimus privationem et confusionem in personis divinis / et per hoc significamus hanc non esse illam / quia confusio est plurium aggregatio non unitas essentie / quod quidem dicitur causatur / sed in personis divinis est unio in essentia / et non talis confusio aggregativa / et cum dicimus personas esse distinctas vel differentes suis proprietatibus / per hoc significatur aliam esse personam hanc / aliam illam et non ponimus ibi diversitatem / sed heresim sabellianam removemus / que posuit persone unitatem et confusionem / dicens patrem esse filium in persona / nota quod hic etiam hoc catholica fides tenet medium inter errorem arrii et sabellii / dicitur enim quod recedit ab utroque / contra arrium ponit tres in maiori essentie unitate / simplicitate / similitudine / et ceterum / et propter hoc / removet a deo diversitatem / contra sabellium ponit etiam in persona naturalem unitatem / specialem / aliquid / et vocandum contra sabellium ponit etiam in persona realem distinctionem / ergo ordine et cognitione et proprietate et pluralitatem / ipse vero ponit in deo negat singularitatem / indistinctum / unicum et solitarium / sabellius non persone filio et spiritui sancto essentie diversitatem / et ante personis ordine / sabellius vero persone unitate et confusione. Ex quo sensu dicitur in personis distinctio vel persone distincte

c. 6

Cum autem dicimus / distincte sunt persone vel distinctio est in personis / confusionem atque permixtionem excludimus / et hanc non esse illam significamus / et cum addimus / distincte sunt persone proprietatibus suis vel differentes proprietatibus / aliam esse hanc personam et aliam illam / suis proprietatibus significamus / et tamen dicimus aliam et aliam non diversitate vel alienatione / ibi ponimus / sed confusionem sabellianam excludimus.

Tamen sciendum in quo magister dicat sicut eodem modo illud intelligendum est quod distinctio personarum cum dicitur persone sunt discrete / vel in personis est distinctio / quia in tali locutione discretio et distinctio simul ponitur / quod hoc concludit quod in divinis personis est discretio vel distinctio sed non diversitas divisio vel separatio

Quomodo ibi accipitur discretio

c. 1

Ita etiam cum dicitur / discrete persone vel cum dicitur / distinctio esse in personis / eandem intelligentiam

facimus. Eo enim modo ibi accipitur distinctio quo diversio. Et congrue ibi dicitur distinctio esse vel distinctio non diversitas vel divisio sive separatio. Unde Ambrosius in i. li. de trinitate ait: non est ipse pater qui filius, sed inter patrem et filium expressa distinctio est.

Capitulum octavum in quo specialiter facit mentionem de hoc nomine trinitas et vult dicere quod cum dicitur in divinis est trinitas ita intelligendum est hoc dictum, id est in divinis sunt tres persone. Quod nomen trinitas significat pluraliter per modum unius, quia trinitas quasi est trina unitas tres per modum pluraliter et ideo dicit in textu videtur quod in nomine significandi est diversitas. Quid trinitas ibi accipiatur.

unitas

c 8

Cum vero dicitur trinitas, id significari videtur quod significatur cum dicitur tres persone. Sicut non potest dici pater est tres persone, vel filius est tres persone, ita non debeat dici pater est trinitas, vel filius est trinitas.

Capitulum nonum in quo instat contra hoc quod dictum est hic et in precedenti distinctione videlicet quod in divinis non est singularitas nec multiplicitas per Ysidorum septimo Ethimologiarum ubi dicit quod unitas in divinis est simplex et singularis, trinitas vero est multiplex et innumerabilis. Et vult quod ibi Ysidorus capit singulare sicut alii capiunt unum et multiplex sicut alii trinum. Ita quod Ysidorus nomine multiplicitatis non diversitatem personarum sed ipsarum numerum vult intelligi. Quod videtur contrarium predictis.

c 9

Hic non est pretermittendum, quod cum super deum sit deum nec singularem nec multiplicem esse confitendum, id quod sanctorum auctoritatibus sit confirmatum.

In contrarium videtur sentire ysidorus dicens [trinitatem] singularem esse / unitatem trinitatem / et unitatem /

Est enim unitas simplex et singularis / trinitas vero multiplex et innumerabilis / quia trinitas est trium unitas singularis / ecce unitatem dicit esse singularem / et trinitatem multiplicem et innumerabilem / Sed ad hoc dicimus / quia singularem accepit / sicut alii accipiunt ut unum / multiplicem vero et innumerabilem sicut alii dicunt trinum

Utrum personarum pluralitas ponat aliquem numerum in divinis

Quod sic / quia ponit trinarium ergo numerum / consequentia tenet a specie ad genus / et antecedens notum est de se / Secundo sic pluralitas personarum ponit multitudinem actu numeratam vel numerabilem ergo numerum consequentia tenet ex terminis et antecedens patet quod omnis pluralitas sit multitudo sed quelibet finita multitudo est numerata vel numerabilis ergo etc. Tertio sic tres numerabiles sunt pluraliter de personis ergo questio vera consequentia tenet secundo quia si illa est vera persone sunt tres ergo idem est pro quo supponit subiectum et predicatum et quod predicatum ponit numerum ergo et subiectum. Quarto sic dicit non / hoc [illegible] ideo quod termini numerales non ponunt aliquid in divinis sed videtur velle magister sed hoc est falsum / quod tunc non plus ponerentur per trinitatem personarum quam per unam ergo etc. Quod autem arguitur sic In divinis non est aggregatio ex multis unitatibus ergo nullus est numerus / consequentia tenet / quia aquo remoto diffinito et diffinitum antecedens vero patet quia est summa simplicitas. Circa questionem istam sciendum quod aliquando numerus pro diversitate [illegible] largo et communi pro qualibet determinata apprehensione plurium inter se distinctorum / absque hoc quod aliquid corpus alicui certa quantitate mensuretur / enumerare non est nisi aliquas res distinctas / puta distinctas / certa ratione pluralitatis quantitative / Aliquando vero numerus magis stricte et proprie puta quod species quantitatis discrete / et est numerabilium distinctorum per actum mensura mensurata vel mensurabilis / unde numerare proprie non est distinguere vel distincta ordinare aut colligere vel aggregare / sed distincta mensurare / mensurare autem non est aliud / nisi metiri quantitatem distincta distincta sunt / mete distinctae / Et hoc formaliter non numerus multitudinem quadam positiva ratione claudere atque mensurare forma distincta multitudinis

distincta sunt mente distincte et secundum hoc formalis res numerum importat personarum quadam positiva ratione claudente atque includente formam distincta in se distincta contra formam in intellectu obtinente qua forma numerum importat modo [¶] tunc sit ergo prima ista cado [?] numerus primo quelibet pronominis pluralitas in divinis ponit numerum quia quelibet talis est determinate secundum rationem distinctionis apprehensa vel apprehensa [?] ergo etc. Ex illa sequitur quod secundum illud ille possent concedi tres persone sunt trinarie due persone binarie [¶] secunda cado numerus secundo in divinis non est unitas prout est principium numeri quia solus res unitas prout principium numeri est precisa clausio per intellectum alicuius individui in sua individualitate sed intellectum non ulterius rem contra in divinis secundum sua distinctionem quia claudi ergo etc. [¶] Ex illa sequitur quod tertia et quarta conclusio loquendo in divinis nullus est numerus quia omnis numerus constituitur ex unitatibus prout unitas est principium numeri sed in divinis non est aliqua talis unitas ut dictum est precedenter ergo etc. Ex illa sequitur quod illa non est concedenda tres persone sunt trinarie vel due persone sunt binarie patet quia binarie et trinarie sunt species numeri. 2º sequitur quod termini numerales non ponunt aliquam summam numeralem in divinis patet quia omnis summa talis positiva in se includit numerum et quia ibi non est aliquis numerus ergo etc. quarta conclusio quod termini numerales in divinis positi non sunt solum privative patet quia tunc non plus poneretur per tres personas quam per quatuor vel per duas. Ex illa patet quod termini significativi positive petunt res divinas quamvis eas esse distinctas et quia talis distinctio est quedam conclusio [¶] additiones quod termini numerales duo importat scilicet positivam clausionem particularem numeri sicut dicendo tres lapides per ly tres includuntur tres res [secundo] importat distinctionem non solum inter se sed ad quecumque alia. Ideo in divinis quia prescinditur numerus tunc non est ibi talis positiva clausio sed bene est ibi distinctio personarum ad invicem et etiam ad alias res. Et secundum illud modum possent aliquo opinio sustineri scilicet magistri quod termini numerales ponantur magis ad excludendum quam ad ponendum numerum. Concedetur illas rationes que continue [?] non tenent [¶] et per hoc satis patet ad rationes que sunt solute quia secundum conceptum et formale ratione numeri nullus numerus conceditur ibi sed bene secundum incompletum et non completum ut patuit in responsione

Preterea considerandum

[¶] Distinctio propriorum et communium per determinatio determinatur numeralibus sicut quando determinatur qualiter termini significantes pluraliter vel aliter possunt addi huic termino persona. Et habet sex ca[pitu]la. In primo querit de tali questione an quo hoc nomen persona dicatur pluraliter ut dictum est supra .di. xxiii. qualiter sumitur cum dicitur in plurali due persone vel tres persone. Et cum dicitur alia est persona patris alia filii et spiritus sancti in illis propositionibus ly persona dicat essentiam vel non. Si dicat essentiam tunc sequitur plures esse essentias. Si non tunc queritur sumitur in istis propositionibus pater est persona et alia est persona patris et in illa pater et filius et spiritus sanctus sunt persone. **Quid significetur cum dicitur pluraliter tres persone vel due persone**

P[r]eterea considerandum est cum hoc nomen

persona ut premissum est secundum substantiam dicatur

2 3 distinctio 1 sit absolutum et circa divina [?] ca[pitul]o primo

hic agit quomodo sumitur hoc termino persona et dividitur hec pars in duas partes. In prima ponit et opponit. In 2a solvit. Ibi cum ergo dicitur hoc nomen persone et prima habet 2 partes in prima movet dubitationem in 2a opponit per auctoritatem Augustini ostendens quod persona dicitur secundum substantiam. Ibi persona enim ut ait Augustinus. Ubi opponit per rationem. Ibi Alie esse sit ostensi quod nomen persone. Ubi ...

(margin:) 1º, 2º, 3º, 9º

(margin:) 1º plures [?]

que sit intelligentia dicti/ cum pluraliter dicitur
tres persone vel due persone/ et cum dicitur
alia est persona patris/ alia est persona filii/
alia persona spiritus sancti/ Si enim in hijs locu-
tionibus/ persone vocabulum essencie intellige-
ntiam facit/ plures essencias confiteri videmur/
et ita deos plures/ Si vero essenciam significat
ibi non tenet/ alia est huius nominis ratio
cum dicitur pater est persona/ filius est persona/ et
alia cum dicitur pater et filius et spiritus sanctus sunt
tres persone/ et cum dicitur alia est persona patris/ alia
filii/ et huiusmodi/

Nam ut magister specialiter arguit ad unam partem/ videlicet quod hoc nomen persona tam in singulari quam in plurali significat essentiam/ et primo quod probat de nomine singulari/ quod dicitur in xxiii distinctione supra ubi dicitur/ quod idem est deo esse/ quod personam esse/ quod persona dicitur absolute/ Et ut hic pluralitatem probat formaliter/ quod hoc nomen persona tam in singulari dicatur secundum essenciam/ cum videtur unam essenciam dici alia persona patris/ alia filii/ sive tres persone/ ut cum dicitur pater est persona/ filius est persona

Persona enim ut ait Augustinus ad se dicitur/
et idem est/ deo esse personam/ quod esse/ sic idem
est ei esse/ quod deum esse/ Unde manifeste

colligitur quod essencia divina predicatur dicitur pater est
persona filius est persona spiritus sanctus est persona id est essen-
cia et omnino unum et idem significatur nomine persone
id est essentia divina cum dicitur pater est persona et filius
est persona quod significatur nomine dei cum dicitur pater
est deus filius est deus ita etiam idem significatur
cum dicitur deus et deus et deus est persona utrobique
enim nomine essencia divina intelligitur quod utrumque
secundum substantiam dicitur

Item tercium in quo plurat duabus rationibus quod nomen persona per pluralem etiam sit essentia prima ratio est cum dicimus tres esse personas tunc si diceretur significatur illud quod est commune patri et filio et spiritui sancto sed nichil est eis commune nisi essentia ergo nomine persone pluraliter significatur essentia Item ideo dicuntur tres persone quia pater est persona et filius est persona et spiritus sanctus est persona igitur hec nomina videntur habere eandem significationem pater est persona etc et tres sunt persone Respondeo dicat pe de tha duplex est communitas quedam est rei qua aliquid idem numero convenit pluribus et essentia que est tribus personis Alia est communitas rationis qua aliquid in una ratione convenit pluribus et illo persona dicitur esse communis in ut dicit b v sicut individuum vagum est commune in ratione ad petrum et paulum sic persona ad patrem filium et spiritum sanctum licet illud est proprium in divinis quod individuum in creaturis Alii duplicem communitatem sic exprimunt quedam est in ratione potencie ut aliquid est commune ad corpus et ad animam quedam autem est in ratione predicationis ut animal est commune ad lapidem et ad lignum Ergo prima est in essentia et natura secunda est in persona quod proprie dicitur quod ignorat Alii sic exprimunt duplicem communitatem quedam est in ratione unitatis nature absolute quedam in ratione plurium habitudinis comparate Prima communitate quantitas communis est scali et plumbi et hec attenditur in essentia secunda communitate modo regendi est communis naute et scole rectori quia utriusque est non forte sed arte preesse et hec attenditur in persona quia persona dicitur quedam proprietas distincta et ita dicit est ad proprietates que communis est in tribus personis et ubi illorum modorum sufficienter exprimunt communitatem persone sed omnes simul et b tractat hanc distinctionem articulo 3o post multas disputationes concludit quod ex sua positione concordat vide ibi Et dicit p d thar quod aliquorum fuit opinio quod persona aliud significat in plurali aliud in singulari sed communis opinio tenet quod idem sit utrobique nec et in singulari et in plurali sit solum simul cum proprietate etc quia proprietas sit quasi ultima eius completiva.

... hoc simpliciter dicat significans relacionem sed secundum quod est ... relativum ...

Cum vero dicitur pater et filius et spiritus sanctus

sunt tres persone quid nomine persone significatur

an essenciam? hoc enim videtur si supradicta verba

augustini diligenter scrutetur. Superius enim di-

xit quod ideo tres personas dicimus quia id quod

persona est commune est tribus et ita quia pater est persona

et filius est persona et spiritus sanctus est persona

ideo tres persone dicuntur videtur ergo tenere

eandem significacionem hoc nomen persona cum dicitur

tres persone quam habet cum dicitur pater est persona

filius est persona spiritus sanctus est persona

quia ut ostendit augustinus hoc dicitur scilicet tres

persone propter illud quia id quod persona est

commune est eis id ergo quod commune est eis scilicet

patri et filio et spiritui sancto videtur significari

nomine persone cum dicitur tres persone

Triaque adiciunt ... quid de essencia sed ut allegatum est ... augustinus ... di... personam ... dicimus ... tres et ... tres vel quid tria ... tres persone ... persone in plurali ... essencia

Alit᷑ vr̃ ondi / q̃ sc̃m essenciã dicit᷑ / et cũ plalr̃ profertur

Aliter etiã pt ondi / q̃ ibi noĩe psone signi-
ficetur essencia / cũ dr̃ tres psone / vt em̃ sup̃
dixit augꝰ Ex nãitate dixim̃ tres psonas
/ ut rndem̃ querẽtibꝰ quid tres / uel quid tã
/ Cu ergo quit᷑ quid tres uel quid tã / quei-
ent᷑ rnde᷑ ~~cũ dr̃~~ tres psone / at cũ quit᷑ / qd
tres · uel quid tria · d̃ essẽcia quit᷑ / nõ em̃
inuenit᷑ / quid illi tres sint / nisi essẽcia / Si em̃
questioni rndem᷑ / oportet · ut rndeãs essẽciaz
significãs / alioqn̄ · nõ ondiꝰ / quid tres sint /
/ Si võ rndetẽs / essenciã significas / ipaz essẽciã
noĩe psone intelligis / cũ dr̃ / tres psõe /

Capim̃ · xiij · in quo replicat quãdã rnsione falsaz / quorũdã dicẽtiũ / qz ĩ t̃minꝰ ly psone · in plr̃ significet essẽciã / tñ ex hoc nõ sequi᷑ · q̃ pr̃ et filiꝰ et spũs scũs / sint tres essẽcie / sed bñ sequi᷑ ex eis / q̃ pr̃ et filiꝰ et spũs scũs sint tres subsistẽtes / que illud quod ẽ essẽcia · Et ideo cũ dr̃ pr̃ et filiꝰ et spũs scũs sunt tres psone / sic debet intelligi / q̃ sũt tres subsistẽtes illud que qd ẽ psõ / eo q̃ quelibet eaꝝ est psona siue essẽcia / Sed si quit᷑ ab eis quo inpta dem intelligi / Cũ pr̃ dia alia est psõ prĩs / alia filij / rñdent q̃ debet intelligi sic q̃ sũt tria que eis quod est psõ · Et hoc cõfirmãt auc̃te augꝰ octaᵒ de trĩte cuiꝰ vba ponũt ĩ lrã / Quod hec opinio ut dr̃ · b · tho · falsa est / qz si essẽcia et psona idẽ sũt / et q̃tũ ad rem simplr̃ / et q̃tũ ad modũ signdi / oportet scd̃ augꝰ / tres psonas / etiaz dicẽ tres essẽcias / Si aũt hoc est fictitiũ et illud qd em̃ opponũt tres psone · i · tres subsistẽtes id que quod ẽ psõ / ita sũt opponũt tres essẽcie · i · tres subsistẽtes illud que quod est essẽcia / nec pt̃ dici q̃ hoc dem est ẽp̃ instituciõ ṽbiꝝ / qz ad id quod ẽ simplr̃ nulla nãitas debet cogẽ

alius ẽ pr̃ · alius ẽ filius et̃ cẽ.

contendunt et si cogeret tamen necessitate cogente cessante deberet et magis loqui cessare quam

Iste non Boetius th[eologus] in scripto de ... et in summa patris prima q. 29 ... primo dat descriptionem persone quam recepit a Boecio libro de duabus naturis et dicit persona est rationalis nature individua substantia et dicit rationalis nature ... quo ... non ... quibus brutis et animalibus nec etiam accidentibus et ex quibus patet quod persona non ... nisi in genere ... et solum in natura rationali et dicit natura rationalis et non creatura ... non solum in creatura sed in divinis reperitur persona ... quod dicit individua substantia excluditur etiam quod ... corporis ... non ... subsistit. Opinio quorundam qui putant essenciam significari nomine persone cum dicimus tres personas

Quibusdam videtur quod nomine persone significetur essencia cum dicitur tres persone propterea quod Augustinus dicat ideo dici tres personas quia commune est eis id quod est persona, ut sit talis intelligentia: pater et filius et spiritus sanctus sunt tres persone, id est sunt tres id habentes commune quod est persona, id est tres s[unt] quorum quisque est persona, id est essencia. Sed quomodo nunc hanc intelligentiam dicentes alia est persona patris alia filii. Et hoc etiam ita volunt intelligere, scilicet alius est pater alius filius, id tamen commune habentes quod est persona. Et hoc confirmant auctoritate Augustini qui in vii li. de trin. ait: tres personas eiusdem essencie vel tres personas unam essenciam dicimus, tres autem personas ex eadem essencia non dicimus

quia ibi sit aliud quod essentia, aliud quod persona. Hic auctore et principiis conatur asserere in predictis locutionibus nomen persone essentiam significare.

Hic magister opponit contra dictam opinionem per Augustinum de fide ad Petrum ubi vult quod filius est alius a patre in persona vel personaliter, quod non esset verum si ibi quicumque esse persona. Dubitatur an in divinis sit nomen persone. Arguitur quod ibi est [illegible] in quantum est subsistentia per [illegible] ab alio distincta. Persona ut vult doctor Thomas in scripto describitur [illegible] tria includit: primo genus [illegible] in eo quod dicitur [illegible], secundo [illegible] differentias [illegible] per hoc quod dicitur nature rationalis includit etiam nomen [illegible] individua, non [illegible] quacumque [illegible] sed singularem et sic [illegible] quod individuum sumitur pro singulari [illegible] in divinis [illegible] non [illegible] individuum sed prout sumitur pro subsistentia singulari etc.

Sed quid videbitur ad id quod ipse Augustinus in libro de fide ad Petrum ait: scilicet quod alius est pater in persona sive personaliter, alius personaliter filius, alius personaliter spiritus sanctus? Quod enim alius personaliter pater, alius personaliter filius, alius personaliter spiritus sanctus, si in esse persona nomine quem intelligere, si persona essentie tamen intelligentia facit. Ideo nobis videtur aliter hoc posse dici congruenter iuxta catholicorum doctorum auctoritates.

Illa in qua magister ponit [illegible] et vult hic quod cuius hoc nomen persona [illegible] de se significet essentiam et singularem [illegible] per essentiam [illegible] nature [illegible] ut pluraliter significet ypostases [illegible] hoc ut videtur possit quid tres. Cum enim dicimus tres persone ibi persone non sunt divina [illegible] sed [illegible] seu ypostases quas greci etiam vocant [illegible] [illegible] aliter [illegible] nobis [illegible] nobis [illegible] per essentiam [illegible] est [illegible]

q' psona aut ponit^r sine noie distinctiuo s^d cu dr pr est pso filius e pso res et tunc
pt essentia / et hec est eius primaria significatio ppa et pa(rti)b(us) / dicit pr cu trinu naturali
ut cu dr due psone / tres psone / et tunc pt ypostasim siue subsistentia / et ypostio
eius nō e ppa s(ed) transsumptiua et que necessitate adducta / Si aut ponit^r cu nomine
distinctiuo / et hoc vel cu relatio i masculino gne ut dico alius e pr a pso res
et tunc pt signe essentia / vel i scdo dicendo alia e pso pns res et tunc pt ypostasi
ecce nō ut dt. b. v. boetius in libro de duabus naturis scilicet capiendo p essentia
capit ibi scilicet ab actu subsistendi / et ut sic et ut tn vna e scla et id sub
sed doctores accipiunt put magis impetrat respectu ad essentia cui substat et sic
pluraliter ipso aut hug est quibus vsus / qr accipiunt scilicet p na rei et ideo substantia
accipiunt p supposito Et hoc nomē psona / qr in trinitate accipit^r
et hec est vtilis et catholica doctrina de psona / et psonis

Sciendū est igitur / q hoc nomē psona
multipliciter fiat / nō vna tn intellige
set vt Hylarius ait in li. de t. intellige
tia dictorum ex causis est assumenda dicendi
/ qr nō sermoni res / sed rei est sermo subiectus
discernentes ergo dicendi causas huius nominis
scilicet psona significationem distinguimus dicentes / q
hoc nomen psona / in singularitate ppe dr et essentia
significat / sicut sup ondit Augustinus cu dr
deus est psona pr est psona / quadam tn
necessitate ut sup dixit Augustinus / transsumpta
tu e hoc nomen / ut pluraliter dicer^r tres psone

cum queritur quid tres vel quid tria, ubi non significat essentiam vel nomen divinitatis que communis est tribus personis, sed substantias vel ypostases secundum grecos. Greci quippe ut supra dixit Augustinus aliter accipiunt substantiam vel ypostasim aliter nos. Nos enim substantiam dicimus essentiam sive naturam, personas autem dicimus sicut illi dicunt substantias vel ypostases. Sic ergo nos ita accipimus personas ut illi accipiunt substantias vel ypostases. Et illi aliter accipiunt ypostases quam nos substantiam. Aliter ergo nos accipimus personas quam substantiam. Cum ergo dicimus tres personas non ibi persone nomine essentiam significamus. Quid ergo dicimus? Dicimus quod tres persone sunt id est tres subsistentie, id est tres entes, pro quo greci dicunt tres ypostases.

Capitulum septimum in quo magister confirmat dictam solutionem dicens eam solucionem pertrahi ex verbis Augustini allegatis supra capitulo [illegible] huius distinctionis ubi dicebat ideo tres personas esse quia illud quod est persona commune est tribus; propter quod dicit Augustinus [illegible] aliud innuitur nisi quia pater est persona id est essentia et filius est persona id est essentia etc. Secundo recte dicuntur tres persone id est tres subsistentie sive subsistentes, ita quod sicut essentia que est eis communis res et ypostasis est, sic et illi tres res et ypostases

dicuntur subsistentes vel entes. Hoc ergo vult solvere magister articulum quo supra arguebatur scilicet cum dicuntur tres persone, significatur id quod est commune tribus, quod ibi significatur essentia. Et innuit istam divisionem aliquid est tribus commune dupliciter. Uno significatur essentia, et essentia est communis tribus personis. Alio pluraliter, et ypostasis vel singulariter et essentia est communis. Subsistentia vel persona est communis. Et ad hoc magister utrumque ... auctoritates Augustini. Dubitatur utrum hoc nomen persona tam in singulari quam in plurali significet ypostasim. Et magister videtur dicere quod hoc nomen persona singulariter stet pro essentia, sed pluraliter solum pro ypostasi. Sed contra est (nam si persona in plurali importat relationem, certa in singulari importabit). Respondet dicendo ad litteram quod persona tam in singulari quam in plurali stat ypostasim tamen propter ... quam habet eadem essentia que est singularis, in modo singulari sumitur pro essentia, sed non in plurali propter ... intellectum personarum in plurali et essentie in singulari. Ondit verba Augustini convenire huic sententie.

Et hic sensus adiuvatur ex verbis Augustini premissis, si intus intelligantur. Cum enim pater est persona, id est essentia, et filius persona, et spiritus sanctus persona, ideo dicuntur tres persone, id est tres subsistentie, tres entes. Non enim possent dici tres subsistentie vel entes, nisi singulorum esset persona, id est essentia. Quia ergo eorum quisque est id quod est persona, id est essentia, pro vere dicuntur tres persone, id est subsistentie vel subsistentes, ut sicut essentia que est eis vere ac proprie communis, ita illi tres vere ac proprie subsistentes vel entes intelligantur. Ideo Augustinus

Essencia divina potest considerari dupliciter ... persona ... ypostasis ...

Essencia est subsistens ... persona est subsistens ...

Persona ... quod subsistens ... relationem ...

distinctio

causas dictorum distinctionis dicat tres personas esse unam essentiam vel eiusdem essentiae, non ex eadem essentia, ne aliud intelligatur ibi esse persona, aliud essentia. Tres enim personae i. substantiae una sunt essentia et unius essentiae, non autem sunt una persona vel unius personae. Licet persona secundum quosdam aliquando dicatur natura, sed hoc diceret confusio fieret in personis.

Obiectioni illorum hic respondet, qui intuitur probare personas secundum essentiam accipi, quia respondent quaerentibus: quid tres vel quid tria.

Ad hoc autem quod illi dicunt, cum quaeritur quid tres vel quid tria, de essentia quaeritur, quia non invenitur quid illi tres sint nisi essentia. Propter hoc volentes nos inducere ut nomine personae essentiam

intelligas, tu videbis tres personas ista dicas.

indubitabiliter unum esse quod non invenies unum

aliquid quod illi tres sint nisi essencia

unum enim sunt illi tres id est essencia divina

unde veritas ait Ego et pater unum sumus

Secretum tamen queritur quid tres vel quid tria

non de essencia queritur nec ibi quid ad essen-

ciam refertur sed cum fides catholica tres esse

confitetur sicut Johannes in epistola canonica ait

tres sunt qui testimonium perhibent in celo queri-

batur quid illi tres essent id est an essent tres

res et que tres res et quo nomine ille tres

res significarentur et ideo loquendi necessitate

inventum est ad videndum hoc nomen persona

et dictum est tres persone

Capitulum octavum in quo removet dubium circa hoc quod dixit tres res quia ne aliquis crederet ingerere in hoc male dixisse quia vellet ponere in divinis res in trinitate et ideo hic removet dicens quod per hoc non intendit ponere in divinis res in trinitate sed dicit quod ille tres res sunt una summa res et hoc confirmat per auctoritatem Augustini in primo de doctrina christiana ubi dicit res plures et hoc auctoritate posita

Sunt supra distinctione ... in qua dicitur quod res quibus fruendum est sunt pater et filius et spiritus sanctus ... ut dicit ... ut dicit actum ... tenet medium ... et ... non solum ... sed etiam ... illa distinctio quelibet res ... res venit ab hoc quod est ... quod stabilitur ... modo ... que est ... quod ... sunt ... sublata et ... modo quelibet res ... ut ... res quod ... res ... quod dicit ... non solum ... sed etiam ... ideo tres res dicuntur ... ille ... tres res et una res dicuntur.

Non te autem moveat quod diximus tres res.

Nos enim hoc dicentes diversitatem rerum non ponimus

in trinitate, sed ita tres res dicimus ut easdem

esse unam quandam summam rem confiteamur. Unde

Augustinus in primo libro de doctrina christiana: Sunt autem res quibus

fruendum est, scilicet nos beatos faciunt. Res igitur quibus

fruendum est, sunt pater et filius et spiritus sanctus, eademque trinitas

una quaedam summa res, communisque omnibus fruentibus

ea, si tamen res et non rerum omnium causa, si tamen

et causa. Non enim facile potest inveniri nomen quod

tantae excellentiae conveniat, nisi quod melius dicitur trinitas.

sit unus deus / Sicut ergo tres res dicuntur et hec

sit una res / ita tres subsistentie dicuntur et hec

sit una substantia / Circa consuetudinem est que sit intel-

ligentia huius nominis persona / cum dicuntur tres persone

Glosa notanda in quo declarat quid significet hoc nomen persona cum adiungitur illi nomini plurali / ut alia et vult dicere illa propositio alia est persona patris alia filii etc. sit quod alia est ypostasis patris vel subsistentia / alia filii etc. Unde dicit .pe. de tha. in deo trinitas personarum / non repugnat essentie unitati / quia ibi sit pluralitas proprietatum personalium relativarum / non absolutarum / licet ergo non dicatur alia essentia / dicitur tamen alia persona / quia alia est quantitas essentie / alia persone / quia essentia est omnibus communis / sed persona non Ex quo sensu dicitur alia persona patris alia filii alia spiritus sancti

Nunc inspiciamus / utrum secundum eandem rationem et causam

dicatur / alia est persona patris / alia filii / alia spiritus sancti

quod utique sane potest intelligi / ut sit sensus talis

alia est subsistentia vel ypostasis patris / alia subsistentia

filii / alia subsistentia spiritus sancti / et alia subsistentia

patris alia subsistentia filii / alia subsistentia

spiritus sanctus /

Glosa decima in quo exponit istam propositionem alius est pater in persona / alius filius in persona / seu alius est pater alius filius / et vult dicere potest intelligi secundum predictos sensus quod alia sit ypostasis patris etc. tamen congruentius sic intelligitur alius est pater in persona id est pater proprietate sua alius est quam filius / et filius proprietate sua alius est quam pater Et subdit ibi hoc etiam cum simili modo potest accipi persona in istis propositionibus cum dicitur alia est persona patris alia filii etc. id est alia est proprietas qua pater est pater etc.

Quo hec intelligantur alius in persona pater alius filius in persona alius spiritus sanctus in persona

Deinde queritur utrum in eandem rationem accipiatur, cum dicitur alius pater in persona, alius filius in persona, alius spiritus sanctus in persona, sive alius persona pater, alius persona filius, alius persona spiritus sanctus. Quod aliter accipitur persona hic quam hic pro proprietate accipitur.

Ad quod dicimus, quia etsi possit eodem accipi congruenter, tamen ex eadem ratione dictum alia variatur intelligentia, ut hic persone nomine proprietas persone intelligatur, ut pater persona talis, alius est in persona, vel personalis pater, id est proprietate sua pater alius quam filius, et filius sua proprietate alius quam pater. Paternali enim proprietate distinguitur ypostasis patris ab ypostasi filii, et ypostasis filii filiali proprietate distinguitur a patre, et spiritus sanctus ab utroque distinguitur processibili proprietate. Quod in huiusmodi enim in predictis locutionibus pater accipitur.

Hoc etiam modo sane potest accipi persona in premissis locutionibus, cum dicitur alia est persona patris, alia filii, id est alia est proprietas quam pater

scilicet pater / alia qua filius et filius / alia quam spiritus sanctus scilicet

spiritus sanctus / ita eam nomine persone / Greci quod expressius

intelligere voluit / cum dixit tres persone sed

melius scilicet ut substantias vel ypostases intelligant

/ cum dicimus tres personas

Glossa super i in quo magister ostendit omnibus iam dictis insistens quod hoc nomen persona dicitur tripliciter / quandoque denotat essentiam / quandoque ypostasim / quandoque proprietatem / et hoc probat auctoritatibus scilicet et primo probat auctoritate Augustini / quod significet essentiam / deinde probat per dicta sanctorum quod significet proprietatem / et auctoritate Damasceni quod faciat ypostasim / Dubitatur an hic nomen hoc totum predicetur ypostasis conveniat aliquid in divinis / et videtur quod non quia Damascenus dicit quod ypostasis ad distinctionem significet est sed cum accidentibus et obiecit lentus secundum quod hic nomen ypostasis est suppositum et novellum in divinis / ad quod dicendum quod ante primo dicitur quod substantia quam nominat ypostasis in creaturis est substantia prima / et hoc pater nominat persona sed alia ratione ut patebit et licet in divinis non sit substantia prima et secunda est tamen aliquid quod habet similitudinem cum substantia prima et secunda / sicut suppositum habet similitudinem aliquale cum substantia prima / et natura cum substantia secunda quod est quoddam commune quibusdam / et licet natura ibi non plurificetur / sunt tamen ibi plura supposita et ypostasis nominat substantias ut sunt per supposito et non ut sunt per naturam / et non est inconveniens plures ypostases esse eiusdem in plurali et si significat actus hoc non est propter sed consequitur in creaturis sed de primo significato sunt aliquid subsistens et huius esse distinctum in aliqua natura et ita Damascenus dixit in creaturis esse ypostasim substantiam cum accidentibus quia ibi substantia non est sine accidentibus et dixit quod ypostases distinguntur per accidentia et si in divinis voluimus uti accidente prout ad proprietates se extendit / scilicet prout est additum substantie scilicet ipsa proprietas ita in divinis Damascenus ypostasim accepit et dixit quod ibi ypostasis est quod quid est cum proprietatibus / quaelibet enim persona habet in se essentiam quod quid est et relationem que habet rationem proprietatis sic ergo illud patet quod cuilibet divine persone convenit esse ypostasim / Ulterius per dicta illorum sanctorum / essentia subsistentia / substantia / ypostasis et persona secundum Boetium conveniunt sicut in creaturis dicuntur singulare suppositum scilicet individuum et persona ita in divinis illa dicuntur essentia subsistentia substantia ypostasis et persona / singulare in creaturis dicitur ratione nature composite quod ipsa materia et ipsa forma / hoc in divinis dicitur essentia ratione sicut singulare dicitur ratione compositionis suorum principiorum / ita in divinis essentia enim rationem originis / suppositum in creaturis dicitur ratione nature vel nature universalis et huic in divinis correspondet subsistentia / quia non indiget alio / ut sit nisi esse quod est communis omnibus personis / subiectum in creaturis dicitur compositum ex suis principiis per comparationem ad accidentia / et huic correspondet substantia in divinis quia dicitur a subsistendo

rerum sive proprietatis. Sic quelibet persona potest dici subsistentia ut greci dicebant. Individuum autem in creaturis dicitur quod est in se completum habens proprietates que non sunt in aliis, et sic convenit nomen ypostasis in divinis. Persona in creaturis ultra individuum aliquam proprietatem nobilem importat, unde cuiuscumque rationem alicuius nobilitatis notabilis dicere solemus personam. Ita in divinis differunt persona et ypostasis, quia ut dicit [illegible] rerum ad proprietatem quandam spectat, sed ypostasis secundum dignitatem respiciat ad proprietatem, dignitatem importat, dicitur persona. Ista bene dicit persone divine, hec dignitas divine, et ita ratione dignitatis nomen persone divinis personis attribuitur. Ex quibus sequitur licet illa nomina supponant pro eadem re, tamen differunt in modo significandi. Et ideo greci personis utuntur ypostasi pro persona vel subsistentia pro persona. Aliter et brevius potest dici differentia inter ypostasim et personam, quia ypostasis potest significare indifferenter [illegible] quod non est determinatum ad rationalia vel irrationalia. Sed persona est nomen determinatum ad rationales creaturas, et hoc est quod in creaturis. Sed persona addit dignitatem rationis. Aliter potest exprimi hoc: ypostasis importat non rationem indeterminate nec in creato genere nec in increata specie; persona vero importat rationem [illegible] suppositum dicitur in genere rationalis creature. Potest autem aliter [illegible] importat rationes [illegible] suppositum dicitur [illegible] differunt inter se ypostasis et persona et proprium nomen persone ut patet [illegible].

c xi

Ex predictis colligitur quod nomen persone in trinitate triplicem tenet rationem: est enim ubi facit intelligere essentiam, et est ubi facit intelligere ypostasim, et est ubi facit intelligere proprietatem. Auctoritatibus sanctorum ostendit quod dixit.

Quod autem in sacra scriptura dicatur et essentiam aliquando significet, supra ex dictis Augustini aperte ostendimus. Sed et pro ypostasi atque proprietate accipiatur, ex auctoritatibus sanctorum ostendi oportet, ne contra [illegible] aliqui ausi dicere videamur. De hoc Ieronimus in expositione fidei catholice ad Alipium et Augustinum episcopos ita ait: non est presumptus aliquis [illegible]

trinitate gaudet, nihil esse minus superiusve di-
ci possit, sed tota divinitas sui perfectione equalis
est, ut exceptis vocabulis que proprie indicant
personarum, quicquid de una persona dicitur de tribus
dignissime possit intelligi. Atque ut confutantes
Arrium, unam eandemque dicimus trinitatis esse substantiam, et
unum in tribus personis fatemur deum, ita impie-
Sabellii declinantes tres personas expressas sub proprie-
tate distinguimus, non ipsum sibi patrem, ipsum sibi
filium, ipsum sibi spiritum sanctum esse dicentes, sed aliam
patris, aliam filii, aliam spiritus sancti esse personam.
Non enim nomina tantum, sed etiam nominum proprietates,
id est personas, vel ut Greci exprimunt, ypostasis,
id est subsistentias confitemur. Nec pater filii
vel spiritus sancti personam aliquando excludit, nec
filius nec spiritus sanctus patris nomen personamque
recipit, sed pater semper pater et filius semper filius

Sabellii

et spus scus semp spus scs. Itaq3 scda vnu sz

sed psonis ac nominib3 distiguu'. Vnde hic apte

dicit Jeronim9 pprietates esse psonas et psonas

esse subsistetias. Vnde manifestu fit quod dixi9

salic3 psone noie sigficari et ypostasi et

pprietate. Johannes etiam damascen9 psonas dz

esse ypostases et eas dz entes ita inquiens

In diuinitate vna n3 cofitem' et tres

ypostases in vitate entes i psonas

Verum ille trinus psona sedm se et absolute dicat scz i diuinis

[illegible]

b v. psona dr [illegible] suppositum pprietate distinctum

no

sine essentiali, tertia a formali suppositione [illegible] patet quia non est. Prima quod nulla res divina
ideo persona quia essentia, patet quia tunc quaelibet res divina esset proprietas. Secunda quod non res
ideo dicitur proprietas quia substantia, patet similiter quia tunc substantia irrationalis etiam esset proprietas. Tertia quod
res non dicitur ideo persona quia essentia sive substantia intellectualis, patet quia alias essentia
divina esset persona. Quarta quod res non dicitur ideo proprietas quia relata, patet quia tunc ulla
res absoluta esset persona. Ex illis infero quod persona secundum se et absolute non stat
substantialiter, patet quia tunc conceptus eius absolute esset conceptus substantiae cum tamen ab illo denominari
debeat quod est de formali ratione eius ut dicit supposito praemissa una cum nobili-
tate. Ex quibus infero quod nec secundum se et absolute stat relative, patet eodem modo. Quinta quod proprietas de formali
et proprio sive non stat substantialiter cum proprietate relativa, loquendo de proprietate personali, patet quia stante
quod non esset aliqua pluralitas in divinis adhuc esset ibi proprietas, secundum tamen non esset ibi
tunc substantia cum aliqua proprietate relativa in relatione. Sexta quod de formali suppositione personae est
ut sit cuius solitaria, distincta, incommunicabilis in intellectuali natura subsistens.
Illa patet quia definitione praemissa et etiam exclusis omnibus aliis non videtur penes
quid capi possit ratio proprie. Ex illis omnibus infero quod ille terminus proprietas secundum se et absolute
non stat substantialiter in divinis, patet quia secundum se non stat substantialiter, ergo nec substantialiter in divinis, nec in aliis.
Ex hoc infero etiam hoc quod proprietas stat supposito cum proprietate in divinis non est nisi quia applicatur
ille terminus ad aliquod illorum, puta est in divina natura, patet quia de formali significatione
absolute stat substantialiter cum proprietate, et tamen quia suppositum in divina substantia non potest esse sine proprietate, ideo si
ille terminus proprietas stat supposito in divinis stat ipsum non sine proprietate. Tertio infero quod quo est falsa.
Septima quod ille terminus proprietas per doctores et scripturas non applicatur ad suppositum divinum ut stet
substantialiter nec ut stet relative nec ut stet substantialiter cum proprietate vel relative, patet quia aliquo
termino proprietas vel alio simili eodem modo sufficienter [illegible] et [illegible] reducere
de quolibet [illegible] suppositum stat proprietas hoc alio nomine magis proprie [illegible].
Octava quod potissima ratio quare hoc nomen proprietas applicatur ad divina est ut pluralitas proprietatum
pluraliter [illegible], et ideo ut habetur nomen quod tamen dicitur de qualibet in singulari et de
pluribus simul vel etiam omnibus in plurali dici possit, convenientius est nomen proprietas, et est simile de
hoc nomine trinitas, quod non ideo convenientius ut secundum se stet substantialiter vel relative, sed quia potest
[illegible] dici possit et non singulariter de aliquo, et est iste quod manifeste videtur Augustinum
7o libro de trinitate prout prius allegatum est distinctione 23. Nona quod proprietas non est [illegible]
terminus proprius divinis [illegible], patet quia [illegible] proprietas est [illegible]
ut in distinctione et ideo non est causa quare [illegible] causas quaerimus. Contra rationes
[illegible] aliter [illegible] doctores illo termino [illegible] ut Praepositivus et Petrus
Aureoli, ita quod quidam [illegible] illo termino persona [illegible] stet substantialiter vel relative non, et hoc
fuit propter tres rationes [illegible] auctoribus suis [illegible] patet per [illegible].

Nunc de proprietatibus

Distinctione XXVI. Superius magister determinavit de divina essentia et divinis personis, hic
magister determinat de proprietatibus personarum mediantibus quibus personae ab invicem distinguuntur.
Et habet VII capitula. In primo determinat de hoc nomine hypostasis. Et ut dicit
[illegible] si hoc nomen hypostasis accipiatur pro supposito subsistente tunc convenit ipsum ponere in
divinis, sed Graeci aliquando sumunt hoc nomen pro supposito, quandoque pro essentia, ad seductionem
simplicium, et ideo propter venenum latens sub hoc nomine non debemus eo uti sine di-
stinctione in divinis. Et hoc declarat per dicta sancti Hieronymi. Secundum hoc nomen in

[illegible] quod hoc nomen hypostasim accipit
vel pro supposito, tunc [illegible] in divinis
vel pro essentia, et tunc [illegible]
[illegible]

latina lingua tradet ypostasis videlicet sed equivoce ad essentiam et ad scilicet personam et ideo ne fieret occasio deceptionis noluit ieronimus uti nomine ypostasis nisi tunc determinata esset eius significatio. Et hoc ne quod distincte ypostasis distinctione essentie arguerent heretici. Sciendum (?) quod doctores ponunt ypostasim in divinis quod enim persona dicitur in grece [illegible] etiam in nobis ut ... vel et pertinens ... scilicet et ... et scilicet persona et [illegible] in divinis non ... et ... sed ad ... est ... scilicet que que apud essentie et scilicet singularem quod apud ypostasim et ... persona ... ad nomine que cum de supposito et ad proprietates quibus distinguitur ... hoc ... sola persona claudit et nomen ... et proprietates non ita quod unum illorum ... sed ita quod utrumque ... sibi ... aut ... essentie aut sola ... quod proprietas ... ypostasis ... ultima et completiva ... ypostasis in divinis ... fit ... completivam rei ad quam significandam sit nomen ... aliter tamen ... significatur hoc nomen ypostasis et aliter hoc nomen persona et aliter hoc nomine persona et aliter hoc nomine ... quod hoc nomine ypostasis significatur in divinis suppositum distinctum quocumque modo ita quod non determinat illa distinctio ad ... sed persona ... esse distinctum relatione ad dignitatem pertinente quod ... sit determinatum ... Sed persona ... in divinis ... subsistens distinctum relatione ad dignitatem pertinente ... ille. De proprietatibus personarum et prius de hoc nomine ypostasis

Nunc de proprietatibus personarum quas frequenter in hoc tractatu commemoravimus aliquid nos eloqui oportet. Sed prius audiamus quid de hoc nomine scilicet ypostasis Ieronimus dicat. Ait enim sub hoc nomine venenum latere. Sed hoc dicit secundum quod heretici eo utebantur ut simplices seducerent scilicet pro persona et pro essentia, ut sive diceretur una tantum ypostasis sive tres, in magnos (?) errores pitos ad ... deducerent. Tunc non erat hoc nomen ita apud catholicos vulgatum.

nec ita eius significatio determinata ut modo. Et ideo
Jeronimus dicat, hoc nomine non utendum fore sine di-
stinctione uel expositione tunc, scilicet quando tunc heretice con-
tendebatur, ita scribens de fide catholica ad
damasum papam, ab arianorum presule ypposta-
seon nouellum nomen, a me homine romano
exigitur, interrogans quid tres ypostases ar-
bitretur intelligi, tres personas subsistentes
aiunt, respondeo ita nos credere, non sufficit eis
sensus, ipsum nomen efflagitat, quia nescio quid
veneni in sillabis latet, clamamus, si quis tres
ypostases id est tres subsistentes personas non confitetur
anathema sit, si quis autem ypostasim usyam dicens
intelliges non in tribus personis unam ypostasim indicat
alienus a christo est, qui sunt tres ypostases dicens
sub nomine pyetatis tres naturas conatur asserere,
sufficiat nobis dicere unam substantiam et tres personas

personas equales / tacitas tres ypostases si placet /

non bene suspectis (?) [illegible] eos, vbos (?) [illegible] dissentiunt /

Aut si forte putant tres ypostases esse (?) [illegible] /

tacitanibus (?) sive debe nos dicere non negare. Sed [illegible]

Heu mihi credite venenum latet sub melle /

transfigurat enim se angelus sathane in angelum

lucis. [illegible] non negat vere esse nomine

ypostasis [illegible] eo [illegible] vsos ondit (?) [illegible]

quos cautela opus erat in distinctione significatus /

aliquin sibi contradiceret / quod super tres ypostases esse [illegible]

Tam enim in quo erant proprietates personales et volunt [illegible] in trinitate [illegible] tres proprietates personales reales et distincte [illegible] et [illegible] genuisse vel gignere natum esse vel nasci et procedere [illegible] alias nominibus dicuntur paternitas / filiatio / processio [illegible] designant et per has proprietates designantur / et [illegible] per has proprietates admodum referuntur [illegible] relationes / que tamen non sunt [illegible] accidentales [illegible] sed sunt reales et [illegible] et immutabiles in ipsis personis [illegible] et [illegible] quod quoddam [illegible] originali augustinum in de fide ad petrum [illegible] aliud [illegible] genuisse [illegible] aliud ut [illegible] non dicit [illegible] [illegible] natiuitas [illegible] genere [illegible] filium generari [illegible] proprietatis de proprietatibus personarum et de nominibus earum relativis

Iam de proprietatibus personarum videamus / que etiam

notiones sive relationes et septuaginta plerumque dicuntur

[illegible]

18

In illa trinitate sancta/ que iam a nobis repetitur/ ut,
nostro cordi tenacius infigatur. Dicit autem Augustinus
in libro de fide ad Petrum. Aliud est genuisse quam na-
tum esse/ aliud quam procedere/ quam genuisse vel na-
tum esse/ unde manifestum est quod alius est pater/ alius
est filius/ alius est spiritus sanctus. Et est proprium
solius patris/ non quod non est natus ipse/ sed quod unum
filium genuit/ proprium quoque solius filii est/ non
quod ipse non genuit/ sed quod de patris essentia na-
tus est/ proprium vero spiritus sancti est non quod non natus est
ipse neque genuit. sed quod solus de patre filioque
procedit. Sententia breviter assignat tres proprietates
trium personarum/ quarum una non est alia/ hoc
enim significavit cum dixit. aliud est genuisse
quam natum esse. aliud quam procedere. id est alia proprietas
sive notio est generatio/ et alia est nativi-
tas/ alia processio/ que aliis nominibus dicitur

distinctio

Trinitas filiatio sic hec proprietates designant nomina illa personarum scilicet pater et filius et spiritus sanctus que relativa sunt et ad se invicem dicuntur quia notant relationes que non sunt deo accidentales sed in ipsis personis abeterno sunt immutabiliter. Non modo appellationes sunt relative scilicet eciam ipse relationes sive notiones in rebus ipsis scilicet in personis sunt.

Sequitur tantum in quo ostendit modum predicandi illarum proprietatum de deo. Et circa istud magister vult tres conclusiones quas ponit inmediate. Prima quod est quod iste proprietates non dicuntur de deo secundum substantiam sed relative. Secunda quod quod non dicuntur de deo secundum accidens. Tertia quod quod non dicuntur de deo temporaliter sed abeterno. Et has conclusiones declarat per Augustinum et Hylarium. Et prima quod patet ex eo quia deo non convenit trinitas nec hoc quod sit pater nisi in ordine ad filium quia pater et trinitas non dicuntur de deo secundum substantiam sed relative. Secunda et tertia conclusiones patent ex eo quia si dicte proprietates convenirent deo secundum accidens vel temporaliter tunc esset in deo temporales et per consequens deus esset mutabilis quod est falsum. Sed dubitatur hic quo differunt notio relatio et proprietas. Secundum Bonaventuram notio est simplex conceptus mentis quo res cognoscitur. Et dicitur notio a notificando in quantum est principium cognoscendi aliquam personam vel plures notiones plures personas vel de quanto notificat aliquam personam secundum dignitatem originis. Relatio vero dicitur in quantum distinguit secundum rem unam personam ab alia. Proprietas autem dicitur in quantum uni persone soli sic quod non alii convenit. Sanctus Thomas de relatione divina loquens parte prima questione 28 articulo 3 dicit eciam de ratione relationis esse respectum ad alterum secundum quod alterum alteri opponitur relative. Et cum in deo sit realis relatio oportet quod ibi sit oppositio relativa sed oppositio in sui ratione includit distinctionem. Non tamen oppositione secundum essentiam sed secundum relationem ex qua sequitur distinctio. Item idem doctor prima parte questione 41 dicit quod relationes et notiones sunt idem re differunt tamen secundum modum significandi sicut patet ex dictis. Item idem doctor prima parte questione 32 articulo 3 dicit quod notio dicitur illud quod est propria ratio cognoscendi divinam personam. Persone autem divine multiplicantur secundum originem et ita notiones eciam secundum originem multiplicantur. In origine autem est considerare a quo alius et qui ab alio vel qui a nullo et qui pater de quo et per quem cognoscitur ut a nullo sibi illa notio inna

sabilitas dei, de quo aliquis ab eo fieri dubitaret vel per generationem sic et sibi primus vel secundus aliquis ab eo sicut ei et filio communis spiratio per spirationem. Filius autem cognoscitur quia ab alio progenitus sic et ei filiatio et proprium. Spiritus sanctus quia ab utroque duabus personis nullus ab eo quod est sibi processio. Sic habetur quinque notiones innascibilitas, paternitas, filiatio, communis spiratio et processio. Harum autem quatuor dicuntur relationes; innascibilitas ad nullam personam refertur, et non proprietates sed tres proprietates, quia communis spiratio non quod est unius persone sicut alie proprietates. Item quia ex illis quinque notionibus tres dicuntur personales proprietates quia personas constituunt, non innascibilitas et communis spiratio dicuntur notiones personarum quia personas notificant, sed non dicuntur personales proprietates quia personas non constituunt sicut alie tres.

Et non omnia que de deo dicuntur secundum substantiam dicuntur, quedam enim secundum relationem, nichil tamen secundum accidens.

Porro sciendum est non omne quod de deo dicitur secundum substantiam dici, quia quedam dicuntur secundum relationem, que non est accidens, quia non est mutabilis. Unde

Augustinus in v li. de trinitate docet nichil in deo secundum accidens dici, quia ei nichil accidit. Nec tamen omne quod dicitur secundum substantiam dicitur. In rebus enim creatis atque mutabilibus quod non secundum substantiam dicitur restat ut secundum accidens dicatur. In deo autem nichil quidem secundum accidens dicitur, quia in eo nichil mutabile est aut amissibile. Nec tamen omne quod dicitur secundum substantiam dicitur. Dicitur enim ad aliquid sicut pater ad filium et filius ad patrem, quod non est accidens, quia et ille semper pater et ille semper filius, et ita semper quia semper

[illegible]

natus est filius / nec cepit unquam esse filius / quia si
aliquando esse cepisset / aut aliquando desineret esse filius
secundum accidens diceretur. Et quia pater non dicitur pater nisi
ex eo quod est ei filius / et filius non dicitur nisi
ex eo quod habet patrem non secundum substantiam hec dicuntur
sed ad invicem ista dicuntur / nec tamen secundum accidens
quia et quod dicitur pater et quod dicitur filius eternum atque
incommutabile est eis. Ecce his verbis aperte ostenditur
dici quedam de deo secundum substantiam / quedam secundum
relationem / nichil tamen secundum accidens / Ostenditur
etiam proprietas patris esse quod habet filium / et proprie-
tas filii quod habet patrem. Idcirco cum dixit eternum
et incommutabile esse quod pater dicitur / et quod filius
dicitur / ita intelligi voluit / proprietas qua pater est pater
et proprietas qua filius est filius / eterna est et incommutabilis
quia et pater semper pater / et filius semper est filius. Unde Hylarius
proprietates personarum assignans in .xii. li. de trinitate ita
ait / Semper patrem proprium est quod semper est pater / nato est semper

[illegible]

filio proprium esse quod semper est filius, ubi enim semper est pater
semper et filius est, ergo qui non semper pater et non semper genitus
[illegible] item in eodem, nato deo, manifestum est proprium
esse quod filius est.

Quam enim in quo movet dubium circa proprietatem filii, dictum est supra in capitulo [illegible] quod esse filium est proprietas nati dei, quia homines etiam dicuntur filii dei, ergo hoc non est proprium nato deo, qui tenet quod diffinitio proprietatis vel proprii, [illegible] per illud [illegible] filii [illegible] omnis [illegible] [illegible] dicitur de hominibus filius meus primogenitus [illegible]. Deinde solvit hoc dubium et vult quod magna differentia est inter illam filiationem qua homo dicitur filius dei, et illam qua filius dei eternus dicitur filius dei. [illegible] [illegible] quintuplicem differentiam, prima est quod homo dicitur filius dei factura, et eadem quod deus creavit illum non naturaliter proprie, sicut verbum eternum, secunda differentia homo dicitur filius dei adoptione non natura sicut verbum, tertia differentia quod homo non nascitur filius dei sed fit filius dei per gratiam, cum prius fuit filius ire non dei, sed sic non est de verbo quod semper fuit filius dei, et has tres differentias declarat per Hylarium, quarta differentia istarum quod homo non est verus filius dei sed tantum nuncupative, sed verbum est verus filius dei, quinta differentia est quod homo sic dici filius temporaliter tantum, sed verbum dei non, sed sic tantum et hec declarat per Augustinum et Hylarium per que [illegible] dictum sicud ut patet in fine capituli [illegible] [illegible] [illegible] omnis creatura sicud [illegible] non tamen omnis habet nomen filiationis, sed solum illa que est ad ymaginem dei sicud et [illegible] [illegible] [illegible] filius duo [illegible] scilicet [illegible] et imitatione, [illegible] quedam est imitatio per omnimodam equalitatem et talis [illegible] filio dei nati convenit, [illegible] enim non [illegible] [illegible] imitatio, est etiam imitatio licet non omnimoda tamen expressa, que consistit in ymagine et hec tenet rationem filii et facture, alia autem non expressa est, et hec solum tenet rationem facture, et dicit ulterius quod imitatio expressa aut consistit in sua natura et dicitur filius factura, aut est ultra hoc perfecta et decorata sua perfectione et dicitur filius factura et adoptione, aut est privata honore et deformata a sua perfectione et ut sic tenet [illegible] nomen filiationis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quare dicatur esse proprium vicesima quod filius est dei, cum etiam homines sint filii dei etc.

Hic queritur quid dicatur esse proprium nato deo quod est dei filius, vel genitus ex deo, cum etiam homines filii dei dicantur et sint, secundum illud

[Marginal notes, right:] [illegible] ymago [illegible]
[illegible] quaeritur de hoc quod dicat quod filius dei primus per factura, quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] passio dei filius dei [illegible] archa [illegible] est ab artifice passio dei filius artificis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad imaginem factus [illegible] ad imaginem factus [illegible] filius dei [illegible] [illegible]
et est [illegible] imitatio [illegible] et hec tenet [illegible] facture [illegible] [illegible] imitatio expressa aut consistit in sua [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] sua perfectione et decore, aut est privata honore et deformata a sua [illegible] [illegible] dicitur filius factura [illegible] filius factura et adoptione [illegible] [illegible] dicitur filius [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] peccatoribus [illegible] [illegible] [illegible] a deo recedunt [illegible]

[Marginal notes, left:] [illegible] [illegible]

filii excelsi omnes. Et ad moysen de populo israel dominus
aut filius meus primogenitus israel. Sed magna
est distantia. Homines enim filii dei sunt factura non
natiuitate proprietate dei. Aut filius originis proprietate
filius est et ueritate natiuitatis non factura uel ad-
optione. Est illi quod ante sunt quam filii dei sunt. Sunt
enim filii dei non nascuntur filii dei. Unde Hylarius
Solum deum natum originis proprietate dei filium oste-
dens, inter ipsum et homines filios dei euidentissime
distinguit in xii libro de trinitate ita dicens. Unus pro-
lus qui ex eo nascitur uere filius est. Et nos quidem filii
dei sumus, sed per facturam. fuimus enim aliquando filii
iracundie, sed filii dei per adoptionem effecti sumus
potius quam nascimur. Et quia omne quod fit antequam
fiat non fuit, nos cum filii non fuissemus efficimur.
Ante enim filii non eramus, sed per gratiam facti sumus.
non nati neque generati, sed acquisiti. Acquisiuit
enim nos deus sibi et per hoc dicitur nos genuisse.
Se genuisse enim filios deus nunquam cum proprietate

significatione constat dicta. Ex adoptione enim homo factus est

filius dei, non ex generatione, nec ei competit esse

sed nuncupatione. Ac per id non vere filius, et non proprie

natus dei, nec sic filius fuit semper unigenitus autem

deus, nec fuit aliquando non filius, nec fuit aliquid

antequam filius, et nec quicquam ipse nisi filius. Sed

ita quod sic est filius, nascibiliter competere ac veritate

filius est eius solius qui genuit, et tamen qui genuit

pater ipsius est, quia sed ei filius origine, ita ille

pater generatione. Cur homo dicatur filius trinitatis et trinitas pater dicta pater hominis

Homo vero quod filius dei est factura, non tantum patris

et filii et spiritus sancti, i. totius trinitatis, et trinitas

ipsa pater eius dicta per ... Augustinus in v. li. de trinitate

sit autem non pater dicta trinitas pater, nisi forte trans-

latiue ad creaturam propter adoptionem filiorum. Sed enim

scriptum est Audi Israel dominus deus tuus deus unus

est, non utique excepto filio aut spiritu sancto intelligi

oportet, quem unum dominum deum nostrum recte dicimus

Vide thomam in scripto

Etiã premium per grãz suã nos r̃gnantē

de hoc etiã *Hylaris* ī vi. li. de trin. aut

p fide deus pr̃ ē q̃bus ē pr̃ p eand̃ fidē illum

xpm dei filiũ cõfitem. Ecce ostẽsũ ē q̃ ab ē

pp̃u dicat esse dei nati qd̃ filius ē q̃r s. ipē

solus natus pp̃e dr̃ unde *Hylaris* ī li. iii de

trin. aut dñs dicẽs clarifica filiũ tuũ nõ

solo noīe cõtestatus ē se esse filiũ sz etiã pp̃e

nos filii dei sumus sz nõ tal̃ hic filius sz ē enim

verus et pp̃us ē filius origine nõ adoptõe

vitate nõ nũcupatõe natiuitate nõ creatõe.

Capm v in quo remouet dubiũ ita pp̃etate spũs sc̃i pp̃etate enim spũs sc̃i ē ēē donũ ex hoc dicet aliquis cum multa sint alia dona quare donũ pp̃ete attribuit spũi sc̃o ... dicit q̃ licet alia sint dona nõ tn̄ sic ut spũs sc̃us q̃r ipē est donũ īmutabile et etiã pp̃ete et ista ē una cõ ... q̃ ipē ex hoc dicit donũ q̃r spũs sc̃us ymo eadem relatõe dr̃ donũ et spũs sc̃us licet relatõ nõ appareat ita bñ et ita ... ī hoc noīe spũs sc̃us sicut ī hoc noīe donũ et hoc pbat p aug. v. de trin. ... donũ dr̃ a liberalitate et hoc dupl̃r ... q̃r aut habet a liberalitate ... donũ ēē et hoc pt̃ donũ dr̃ et talis est pp̃etas spũs sc̃i dicit a liberalitate ... donũ ēē sed nõ ēē et ut sic nõ ē pp̃etas spũs sc̃i q̃r omnibus aliis donis ... pcedunt ex amore q̃r amor pmũ donũ ē ... nõ una ... q̃ nõ oīs ... est a deo et hic ... aug. ... enim cum omnia dicit ... nõ ... pcedunt nisi ... et nat̃ ut pp̃etates ... et ea q̃ nat̃ nõ ... sz ... uniat et sequit. Ista induc̃ velle q̃ mala ... nõ sit a deo sed a volũte pcedunt. Sed qui sunt de opiõne ... dicunt q̃ aug. nomi nat̃ large accipit ... quod solet dici q̃ res ... nat̃les sunt. *Et spũs sc̃us pp̃e donũ dei dicit quia pp̃etate est donũ ut filius natiuitate et utrũq3 mõ dicit relatiue et sc̃dm eandem relacõem*

Ita etiã de spũ sc̃o dicendũ ē q̃ pp̃e dicat

sc̃s dr̃ ... dicitur ...

domu dei. tu tn et alia pla sunt dona dei

sed spus scus ita ppe inutali et etiā

donu est sic filius ppe filius sed eni donu

dr quo spus scs sct utroqz utiqz noie re

latiue dicit. Eade qz relacō dicit spus scs

et donu licet ipa relacō no ita appareat

i hoc noie spus scus sic i hoc noie donu

vnde Aug. i v. li. de tri. ita ait spus scus

q no trinitas e s i trinitate intelligitur in eo

qz ppe dr spus scs relatiue dr tu et ad prez

et ad filiu refertur qz spus scus pris et fi

ly spus scus e s ipa relacō no appareat i

hoc noie appet aut tu dr donu dei do-

nu e eni pris et filij qz et a pre et a filio

pcedit go spus scus ineffabil qdaz pris filij

qz est cōmo et ideo fortasse sic appellatur ut

iaz dixi no itare pigebit qz pri et filio pt

eadem appellatio conveniens, nam hoc ipse spiritus dicitur quod illi

communiter, quia et pater spiritus et filius spiritus et pater sanctus

et filius sanctus. Ut ergo ex hoc nomine quod utrique convenit

utriusque communio significetur, vocatur donum amborum spiritus sanctus.

Iste habens quandam spiritus sanctus dicitur donum, et quod relative

dicitur sive donum sive spiritus sanctus et quod nomine

ipsum sibi tenet quod communiter patri et filio conveniunt

sed diversum et est secundum quod tamen pater vel filius dicitur

spiritus sive sanctus, neutrum relative dicitur, sed secundum substantiam.

Istam septimo in quo movet aliud dubium et est tale utrum pater vel tota trinitas possit vere dici spiritus sanctus, et surgit dubium ex hoc quod supra dictum est, scilicet eo vel ex hoc est donum quo spiritus sanctus et quod sit communitas spiritus sancti, ergo ista non videtur convenire patri vel toti trinitati. Respondet magister quod tota trinitas communiter dicitur spiritus sanctus, sed tunc spiritus sanctus non dicitur relative, sed secundum substantiam, quia ipse spiritus sanctus non est trinitas sed in trinitate intelligitur, et hoc probat per Augustinum in littera. Nomen spiritus sanctus potest attendi dupliciter, uno modo ad illud cui nomen imponitur et est secundum substantiam, et ut sic est nomen spiritus commune, et convenit tribus personis communiter; alio modo attenditur quo ad id a quo imponitur et hoc est spiratio, et hec duplex, quia quedam activa et convenit patri et filio, respectu spiritus sancti; alia passiva et hec est ipsa spiritus sancti, quia spiratio est a patre voluntatis per modum liberalitatis. An pater vel filius vel ipsa trinitas possit dici spiritus sanctus

Hic queritur utrum pater vel filius vel etiam ipsa trinitas

possit dici spiritus sanctus, sic disiunctim dicitur et spiritus et

sanctus. De hoc in v. libro de trinitate. Sicut autem trinitas nullo modo

pater dici filius, spiritus vero sanctus potest quidem universaliter dici

secundum id quod spiritus est, quia deus spiritus est. Itaque pater

et filius et spiritus sanctus quia unus est deus, et utique

deus sanctus est et deus spiritus est, potest appellari trinitas

et spiritus sanctus. Sed tamen ille spiritus sanctus relative

non dicitur secundum essentiam, quod ipse spiritus sanctus qui

non est trinitas sed in trinitate dicitur relative.

Capitulum VIII in quo excludit errorem quorumdam dicentium quod spiritus sanctus non dicitur relative ad patrem et filium, quia aliter oporteret quod referrentur ad invicem mutuis suis vocabulis, ut pater diceretur spiritus sancti pater et filius spiritus sancti. Dicit ergo ... proprie pater et filius dicitur spiritus sed filius quod est spiritum, eodem modo dicitur de dono quod dicitur relative ad patrem et filium prout isti dixerunt. Respondet magister quod non omnia relativa respondent sibi mutuis suis vocabulis, et hoc declarat per Augustinum. Et subdit magister: ergo si volumus quod pater et filius et spiritus sanctus sibi vicissim suis vocabulis respondeant, tunc possumus dicere donum donatoris donum, vocabulo donatoris patrem et filium, tamen adhuc non est vera correlatio, quia deus non dicitur donator nisi ex tempore, et in ordine ad donatum, non in ordine ad donum. Sed quia hec videtur esse falsum, quia ... est relativorum dicta convertentia, ergo dicendum ... verum est ubi ambobus extremis imposita sunt vocabula; si autem quod una parte deficiat, non oportet ut dicatur, verumque nominibus. Sic etiam vult dicere Augustinus quod sub istis nominibus pater et filius non referuntur ad spiritum sanctum. Sed tamen ubi nomina deficiunt docet fingere in divinis, tamen melius est tacere quam fingere ad evitandum errorem. Hic: **Quidam putant spiritum sanctum non dici relative ad patrem et filium, vicissim respondere sibi vocabula, sed falso.**

Quidam tamen putant spiritum sanctum vel donum non

dici relative ad patrem vel filium. Si enim, inquiunt,

hec relative ad se dicuntur, sibi invicem respondent

vocabula, ut sicut dicitur pater filii pater et filius patris

filius, ita dicatur pater spiritus sancti vel doni pater et

spiritus vel donum patris spiritus vel donum / sed non ita est
in omnibus relativis reperitur / non enim omnia que relative dicuntur
sive ad se vicissim tenent vocabulum / unde Augustinus
hoc evidenter ostendit in libro v de trinitate / non autem moveat
inquit / quod diximus spiritum sanctum non ipsius trinitatis
sed eius qui est in trinitate relative dici / si non ei vi-
cissim respondeat vocabulum eius ad quem refertur /
dicimus enim spiritum sanctum patris / sed non vicissim dicimus patrem
spiritus sancti ne filius eius intelligatur spiritus sanctus / item dicimus
spiritum sanctum filii / sed non dicimus filium spiritus sancti / ne pater
eius intelligatur spiritus sanctus / In multis enim relativis
hoc contingit ut non inveniatur vocabulum quo sibi
vicissim respondeant / Cum ergo dicimus donum patris et
filii / non possumus quidem dicere patrem doni aut filium
doni / sed ut haec vicissim respondeant / dicimus donum
donatoris et donatorem doni / quia hic potuit inveniri
usitatum vocabulum / illic non potuit / donum ergo
donatoris / et donator doni / cum dicimus relative

utrumque admittere dicatur / donator tamen non fuit dictus

nisi ex parte / cum spiritus sanctus sit donum / etiam ab eterno

Utrum in divinis sit ponere proprietates realiter differentes

[illegible]

1 9
2 9
3 9
4 9
5 9
6 9
7 9
8 9

nisi 2a ratione patet quia idem est proprietas et relatio / paternitas enim prout distinguit personam et constituit est proprietas / prout vero respicit ad aliud est relatio quare ex illa sequitur quod quot sunt proprietates tot relationes personales dumtaxat solum ad [struck] intra in divinis sequitur quod non sunt infinite [illegible] solum quinque proprietates et relationes scilicet paternitas filiatio [illegible] spiratio activa et processio [illegible] relationes et proprietates non possunt multiplicari sive [illegible] rei in [illegible] [illegible] quia non sunt [illegible] sedipemet [illegible] [illegible] quod est [illegible] / ad 3m patet per dicta quod est illius patet quo omnia [illegible] sunt soluta /

Hic queri

Distinctio xxvij Supra magister determinavit de proprietatibus personalibus in se / hic determinat de eis in comparatione ad personas seu nomina personalia / Et primo ostendit quomodo nomina proprietatum habeant se ad nomina personalium ponit vero ad [illegible] ordinate nomina essentialia et notionalia / prima pars dividitur in duas partes primo dicit quod proprietates significantur nominibus personalibus 2o quod aliquando exprimuntur nominibus non propriis personalibus sed equivalentibus personalibus ibi hic non est praetermittendum / Et habet 3 talia / Et in prima parte talia querit utrum eedem proprietates significentur istis nominibus pater et filius / que importantur istis / paternitas filiatio et istis genuit nascitur nativitas etc. / Et vult querere utrum eadem proprietas importetur nomine patris et paternitatis et generationis active / Et similiter utrum sit eadem proprietas que et filiationis et generationis passive Et haec questio oritur ex dictis hylarii in predicta distinctione videlicet quod proprium est patri ut semper sit pater / et proprium est filio ut semper sit filius Et quia eadem dicit in eadem distinctione per augustinum quod proprium est patri genuisse filium et proprium filio quod est genitus utrum ergo eedem sunt proprietates quas isti duo assignat augustinus et hylarius de hoc querit An easdem proprietates assignet augustinus et hylarius / an iste sint que dicuntur paternitas filiatio et processio

Hic queri potest / utrum proprietates quas hylarius supra assignaverat / quod pater semper est pater / et filius semper est filius / sint ille eedem proprietates / quas Augustinus supra distinxit dicens / proprium esse patri quod genuit filium / et proprium filii / quod genitus est a patre / et proprium spiritus sancti quod ab utroque procedit / ac deinde utrum et iste sint ille / que dicuntur / paternitas / filiatio / processio

Hic magister arguit ad partem negativam pro falsitate conclusionis sic: certum, si essent eedem ille proprietates, tunc idem foret patrem esse patrem et genuisse filium, et per consequens cuicumque conveniret unum, conveniret et reliquum; sed essentie divine convenit esse patrem, ergo essentie divine convenit genuisse filium, quod est falsum, ut dictum est supra distinctione quinta, ubi determinatum est quod essentia divina nec generat nec generatur.

Videtur quod non sint eedem proprietates quibus posuit Hylarius et ille quas posuit Augustinus. Si enim eedem sunt, idem est Deum patrem esse patrem et genuisse filium, quod utique esse videtur. Si autem hoc est, cui ergo convenit ut sit pater, ei convenit genuisse filium. Natura igitur divina si pater est, genuit filium; si vero non genuit, pater non est. Sed quis audeat dicere aut quod ipsa genuerit filium, aut quod ipsa pater non sit? Si autem ipsa pater est, nec filium genuit, non est ergo idem dicere aliquem esse patrem et gignere filium, et ita non videtur una eademque esse proprietas.

Hic ... in quo tendit ad dictam conclusionem et vult quod Augustinus et Hylarius easdem proprietates sub verbis ipsorum predictis assignavit, quia Hylarius dicendo quod proprium est patri quod semper sit pater, ostendit quod proprietas patris est illa qua ipse semper est pater, et est illa qua ipse genuit filium. Et similiter intelligenda est ista propositio: proprium est filio quod semper est filius. Vult ergo quod eadem proprietas significatur per hunc terminum pater et per hunc terminum paternitas et per hunc terminum genuisse vel genuit, et per hunc terminum generatio ... In hoc quod dicit est pater ... qui genuit filium, non importatur aliquis actus per modum cause, sed potius proprietas relativa ... et ... et ... est filius, qui genitus et qui genitus ideo filius. Alii autem dicunt quod magister dicens qui genuit est pater accipit generationem non prout significat per modum actionis a persona procedentis, sed per modum proprietatis personam constituentis. Sic enim secundum auctores ... personam constituunt et distinguunt. Dubitatur utrum omnis proprietas dicat ... est proprietas re vel ratione, sed pater et ... conveniunt re et ratione, quo ergo unum est ...

distinctio

[illegible] quod assignatur ... attributa ... [illegible]

proprietas aliquis accidit ... [illegible] ... et quo est pater ... [illegible]

[illegible]

Ad quod sine preiudicio aliorum dicimus quod easdem

proprietates notavit vir sapiens diversis verbis. Et

cum Hylarius ait: ita intelligi debet: pater

est quod semper pater est, id est proprietas patris est qua semper pater est.

Semper vero pater est quia semper genuit filium. Ita et filius

est filius quod semper filius est, id est proprietas filii est qua semper

filius est. Filius vero semper est quia semper genitus est.

Ergo proprietas qua pater est pater quia semper genuit,

et haec eadem dicitur paternitas vel generatio. Et proprietas

qua filius semper est filius quia semper genitus est

a patre, et haec eadem dicitur filiatio vel genitura

vel nativitas vel origo vel nascibilitas. Sic

et proprietas qua Spiritus sanctus Spiritus sanctus vel donum

[illegible]

sine pa[ssiv]a spiratio

[…]est quia ab utroque procedit. et hec eadem dicitur processio.

In premissis ergo locutionibus eadem significatur per concretum.

Clarum autem est in quo magis elucidat quod dixit in precedenti capitulo. et vult illa que cum licet nomen persone scilicet pater et nomen concretum scilicet paternitas vel genuit idem significet secundum concrete nomen paternitatis idem sint vel eadem. et ergo hec sequitur cum non est omnino idem dicere esse patrem et genuisse. et patris non oportet si essentia dicitur pater quod ergo hec essentia dicitur genuisse. et hac que placet secundum quod nomen personale supponit pro ypostasi id est persona et predicatur seu relatione. unde dicimus deus est pater supponit deus vel divina essentia est ypostasis id est que habet filium sic similiter de filio et de spiritu sancto. Sed nomina concretiva sunt tamen relationes et notiones et non ypostases sic ly genuit vel ly paternitas. unde cum dicitur deus generat supponit est id est deus habet filium quod solum notionem sit ipsum predicatum et ergo in fine tamen propositionis deus genuit tamen oportet intelligi ypostasim sive personam non essentiam. Sic et de filio et de spiritu sancto. Notandum magister hec littera vult tale solutionem. Sic enim sic arguitur divina essentia est pater et pater generat ergo divina essentia generat. sed [illegible] negando quod quia est fallacia accidentis. Sed si arguatur in simili homo est pater et pater est in adaligh ergo homo est in adaligh. pater enim duo habet in se quorum unum est de predicato substantie et aliud de predicato relationis. et ita duplicem respiciat essentia ypostasis quod non potest ea copulare nisi per actum. Secundo aliud impedimentum quia forma propositionis non est vera nisi cum intellectum obliquum. [illegible] vel cum notiones [illegible] quod relationes quoque significantur in abstracto quoque in concreto. et dicitur quod aliter sentitur per vel aliter per nomina adiectiva sicut hic gignere gigni nativitas etiam ergo. unum enim sit actum ut effectus. et sit in [illegible] distantia et importat aliquam inclinationem. et ideo nullum in se claudit suppositum ymmo oportet ut addatur alicui [illegible] additionem. nisi tunc defectum illius additionis supplet denotatio que est in actu persone sic vel est. et ergo unum [illegible] sit tamen quod est de se non sit nisi relationem et non suppositum. Sed nomen adiectivum idem quod sit ut [illegible] informationem. et ideo in quadam unione et sine distantia. Et ideo oportet simul importare formam et suppositum sicut cum dicitur album aliud enim est cum dicitur abstractive sicut albedo. et hoc significavit magister hic dicens quod paternitas filiatio gignere et gigni solum sunt relationes. Quia non est omnino idem dicere aliquid esse patrem et genuisse vel habere filium. ita etiam de aliis.

Non et tamen videtur nobis omnino idem esse dicere aliquem esse patrem et genuisse filium vel aliquem esse filium et habere patrem. vel esse spiritum sanctum et procedere ab utroque. alioquin pater non esset nomen ypostasis id est persone sed concretum tamen. Similiter filius et spiritus sanctus. Et ita

non per tria nomina significantur tres persone. Sed econtrario dicimus, quia patris nomen non tantum relationem notat, sed etiam ypostasim, i. substantiam significat; ita et filii et spiritus sancti.

Relationum vocabula sunt paternitas filiatio processio nec personas significant

Relationum non vocabula s. paternitas, filiatio, et processio, vel gignere, gigni, et procedere, proprietates tantum relationes non ypostases significant; sive habere filium et habere patrem, ut ubi dicimus deus est pater, nomine patris relationem notamus et divinam ypostasim significamus, ut sit intelligentia talis: deus vel divina essentia est pater, i. ille qui genuit, s. ypostasis que habet filium. Sic deus est filius, i. ypostasis genita vel habens patrem, sic ita etiam deus est spiritus sanctus, i. ypostasis procedens ab utroque, sive ille qui procedit. Seu vero nomina relationum ponimus in predicatis, notationes proprietatum tantum significamus non ypostases, ut cum dicimus deus genuit, i. habet filium, et deus genitus est, i. habet patrem, et tunc oportet intelligi in subiectis ypostases tantum non essentiam, que illis proprietatibus determinantur.

[illegible]dam ergo in quo reddit rationem cuiusdam prius dicti in 2o capitulo ubi dixit quod nomina personarum significant proprietates et in personis intelliguntur proprietates [illegible] quia singule persone dicunt proprietates et determinantur illius cuius a se non distant nec separentur [illegible] idem proprietates intelliguntur in nominibus personarum [illegible] determinans et determinatum [illegible] in illis proprietatibus persone determinentur et distinguantur manifeste [illegible] nature magister declarat per originalia damascenum. Quod proprietates determinant ypostases non substantiam i. naturam

Ille enim proprietates singule singulis personis conveniunt personis et per eas persone determinantur et a se invicem dicuntur, si a se non secedunt, sicut Johannes damascenus ait, non dicunt alicuius ypostases simpliciter sed secundum caracteristica idiomata i. determinativas proprietates. Caracteristica vero i. determinativa sunt ypostaseos et non nature. Etenim ypostases determinant. Etenim esse quidem [illegible] et eternaliter dicimus divinam [illegible] ypostasim simplicem omnia habentem que habet pater [illegible] eius homousion i. consubstantiale nature modo et habentem a paternali ypostasi differentem ingenitum vero a paternali ypostasi secedente. Hic distinguuntur proprietates aperte.

Idem aperte exprimens personales proprietates in eodem ait differentias ypostaseon i. personarum in tribus proprietatibus i. paternali et filiali et processibili recognoscimus

insepabiles sed distinctas distinctio

Inseparabiles autem ypostases ipsas et indistabi-

les unite et unitas quidem indivisibilis· tres enim

sunt et si unite divisas autem indistanter· etenim

singula persona est ypostasis et perfecte perfectam existentiam

propriam possidet· sed unite sunt substantia et non distant neque

secedunt a paternali ypostasi· Ecce hic habes distin-

ctas tres illas proprietates que supra diversis signi-

ficate sunt modis vel nominibus //

Decima quinta in quo magister ostendit quod non solum predictis nominibus sed etiam aliis signantur ypostases et proprietates scilicet istis genitor genitus verbum ymago [illegible] ypostasim patris et suam proprietatem alia ostendunt ypostasim filii et suam proprietatem et eadem ratione qua filius dicitur filius eadem dicitur verbum et ymago et hoc declarat per Augustinum [illegible] ubi dicit quod verbum [illegible] sapientia [illegible] est vel idest quod pater [illegible] quod verbum non est cum patre [illegible] hoc dicitur relative [illegible] et hoc patet quod verbum est nomen notionale [illegible] que verbum dicatur in divinis [illegible] pre de [illegible] est [illegible] in nobis [illegible] intelligibile vocale et simplex intelligibile dicitur [illegible] quo rem ipsam per suam similitudinem cogitamus [illegible] vocale vel [illegible] quo speciem vocis [illegible] apud nos formamus [illegible] autem simplex est quo ipsam rem [illegible] cum verbo intelligibili habet similitudinem [illegible] eterna generatione [illegible] incarnationis [illegible] actu [illegible] declarat [illegible] intelligibile [illegible] est [illegible] quod [illegible] falla[illegible] [illegible] affectionem quod [illegible] est sine displicentia [illegible] facultate quod [illegible] est sine impotentia et [illegible] [illegible] [illegible] de hoc [illegible] ymago [illegible] sicut filius [illegible] ymago [illegible] [illegible] similitudo duorum [illegible] ymago [illegible] filius [illegible] ymago [illegible] similitudo [illegible] filius [illegible] [illegible] spiritus [illegible] procedit a patre [illegible] non sic appellatur licet appelletur [illegible] nomen verbum [illegible] duplicem relationem quedam enim sunt relationes reales [illegible] distinctionem realem sicut paternitas et filiatio quod nulla res potest sibi ipsi [illegible] pater et filius alie autem relationes [illegible] tantum [illegible] non [illegible] distinctionem realem [illegible] rationis [illegible] relatio

[illegible]

Et sunt alia nomina personarum easdem proprietates notantia scilicet genitus genitor verbum et ymago

Hic non est pretermittendum quod sicut pater et filius et spiritus sanctus nomina personarum sunt et proprietates personales designant ita etiam sunt et alia nomina personarum id est que ipsarum proprietates significant et easdem proprietates denotant et easdem quas et nomina predicta et relative dicuntur scilicet genitor genitus verbum ymago. Unde augustinus in v li. de tri. videtur mihi hoc significari cum dicitur genitus quod significatur cum dicitur filius. Ideo enim filius quia genitus et quia filius utique genitus. Sicut autem filius ad patrem sic genitus ad genitorem refertur et sicut pater ad filium

ita genitor ad genitum refert. Idem in vi li de

tri. verbum quidem solus filius accipitur non simul pater et

filius, tamen ambo sint unum verum. Sic enim verbum dicitur

quo ymago. non autem pater et filius simul ambo yma-

go. sed filius solus est ymago patris. quemadmodum et filius.

Idem in vii li de tri. verbum sicut quod sapientia est et essen-

tia. hoc est quod pater. sed in quo verbum non hoc est quod pater. quia

verbum non est pater et verbum relative dicitur sicut filius. Item

eodem sicut filius ad patrem refertur ita et verbum ad

eum cuius est verbum refertur. cum dicitur verbum sed propterea non

eo verbum dicitur quo sapientia. quia verbum non ad se dicitur

sed tantum relative ad eum cuius est verbum. sicut filius ad

patrem. eo quippe filius quo verbum. et eo verbum quo

filius. Sapientia non quo essentia. et ideo quia pater et

filius sunt una essentia. et una sapientia. Item in

eodem. non est pater ipse verbum. sicut nec filius nec yma-

go. Sed quid autem absurdius quam ymaginem ad se

dicitur. Idem in v li. dicitur relative filius. relative

etiam dicitur verbum. et ymago. et in omnibus hiis vocabulis ad patrem

refertur, nichil autem horum pater deus

Breviter summam colligit intelligentie predictorum

Aperte ostensum est quod sicut filius vel genitus relative dicitur ad patrem, ita verbum et ymago, et quod eo dicatur verbum sive ymago quo filius, id est eadem proprietate sive notione dicitur verbum et ymago qua filius. Sed non eo quo verbum dicitur sapientia vel essentia, quia non proprietate que dicitur verbum, dicitur sapientia, nam sapientia dicitur secundum essentiam et non secundum relationem.

Iam potius in quo dat regulam generalem ad cognoscendum nomina significantia personas relativas et talia ... convenit patri ... et cuilibet ... ergo nec pater quia deus sine filio, nec filius sine patre ... nomen quod importat relativam ... pater et filius non sunt simul pater vel verbum vel ymago ... nomen quod importat relationem ... Generalis regula corpus quod ad se et corpus quod relative dicuntur ... simul ambo dicuntur sed non ita in predictis relativis

Et est hic advertenda quedam generalis regula corporum que ad se et corporum que relative dicuntur de patre et filio, quecumque enim ad se dicuntur, ut ait Augustinus in v libro de trinitate, non dicitur alter sine altero, id est quecumque dicuntur que substantiam eorum ostendunt, ambo simul dicuntur, quare et pater est deus sine filio, nec filius sine patre, sed ambo simul deus. Sed non ambo simul pater, non ambo pater filius, pater verbum, vel ymago.

Iam sequitur in quo movet unam questionem, ista utrum in istis locutionibus deus de deo, lumen de lumine tantum dicantur secundum substantiam et videtur quod sic, quia ista tantum numquam dicuntur relative sed ad oppositum arguitur, quia supra tamen secundum praedictam regulam quaelibet utrique tam patri quam filio et ambobus simul, sed quod esse deus de deo et esse lumen de lumine, quod est filius, quia licet de patre non convenit dicitur. Respondet magister ibi Ad quod dicimus ista tantum sunt substantialia et non relative, sed tamen hic pro ultimis ponuntur sicut cum dicitur ista deus genuit deum ubi substantivum ponitur pro patre, substantivum pro filio. Et hoc saepe contingit quod nomen substantiale ponitur pro personali et relativo licet non significet relative. Notandum circa hoc tamen quod nomina divina quaedam ponuntur et significantur ut deus, quaedam quae relative et personaliter ut pater, quaedam medio modo ut ad certa, ut sapientia genita. An secundum substantiam dicatur deus de deo et huiusmodi

Hic quaeritur cum dicitur deus de deo, lumen de lumine, et huiusmodi,

utrum secundum substantiam dicatur, an secundum relationem. Constat ista non

dici nisi secundum substantiam. Dicuntur simul ambo scilicet pater et filius;

pater dicitur deus de deo, lumen de lumine secundum

praedictam regulam. Ratio ubi nomina essentie dicuntur aliquando pro ipsis personis

Ad quod dicimus quia licet deus secundum substantiam dica-

tur, et lumen, et sapientia, et huiusmodi, et numquam

relative accipiatur, aliquando tamen pro relativis vel pro personis

sed non relative accipiuntur, ut cum dicitur deus genuit

deum, alterum pro patre, alterum pro filio ponimus. Similiter

cum dicitur deus de deo, lumen de lumine. In aliis quoque

locutionibus saepe reperiuntur nomina essentiae ad significationem

personarum deducta, ut cum dicitur deus natus, deus mor-

tuus, deus passus, ibi filius tantum significatur.

Ita et de solo filio intelligitur cum dicitur deus de deo.

lumē de luīe et huiuimodi sūt Aug⁹ vi li. de t.

aut quō deus de deo / lumē de luīe de spiritu sancto

ambo deus de deo / s solus filius de deo s. pre / nec

ambo sūt lum de luīe / s solus filius / lum de luīe pre

Nam actiam in quo vult illam q̄ cum in diuinis volum sub vnicō cōpmē illud de illo / hoc oportet q̄ nomē sbale / velut hoc nomē deus lumē et tūc nō pte nomē relatiuū / quia nō possum dicē vbū de vbo vel filium de filio q̄ relatiuū nō quenit duobus et distinctis quorum vnum ē de alio / et tūc ibi est sicut augustinus addit q̄ sicut noīa sbalia aliquā faciunt distincte intelligentiā pronaiū sic alia aliquā faciunt intelligentiā tātū tīniliter / vt tūc dē nemo benignus nisi solus deus / vbi deus sumit̃ pro tinita q̄ ē vnus deus q̄ dubitat̃ quo aliquid nomē sit formā sicut ē pprietas et tūc hoc vere ut vnitatē accipiēt ē suppositum ut prius et / nō hoc nomē ypostasis uel aliud videt q̄ nomē adiectiuū sit forma nō tamen pruīt abstractū sed ut inhesiue sed vult psius ī ppositus q̄ alium sit qualite ut inconscrete / nomē vo sbtiuū sit formā ut magis vnitatē ē cōpletā eius tūc inest sic nō sit formā per se sed totū cōpositū sicut hoc nomē ypostasis **Tc eīn sedm nomina sube dicit̃ illud de illo non sedm nomina psonaz**

At sciend ē q̄ sm noīa sbe / maxie de illud

de illo / licet ibi illa noīa sbā nō suffciat / sed

nō eadē noīa / psonaz / maxie dē illud de illo sed

vbū de vbo / uel filius de filio / q̄ huiusmodi noīa

duas psonas tenemē nō pnt / ergo quod **Augustinus**

licet obscure ī eod li. ita dicat / hoc solū dē eē

dici nō pt / illud de illo / q̄ simul ambo nō sunt

i. solo illo noīe nō possiā vti / ad ondendū vbū

de vno / quod simul ambob nō quenit / sic vbū

[illegible] ... Questio distinccionis ... [illegible]

De verbo dei non potest quia non simul ambo verbum, vel ymago de ymagine, vel filius de filio, quia non potest ambo filius vel ymago. Que nomina sibi aliquando personam, aliquando trinitatem intelligi [illegible] faciunt.

Et sicut nomina sibi aliquando intelligencia personam distincte faciunt, ita et nomen deus tocius trinitatis sit, unde Augustinus ait in eodem libro: In primis nomine ipse pater pronunciatur in dei nomine et ipse et filius et spiritus sanctus, ut ubi dicitur: nemo bonus nisi solus deus (quia trinitas est unus deus).

Utrum esse patrem et generare predicatum sit idem in divinis.

[illegible] quia ... quecumque convenit esse patrem illi eciam convenit generare ... esse patrem verum est quod essencia est pater ... [illegible] ... quod est filius ... [illegible] ... unde baptisare in nomine patris quod est filius ... [illegible] ... generare ... [illegible] ... Unde ... [illegible] ... esse patrem et generare non sunt penitus idem ... [illegible] ... esse patrem et filium generare ... [illegible] ... esse idem ... [illegible] ... esse patrem sunt distincta ... [illegible] ... generare et esse patrem ... [illegible] ... [illegible]

ex parte rei patet de se q̄ ergo 3ᵘ generare non est prius quam esse patrem in divinis nec ex parte rei patet illa q̄ ex parte rei sunt penitus idem ergo q̄ᵃ 3 de se et ergo secundo prius primo patet illa quia ex parte rei sunt penitus idem ergo quia 3 de se et
tamen patet per predicta q̄ ergo 4ᵘ esse patrem non est prius quam generare secundo prius ergo quia tunc
aliquis posset aliquid concipere esse patrem absque hoc quod generaret vel genuisset
quod patet falsum quia generare et esse patrem non sunt ex parte rei secundum modum intelligendi
gendi quia esse patrem est ipse quod generat vel genuit et non ergo generare
quia si ipse hoc est per quam generat et non ergo ut generare esse q̄ tamen ut ad minus
origo ratio illius quod est esse patrem vel per consequens generare sit origine esse patrem
secundum origine sed habitudo sequitur originem et non ergo go ergo illius sequitur
et tamen origine sed habitudo sequitur originem et non ergo ergo secundum modum intelligendi patet ergo dicens
quod generare est prius quam esse patrem secundum modum intelligendi patet ergo dicens

Ubi tamen advertendum quod persone possunt considerari simpliciter ut completa subsistens vel ut
suppositum subsistens et sic non oportet generare considerando primo modo actum precedere ymmo
ut sic per modum intelligendi prius concipitur suppositum subsistens quam actus generationis
alio modo possunt persone accipi prout relativa est tamen illa habitudo relationis
consequitur actum quo ad modum intelligendi licet ex parte rei nulla sit ibi posterius
tas quod autem tenetur dicendum quod prima arguunt solum in sensu primo horum tamen veri
tatis quod autem tenetur dicendum quod prima arguunt solum in sensu primo de nominibus illius quia de
eadem ratione dicitur quod ex parte rei in se sed non oportet adesse de nominibus illius et ergo loco illius
sed bapsmi non sunt solum nomina sed tenentur ipse res et ergo loco illius termini
non licet nobis aliud ponere quod autem 3ᵐ et ad 4ᵐ patet per ultimas conclusiones dicendum quod
dicitur generatio sit esse sine patre hoc non est ad propositum quia hic queritur de hiis que
solum sunt in divinis

Distinctio xxviiᵃ Cum superius magister determinaverit de proprietatibus personalibus in hac determinat de
proprietatibus non personalibus et primo determinat de innascibilitate seu de hoc quod dicitur innascibilis
seu ingenitus et habet octo capitula in primo ponit intentionem suam dicens
quod in personis non tantum sunt ille proprietates supradicte sed etiam alie que aliis nominibus
quam in personis non tamen sunt ille proprietates supradicte sed etiam alie que aliis nominibus
innuuntur deinde ponit duas conclusiones prima quod hoc nomen ingenitus dicitur relative
de patre tamen 2ᵃ quod quamvis sit aliter nominatum quam hoc pater vel genitor et hanc 2ᵃᵐ
probat per augustinum v de trinitate ubi vult quod non est idem dicere ingenitum et patrem quia pater
refertur ad filium genitor ad genitum sed ingenitus non quia si nullum filium
genuisset adhuc diceretur ingenitus nec quod hoc dicitur ingenitus quod genuerat quia etiam
homines geniti gignunt ergo non secundum eandem proprietatem dicitur ingenitus tamen quam dicitur pater
ergo ingenitus tamen ondit de patre quid non sit sed pater et genitor ondunt de eo quid
sit ergo illi termini non sunt eandem proprietatem seu notionem dividens declarat magister quod hoc quod
ingenitus dicitur non filius dicitur enim ingenitus non genitus sed genitus et filius quidem
ergo ingenitus est non filius et ergo hic ingenitus ondit de patre quid non sit
quibus non sit quod notionis dicitur b t negatio que importatur in hoc quod dicitur ingenitus
non est privatio nec etiam est pure impositiva et fundatur in ratione principii secundum quod
est nota patris et ut non convenit esse ne spiritui sancto quia illius non convenit esse
principium per originem alicui opponere nec etiam sit quod filio quia illi quod affirmative
opposita scilicet esse genitum nec quod hoc patri sit aliquid impositio assignabile quia hec ratio
non negat consequenter enim principio illius est quod natum est habere hoc contingit
tamen vero cum aliquid non habet quod natum est habere a quoque vel ipsum

...

Marginalia:

3 9ᵒ

2 9ᵒ

1 9ᵒ

… ad alterum

1 9ᵒ
2 s

lege to. 4ᵒ q. ar. 7 … solum …

… enim … semper … illius

ingenitus non importat negationem absolutam sed aliquo privationem … sed negatio est … in aliquo … determinata … sit privatio … … octavo …

distinctio

... non est natum habere, sicut pes dicitur non habere visum. Secundo quod non habet aliquid quod natum est habere a suo genere, tamen non ab ipso nec ab aliquo eiusdem speciei, sicut talpa non habet visum. Tertio quod non habet quod natum est habere et quod et ubi et quando omnibus aliis circumstantiis et solum ipsis dicitur imperfectum ... primo modo ingenitum dicitur de essentia et etiam de ... sed quantum ad quintum modum dicitur de patre tantum, quia ipse primum notionatur et non habet generationem passivam qua habet filius, quae etiam primum notionatur. Et non tantum tres predicte proprietates sunt in personis sed etiam alie que aliis significantur nominibus, ut ingenitus

Preterea considerari oportet quod non tantum tres predicte proprietates sive notiones personis sunt, verum etiam alie que aliis notantur nominibus, nam etiam hoc nomen ingenitus relative dicitur de patre tantum et aliam designat notionem quam pater vel genitor; non enim idem est esse patrem et esse ingenitum, id est non eandem notionem dicit pater quam ingenitus. Pater enim, ut predictum est, dicitur secundum proprietatem generationis, ingenitus autem secundum proprietatem innascibilitatis. Dicitur ergo pater a filio auctor generationis, dicitur etiam proprietate innascibilitatis, id est quod ingenitus. Unde augustinus distinguit inter proprietatem qua dicitur pater et illam qua dicitur ingenitus in V libro de trinitate, sic aiens:

De ingenito plena assignatio secundum quod relative dicitur, et alia notio est qua dicitur ingenitus, alia qua pater

Non hoc dicitur ingenitus quod est pater, quia et si filium non genuisset, nichil prohiberet eum dicere ingenitum, et si gignat quisque ...

[..]e precedentis in diversis tota recipitur vel est potest proprie significans
[..]ibus dignitatis (vel est potest proprietas declarata et specialis nam prius
[..]e significata et in esse speciali consistunt distinguntur. Sed cum sit
[..]ibus significans per significacionem duplex esse affirmative vel negative affirmative
[..] speciali sicut non est notandum quod non solum tota vel in speciali et duplex
[..] vel .2. sunt due relaciones primitatis quarum est signo scilicet activa et
signo passive dicta vel primo vero sunt alie due sequentes
[..]igo scilicet activa et filiacio quarum est signo passive dicta vel ~~primo~~
~~alie due processio quarum est signo passiva~~ [illegible] potest autem sciat in generali
[..] producit aliud vel producitur ab alio non facit notiam aliquam
[..]gative proprietatis signis hoc potest esse duplex vel ita ut neque signo
[..]st notio quod non pertinet ad dignitatem vel in se non facit notiam quod
[..] ab ipso causat signo passiva et hic duplex vel in speciali ut
de se et non est notandum quod quando affirmatio in se specialis tanto
[..] sequentis unum notificat sicut contrario est negatio non hic quod
[..] est negatio specialis et pertinens ad dignitatem et consistunt notiam
[..] proprie

2m pcep

Nōnū negativis / actu duplex / scilicet primus ac 2us / secundo ne quis (i. generale)
negativus / et hic duplex / aut cuius est negatio in genere / 2m ideo quod
ab alio per generationem / 2m quod proprium persone / scilicet est negatio semper
non esse ab alio / et hoc modo potest accipi duplex / sicut ut prima
scilicet hic tenere / ut est non esse / vel ut est negatio secundata semper
rationem innascibilis principii / sic quidem (i. [illegible]) [illegible] / est quod proprie / 2m est
tantum in ipso dignitatem primi principii / sive magis proprie non de
per rationem prius / potius in ipso dicitur modo / paternitas et quod propria
non de prius / potius in ipso dicta modo / sed innascibilitas / aliquid non de
per ab alio quod est negatio simpliciter / duplex accidit / aut nullo modo
in se nec in aliquo alio / 2m proprie quod / aut non esse ab alio
connectitur / proprie cum nullo modo ab alio / tenetur non convenit in se non
est non ab alio in persona filii et spiritus sancti. ~~negantur~~

filium non ex eo ipse est ingenitus quod geniti homines
gignunt alios. Non ergo dicitur pater quod ingenitus
sed ideoque cum de deo patre utrumque dicatur alia
notio est qua intelligitur genitor alia qua ingenitus.
Genitor enim dicitur ad genitum id est ad filium. Ingenitus vero
ingenitus dicitur non quid sit sed quod non sit ostenditur.
Hoc autem exemplis planum faciendum est. Cum dicitur
ingenitus hoc ostenditur quod non sit filius. Sed genitus
et ingenitus commode dicuntur. Filius autem latine
dicitur sed ut dicatur infilius non admittit loquendi
consuetudo. Nichil tamen intellectui demitur si dicatur
non filius. Quemadmodum etiam si dicatur non genitus
pro eo quod dicitur ingenitus nichil aliud dicitur. Ideo
non est in rebus considerandum quid vel sinat
vel non sinat dici usus sermonis nostri. Sed quis
rerum ipsarum intellectus eluceat. Non ergo iam tamen dicamus
ingenitum sed etiam non genitum quod tantum valet.
Vel tamen non genitus quantum ingenitus et tantum dicitur non filius.

Numquid ergo aliud dicimus quam non filium

Hic probat primo quod sit arguendo, genitus dicitur relative, ergo non genitus, quia pater, quia licet negatio preposita termino relativo hoc efficiat quod non dicatur illa relatione qua prius, tamen non efficit hoc quod dicatur sine relatione, tamen non desinit esse de predicamento relationis, quod hoc quod negatio ei preponitur, sed non hoc efficit ut non fiet eadem substantialiter, qua hoc non tamen [?] ... non substantialiter, non substantialiter. Igitur ingenitus dicitur relative ad non genitum, sed genitus ad genitorem. Sed quia occasione huius dixit Augustinus, notandum quod ipse libro quinto de Trinitate capitulo sexto ponit errorem Arrianorum qui dicebant quod pater et filius sunt diverse substantie. Et hoc ut dicunt, quia pater dicitur ingenitus ad seipsum et ideo dicitur substantialiter ingenitus, et quia filius non dicitur ingenitus ideo diversus est filius a patre substantialiter. Augustinus ergo contra errorem tendens intendit destruere suppositum eorum et ostendit quod pater dicitur ingenitus relative et non substantialiter, et ita diversitas geniti et ingeniti non erit substantialiter. Iste non semper loquendo termini negativi plus est quod privativi, tamen ita male determinatur prout quia sicut idem est inequale et non equale, ita et ita homo, idem est non iustus et iniustus. Sic autem proposito ita dicitur proponas idem est ingenitum et non genitum, prout ingenitum privat quiddam quod dicitur. ... de textu quod Augustinus loquitur de ingenito et non genito non videtur sed prout dicitur de deo, quia de deo proprie loquendo nichil potest dici privative, sed solum negative, vel negatione supra dicta vel negatione in genere. Sed notandum videtur magister velle quod negatio contrahitur genere, et cum sua affirmatione in eodem predicamento, quod non videtur esse verum, quia negatio omnia genera circuit alia ... seu genera. Item si non genitus dicitur relative, et hoc non potest esse nisi quod relatio, tunc privatio relationis erit relatio. Item si ingenitus dicitur relative et quia substantia divina est non genita, tunc etiam dicetur relative. Ad primum dicendum non vult quod negatio et affirmatio sint in eodem genere, sed quod pertinet ad idem genus, non ut aliquid ponens sed tollens. Ad secundum similiter non vult quod relative vere dicatur, sed quod ad predicamentum relationis pertinet, quia non genitum negat relationem genitoris, sicut genitum ponit eam, et ita non dicitur de relative secundum veritatem, et solum reductive. De tertio habetur supra quomodo ingenitum est essentiale et quomodo non.

verba ista ponit ... libro v de Trinitate c. vi

Negativa porro particula non id efficit ut quod sine illa relative dicitur, eadem preposita substantialiter dicatur, sed id tantum negatur quod sine illa aiebatur, sicut in aliis predicamentis, cum dicimus homo est, substantiam designamus. Cui ergo dicit non homo est, non aliud genus predicamenti enuntiat, sed tantum illud negat. Sicut ergo secundum substantiam aio homo est, sic secundum substantiam nego cum dico non homo est.

Et Franciscus ... [red marginal note, partly legible] ... negat negative ... quantum affirmat ...

non hoc | at unde valet | quod dicitur genitus tantum
valet quod dicitur filius | unde ergo valet quod dicitur
non genitus | tantum valet quod dicitur non filius | relative
autem negatur | dicendo non filius | relative igitur |
negatur dicendo non genitus | ingenitus porro quid
est nisi non genitus | non ergo recedit a relatione
dicamus | cum ingenitus dicitur | sicut enim genitus non
ad se dicitur | sed quod ex genitore sit | ita cum dicitur ingenitus
non ad se dicitur sed quod ex genitore non sit |
ostenditur | utrisque tamen relative dicitur | eius autem relative
pronuntiatur | non indicat substantiam | cuius ergo diversum
sit genitus et ingenitus | non tamen indicat diversam
substantiam | quia sicut filius ad patrem | et non filius ad
non patrem refertur | ita genitus ad genitorem | et non
genitus ad non genitorem | referatur necesse est | Evidenter
ostenditur | quod ingenitus relative dicitur | et de solo
patre accipitur | alia quoque ratio est | qua dicitur ingenitus
falsa quod pater sit | tamen ut cum dicitur ingenitus | tantum non genitus
| vel non filius

Ca^m 2^m in quo mouet istam questionem utrum solus pr debeat dici no genitus et no filius / sicut solus dicitur ingenitus et dicunt quidam quod pr est et sic dicunt quod licet est spiritus sanctus est / no genitus spiritus sanctus est no filius / quibus iste sunt ve spiritus sanctus no est genitus / spiritus sanctus no est filius / Sed alij dicunt quod quamuis spiritus sanctus no possit dici ingenitus sed solus pr dicitur ingenitus / tamen vere dicitur no genitus / et quod istis obicitur dictum Augustini super ac[?] proposito quod idem sit ingenitum et no genitum / dicunt ipsum solum ondisse ethimologiam nominis ita quod dicit duc locutiones tantum valet ... locutionis ... quod utraque opinio aliquid veri dicat / si enim accipitur no genitus prout dicat negacionem absolute tunc no tantum pri conuenit / nec est idem quod ingenitus quod importat negacionem cum modo ... et ita secunda opinio procedit / si autem dicat negacionem ... sic est idem quod ingenitus et tantum pri conuenit prout dicit opinio prima

An sicut solus pr dicitur ingenitus dici debeat no genitus vel no filius

Ideo solet queri / utrum sicut solus pr dicitur ingenitus / ita et solus debeat dici no genitus vel no filius / ut nec etiam spiritus sanctus possit dici no filius vel no genitus / Quibusdam uidetur / quod pr solus debeat dici no genitus vel no filius / spiritus vero sanctus sicut no dicitur ingenitus / ita et nec dicendus no genitus / vel no filius / debet quidem dici et credi spiritus sanctus / no esse genitus / vel no esse filius. Sed no debet dici / esse / no genitus / vel no filius. Alijs autem videtur / quod cum spiritus sanctus no possit dici ingenitus / potest tamen dici / no genitus / vel no filius / et no Augustinus super ait / tantum valet / cum dicitur ingenitus / quantum cum dicitur no genitus vel no filius

ethimologia nominis ostendendo eum hoc di-

xisse dicit, non ratione proprietatis.

Capitulum 2m in quo declarat que sit illa proprietas in qua pater dicitur ingenitus et vult dicere quod pater dicitur ingenitus ab inascibilitate sicut filius dicitur genitus ab origine et nascibilitate et per hoc inascibilitas est illa proprietas. Dubitatur ibi utrum inascibilitas paternitas et communis spiratio sint tres proprietates patris seu notiones, an pater dici tunc sicut una essentia deitatis trinitas propter tres notiones. Dicitur quod aliud est dicere proprietates personales et proprietates personarum, nam proprietates personales personas solum constituunt et hic unum dicit constitutive et ideo in illas innatur suppositum. Alie vero proprietates que non ita ... constituunt et tales sunt plures in eadem persona, sed pater non sed quelibet persona unica est et per pater tunc non dicitur quia per una constituitur quia est proprietas personalis. Que sit proprietas qua dicitur pater ingenitus

Si autem vis scire que sit proprietas secundum quam

pater dicitur ingenitus, audi Hylarium ipsam vocantem

inascibilitatem in iiii. li. de t. ita dicentem: Est unus

ab uno scilicet ab ingenito genitus proprietate videlicet

in unoquoque et inascibilitatis et originis. Significa-

ta ergo in scripturis personarum intelligentia et distinctio-

ne inascibilitatis nativitatisque solitaque dicitur

non est opinandum. Discretio ergo vel distinctio persona-

rum in scripturis posita in nullo aut vix discitur.

Capitulum 3m in quo respondet tacite obiectioni qua quis diceret quod non bene dicitur pater ingenitus. Contra Ambrosius libro de fide ... questionem qua arrianam que ingenitus ... quod genitus et ingenitus possunt esse eiusdem nature ... hoc non ingenitum non invenisse in scripturis canonicis sed dicit arrianam heresim ipsam auctoritate usurpat eius illud nomen. Et ideo nota ibi attende dicitur quod ambrosius noluit uti illo nomine propter hereticos. Sic et nos aliquando oportet obtinere ... propter talium pinas (?) ... que tamen piis ... possent dici, quia aliquando sunt nomina que ... tacite

[illegible]

Arrian[us] nitebat[ur] p[ro]bare altius sub[stanti]e p[at]rem / altius filium / q[ui]a iste genitus / ille ingenitus / q[ui]b[us] eludens amb[rosius] d[icit] se hoc nomine in sc[ri]ptis non legisse divinis

Illud etiam tacere non oportet / q[uod] Arrianus / ex eo probare nitebat[ur] / altius sub[stanti]e esse patrem / altius filium / quia ille ingenitus / et iste genitus dicit[ur] / cum diversum sit esse ingenitum / et esse genitum.

Ambrosius eorum questionem eludens / dicit se in scripturis divinis / hoc nomen s[cilicet] ingenitus non legisse / ita inquiens in IIII li[bro] de sp[irit]u s[an]cto / Cum dudum audierint quidam dicentibus nobis filium dei quem generavit pater / cui generavit / inequalem esse non posse / quoniam ille generatus sit / iste generavit / quia generare est nature / adversus quod illa questio vocem sibi arbitrantur acclusam / si ingenitum deo dignum indicant / sibi in eodem loco vestigium statuunt / ut putet mutatione fieri questionis / mutatione sermonis / dicentes / quomodo possunt ingenitus et genitus esse unius nature atque substantie / Ergo ut eludatur in proposito

Ista verba de ingenito sunt originaliter beati ambrosii in libro quinto de incarnationis dominice sacramento c. viii. ... et non sunt in libro iiii de spiritu sancto ut habetur in textu ...

in libro quinto de incarnationis dominice sacramento et non de spiritu sancto

questioni. primo omnium in diuinis scripturis ingenitus

nusquam inuenimus. non legimus. non audiuimus. Cuius igitur mu-

tabilitatis sunt homines huiusmodi ut nos dicant ea usur-

pare que non sunt scripta. cum ea que scripta sunt dicamus.

et ipsi obiciant quod scriptum non est. nonne ipsi

sibi aduersantur. et auctoritatem calumpnie

sue derogant.

Quare ambrosius noluit hoc nomine ingenitus uti propter hereticos

Attende lector quam hoc nomine ingenitus nolebat

uti ambrosius propter hereticos. ita et nos subtilem

cautelam oportet propter calumpniatorum insidias. quam catho-

lici ac pii sacerdotibus secure credi puto. **Regula prudentis**

Sunt etenim quedam que non tante sunt religi-

onis et auctoritatis. ut eis nos oporteat semper cogitando

ac respiciendo insinuare. verum silentio preteriri

aliquando queunt. nec illius tamen sint presumptionis

tis. quin cum opportunum fuerit. eis uti li-

berum habeamus.

Item questio in quo movet talem dubitacionem dicit primus dicendo quod dicere ingenitum et dicere patrem ... aliud est vel non est idem esse patrem et esse ingenitum et deinde dicendum est genitus et ingenitus sunt diversa. Et hiis querit utrum eodem sensu diversum esse patrem et esse filium, aliud esse patrem et esse filium. Videtur quod in eodem sensu sicut illud dicebatur, sed propter istud dicitur aliud esse patrem aliud filium, non eadem notione vel proprietate pater est pater qua filius est filius, sed alia et notione est pater et alia qua filius est filius, sed intelligebatur illud dicendum aliud esse patrem aliud ingenitum ... aliud notionem ... et aliud ingenitum ... aliud est patrem esse et aliud filium esse, sed non esset ... aliud est illud quo pater habet esse, scilicet esse patris, et aliud quo filius habet esse, et hoc est filius ... aliud dicit diversitatem attributorum et ideo aliud sit attributum esse patrem et esse filium tunc illa est vera, sed dicitur aliud dicit diversitatem ... esse patris et esse filii quod est idem et ideo est falsa. An diversum sit esse patrem et esse filium

Preterea queri solet, cum supra dictum sit quod aliud est dicere ingenitum, aliud patrem, et quod diversum sit genitus et ingenitus, utrum similiter diversum sit esse patrem et esse filium, an idem. Questio ubi dicit diversum esse patrem et filium, sed non patrem esse et filium esse

Ad quod dicimus, quia eodem sensu quo dicimus diversum genitus et ingenitus, et quo dicimus non esse idem dicere genitum et ingenitum, potest dici non esse idem, diversum esse patrem et esse filium, vel esse patrem esse filium, quia non eadem notione pater est pater qua filius est filius, vel qua spiritus sanctus est spiritus sanctus. Ideoque ex hoc sensu concedimus quod aliud est esse patrem, aliud est esse filium, quia alia notione qua pater est pater, et alia qua filius est filius. Sed si tu supponis ut dicas aliud est patrem esse

[illegible] ... respondet ad ... Primo ... [illegible] ... xxvii ... [illegible]

265

aliud est filium esse valeat intelligi, et ideo non

conceditur. Est enim talis sensus ac si diceretur aliud est quo

pater est non quod pater, et aliud quo filius est non quod

filius est, quod penitus falsum est. Eo enim pater est quo pater

deus est, id est per essentiam vel naturam. At filius eo deus

est quo pater est deus. Eo igitur filius est quo pater est, et ita

idem est patrem esse et filium esse. Unde Augustinus v. li. de tri.

Sed non est idem esse patrem et esse filium.

Ait: Etsi diversum sit esse patrem et esse filium non

est tamen diversa substantia, quia hoc non secundum substantiam dicitur, sed secundum

relativum, quod tamen relativum non est accidens, quia non est

mutabile. Item diversum est dicere esse patrem et esse

filium, quod nec ratione potentiam accipi oportet, ut sit

alia notio qua est pater, alia qua est filius. Non

enim secundum essentiam pater dicitur pater vel filius filius, sed

secundum relationem.

Illam partem in quo movet aliam dubitationem, pauca introductione premittit unde nota quod
sicut solus filius dicitur verbum et ymago, sic solus dicitur nata sapientia vel ge-
nita, ex hoc querit utrum ly nata sapientia dicitur relative, et per hoc tunc querit
utrum in eadem ratione in qua dicitur verbum filius vel ymago, et videtur
quod sic, et hoc declarat per Augustinum vii de trinitate cuius verba hic ponit in textu, qui [illegible]
dicit [illegible] accipiatur ac si diceretur nata sapientia, et in textu [illegible] nata vel verbum
vel ymago, et filius intelligatur, et non essentia, quia relative dicitur; si aliter autem sapientia
essentia demonstratur, quoniam ad se dicitur sapientia, sapere enim sapientia eius est esse quod est sapere
sapiens est

Quod dicitur sapientia genita vel nata an secundum relationem an secundum substantiam

Sciendum est quod sicut solus filius dicitur verbum vel ymago, ita etiam ipse solus dicitur sapientia nata vel genita, et ideo quidam utrumque hoc relative dicunt. Et si relative dicitur, an secundum eandem relationem qua dicitur verbum et ymago? De hoc Augustinus in vii de trinitate ita ait: Si sic dicta accipias ut dicatur verbum, ac si diceretur nata sapientia, ut sit et filius et ymago, et haec duo cum dicuntur, id est nata sapientia, in uno eorum, scilicet quod est nata, et verbum et ymago et filius intelligatur, et in his omnibus nominibus non ostenditur essentia, quia relative dicuntur. At in altero quod est sapientia, etiam essentia demonstratur, quia et ad se dicitur. Sapientia enim sapiens est, et hoc est ei esse quod sapere. Unde pater et filius simul una sapientia, quia una essentia.

Hic sequitur in quo magister ostendit qualiter intelligenda sunt predicta verba Augustini ... quod Augustinus dicat, quod alterum significat essentiam, scilicet sapientia, et alterum relationem, scilicet nata. Videtur quod possemus vere dicere essentia nata, sicut sapientia nata, et ideo ... dicat tamen fore ab hoc intellectu, et Augustinus debet taliter intelligi. Secundo enim dicit ... alterum essentia demonstratur, sic debet intelligi, id est quod filius qui natus est est ... Sed cum dicitur sapientia nata, ibi sapientia non supponit pro essentia sed pro ypostasi que est essentia et sapientia

Qualiter intelligenda sint verba premissa augustini

Queritur hic qualiter intelligatur quod dicit augustinus. videtur enim dicere quod cum dicitur nata sapientia, ibi sapientia essentiam significet et nata relationem notet. Quod si ita est, cogimur essentiam dicere divinam esse natam, quod superioribus repugnat. Sed ad hoc dicimus quod in alio, id est, eo quod est nata, eadem notio intelligitur que notatur cum dicitur verbum et ymago. In alio non sic: sapientia demonstrat essentiam, id est, demonstrat quod filius sit essentia, quia sapientia secundum essentiam dicitur. Et ideo cum dicitur nata sapientia, intelligitur quod ipse qui est essentia est natus. Ibi tamen sapientia non pro essentia sed pro ypostasi ponitur. Ut sicut cum dicitur verbum vel filius intelligitur ypostasis cum sua proprietate, ita cum dicitur nata sapientia idem intelligitur, id est genita ypostasis. Ideo vigilanter ait ipse esse intelligendum cum dicitur verbum et cum dicitur nata sapientia, id est eadem relatio eademque ypostasis cum eadem proprietate. Et ex hoc advertitur

illud quod supra diximus scilicet quod cum dicitur pater vel filius vel spiritus sanctus non tantum ille proprietates significantur ut cum dicitur paternitas filiatio sed etiam hypostases cum suis proprietatibus

Capitulum octavum in quo removet aliud dubium quia dominus in textu ponit per Augustinum quod solus filius dicitur ymago relative et hoc credet aliquis quod nunquam dicitur de alio hoc removet magister dicens quod ymago etiam dicitur de tota trinitate et hoc declarat per Augustinum de fide qui dicit una est trinitatis ymago ad quam factus est homo et hoc confirmat etiam per Hylarium quinto de trinitate ut patet

Notandum ymago aliquando dicitur respectu ad creaturas sic sic est essentiale aliquando dicitur respectu ad ymaginatum increatum et ita stat pro persona unde ymago aliquando dicitur secundum essentiam

Illud etiam scire oportet quia cum secundum dominum sit ymaginem relative dici de filio sicut verbum vel filius in textu tamen reperitur secundum sanctos dici

unde Augustinus in libro de fide ad Petrum dicit quod una est sancte trinitatis essencialiter divinitas et ymago ad quam factus est homo Hylarius etiam in V libro de trinitate sic ait homo fit ad communem ymaginem non discrepat natura non differt una est enim ad quam homo creatus est species Ex his verbis ostenditur quod ymago aliquando essenciae intelligentiam facit et tunc ad se dicitur et non relative

Ex hiis verbis ostenditur quod ymago aliquid essentie intelligentiam facit ...

Utrum quinque notiones que communiter assignantur ponant res reales in personis et realiter distinctas. Quod sic quia quinque notiones ponunt relationes in personis sed relationes non sunt ponunt res nisi in divinis sicut in creaturis ergo. Contra quod sic quia si non tunc innascibilitas non differret a paternitate sed per intellectum distinctione rationis et quod [...] quia paternitas ponit rem realem, res autem non differt nec distinguitur a non re. 3o sic quia non tunc paternitas et communis spiratio non differret realiter, falsitas patet quia tunc etiam paternitas et filiatio non differrent vel in patre et filio non esset communis spiratio. 4o sic notiones non sunt nisi proprietates personarum sed proprietates ille conveniunt et non possunt pluribus convenire, sola enim que per essentiam dicuntur conveniunt pluribus ut patet per rationem Augustini positam super 2a. In oppositum arguitur quia si sic tunc communis spiratio differret a paternitate et filiatione et sequitur quaternitas in divinis quam decretalis dampnat. Nota breviter quod hic sunt duo modi loquendi circa materiam hanc sic et quod convenire. Aliqui enim dicunt quod essentia sit principium generandi prout est in patre ut fecunditas nature per modum non habendi ab alio. Dicunt etiam essentia in patre et filio velud una fecunditas voluntatis respectu tertie persone procedentis a duabus est principium spirandi sive vis spirativa communis et eadem in patre et filio. Alii non dicunt sicut et visum est super 2o [...] quod essentia nec est principium quo generat nec quo generat et igitur habent consequenter dicere quod nec sit vis communis spirativa et illos oportet aliter dicere. Tertio notandum quod notiones quinque assignantur iste: innascibilitas, paternitas, filiatio, activa spiratio et processio. De sufficientia vero notionum est advertendum quod ad notionem tria requiruntur: primo quod dicat aliquid speciale vel simpliciter proprium uni persone vel ad maiorem duabus; secundum quod pertineat ad dignitatem, quia si non sunt aliqua dignitas non oportet multum notificare; 3m quod pertineat ad originem. Processus ergo dupliciter persona divina considerare vel ut principium vel ut a principio et quodlibet illorum dupliciter quia vel affirmative vel negative. Si primo et in ratione principii hoc est dupliciter vel ut principium a quo alius per modum nature et sic est paternitas, vel a quo alius per modum voluntatis et illa est communis spiratio. Si vero consideratur ut a principio hoc similiter dupliciter vel ut a principio per modum nature vel voluntatis: primo est filiatio, 2o est processio sive passiva spiratio et sic habentur quattuor notiones. Si vero consideratur negative ut principium hoc non est aliqua dignitas et ideo nulla 2m hoc accipitur notio, non enim importat dignitatem quod nichil sit ab eo tamquam a principio. Si vero accipias negative per se ut a principio tunc hoc consideratur per se esse et a nullo alio et hoc est dignitas et proprietas innascibilitatis et ut sic habentur quinque notiones. Tunc sit breviter prima conclusio quod ista innascibilitas non ponit aliquam rem in patre preter paternitatem quia innascibilitas non ponit nisi auctoritatem principii et illa non esse ab alio sed hoc nichil addit in supposito patris ultra relationem paternitatis. Ex ista illa patet quod non omnes notiones ponunt res reales et ideo questio est falsa. 2a quod loquendo secundum modum prime opinionis paternitas et activa spiratio non ponunt relationes realiter distinctas in supposito patris, patet quia secundum illam opinionem activa spiratio est essentia in patre sed illa non addit ad paternitatem aliquid et realiter. Igitur ex illa sequitur tertia quod pater et filius non dicuntur unum principium spiritus sancti nisi quia in eis est una fecunditas voluntatis ad productionem spiritus sancti, patet quia alias non est que patri et filio nisi essentia que est in eis fecunditas voluntatis. 4a quod loquendo

notiones quinque

4 quod sola relatio originis in divinis distinguunt

7 q°

7 q°

secundum modum 2e opinionis qua spiratio est relatio realis consistens in patre et filio quia quod secundum illam opinionem sicut essentia non est principium generationis ita nec spirationis / et quod tunc eadem opinio sic et omnes concedunt unitatem virtutis spirativae in patre et filio et nihil est eis commune nisi essentia. Ergo imaginatur ista opinio quod sicut essentia est una communis in tribus ita communis spiratio est una proprietas in duabus personis et distincta ab eis / et illa opinio est petri aureoli et durandi et plurimorum aliorum. Ex illa sequitur quod secundum illam opinionem quod communis spiratio est notio sive relatio realiter distincta a relatione paternitatis / patet quia paternitas non est communis spiratio sive vis spirativa / tamen vis spirativa una et eadem realiter sit in patre et filio et paternitas non / Nota quod quia secundum eandem opinionem quattuor notiones sunt innascibilitas sive proprietates sive relationes reales distinctae. Illa patet ex dictis quia secundum illam opinionem non restat nisi solvere [illegible] cum omnino et penitus in omnibus. Quod dicit primo dicendum quod non omnes ponunt relationes reales / quia non sunt omnes positivae. Ad aliud vero dicendum quod decretalis damnat quaternitatem personarum sive rerum personarum distinctarum contra abbatem Ioachim sed non damnat quaternitatem relationum. Ad [illegible] secundum illam opinionem communis spiratio sive vis spirativa non potest [illegible] quod faciat aliquod suppositum distinctum a patre et filio. Sed secundum aliam opinionem conceditur quod innascibilitas non differt a paternitate nisi secundum modum notificandi et hoc sufficit ad hoc quod sit notio. Ad 3am [illegible] per quaestionem 2am et ad [illegible] negatur consequentia licet enim paternitas non sit filiatio tamen [illegible] quia secundum illam opinionem est vis spirativa est una in ambobus. Ad [illegible] posset dici quod communis spiratio non ideo dicitur notio sive relatio quod in re realiter [illegible] relationem specialem in patre et filio sed quo ad modum concedendi

Distinctio [illegible] postquam magister determinavit de aliquibus nominibus notionalibus in ista distinctione incipit de uno nomine notionali scilicet de hoc principium quod competit divinis personis communiter / et habet [illegible] capitula / in primo capitulo vult [illegible] hoc nomen principium dicitur relative de divinis personis / et denotat multiplicem relationem / quia pater secundum unam relationem dicitur principium filii / item pater et filius secundum aliam relationem dicuntur principium spiritus sancti / item pater et filius et spiritus sanctus dicuntur principium creaturarum / principium [illegible] [illegible] de trinitate ubi dicit quod pater est principium totius deitatis quia a nullo est et filius ab ipso genitus / et spiritus sanctus ab ipso procedit / et declarat magister hoc dictum ipsum [illegible] restringendo / et dicit quod pater non dicitur principium deitatis [illegible] quod sit principium simpliciter vel essentiae divinae / sed quia est principium filii et spiritus sancti in quibus est tota deitas. Deinde ibi filius dicit / quod filius dicitur etiam principium spiritus sancti / quia cum patre spirat spiritum sanctum / sed spiritus sanctus non dicitur principium alicuius personae in divinis / quia nulla ab ipso est genita vel procedens sed respectu creaturarum dicitur principium sicut pater et filius / et tota trinitas. Et tunc concludit quod pater dicitur principium sine principio / et filius principium de principio / et spiritus sanctus ab utroque. Secundo dicit b. t. quod hic divinitas potest accipi pro essentia / et pro [illegible] / quando capitur pro essentia / tunc totaliter dicitur integritas personarum / sive perfectio naturae. Sic enim dicitur principium totius divinitatis / non quod divinitatem generet vel spiret / sed quia divinitatem generando vel spirando communicat / ut sic sensus est principium totius deitatis id est ut deitas habeatur / et licet a filio procedat divinitas [illegible] in spiritu sancto tamen non potest dici principium totius divinitatis / quia ab ipso non procedit divinitas secundum omnem modum secundum quem est communicabilis eo quod ab eo non procedit per generationem. Si autem divinitas sumitur

55

p pluralitate personarum tunc sensus planior est in quantum ipse est principium a quo omnes persone fluunt. Sicut punctus dicitur principium totius linee licet non sit pars simplex ... hoc nomen principium accipitur in comparacione ad creaturas sed transfertur ad personas propter proprietates additas ... si dicatur deus de deo et deus non de deo, et ita cum queritur aut ibi accipitur principium essencie aut persone ... ad creaturas vel potest dici ut ipse dicitur principium ... et cuius actus ... cum dicitur de patre tunc pro persona ... et quia spiracione ... pro hoc quod dicitur non de principio ... dicitur de filio stat pro quia spiracione cum filiacione pro hoc quod dicitur de principio ... dicitur de spiritu sancto tunc stat essencialiter ... ad personam ... pro hoc quod dicitur de utroque

De principio quod relative dicitur et multiplicacionem notat relacionis

Est preterea aliud nomen multiplicative notionis relacionis scilicet principium. Dicitur enim principium semper ad aliquid, et dicitur pater principium, et filius principium, et spiritus sanctus principium. Sed dicitur pater principium ad filium et ad spiritum sanctum. Unde Augustinus in libro V de Trinitate ait: Pater est principium totius divinitatis vel si melius dicitur deitatis, quia ipse est a nullo; non enim habet de quo sit vel de quo procedat, sed ab eo et filius est genitus et spiritus sanctus procedit. Non ergo dicitur principium totius deitatis quia vel sine vel dive esse principium sit, sed quia est principium filii et spiritus sancti, in quibus singulis tota divinitas est.

Quod filius et ad quid dicatur principium et spiritus sanctus, etiam trinitas

Et filius ad spiritum sanctum. Spiritus sanctus vero non dicitur principium nisi ad creaturas, ad quas etiam et pater dicitur principium, et filius, et trinitas ipsa simul, et singula persona principium de creaturis. Pater igitur principium est sine principio, filius principium de patre, spiritus sanctus principium de utroque, id est de patre et filio.

Clam enim in quo ponit [illegible]

[illegible]

Et pater ab eterno principium est filii et pater est filio

[illegible]

principium spiritus sancti, quia filius est a patre, spiritus sanctus ab utroque. Spiritus vero sanctus non ab eterno principium est, sed esse cepit, quia non dicitur principium nisi ad creaturas. Sed cum ergo creature esse ceperunt, et spiritus sanctus cepit esse principium earum, sicut et filius esse cepit cum spiritu sancto unum principium creaturarum, quia creature ceperunt esse a patre et filio et spiritu sancto. Et dicuntur hi tres, tres non tamen principia, sed unum principium omnium creaturarum, quia uno eodemque modo principium earum sunt; non enim aliter sunt res a patre, aliter a filio, sed penitus eodem modo. Apostolus intelligens hanc trinitatem esse unum rerum principium ait: Ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia.

Hic etiam potest magister inmovere dubium cum dicit aliquis ex quo omnia sunt ex deo, ergo peccata sunt ex deo. Videtur magister quod hic omnia debemus intelligere que naturaliter sunt, sed peccata naturaliter non sunt, sed vitiant et nascuntur ex perversis voluntatibus peccantium. Deinde concludit ut patet. Quomodo accipiendum sit omnia ex deo.

Cum vero audimus omnia esse ex deo, ut ait Augustinus De natura boni, omnes utique naturas intelligere debemus, et omnia que naturaliter sunt

Non enim ex ipso sunt peccata, que naturam non servant sed viciant; que ex voluntate peccancium nata sunt. Omnium ergo que naturaliter sunt, unum principium est pater cum filio et spiritu sancto; et hoc esse cepit

Hic magister declarat omnes concordancias per Augustinum v de trinitate cum verba ponuntur in litera. Et primo declarat quod pater semper fuit principium filii et eternaliter et pater et filius eternaliter sunt unum principium spiritus sancti. Deinde declarat quomodo filius est principium creature. Et tandem ibi "Si autem" etc. declarat de spiritu sancto, quia omne operans aliquid vel gignens est principium illius rei quam operatur vel gignit. Sed spiritus sanctus manens cum ipse omnia operatur, et operatus est cum patre et filio; ergo ipse spiritus sanctus cum patre et filio est unum principium creature. Et hoc idem magister concludit. Post verba ibi litera et patet.

Ab eterno pater est principium filii, et pater et filius principium spiritus sancti.

Ab eterno autem pater principium est filii generatione, et pater et filius unum principium spiritus sancti. Unde Augustinus in v libro de trinitate ait: Dicitur relative pater, idemque relative dicitur principium. Sed pater dicitur ad filium principium, vel ad omnia que ab ipso sunt. Item principium de filio. Cum enim diceretur ei: Tu quis es? Respondit: Principium, qui et loquor vobis. Sed numquid pater principium? Primo creatorem se voluit ostendere, tunc se dixit esse principium, sicut et pater principium est creature, quia ab ipso sunt omnia. Cum vero dicimus et patrem principium et filium principium, non duo principia creature dicimus.

quia et pater et filius sit unum principium ad

creaturam, sic unus creator. Hic adiungit de spiritu sancto quod ipse principium sit

Si autem quicquid in se manet et gignit vel

operatur aliquid principium est eius rei quam gignit

vel operatur, non possumus negare etiam spiritum sanctum

recte dici principium, quia non eum separamus ab appella-

tione creatoris, quia scriptum est de illo quod operetur et utique

in se manens operatur, non enim in aliquid eorum que

operatur ipse mutatur et vertitur. Unum ergo principium

ad creaturam cum patre et filio est spiritus sanctus,

non duo vel tria principia. Ecce aperte dicit augustinus

patrem et filium et spiritum sanctum esse unum principium

rerum creatarum, vel uno eodem quod non esse principium

et illud modum satis aperit quia sic operantur

omnia, et quia sunt operantes hii tres.

ideo unum principium esse dicuntur.

Capitulum xiii in quo magister ostendit modos principiandi

principium spiritus sancti. pro eo quia sicut pater et filius respectu creaturae dicuntur unus creator unus deus unum principium ita respectu spiritus sancti dicuntur unum principium et unus spirator.

Deinde ostendit quod pater sit principium filii et ipse et filius principium spiritus sancti

Deinde in eodem libro continue ostendit quomodo dicatur principium ad filium et ad spiritum sanctum ipse et filius dicens. Ideo patrem esse principium filii quia genuit eum et patrem et filium esse principium spiritus sancti quia spiritus sanctus procedit vel datur ab utroque. Sicut enim ita. Si gignens ad id quod gignit principium est pater ad filium principium est quia genuit eum. Utrum autem et ad spiritum sanctum principium sit pater quia dictum est de patre procedit non parva questio est. Quod si ita est non iam principium eius tantum rei erit quam gignit aut facit sed etiam eius quam dat et que procedit ab ipso. Si ergo quod datur vel quod procedit principium habet a quo datur vel procedit fatendum est patrem et filium principium esse spiritus sancti non duo principia sed sicut pater et filius ad creaturam relative unus creator et unus deus dicitur sic relative ad spiritum sanctum unum principium. Ad creaturam vero pater et filius et spiritus sanctus unum principium sunt sicut unus

creator et unus dominus. ut q dicat filium non esse ab initio sed ab initiabili

Ecce hec q pater principium filii dei q genuit eum

Dicit magister q omne prima lingua talis infert conclusionem tale. q ea ratione pater dei principium filii qua deus pater eius et auctor eius et ad hoc q sit auctor eius allegat hylarium in ii de trinitate ubi vult q etiam confitetur originem filii esse ab initio et tamen negat filium esse ab initio sed credit eum esse ab initiabili, quod ipse met exponit scilicet q sit origo filii est ab initio id est a patre sed tamen filius non habet initium temporis et filius dicitur licet filius sit principium de patre non tamen credendum est q filius habeat principium sive inceptionis vel temporis q eternus pater eternus filius.

Qua ergo ratione est pater ea principium filii dei i. generatione, secundum quam etiam dei auctor filii. unde Hylarius in .ii. li. de trin. ait: Ipso quo pater dei eius qui genuit, auctor ostenditur, id habens nomen quod neque ex alio profectum intelligitur et ex quo is qui genitus est substitisse doceatur. Novit etiam unum innascibilem deum, novit unigenitum dei filium, confitetur patrem ab origine liberum, confitetur et filii originem ab initio, non ipsum ab initio sed ab initiabili, non per se ipsum sed ab eo qui a nemine est natum ab eterna nativitate scilicet ex paterna eternitate eternitatem sumentem. Reddita est hic fidei professio sed professionis ratio nondum exposita est et ideo

quendam scilicet quo intelligendum sit quod aut

filii originem esse ab innato et non ipsum esse ab

innato sed ab innascibili (Require ex quo sensu illa verba dixit Hylarius)

Hoc utique subdens determinavit quo accepit

innatum inquiens originem filii esse ab innato ac

si diceret non ita intelligas originem filii esse ab

innato ut ipse filius habeat initium sed quia

ipse est ab innascibili id est a patre a quo sunt omnia

Nam licet filius sit principium de principio non tamen

concedendum quod filius habeat principium. Cumque filius

sit principium de principio et pater principium non de principio

non est principium de principio principium sine principio sic

filius non est pater neque duo tamen principia sed unum sicut

pater et filius non duo creatores sed unus creator

Sequitur [illegible] in quo Augustinus movet hanc questionem utrum pater et filius sint unum principium spiritus sancti utrum eadem ratione pater sit principium eius qua filius est principium vel alia respondet quod eadem ratione qua pater filius eodem modo prodit et datur ab utroque [illegible] spiratur a patre et filio [illegible] dicendi in divinis et in creaturis de hoc quia oppositio in creaturis supposita distincta sunt per esse ideo etiam [illegible] distincta posse eo quod [illegible] et unitate et multiplicitate accipiunt a suppositis sed in divinis suppositis unicum est esse et ideo etiam proprietas unica nec multiplicatur secundum esse sed solum [illegible] personalem et [illegible]

et filius vniat notde z' m mq sicut pn'a spus scti ipe ponit vez gnis distinctionem vtz z' formam no inueniq nisi dupt vnus z' quod aliquod que distinguit p plures rones spales sicut sb gnus distinguit in plures spes alio z' quod na spalis distinguit in plura z' mq hic aut mod z' no pt esse i diuinis qz dupt rone prima e qua mltiplicacio z' mq vnius spa no e qz aliquo formali adducto sed solu e qz mali principio diuiso ma aut no e i diuinis z'a ro qz na spalis no mltiplicat nisi z' esse quod in diuisis habet qz tota qtitas cpleta est in spe in diuinis aut no est nisi vnum esse no pt ergo esse qz aliquod dem z' rone spalem i diuinis mltiplicet mo et ps reluugt qz quicqd est in diuinis vel rmaneat indistinctu et vnu mo pt est na quo tby pronus vel qz habeat vez qnez distinguibile z' plures rones spales pd rela qms est ttius no tn vna mo sed alia et alia z' vez distincta Ad ergo spuaco nomet spale rone principy z' spale mod olginis ipse est nisi qz st vna mo a pre et a filio rev sps scti et h e qz mgr Cum

pr et filius sint vnu principiu spus quer an eadem nocione

Unu autem principiu est pr et filius non tm creaturaz ut supra dtm est sed etia spus sci ideo queri solet vtz eadem notione pr sit principiu spus sci et filius an sit alia notio qua pr dicitur principiu spus sci et alia qua filius Ad quod dicim cu pr dicat principiu sps sci et filius quia spus scus procedit vel dat ab vtroqz nec alit pcedit vel dat a pre qm a filio sane intelligi pt prem et filiu eade relacde vl notde dici principiu spus sci

Hic mgr querit que sit illa notio vel pptas de qua dcm e statim supra qua pr et filius dicuntur vnu principiu et videt qz nec e prnitas nec filiacio nec habet vnu nom oppositum et est notio seu pptas etiam qua ab ea pr et filius sunt pn'a spus sci et z' illaz nocione no dr donator quia donator dicit qz tpe sed tn qz nom illius notois e ipse tmg qmb spiracio Queritur cur pr et filius no dicant vnu pn'a sicut nec duo vnu dg

dicit b. tho. ideo non dicitur quod articulato per ly id significata includit unitatem supp[ositi]
sed ergo non dicuntur pater et filius unus spirator sed dicuntur unum principium spiritus
sancti dicit b. tho. spiratio imponitur ab actu et similiter spirator et ideo sunt adiective vel
adiectiune. In talibus autem que significant pluraliter pluralitas non attenditur ratione forme
signate sed solum ratione suppositorum ut dictum est super distinctione ix et ideo non est simile de spiratore
et de creatore nec principio quia spiratio non sit communis personis propter quod distinctis in suppositis
sed creatio communis est divine essentie et ideo est communis suppositis indistinctis sicut essentia sicut
id quod est hoc nomine deus et ideo sed pater et filius dicuntur unum quod est et unus deus ita
et unus creator non tamen dicuntur unus creans quia principium est adiective. **Queritur que sit**
notio qua pater et filius dicuntur principium spiritus sancti

Si vero queritur que sit illa notio qua ibi notatur

principium nomen eius non habemus. Sed non est ipsa

paternitas vel filiatio immo notio quedam que

est patris et filii qua ab eterno pater et filius unum

principium sunt spiritus sancti. Donator autem ut proprie est

dicitur pater et filius ex tempore quod spiritus sanctus datur vel donatur

Verum hoc nomen principium comparatione ad intra in divinis sit admittendum

[illegible] non quia in divinis non admittitur eius correlativum scilicet principiatum ut patet per multa dicta
sanctorum igitur in divinis saltem quo ad intra nichil debet dici principium sed quia sunt correlativa patet
... ubi dicit quod principium aliquando est principium et ... ut in [illegible] ergo [illegible] et sequitur
quod in divinis quo ad intra non admittitur hoc nomen causa quia non est causatum quia in divinis pater
sit causa filii igitur nec est causatum ... principium quia omne principium est causa et causa ergo ... oppositum dicitur
... per dicta sanctorum. In solucione huius questionis videndum est primo de questione. 2o an principium
... admittitur et ratione causalitatis ... dicitur univoce ... vel analogice ... oppositum
... primo conclusio quod hoc nomen principium comparatione ad intra admittendum est in divinis ...
quod dicit beatus augustinus in iiii li. de trinitate quod pater est principium totius divinitatis non enim habet de
quo sit vel de quo procedat sed ab eo filius est genitus et spiritus sanctus procedit ut allegat
magister primo capitulo dicitur ... ubi est ratio emanationis et originis ibi admittendum
est principium sed in divinis est ratio emanationis et originis eo quod filius sit a patre et
spiritus sanctus a patre et filio ut est de fide et per multa sanctorum dicta prius allegata ergo ... Sed quia
principium est in aliquibus habet esse ... sed filius habet esse a patre in divinis ... Sed quia
in divinis non admittitur principiatum hoc fit propter hereticos qui per hoc vellent accipere
principiatum et causatum sed causa in divinis non admittitur sed ... ut ... patebit
infra ... b. ven. Respondendo ad questionem primam quam ipse movet ... distinctione
... principium et principiatum recipitur in divinis sed hoc quod ad ... catholicam ...
... sonat ad imperfectionem ideo propter hereticos de hoc nomine sepe tacet ...
quod sanctus ambrosius dicit se hoc nomen ingenitus in scripturis non invenisse nec legisse

Nota quod principium in divinis ... alias ... ut dicitur principium ... nominantur ... pater et filius ...
principium ... pater et filius et spiritus sanctus sunt unum principium creature

... ut dicit ... spiratio activa ... spiratio passiva

xxx

nec audivisse vt dicit in distinctione proxima capitulo quod ultra medium iste sanctus doctor
volebat vti hoc nomine ingenitus, ita et nos oportet ponere quedam propter calumpnia-
rum insidias, que tamen a catholicis et per se lectoribus sane credi possunt. Quarto restat questio 2a
propter ista, hoc nomen causa in divinis non est admittendum adunt ratione, quia dicit quod metha-
phisica causa est a qua dependet aliquid in esse vel fieri. Sed in divinis nulla est dependencia. Item dicit
ibidem, causa est ad cuius esse sequitur aliud, sed in divinis non est sequela quoad esse
nec ibi non potest prius nec posterius quo ad esse, quia idem est esse personarum omnium. In contrarium
ad 2m arguo sic: pater eodem modo quo pater est principium et causa creature, similiter filius est
principium et causa creature, similiter et spiritus sanctus est principium et causa creature. Et pater et filius
sunt unum principium et una causa creature. Et similiter tota trinitas est principium et causa creature.
Tercio quod deus est principium et causa creature. Et quia divina essentia est principium et causa creature, probatur
hoc per beatum Augustinum in libro de vera religione, et allegat magister de hoc proximo capitulo 2o circa
medium ubi etiam introducit ad probandum illud apostoli ad Ro. xi ex ipso et per ipsum
et in ipso sunt omnia. Item quod [illegible] est [illegible] principium vel proprie admittitur in divinis et vel
creature [illegible] non [illegible] differentie [illegible] quam habent in principio principiorum
quod [illegible] non potest esse [illegible] quia principium vel personarum admittitur sicut principium quod ipsum est cuius
nature et omnis [illegible] sicut ab illo cuius est principium sed sicut non est principium vel creature
[illegible] ipse vel creature sicut est principium quod est [illegible] quorum est principium [illegible] sicut
non est de principio vel personarum admittitur ergo [illegible] quod adhuc [illegible] sicut [illegible] principium vel
personarum admittitur et vel creature [illegible] non [illegible] [illegible] distinguitur [illegible]
et analogum [illegible] quia sicut [illegible] principium admittitur [illegible] licet in hoc [illegible]
principio creature [illegible] tamen oppositum patet quod [illegible] sicut [illegible] [illegible]
quod [illegible] principium vel personarum admittitur et principium creature [illegible] analogum [illegible]
[illegible] quod [illegible] pluribus esse que ut [illegible] vel [illegible] vel analogum [illegible] [illegible]
et principalis est principium quod est eiusdem nature cum eo cuius est principium [illegible] quod est alterius
nature [illegible] tenet quod [illegible] huius quod est analogum. Item quod [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] sibi [illegible] quod [illegible] quod ex tempore sed principium personarum [illegible] in divinis
[illegible] et principium creature ex tempore [illegible] dignior [illegible] [illegible] [illegible]
quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

Distinctione proxima [illegible] sic [illegible] determinavit de inascibilitate et [illegible] [illegible]
occasione [illegible] determinat de quibusdam relationibus que dicuntur de deo ex tempore et
dividitur in 2es partes. In prima ostendit quedam dici de deo ex tempore, et vult [illegible] quod [illegible]
dicitur de deo relative ex tempore, et tamen [illegible] sine dei mutatione, et [illegible] [illegible]
accidat deo, sed sufficit quod accidit creature et ista [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
per Augustinum de trinitate [illegible] quod accidens [illegible] [illegible] [illegible] distinguitur [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] que non est de [illegible] [illegible] sed habet esse in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] distinguitur [illegible] sine [illegible] illa [illegible] de [illegible] nec
[illegible] de [illegible] dicitur [illegible] et [illegible] dicitur aliquid de deo [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] de deo ex tempore est duplex primo quia [illegible] est [illegible] et [illegible] nichil [illegible]
de deo [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] quia talis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] aliquid [illegible] dicitur de deo per causam ut deus est [illegible] vel [illegible]

unita sibi creaturam sicut deus est spiritus hoc autem nulla ponit mutationem in deo sed solum in creatura. Aliud aliquid dicitur ex tempore quia de ratione sui nominis dicit comparationem ad aliquid temporale ut dominus et creator, et hoc est de sua propria ratione importat effectum, quia creator importat divinam actionem quae est eterna quae divina virtus quae creatura est divina essentia respectu quae est in re ad creaturam et ita quod creatura et temporale quod ergo quod implicat in se eternum et temporale totum denominat temporale ut autem complete quod per utrumque parte et hoc falsificatur per ambabus vel per altera. Et sicut est ex tempore dicitur tempore non hoc principaliter sed per connotatum in creaturam.

De his que temporaliter de deo dicuntur et relative secundum accidens quod non deo sed creature accidit

Sunt enim quedam que ex tempore de deo dicuntur et ei ex tempore conveniunt sine sui commutatione et relative dicuntur secundum accidens non quod accidit deo sed quod accidit creature ut creator, dominus, refugium, donatum et huiusmodi. De his Augustinus in v libro de trinitate ita ait: Creator relative dicitur ad creaturam sicut dominus ad servum. Non moveat quod spiritus sanctus cum sit coeternus patri et filio, dicitur tamen aliquid ex tempore veluti hoc ipsum quod donatum diximus. Nam sempiterne spiritus sanctus est donum temporaliter autem donatum. Et si dominus non dicitur nisi cum habere incipit servum, ista appellatio relativa est deo ex tempore; non enim sempiterna creatura est cuius ille dominus est. Ergo dominum esse non sempiternum habet, ne cogamur

sicut quidam philosophi creaturas universi sempiternum esse dixerunt

etiam creaturam sempiternam dicere, quia ille sempiterne

non dominaretur nisi etiam ista sempiterne famularetur. Sicut

autem non potest esse servus qui non habet dominum, sic

alius non — quia relativa se posita ponunt, perempta se perimunt

nec dominus qui non habet servum.

Glosa ista in qua opponit contrarium et solvit obiectionem et obiciat ex hoc sic: deus non dicitur dominus ex tempore, quia sic ut tunc non esset dominus omnium rerum, quia non dicitur cepit in tempore, quia tempus non incepit in tempore, nec ex tempore, quia alias tempus fuisset ante inceptionem temporis. Oppositio quod non ex tempore sit dominus, quod est dominus temporis, quod non est ex tempore

dicet

Sed hic aliquis dicet, quod non ex tempore competit

id est hoc nomen quod dicitur deo

Oppositio in summa sic: deus non incepit in tempore esse dominus temporis, quod non incepit ex tempore esse dominus, et quod autem posset esse contradictio in tempore incepit

deo hec appellacio, quia dicitur dominus, quod non est

ex tempore esse dominus temporis, quod non cepit esse dominus quod et utique est falsa, quia dicitur tamen

ex quo autem suo non tangitur utraque in oppositio; deo inquit innuit utique adiungit

tamen dominus rerum que ex tempore ceperunt, sed etiam

quod ex dicit ordo et ita presupponit tempus tanquam antecedens. Bonaventura

illius rei que non cepit ex tempore, id est ipsius

prius

temporis, quod non cepit ex tempore, quia non erat ante

aliquod esse tempus — tempus

temporis, quo inciperet, et ideo non cepit esse dominus ex tempore.

Solvit dictam obiectionem et vult quod licet deus non cepit esse dominus temporis ex tempore vel in tempore, tamen tempore incepit esse dominus temporis, quia non prius fuit tempus et incepit esse dominus temporis, simul eodem tempore, eodem tempore incepit, et subdit deinde quod licet quis dicat quod deus non sit dominus omnium creaturarum ex tempore, propter instantiam iam factam, tamen adhuc cepit esse dominus hominis et tuus et meus ex tempore, et hoc sufficit pro hac difficultate, et accipitur ex ordinaliter — ex ordinaliter, id est postquam incepit esse tempus. Notandum solucio magistri sancti Thome pendet in isto quod deus cepit esse dominus temporis quando incepit esse tempus, et tamen non ex tempore nec in tempore. Unde dicit sanctus Bonaventura: refert incipere ex tempore, in tempore, et eodem tempore, quia ex dicit ordinem, et ita presupponit tempus antequam, ideo nichil cepit ex tempore nisi quod sequitur tempus. In tempore autem dicit tempus concretum, sed tempus non fuit in suo inicio, quia est successivum, et ideo illa que sunt equaliter duracionis eodem tempore non inceperunt nec ex tempore nec in tempore, sed eodem tempore, id est cum tempus cepit. Tempus autem nec cepit ex tempore nec in tempore nec cum tempore, sed cepit in suo inicio, et ideo tempus non cepit ex tempore. Nota hic non ibi textus dicit: ipse dicit sanctus Thomas: ipsa tamen semper fuerunt non sunt in tempore nec mensurantur tempore, sed aliqua que sunt et quedam non fuerunt, ut dicit philosophus 4° physicorum, et ita tunc sunt ex tempore quia ea precedit tempus, tempus autem non mensurat tempore sed ut locus loci, et ideo tempus non ex tempore incepit nec in tempore, sed aliorum que inceperunt ex tempore vel in tempore deus est dominus in tempore vel ex tempore

in ex — in tempore — dicitur

Ad quod dicendum patet / quia licet non cepit ex tempore esse
quando cepit tempus / deus cepit dominus temporis / cepit tamen
esse dominus / nec ante tempus fuit esse dominus temporis / quia
deus dominus / non ex tempore vel non prefuit temporibus / et
in tempore / quia non ante fuit tempus ipsius hominis ex tempore cepit
quam tempore dominus / sed simul / esse dominus / de hoc
Augustinus in ... libro continue ita dicit / Quisquis
extiterit / qui eternum deum solum esse dicat / tempora
vero non esse eterna propter varietatem et mutabilitatem
sed tamen tempora non in tempore esse cepisse / quia non erat tem-
pus / antequam tempora inciperent / et ideo non in tempore accidit
deo ut dominus esset / quia ipsorum temporum dominus erat / que
utique non in tempore esse ceperunt / quid respondebit de
homine qui in tempore factus est / cuius utique dominus
non erat / antequam esset. Certe ut dominus hominis
esset / ex tempore accidit deo. Et ut omnis auferre
videatur controversia / certe ut dominus esset tuus vel
meus qui modo esse cepimus / ex tempore habuit.

Capitulum 3m in quo magister determinat quomodo ista dicuntur de deo scilicet quod praedicata que
dicuntur accidentes possunt dici de deo ex tempore tamen in ipso nullum sit accidens Et ut
istam dicturam, tamen nominum relativorum quaedam sunt quae non possunt incipere praedicari
de aliquo sine mutatione eius de quo praedicantur ut hoc nomen amicus quia nullus incipit
esse amicus alicuius nisi incipiat ipsum amare et sic mutatur et talia non dicuntur de deo
Alia sunt quae possunt praedicari de aliquo sine mutatione illius de quo praedicantur ut nummus
dicitur pretium alicuius et pretium dicitur relative de nummo absque hoc quod fiat mutatio in nummo
Sic etiam aliqua praedicantur de deo relative ad creaturam sine omni mutatione dei et hoc declarat
ibi Similiter etiam quia deus potest dici refugium nostrum et pater ut movet et recenter
absque hoc quod ipse mutetur licet nos ex hoc mutemur in melius. Nota dicit b. v. relatio
non dicit quid absolutum sed dicit ordinem ad alterum ordo autem requirit dispositionem ordina-
torum et quia quaedam sic ordinantur quod utrumque correlativorum est in potentia et ut relatio ad talia
introducatur per mutationem fiat in utroque Quaedam autem sic ordinantur quod unum correlativorum
est de se est in actu et alterum in potentia et ibi tunc non oportet quod fiat mutatio in utroque
extremorum sed sufficit quod fit in altero Sicut si aliquid est actu album et aliud non si istud debet
assimilari illi quod etiam fit album non oportet mutari album Sic etiam est de nummo qui est in
potestate possidentis quod ipse nummus fit pretium vel pignus vel arra ex quo nihil nummo
advenit absolutum nec fit aliqua mutatio sed solum advenit ipsi nummo ordo qui
erat in potentia nummo competere in actu illud ergo mutatur non mutato nummo h. b. v.
Iste nota dicit b. tho. creator dominus etc praedicantur de deo relative non quod est in deo sed quod
est in creaturis et notandum quod in talibus nominibus est duo considerare primo ipsas habitudines
seu relationes Secundo illud super quod fundantur praedicatae habitudines quia habitudo creationis pro
fundamento habet potentiam divinam cuius est educere res de nichilo Similiter habitudo domini etc
pro fundamento divinam potestatem qua deus retribuit habundat faciendis suppliciis Si ergo consideratur
praedicatur hoc quod iste habitudines quae pro fundamento in re divina constat quod semper dicitur et aeternaliter
conveniunt quia essentia vita et operatio divina aeterna est Si autem consideretur ipsa habitudo
tunc temporaliter de deo dicitur. Ad quod intelligendum b. ven. ponit tres acceptiones huius
quod est dici secundum accidens primo prout accidens dicitur per oppositum ad substantiam ut pote
accidens alteri inhaerens quod non est de essentia rei et sic modo quia accidens ponit
compositionem et variabilitatem in eo de quo dicitur nichil potest dici de deo secundum accidens sicut dicit augustinus
Alio modo capitur accidens prout opponitur ei quod est per se sicut dicitur illud secundum accidens
quod dicitur per aliud in essentia ut si dicatur paries designat hoc autem aliud vel est essentiale
sed autem quodammodo dispositio sicut cum dicitur de superiori inferioris [illegible] signum habet tres
angulos vel de inferiori superius ut ysoceles habet tres angulos et quia sic
dici partitur ponit possibilitatem et imperfectionem ideo hoc modo nichil dicitur de deo secundum
accidens, deus enim nichil habet ab alio nichil habet imperfectionis quia neque a su-
periori nec ab inferiori praedicationem non cadunt in deum Tertio modo accidens sumitur prout
opponitur ei quod est aeternum hoc enim dicitur accidens quod non est aeternum et quaedam dicuntur
de deo per se et secundum actum per se quia comparatio dei ad creaturam per se est ex quo deus
est sua actio sed tamen quia deus agit per voluntatem quae non [illegible] nec de necessitate coniuncta
est actui Contingit ergo ad hoc de deo est modus loquendi secundum accidens unde tale dici
secundum actum in creaturis opponitur ei quod est per se quia sic ad dici per se sequitur necessarium in
creaturis sed in deo non quia deus semper faciat et per se facit et voluntate facit propter quod
per se et secundum accidens ibi non sunt opposita

Quomodo intelligendum sit nichil dici de deo secundum accidens, et quod sint accidentia relativa

Quomodo ergo obtinebimus nichil secundum accidens dici de deo, nisi quia ipsius nature nichil accidit quo mutetur, ut ea sint accidentia relativa, que cum aliqua mutatione rerum de quibus dicuntur accidunt? Sicut amicus relative dicitur; non enim esse incipit nisi cum amare inceperit: fit ergo aliqua mutatio voluntatis, ut amicus dicatur.

Pro simile ostendit quod potest dici deus aliquid ante dictum sine sui mutatione, ut nummus dicitur pretium.

Nummus vero cum dicitur pretium relative dicitur, nec tamen mutatus est cum esse cepit pretium, neque cum dicitur pignus et huiusmodi. Si ergo nummus potest nulla sui mutatione totiens dici relative, ut neque cum incipit dici neque cum desinit aliquid in eius natura vel forma qua nummus est mutationis fiat; quanto facilius de illa incommutabili dei substantia debemus accipere, ut ita dicatur relative aliquid ad creaturam, ut quamvis temporaliter incipiat dici, non tamen ipsi substantie dei accidisse

aliquid intelligatur, sed illius creature ad quam dicitur.

Quod deus dicitur refugium relative et ex tempore, sine sui mutatione.

Qualiter ergo refugium nostrum dicitur? Refugium enim nostrum deus dicitur relative, ad nos enim refertur, et tunc refugium nostrum fit, cum ad eum refugimus. Numquid tunc fit aliquid in eius natura quod antequam ad eum refugeremus non erat? In nobis ergo fit aliqua mutatio, qui ad eum refugiendo efficimur meliores, in illo autem nulla. Sic et pater noster esse incipit, cum per eius gratiam regeneramur, qui dedit nobis potestatem filios dei fieri. Substantia igitur nostra mutatur in melius, cum filii eius efficimur; simul et ille pater noster esse incipit, sed nulla sue mutatione substantie. Ex ergo temporaliter dici incipit deus quod antea non dicebatur, manifestum est dici relative, non tamen secundum accidens dei quod ei aliquid accidat, sed plane secundum accidens eius ad quod dici aliquid deus incipit relative.

Ex his aperte ostenditur quod quedam de deo temporaliter

dicitur relative ad creaturam sine mutatione dei-
tatis sed non sine mutatione creature et ita ac-
cidens est in creatura et non in creatore et appella-
tio qua creatura relative dicitur ad creatorem ~~relativa~~
relativa est et relationem notat que est ipsa creatura

Appellatio vero illa qua creator dicitur relative ad creaturam
relativa quidem sed nullam notat relationem
que sit in creatore

Clam enim in quo hec determinatione solvit una questio superius proposita di-
stinctione [illegible] ultimo proposita de spiritu sancto ubi querebatur utrum spiritus sanctus
dicatur vel referatur relative ad seipsum eo quod spiritus sanctus datur a seipso et
eo quod datum dicitur relative ad dantem et videtur quod spiritus sanctus dicitur datum
seu donatum relative ad dantem et etiam ad recipientem iste autem dans
est pater et filius et spiritus sanctus et tamen spiritus sanctus non refertur ad se ut deus quod
spiritus sanctus est spiritus sancti sed deus tamen sic deus spiritus sanctus est donum datum ipse spiritus
est datum vel donatum recipienti et per istam novam relationem nulla fit mutatio
in spiritu sancto sed in recipiente tamen [illegible] spiritus sanctus [illegible] refertur
ad se quod ut dicit relatio tamen est qua [illegible] refertur ad seipsum sed donum vel deus
natum non tamen [illegible] relatione tamen est [illegible] non [illegible] relationem autem in
dante sed etiam dicitur modo dandi [illegible] et [illegible] et [illegible] modo
intelligendi potest referri et comparari ad se et hoc est quod dicit magister in littera quod appel-
latio dati vel donati refertur ad spiritum sanctum non autem ipse spiritus sanctus quod donum
sanctus ut donum ad se refertur sed non refertur ad se ut spiritus sanctus [illegible] ...
hoc [illegible] nomina que dicuntur de deo quod ipse importat relationes
non reales in deo [illegible] sed [illegible] et nominis et ideo quod spiritus sanctus dicitur
dei a se in creatura est relatio realis que refertur ad totam trinitatem ut ad
principium et ad spiritum sanctum ut ad [illegible] [illegible] sed in spiritu sancto non
est relatio nisi [illegible] et ideo non est inconveniens quod tali relatione aliquid
ad seipsum referatur ut ad [illegible] eius. Hic solvitur questio qua
querebatur utrum spiritus sanctus dicatur datum relative ad se cum ipse det
se

Hic potest solvi questio superius proposita ubi

quebat cum spiritus sanctus dicatur datum vel donum

quod autem datur refertur ad eum qui dat et ad

illum cui datur et cum spiritus sanctus det seipsum

utrumque ad seipsum relative dicatur cum dicatur dari

vel donari Cui questioni respondetur dicendum spiritum sanctum

dici datum vel donatum relative et ad dantem

et ad illum cui datur dans autem sive do-

nator est pater cum filio et spiritu sancto sicut tamen dicendum

spiritum sanctum referri ad se sed appellatio dati vel

donati refertur ad dantem et ad recipientem

quia non potest aliquid dici datum nisi ab aliquo et

alicui detur Cum autem spiritus sanctus dicitur a se

vel datus a se dicitur relative quidem dicitur ad illum

cui dat et est appellatio relativa et illo

cui datur mutatio fit non in dante

Utrum ea que de deo dicuntur ex tempore ponant aliquas relationes in ipso in deo ... [illegible]

oppositum patet quia utraque creatura ponit aliquid reale in re creata. Secundo sic: illi termini deus creator et huiusmodi sunt relativi vel ergo reales vel non. Si primum habetur intentum. Si secundum tunc nichil importat rei (?) in deo sed tantum ... cum non est reale ens hoc fictum est vel non ens omnino vel nichil. Ad oppositum est auctor de causis propositione 2a ubi dicit: cum prima causa consistit in omnibus rebus una dispositione, ideo si in deo essent relationes reales respectu creature non eodem modo haberent se ad omnes res ergo etc. Circa illam questionem sciendum quod questio supponit unum et querit aliud. Supponit enim aliqua dici de deo ex tempore et secundo querit an illa ponant reales respectus in deo. Circa primum notandum quod omnia que predicantur de deo aut sunt absoluta aut sunt respectiva. Circa primum sit prima conclusio: nullum absolutum de deo absolute dictum dicitur de deo ex tempore. Patet quia quodcumque deo absolute convenit semper convenit sibi propter essentiam dei quia quidquid convenit sibi propter essentiam semper convenit sibi eternaliter et non de novo ergo etc. Conclusio 2a: aliqua respectiva dicuntur de deo ex tempore, patet quia deus est creator vel dominus aut gubernator et non semper fuit, ergo de novo convenit sibi esse creatorem etc. Circa secundum ad 2um articulum notandum quod relatio realis non est aliud nisi habitudo realis sive respectus realis consurgens (?) suum fundamentum. Secundo advertendum quod relatio de necessitate requirit duo extrema et ideo eiusdem (?) ad seipsum non est realis sed solum secundum intellectum. Est ergo duplex relatio quedam realis que est habitudo unius ad alterum secundum rem sicut duplum vel dimidium, alia secundum rationem sicut eiusdem ad seipsum. Circa secundum sit prima conclusio que est contra opinionem istam: quidquid deo advenit semper convenit sibi ab eterno, patet quia quodcumque convenit deo adveniens, sit (?) immutabiliter convenit, alias enim adveniret aliquid conveniret deo secundum accidens, quod est falsum ergo etc. Ex illa sequitur nichil potest deo de novo convenire adveniens, patet quia alias aliquid adveniens non conveniret sibi ab eterno. Conclusio 2a quod nichil potest deo quo ad rem convenire velud accidens, patet quia in deum nullum cadit nec cadere potest accidens ergo etc. Et dico notanter quo ad rem, quia quo ad rationem potest bene competere accidentalis predicatio. Conclusio 3a quod omnis realis relatio requirit duo extrema posita, patet quia relatio non est aliud nisi habitudo unius ad alterum, sed nulla res habet aliquam realem habitudinem nisi ad aliam rem positam et non habet habitudinem aliquam nisi solum secundum rationem ad non ens ergo etc. Consequentia tenet et antecedens patet ex notabili premisso. Ex illa sequitur correlarie quod nulla realis relatio sive respectus sunt dei ad res creatas antequam crearentur, patet quia antequam create fuerunt non fuerunt extra potentiam [illegible], consequentia tenet ex predictis et antecedens notum est de se. Conclusio quarta quod deus non aliter habet se ad creaturas modo quam habet de se sine in se quam habuit ab eterno, patet quia deus in se invariatus semper eodem modo habet se ergo respectu nullius rei potest poni aliqua alteritas in deo, consequentia tenet quia alias posset advenire aliquid convenire deo quod non convenisset sibi ab eterno contra primam conclusionem 2i articuli. Ex hoc quinta (?) quod nullus est realis respectus in deo respectu creature sed solum secundum rationem, patet quia in deo non sunt aliqui reales respectus antequam creatura esset ad creaturam sed deus invariabiliter et omnino eodem modo se habet sicut ab eterno antequam aliqua creatura esset, ergo consequentia tenet de se et antecedens patet quia prima pars est probata et secunda pars probata. Ex illis sequitur quod licet in creaturis sunt de novo et ex tempore reales respectus respectu dei, tamen non oportet propter hoc ponere realem respectum in deo. 2o sequitur quod ea que de novo dicuntur de deo ex tempore non ponunt aliquam realitatem

in deo, sed solum secundum nostrum respectus ad creaturam, et illa patet manifeste ex premissis. Et patet etiam ex alio, quia si ponerent aliquid reale in deo vel esset substantia vel accidens vel relatio; non substantia quia tunc aliquid absolutum de novo posset advenire deo, quod primum contra primum articulum; nec accidens quia contra secundum articulum que est quarta in ordine; sed nec relatio realis ut patuit per immediate precedentes. Ad rationes ad primum contra patet quia quod innititur ad falsitatem dicendum quod si desineret intelligere et non manet tamen aliquid quod est de ratione dominii, scilicet potestas dei super creaturam, sed non manet tunc respectus creature ad creaturam secundum que dicitur dominus, et similiter de creatore. Possunt tamen dici quod non posset desinere intelligi in toto, quia intellectus dei dominante cognoscit illas habitudines, et etiam abeterno sunt habitudines secundum rationem dei ad creaturam. Ad secundum patet dicendum quod unum est in creatura quod dominus et servus sunt relativa secundum esse, sed non est in deo. Ad tertium nego consequentiam quia non oportet si unum de novo per aliquid reale refertur ad aliud quod aliud per aliquid de novo referatur ad ipsum, sicut patet de scibili, et ideo patet in uno esse reale aliquid, in alio solum respectus rationis. Ad quartum dicendum quod tales termini dominus creator sunt substantiam divinam et in deo nichil important reale preter substantiam dei, sed ad hoc connotant realem respectum in creatura, et ex hoc etiam important habitudinem secundum rationem dei ad creaturam et hoc sit dictum de illa questione.

Distinctio xxxi. Supra magister determinavit de proprietatibus personarum, hic consequenter hic determinat de equalitate. Et primo in hac distinctione ponit assignationem equalitatis. Secundo solvit quasdam dubitationes incidentes in distinctione statim capitulo primo. Et dividitur primus in .xi. capitula. In primo capitulo determinat de hoc nomine equalis et querit primo utrum hoc equale in divinis dicatur relative vel absolute et videtur quod relative. Secundo querit utrum equalitas attendatur secundum substantiam vel secundum relationem, et videtur quod equalis attenditur secundum substantiam ita quod pater dicitur equalis filio et spiritus sanctus utrique secundum substantiam et non secundum relationem et hoc probat per duo originalia Augustini. Tandem in fine infert quod quamvis secundum appellationem tamen est ibi relatio ita quod ista equalitas non est realis proprietas vel notio sed naturalis unitas et receptivitas. Notandum dicit b.v. quod simile et equale dicuntur quemadmodum plurium in uno et ideo ex sequitur notandum hoc important distinctionem in suppositis seu in personis et unitatem in essentia. Et quia distinctio personarum spectat ad modum dicendi secundum relationem et unitas essentie pertinet ad modum dicendi secundum substantiam, ideo notandum quod nec omnia dicuntur secundum substantiam nec omnia secundum relationem, sed quedam sic et quedam sic. Sed quis modus dicendi illis nominibus est principalior sunt opiniones varie doctorum. Augustinus tamen opinio est quod dicuntur principaliter secundum relationem. Et ratio quia dicunt respectum suppositorum distinctorum convenientium in aliquo uno, ita quod respectus cadit ibi per modum formalis, sed unitas essentie et pluralitas cadit per modum materie. Et ideo proprie et principaliter dicuntur secundum relationem, licet ex parte et causaliter dicantur secundum substantiam. Et declarat hoc b.v. in creaturis dicens similitudo est secundum qualitatem ex similitudine et relationem formaliter. Sed qualitatis talis non enim similitudo est qualitas, sed est relatio que attenditur secundum qualitatem. Item ubi dicit b.v. loquendo de equalitate quantum ad relationem sicut equalitas in creaturis ponit aliquid reale in utroque comparatorum, sed in divinis personis nichil ponit nisi secundum rationem. Et ratio dat istam, quia si poneret aliquid reale relationem in personis aut

hec oportet ex parte essentie que omnibus est et hoc non quia illa est una et eadem ... et idem ad ipsum non refertur relatione reali sicut concepte relationes quibus persone distinguuntur et hoc etiam non quia alias relatio referretur ad relationem per aliquam relationem realem mediam et esset abire in infinitum. Et ideo oportet dici quod equalitas ad deum deus non ponat relationem nisi secundum nos tantum ut dicit ... unitatem essentie ...

Quomodo dicatur filius equalis patri an secundum substantiam an secundum relationem an simul

Preterea considerari oportet cum tres persone coequales sibi sint utrum relative hoc dicatur an secundum substantiam. Et si relative utrum secundum relationem an secundum essentiam considerenda sit equalitas. Deinde quid sit ipsa equalitas. Ad quod dicimus quod sicut simile nichil sibi est. Similitudo enim ut ait Hylarius sibi ipsi non est, ita et equale aliquid sibi non dicitur. Ac per hoc sicut simile ita et equale relative dicitur. Dicitur ergo relative filius equalis patri et utrique spiritus sanctus. Est enim equalis patri filius et utrique spiritus sanctus propter summam simplicitatem essentie et unitatem. Equalis est igitur filius patri secundum substantiam, non secundum relationem. Unde Augustinus in v. libro de trinitate ait: Querimus secundum quid equalis sit patri filius, non secundum hoc quod ad patrem ...

dicatur filius equalis esse patri. Restat igitur ut secundum
id equalis sit quod ad se dicitur. Quicquid autem ad
se dicitur secundum substantiam dicitur. Restat ergo ut secundum substantiam sit
equalis. Eadem igitur est utriusque substantia. Item in vi li[illegible]
Satis, inquit, videtur nullomodo filium equalem esse patri
si in aliquo inveniatur quod pertineat ad significandam
eius substantiam inequalis. In omnibus ergo equalis
est patri filius et eiusdem substantie. Equalis etiam
spiritus sanctus patri et filio et in omnibus equalis
propter summam simplicitatem illius substantie. Ex his apparet
cum sit quod secundum substantiam filius est equalis patri et
utrique spiritus sanctus, et appellatio tamen relativa.
Equalitas ergo patris et filii non est relatio
vel notio ~~sed quedam essentie unitas~~ indissimilitas.

Capitulum xxiiii in quo determinat de hoc termino simile vel similitudo et primo ponit
quod hoc nomen similis in divinis dicitur relative, secundo quod similitudo in divinis attenditur
penes unitatem essentie, tertio quod denominatio solum est relativa et non id penes
quod attenditur similitudo. Hic quod dicitur similis et quod sit similitudo.

Hoc idem etiam dicimus de simili et simili-
tudine. Cum enim dicitur filius similis patri relative

Est, sed sub his verbis apparet quod Spiritus in eadem unitate substantie et [illegible] consistit.

quod dicatur. Sed similis est propter unitatem essentiae. Est ergo appellatio tantum relativa. Similitudo vero est indifferens essentia

In ista parte magister ponit quandam opinionem qui dicunt et nominale aequale et simile in divinis non dicuntur positive sed negative. Aequalitas enim excludit disparitatem magnitudinis et similitudo excludit diversitatem in substantia vel alietatem in divina natura, quia per hoc non dicitur alius [illegible] filius vel spiritus sanctus vel in aliquo dissimilis. Contra hoc [illegible] et simile in divinis non dicuntur positive sed negative [illegible] in creaturis talia dicuntur positive [illegible] a fortiori et ibi [illegible] in divinis est unitas positive et similis [illegible] pluralitas et illa faciunt similitudinem et aequalitatem [illegible] ubi est aliqualis positio realis [illegible] non potest ea exprimere positive, et propter hoc dicta [illegible] illis

Quibusdam negantibus acceptionibus videtur quod nomine aequalitatis vel similitudinis non ponitur aliquid sed removetur

Unde quibusdam non indocte videtur nomine aequalitatis vel similitudinis non aliquid poni sed removeri, ut cum vere dicatur filius aequalis patri, quia nec maior est eo nec minor, et hoc propter unitatem essentiae, ita et similis dicitur, quia nec diversus nec alienus nec in aliquo dissimilis, et hoc propter essentiae simplicitatem. Non ergo secundum quod filius est genitus a patre aequalis vel inaequalis est patri, nec similis vel dissimilis, sed aequalis et similis secundum substantiam.

Capitulum 3m in quo magister accedit ad principale propositum, ondens quo hylarius assignat appropriata divinis personis et dicit enim ipse appropriat patri eternitatem et imaginem filio

speciem agnoscere i. proprium sed visum | Deinde cum ostendit quomodo beatus Augustinus declarat dictum hylarii | et vult dicere augustinus quod hylarius ideo assignavit patri eternitatem quia pater non habet principium / et quia eternitas caret principio, sic et pater qui est ingenitus et non habet patrem. Tertio ostendit quare hylarius ymaginem i. filium appellat vocavit speciem et ut quidem ad ymaginem perfecte impletur illud cuius est ymago, tunc ipsa coequatur ei, non illud ymagini sue et reperitur ibi prima equalitas, prima similitudo et perfectissima summa pulcritudo. Et istam pulcritudinem hylarius vocat speciem. Et quia in tali ymagine est summa vita, summa intelligentia, perfectum verbum et ars plena omnium racionum viventium. Nota quod propria in divinis aliqua dicuntur sic propria, alia per appropriationem. Primo sic propria dicuntur proprietates personales quae personas constituunt. Secundo appropriata vero propria dicuntur quae licet in se sint communia sed sunt facta propria per appropriationem, sicut per hylarium eternitas species et usus, et per beatum augustinum postea de trinitate unitas equalitas concordia (alias concordia)

De sententia sancti hylarii qua in trinitate personarum propria ostendit

Non est hic pretereundum quod illustris vir

Hylarius proprietates personarum assignans dicit eternitatem

esse in patre, speciem in ymagine, usum in munere.

Que tante difficultatis sunt verba, ut in eorum

intelligentia atque explanatione vehementer

laboraverit Augustinus, ut ipse ostendit in vi libro de trinitate

ita dicens: Quidam, cum vellet brevissime sin-

gularum in trinitate personarum insinuare propria, eter-

nitas inquit est in patre, species in ymagine, usus

in munere. Et quia non mediocris auctoritatis

in tractatione scripturarum et assertione fidei vir exti-

tit (Hylarius enim hoc in libris suis posuit) horum ver[borum]

i. patris et ymaginis et muneris in trinitate
speciei et usus abditam scrutatus intelligentiam
quantum valeo, non eum secutum arbitror in eternitatis vocabulo nisi quod pater non habet patrem de
quo sit, filius autem de patre est ut sit atque
ut illi coeternus sit. ymago enim si perfecte implet
illud cuius ymago est, ipsa coequatur ei, non illud
ymagini sue. In qua ymagine speciem nominavit
credo propter pulchritudinem, ubi iam est tanta congruentia
et prima equalitas et prima similitudo, nulla
in re dissidens et nullo modo inequalis et nulla ex
parte dissimilis, sed ad ydemptitatem respondens ei cuius
ymago est. Ubi est prima et summa vita, cui non
est aliud vivere et aliud esse, sed idem est, et primus
ac summus intellectus, cui non est aliud vivere et
aliud intelligere, sed id hoc est unum tamquam verbum perfectum
cui non desit aliquid, et ars quedam omnipotentis
et sapientis dei, plena omnium rationum viventium

xxxi

incommutabilium et omnes unum in ea sicut

ipsa unum de uno cum quo unum. Ibi novit

omnia deus que fecit per ipsam.

Hic magister declarat quare hylarius spiritum sanctum appellavit usum et vult dicere quod quia inter patrem et filium complexus est ineffabilis qui non est sine fruitione caritate et gaudio talis aut fruicio ab hylario dicitur usus. [illegible] capitulum hic prout distinguitur contra fruitionem sed prout dicit amorem complexivum et actum liberum. Hic de spiritu sancto quare dicatur usus

Est autem ineffabilis quidam complexus patris

et ymaginis qui non est sine perfruitione sine cari-

tate sine gaudio. Illa ergo dilectio delectatio feli-

citas vel beatitudo si tamen aliqua humana voce di-

gne dicitur usus ab illo appellatus est breviter et

est in trinitate spiritus sanctus non genitus sed genito-

ris genitique suavitas ingenti largitate atque

ubertate perfundens omnes creaturas pro captu earum

Itaque illa tria et ad se invicem determinari videntur

et in se infinita sunt. Qui videt hoc vel

ex parte vel per speculum et in enigmate gaudeat

cognoscens deum et gratias agat. Qui vero non videt

tendat pro pietate fidei ad credendum, non pro curiositate ad calumpniandum. Cum unus sit deus, sed trinitas. Ecce habes qualiter verba Hylarii premissa accipienda sint.

Licet tamen sint profunditatis, ut nisi etiam adhibita expositione vix aliquis ea intelligere valeat horum sensus. Cum et ipsa eorum explanatio quam hic Aug. edidit plurimum in se habeat difficultatis et ambiguitatis.

Quod non pro illa verba Hylarii sed explanatio Augustini super his obscurissima est

Clarum est enim in quo magister removet duo dubia circa dicta Augustini. Primum est quia aliquis crederet quod in predicta auctoritate Hylarii distinguerentur tres proprietates personales supra assignate. Hoc removet magister dicens quod in hac auctoritate non ipse tres proprietates personales, sed hypostases intelliguntur esse distincte. Et subdit magister quod nomine eternitatis videtur significare illam notionem seu proprietatem qua est ingenitus. De hac tamen auctoritate Hylarii pulcherrime ponit b. Th. circa hanc distinctionem in responsione ad 3m articulum [illegible] ut dicit b. Th. quod eternitas habet in se duo: primo quod sit principium omnis durationis, unde ab ipso fluit evum et tempus; secundo quod convenit personis proprietatibus que conveniunt sibi inquantum ipse est principium vel per generationem vel per spirationem, et habet principium principii et convenit eius proprietas, scilicet quod ipse est auctor vel non de principio, scilicet eius ipsa innascibilitate. Et 2m hanc expositionem non distinguuntur ibi proprietates tres personales.

Non enim secundum premissam expositionem distinguuntur hic tres ille proprietates supra assignate, sed ipse hypostases distincte abusive dicuntur. Et nomine eternitatis ibi significatur illa notio quam notat ingenitus.

Eternitas tamen nomine eadem videtur designata proprietas quam notat hoc nomen ingenitus.

Vide notulam quam alibi ista posita vitendo solum

Dico de hoc non [illegible]

Hic movet quoddam dubium circa dictum Augustini 6° capitulo proximo ubi dicit: ymago si perfecte implet etc. Ex illo dicto videtur sequi quod filius sit equalis patri sed non econverso. Solvit negando consequentiam. Sed vult dicere Augustinus exponendo Hylarium quod filius habet hoc a patre quod sit equalis ei, sed pater non habet hoc a filio. Et ideo licet pater sit equalis filio, tamen non equatur ei sic quod aliquis alius coequet cum filio vel det sibi hoc ut sit equalis filio.

Sed videas quid sit quod ait: ymago si perfecte implet illud cuius ymago est, ipsa coequatur ei, non illud ymagini sue. Videtur enim dicere quod filius, qui est ymago patris, coequatur patri, non pater filio; cum et filius dicatur equalis patri et econverso, et pater filio. Sed filius hoc habet a patre ut sit ei equalis; pater autem hoc non habet a filio. Et tamen filius plene ac perfecte equalis est patri, id est ymago ei cuius est ymago.

Hic ponitur notula Hylarii ad ostendendum quod ymago coequatur ei cuius est ymago. Et ponit circa duas diffinitiones ymaginis. Prima: ymago est eius rei ad quam ymaginatur indifferens species. Et Augustinus ponit aliam: ... tamen ... est ymago. Sed verum est quod ymago dicitur cuius est ymago. Ex isto infertur secunda diffinitio: ymago est rei ad rem coequandam ymaginata et indiscreta similitudo. Ex hiis diffinitionibus duobus inferuntur: primo quod alius est pater, alius est filius, quia filius est ymago patris et nullus est sibi ipsi ymago; secundo quod est eadem natura et essentia filii et patris, quia si debet esse ymago rei, id est secundum rei, tunc necesse est quod habeat in se speciem essentie et nature sui auctoris ... Dicit hic in ... diffinitione, patet de ipso filio filii, et quod sic filius ... ad patrem. Et ideo in prima diffinitione ponitur ... in ... principii. Sed in secunda ... quia ymago habet ... ad illud a quo emanat ... ille diffinitiones ... patet ... ymago ... exemplaris productio ...

compositio [illegible] coaptatio / unde in diffinitione similitudo ponitur pro genere quia similitudo non sufficit ad ymaginem quia quodlibet album cuilibet est simile, non tamen unum est ymago alterius / et ideo ad esse ymaginis requiritur productio exemplaris, que est quedam imitatio unius rei ad aliam / Et ideo dicitur in diffinitione ymaginata. Sed hec non sufficit, quia opus ab artifice sic deducitur tamquam exemplar, ac tamen ipsum opus non est ymago artificis, quia non perfecte imitatur artificem. Et ideo requiritur expressio, propter quod additur indiscreta similitudo / nec hoc sufficit, quia ymago ab artifice ad hoc ut imitetur sibi filium sibi similem, non esset ymago artificis / licet ibi omnes conveniant conditiones. Et ideo requiritur coaptatio, propter quod dicitur ad rem coequande. Hec ergo prima diffinitio dei filio coaptatur in hoc enim quod dicitur eius ad quam innuitur relatio [illegible] patris ad filium / ostenditur etiam diffinitio ymaginis seu dei filium esse unum sufficientissime in hoc quod dicitur / ad quam ymaginatur, quia expressive [illegible] ymaginatur rem ad quam et non plus in rem [illegible] etiam in [illegible] / ut concludatur. Ostenditur etiam ipsum esse [illegible] ad [illegible] per se quia ipse est [illegible] antonomastice, et [illegible] quia indifferens [illegible] ab eo cuius est / [illegible] In 2a diffinitione [illegible] ymago describitur ut [illegible] et supposita relatio personali in illa diffinitione ostenditur patris et filii equalitas in virtute quia dicitur ad rem coequandae / innuitur [illegible] conformitas quia dicitur ymaginata / et [illegible] indiscreta. Dicitur autem similitudo et non equalitas ut ostendatur quod in divinis non est equalitas molis sed virtutis que [illegible]

Hylarius in libro de sinodis. Omnis ymago ei cuius ymago est [illegible] ymaginatur speciem indifferens est. Nec enim ipse sibi quisque ymago est, sed ei cuius ymago est necesse est, ut ymago demum ymago. Igitur est rei ad rem coequande et ymaginata et indiscreta similitudo. Quod est ergo patri est et filio, quia ymago patris est filius. Et quia ymago est, ut rei ymago sit, speciem necesse est et naturam et essentiam secundum quod ymago est habeat auctoris.

Glossa [illegible] in quo magis [illegible] secundum Hylarium super [illegible] 3o et vult dicere quod Hylarius in [illegible] verbis [illegible] ymago [illegible] personalis [illegible]

Regula debet poni [illegible] non enim [illegible] sed hic ponitur [illegible] igitur vide [illegible]

distinctas possunt. Sed per haec tria nomina eternitas species usus non assignat proprietates personarum scilicet generationem nativitatem et processionem, nisi quod ... appropriationes. Augustinus eternitatis dicit hic notionem qua pater dicitur ingenitus non principium. Quare dicat Hylarius proprietates personarum assignasse in verbis positis cum ibi non sint expresse proprietates.

Propria igitur personarum non potuit verbis assignasse dicitur Hylarius, quia illa nomina personarum posuit: patris, ymaginis, muneris, quibus relative dicuntur de personis, et proprietates non nominant quibus distinguuntur persone. Ita enim dicitur pater, sicut ymago, munus relative, sicut dominus. Verumtamen ipsas proprietates aliis tribus nominibus non significat, in quibus potius Augustinus exponitur, nisi solo nomine eternitatis, quo non ipsum principium sed eorum voluit intelligi notionem qua dicitur ingenitus.

Clarius ponitur in quibus magister ponit assignata tertia Augustini in libro primo de doctrina christiana capitulo quinto qui dicit quod in patre est unitas, in filio equalitas, in spiritu sancto unitatis et equalitatis concordia. Et hec tria sunt omnia unum propter patrem, et omnia sunt equalia propter filium, et sunt omnia connexa propter spiritum sanctum. Quomodo predicta. Hec verba dicta Augustini videtur primo quod ad unum pertinet, quia unum comprehendendo scilicet in patre invenitur unitas. Unitas enim est in nullis a nullo est et ab illa omnes unitates. Item unitas multiplicata et in se ducta non nisi unum producit. Unitas sic propter illud in quo primo unitas invenitur. Tertia ratio naturaliter est a nullo, et quod se producit unum filium, et omnes propter eum dicuntur unum. Sed similiter proprietas primo invenitur in filio qui procedit aliquo a patre et similiter equalitas que primo in duobus invenitur, et propter hoc omnia equalia dicuntur propter filium sic propter eundem quo primo equalitas invenitur. Sed in spiritu sancto primo invenitur trinitas et similiter connexio. Connexio enim tria requirit scilicet duo connexa et unum connectens, et propter hoc omnia dicuntur connexa propter spiritum sanctum. Similiter declarat ... recipiendo proprietates personarum in secundo ... questionis quarte questionis. De eadem personarum distinctione, notat Augustinus aliis verbis, sine expressione tamen proprietatum.

Illud etiam sciri oportet, quod eandem tamen personarum

distinctio augustinus. Unde volens sine confusione illarum trium personarum suppositatum summe concordatarum in primo libro de doctrina christiana sic ait: In patre est unitas, in filio equalitas, in spiritu sancto unitatis equalitatisque concordia. Et tria hec unum omnia propter patrem, equalia propter filium, connexa omnia propter spiritum sanctum. Itaque pater et filius et spiritus sanctus et singulus quisque horum deus, et simul omnes unus deus, et singulus quisque horum plena substantia est, et simul omnes una substantia. Pater nec filius est nec spiritus sanctus, filius nec pater nec spiritus sanctus, spiritus sanctus nec pater est nec filius, sed pater tantum pater et filius tantum filius et spiritus sanctus tantum spiritus sanctus. Eadem tribus eternitas, eadem incommutabilitas, eadem maiestas, eadem potestas. In his verbis apte insinuatur personarum trium

distinctio

Glossa septima in qua magister ostendit quare Augustinus unitatem attribuit patri, quoniam licet propter unitatem essentie possit convenire omnibus tribus personis et cuilibet, tamen specialiter attribuitur patri. Similiter ratione qua sibi attribuitur eternitas, propter hoc ideo quia pater non est ab alio, et similiter unitas, vel quia pater ...

patri alior[um] p[er] ... cum non est ab alio nec aliquid vel aliquis est ab eo etiam qui non sit vnum cum eo. Quare patri attribuatur vnitas et filio equalitas

Sed plerosque mouet cur patri attribuit vnitatem filio equalitatem. Cum enim vnitas dicatur in sanctam non tamen in patre est sed in filio et in spiritu sancto et equalitas vna est patris et filii et spiritus sancti. Cur ergo patri attribuitur vnitas et filio equalitas. Forte eadem ratione attribuitur patri vnitas secundum Augustinum qua supra eidem eternitas secundum Hylarium quia videlicet pater ita est ut ab alio non sit et ex se filium genuit et vnum secum deum et spiritus sanctus ab eo processit vnus cum eo deus. Vnitas ergo in patre esse dicitur quia nec aliquid aliud a quo sit non enim ab alio est nec ab eo aliquis vel aliquid est ab eterno quod vnum cum eo non sit. Filius enim et spiritus sanctus vnum sunt cum patre. Vnde veritas ait Ego et pater vnum sumus.

Capitulum octauum in quo ostendit infert duas conclusiones prima pater et filius et spiritus sanctus vere dicuntur esse vnum et vnus deus. Secunda plures res vere et bene possunt dici vnum quia sunt vnius essentie et nature sed pater et filius et spiritus sanctus sunt huiusmodi igitur etc. Secundo dicit quod cum non dicuntur vnus vel vna. Pro quo plures res non possunt dici vna vel vnus nisi res addatur vt vnus deus vna causa sed pater et filius et spiritus sanctus sunt plures res igitur etc. Et addit doctor Augustinus quod dicit

se nesciat an inveniatur in scripturis quod aliqua dicuntur unum quorum est di
versa natura / tamen si aliqua essent eiusdem nature que sentirent vel vellent
diversa non essent unum / pro ut diversa vellent. Cum ergo de aliquibus dicitur
quod sunt unum intelligitur quod eorum sit una et indissonancie natura et ideo dicit beatus
paulus prima ad corinthios iii qui plantat et qui rigat unum sunt. Idest idem sunt unum vo
lunt. Quare pater et filius dicantur unum vel unus deus / si non unus / quia res
eiusdem nature recte possunt dici unum simpliciter / et cum adiectione / res vero diverse
nature non possunt dici unum nisi dicatur quid unum

Ut et dici oportet / quod pater et filius et spiritus sanctus unum di-
cuntur esse unum / et unus deus / sed non unus / res enim
due vel plures recte possunt dici unum esse / si sint
unius essencie et eorum una sit natura / sive unus autem vel
una non potest dici de diversis rebus / nisi addatur
quid unus vel quid una / quo addito recte potest dici
de rebus / et unus et diverse substancie / unde augustinus in libro vi
de trinitate sic ait nescio utrum inveniatur in scriptu-
ris dictum / unum sunt / quorum est diversa natura / si autem
et aliqua plura eiusdem nature sunt / et diversa sen-
ciunt non sunt unum in quantum diversa senciunt. Cum
ergo sic dicitur unum ut non addatur quid unum / et
plura unum dicuntur / eadem natura atque essencia
non dissidens neque dissenciens significatur paulus
et apollo / qui et ambo homines erant et idem
senciebant unum esse dicuntur / cum dicitur qui plantat

et qui rigat unum sunt

Glosa ... in quo declarat quod diversa possunt dici unum cum congruo addicamento sicut anima et corpus dicuntur unus homo, sed non dicuntur unum simpliciter sine addicamento, quia sunt diverse nature. Et hoc declarat per simile de verbis apostoli dicentis: qui adheret deo est unus spiritus cum eo, non dicit unum simpliciter, quia sunt diverse nature spiritus hominis et spiritus dei. Ex hoc infert quod si tamen diversa dicuntur unus spiritus, igitur fortius pater et filius sunt unus deus, ex quo sunt unius substantie et nature [illegible]

Cum vero additur quid unum, potest aliquid significari ex pluribus unum factum quorum diversa est natura. Sicut anima et corpus non possunt utique dici unum, sed cum tamen diversa sunt, nisi addatur vel subintelligatur quid unum, id est unus homo. Sic unum apostolus cum adheret, inquit, domino unus spiritus est. Non dixit unus vel unum sunt, sed addidit spiritus. Diversi enim sunt natura spiritus hominis et spiritus dei, sed inherendo fit spiritus hominis unus spiritus cum deo, ex quo percipit fit vitatis et beatitudinis illius. Si ergo de hiis quorum diverse substantie sunt recte dicitur quod sunt unus spiritus, quanto magis qui unius substantie sunt recte dicuntur unus deus esse. Pater ergo et filius unum sunt utique secundum unitatem substantie, et unus deus.

Et hic infert ex dictis et concludit contra ... hic contra dampnatur heresis arrianorum qui ut dicit augustinus ponunt patrem et filium non esse eiusdem nature sive substantie quod dicit [illegible]

filium esse creaturam. Item in eodem subditur dampnatur heresis sabelliana que dicit ypostasim eandem in persona esse patrem et spiritum sanctum ut ibi solum sit trinitas nominum sine substantia personarum. Et utramque pestem veritas in ewangelio Iohannis x. exterminat dicens Ego et pater unum sumus. Per hoc quod dicit unum liberat ab errore Arrii; et per hoc quod dicit sumus liberat ab errore Sabellianorum, prout hec et alia per Augustinum tractantur super Iohannem omelia 36. Deinde magister ponit unam notulam Hylarii de synodo in qua ostendit quod congregata fuit synodus sanctorum episcoporum que ordinavit ad extirpandum heresim sabellianam ut diceretur quod pater et filius et spiritus sanctus sunt tres per substantiam et unum per consonantiam, et non intelliguntur per substantiam essentiam sed ypostasim seu personam, id est sunt per personas, et per consonantiam intelligit essentiam que unum sunt unitate essentie. Et hec notula incipit ibi Cum igitur etc. vide etiam in fine libri. Tunc ibi in eadem notula Idem in eodem inducit aliam notulam contra arrianos que volunt eam esse non nisi patrem deum et filium deum, et tamen non dicimus plures deos sed unum deum quia et essentia patris et filii est una, cuius nomen est unum, id est singulariter predicatum de ambabus personis. Deinde subdit ait religiosa unitas, id est fidelis confessio qua unum nomen singulariter de eis predicatur non adimit personam geniti et eterne constitutam in indiscreta essentia. Ibidem vide ubi supra. De heresi arriana. In fine lib. ad hec hilarii [illegible]

quod sunt unum et unus deus

In quo arriana heresis dampnatur, que patrem et

Augustinus ca. 41

filium et spiritum sanctum ut ait Augustinus in li. de heresibus non

vult esse unius eiusdem que substantie atque nature, vel ut

essentia

expressius dicatur essentie, que grece dicitur usya,

vult sed — grece — scilicet dampnatur — heresis

sed filium esse creaturam, necnon et sabelliana que

de heresibus capitulo 41 — in persona

ut Augustinus ait in eodem li. dicebat Christum eundem

esse

ipsum et patrem et spiritum sanctum esse, ut esset trinitas

scilicet solo — in essentia — subsistentia

nominum sine substantia personarum. Utramque pestem, ut

trinitatem — errorum — Omelia 36 — [illegible]

ait Augustinus super Iohannem elidit veritas dicens Ego

in natura distincti in persona

et pater unum sumus. Utrumque audi et adverte et

Declarat qualiter hereses Arrii et Sabellii sunt contrarie

unum et summus et a caribdi et a scilla liberaberis. Si cum dixerit unum, liberat te ab ario, cum dixerit summus, liberat te a sabellio. Si unum ergo non diversum. Si summus ergo pater et filius. Summus enim non dicitur de uno, nec unum de diverso. Erubescat ergo sabellianus qui dicit ipsum esse patrem qui filius est confundens personas, et etiam patripassianus qui dicit patrem fuisse passum. Erubescat arrianus qui dicit aliud patrem esse, aliud filium non unam substantiam, patrem maiorem, filium minorem. Nobis hoc dicas tu catholice. In medio ergo naviga, utrumque periculosum litus devita et dic: pater pater est, filius filius est, alius pater, alius filius, sed non aliud, immo hoc ipsum, quia unus est deus. Et tamen sentimus esse unitatem esse ut pre dicatur tu tres illi unum sunt.

Naso in Methamorphosi ... libro ... medio tutissimus ibis

Capitulum x in quo magister ostendit quare filio appropriatur equalitas et vult dicere quia filius genitus est a patre equalis gignenti et omnia sunt equalia per filium et filius equalis est patri et spiritus sanctus filio qui procedit ab eo ... equalis est spiritus sanctus patri per filium et dicit magister hoc se dicere sine superba assertione

Quare dicatur equalitas esse in filio cum sit una equalitas trium

Nunc videas quare equalitas dicatur esse in filio cum una et summa sit equalitas trium. Hoc ideo forte dictum est quia filius genitus est a patre equalis gignenti et dono quod ab utroque procedit, et ideo illa tria dicuntur esse equalia per filium. Filius enim habet a patre ut sit ei equalis et spiritui sancto, et spiritus sanctus ab utroque habet ut sit equalis utrique. Hoc autem sine assertione supradicto et maiorum intelligentiae praeiudicio dicimus, malentes in aptiore tamen clausorum sermonum rationes audire quam aliquid aliis influere.

Textus xi in quo magister pariter declarat quare spiritui sancto appropriatur concordia et dicit quod ideo quia ipse est amor quo pater diligit filium et quo filius diligit patrem, quod bene dictus est nexus et concordia amborum, patet de hoc dicto est supra distinctione decima et adhuc inducit duas breves auctoritates Augustini ut patet legenti

Quare in spiritu sancto dicatur esse utriusque concordia vel connexio

Quod autem in spiritu sancto dicitur esse utriusque concordia et parium omnia connexa facilior est intelligentia nobis premissa ad mentem revocantibus. Super enim secundum auctoritates sanctorum dictum est quod spiritus sanctus amor est quo pater diligit filium et filius patrem

Recte ergo spiritus sanctus dicitur connexio sive concordia patris et filii, et per eum omnia connexa. Unde Augustinus in xv libro de trinitate: Communio quedam consubstancialis patris et filii est amborum spiritus. Idem in vii libro de trinitate: Spiritus sanctus est summa caritas utrumque coniungens nosque subiungens.

Communi

Utrum equalitas et similitudo sint relaciones reales in deo

Arguitur sic: equalitas et similitudo sunt realiter in deo et non sunt essencia divina, ergo sunt relaciones reales, quia licet tamen in divinis non sint nisi duo predicta distincta, scilicet essencia et relacio. Antecedens quantum ad primam partem patet, quia pater realiter est equalis filio, et consequencia quantum ad secundam partem patet, quia si essencia esset equalitas, tunc equalitas diceretur [illegible] quia esset equale sibi ipsi vel simile. Secundo confirmatur idem sic: si equalitas vel similitudo nichil realiter ponerent in deo, igitur qui negaret equalitatem vel similitudinem in divinis ille nichil reale negaret, et per consequens negans equalitatem patris et filii non esset hereticus et recideret error Arrii. Tercio sic: equalitas et similitudo non dicuntur privative sed positive de divinis, ergo aliquid ponunt, sed non ponunt [illegible] illarum tamquam fundamentum presupponunt, ergo. Quarto arguitur sic: omnes relaciones habentes idem fundamentum et eadem extrema per se sunt, quod si una est realis et alia est realis; sed relaciones originis et equalitatis et etiam similitudinis habent idem fundamentum et eadem extrema, ergo consequencia tenet, et antecedens quantum ad primam partem patet, quia alias non videtur quare una diceretur magis realis quam alia; et quantum ad secundam partem patet, quia omni relacioni in divinis essencia est fundamentum, cum relacio non possit fundari super relacionem, nisi iretur in infinitum, et persone divine sunt extrema, ergo etc. Quinto arguitur sic: omnis realis relacio in divinis est notio alicuius persone vel personarum; sed equalitas et similitudo in divinis nec est notio unius persone nec duarum, ergo consequencia tenet, et antecedens patet [illegible] per utramque partem; per primam enim notio est cum relacio non sit aliud quam notio unius ad alterum referens; et secunda parte patet, quia alias essent plures notiones quam quinque. Tunc minor patet similiter ex probatis. In ista questione [illegible] tenenda sunt et supponenda omnia que dicta sunt in ista distinctione [illegible]. Notandum quod sicut in precedenti questione dictum est, relacio realis est habitudo sive respectus realiter in re consequens suum fundamentum, ita quod sicut in precedenti dictum est relacio realis requirit duo realia extrema, et quod habitudo sive respectus unius ad alterum dependeat a natura rei. Tunc sit prima conclusio quod equalitas non dicitur simpliciter et mere relative sive essencialiter [illegible]. Secundo equalitas est plurium [illegible] eadem equalitas, ergo etc. Consequencia tenet et antecedens patet, cum sit

ad 1m

19

2o

illa descriptio equalitatis. Secunda conclusio quod equalitas in divinis non solum dicit rela-
tionem / patet / una est equalitas trium personarum in divinis / sed nulla una relatio est
trium personarum ergo etc. Tertia quod equalitas aliquo modo dicit substantiam et aliquo modo relationem / patet quia equalis

3o

ratione sui importat distinctionem illorum que comparantur ratione substantie / ergo dicit relationem / quia ratione cuius
solius relationis capitur distinctio in divinis / sed equalitas dicit eandem unitatem sive identitatem
quantitatis virtualis, secundum doctrinam in divinis / ergo dicit essentiam / sed tunc equalitas
equalitas et eodem modo similitudo aliquando dicunt relationes / utrum ponant reales relationes
vel solum ratione / de hoc sit quarta conclusio quod ista omnes relationes in divinis fundantur

4o

in essentia / patet vel relationes in divinis fundantur in essentia / vel in relatione / si non in relatione
ergo in essentia / consequentia ex prima parte patet / tunc non sunt nisi illa duo predicta in divinis
quia enim pater relationis insunt in se / patet secunda pars patet / quia si relatio non fundatur
in essentia sed in relatione / tunc in relationibus ireturur in infinitum quod est inconveniens /
Quinta quod equalitas et similitudo non eodem modo seu eadem relatione fundantur in essentia

5o

quo modo vel sicut proprietates paternitas et filiatio / patet / quia paternitas et filiatio fundantur in essentia
ut fecunda / et paternitas tamen fundamentum cogit alterum extremum realiter distinctum / fecun-
ditas enim essentie divine requirit supposita realiter distincta / sed equalitas et similitudo
non fundantur in essentia prout fecunda / aliqua enim sunt equalia vel similia in quibus
nulla est fecunditas / sed fundantur in essentia prout una magnitudo vel sapientia / sed nullo
enim modo pater et filius dicuntur equales vel similes nisi quia sunt eadem magnitudo
virtualis / sicut patet ibi distinctione hic eandem non dicuntur similes nisi quia sunt eadem sa-

6o

pientia bonitas vel huiusmodi. Sexta quod equalitas sive similitudo patris ad filium non
ponit specialem realem relationem in divinis / patet / prout fundatur in essentia equalitas que est in
patre non cogit realem distinctionem alterius extremi / ergo consequentia tenet cum hoc requiritur ad rea-
lem relationem ut ex notabili quarto patet quia equalitas in patre sive similitudo fundatur in essentia
prout una magnitudo vel virtualis ut ex predictis / sed essentia prout una magnitudo vel sapientia
non requirit / nec cogit aliquam realem distinctionem ut notum est ergo etc. Ex illis ergo
sequitur quod equalitas et similitudo non sunt relationes nisi rationis denominative sive vere /
patet cum non sint reales / Secundo sequitur quod ista quidem non valet . a . et . b . relationes habent
idem fundamentum et eandem essentiam / ergo si . a . est realis et . b . non additur et prout fundatur
in suo fundamento habent eandem rationem realiter exigentem realiter extremorum / aliter patet de paternitate
et equalitate / tertio sequitur quod questio est falsa / sed quod tenet ad primum patet per predicta tres conclusiones
Ad secundum dicendum quod qui negat equalitatem esse realem relationem verum dicit et non est hereticus
sed qui negat simpliciter equalitatem / negat personas esse eiusdem essentie / et ideo esset hereticus
Ad tertium dicendum quod verum est quod equalitas etc. non dicit omnino pluralitatem quia utraque per-
sone eminent pre nec excedit alias personas nec exceduntur sed esse unius nature
et essentie / et hoc aliquid ponit in divinis. Ad quartum patet per ratione corporis ultime conclusionis.

Distinctio . xxxii . Postquam magister posuit assignationem quorundam appropriatorum hic determinat
quasdam dubitationes mouentes ex dicta assignatione. Et primo mouet dubitationem
circa appropriationem potentie patri. Secundo circa appropriationem filii ibi predicta / tertio circa utrumque simul
quia determinat de uno in comparatione ad aliud ibi predicta. Et dividitur in partes tres. Et

Quia super distinctione precedenti ex verbis doctorum est quod spiritus sanctus appellatur concordia donum quod est amor quo pater et filius se diligunt, ideo in ista movet istam questionem utrum pater et filius diligant se spiritu sancto. Et primo videtur quod sic, quod dictum est super distinctione [illegible]. Ubi hoc videtur oppositum. In contrarium arguitur quia tunc pater et filius [illegible], quia deo non est aliud esse per spiritum sanctum, quod videtur inconveniens. Si ergo pater diligit spiritu sancto, tunc ipso spiritu sancto est et esse, quod diligere probat auctoritate Augustini. **Utrum pater vel filius spiritu sancto diligat, cum diligere idem sit quod esse.**

Hic oritur questio ex predictis deducta. Dictum est enim supra atque auctoritatibus sanctorum ostensum quod spiritus sanctus est amor patris et filii et amor quo pater et filius se invicem diligunt. Sed queritur utrum pater vel filius per spiritum sanctum vel spiritu sancto diligat, quod utique videtur oportere dici secundum auctoritates supra positas, quibus ostenditur spiritum sanctum esse quo genitus a gignente diligatur genitoremque suum diligat. Sed contra: si pater vel filius dicatur diligere per spiritum sanctum, videtur esse per spiritum sanctum, quia non est aliud deo esse et aliud diligere, sed idem, secundum quod ait Augustinus in xv libro de Trinitate: Quicquid secundum qualitates in illa simplici natura dici videtur, secundum essentiam est intelligendum, ut bonus, magnus, immor-

talis sapiens diligens et huiusmodi. secundum quorum pater uel

filius diligit per spiritum sanctum et per ipsum spiritum sanctum esse in

detur. neque tamen essentia sua diligit sed etiam dono

Hec questio insolubilis est quantum supponis ...

Huic questioni cum altitudinem nimie profunditatis

contineat id solum respondeo quod augustinus sufficere

videtur scilicet quod pater et filius se diligunt et nos in

fuerit non solum essentia sua sed etiam suo dono

ipso quod licet supra positum sit iterare tamen non pigeat

quia sic expedit. Ait ergo in vi. li. de trinitate ita sancti

infestum est quod non aliquis duorum est quo uterque dili

gitur quo genitus a gignente diligatur genitoremque

q suu(m) diligat | sed q no(n) p(ro)p(ri)e . s(ed) acc(identa)l(ite)r
sua. nec(n)o dono . superior aliq(uis) s(ed) suo p(ro)p(ri)o s(ed)
uates vnitas pacis | Et(iam) hic dicat q(uod) essencia
sua | et dono suo | fiat vnitas | Idem c. xv. li.
de tri(nitate). In illa tri(nitate) quis audeat dice(re) pre(m) v(e)l
se | nec filiu(m) | nec sp(iritu)m s(anctu)m diligere | nisi p(er) sp(iritu)m
s(anctu)m (hic apte ondit | pre(m) no(n) tm p(er) sp(iritu)m s(anctu)m
diligere | no(n) at(tamen) simpl(icite)r dicat | pre(m) no(n) dilige(re) p(er) sp(iritu)m s(anctu)m

Ca(pitulum) xxvi in quo mouet 2as questiones istas / utr(um) pr sit sapiens sapia genita et vide(tur) q(uod) sic / quia sicut pr diligit amore qui ab ipso procedit / ita sapit sapia que ab ipso procedit / sed sapia que ab ipso procedit est genita e(rgo) etc. Item ap(osto)lus vocat xpm dei virtute(m) et dei sapia(m) ad Corinth(ios) p(rim)o. Utru(m) pr sit sapiens sapia qua(m) genuit | sicut diligit amore qui ab ipso procedit

Preterea diligent(er) investigari oportet | utru(m) pr sit
sapiens sapia qua genuit | que tm filius e(st) q(uo)d
videtur a simili posse probari | Si e(ni)m pr diligit
amore | qui ab ipso procedit | cur no(n) sapia vel
intelligentia qua genuit | sapit vel intelligit
(hanc questione(m) ut ait [illegible] urge(re) videt(ur)
ut ait aug(ustinus) vij li. de tri(nitate) | q(uo)d scripsit ap(osto)l(u)s
dicens | xpm dei virtute(m) et dei sapia(m)

Hic magister redit ad questionem supra motam, negative, et ut istas quod pater non est sapiens sapientia genita vel illa sapientia quam genuit ... quod pater sit sapiens sapientia genita, quod est filius, ut deducit. Et tunc exponit dictum apostoli dicentis filium dei virtutem patris et sapientiam patris, non quia pater per eum sit sapiens vel potens, sed quia filius sapientia et virtus est de patre sapientia et virtute. Sed quod hoc obicitur in quadam notula Augustini de libro 83 questionum questione 32 ubi virtus Augustini dicit quod pater genuit sapientiam qua ipse sapiens dicitur, respondetur quod hoc dictum Augustini retractatum est primo retractationum capitulo 2. Hic determinat dicens patrem non esse sapientem sapientia quam genuit

Ubi queritur utrum ita sit pater, ut hac sapientia sapiens sit qua genuit, et hac virtute potens qua genuit. Sed absit ut ita sit, quia si hoc est ibi esse quod sapere, non per illam sapientiam quam genuit sapiens est pater, alioquin non ipsa ab illo, sed ille ab ipsa est. Si enim sapientia quam genuit causa est illi ut sapiens sit, etiam ut sit ipsa illi causa est; quod fieri non potest nisi gignendo eum aut faciendo. Sed nec genitricem nec conditricem patris ullo modo quisquam dixit sapientiam. Quid enim est insanius? Ergo pater ipsa sapientia est, qua sapiens est. Filius non dicitur sapientia patris et virtus patris, non quia pater per eum sit sapiens vel potens, sed quia filius sapientia et virtus est de patre sapientia et virtute. Ex his patet quod pater non est sapiens

Hic habetur notula una Augustini et est in fine libri, que incipit Augustinus in libro 83 questionum

·ž· ad quam sapia est et non etc. qui nata sunt simplic ... et pt. dicit p. ... geta et ingenita ita
... sapia de sapia et sapia ingenita et possit ... ita ... sapia ... sapia non
p. essentia ... non ab alio quam ... pr. est sapia ingenita

Sapia genita / sed seipso / sapia ingenita

Cap. xxiiij in quo mouet 3am questionem istam utrum filius sit sapiens sapia genita vel ingenita / et arguit primo p. primam ptem / quia alias non esset sapiens se ipso / Sed contra arguit sic Si filius est sapiens sapia genita / ergo non ingenita et ergo non est sapiens a patre quod est falsum / quia filius habet omnia a patre / Sed hanc questionem mr. resoluens / premittit primo aliquas propositiones prima / et pt. esse quia / cum una est sapia patris et filii / patet quia in simplicitate diuine nature sapia non est nisi essentia / sed una est essentia patris et filii igitur etc. / 2a ppo / filius tantum est sapiens sapia genita et pater tantum sapia ingenita / et sapia genita est a sapia ingenita vel de ingenita / Ex ista infert 3am / cum sapia genita est sapiens de sapia ingenita / hanc probat p. simile quia sapia genita est de ingenita igitur est sapiens de ingenita 4a patet quia ibi idem est esse et sapientem esse / Non tamen dicitur filius est sapiens se / Si hoc sonet in naturam vel si in persona falsa est / Utrum filius sit sapiens sapia genita / vel ingenita

[margin: mouet questionem quia an filius sit sapiens sapientia genita vel ingenita]

Post hec / queri solet a quibusdam / utrum filius sit sapiens / sapia genita / vel ingenita / Si enim non est sapiens / sapia genita / nec seipso sapiens est / Si vero sapia genita sapiens est / non videtur esse sapiens sapia ingenita / et ita non videtur esse sapiens a patre / cum a patre habeat omnia / Sed ad quod dicimus / cum una est sapientia patris / et filii / et spiritus sancti / sicut una essencia / quia sapia in illius nature simplicitate / est essencia / et tamen filius tantum est sapia genita / et pater sapia ingenita / et sapia genita est

[margin: ... gemta ... sapia ingenita ... et ... quia ... / ... ex ... sapia genita sapia stat pro filio / sed sapia ingenita stat pro patre]

de sapientia ingenita, vel a sapientia ingenita. et
cum id sit ibi esse quod sapientem esse, volunt igitur
ut sapientia genita sit sapiens de sapientia ingenita

Ex istis premissis infert quod cum filius non de sapientia dei, ideo quod ipse solus sit sapiens et intelligens sibi et patri et spiritui sancto. Et hanc probat per Augustinum xv. de trinitate. Quia sic tunc pater non esset sapiens seipso nec sapientia sapientiam genuisset et pater filius faceret patrem sapientem, et dicit patri esse quod est sapere. Ex hiis concludit quod pater est sapiens sapientia que ipse est, et filius sapiens de sapientia que est pater. Et solus filius est sapientia genita, et solus pater est sapientia ingenita, et sapientia genita non est sapientia ingenita et tamen non sunt due sapientie. Sicut in simili solus filius est deus genitus et solus pater est deus ingenitus, et deus genitus non est deus ingenitus et tamen non sunt duo dii, nec ideo alius deus est pater et alius deus filius sed unus et idem.

Non ergo filius dicitur sapientia dei, tamquam ipse solus sit
intelligens vel sapiens sibi et patri et spiritui sancto.
Quia ut ait Augustinus xv. li. de trinitate. Si solus
ibi filius intelligit, et sibi et patri et spiritui sancto,
ad illam reditur absurditatem, ut pater non sit sa-
piens de seipso, sed de filio, nec sapientia sapientiam ge-
nuerit, sed ea sapientia pater dicatur esse sapiens qua
genuit. Ubi enim non est intelligentia, nec sapientia
potest esse. Ideo quia si pater non intelligit ipse sibi, sed filius
intelligit patri, profecto patrem filius sapientem facit.
Et si hoc est deo esse quod sapere, et ea illi essentia

est sapia non filius a pre quod vm z

z a filio potius pr habet essenciam quod absur

dissimu atqz falsissim z est ergo deus pr sa

piens ea qua ipe z sua sapia et filius sapia

pris est sapiens de sapia que pr e de quo z

genitus filius sapia et pr est intelliges ea que

ipe est sua intelligencia no em esset sapiens

qui no esset intelliges filius aute itellige

cia pris de intelligetia genitus z que est

pr de qua intelliges est proinde pr e sapia

et filius e sapia et utrqz una sapia et tn

solus pr e ingenita sapia et filius solus ge

nita sapia nec tn alia sapia pr et alia

filius sed una eadeqz sicut pr est deus

ingenitus et filius est deus genitus nec deus

genitus e deus ingenitus no ideo tn aliq

deus e pr alius filius sz unus deus utrqz no

aut unus alius e em genitus alius ingenitus

sed non alius deus, ymmo utrumque unum sive unus deus.

ita non est sapientia genita, sapientia ingenita, sed alia est sapientia genita, alia ingenita, non est tamen alia sapientia, sed una eademque sapientia

Capitulum 4um in quo solvit questionem et dicit quod filius non est sapiens a se vel de se, sed a patre et de patre. Sed si queritur an filius sit sapiens se ipso vel per se ipsum, dicit quod aliqui dicunt quod si intelligatur quod sui natura et sua essentia est sapiens verum est. Si autem intelligatur quod a se vel de se sit sapiens, ita quod ly a vel de denotet constitutionem, falsum est intellectus. Alii simpliciter concedunt sine distinctione quod filius sapiens est se ipso et patre, sed non a se vel de se ipso. Et hoc probant per hylarium 4 de trinitate qui dicit quod filius agit per se, licet non agat de se. Et quod non agat a se colligit ex illo dicto Johannis 14: pater in me manens ipse facit opera. Sed quod agat per se colligit ex illo Johannis 8: que placita sunt ei facio semper. Nam quod in verbis istis hylarius intendit, unde quod filius non agit a se sed agit per se, ex duabus istis auctoritatibus evangelii Johannis. Ex illa Johannis 14: pater in me manens facit opera, vult concludere quod filius non agit a se, sed a patre in ipso manente. Et ex alia Johannis 8: que placita sunt ei facio semper, concludit quod ipsemet agit per se ipsum. Unde subdit: infirmus sit non a se agendo, id est ex hoc quod filius non agit a se sequitur quod sit infirmus, nisi a deo ipse agit, id est nisi hoc a deo patre habet ut ipse agat sicut ypostasis per se subsistens et per se operans. Ex hoc patet non istorum opinio, quod primi acceptabant hanc propositionem per sive quod aliter designat habitudinem cuiuscumque principii; alii non accipiebant, eo quod quasi communiter circa hanc propositionem de vel ab, que designat habitudinem principii efficientis. Unde sive hoc, hec propositio per designat habitudinem in diversis, que forme. Secundo simpliciter concedebat quod filius per se sapiens est. Et ideo in scriptura littera hac:

An filius sit sapiens se ipso vel per se ipsum

Ex predictis constat, quod filius non est sapiens a se, neque de se, sed de patre et a patre. Verum ante solet: utrum filius sapiens sit se ipso vel per se ipsum. Secundum hoc dicunt multipliciter hic fieri intelligentiam et ideo distinguendam fore, ita cum dicitur filium esse

sapientem seipso vel per seipsum, si simul et essentia sa-
pientem intelligas, verius sit melius. Si vero a seipso
vel de seipso sapientem esse intelligas, falsitati
subiectam habes intelligentiam; sane vero simpliciter
et absque determinatione procedunt huiusmodi locutiones.
Filius est sapiens per se, sed non a se vel de se. Hoc
confirmantes verbis Hylarii qui filium non a se, sed
per se agere in libro nono de trinitate ait: Nature in-
tus contradicitis, sed veritas est ut ita
per se agat filius ne a se agat, et ita non a se
agat ut per se agat. Intellige filium agentem et
per eum patrem agentem, non a se agit cum pater in eo
manens maneat; per se agit cum secundum nativitatem
filii agit ipse que placita sunt. Infirmus sit non
a se agendo, nisi a deo ipse agit; non sit non
in unitate nature, si que agit et in quibus
placet, non per se agit. Sicut ergo inquiunt
filius per se agit, sed non a se, ita filius debet

dicitur sapiens pater, sed non a se; sit et pater Deus esse vel esse dicendus est, ut aiunt, sed non a se vel de se.

Capitulum in quo magister movet quartam questionem istam utrum tantum sit una sapientia patris et arguit primo quod non, quia sapientia genita qua pater non est sapiens dicitur sapientia patris, aliter sapientia ingenita qua pater est sapiens dicitur sapientia patris, ergo non tantum est una sapientia patris, quia tenet quod sapientia genita non est sapientia ingenita. Secundo arguit et redit in idem. Deinde magister tradit et vult hanc quod una est sapientia patris, sed tamen non unius modi. Declarat secundo partem, quod unius modi dicitur sapientia patris ea quod ab ipso genita sit, alterius modi dicitur sapientia patris ea qua pater sapiens est. Tertio sapientia patris dicitur dupliciter, tamen est una sapientia ut dicit ... et hoc declarat ut patet in littera.

An una tantum sit sapientia patris

Post haec a quibusdam quaeri solet utrum una tantum sit sapientia patris. Quod non esse innituntur probare hoc modo: Filius inquiunt est sapientia patris genita qua pater sapiens non est; est igitur aliqua sapientia patris qua sapiens non est. Est autem et sapientia patris ingenita, et ea pater sapiens est; est ergo quaedam sapientia patris qua sapiens est, et ipsa non est illa sapientia patris qua pater sapiens non est; non est ergo una tantum sapientia patris. Item sapientia ingenita est sapientia patris, et sapientia genita est sapientia patris; non est autem sapientia ingenita sapientia genita; non est ergo una tantum sapientia patris. Haec et huiusmodi alia

tamquam zophistica et a veritate longinqua. Cum et quod in theologia patris paternitas abiciatur. Iuxta idigna adiunctiones sed tamen adiectives quod una est tamen sapientia patris et non unomodo dicitur. Nam sapientia patris dicitur illa quam genuit et sapientia patris dicitur ea qua sapiens est. Divisa ergo est ratio dicti illa enim dicitur patris quia eam genuit et ea dicitur patris quia ea sapit. Una est tamen sapientia patris quod sapientia genita est eadem sapientia et ea qua sapiens est sive ea qua sapiens esse intelligitur persona patris sive essencia patris quod persona patris quod intelligitur cum dicitur sapientia ingenita et persona filii que significatur cum dicitur sapientia genita una eadem quod sapientia est quod essencia divina intelligitur quam tribus personis

Glossa: tunc eadem racione sapientia genita et sapientia ingenita sunt una sapientia quia deus ingenitus et deus genitus sunt unus deus quod persone quantum ad formam ... et sapientia gignens et una sapientia quantum distinctas ypostases sed essencia ... sapientia sed sapientia genita et sapientia ingenita

Capitulum sequitur in quo per simile declarat dictam questionem et dicit quod licet in trinitate pater dilectio que est trinitas et essencia et licet spiritus sanctus eciam pater dilectio quod non est pater nec filius tamen non sunt ibi due dilectiones realiter distincte. Quia dilectio que est spiritus sanctus est dilectio que est trinitas non tamen ipsa est trinitas. Sicut spiritus sanctus est essencia que est trinitas non tamen ipse spiritus sanctus est trinitas. Sic similiter de sapiencia

Ut in trinitate est dilectio que est trinitas et tamen spiritus est dilectio que non est trinitas nec ideo sunt due dilectiones ita et de sapientia

Et sicut in trinitate dilectio est que est pater et filius et spiritus sanctus que est ipsa essentia deitatis et tamen spiritus sanctus dilectio est que non est pater vel filius nec ideo due dilectiones sunt in trinitate quia dilectio que ipse spiritus sanctus est dilectio que trinitas est non tamen ipsa trinitas est sicut spiritus sanctus essentia que trinitas est non tamen ipse trinitas est ita in trinitate sapientia est que est pater et filius et spiritus sanctus essentia divina et tamen filius est sapientia que non est pater vel spiritus sanctus nec ideo due sapientie ibi sunt quia sapientia que ipse est filius est sapientia que est trinitas et ipsa tamen non est trinitas sicut filius essentia que est trinitas ipse tamen non est trinitas

Questio octava in qua magister movet quandam questionem. Cum pater non sit sapiens sapientia genita tunc videtur quod pater non diligat ista dilectione que ab ipso procedit id est spiritu sancto seu proprio spiritu sancto quia si diligit spiritu sancto ergo ipse est spiritus sanctus seu proprius spiritus sanctus sicut supra fuit argutum de sapientia genita. Tamen dicitur quod pater diligit filium spiritu sancto et econverso ut supra dictum distinctione x. Quomodo ergo pater non est spiritus sanctus vel proprius spiritus sanctus si diligit spiritu sancto seu proprio spiritu sancto. Et eo quo pater non negatur esse sapiens sapientia genita quia non habet esse per sapientiam genitam, quare non similiter negatur patrem diligere filium spiritu sancto cum etiam quod pater non habet esse per spiritum sanctum. Qua ratione pater non dicitur sapiens ea sapientia quam genuit eadem videtur dici debere quod non sit diligens pater vel filius dilectione que ab utroque procedit

Preterea diligenter notandum est quod ea ratione qua pater non dicitur esse sapiens sapientia qua

genuit videtur forte dicendum quod pater non diligat filium vel filius patrem ea dilectione que ab utroque procedit scilicet que ipse spiritus sanctus est sicut enim idem est deo sapere quod esse ita idem est ei diligere quod esse. Adeoque sicut negatur pater esse sapiens sapientia quam genuit quia si ea diceretur sapiens non ipsa ab eo sed ipse ab ea intelligeretur esse, ita videtur non debere concedi quod pater vel filius diligat dilectione que tamen spiritus sanctus est quia si ea diligit pater vel filius non spiritus sanctus videtur esse a patre et filio sed pater et filius a spiritu sancto quia idem est ibi diligere quod esse. Sed et super deum est atque auctore [illegible] xristum quod in trinitate tantum sunt unus diligens eum qui de illo est et unus diligens eum de quo est et ipsa dilectio et non est aliquis coram duorum quo genitus a gignente diligatur et genitorem suum diligit ergo ubi sufficienter apte patrem filium et filium patrem diligere

et ea dilectione que non est aliquid corporis sed tantum spiritus sanctus. Cum igitur ibi idem sit diligere quod esse, quis dicit patrem vel filium non esse ea dilectione qua alter alterum diligit? Cum ideo pater negatur sapere sapientia quam genuit, ne ea esse intelligatur.

Hic ponitur in quo magister fatetur se non posse solvere dictam questionem quia cuius solutionem dicit excedere suam intelligentiam. Et addit tamen duas sententias. Prima est pater non sic diligit filium ea dilectione que ab ipso procedit et a filio quod pater ea dilectione vel per eam sit. Secunda quod pater sic diligit filium ea dilectione que ab ipso procedit quod etiam diligit eum dilectione que ipse pater est. Et similiter dicit de filio respectu patris. Fatetur hanc questionem magister velle sibi referri quam aliis asserere.

Difficile est michi hanc bene solvere questionem, presertim cum ex predictis oriatur, quia similem videntur habere rationem. Quod mee intelligentie attendens infirmitas turbatur, cupiens magis ex dictis sanctorum referre quam asserere. Optimus enim lector est, inquit Hylarius in libro I de trinitate, qui dictorum intelligentiam expectet ex dictis potius quam imponat, et retulerit magis quam attulerit, neque cogat id videri dictis contineri quod ante lectionem presumpserit intelligendum. Cum igitur de rebus dei sermo est, concedamus deo sui

cognitione dictis quod eius pya venerande famu-
lem investiget ergo diligenter pius lector discre-
tione si forte discretio aliqua valeat reperire causa
qua nota premissa questio aliquatenus explicari
valeat Ego autem questionem non absolvens sed errorem
excludens profiteor non ita dominum esse patrem diligere fi-
lium vel filium patrem ea dilectione que ab utroque
procedit que non est aliquis eorum sed tamen spiritus sanctus ta-
quam ea dilectione pater sit vel filius Sed sic ea pater di-
ligit filium et filius patrem ut etiam pater ipse ea qua
ipse est dilectione diligat sic et filius non autem sic
ut pater ipse non diligat et filius sed per eam tamen Quod
hoc in illa trinitate magister Augustinus opinatur vel affirmat
presumat Eam tamen questionem lectorum diligentie
plenius diiudicandam atque solvendam relinquimus
ad hoc minus sufficientes

Utrum quelibet divinarum personarum se ipsam et quamlibet aliarum diligat spiritu sancto

[illegible]

quia tunc quelibet creatura haberet spiritum sanctum / et cuilibet daretur spiritus sanctus quod
est falsum. Quarto sic: tunc pater racione patris esset sapiens sapientia genita / sicut e converso
vel diligens dilectione spirata, sed hoc non est concedendum, ergo etc. Contra oppositum arguitur auctoritate
Augustini vj. de trinitate ubi dicit / quod spiritus sanctus est quo genitus a generante diligitur
genitoremque suum diligit / Et arguitur racione / quia in creaturis una diligit aliud mediante
amore a se procedente / ergo similiter in divinis. Circa illas questiones notandum quod sunt tres opi-
niones. Una simpliciter negat illas patrem et filium diligere se spiritu sancto et de
qualibet persona similiter diceret tales diligentes veritatem / 2ª opinio simpliciter concedit
omnes illas sine distinctione eo quod spiritus sanctus sit amor sive nexus patris et filii
3ª opinio et vera sub distinctione videtur sed quomodo una dicit quod tamen ly diligere contra
propositiones tales sunt false / sed notionaliter vere et concedende / alius aliud pro alio. Quarto notandum quod
predicata cumtitata que sunt primo modo intrinseca ipsi divine ut sapientia sanctitas et huiusmodi
et talia de se non important originem vel modum originis. Et ideo secundum se in divinis non
mutantur nisi essencialiter / nisi per terminum notionale restringuntur / ut deus sapientia genita / Alia
non sunt primo modo cognita ab alia ut amor et dilectio / Et quia talis consensus
secundum modum consistendi important nobis originem et emanacionem / ideo tales termini ca-
piuntur notionaliter sicut diligere vel amare. Quinto notandum quod illa pater diligit et consimiles
habent duos sensus / unum quod diligere capitur essencialiter / et est ille id est pater habet dilectionem
que est essencia divina / aliud habet quod capitur notionaliter / et est id est pater agit dilectionem
sive producit / et verbum tamen pater diligit id est de se spirat amorem. Sexto notandum quod ablativus
propositionis in compositione semper dicit habitudinem vel cause efficientis / ut deus creat potestate / vel formalis
ut paries est albus albedine / vel instrumentalis ut plo[?] percutit penna vel signum
ut fortis diligit plenius mente / vel effectus formalis formaliter quodammodo verum de-
nominantis / ut arbor floret floribus. Tunc sit prima conclusio: ista pater non diligit se spiritu
sancto capiendo ly diligere essencialiter / et similiter de filio / patet quia tunc est sensus quod pater
vel filius habeat dilectionem que est essencia spiritu sancto / ut in 6 notabili, sed hoc est falsum, ergo
Ex illa sequitur quod illa opinio non est tenenda que simpliciter tales propositiones concessit sine
distinctione / patet cum tales in aliquo sensu sint false. Secunda: quod pater diligit se
et filium et spiritum sanctum spiritu sancto / et similiter filius diligit patrem et seipsum et
spiritum sanctum spiritu sancto tamen ly diligere notionaliter / patet quia pater spirando de se spiritum sanctum
diligit se et filium et spiritum sanctum / et similiter filius spirando de se spiritum sanctum di-
ligit patrem / et se et spiritum sanctum / ergo etc. vel ergo tenet quod 3º notabili / et alius notandum
de se. Ex illa sequitur, primo quod opinio simpliciter negans tales propositiones non est tenenda patet
cum tales in aliquo sensu sint vere. Secundo quod illa cum precedenti sequitur quod opinio dicens
tales propositiones esse veras cum ly diligere tenetur essencialiter et falsas cum tenetur notionaliter
non est tenenda / patet cum illa contradicat premissis conclusionibus. 3ª quod pater et filius
diligunt nos spiritu sancto tamen ly diligere ut prius / patet eadem racione qua prius conclusio.
4ª quod spiritus sanctus non diligit se nec patrem et filium spiritu sancto tamen
ly diligere notionaliter / patet cum illa significet quod ipse spirando amorem diligeret quod quidem
non patet. Ex illis similiter sequitur quod questio sicut proposita est falsa. Quinta quod ille
ablativus spiritu sancto in propositione / propositionis non important habitudinem secundum tres modos sed solum
secundum quartum modum compossum in 6º notabili / patet quia spiritus sanctus nec est causa efficiens

Marginalia (left margin):

nota

1º Lege Egidium qui etc.

Contra

2º

Contra

3º

4º

5º et spiritus sanctus spiritum spirat

nec formal nec instrumentalis dilectionis patris et filii nec etiam est sensus sequitur
quia tunc hec etiam esset vera pater et filius diligunt caritate quod cantum est signum
dilectionis dei relinquitur ergo ulterius quod dicat Symeon effectus formalis capiendo
essentialiter large pro omni illo quod ab alio oritur et formale pro omni illo quod
aliquid denominat ergo spiritus sanctus oritur a patre et filio et quodammodo denominat
eos amantes et in quantum etiam opus lingwonis de sancto Victore Nota quod licet pater
dicatur diligere spiritu sancto sive amore spirato non tamen potest dici sapere sapientia genita
pater quia diligere eo quod sit per modum concedendi et non importat originem potest capi notionaliter
sapere vero quia sit per modum inherentis et nullam importat originem non potest capi
notionaliter ut in secundo notabili ergo illa patet quod pater non est sapiens sapientia
genita Quod autem rationes satis patet quod possunt quoque solvi

Distinctio xxxiij. postquam magister a xxiij di. supra egit usque ad xxxi de personarum
proprietatibus et a xxxi usque huc de quibus appropriatis personarum
de dicendis communiter et proprie eiusdem divinis personis appropriatis et primo circa hanc
distinctionem determinat de comparatione proprietatum ad personam et essentiam et dividitur in quo
[illegible] in primo ponit istam questionem utrum proprietates personarum quibus divine persone
abinvicem distinguuntur sint ipse persone vel divina essentia vel nec persone nec
essentia sed solum sint in personis Utrum proprietates personarum sint ipse persone vel
deus i. divina essentia

Post predicta intimius considerari atque subtiliter inquiri oportet utrum proprietates personarum quibus ipse persone determinantur sint ipse persone et sint deus i. divina essentia an ita sit in personis quod non sint persone ac per hoc nec divina essentia

Incipit solvere dictam questionem et vult primo istam quod in personis divinis sint
ipsarum personarum proprietates et hanc magister probat per illud quod legitur in prefatione de sancta
trinitate et in personis proprietas et in essentia unitas Secundum dicit pe. de thar.
Omnes doctores concorditer dicunt proprietates esse in personis sed in modo dicendi
non concordant et ponit duas opiniones primam Gilberti Porretani qui dicit
quod proprietates non insunt personis intrinsece sed quasi extrinsecus assistunt et eo habitu
comparativa unius ad alterum ponuntur et hec dampnata est in concilio Remensi sed
inter personas divinas et essentiam est distinctio ex natura rei essentia enim
est communicabilis proprietas autem non est communicabilis

de proprietatibus et quibus [illegible]

Hic insistit de [illegible] quod et proprietates et sive comparat proprietates ad personas et ad essentiam [illegible] [illegible] deus et ipse proprietates determinat [illegible] argumentum [illegible] in deus [illegible] proprietates personales esse eadem realiter [illegible] [illegible] proprietates esse [illegible] [illegible] essentie

Porretam per [illegible] in [illegible] et sic [illegible] quibus [illegible] refer[illegible] tunc ad creaturas [illegible] errorem [illegible] in [illegible] [illegible]

positum qui dixit quod personis insunt et nichil aliud et re et racione sunt quam persone, sed solo modo loquendi dicunt proprietates a personis sicut contingit aliquid significari ab -strate vel concrete, ut dicitur rogo benignitatem tuam id est te benignum. Itaque est quartus qui ponit quod sunt in personis ut in suppositis que distinguunt proprietates autem personales sunt ibi quasi formaliter formam substancialem que personas constituunt. Ideo alie proprietates sunt ibi quasi similiter formam accidentalem licet non sint actu re sed modo et hoc ideo quia ab ipse non constituunt sed distinguunt per contrarium...

Et enim in personis sint proprietates nemo infi-

ciari audet cum aperte clamet auctoritas quod

in personis sit proprietas et in essencia unitas

Hic prelatus solucione dicte questionis ponit aliam questionem statim in personis divinis sint earum proprietates quibus personas distinguentes et hoc proprietates sunt ipse divine persone. Prima pars questionis patet quia persone sunt ab eterno distincte ergo oportet proprietates ipsas distinguentes esse eternas ergo proprietates ille sunt in ipsis personis... quia tres divinas personas nichil est eternum quod eterne sibi sunt et coequales et nichil est ab eterno nec deo eternum nisi sit in deo et dicit tribus personis...

pars questionis patet quia si proprietates essent in personis et non essent ipse persone sed quid aliud tunc ibi esset quedam multiplicium compositio in personis quod est falsum et hanc partem 2 dicte questionis magister confirmat auctoritate beati Hylarii qua posuit supra de proprietatibus talia verba in qua proprietates personarum vocavit personas. Vnde dicit B. in alijs opusculis vgl... quod proprietates et persone idem sunt re sed differunt racione. Similiter proprietates et essencia idem sunt re sed differunt racione. Vnde est quod dicta proprietas ad essenciam et ad personas idem sunt re sed differunt racione...

S. T. declarans quo proprietates et essencia sunt idem re sed differunt racione. Dicit natura divine simplicitatis hoc habet ut in ea idem sit esse quod est et esse quo est nec differunt. Ita quod esse paternitatis non sit esse aliud quam esse essencie et quod esse essencie est ipsa essencia et esse paternitatis est ipsa paternitas relinquitur deitatem quod ipsa paternitas secundum rem sit ipsa essencia... non oppositum cum ea sed quia manet ibi vera relacio pertinens ad naturam relacionis qui non pertinet ad naturam essencie propter illud relacio potest distingui... essencia non distinguit quia de racione essencie non est... oppositio ... et distinccio... et ita...

... quia proprietates et persone differunt ... sunt sicut ... concreti et abstracti in eodem que acceptacione. Vnde dicit S. Th. ... duo sunt ... compositio et perfectio quia quod continue... ut ... homo vel album. Similiter in abstracto duo sunt scilicet simplicitas et imperfectio quia ... in abstracto ... forme ... est ... vel subsistens in se sed in alio ... ut ... in libro de causis de ... nec ... nec abstractum ... imperfectum ... de eo dicitur concretum propter perfectionem et abstractum propter simplicitatem hoc est quod...

differentia inter proprietates et personam sicut inter primitates et primum, quia persona ut pater dicitur persona quod proprietas simplicitatis, sicut utique quodlibet corpus consistendit, quia ibi nec est simplicitas sine proprietate, nec proprietas sine simplicitate

Supra quoque multis sanctorum testimoniis astruximus personas proprietatibus distingui atque determinari. Ipsas quoque proprietates tres, sicut propriis exprimimus vocabulis. Cum igitur proprietates ipse a Boetio fuerint, quibus ipse persone determinantur et differunt, quo esset, si iste non essent, et quo in eis esset, et ipse persone non erunt, quia ibi esset multiplicitas. Quocirca sicut proprietates esse in personis, ita et eas esse personas consitemur, sicut supra auctoritate sanctorum inmuimus, ut non pigeat innovare. Ad meliorem prestanti sumus in expositione fidei, ita dicentes, Sabellii heresim declinantes, tres personas expressas sub proprietate distinguimus, non enim nomina tantum, sed etiam nominum proprietates, id est personas, vel ut greci exprimunt ypostases, hoc est subsistencias consitemur. Ecce aperte dicit personas proprietatibus distingui, et ipsas proprietates esse personas, augustinus

Verba prosequimur quae super latius exposuimus

Quarta pars huius capituli in qua magister per aliam partem solutionis [illegible] vult [illegible] quod istam proprietates divinas principaliter ipsa divina essentia [illegible] plures doctores dicunt [illegible] in deo id est habens et quod habet, excepto quod pater habet filium et non est filius et cetera. Sed deus habet proprietates quae sunt in eo quia iste proprietates sunt deus et divina essentia

[Marginal note: proprietates sunt divina essentia]

Cum de simplicitate deitatis supra dissereremus, auctoritatibus sanctorum, scilicet Hylarii, Ysidori, Augustini, inquam et Boetii, evidenter monstravimus deum hoc esse omne quod in se habet, excepto quod pater habet filium nec est filius, et filius habet patrem nec est pater, et sit esse et natura trium; ut quod habet hoc sit ipse quod est, et totum quod ibi est unum esse, unam vitam esse, quae modo non iteramus ne fastidium lectori ingeramus. Si ergo proprietates ibi sunt, singula earum est id in quo est, et unum eadem quod vita singulae sunt. Fateamur ergo et proprietates esse in personis tribus, et ipsas esse personas, atque divinam essentiam.

Hic confirmat istam viam per Hylarium in septimo de trinitate qui dicit [illegible] nativitas [illegible] non potest non esse [illegible] natura [illegible]. Item dicit [illegible] Hylarius alibi [illegible] nativitas est [illegible] et aliis magister vult probare quod proprietas filii est divina essentia quia natura et [illegible] nichil dicunt nisi essentiam divinam. Auctoritate Hylarii asserit quod proprietas sit natura

[Marginal note: proprietas filii [illegible] divina]

Quod enim proprietas etiam natura divina sit, ostendit Hylarius dicens nativitatem filii esse naturam

vnde in vii li. de trinitate natura non differt / vnum sunt pater et filius / habet igitur hoc sacramentum natiuitas / ut complectatur in se et nomen et naturam et proprietatem / quia natiuitas non potest non esse ea natura vnde nascatur filius / Item in vii li. dicit / natiuitas proprietas et similitudo / Idem in vii li. dicit ex natiue natiuitatis / sit intelligenda esse in natura dei / Augustinus etiam dixit / ex ipsius patris est / ex spiritus patris est / et ipsius filii est filius. significatus ex proprietas patris est pater / et proprietas filii est filius / Ex hiis aliis et pluribus auctoritatibus aperte significari videtur / ex proprietas filii filius est / sic et deus / ita et proprietas patris et proprietas spiritus sancti.

Ca. 2m / in quo magister recitat opinionem quorundam que dicit / ex licet proprietates sint in personis / tamen non sunt ipse persone / quia non sunt ita in personis / seu in essencia / sed sunt extrinsecus affixe [illegible] ille proprietates seu relaciones dicuntur extrinsecus affixe vel assistentes / que cum non habeant fundamentum in re [illegible] de qua dicuntur [illegible] / sed [illegible] columpna / quod dicitur de [illegible] habet / et similiter sunt omnes relaciones / quibus deus ad creaturam refertur / quia [illegible] nichil ponunt in deo / sed plus in creatura / [illegible] relaciones vel proprietates [illegible] distinguentes [illegible] sunt relaciones reales / non solum assistentes vel affixe / quia sunt fundate in natura rei.

Et quod hic negat proprietates esse personas / et divinam naturam / et quare

Hoc autem aliqui negant / dicentes quod

Et cum duo sunt opera sapientis / quorum primum est non mentiri de quibus novit / et 2m est mentientem posse manifestare / tunc in prima parte primo ostendit et probat veritatem / in 2a eam defendit contra errantem / ibi hoc autem aliqui negant [illegible]

[illegible interlinear gloss]

proprietates in personis esse, sed non esse personas ipsas; quia

ita dicunt esse in personis vel in essentia divina, ut

non sint intus, sicut ea quae sunt in rebus de deo dicuntur

ut bonitas iustitia, sed quasi extrinsecus affixa substantiae,

ita esse in omnibus probare contendunt.

Hic magister adducit rationes istorum et simul solvit. Prima ratio est quia si proprietates sunt personae, quod personae non distinguuntur proprietatibus, quia non distinguuntur a se ipsis. Respondet magister statim negando quod ... et dicit quod etiam personae se ipsis distinguuntur, et hoc probat per verba sanctorum. ... distinguens non est distinctum, sed proprietates distinguunt personas; igitur proprietates non sunt personae. Respondet magister ... formam primae ... saepius distinguuntur.

[illegible marginal gloss]

Si enim, inquiunt, proprietates personae sunt, non eis personae

determinantur. Contra quod dicimus quia etiam saepius proprie

dicuntur, sicut supra saepius loquentes de patre et filio

et spiritu sancto dicimus, qui non rebus sed personis ac

nominibus distinguuntur.

[illegible marginal gloss]

Secunda ratio istorum est per quam probare intendunt quod proprietates personales non sunt divina essentia, quia si sunt essentia, et personae non distinguuntur in essentia, quia tres personae sunt unus deus et una essentia, sequitur quod nec proprietatibus personae distinguuntur ... vel aliter formatur ... impossibile est idem esse quod unit et quod distinguit; sed in essentia uniuntur tres personae, in proprietatibus non distinguuntur; igitur ...

[illegible marginal gloss]

Sed item addunt: si proprietates ipsae divina essentia sunt,

cum in essentia non differant tres personae, nec proprietatibus

differunt. Quod enim dicit pater a filio, eo quod divina

xxxiij

† vere si comparet ... [illegible]

spiritus sanctus et filius — quod non sunt ... et distingui — † Iohannis x°

essencia est, cum in essencia unum sint.

Hic magister de visione huius unitatis concludit secundum alium ... et post ista ... accidit sua adducit verba hylarii ... verba hylarii ubi dicit in principio immensus est ... hoc autem sentit magister esse ... et impossibile ad plenum, quia ... est falla ... quia alia ... et alia ... licet illa in re idem sunt. Sed magister dicit esse ... illud quod ... illius ... quia si per omnem modum ... et quo ... plene dicitur ... statu ... nobis est incomprehensibile ... quod videmus nunc per speculum et in enigmate, et tota de deo intelligimus ... creaturis. Hoc autem nullum habet simile in creaturis, sed est solius dei ... simplicitatis. Nec est simile de genere et de differentia ... licet genus predicatur de differentia et differentia distinguit ... et ... non distinguunt ... non est simile, quia ... ergo magister dicit incomprehensibile ... maiorem indigencia ...

responsio ad premissa auctoritatis ... — oppositionibus seu adiectionibus

Horum doctrinis novis et hudis convincet verbo.

Clarendo immensum est quod exigit et modo

comprehensibile quod significatiam sermonis ex se ipso

intentam non eruditam non attigit non tenet ...

significatam rei ipsius natura consulit sensus con

templacionis inspicabile lumine obtenebrat inmi

genie capacitatis quem fine nullo continent extendit. In

ergo et sensui labes et intellige stupor est mi

simode vero pro tam ... istitate ... plenarie confitebor.

Periculosum nimis est de rebus tantis ac tam

respondit, aliquid ultra perceptum celeste conferre ut

Et debet ... [illegible marginal gloss]

... infirmitate

ult^o ꝑfinacone dei | ſmo de deo ſit | forma fidei

cta ē | nō ergo aliqđ addendū ē / ſꝫ modꝰ ꝯſtitue

dus audacie / cuius ult^o quit^r / nō intelligit^r

Q^a nō istorꝫ est / Si ꝓpletes ꝑſonarꝫ eēnt i diuina eēn^a et ꝓpt ipa eēn^a diuina ergo eadē eēn^a eet pr̄ et filius / ꝯña^r / qr i quocūqꝫ ē p̄rnitas hec ē pr̄ / et in quo cūqꝫ ē filiatio hec ē filius Et ex hoc ſequit^r qđ eadē eēn^a gnāt et gnāt^r et ꝑ ꝯñs idē gnāt ſeipm et ē pr̄ ſibipi / ē ſequit^r ꝯfuſio ꝑſonarꝫ et qđ pr̄ ſit filius qđ dixit Sabellius heticus / vel alit^r formāt^r rō ſic / in quocūqꝫ ē p̄rnitas id est pr̄ et ē gnāns / et i quocūqꝫ ē filiatio illud ē filius / et ē genitū / ergo ſi i eēn^a est p̄rnitas et filiatio / tūc eēn^a erit pr̄ vel gnāns / et filius vel genitus / Sꝫ eēntia diuina ē vna et eadē res / ergo eadē erit res gnāns et genita / vel pr̄ et filius quod ē hereſis Sabellij / ut idē ſibipi pr̄ ſit / et filius Quo inꝓbi heretici inſiſtūt alia addētes

Q*ceterum* hereticorꝫ inꝓbitas / inſtinctu dyabolice

fraudulēcie excitata / nodū quieſcat / Sꝫ i tāta

rerū ꝯnone addit / Si p̄rnitas et filiatio i deo ſiue

i diuina eēncia ſūt / eadē igit^r res / ſibi pr̄ ē et fi

lius / ratio in quo p̄rnitas ē pr̄ ē / et i quo

filiatio ē filius ē / Si igit^r vna eadē qꝫ res habꝫ

iſte p̄rnitatē et filiationē / ipa et gnāt et gnāt^r / Sed

dictos i Sabellianā hereſim ꝓtrahūt^r Extende

res p̄rem in filiū / ad ipm ſibi filiū / ipm ꝓnāt

et p̄rem / Si vō negauerint i vna dei eēncia

p̄rnitatē eē / et filiationē / quos ergo dicunt eē deū

xxxiiii

His atque aliis argumentis auctoris utitur in sue opi-
nionis assertione ut videtur formam disseret

Capitulum 34 in quo tangit magister dicte opinioni et aliquibus motivis eius contra opinionem quorundam et vult quod proprietates personarum sunt in essencia sed aliter quam in personis quia personas distinguunt et determinant sed non essenciam et hoc declarat per Johannem Damascenum et ideo non sequitur quod essencia divina sit generans et genita sed sufficit quod una persona que est in essencia sit generans et alia que est in eadem essencia sit genita. Nota quod conclusio magistri stat in hoc quod proprietates sunt in essencia non ut determinantes vel distinguentes ipsam essenciam. Et ideo adiectiva que connotant proprietates predicantur de essencia non predicantur ... Contra non est ... quod proprietates sunt in essencia et proprietates sunt in personis ... sed diversas habitudines ... natura in essencia sunt ... et ... sed in personis sunt sicut vere proprietates determinantes eas et distinguentes ... aut non est sic quia ibi est ... sine alio quia ibi proprietas non est omnino ... cum ... proprietas et ideo ibi non dicitur esse in aliquo proprietas nisi in eo cui inest et quod determinat. Responsio contra hanc eorum opinionem ubi dicit quod proprietates non penitus ita sunt in dei essencia sicut in ypostasibus

Quorum audacie resistentes atque insanie provi-
dentes audebimus aliquid super hoc loqui paterni-
tatem et filiacionem non ita esse dicentes in divina
essencia sicut in ipsis ypostasibus in quibus ita sunt
quod eas determinant ut Johannes Damascenus Ca-
racteristica ydiomata sunt id est determinative
proprietates ypostaseos et non nature etenim ypo-
stasim determinant et non naturam Licet ergo paternitas
et filiacio sint in divina essencia tamen eam non
determinent non ideo est dicendum quod divina essencia et

generet et generetur, vel quod eadem res sit sibi pater et filius.

Ita enim proprietas determinat personam, ut hac proprietate

hypostasis sit generans, et illa alia hypostasis sit ge-

nita, et ita non idem generat et generatur, sed alter alterum.

Circa quem in quo ponit aliam interrogationem [illegible] ... [illegible]

[illegible]

Quaeri[t] quod proprietates possunt esse in divina natura, nec eam determinent

Sed forte quaeres, cum hae proprietates non possint esse

in persona quin eas determinent, quomodo in essentia di-

vina esse possint, ita ut eam non determinent. Ecce

dico tibi et cum Hylario: ego nescio, non requiro,

et consolabor me tamen. Archangeli nesciunt, angeli

non audierunt, saecula non tenent, propheta non sensit

[illegible]

aplus no intrugat / filius ipe no credidit / cesset
ergo dolor querelas / no putet homo sua intellige
ntia generationis sacramentum posse consequi / absolute /
tu intelligendum e pr / et filius / et sps sts / dtat
i hoc sine intelligentia verbor est filius a pre
qui e vnigenitus ab ingenito / pgenies a pnte
/ vnius a vno / no nt deitatis alia et alia g
ambo vnu / hoc credendo / inape / prte / psste
et si no pueniunt / sagaz tu gratulabor psectui
scum em pyc infinita psequi / et si no gtigat
aliqd tu psiciet pdendo / Sed ne te inseat i id
secretu et archanu inopiabil natiuitatis he
te inergat / sumaz intelligentiae / cophende p
sumens / f intellige incomprehensibilia ee / licet alius q
multis euident ondit nob / illatenq lice
maiestate psutati / sus pone ptati / modu
tu sibe infinito

Capitulum quartum in quo magister ondit quis teneat patrum opinionem / cuius pietas no sic communit se sanctorum auctoritatibus et pstum dulgi sup illud Lucae 68. Et no est scda cum videtur dicere ibi / cum eo quo pr deus est / scda est / f quo pr est / pre scda no est / ex quo illi infinit f pmit pr est / gro pmitas no est scda vel

divina essentia, quod erat probandum. Contra quod Augustinus [ad] Orosium: pater non est illud quod est, sed quo est non eo est pater quo est. Ex hoc itaque inferunt isti: ex quo essentia pater est et paternitate pater est, ergo essentia non est paternitas. Verum tamen Augustinus intendit non quod Augustinus in hiis auctoritatibus videtur dicere quod non eo deus est quo pater, et ergo paternitate est pater, et essentia deus, sequitur contra eos quod paternitas non erit essentia, et tamen paternitas est proprietas, igitur etc. Sed ad omnia ista dicit magister: dicendum quod non eo est pater quo deus. Hec est duplex, quia negatio potest includere ordinem causae formalis, que importatur in hoc quod dicitur eo; et sic est vera, et non facit pro illis. Est enim tunc sensus iste: non eo quo pater est deus est, id est paternitate qua denominatur deus; vel potest excludi ab ordine ita quod ordo remaneat affirmatus, et sic est falsa, et in hoc sensu facit pro eis. Et tunc est sensus: non eo quo pater est deus est, id est illud quo pater est non est illud quo deus dicitur; et hoc est falsum, quia paternitas qua denominatur pater est deitas qua denominatur deus, quamvis a paternitate non dicatur deus; et hoc patet divisim vero utrumque ...

Quibus auctoritatibus opinionem suam [firmant] quod proprietas patris et filii non sit deus sive essentia.

Verum tamen nondum destitit impacientia spiritus agitati, sed opinionem suam etiam sacris auctoritatibus munire conatur, quibus ostendere volunt paternitatem qua pater est pater, et proprietate qua filius est filius, non esse deum. Ad hoc inducentes verba Augustini super illud loco psalmi: Et non est substantia, ita dicentis: Deus est quaedam substantia, unde etiam in fide catholica sic edificamur ut dicamus patrem et filium et spiritum sanctum unius esse substantie, quod est unius essentie. Pater quod deus, hoc est filius, hoc est spiritus sanctus. Cum autem pater est, non illud est quod est. Pater enim non ad se, sed ad filium dicitur; ad se

autem dicitur deus / eo igitur quod est quo deus est substancia est.
Et quia eiusdem substancie est filius, procul dubio filius est de-
itate, at vero quod pater est, quia non substancie est, sed refertur ad filium non
sic dicimus filium patrem esse / sicut dicimus filium deum esse.
Ex hys verbis significari dicunt quod pater sit paternitas vel fi-
lius filiacio / non pater deus vel essencia divina. Cum enim
dicit eo quo deus est substancia est, sed quod pater est substancia non est, aperte
insinuant ostendit id esse substanciam quo deus est, id vero quo pater
est non esse substanciam. Hec est autem hoc pater non est illud quod est,
ostendit eum non esse patrem eo quo substancia est. Non enim
dixit simpliciter hoc pater non est illud quod est. Sed ait Cum pater
est, non illud est quod est, significans quo pater est non esse
illud quo est id est essenciam. Hec illi ita exponentes sua
commenta sillogismis et ... vel videri faciunt

Respondet magister et dicit quod Augustinus non plus voluit dicere per illa verba nisi quod non eo pater est quo deus est ... quia alia voce dicitur pater, alia voce deus ... et voce divine substancie vel essencie dicitur deus. Et per hoc ...

Quomodo aliter sit intelligenda illa verba quibus dicit

Nos autem aliter ista intelligenda fore dicimus. Dicit
enim eo quod deus est substancia est, sed quod pater est substancia non est,
hoc intelligi voluit quod essencia est deus et deitate

substantia est. Eo enim substantia est quo deus est et essentia, eaque est deitas que substantia, et substantia que deitas. Sed quia pater est, non est substantia, id est non quo pater est, eo substantia est, quia ex relatione generationis pater est, qua substantia non est. Ipsam tamen paternitatem substantiam esse non negamus. Sic etiam illud intelligendum est quod ait: Cum pater non illud est quod est, id est non illo est quo est vel quo ipse est, id est essentia, sed notione.

Circa capitulum in quo ponit aliorum [illegible] quam unde [illegible] paternitatis [illegible] non esse divinam essentiam [illegible] Augustini ut allegatur [illegible] dicit quod pater [illegible] hoc quod sapientia et essentia est hoc quod pater [illegible] quod verbum non est hoc quod [illegible] ex isto dicto Augustini isti [illegible] ergo illud quo verbum est [illegible] paternitas non est [illegible] pater est, id est non est divina essentia et ponunt paternitatem [illegible] ab essentia quod ipsi intendunt [illegible] magister [illegible] licet verbum [illegible] quod [illegible] quod est pater [illegible] paternitas [illegible] qua verbum est [illegible] quod est pater, id est divina essentia. Aliis etiam verbis Augustini utitur ut asserunt quod dicunt [illegible] paternitas [illegible] non [illegible]

Item illis verbis Augustini vehementer insistunt supra positis: scilicet verbum secundum quod sapientia est et essentia, hoc est quod pater; secundum quod verbum, non hoc est quod pater. Si, inquiunt, verbum non est hoc quod pater secundum quod est verbum, sed ergo quo verbum est non est illud quod pater est. Paternitas igitur qua verbum est non est id quod pater est. Non est igitur divina essentia. Sed quod dicunt, quia licet

Quasi diceret id quod pater est pater esse persona vel ypostasis patris
et ita intelligenda est ne [...] quam dixit augustinus divina proprietas
qua est verbum non est pater vel divina essencia et sic non
est intelligendum dictum augustini Sic aut processit
et non quod si id quod pater est accipitur essencialiter falsa est
hec verbum secundum quod hugo dicit non est id quod pater est si non
vera est

303

secundum quod verbum non sit hoc quod pater est, ea tamen proprie-
tas qua verbum est, id est quod pater, scilicet divina essen-
tia, sed non ypostasis patris. vide in cedula a.

Utrum proprietates in personis divinis existentes sint ipsis personis et essentiae realiter condistinctae.

Quod sic: quia proprietates non sunt realiter idem cum personis et essentia, et tamen sunt in personis et essentia, ergo etc. Antecedens probatur: primo de personis, quia proprietates distinguunt personas, ergo distinguuntur a personis; consequentia tenet, quia nihil distinguit se ipsum. Secundo arguitur ad idem de essentia, quia essentia est in quolibet supposito, sed nulla relatio est in quolibet supposito, ergo; consequentia tenet, quia ea quae sunt eadem inter se sic se habent quod in quocumque reperitur unum et alterum. Tertio arguitur ad idem principale: proprietates realiter distinguuntur ab essentia, ergo etiam ipsae proprietates constituentes personas; consequentia tenet; antecedens probatur quia illa non sunt eadem de quibus simul et semel verificantur contradictoria, sed sic est de personis sive proprietatibus et essentia, ergo etc. Maior nota, et minor patet, quia de essentia verificatur quod est communicabilis, de proprietate non personali quod est incommunicabilis, sed communicabile et incommunicabile opponuntur vel contradictorie vel privative, ergo etc. Quarto sic: si proprietates non distinguerentur a personis et ab essentia, ergo paternitas esset realiter idem cum patre et essentia, et filiatio eadem cum filio et essentia. Et tunc sequitur quod filiatio et paternitas sunt eadem inter se et per consequens pater et filius; et tenet consequentia per regulam: quaecumque eadem uni et eidem sunt eadem inter se. Quinto arguitur sic: proprietates sunt in personis et in essentia, ergo etc.; consequentia tenet, quia idem non est in se ipso. Ad oppositum: si proprietates essent realiter distinctae a personis, ergo essent plures res quam realiter distinctae quam tres, et esset quaternitas, quod est contra [illegible] de summa trinitate et fide catholica, sed esset multo plures. Conclusiones.

Ista quaestio supponit unum et quaerit aliud. Supponit enim proprietates esse in personis et in essentia, et tunc quaerit utrum realiter distinguantur a personis et essentia. Sit ergo de-
suppositio ergo prima ista: proprietates sunt in personis divinis, quia nihil formaliter constituitur nisi per illud quod est in ipso, sed personae formaliter constituuntur per relationes seu proprietates, ergo etc. Secunda quod relationes sive proprietates sunt in essentia divina, quia omnis relatio est in supposito relato mediante aliquo absoluto, quod est fundamentum relationis, sed in supposito divino nihil est absolutum nisi essentia, ergo relationes proprietates sunt in essentia [illegible] proprietates sunt essentia et [illegible] Tertia quod relationes sive proprietates debent dici et sunt esse in essentia quam in personis, quia in essentia non dicuntur esse nisi [illegible], sed in personis non solum sunt esse [illegible] sed etiam possunt distinguere in personis, ergo [illegible] quo relationes dicuntur in essentia [illegible] personis [illegible] non possumus dicere [illegible] invenire. Et ideo est mea opinio [illegible] quod relationes sunt in essentia non [illegible] nisi reductive, et ergo possumus, licet valde difficiliter, aliquid sic reducere, cum quia persona constituitur ex essentia et proprietate, quod proprietas sit in essentia velud forma in materia.

1a conclusio

2a conclusio

3a conclusio

d. 33

/ respondeo supposito in personis non proprietates personales sunt velut animale in homine et differentia specifica in sua specie quam constituunt / quia ille formaliter distinguunt personas / alie vero que non sunt personales tunc possunt reduci quod sunt esse primum actum in ... quia adveniunt suppositum iam constituto // Sed de quesito modo quod vel una differentia quod sit esse aliquo // propter operacionem intellectus et distinguitur ... ens rationis / ... realiter dicitur quod sit se ... / quod corpus differentia non dependeat ab operacione intellectus // Sed ... omni ratione intellectus causati / adhuc vel ille essent et haberent differentiam // Alio vel capitur ... possunt extendit se etiam ad entia rationis // Secundo notandum quod differentia debet sumi large capi non pro ... sed possunt illa ... differre / que sunt diversi modi essendi / seu ... / sicut ... differentiam inter ... sedentem et stantem / ... ut ... / et ut ... / Hoc ... possunt extendit se et ad eundem modum essendi vel ... Tertio sit primo quod illius ... ista / ... dicta ... / ... omni seu ... modo ... non est ... modus essendi persone et essencie / ergo / quarta ... quod non ... / ... ... importet specialem modum essendi sive habendi essenciam / ... cum quidem se habet / ... non ... / et essentia est ... persona ... non ... / ergo // Ex illa sequitur quod persona et essentia aliquo modo differunt ... quod admittimus in modo essendi seu habendi // Ex hoc sequitur quod proprietas relativa etiam aliquo modo differat ab essentia ... quod ... aliquo modo differt ab essentia / ... ... large / ut in ... differunt ... / ergo / quarta tenet / ... sit essentiam persone ... quod ... proprietatis sive relationis / et ... sive relatio / est ipse modus habendi Secunda quod modus ... sive ... essenciam quibus persone differunt / sive ... essentia / non dependet ab operacione intellectus / illa patet / quia ... quod ... omnis modus quibus differunt ... sunt essentiam et relationem adinvicem sunt / et ... / et essent etiam si nullus intellectus causatus esset / ergo quarta ... quod non ... primo / et ... est fides catholica / alias ... vel ... dependeret a nobis // Ex illa sequitur quod differentia ... et ... ad essentiam / non solum est differentia ... / ... quod ... non dependeat ab operacione intellectus / ... quod ... Tertia quod non est ... / quod persone vel etiam ... sive relaciones / absolute et simpliciter ... differant ab essentia ... quod ... sive ... vel relationes / non ... essentia / quod est erroneum / et quarta tenet de se Quarta quod differentia personarum et relationum ad essentiam / aliquo ... quid sit ... realis / ... aliqua est ibi differentia ... Sed ... non est solum differentia ... rationis ... et ... / ergo aliquo modo realis / Sed quod non est ... realis et simpliciter ut dicit tertia / relinquitur quod ... quid sit realis et non determinate / ... determinate ... assignant ... / Aliqui dicunt quod ... sit ... quod essentia et relatio sunt ... / ... non ... // Alii dicunt ... quod essentia et relatio ... sunt ... et modo rei // Alii dicunt quod differunt formaliter et forte ille ... includit alias ... / ita quod essentia et relatio sunt ... non ... / et quod relatio ... se ad essentiam ... modo ... ad rem / ... sit alia ... formaliter ... alia ... formalitate relacionis // Contra ... quod ... ... tres propositiones primo quod simpliciter loquendo / relatio non differt ab essentia nec persona // Secunda quod ... quid aliquo modo differt ab essentia / Tertia quod relatio non differt a ... / ... / ... patet ... predictis / Tertia patet / ... relatio sit ... et ... vel ...

est a[illegible] vnde ad primum si intelligatur quod non sint persone simul modis et adequate [illegible] sed tunc non sequitur quod propter loquendo realiter distinctione [illegible] dicitur [illegible] secundum [illegible] sed ad [illegible] quod tunc persone non distinguuntur [illegible] quia persone distinguuntur et [illegible] sunt [illegible] [illegible] quod primum tales non valet nisi [illegible] vniuersaliter [illegible] realiter [illegible] in omnibus suppositis et tunc [illegible] sed [illegible] aliam [illegible] quod [illegible] de aliquibus [illegible] non sunt [illegible] sed [illegible] de [illegible] quod sit [illegible] est res que est incommutabilis [illegible] est essentia [illegible] non [illegible] de eadem ut eadem [illegible] aliam [illegible] et [illegible] non habet [illegible] [illegible] in eternum et eiusdem sunt essentia [illegible] sunt essentia [illegible] non [illegible] vlterius patet quod [illegible] non valet [illegible] sive relationes non [illegible] essentia nisi [illegible] et in [illegible] formales [illegible] et patet questio

Distinctio xxxiiii. Supra egit de comparatione proprietatum ad personas et ad essentiam. Hic determinat de comparatione personarum ad essentiam. Et primo agit de personarum et essentie [illegible] [illegible] de [illegible] seu conveniencia essentie ad personas [illegible] et dividitur in [illegible] [illegible] primo [illegible] [illegible] dicentium essentiam et personam non esse idem et [illegible] tali [illegible] Si est vna essentia pater et filius quod eadem res est pater et filius et [illegible] eadem res genuit se et est genita a se quod est inconveniens. [illegible] [illegible] in [illegible] essentia divina est vna et eadem res [illegible] divina est pater et filius ut [illegible] quod eadem res est pater et filius et eadem res genuit et est genita [illegible] quod [illegible] sit [illegible] [illegible] si res sumatur [illegible] tunc essentia divina est vna res et illa res nec genuit nec est genita neque est pater neque filius sed pater et filius sumuntur [illegible] [illegible] que res sumuntur [illegible] essentia divina non est vna res sed tres res quarum vna est generans alia genita alia procedens [illegible] essentia nec generans sit nec genita nec procedens [illegible]

Contra quosdam non idem personam et essentiam vel naturam dicentes et eandem essentiam non posse esse patrem et filium et spiritum sanctum

Praeterea adiciendum est quod quidam perversi sensus homines in tantam prosilierunt insaniam ut dicerent non idem esse naturam dei et personam sive ypostasim dicentes eandem essentiam non posse esse patrem et filium sine personarum confusione

Si enim inquit ea essentia q̄ pr̄ ē filius ē idem sibi pr̄ ē et filius. Si hanc rem dicas esse prēm aliam quam dicas esse filium. Si vero aliam non specie sed causa dixeris. Idem genuit et genitus est ipse. Hec et huiusmodi inter naturam et personam dividunt ita ut non rapiat unitatem deitatis nature et simplicitatem esse tres personas.

Hec est confirmat opinionem suam auctoritate Hylarii qui in septimo de trinitate [illegible] per naturam et rem nature et per rem nature intelligunt personam et nomine nature divinam essentiam. Et ante magister ponat hec verba ex originali Hylarii premittit aliud quod dicto [illegible] li. viii. Ex quo infert illa verba. Et [illegible] intentio Hylarii [illegible] vult enim probare quod pr̄ et filius sunt unius nature [illegible] apostoli in quo [illegible] spiritum nominat patris et filii. [illegible] spiritus sunt duplices in divinis [illegible] essentia et tres persone [illegible] et in hoc sensu [illegible] pro patre quod pro filio quod pro spiritu sancto [illegible] vel personam spiritus sanctus. Aliter [illegible] spiritus qui est spiritus et patris habet plane [illegible] quod si unius spiritus utriusque [illegible] sunt [illegible] natura que est persona spiritus sancti [illegible] a patre et filio. [illegible] res unius nature [illegible] simplex [illegible] oportet quod pater et filius sint [illegible] nature. [illegible]

Idem quoque testimonio Hylarii defendere nititur qui in viii li. de trinitate querens verum apostolus notans spiritum dei et spiritum christi idem significavit utroque verbo, fingit ita: Generalis predicator volens non unitatem in patre et filio docere ait spiritus dei in

nobis est. Siquis autem spiritum Christi non habet,

hic non est eius. Si autem spiritus eius qui susci-

tavit Christum etc. Spirituales sumus omnes si in

nobis est spiritus dei. Sed et hic spiritus dei est

spiritus Christi. Et tamen Christi spiritus in nobis est eius spiritus

in nobis est qui suscitavit Christum. Et tamen eius qui

suscitavit Christum in nobis est spiritus et spiritus in nobis

est Christi. Nec tamen non dei spiritus est qui in nobis

est. Discerne ergo o heretice spiritum Christi a spiritu dei et

excitati a mortuis spiritum Christi a spiritu dei Christum

a mortuis excitantis. Cum qui habitat in nobis

spiritus Christi spiritus dei sit et spiritus Christi a mor-

tuis excitati spiritus dei tamen sit Christum a mor-

tuis excitantis. Et quero num in spiritu dei rem

naturam an rem naturae significatam estimes.

Non idem enim est natura quod res naturae dicitur.

Non idem est homo et quod hominis est nec idem est ignis

et quod ipsius ignis est. Et secundum hoc non idem est dei

et quod dei [illegible] Huius dicti occasione prefati heretici

dogmatisaverunt non idem esse personam et naturam

dei asserentes naturam dei non esse tres personas intel-

ligentes in hiis primis verbis hylarii personam nature

personam et nomine nature divinam naturam et ideo dicunt

hylarium intricasse hereticum vel per spiritum dei putant

et significatum esse naturam vel rem nature ut

sic ondeat distinguendum esse inter natura et rem

nature i. personam

Quartum capitulum in quo magister ondit ad auctoritatem hylarii et ad veram adversariorum sententiam contra hylarium et vult dicere quod ipsi non intelligunt qua intentione hylarius ista verba dixerit et addit quod hylarius in eodem contextu seu ordine ubi prefata verba ponit ondit spiritum dei quandoque significare patrem ut ysaye 61 spiritus domini super me quandoque filium matthei 12 si in spiritu dei eicio demonia in quo ipsius ondebat se eicere demonia in sue nature potestate divine quandoque capitur pro tertia persona in divinis joelis 2 effundam de spiritu meo super omnem carnem propterea post multa verba hylarii et quedam dicit quod spiritus sanctus est ab hylario et res nature et natura et hoc patet quod hylarius non pretendit dicere quod res nature i. persona distinguatur ab essentia sicut adversarii et male intellexerunt. Et eis obviat ipsius scripture circumstantia et qualiter prius dicta debeant intelligi et quod spiritus sanctus est res unius nature patris et filii et ipsa natura

Hoc quidam dicunt non intelligentes pia diligentia scripture circumstantiam qua considerata patet propter quod prefata

dixerit hylarius subsequitur enim in eadem scola ondit

in spiritu dei aliquando significari patrem ut cum dicit spiritus

domini super me aliquando significari filium ut eum dicit

tum spiritu dei etiam demonia nature sue potestate se demones esse dimittens, aliquem spiritum sanctum, ut ibi: Effundam de spiritu meo super omnem carnem. quod consummatum fuisse, cum apostoli misso spiritu omnibus linguis locuti sunt. Deinde quae hanc distinctionem fecerit, et quod in superioribus verbis apostoli idem spiritus significatus sit, et quod ipse sit res unius nature patris et filii, aperte ostendit inferens ita: Hec ideo sunt demonstrata, ut quacumque parte heretica falsitas se tetendisset, finibus veritatis concluderetur. Habitat enim in nobis Christus, quo habitante habitat deus. Et cum habitat in nobis spiritus Christi, non aliud tamen habitat quam spiritus dei. Quod si per spiritum sanctum Christus in nobis intelligitur esse, hunc tamen ita spiritum dei, ut et spiritum Christi esse noscendum est. Et cum per naturam dei natura ipsa habitet in nobis, indifferentis nature filii credendus esse a patre, cum spiritus sanctus, qui et spiritus Christi et spiritus dei, res nature demonstretur unius. Quero nunc igitur, quomodo non ex natura unum sunt. A patre procedit

Spiritus veritatis a filio mittitur et a filio accipit. Sed omnia que habet pater filii sunt et ideo qui ab eo accipit patris dei spiritus est et idem spiritus christi est res nature filii est eadem res et nature patris est et dei excitantis christum a mortuis spiritus est et idem spiritus christi est a mortuis excitati. Si in aliquo differt christi et dei natura ne eadem sit, si postulat pater ut spiritus qui dei est non patris est. Ergo in nobis spiritus dei et est in nobis et christi spiritus christi et cum spiritus christi in est in est spiritus dei. Ita tamen quod dei est et christi est et quod christi est dei est non potest quid aliud divisum christus esse quam deus est. Deus igitur christus est unus cum deo spiritus secundum illud: Ego et pater unum sumus. In quo docet unitatem esse nature non pluralitudinem unionis. Si hec verba diligenter attendis invenies spiritum sanctum rem nature dici patris et filii et eandem dici esse naturam dei ubi dicitur per naturam dei natura ipsa habitat in nobis si per spiritum sanctum christus est in nobis. Itaque in trinitate non ita distinguendum est

distinxit predicta verba et non ita esse distinguendum in trinitate sicut in creaturis

int(er) naturam et rem nature sicut in rebus creatis / quia ut ait hylarius comparatio ... ad deum nulla est / et si qua comparationum exempla interdum afferuntur / nemo ea existimet absolute in se rationis perfectionem continere / non enim humano sensu de deo loquendum est

Notandum quod ostendens in quo sensu hylarius dixit quod non est idem natura quod res nature / Et quod interius eius sint quod in creaturis dicuntur natura et res nature ut homo et res hominis / unde magister alloquens hereticum contra opinionis dicat si tu heretice sentis de creatore ad instar creaturarum tunc cogeris dicere quod non idem est deus et quod dei est / Et hoc impium est dicere cum spiritus dei sit deus et filius dei deus / Et quod iste fuerit intellectus hylarii magister declarat per verba hylarii ... quibus cessat opinio dictorum hereticorum qui putant aliud esse naturam dei et aliud rem nature / sicut est in creaturis / In quibus verbis dicit hylarius cum ea que dei sunt et sibi insunt non aliud quam deus sunt / et ea que sua sunt et ei insunt sunt res divine proprie que sunt eiusdem essentie et eadem natura / et ergo ubi est idem res nature et natura in divinis Quia propter res creatas aliud dixit / non idem est natura et res nature

Ad naturam ergo rerum creatarum respiciens / inquit non idem est natura quod nature res / subiciens exempla de ipsis creaturis / Inde ostendens errorem esse sub mensura creaturarum metiri creatorem / addit et secundum hoc non idem est deus et quod dei est (ac si diceret) si ad instar creaturarum de creatore sentis / cogeris fateri / quia non idem est deus et quod dei est / quod dicere impium est / cum spiritus dei

deus sit et dei filius sit deus. nõ ergo s(ecundu)m cor-
pales modos ut in eade serie subdit accipienda
sunt hec que de deo dicu(ntu)r pobi euacuas opi(ni)o(n)e(m)
eo(rum) qui ita putat aliud esse deu et aliud q(uo)d
dei (est) aliud (quod) n(atura)z dei et rem nature ut e(st) in ca-
tul(o) s(ed) apte docet nõ aliud esse deum et q(ue) sua s(un)t
ita ut insint illi sit dicens homo aut aliq(ui)d
ei simile cu alicubi erit alibi nõ erit q(uia) e(st)
quod (est) illic tantm(m)o ubi fuit forma ut nõ
ubiq(ue) sit qui insistes alicubi sit. deus aute(m)
ini(m)esse dicit. vinces p(ar)tes que ini(m)q(ua) nõ assit.
nec desit usq(ue) se omne p(er) sua edocet et sua
nõ aliud q(ua)m se esse significat ut ubi sua i(n)sint
ip(s)e esse p(er) sua intelligat(ur) nõ aute(m) corpali
mõ cu alicubi sit nõ etia(m) ubiq(ue) e(ss)e edat(ur) cu
p(er) sua i(n) omnib(us) esse nõ desinat nõ aliud
aute(m) sint q(ua)m q(uo)d (est) ip(s)e que sua sut et hec
p(ro)pter nature intelligentia(m) dicta sut hic ubis
apte significat si tu intelligis hec et qua

Quod non aliud est deus et que sua sunt ita ut insunt: alia n(on) sunt que insunt alia que non insunt

persone respectu sui sunt tamen nature et sua non omnia / respicit eam ... / sed vere incommunicabile est unum / et xxxiii vere generabile est alterum / et ideo ... cuius ... quod incommunicabile est, patri competit filio relatio ... non est aliud ... fili in filio

divina natura non aliud est ab his que sua sunt, ita
ut insunt, et per illa in omnibus est suus, quia non insunt
sua enim sunt et quia non insunt in omnes creature, et
sua sunt que insunt ut tres persone que sunt eiusdem
nature et eadem natura, sicut supra Augustini testimonio
confirmavimus dicentis tres personas esse eiusdem essentie
vel eandem essentiam, sed non ex eadem essentia, ne
aliud intelligatur essentia, aliud persona.

Hic magister tendit ad rationem ... et vult quod ... sunt hypostases sit essentia et est tamen dicit quod rationes intelligendi, secundum sententiam Augustini, filius est id quod pater est, et est eadem res que pater est, capiendo li id vel li res quod simpliciter et absolute, non respective aut relative. Et ex hoc non sequitur quod idem genuit seipsum, ut illi inferebant. Sed b. thomas ad quod tendit dicens quod ibi est equivocatio rei, quia res sumitur essentialiter, tunc essentia divina est una res et illa neque genuit neque genita est nec est pater nec filius, sumendo addicione ly pater et filius. Si autem res sumitur personaliter, sic essentia divina non est una res, sed tres res, quarum una est generans, alia genita, alia procedens; communis essentia neque sit generans neque genita neque procedens. Contra gilbertum, sed hoc erravit, sumit ex magistro quod essentia et persona idem sunt propter omnimodam simplicitatem in deo essendi, ita quod ibi idem est natura et quod est nature omnino quod rem, nec persona aliquid addit super essentiam quod rem, quod totum quod est in persona est in ipsa essentia. Sed tamen addit quod rationem vel intellectum, unde persona est suppositum rationale nature distinctum proprietate, vel aliter quod vero persone includit naturam et cum hoc distinctionem et cum hoc proprietates. Illa tamen distinctio qua persona includit ultra naturam non distinguit naturam, quia persone conveniunt in natura, et ipsa natura idem est quod re unicuique persone. Nec etiam illa proprietas componit personam, nec aliquid ei quod non sit ipsa imponit. Unde sicut intellectus noster ita essentia omnes perfectiones nobiliter [illegible], ut potentiam, sapientiam et bonitatem, tamen credit et scit quod omnia in deo unum esse. Sic etiam intellectus quod omnibus illis que persone conveniunt dicit personam esse perfectissimam et nobilissimam et omnino simplicem. Ex hoc patet quod intellectus qui intelligit personam ultra essentiam aliquid [illegible] non est vanus. Illa ultra essentiam persona dicit respectum seu relationem, que ut dicit b. thomas comparata ad essentiam idem est cum ea etc. Sed solum dicit rationem, tamen illa relatio comparata ad suum relatum ad quod dicitur et cui opponitur [illegible]

facit distinctionem / unde relatio non distinguit realiter nisi contra oppositum realiter / quod habet / illa autem oppositio non est ad hoc in quo relatio habet esse / sed est ad hoc ad quod dicitur / et ideo relatio non distinguit realiter ab essentia / nec a persona in qua existit sed plus ab alia persona ad quam dicitur

Nec tamen diffitemur distinctionem habendam secundum intelligentiam grecorum / cum dicunt ypostasis / et cum dicitur essentia / quia ibi significatur quod est que tribus. Hic vero non est tamen ypostasis essentia / et est saltem unum / unum aliquid idem esse tres personas secundum essentiam. Differentes autem proprietatibus. Unde Augustinus super psalmum LXVIII. Si praedicatum alicui fuerit quod sit pater / unde deus / fuerit quod sit filius / unde deus / fuerit quod sit pater et filius / unde deus / de singulis interrogatus deum respondes / de utroque interrogatus non deos sed deum respondes / non sic in hominibus. Tanta enim est ibi summa unitas ut equalitatem admittat / pluralitatem non admittat / Si ergo tibi dictum fuerit cum dicis filium esse quod pater est / profecto filius pater est / unde secundum substantiam tibi dixi hoc esse filium quod pater est / non secundum id quod ad aliquid dicitur / ad se enim dicitur deus / ad patrem dicitur filius / rursum quod pater ad se dicitur deus /

ad filium dicatur pater. Cum dicitur ad filium pater non
est filius, cum dicitur filius ad patrem non est pater, cum
dicitur pater ad se et filius ad se, hoc est pater et filius, id est deus

Circa textum in quo ita dicta movet dubium et tale. Cum deus est divina essencia
et conceditur quod deus est tres persone, item conceditur quod divina essencia est tres persone,
dubitatur utrum etiam possimus vere dicere quod unus est deus trium personarum. Item
utrum possimus dicere vere tres personas unius dei, sicut dicimus tres personas
unius essencie. Videtur quod in hiis usus loquendi scripture suadeat cum in qua frequenter
reperitur quod una est essencia trium personarum et tres persone unius essencie. Sic non
legitur unus deus trium personarum. Et hoc loco notaverunt doctores ne hoc credatur
sic dici, sicut dicitur deus Abraham, deus Ysaac, deus Jacob. Et deus tocius
creature, quod dicitur propter principium creacionis vel propter privilegium gracie, vel propter
servitutem et subieccionem creature. Illud quod in trinitate nichil creatum sit vel serviens
vel subiectum, quod non admittitur talis locucio. Sed hic nota ut duas rationes
primo quod hic deus in casu non regit genitivum significantem personas divinas, nec regitur
a termino significante personas in genitivo casu. Sed hic regit genitivum significantem creaturam
et a termino significante creaturam regitur in genitivo casu. Quia ergo dicit quod cum ergo est de hoc
termino essencia divina, unde non possumus dicere vere divina essencia
divina Abraham, Ysaac et Jacob, sed dicimus una essencia est trium personarum
et tres persone unius essencie. Utrum ita possit dici unus deus trium personarum vel
tres persone unius dei sicut dicitur una essencia trium personarum vel tres persone
unius essencie

Hic considerandum est, cum deus sit divina
essencia et ita dicatur esse unus deus et tres
persone, sicut una essencia dicitur tres persone, utrum
ita valeat sane dici unus deus trium personarum
vel tres persone unius dei, sicut dicitur una essencia
trium personarum et tres persone unius essencie, sicut
hiis locucionibus scripture usus nobis emulandus
videtur, ubi frequenter reperitur ita dictum una est

essentia trium personarum et tres personae unius essentiae, nusquam autem scriptum legisse unum deum trium personarum vel tres personas unius dei. Quod ideo puto sanctos doctores vitasse, ne ita forte acciperetur in divinis personis ut accipitur cum de tribus simile quid dicitur. Dicitur enim deus abraham, ysaac et iacob, et deus omnis creature, quod utrique dicitur propter principium creationis vel gratie privilegium et creature subiectionem vel servitutem. Cum ergo in trinitate nichil sit creatum vel servitus vel subiectio, non admisit fides trinitatis talem locutionis modum. Ita etiam quisquam non dicit de dei essentia, quod ipsa sit essentia abraham ysaac et iacob vel alicuius creature, ne creatoris et creature naturam confundere videamur.

Capitulum ... in quo magister querit de tali questione, cum potentia sapientia bonitas dicatur secundum substantiam, quare patri appropriatur potentia, filio sapientia, spiritui sancto bonitas. Tradit quod appropriatio non est aliud nisi ... personalis attributio ... aliquorum essentialium ... Sunt ergo attributa essentialia que nullam habent similitudinem cum proprio alicuius persone, ut essentia, deitas, trinitas et huiusmodi, et hec non appropriantur; quedam vero habent similitudinem aliquam, ut potentia cum patre qui est principium universale, sapientia cum verbo, bonitas cum spiritu sancto ... amore; et ideo hec appropriantur. Et licet hec tria similia sint ad probandum in re, ymmo omnino idem sunt in re, secundum tamen ullam appropriantur ... rationem.

[illegible]

Q(uod) licet sapientia potentia bonitas de deo communiter et substantialiter dicatur in scriptura tamen solent hec nomina distincte ad personas in trinitate referri

Ex predictis constat quod sicut eternitas ita potentia sapientia bonitas de deo dicitur secundum substantiam. Que autem secundum substantiam de deo dicuntur tribus personis pariter conveniunt. Una est ergo potentia sapientia bonitas patris et filii et spiritus sancti et hii tres eadem potentia eadem sapientia eadem bonitas. In qua trinitate summa esse perfectio. Si enim ibi deesset potentia vel sapientia vel bonitas non esset summum bonum. Sed quia ibi est perfecta potentia infinita sapientia incomprehensibilis bonitas recte dicitur et creditur summum bonum. Licet vero unum et idem penitus sit in deo potentia sapientia bonitas in sacra tamen scriptura frequenter solent hec nomina distincte ad personas referri ut patri potentia filio sapientia spiritui sancto bonitas attribuatur. Quod quare fiat non est otiosum inquirere.

Causam aperit in quo magister tendit ad questionem. Tunc mentem et vult quod ideo potentia attribuitur patri ne impotens videatur, sicut videmus in creaturis patres esse senioles. Filio ideo impotente filio attribuitur sapientia ne insipiens videatur, sicut videmus in creaturis. Spiritui sancto attribuitur bonitas ne impetuosus vel inflatus videatur...

vestigium apparet in creaturis compositis decurrit in cognicionem principiorum. Alia est conclusio earum, et hec pertinet ad simplices. Et hec triplici racione apparuit. Potencia patri, sapiencia filio et bonitas spiritui sancto. Primam tangit Richardus de S. Vic. dicens potencia naturaliter precedit sapienciam et utramque bonitatis voluntas que est bonitatis racionabilum. Secundam bene innuit scriptura, que opera manifestativa potencie tribuunt patri, opera sapiencie filio, et opera bonitatis spiritui sancto. Sed tercium tangit hic magister qui potenciam patri tribuunt ne quis racionabilitur antiquiorem credatur impotens esse. Quare id fiat scilicet ut patri potencia filio sapiencia attribuatur

Id ergo sacri eloquii prudencia facere cavit, ne

dei immensitatem similitudine creature metiremur.

Diceret enim scriptura sancta quod deus pater est, et quod deus

filius est, et audiret hoc homo qui homines

patrem videt, deum patrem non videt, et cogitaret

cepit ita esse in creatore, ut videt in creaturis,

a quibus hec nomina translata sunt ad creatorem,

in quibus pater prior est filio, filius est posterior patre,

et ex antiquitate in patre defectum, ex posteritate in filio

imperfectum sensus solet notare. Ideo occurrit scriptura

dicens patrem potentem, ne videatur prior filio et ideo

minus potens, et filium sapientem, ne videatur posterior

patre et ideo minus sapiens. Quare spiritui sancto bonitas tribuatur

Dictus est etiam spiritus deus, et deus est spiritus,

spiritum deum, et videbatur hoc quoddam nomen inflationis

et tumoris, unde humana conscientia ad deum pergere

et crudelitate accedere metuit / ideo quod scriptura
temperavit sermonem suum spiritum bonum nominans
ne crudelis videtur / qui mitis est / Non quod pater solus
sit potens vel magis potens / et filius solus sapiens
vel magis sapiens / et spiritus sanctus solus bonus vel magis
bonus / Una est igitur potentia sapientia bonitas trium
sicut una essentia / Ideo quod sicut dicitur filius homousios
id est consubstantialis patri / ita et coomnipotens /

Capitulum septimum in quo tractat de hoc nomine homousion dicens / quod secundum Augustinum hoc nomen homousion in Niceno concilio confessum fuit / et usus eius in diversis [illegible] id est concilio [illegible] propter simplicitatem quorundam episcoporum / qui non intellexerunt virtutem huius vocabuli sunt [illegible] et [illegible] tamquam [illegible] propter hereticos per hoc decipientes fideles / arguentes sic / pater est homousion filio [illegible] [illegible] id est eiusdem substantie [illegible] quod persona patris est eiusdem persone cum filio / et ideo tenemus sic credere quod pater et filius sint una persona [illegible] fidem [illegible] / quia vis huius nominis plenius erat cognita / tunc usus huius nominis fuit amplius dilatatus / quod non est nunc vitandum sit cum homousion id est unius eiusdem substantie / Deinde magister excusat se de nominibus [illegible] translative de deo ut speculum figura etc. dicens / quod hoc commictat pio lectori / ut quod causa dicendi considerent causas que talia nomina ad deum transferunt / [illegible] ponit rationes que aliqui de deo dicuntur [illegible] / Prima est altitudo divinorum que non [illegible] capacitatem [illegible] / quia cum veritatem divinorum secundum modum suum capere non possimus ideo oportet quod nobis secundum modum nostrum proponatur / qui est a sensibilibus ad insensibilia / Secunda est occultatio divinorum / [illegible] profunda fidei occultanda sunt infidelibus ne irrideant et fidelibus simplicibus ne errandi occasionem sumant / alias rationes vide in questione homousyon ubi formati sit et quid significet

Hic non est pretermittendum / quod Augustinus
sedde li contra maximinum dicat de hoc nomine

Homousion quo latini tractatores frequenter utuntur pater inquit et filius unius sunt eiusdem que substantie. Hoc est illud homousion quod in concilio niceno adversus arrianos a catholicis patribus veritatis auctoritate firmatum est. Quod postea in concilio ariminensi propter novitatem verbi minus quam oportuit intellectum quod tamen fides antiqua pepererat multis paucorum fraude deceptis heretica impietas sub heretico imperatore constantio labefactare temptavit. Sed post non longum tempus libertate fidei catholice prevalente postquam vis verbi sicut debuit intellecta est homousion illud catholice fidei sanitate longe lateque defensum est et diffusum. Quid enim est homousion nisi unius eiusdem que substantie. Quid est inquam homousion nisi ego et pater unum sumus. Non ergo inter prophanas vocum novitates est vitandum.

De nominibus que trinitatem et personarum similitudinem et ... dicunt

Preterea sciendum est quod in assignatione distinctionis

nomi/ int[er] alia q[ue] sup[ra] dilig[ent]er exequuti sunt/
quedam diuinis translatione ac p[er] similitudine[m] de deo
dici ut speculum splendor caracter figura et hiis
de quibus pro lectori breuiter tracto quod sentio
ut s[ecundu]m r[ati]one[m] similitudinis considerata ex causis
dicendi doctorum intelligentia assumat s[ecundu]m catholicam

Cap[itulu]m octauum et ultimum in quo mag[iste]r imponit finem huic materie sancte trinitatis et uult quod licet multa dixerit ab inicio huius libri de sacramento unitatis et trinitatis tamen quod nichil reputanda sunt in materia tam ignota et inuabilis scientia existencia dei et diuinorum et quod potuit ad excellentis dignitatem de excellentia ineffabilis trinitatis se tradidisse dicat ad alia transitus

De sacramento unitatis atque trinitatis summe
et ineffabilis multa iam diximus nichil tamen de
eius ineffabilitate dignum tradidisse profitemur
sed potius ex nobis innotitate eius scientiam nec
potuisse nos ad illam profitemur

Distinctio xxxv. Sup[ra] mag[iste]r a distinctione xx usque huc egit de deo prout in se perfectus est in comparacionibus perficientes cum in operando hic agit de eo in comparacionibus perficientes cum in operando et causando. Et primo de scientia dei que se extendit ad bona et mala. Et diuiditur hec distinctio in duo capitula in primo capitulo premissa continuacione uult istam quod licet scientia dei sit una et simplex tamen propter diuersos status rerum et propter uarios effectus diuersa habet nomina de eius prescientia siue prudentia uel futurorum tamen tam malorum quam bonorum dispositio dicitur uel faciendorum predestinacio dicitur uel saluandorum prudentia uel gubernandorum que prudentia idem esse uidetur quod dispositio. Hec dicit quod dispositio respiciat facienda uerum esse gubernacio autem consumacioni. Item prudentia quandoque sumitur pro prescientia sapientia

vo. sen scia est de omnibus tam de preteritis presentibus et futuris tam temporalibus quam eternis

Secundo quod scia et prescia idem sunt principaliter; sed prescia addit antecessionem scie vel ra- cionis est sciencie vel rerum de quibus est scia; ite prescia quamquam sunt large et pro- prie comprehendit predestinationem et reprobationem cumque scite et idem est prescia quod reprobacio Item

... quia plura sunt futura quam facienda secundo de pluribus est prescia quam disposicio

Et quia plura sunt facienda quam salvanda secundo de pluribus est dispositio et plura com- prehendit quam predestinacio; tercio sciendo / licet dicatur idem secundo quod quamquam omnia ista nomina sunt idem principaliter, sed diversa connotant varie cum dicuntur Et ita hic declaracio

notandum ... in omnibus istis nominibus que hic ponuntur unum habet se quod addicione ad aliud ... ideo quod propter addicio aliquid quod per strictum sed quod per ... se habet diversimode ad sciam; hoc enim nomen scia vel sapientia dicit absolute cognitionem ... sed prudentia vel prescia addit super hoc ordinem duracionis quamquam ... et ideo ... rerum temporalium tam bonorum quam malorum sed dispositio addit ordinem cause ... in essendo unde est de faciendis et ultra hec prudentia addit cause ... et ordinatis ... et ideo prudentia ad gubernationem pertinet sed predestinacio addit super prudentiam determinatum finem ideo est rerum ... ad gloriam ordinatur et ideo dicitur esse de bonis salvandis / reprobatio autem ... rerum malorum ... ad sciam pertinet addit super presciam ideo de ipsa hic non facit mencionem

De quibusdam que secundum substantiam de deo dicuntur quod specialem efflagitant tractatum scilicet de scientia et prescientia prudentia dispositione predestinatione potentia et voluntate

a dis 22 ad 26

Quoniam supra disseruimus ac plura diximus de hiis generaliter que sunt scibilia de deo dicuntur eorum tamen quedam specialem efflagitant tractatum de quibus

amodo tractandum est scilicet de scientia prescientia prudentia disposicione predestinacione voluntate et potentia

Sciendum est igitur quod sapientia vel scientia dei cum sit una et simplex tamen propter varios status rerum et diversos effectus plura ac diversa sortitur nomina dicitur

enim non tantum scientia sed etiam prescientia vel prudentia di-

[illegible]

ſpoſitio predeſtinacio et prudencia / Et est ſciencia ſui
prouidencia de futuris tantum / ſed de omnibus de bonis
ſcilicet et de malis / diſpoſicio vero de faciendis / predeſtina-
cio de hominibus ſaluandis / et de bonis quibus et hic
liberantur et in futuro coronabuntur / predeſtinat
enim deus abeterno homines ad bona eligendo / et
predeſtinat eis bona preparando / unde homines predeſtinat
apoſtolus oſtendit dicens predeſtinavit quos preſciuit fi-
eri conformes ymaginis filii ſui / et alibi elegit nos
ante mundi conſtitutionem / ut eſſemus ſancti et immacula-
ti / Bona autem eis bona preparavit propheta yſayas oſtendit
dicens / oculus non vidit / deus abſque te / que preparaſti
diligentibus vel expectantibus te / Ergo abeterno
predeſtinavit quoſdam futuros bonos et beatos
i. elegit / ut eſſent boni et beati et bona eis
predeſtinavit i. preparavit / prouidencia autem eſt
gubernacio que utique cum non videtur accipi / quo
diſpoſicio / Interdum tamen prudencia accipitur pro
ſciencia / Sapiencia vero vel ſciencia que de omnibus eſt

scilicet bonis et malis, et de preteritis, presentibus et futuris, et non tantum de temporalibus sed etiam de eternis. Non enim ita scit deus ista temporalia ut seipsum nesciat, sed ipse solus seipsum perfecte novit, cuius scientie capacitatem omnis creature scientia non suppetat.

Capitulum in quo magister movet talem questionem: si nulla fuisset futura, an adhuc prescientia, dispositio vel predestinatio potuit esse in deo. Et arguit primo quod non, quia prescientia, dispositio et predestinatio tantum respiciunt futura; ergo si nulla fuisset futura, nulla esset prescientia, dispositio etc. Item: deus potuit non creare et non salvare, ergo potuit non prescire et non predestinare. Ad oppositum aliqui arguunt...

Hic considerari oportet utrum scientia vel prescientia vel dispositio vel predestinatio potuit esse in deo si nulla fuisset futura. Cum enim prescientia sit futurorum et dispositio faciendorum, et predestinatio salvandorum, si nulla essent futura, si nichil esset facturus deus vel aliquos salvaturus, non videtur in deo potuisse esse prescientia vel dispositio vel predestinatio. Potuit autem deus nulla prescire futura, potuit non creare aliquid vel non

scire aliquos, potuit ergo non esse in deo prescientia.

scientia vel dispositio vel predestinatio. Sed hoc autem

ita a quibusdam opponitur. Si inquiunt potuit prescientia

dei non esse in deo ab eterno, et potuit non esse.

Si vero potuit non esse, cum prescientia dei sit eius scientia,

et scientia sit eius essentia, potuit ergo non esse ab

eterno id quod est divina essentia. Ista et de dispositione

et predestinatione, que est divina essentia, obiciunt. Adducunt

quoque et alia ita dicentes. Si potuit deus non

prescire aliqua, cum idem sit deo prescire quod scire

et scire quod esse, potuit ergo non esse. Item cum

idem sit deo prescium esse et deum esse, si potuit non

esse prescius, et potuit non esse deus. Si potuit

autem non esse prescius, si potuit nulla prescire. At

potuit nulla prescire, quia potuit nulla facere.

Capitulum 3m in quo tradit ad dictas dubitationes. Et ut premittamus cum predicta nomina dicuntur de deo in respectu ad creaturas presentes vel futuras [illegible] creator [illegible] differentie quia hic creator non sit [illegible] [illegible] scientia et predestinatio [illegible] essentia [illegible] [illegible] [illegible] causatum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] predicta [illegible] [illegible] si nulla futura fuisset [illegible] ista scientia esset que nunc est predestinatio prescientia vel previsio quia talis est deus [illegible]

Ergo ista scientia tunc non posset dici prescientia vel predestinatio. Sed si nulla creatura fuisset in essendo esset, et fuisset ista res que dicitur creator, licet non diceretur creator. Summa ergo solutionis stat in hoc, cum dicitur: Si non fuissent futura, non fuisset in deo prescientia. Ad quod respondet: hoc nomen prescientia vox ... tamen tunc diceretur proprie de ratione principalis significati. Scientia est ... creator, quia nomen divine essentie est impositum, unde est essentiale et de omnibus tribus personis dicitur, et ergo quo ad hoc tamen nomen imponitur, sicut de creator, sunt essentialia, sed de illo unde vel a quo impositum est, est controversia. Quidam enim dicunt quod non, quia nichil in deo predicatur, sed ... predicatur, unde actio non dicit aliquid in agente, sed ab agente. Unde actio et passio eadem res sunt, et hii sunt opinio magistri satis probabilis, et ergo dicit quod prescientia ratione scientie sunt essentialia, sed creator quia dicit actionem non sunt essentialia, sed relativa. Unde prescientia nichil ponit in esse, quod non esset divina essentia. Sed creator dicit actionem et relationem, que nichil ponit in deo, sed solum in creatura. Unde hoc hodie quidam non tenent. Dicunt enim quod deus est sua actio, deus est sua creatio, et quia essentia est divina actio, et hoc creator ab actione impositum et ergo non tamen impositum est essentie, sed etiam ab essentia, sed tamen illa non absolute sed sunt relative. Sed tamen volumus dicere magistri sententie. Dicit b. vo. tunc dicendum quod magister non vult dicere quod creatio non importet divinam essentiam, sed tantum quod prescientia vocabulum, et quod principalia imposicione non dicit essentiam absolute, sicut scientia est scilicet ... non manet ... non manente. Non sic autem est de creatore. Non enim est creatio nisi creata sit creatura, et ut sic verbum magistri non habet calumpniam. Solutio quod prescientia et dispositio et predestinatio quasi relative dicuntur ad futuras res vel faciendas.

Ad hoc iuxta modulum nostre intelligentie ita dicimus: prescientia et dispositio vel predestinatio ad aliquid dici videntur. Sicut enim creator ad creaturam relative dicitur, ita prescientia vel prescius ad futura referri videtur, et dispositio ad facienda, ac predestinatio ad salvanda. Verumtamen creator ad creaturam ita dicitur relative, ut essentiam non significet; prescientia vero vel prescius et in respectu futurorum dicitur, et essentiam designat. Ita etiam dispositio et predestinatio. Ideoque cum dicitur: si nulla essent futura, non esset in deo

nota

Respondet dicendo dicit et sciencia et predestinatio respectu dicit essenciam absolutam, quod manet scientia, non ipsa non manente. Non sic est de creatione, non enim est creator nisi est creatura, et ideo verbum magistri non habet calumniam.

h. tamen solutio

prescia, vel non esset deus presciens, quia vana est ibi
causa dicendi. Distingui oportet racione dicti. Cum
ergo dicit: Si nulla essent futura, non esset in deo
prescia, vel non esset presciens, si in dicto hanc causam
attendis, scilicet quod nulla essent ibi subiecta eius prescie,
unde ipsa posset dici prescia, vel esse presciens, quod utique
dicitur propter futura, verum est intellectus. Si enim aute ex ea
re id dicis, quod non sit in eo sciencia qua prescit futura,
vel quod ipse non sit deus qui est futurorum presciens, falsus
est intelligencia. Similiter et ille locuciones declarande
sunt: potuit non esse prescia dei, vel potuit non esse
presciens, et potuit deus non prescire aliquid, i. potuit esse
quod nulla futura subiecta esset eius sciencie, et ita non
posset dici presciens vel prescire, vel sciencia eius prescia.
Non esse tamen ipse minus esset vel eius sciencia. Sed non
posset dici presciens vel prescire vel prescia, si eius prescie
futura nulla forent subiecta. Similiter de disposicione
et predestinacione vel providencia. Hec enim ut dictum est
ad temporalia referuntur, et de temporalibus tamen sunt

Circa quem in quo magister ponit quod de dei scientia specialiter querit. Si nulla umquam fuissent futura vel preterita, adhuc esset dei scientia et eius sapientia et diceretur scientia, nec esset minor quam modo est ... scientia dei non de solo vero temporalium est ... eternorum quod ita ... fuisset scientia dei ... sicut nunc ... esset minor ... scientia dei ... immutabilis et ipse scivit et scit immutabiliter et nonnumquam preterita et futura ... scientia dei que est divina essentia ... nec habet partes nec potest augeri nec minui ... scientia est duplex ... habetur cognitio de re et talis scientia nec in deo nec in nobis ponit ... de preteritis nec de futuris ... et de tali loquitur magister ... alia autem est scientia qua sciuntur res ... et talis ponit ... in nobis et in deo ... in nobis ... talis scientia ... in deo ... et sic dicit magister quod si nulla esset res esset divina scientia et non minor quam modo quo ad ... nec esset res eius nec res tot ... quo ad ... modum. Quod scientia dei non tantum de temporalibus sed etiam de eternis ...

Scientia vero vel sapientia non tantum de temporalibus sed etiam de eternis est et eorum, et si nulla fuissent futura esset tamen in deo scientia eadem que modo est, nec minor esset quam modo, nec maior est quam esset. Scivit ergo deus ab eterno eterna et omne quod futurum erat, et scivit immutabiliter, scit quoque non minus preterita vel futura quam presentia, et sua eterna sapientia et immutabili scit ipse omnia que sciuntur. Omnis enim rerum scientie et terrene sapientie, ut ait Ambrosius, deo est, quia omnes sapientias et scientias capit sua immensa scientia.

Circa capitulum in quo quod dictum est infert aliud, quod est, quod non contingentia et futura antequam fiant subiacent scientie dei, et hanc probat per Augustinum super Genesim ... ponit ... hoc ... scientia ... in deo ... cognitione ... et vita et ... ponit ... possunt ...

dicit disponens / additus scientie et replicat eam / alia ponit questio nichil dicitur in deo nisi quod est et ingesse de deo predicatur / et tamen vel per negationem quod deus dicitur sciens quia non est ignarus / vita quia non est mortalis / vel per relationem ut aliquis dicitur causa / quia ponit sic deus dicitur sciens quia operatur / et illam causam replicat et dicit cum tamen nota esse dicitur de deo tamen omnia cognoscit non dicitur cognoscere vel materiale dispositum / vel in deo sunt / et verum est in aliis / et illam questionem inducit / et ideo in causis invenitur esse vivere et intelligere cum dicit potentia maius in deo tamen unum sunt semper esse / secundum omnium horum veritate et perfectione / unde ad deum nomina eius competunt aliquid / quod pertinet ad suam perfectionem / sed non totum perfecte / omnis facit vinum volens et de aliis omnibus / et unum sunt in deo secundum rem / sed dicuntur ratione / que ratione non tamen in intellectu fundatur / sed eam in veritate et rei perfectione / et non ponit aliquam pluralitatem vel additionem vel ordinem in re sed in ratione tamen / et ponit exemplum de quatuor et de uno / sicut quatuor quorum unus habeat geometriam / alius et habeat scientiam / tertius naturalem et habeat scientiam / tertius grammaticalem et habeat scientiam / quartus musicalem / et sit unus qui omnium illorum per unam scientiam habeat scientiam / tunc de illo verum est dicere quod est geometer naturalis physicus geometer et musicus / quoniam non sit in eo nisi una res secundum quam tamen omnia sibi conveniunt / tamen alia et alia ratione

Quare dicuntur omnia esse in deo / et quod factum est vita esse in eo

Propterea omnia dicuntur esse in deo et fuisse ab eterno / unde aug. super Genesim: Haec visibilia antequam fierent / non erant / Quomodo ergo deo nota erant que non erant / et rursus quomodo ea faceret que sibi nota non erant / non enim quicquam fecit ignorans / Nota ergo fecit / non facta cognovit / Proinde antequam fierent / et erant et non erant / erant in dei scientia / et non erant in sua natura / Ipsi autem deo non audeo dicere aliomodo innotuisse cum ea fecisset / quam illo quo ea noverat ut faceret / apud quem non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio

deus cognoscit omnia in deo beatitudo in essentia et ita est theologus

aug.

distinctio

obumbracio | Ecce hic habes quia secundum consilia angelorum

sicut in dei scientia causa | Ex his igitur supradictis omnia dicuntur

esse in deo et omne quod factum est dicitur esse vita in

ipso | non ideo quod creatura sit creator | vel quod ista tempora-

lia essencialiter sint in deo | sed quia in eius scientia

semper sunt | que vita est

[illegible] sequitur in quo infert aliam conclusionem scilicet quod omnia dicuntur esse presentia deo non solum que presentia sunt sed etiam illa que preterierunt et que futura sunt et hanc probat per Ambrosium de trinitate et Augustinum super illud verbum psalmi et pulchritudo agri mecum est [illegible] non sic est intelligendum quod omnia essent presentia deo secundum veritatem essencie [illegible] sed [illegible] cognitionem sic quod actu cognoscit omnia presentia preterita et futura [illegible] actu sue cognitionis [illegible] presentialitas ita quod nulla successio cognitionis est [illegible] mutatio cognitionis est [illegible] et hac de causa omnia deo sunt presentia [illegible] in deo [illegible] preteritorum [illegible] creature [illegible] creature est successio et [illegible] mutatio [illegible] cognoscit [illegible] preterita et alia [illegible] et [illegible] creatura habeat notitiam preteritorum et futurorum [illegible] omnia sunt sibi presentia ut deo
et eadem ratione dicuntur omnia ei presentia.

Inde est etiam quod omnia dicuntur ei esse presentia

| non solum ea que sunt | sed etiam ea que preterierunt | et

ea que futura sunt | secundum illud | qui vocat ea que

non sunt tamquam ea que sunt | etiam ut ait Ambrosius

in libro de trinitate ita cognoscit ea que non sunt | ut

ea que sunt | et hac ratione omnia dicuntur esse in

eo vel apud eum sive ei presentia | unde Augustinus

super illum locum psalmi Et pulchritudo agri mecum est

ideo inest incircumscripte / qua apud deum nichil preterit

nec futurum est / cum illo sunt omnia sicut et ei non

detrahuntur iam preterita / Cum illo sunt omnia cognitione

quadam ineffabili sapientie dei / Ecce hic apud Augustinum

ex qua intelligentia accipienda sint huiusmodi verba

/ omnia sunt deo presentia / in deo sunt omnia / vel cum

deo vel apud deum / vel in eo vita / quod scilicet

omnium cognitio in eo est /

Utrum deus seipsum cognoscendo omnia alia a se cognoscibilia distincte cognoscat

Quod non / deus non cognoscit seipsum / ergo etc. Probatio falsa quia tamen antecedens probatur quia quod comprehenditur habet intellectum comprehendentem sed quod comprehenditur per intelligentiam intus clauditur / et terminatur / deus vero non est terminabilis ergo etc. Quod deus non cognoscit seipsum ergo / quia non alia a se / patet quia tunc divina essentia esset ratio cognoscendi omnia alia a se / non videtur verum / quia vel ut una secundum rem et rationem vel ut plures / non primum quia unius rei et rationis non tenet nisi unum / nec secundum / quia in deo non possunt poni plures rationes reales / nisi magistro sentit unum rerum ad creaturas et ideo ut creature essent obiecta quod non possunt esse ea divine essentie. Quod non sit deus non cognoscit omnia cognoscibilia quia tunc simul scientiam possibilia et impossibilia et scientiam contradictoria esse falsa vel vera simul et semel. Quod non sit deus non distincte cognoscit omnia cognoscibilia igitur antecedens probatur quia tunc iam distincte cognoscit infinita aliud extra se et infinitum simpliciter. In oppositum est textus apostoli ad hebreos 4 / ubi dicitur / omnia nuda et aperta sunt oculis eius / et Augustinus 12 de trinitate quod omnia novit pater in filio / omnia novit in seipso. Primo notandum quod quia dicitur in titulo utrum distincte cognoscat / quod hoc potest dupliciter intelligi / uno modo quod li distincte determinet cognitionem / ut sit sensus quod distinctis cognitionibus cognoscat / ut puta alia cognitione cognoscat a / alia b / vel aliter ut distinctio referatur ad res cognitas ut sit sensus quod una cognitione cognoscat res / et non solum universaliter sed etiam qualiter singulariter. Tunc sit suppositio ista / deus est ita perfectus quod nichil perfectionis sibi possit addi / patet cum sit infinite perfectus / et nichil perfectionis sibi deficiat. Tunc sit conclusio prima ista / cognitio dei qua seipsum cognoscit est infinite perfecta / probatur quia intellectus divinus est infinite perfectus / ergo infinite perfecte cognoscit / quia tamen eius cognitio sit perfecta intellectus / et antecedens patet ex suppositione premissa. Conclusio 2a / cognitio dei non dependet ab aliquo extrinseco obiecto / vel specie / patet quia nullum accidens est productum alicuius infinite perfecti ergo quia tamen eius cognitio dei sit simpliciter infinite perfecta. Conclusio 3a quod dei cognitio est simpliciter perfecta

1a conclusio

2a conclusio

3a conclusio

per ipsius essenciam patet quia non est ab aliquo extrinseco obiecto vel specie seu habitu accepta quia tamen non sit modus intelligendi preter illos et cetera patet per predicta. Questio .2a. quod deus
una cognitione cognoscit se et omnia vel omnia que cognoscit. Licet cognitio dei admittatur est simpliciter infinite perfectionis quod ex questione patet quia alias cum infinita cognoscat oportet infinitas cognitiones ponere vel distinctas in deo ponere
quod est inconveniens. Ex illa sequitur quod si distincte cognoscere capitur pro eo quod quia est perfecte
patet tamen quod una cognitione cognoscit. Questio .3a. quod quodlibet cognoscibile deus
perfecte cognoscit quia perfectius cognosci non possit patet quia quodlibet infinite
perfecte ut patet ex premissis. Ex illis sequitur primo quod deus non solum cognoscit
res singulares sed etiam singula qualibet. Secundo sequitur quod si distincte
cognoscere capitur 2° questio est vera. Questio .4a. de nulla re possibile est deum
habere novam cognitionem, patet quia tunc eadem cognitio dei non esset simpliciter
summe et infinite perfectionis contra premissa quia non sibi posset denovo cognitio accidere
vel etiam non cognosceret per essenciam. Ex illa sequitur quod deus una cognitione cognoscit
omnia non solum presencia verum etiam preterita et futura et possibilia. Et notandum
in fine de cognitione admittitur quod adeo deum cognoscere est esse non est aliud
nisi facere a esse vel permittere a esse et tamen non denovo facere. Sed sicut
premisse intelligitur de ipsa dei cognitione qua per ipsius essenciam se et omnia
alia comprehendit. Sed tunc restat solum videre per quem modum nos possimus intelligere
quod deus omnia simul et semel una cognitione cognoscit, de hoc est duplex
modus, unus est quod deus per modum causalis cognoscit propriam omnia per hoc quia
deus est sufficientissima causa omnium vel productiva et ipse actualiter cognoscit se omni
modo quo aliquid potest producere ergo etiam cognoscit actualiter omnia, verbi gratia si pictor cogno-
sceret se omnibus modis quibus posset a se aliquid originari ille cognosceret infinitas
alias. Sed licet modus ille satis planus sit, tamen aliquis non acceptat eum, ideo
vero cognoscendi prius debet esse ea producendi quia causa cognitio precedit
productionem et ideo deus producit quia cognoscit non ideo cognoscit quia producit.
Et ideo datur alius, quod divina essencia cum ex propria perfectione sit in se perfectiva omnium et
et possibilium et ideo in ipsa tamquam in exemplari relucent omnes res simul vel ut
vocat deus aliquas racionis ydeales, et ideo deus cognoscendo immediate se esse
exemplar omnium et habere quasi ydeales plures ideo cognoscit una cognitione omnia
admittatur tamen quod tales ydeales racionis non possunt reales pluralitates aut diversitates in
deo sed omnes unum sunt in deo, sed plures intelliguntur ad creaturas ipsius infinite.
Ad racionem ad partem nec dicitur ad primum dicitur, quod verum est de infinito intellectu et cetera secundum quod iste
intellectus infinite comprehendit non oportet esse finitum. Ad 2am et patet per responsionem per
quem modum divina essencia est ro cognoscendi. Ad 3am patet solucio quod sepe ante cum eius
modificatione ad patet per ante quod deus simpliciter infinita cognoscit quomodo precius sine modo
quam cum modo.

Distinctio .xxxvi. Superius magister determinavit de sciencia dei secundum se, hic agit de comparacione
rerum scitarum ad scientem et cetera et primo de existencia rerum in deo in hac distinctione,
secundo de presencia dei in rebus in distinctione sequenti. Et dividitur hec distinctio in partes

In primo capitulo dicitur mouet hanc questionem utrum omnia que deus cognoscit possint vere dici in essentia eius sicut dicuntur in eius presentia et cognitione [illegible]

Utrum concedendum sit omnia esse in dei essentia vel in deo per essentiam sicut omnia dicuntur esse in dei cognitione vel presentia

Solet hic queri, cum omnia dicuntur esse in dei cognitione seu presentia vel in deo per cognitionem, et eius cognitio vel presentia sit divina essentia, utrum concedendum sit omnia esse in divina essentia vel in deo per essentiam.

[illegible]

Ad quod dicimus / quia dei cognitio eius utique
essentia est / et eius presentia in qua sunt omnia /
ipsius cognitio est / nec tamen omnia que sunt in eius
presentia vel cognitione in eius essentia esse dici
debet / Si enim hoc diceretur intelligerentur esse / eiusdem
cum eo essentie (In deo enim dicitur esse per essentiam
quod est divina essentia que est deus / habet ergo
deus apud se in presentia sua / que non habet
in sua natura / unde augustinus de verbis apostoli ita ait /
Elegit nos ante mundi constitutionem / eius suf
ficiat hoc explicare / Eliguntur qui non sunt /
nec errat qui eligit / nec vane eligit / Eligit
tamen et habet electos quos creaturus est eligendos
/ quos habet apud semetipsum / non in natura
sua sed in presentia sua / nondum erant quibus pro
mitteretur [...] sed et ipsi promissi sunt quibus
promitteretur / Ecce hic aperte dicit deum apud
semetipsum habere electos ante mundum / non in natura

sua sed in presciencia/ cum tamen eius presciencia non sit aliud quam eius natura/ quia ipsius presciencia est eius noticia/ potest tamen ad electos referri cum ait in natura sua/ i. illorum/ illos quippe habuit ab eterno apud se/ non in natura sua/ i. illorum/ qui nondum erant/ sed in sua presciencia/ quia eos ita novit ac si essent

Capitulum xx in quo magister ponit aliam questionem utrum etiam mala debeant dici in deo/ et arguit primo quod sic/ quia omnia dicuntur esse in deo per cognicionem/ et [illegible] principaliter omnia bona dicuntur esse in deo et in [illegible] cognicione eius igitur pari racione videtur esse dicendum de malis/ quia ab eterno deus cognovit [illegible] malos tam in angelis quam in hominibus et eorum maliciam/ et hoc declarat per [illegible]

Utrum mala debeant dici esse in deo sicut omnia bona/ cum utraque sint in eius cognicione et presciencia/ omnia enim cognoscat

Post predicta queritur cum omnia dicantur esse in deo non per essenciam nature/ sed per cognicionem sciencie/ et deus sciat bona et mala/ utrum concedendum sit semper mala esse in deo/ sive esse in deo per cognicionem/ scit enim deus et scivit semper omnia tam bona quam mala etiam antequam fient/ et prescivit ab eterno ea futura ideo quod cum omnia bona diximus esse in deo propter presenciam cognicionis/ eadem racione videtur dicendum omnia mala esse in eo cum ea semper noverit.

et per cognitionem ei presentia fuerint. Precognovit enim deus ab eterno quosdam futuros malos et eorum malitiam, ut ait Augustinus, prescivit, sed non preparavit. Cum ergo predicta omnia sciat, nunquid intelligendum est ea includi in generalitate locutionis qua dicit Apostolus: Omnia ex deo, ex ipso sunt et per ipsum et in ipso sunt omnia.

vel in libello quodam ad prosperum [illegible] — ii 3° de predestinatione contra pelagianos — [illegible] — id est mala culpe

Hic arguit ad oppositum quoniam sic: illa sola sunt in deo que sunt ex ipso et per ipsum et quorum deus est auctor; sed deus non est auctor malorum; ergo mala non sunt in deo. Responsio: esse in deo tripliciter dicitur, vel cum actu, secundo auctoritate [illegible] non est intelligenda [illegible] ex solum illa [illegible] in deo que sunt ex deo et per deum [illegible] multa deus cognoscit que omnia sunt in deo et tamen nec sunt ex deo nec per deum nec [illegible] accipitur [illegible] non [illegible] intelligit que [illegible] tamen non faciet illa sunt in ipso et tamen [illegible] multa que deus intelligit [illegible] et [illegible] habet [illegible] ex ipso vel per ipsum; 3° accipitur [illegible] apostolus [illegible] est in deo [illegible] est esse ex deo et per deum [illegible] ad [illegible] intelligit [illegible] mala [illegible] que deus non [illegible] mala [illegible] nec ipsa possunt esse ex ipso nec per ipsum [illegible]

non ad oppositum — sunt in [illegible]

Sed quis nisi insanus dixerit mala esse in deo? Illa enim in deo esse intelliguntur que ex ipso et per ipsum sunt. Ea vero per ipsum sunt et ex ipso quorum auctor est. Deus non est auctor nisi bonorum; non ergo ex ipso et per ipsum sunt nisi bona; ista ergo nec in ipso sunt nisi bona; non ergo mala in deo sunt.

Quere de hoc quod dicit quod illa esse in deo intelliguntur que ex ipso et per ipsum sunt, videtur enim male dicere, quia cum talia non sunt nisi [illegible], ergo in deo non sunt nisi que [illegible], quod est manifeste falsum; et contra Augustinum qui dicit quod [illegible] sunt in deo ab eterno. [illegible] dicit bonum [illegible], vide supra.

Capitulum 3m in quo magister solvit predictam questionem et primittit istam questionem: cum deus cognoscat mala tamen non omnino cognoscit mala sicut bona [illegible] quia mala que [illegible] alia [illegible] deus aliquo cognoscit [illegible] mala sunt aliquo abstracta deo, igitur non omnino cognoscit mala sicut bona [illegible]

[co]gnoscat vniuersa dicendo quod quia nobis adeo vilis quod ipse comparatiuo non habeat
[in] quibus proprie principaliter diuina ... dicitur vilis comparatione et ordine ad vniuersum pro
comparacione requirit omnibus gradibus inferiorum et superiorum in entibus totius vniuersi. Videtur
[a]lia non cognoscit quia dicitur ipsum vniuersum ordinem cognoscere quod habet absurdum aliud tale
...te intelligens nisi non videat intelligendo vniuersa omnia intelligit non sunt in actu
... sunt in actu sed potentia prohibent vniuersa intelligere quia perfectius ... a
[infer]iorum et superiorum quod sunt nobis possibilia plura intelligere non sit aut de
... quam comparatione ... diuina intellectum intelligit et cognoscit.

modis habz esse p^o i mente dei q' generat 2° i seipsa 3° in causis efficientibus naturalibus
... 4° i mente angelica / 6° i mente humana / ... sicut q sunt i mente divina
... dei ... ydee sunt q appetunt ... sunt i mente divina / p^o ... dei ... ydee
... et actualitas ... sunt ydee ... i mente / ... ydea ... forma
... rebus ... ydee ut sunt i seipsis / 3° ... esse ... non sunt
... i causis naturalibus / ... i communita... esse ... ydee ut ... i intellectu
... a ... i seipsis sunt ... a sua ad ignorantia / ... dicit ... ppriet
... non sunt ydee ut sunt i mente ... non ibi non ... ydee
... in arte ... dei ... 3° ... aut ... appetit ut
... in deo ... in deo sunt vel ... ydee

tenebris adimpletus est venter eorum quod Augustinus exponit

Etenim licet ea noscat / non tamen omnino ita noscat

ut bona / mala enim quasi alonge cognoscit / ut

ipsa / et alta alonge cognoscit id est superbiam

/ et alibi ad deum loquens de malis ait De ab-

sconditis tuis / adimpletus est venter eorum / quod exponens

Augustinus Abscondita inquit sunt peccata / que a lumine

divine veritatis absconduntur

Hic movet dubium circa id ultimo dictum quod peccata a deo absconduntur quia de eis deus iustissime iudicat / et probans confirmacionem adducit dictum prophete Etenim neque ab oriente neque ab occidente deest / et etiam adducit Cassiodori qui dicit nec a bonis nec a malis deus deest sed omnibus presens et cognitor est

Sed quomodo peccata a lumine veritatis divine absconduntur

cum a deo sciantur / si enim non sciret / quomodo de illis

iudicaret / et pro illis malos condempnaret / alibi

Propheta dicit / etenim / neque ab oriente / neque ab occiden-

te deest / quod exponens Cassiodorus inquit neque

a bonis neque a malis deest deus / sed omnibus

presens et cognitor est

Respondet magister ad dictam dubitationem et vult quod deus cognoscit tam bona quam mala per scientiam / sed bona etiam cognoscit per beneplacitum et approbationem / mala autem non sic / et ideo mala dicuntur deo abscondita / quia illa nec ...

rationis i. sic approbat illa verba Cassiodori. Et pro isto dicto etiam inducit auctoritatem Augustini que patet Enchiridion di. B. v. Approbatio vero cognitionem simul includit addit beneplacitum voluntatis / hoc autem beneplacitum convenit bonum ... in eo ... eius est ... deo cui non placet nisi bonum / Et omne bonum ... simpliciter ... est deo / Si quis ... dicat ... cognoscendi simul approbationem tunc omnia que deus cognoscit notitia approbationis sunt in ipso ... tunc ... quod approbatio sit ... bonitatis actu ... non est ... quod est in deo sit cognitio notitia approbationis ... etiam ... bonitatis in ... sicut exemplar ... entitate non quia sit sed quia deus sic etiam facit / Et ut sic ... est in deo nisi quod cognoscit notitia approbationis quia sic cognoscit omne bonum quod est vel quod sic facit et illius habet ... et ideo est ... in deo

Cognoscit ergo deus et bona et mala per scientiam, sed

bona cognoscit etiam per approbationem et per beneplacitum,

mala vero non. Unde Cassiodorus super psalmum dicit: Peccata

abscondita sunt deo, quia non novit id est non approbat.

Et ex eo sensu Augustinus dixit ea abscondi a

lumine dei, Enchiridion. Etiam in libro ad Helvidium insinuat

cognitionem dei variis modis accipiendam, inquiens:

Si ad scientiam referas, non ignorat deus aliquos

vel aliquid; qui tamen in iudicio quibusdam dicet: Non novi

vos. Sed ea improbatio hoc verbo insinuata est.

Sicut enim non cognoscere dicitur deus, que non approbat, sic ei

non placet. Apparet itaque verum esse quod diximus,

scilicet quia quodammodo cognoscit deus bona que non

[illegible] ... et cetera ... qui legem dei non tenent ... deus posset ... si vellet ... sunt peccatores ... precepta legis de malo ... male ... libertati ... malefactor ... puniatur

xxxvi

cognoscit mala. patet quod utraque eorum modo non

sit quantum ad notitiam, sed bona etiam approbative

et beneplacito cognoscit

Hic magister infert solutionem questionis et vult quod mala non dicuntur esse in deo sed solum illa que sic cognoscit quod ei placent et ea approbat quod etiam posset dici quod mala quantum mala non sunt in deo ... non sunt ... in deo sed bona cognoscit ... et ita ... sunt in deo

Hic aperit quare tantum bona dicuntur esse in deo non mala

Et inde est quod bona tantum dicuntur esse in deo non mala

et illa ipse scit longe quod licet aliqua in deo dicantur

esse propter cognitionis presentiam et deus bona et mala

cognoscit, mala tamen non cognoscit nisi per notitiam, bona

vero non solum per scientiam sed etiam per approbationem et beneplaci-

tum et tale cognitione aliqua dicuntur esse in deo scilicet que ea

ita scit ut etiam approbet et placeant vel ita scit

ut eorum sit auctor

Capitulum ... in quo confirmat solutionem premissam dicens quod mala non dicuntur esse in deo ... omnia esse in deo ... ut dicit ... in libro de ... sed mala non sunt ... quia alias ipse esset auctor malorum ... [illegible] ... omnia sunt ... deo ... et cetera ... sufficientissimus ... omnia ... in deo ... infinito ... omnia ... hec ergo tres ... deus ... sufficientissimus et infinitissimus ... intelligendi ... et de eis loquendo quantum ad ... habitudines sic ista sunt ... tribus ... primum

et ideo appropriatur patri quae est prima in trinitate persona. Et per ipsum dicit rationem medii et ideo appropriatur filio quae est media persona. Sed in ipso dicit rationem ultimi et consummationis et ideo appropriatur spiritui sancto qui est tertia persona. Et idem omnia sunt ex deo et per ipsum et in ipso

Proinde si diligenter inspiciatur idem videtur omnia

esse ex deo et per ipsum et in ipso. Unde ambrosius in

libro de spiritu sancto. Haec tamen ex ipso et per ipsum sunt omnia et in ipso

unum esse sine discrimine. Cum quid per ipsum esse

omnia negaverit in ipso esse omnia eadem vim habent omnia

haec scilicet ex ipso et in ipso et per ipsum et unum in hiis

atque consimile non convenit intelligit. Sed habet

quod ex eadem intelligentia scriptura dicat omnia esse

in ipso et per ipsum et ex ipso vel cum ipso

Item adhuc confirmat dictam solutionem per augustinum [illegible] et infert quod dicitur [illegible] deus est auctor bonorum [illegible] in eo bona esse dicuntur et ideo dicit augustinus [illegible] audimus de deo ex ipso per ipsum et quod ipso sunt omnia debemus hoc dictum intelligere de omnibus quae naturaliter sunt [illegible] non sunt peccata [illegible] Dubitatur an res sit verius [illegible] quam in [illegible] et videtur quod ubi sit verius et nobilius [illegible] in causa [illegible] res sunt causa [illegible] sed [illegible] in [illegible] quae [illegible] dicit quod [illegible] esse [illegible] in [illegible] intellectu creato et in ipso mundo. In [illegible] et intellectu causa [illegible] et videtur ultimus quod [illegible] intelligi [illegible] in mundo ex [illegible] et in deo [illegible] et [illegible] de eadem re in [illegible] et in deo [illegible] verius est in se [illegible] Alii [illegible] intelligunt quod sic [illegible] verius est [illegible] nobilius et verius res in se et in [illegible] et [illegible] est quod nobilius esse est in [illegible] sit ipse deus. Sic patet quod ad verum [illegible] res ex [illegible] est verius in mundo sed [illegible] esse ad esse patet.

Ratione ergo ex ea ratione omnia dicuntur esse ex deo

Tertia [illegible] | Ratione [illegible] | Et ambrosius [illegible] in ipso et per ipsum [illegible] | Secundum [illegible] | [illegible] in ipso appropriatur patri | ita per ipsum appropriatur filio | et sic [illegible] appropriatur | in ipso. Ergo [illegible] | vide in [illegible]

[illegible] quod sicut [illegible] duplex modus [illegible] in [illegible] vel [illegible] in [illegible] verius [illegible] in deo [illegible] et nobilius [illegible] res [illegible] in [illegible] et in deo [illegible] quod res in mundo ut dicit augustinus [illegible] quo [illegible] nobilior [illegible] creato [illegible]

vel p ipm no solu quia fac s3 etia3 qr auctor 3

eo4 consequit(ur) ut eade rone ea ee in deo dica(ntur)

s quia fac et eo4 auctor e dicit(ur) etia3 qz

i illo vivim(us) movem(ur) et sum(us) qr eo auctore

sumus et movem(ur) et vivim(us) Cu ergo no sit

auctor nisi bono4 pinito sola bo i eo ee dic(untur)

sicut ex ipo vel p ipm Cum igitur i eius co

gnitone vel pntia sint oia sz bona et mala

in eo tn no dicunt(ur) esse nisi bona quo4 auctor

est vn aug(ustinus) i li de na(tura) boni Cum audimus est

ex deo et p ipm et in ipo esse oia omnis utique

nas intellige debem(us) et omnia q nalia sunt

neqz eni ex ipo sut pcta que naz no suat

s viciat q ex volu(n)te peccantiu nascut(ur) sic omnia

apte dr q i illa gnalite locutois bo tingu(n)t(ur)

Ca(pitulu)m quid in quo mgr moderat(ur) ponit unde [illegible] dei apls [illegible]
[illegible] et i lib aug(ustini) Et licet apls p hec tria ex quo et p ipm et i ipo
[illegible] voluit esse distinctas no tn [illegible] debet intellige
ita omnia esse ex pre [illegible] ex filio [illegible] omnia sunt ex pre et ex filio
et ex spu sco [illegible] omnia p prem et in pre [illegible] et p filium et
i filio et p spm scm et in spu sco [illegible]

aug ad [illegible] libro primo questione [illegible]

non est accepta a re, sed res ab illa, que est causa rei; unde quicquid est in deo per sui simplicitatem hoc est in eo sicut in principio conservante et operante. Hoc autem duo, videlicet operans et conservans, referuntur a deo per voluntatem scientiam et bonitatem. Et quia voluntas non est hec tantum, sed etiam potentiam et voluntatem; voluntas prima est ad opus. Pro ex ipso appropriatur spiritui sancto, qui procedit voluntate prodit et cui bonitas appropriatur, ex quo hic in dicat habitudinem ad conservans et conservandum. Sed per ipsum appropriatur filio, quia per denotat causam formalem et artem per quam operatur artifex tanquam per formam appropriatur filio. Et ipse autem propter hunc patri principium appropriatur ut dicitur. Et omnia ex patre et per patrem et in patre sunt, ita de filio et de spiritu sancto est dicendum licet propter personas fiat distinctio

ad hoc respondet

Preterea sciendum est quod licet ibi inducatur distinctio

patre filio spiritu sancto

personarum cum dicitur: ex ipso, per ipsum, et in ipso omnia

quod non sic intelligatur omnia esse ex patre, sicut non ex filio ut ex spiritu sancto; sunt enim omnia a tota trinitate

tamen ex patre, et per patrem, et in patre sunt. Similiter de

libro [illegible] et sic de [illegible]

filio et de spiritu sancto accipiendum est secundum Augustinum libro

non insane

de trinitate non confuse ut accipiendum est. Quod autem

quod pro patre nota distinctionem personarum

apostolus ait: ex ipso, per ipsum, et in ipso; ex ipso dicens

propter patrem, per ipsum propter filium, in ipso propter spiritum sanctum,

vigilanter attende, ne quod patrem voluerit intelligi

dixit ex ipso, sic intelligas omnia esse ex patre

ut neges omnia esse ex filio vel ex spiritu sancto; tum

ex patre et per patrem et in patre omnia esse sane

per filium ex filio in filio omnia sunt

dici possunt. Similiter et de filio et de spiritu sancto [struck] est sentiendum

alias sentiendum

Circa predicta in quo ponit aliud notabile quod non est idem esse ex deo et de deo, et hoc declarat per Augustinum in libro de natura boni, ubi dicit: de deo est ipse deus, ex ipso sed non ex ipso, sed ita quod omne quod de deo est ex deo est, sed non omne quod est ex deo est de deo, quia nulla creatura dicitur esse de deo, sed filius vel divinus dicitur esse de patre, et creatura ex deo. Et hoc est quia hic sit equalitas, hic ex tamen sit emanationem

De.

Quod non omnia que ex deo sunt de ipso sunt sed quedam

Illud etiam hic advertendum est quod non omnia que dicuntur esse ex deo, etiam de ipso esse dici debeant, ut ait aug. li. de nat. boni. Non hoc significat ex ipso quod de ipso. Quod enim de ipso est, potest dici ex ipso; sed non omne quod ex ipso est, potest dici esse de ipso, quia non est de sua substantia. Ex ipso enim sunt celum et terra, quia ipse fecit ea; non autem de ipso, quia non de sua substantia. Sicut aliquis homo si gignit filium et facit domum, ex ipso est filius, ex ipso est et domus; sed filius de ipso, domus vero de terra et de ligno, non de ipso.

Hic ultimo epilogat quod in dei presentia sive cognitione sunt omnia bona et mala. Sed in ipso sunt tantum bona, sicut ex ipso et per ipsum, non autem mala. Dubitatur utrum mala sunt in deo, et videtur quod sic, quia beatus augustinus super genesim: angeli videt in deo bona nostra que eis placent et mala nostra que eis displicent. Ista mala sunt in dei cognitione sed cognitio dei est sua essentia. ... [illegible] Bona ven. et Egidius quod illa dicuntur in deo que sunt ... aliquo genere cause et maxime cause efficientis vel exemplaris. Malum autem non habet exemplar sine ydea in deo, nec potest fieri in deo. Egidius nichil aliud est malum nisi privatio boni, privatio autem non potest cognosci per se ... sed cognoscitur per habitum sibi oppositum, et vult quod deus cognoscat mala cognoscendo bona quibus opponuntur. Etiam cognoscit cognoscendo ... ipsa mala sicut ... Sed ... quod nichil videtur ... quod non potest in eo ... agens ... videt illa quorum est ... et ... opposita ... Sed ... cognitio dei potest ... quod ... alteri ... aliud enim ... non cognoscit ea ... simpliciter apprehensione sed non approbatione ... per ydeas ... per ydeas oppositorum.

Quo ad 2^m. Ydea in deo ... nichil aliud est quam ipsa divina essentia ... forme ... producit, cognoscit, ... operatur ... ydeam in deo ... Ydea est similitudo vel ratio rei in deo ... quod a deo producitur ... ab aliquo agente producitur ... ydea sit in eo ... agit ... id quod aliquid a deo producitur ... similitudinem in ipso ... ydea ... in deo ... mala ... non sit ydeam in deo ... ydea est in deo

Ille dicta sunt summatim collecta

Ex premissis apparet quod in dei cognitione sive prescientia sunt omnia scilicet bona et mala, sed non omnimodo sicut ibi mala quo bona. Et quod in deo tantum sunt bona sic ex ipso et per ipsum non mala, et eo quo sensu hec accipienda sint assignatum est. Et quod de ipso non dicitur esse ipse quod aliud est ab ipso, ex ipso autem esse dicuntur omnia que eo auctore sunt.

Utrum deus cognoscat mala privationes et impossibilia

et non sunt nichil est cognoscibile nisi quod potest esse obiectum intellectus, sed mala privationes et impossibilia non possunt esse obiectum intellectus, quod arguitur non est de se et maior patet quia singula secundum se nichil sunt et obiectum adequatum intellectus sit ens. Secundo sic divina cognitio vel est causa cognitorum vel causata a cognoscibili. Sed cognitio dei nec est causata a malis privationibus et cetera nec est causa eorum quod arguitur patet inductive et secundum patet quia deus non sit causa malorum nec etiam causatus est a malo. Tertio sic deus non cognoscit nisi mediante sua essentia que est exemplar, sed essentia non est exemplar malorum et cetera. Arguitur patet quia peccati que est et secundum patet non cum malum non habeat aliqua similitudinem cum divina essentia. Quarto sic ea que deus cognoscit illa sunt in deo, sed mala non sunt in deo quod patet. Arguitur patet quia deus cognoscit illa abeterno sunt sibi presentia sed hoc non possunt esse nisi abeterno aliquid fuerint in deo et cetera. Quinto contra arguitur si deus cognoscit mala et cetera tunc etiam nullum malum puniret nisi ignoranter puniret quod est falsum et patet auctoritate scripture ut in psalmo delicta mea a te non sunt abscondita. Notandum quod cognitio dei potest distingui dupliciter videlicet scientia sive cognitio simplicis notitie et notitia sive cognitio visionis et scientia approbationis. Scientia simplicis notitie extendit se generaliter ad omnia a deo cognoscibilia. Notitia vero visionis contrahitur ad aliqua puta ut quando tamen [illegible] tempus [illegible] sive sit presens ut etiam presentem [illegible] sive sit futura sive etiam determinate et a tempore futuro sit et non sit. Scientia vero approbationis est qua scit illa que sunt sibi beneplacita et accepta. Secundo notandum quod malum est duplex scilicet culpe ut delicta et peccata et malum pene quod a deo infligitur pro culpa. Similiter privatio est duplex [illegible] privatio [illegible] ponit [illegible] secundum non habere aptitudinem ita sicut caecitas aptitudo nata ut cecitas [illegible].

[illegible] quod tunc de ista [illegible] quod non videtur quod ydea [illegible] in deo [illegible] ydea [illegible] omnium [illegible] aliqua forma [illegible] ydeas [illegible] et in [illegible] exemplaris [illegible] aliquid in deo [illegible] attributum et [illegible] ydea a deo [illegible] ydeas [illegible] in deo [illegible] possibilium [illegible] impossibilium [illegible] ydea [illegible] possibilium [illegible] ydea [illegible] a possibilium ydee

[Margin:] [illegible] 97 . 91

[Margin:] mala [illegible]

quodlibet cont^m tr^m sin c^{tr} ut albedo n^{re} ingrediens vel op^{us}/ impossibile
etiam uno est per compositionem impossibile sicut illa nullus deus est/ alio modo per re
duorum contradictorium. Quarto sit ista quod ista loquendo de scientia sine cognitione
2do et de malo primo deus non cognoscit mala probatur deus non approbat
ea nisi illud prophetae noluisset iniquitatem tu es/ Ymmo talia nescit capitulum
uxpo vestis vos. Quinta quod eadem cognitione eodemque et malum 2do
deus cognoscit mala/ probatur deus approbat qualibet iustitiam sententiam/ sed
mala 2do sunt mala pene iuste inflicta ergo etc./ et capio pro malo
pene prout distinguitur a malo culpe/ Et illa sequitur quod eodemque ea
quod aliqua privatio talis est malum pene. Sexta quod eadem timens ut prius deus
non cognoscit impossibile sive primo sive 2do probatur deus non approbat
aliquod falsum quod nec impossibile primo. Similiter deus nichil approbat nisi
quod est quod nec impossibile 2do ergo etc. Sed quia de tali scientia que
valde stricte capitur non prius intendit questio sed de scientia simplicis notitie
vel visionis quod non solum continet ea que sunt de beneplacito voluntatis divine.
Sit ergo quod 1^a ista quod loquendo de cognitione sive scientia simplicis notitie
deus cognoscit omnia mala privationes et impossibilia qualitercumque capiatur
probatur deus cognoscit omnia bona omnes habitus et omnia possibilia omnibus
modis quibus sunt cognoscibilia ergo cognoscit etiam quodlibet bonum
omnibus modis quibus non est malum et quodlibet habitum omnibus modis
quibus non est privatio et quodlibet possibile omnibus modis quibus non
est impossibile consequentia quia ita ut sic privatio cognoscitur per suum habitum. Ex ista
patet quod deus cognoscit mala et privationes per bona et habitus oppositos.
Quinta quod eadem timens eodemque deus cognoscit omnia mala privationes
et impossibilia per suas essentias probatur deus cognoscit omnia bona et habitus
possibilitates et possibilia per suas essentias ergo quia tenet cum cognoscat privationes
et mala per sua opposita et aliud patet quod cum per sex Ex illa sequitur
quod non oportet quodlibet cognoscibile a deo habere propriam similitudinem sive
ydeam in divina essentia patet de malis culpe et privationibus que
non sunt per se cognoscibiles. Sexta quod unica cognitione deus cognoscit
non solum presentia preterita futura sed etiam mala privationes et impossibilia
probatur unica cognitione cognoscit presentia preterita et futura et omnia positive
possibilia ergo etc. consequentia quia cum per positiva cognoscat privationes et omnia non nisi
per suam essentiam ergo etc. Et quia ista questio tangit et similiter alia
esse vel scibiles sive cognitas a deo esse in deo. Quarto sit quod res
possunt habere esse vel esse actuale existentie vel esse potentie privationis vel tamen potentie
primo res habet esse in propria natura 2do res habet esse in intellectu
cognoscente 3do res virtualiter dicitur esse in sua causa. Sit hec ergo
esse quod solum ultimis duobus modis creature res esse in deo et habuerint

abstractio illa patet eciam abstractus per similitudinem principiorum sunt in deo cognite et ipse est sufficientissima causa productiua ipsarum sed primo non ... tamen non sunt ab eterno in propriis naturis. Conclusio octaua: preterea omnia que deus facit habent esse in deo loquendo de scientia simplicis notitie per quam mala scit, et illa non habent esse in deo quia nec per ... quia sic nichil sunt nec etiam aliquas res ut deum habent esse in deo, nec per similitudinem principiorum quia nullatenus sunt ... in deo nec per causam principiorum cum deus non possit esse causa malorum. Conclusio nona: solum bona que deus facit scientia approbationis habent esse in deo illa patet per dicta.

9o 8ua

9o 9na

Per hoc patet quod rationes omnes sunt solute, omnes enim arguunt quod mala ipsa non sunt ... nec sunt aliquas ... in deo et sic omnia ... sunt in proposito ... quia scientia ... bona opposita quibus opponuntur. Et hoc sufficiat ad scientiam simplicis notitie.

Distinctio xxxvii. Cuius distinctionis prima magister determinauit de continentia rerum in deo, hic determinat de essentia dei in rebus, et primo ostendit modos communes quibus deus est in rebus, 2o quo ad aliam partem distinctionis ostendit modos speciales quibus deus est in rebus ubi Lucifer diuina ... et dicitur in ... in quarum prima ostendit modos ... in rebus et presentia ... continuatione comprehendit tres conclusiones. Conclusio prima quod ... deus est in qualibet creatura presentialiter, potentialiter et essentialiter sine sui diffinitione ... et mutabilitate. Conclusio 2a quod ... modis ... dictis deus adhuc ... excellentius per gratiam ... Conclusio 3a quod excellentissime deus fuit et est in homine Christo quia per unionem deitatis cum humanitate. **Quibus modis dicatur deus esse in rebus**

Et quoniam demonstratum est supra quo omnia dicantur in deo, addendum hic videtur quibus modis deus dicatur esse in rebus. De quo etsi humana mens vel explicare digne valeat cogitare vel lingua sufficienter loqui.

Quod deus in omni re est essentia, potentia, presentia, et in sanctis per gratiam, et in homine Christo per unionem.

Sciendum igitur quod deus incommutabiliter semper in se existens presentialiter, potentialiter, essentialiter in omni natura sive essentia sine sui diffinitione ...

et in omni loco sine circumscriptione / et in omni tempore
sine mutabilitate / Et preterea in sanctis spiritibus et
animabus est excellentius / s. per gratiam inhabitantem / et
in homine christo excellentissime / in quo plenitudo
divinitatis corporaliter habitat. ut ait Apostolus. In
eo enim deus habitavit / non per gratiam adoptionis
sed per gratiam unionis

Ista autem tria per duos modos ponuntur ... in scriptis ab Augustino ... Gregorio ... quod deus in rebus est generaliter potentia presentia et essentia

Capitulum 2m. in quo probat primam quam supra posuit, per quinque originalia scriptorum. primum
est Gregorii / quod facit per primas duas rationes (2m est Augustini (3m Hylarii
(4m) et 5m Ambrosii. Circa primum est notandum quod deus dicitur esse in rebus presentia potentia
et essentia / Tamen illa differunt. 2m quoniam / nam 2m quod est invenitur ita sua potentia
ad omnia extenditur / et cum omnia essentia sunt a deo et ipse operatur omnia
operans aut actio est coniuncta operato 2m substantiam vel 2m virtute / sed deus operatur
per se in omnibus vel esse conferendo, vel in esse conservando / et sive hoc fiat 2m
substantiam sive 2m virtute idem valet / quia idem est sua virtus quod sua essentia. Dicitur quod
est 2m virtute sequitur quod est 2m essentiam / unde quod operantem necesse est esse presentem
illi in quo operatur aliquid, et ita deus est ubique presentialiter / et quia operatio
divina est per potentiam deus est ubique per potentiam. Item est ubique per essentiam quia sua
potentia est sua essentia et ita est ubique per essentiam / 2o deus dicitur in re per presentiam
quia inspicit per presentiam quia non distat a re / per essentiam quia intimus est
rei / Et ordinat inter illa tria scilicet presentialiter, potentialiter, et essentialiter, quia
potentia addit super presentiam, multa enim sunt presentia que non sunt potentia / et essentia
rei etiam presupponit presentiam et potentiam / sed notandum quod deus esse in rebus illis tribus
modis s. per id quod ab eo ortum est in modo vestigii sine genere ultra illos modos
dicitur esse in aliquibus per gratiam in presenti / et gloriam in futuro / et quarto modo
unionis sicut in christo. Item nota quod illa de deo dicitur esse in omni creatura
dupliciter accipitur ... ut quanto plus recipit presentie dei / ... est in omnibus / eo quod intimus
est cuilibet rei / et simul primus / et totus in qualibet ... ut quanto effectus influ-
entie in creatura / sic non equaliter est in omnibus / quia non equalia efficit / et plus dat
unum quam alteri / et b. v. dicit enim hoc quod esse temporis unus ... extensive quantum ad ea
que habent esse durativum / ut in corpore incorruptibili plus quam in aliud sensibili

Vel intensive ut quoad ea que sunt esse nobilius ut in anima sensibili quam in corpore; vel virtuali ut in anima racionali. Alia autem sunt que sonant in defectum et vilitatem seu spiritale seu naturale seu vulgare ut dicitur predicatur ... quibus dicitur non decet esse ... eo determinatis secundum magis sive ratione auctoritatibus ita esse confirmat Gregorius Augustinus Hylarius

Ne autem ista que capacitatis humane intelligentie excedunt falsitatis arguere aliquis presumat, sanctorum auctoritatibus muniendum videtur. Beatus Gregorius super Cantica canticorum inquit: Licet Deus communi modo omnibus rebus insit presentia, potentia, substantia, tamen familiariori modo dicitur esse per gratiam in illis quorum ministerio opera Dei accuratius et fideliter considerant. De hoc eodem Augustinus ad Dardanum in libro de presentia Dei ait: Cum Deus sit natura incorporea et incommutabiliter viva, eterna stabilitate in seipso manens, totus adest rebus omnibus et singulis totus. Sed in quibus habitat, habet eum pro sue capacitatis diversitate alii amplius, alii minus, quos ipse sibi dilectissimum templum gratia sue bonitatis edificat. Hylarius quoque in libro VIII de Trinitate apertissime docet Deum esse ubique; Deus iste

rmesse [illegible] vincens [illegible] que nusquam non adsit nec

desit usquam se omne [illegible] sua ecclesie [illegible] ut ubi sua sit

ipse esse intelligat. Non autem temporali modo tum aliqui

bi sit non etiam ubique esse credat. Tum in omnibus esse

non desinat. Ambrosius etiam in libro primo de spiritu sancto

spiritum sanctum probat non esse creaturam quia ubique est quod

[illegible] divinitatis, ita dicens. Cum omnis creatura certis

nature sue sit circumscripta limitibus, quis quis audet

creaturam appellare spiritum sanctum qui non habet circum-

scriptam determinatamque virtutem qui et in omnibus et

ubique semper est quod utique divinitatis et dominationis

est proprium. Idem in eodem. Dominus est omnia replens qui dicit

celum et terram ego repleo. Si dominus est qui celum

et terram replet quis ergo potest spiritum sanctum indicare

dominationis et divine potestatis exsortem qui replet

orbem et quod plus est replevit Ihesum totius

mundi redemptorem. Ex hiis aliisque pluribus aucto-

ritatibus aperte monstratur quod deus ubique et in

[gloss: sic deus consistit vel [illegible]] — quia presencia dei est esse ubique

omnium creaturarum / essencialiter / presencialiter / et potencialiter

Capitulum 3m in quo magister declarat quomodo deus sit presens pluribus auctoritatibus / quod deus sit modo speciali cum sanctis hominibus et excellencius quam in aliis rebus / et primo ostendit quod non solum est in sanctis / sed etiam in eis habitat / et ipsi sunt templum dei / probat per apostolum in I templum enim dei sanctum est quod estis vos / et iterum dicitur sedes dei / ysaias 66 et iterum quod illis sapientie in throno sapientie anima iusti / Item per augustinum in quadam epistola ad dardanum ubi dicit / deus sicut anima est tota in qualibet parte corporis et in alia [illegible] / sic deus cum sit in singulis creaturis in una operatur interius et in alia [illegible] / in illis tamen plenius esse dicitur / quos inhabitat per graciam specialem / et hoc dicit [illegible] etiam cum deo esse aliquid / sed per conformitatem bonitatis et bonorum operum / licet vere sit etiam cum deo / per amplexum / et hoc declarat per dictum evangelii / sed de malis dicitur non sunt cum deo / ut dicit augustinus / meum eras quoniam ipsi sunt ubi deus est / non tamen sunt cum deo / Deinde ubi etiam autem subdit / quomodo deus inhabitet in ecclesia non etiam / possimus intelligere quod dictum sit de quo ubi probatur / quod spiritus sanctus in nobis / possumus intelligere quod dictum sit supra dicitur / templum habitat deus et ipse est illa civitas qua homo diligit deum / dubitatur circa in homine iusto et spiritus sanctus habitat in iusto tunc tota trinitas / quod mali in deo vivunt moventur et illam [illegible] ubi dicit mali non sunt in eo / quod mali in deo vivunt moventur et sunt unde quod in libro dicitur [illegible] non sunt cum deo nec deus est cum malis quia sunt [illegible] / dicendum quod [illegible] amplexum et conformitatem in voluntate / scilicet quod soli boni sunt conformes [illegible] voluntate et sunt quodammodo [illegible] dei in magistro voluntate libere [illegible] voluntate / [illegible] vivunt et moventur in deo / hoc est esse cum / sed non speciale de quo ibi dicitur esse cum deo / [illegible] illa simpliciter sit [illegible] / deus est in [illegible] vel in malo / [illegible] quod videtur in [illegible] deus est in [illegible] vel in adulto [illegible] ad [illegible] modo [illegible] dicatur / [illegible] dicit deus est in [illegible] vel in adulto [illegible] non cum eo / Et in sanctis non modo est / sed etiam habitat / qui non ubicumque est habitat

[interlinear: [illegible] — i. [illegible]]

In sanctis vero etiam habitat / in quibus est per graciam / nomen ubi

[gloss: quia in malis est et non habitat] [gloss: [illegible] diligit me sermonem meum servabit et [illegible] et [illegible] Joh.]

tunc est ibi habitat / ubi vero habitat ibi est / In solis bo-

[gloss: [illegible]]

nis habitat / qui sunt templum eius et sedes eius / unde per

[gloss: ysa. 66] [gloss: [illegible]] [gloss: [illegible] tendendo ad [illegible]]

ysaiam dominus ait. Celum michi sedes est / terra autem

[gloss: quod [illegible] ut esset [illegible] in [illegible]]

scabellum pedum meorum / quia in celestibus / qui sunt celum

[gloss: [illegible] volunt [illegible]] [margin: [illegible]]

habitat deus et regnat / qui eius voluntati devoti

[left margin: [illegible] / [illegible] / nescit quia templum dei est / c. 3]

obtepant / malos vº qui sut in tra indicij dist-
tione caloat / vn etiaz i li Sapie dr Throng sa
piencie aia iusti / qua in iust spalius ẑ. cu i aliis
rebus / in quibz tn omibus totus ẑ / Serue admod
aia / ut ait augz i epla ad Jeom / de origie
anime / p omes pticlas corpis tot adest simul / nec
minor i minoribz / nec i maioribz maior / ẑ
tn i aliqs intesius i aliqs rimissius opat / et i
singul pticlis corpis essentia tota sit / ita et ds tu
sit in omibz eentiar. ac totz. tn illos tn plenius
esse dr / quos inhitat i in quibz ita e / ut faciat
eos teplu suu / et hy tales / cum eo sut ita eo-
pte ẑ i btitudine / pse / qual vº / et si ibi sunt
vbi ipe e / qui nusqz deest. no tn sut ad eo.
vn augz sup Johem. no sat fuit dicere / vbi eo
sum / et illi sit / ẑ addidit / mecum / qz et miseri
pnt esse vbi et ille ẑ / qui nusqz deest / no tn
sut cu eo / ẑ bti cu illo. qz no se bti n ex eo. Cy

[illegible]

cum illo sunt quia fruuntur eo et vident eum sicuti est.

Mali vero non sunt cum illo, ut ceci in luce non sunt cum luce. nec boni ita nunc sunt cum eo ut videant presentes(?)

et si aliquo modo cum eo sunt per fidem. **Si vis intelligere quomodo habitet in bonis, requiri potest(?)** spiritu sancto.

Quomodo autem deus habitet in bonis, ex illis aliquatenus intelligere valebis que supradicta sunt, cum de spiritu sancto spirituali processione agetur, ubi lux exposite exponitur:

exposite eum cognoscitis et exposite prophanus quod spiritus sanctus habitet in nobis, quia non sunt presens et sic inhabitat.

[illegible]

Ubi erit vel habitabat deus antequam esset creatura

Si autem queris ubi habitabat deus antequam essent sancti, dicimus quod in se habitabat ...

maximum in templo magis suo habitat deus

scilicet in sanctis qui sunt templum dei, modo secundum fidem

ambulantes, et templum dei erunt aliquando

etiam secundum speciem, qualiter etiam nunc templum

dei sunt angeli, sed dicet aliquis: cum faceret deus celum et terram, ubi faceret sanctos ubi habitabat? Ipse habitabat deus apud te habitat et apud se est. Non ergo sic sunt sancti domus dei ut ipsa subtracta cadat deus. Immo sic habitat deus in sanctis ut si ipse discesserit cadant.

Hic pertinacie primorum dictorum ... adducit aliam auctoritatem et primum Augustinum dicens: intellige esse stultus qui dicit spiritum sanctum non habere locum in nostro corpore, propterea quod anima nostra replet ipsum. Etiam stultus est dicere tamen Augustinus impediri ut pater et filius et spiritus sanctus alicubi simul esse non possint. Illud tamen mirabilius est quod deus est ubique totus et tamen non habitat in omnibus. Cuius tamen hec ultima pars ... et pars hec specialem inhabitationem non dicas errando; pars non quod est ubique. Cuius hec pars ... sed pars ... qui est in sanctis, id est in sanctis in quibus deus est modo speciali et intellectuali per gratiam est inhabitando. Multa hic breviter docet que confirmat predicta.

Sciendum etiam quod ut ait Augustinus ad Dardanum dei nisi stultissime nescit spiritum non habere locum in nostro corpore, quod totum anima nostra impleverit. Stultus etiam dicit Augustinus alicubi impediri trinitatem ut pater et filius et spiritus sanctus alicubi simul esse non possint. Verum illud est multo mirabilius, quod cum deus ubique sit totus, non tamen in omnibus habitat. Quis porro audeat opinari nisi inseparabiliter

trinitatis penitus ignoret / quod in aliquo possit habitare

pater aut filius in quo non habitet spiritus sanctus / aut in aliquo

spiritus sanctus in quo non habitet pater et filius / fatendum

igitur ubique esse deum per divinitatis presentiam sed non ubique

per inhabitantem gratiam / propter hanc enim habitationem gratie

non dicimus / pater noster qui es ubique / cum et hoc verum

sit. Sed qui es in celis .i. in sanctis / in quibus est

quodam excellentiori modo

Hic circa dicta magistri excludendo aliam dubitationem / ponit aliud notabile / et vult quod deus quosdam inhabitat qui ipsum non cognoscunt ut parvuli baptisati / et quosdam non inhabitat quamvis ipsum cognoscant / ut sunt adulti mali / contra augustinus dicit / quod illi non pertinent ad templum dei qui cognoscentes deum ipsum non glorificant ut deum / ut mali adulti ad Ro. i / parvuli autem regenerati in baptismo ad templum dei pertinent / qui [illegible] / sed illi sunt baptismum quamvis [illegible] deum [illegible] nesse / ut [illegible] Respondetur circa / licet quod dicitur deus quosdam inhabitat bona ventura ad literam allegatur b. augustinus libro confessionum dicit / deus est apud se ut alpha et ω / est in mundo ut creator / et rector in angelis ut sapor / et decor / in ecclesia ut liberator et adiutor / in reprobis ut terror et horror / dubitatur utrum deus potest dici esse in seipso / et videtur quod non quia [illegible] non [illegible] est in alia parte / sed deus qui est simplex non habet partes in seipso esse non potest item discurrendo per omnes modos essendi in nullius convenit deo / cum quod deus sit in seipso Egidius quadrupliciter manifestat nobis deum in seipso / nam [illegible] primo deus est in seipso ratione sui que in seipsis esse non possunt / deus est in seipso / nam quelibet creatura indiget deo ad suum esse sed deus nullo indiget sui esse / nam quelibet creatura indiget deo / sed deus ratione sui esse in se est / creatura ut constat in suo esse indiget deo / sed deus ratione sui esse in se est creatura ut constat in suo esse indiget deo / sed deus non indiget alio / secundo ratione operationis / cum quelibet creatura agat propter finem non in se stat ut in fine / deus autem omnia propter seipsum operatur ratione operis in se stat / tertio ratione [illegible] / quod creatura aliquid [illegible] est / [illegible] sua [illegible] non essendo quod erat / [illegible] autem dei variari non potest / quarto nulla creatura consistit in seipsa ratione sue virtutis / sed deus est sua virtus / et non habet ab alio Quod deus habitator est quorundam non cognoscentium deum / sed non est habitator quorundam cognoscentium

quod deus est in omni creatura

pro [illegible] ratio [illegible]

Hic magister in admirationem erigit, sacramenta enim divina magis sunt mirabilia quam intelligibilia.

ad dardanum

Illud quoque mirabile est, quia ut ait augustinus in eodem deus est inhabitator quorundam nondum cognoscentium deum, et non quorundam cognoscentium deum. Illi enim ad templum dei non pertinent qui cognoscentes deum non sicut deum glorificaverunt. ad templum dei pertinent parvuli sanctificati sacramento christi et renovati spiritu sancto qui nondum valent cognoscere deum. Igitur quem potuerunt illi nosse nec habere. isti potuerunt habere antequam nosse. Beatissimi autem sunt illi quibus hoc est deum habere quod nosse. Est hic aliquando apud augustinum quod deus habitet in aliquo vel habeatur videlicet ita est quod ut ab eo cognoscatur et diligatur.

Capitulum quintum in quo postquam magister superius declaravit aliquos modos quibus deus dicatur habitare in sanctis, hic incipit magister modum quo deus dicitur esse ubique et dicitur quod excedit nostram intelligentiam, quod deus sit ubique per essentiam et presentiam, et hoc probat per dictum crisostomi super epistolam ad hebreos super illo verbo cum sit splendor etc. Quod deus totus sit ubique per essentiam non potest intelligi ab humano sensu

Ex predictis patet quod deus ubique totus est per essentiam et in sanctis habitat per gratiam. Cumque supradicta licet tenui ... sit qua ratione dicatur

habitat in quibusdam, sed efflagitat ordinis ratio ad ea

assignari quomodo ubique per essentiam et totus sit. Inspicientibus

considerationis sublimitas atque immensitas humanae mentis

sensum omnino excedit. Ut enim ait Crisostomus super epistolam

ad Hebreos: Sicut multa de deo intelligimus que loqui

penitus non valemus, ita multa loquimur que intelligere non

sufficimus. Idonea verba quibus ubique deus esse dicitur et di-

cimus; quomodo autem ubique sit intellectu non capimus.

Item quod est incorporea quedam vita que omnium est causa

bonorum scimus; quomodo autem vel que ista sit penitus

ignoramus.

Sic ita modum operationis dei ubique magister ponit. Dicitur quidam quod deus est ubique per essentiam, non sic quod essentia dei sit in omni loco, sed per hoc quod omnis res habet esse per deum et similiter in istis dicit esse et omne quod habet esse et est habet esse per deum. Et ubique per potentiam, quia omnia potest. Ubique per presentiam, quia nichil est ei occultum, et ubique per potentiam quod per virtutem suam sic facit ut res omnes sint conservat. Et dicit quod in rebus presentibus quod per virtutem ipse sic facit. Sed magister dicit quod quamvis hec explanatio sit vera, tamen non est sufficiens quia plus credit. Et ista est in sententiis videlicet continetur deus est ubique per essentiam, presentiam et potentiam. Quod ista sunt dicta et hic homo vincit ipsos tamen capit. Secundo opinio quorundam presumunt.

Unde quomodo deus per essentiam, potentiam, presentiam ubique sit

Quidam tamen immensa ingenio suo metiri

presumentes hec ita fore intelligenda tradide-

runt, quod deus ubique per essentiam esse dicitur non quia

dei essentia ipse sit in omni loco et in omni creatura. Sed

quia omnis creatura atque omne quod naturaliter est

in quocumque loco sit, per eum habet esse et omnis locus

in quo est illud. Idem etiam dicunt ideo deum dici

ubique esse per presentiam vel per potentiam, quia cuncta loca

sunt ei presentia et que in eis sunt, nec in eis agere operari

cessat. Nam et ipsa loca et quecumque in eis sunt nisi

ipse contineret manere non possent. In eis ergo per essentiam deus

esse dicitur ut aiunt, quia per virtutem essentie sue facit

ut etiam loca sint et omnia que in eis sunt. Sed

licet hec vera sint que asserunt in explanandis

intelligentiis predictorum, in illis tamen verbis quibus

dicitur deus ubique esse per essentiam plus contineri

credendum est, quod ho[mo] vinces capere non valet.

Glossa sequitur in quo removet errorem quorundam dicentium, quod si deus esset ubique tunc ipse coinquinaretur sordibus. Et dicit magister quod hoc non oportet, quia anima Christi est ubique in corpore Christi, tamen non coinquinatur ab immunditia corporis. Et radius solis transiens per loca immunda non coinquinatur. Et hoc deinde sic confirmat auctoritate Augustini [illegible], quod ista questio stulta est, quia non oportet quod omne tangens tangitur, nisi ab hiis que agunt et patiuntur adinvicem, ut patet per philosophum primo de generatione. Et hec sunt que [illegible] in materia. Unde luna vel circulus orbis lune non immutatur ab igne contingente lunam, quia non [illegible] in materia. [illegible] est dicendum quod divina essentia inquinatur a rebus immundis, quibus per [illegible] applicatur. [illegible] Dubitatur hic utrum deus sit in loco. Et dicitur [illegible] quod [illegible]

sedm quaz comparatur locatum ad locum / vna sm quam compellitur locatum a loco et illa est proprietas saluacionis locati / sic enim locus supplet indigenciam locati et sm illam proprietatem sola corporalia sunt in loco / et non spiritualia quia non recipiunt influenciam a loco / et inde est quod quodlibet corporale appetit suum proprium locum quia conservatur illud non potest bene conservari. Secunda est condicio quod locatum commensuretur et proporcionetur loco / et illa dicitur proporcionalitas commensuracionis / et sm hanc eciam sola corporalia sunt in loco quia commensuracio debet esse per quantitatem / et spiritualia non habent quantitatem / saltem molis de qua loquor hic eciam spiritualia non sunt commensurative in loco / quamvis requirunt convenienciam sed tamen diffinitive in locis. Tercia condicio quia locatum per suam presenciam replet et supplet locum / locus enim sine locato privatus est et indigens / et illa condicio competit deo qui per suam presenciam replet omnia et deus dicitur esse presencialiter in loco et non circumscriptive. Solet eciam tangendum et replez per premissam quia sunt condiciones loci in respectu ad locatum / scilicet continere / salvare / mensurare / et terminare / continet locus ut vas / mensurat ut quantitas / salvat ut natura / terminat ut finis / deus autem eciam illam tertiam condicionem est in loco sed solum quia per presenciam suam supplet loci indigenciam / sic corpus ne fiat vacuum / sic deus ut conservetur omnia / et eciam illam condicionem deus dicitur esse ubique et in quolibet loco / et conceditur quod deus est in loco sed non vbi sm illam condicionem et non sequitur quod sit equalis loco quia ille sunt alie condiciones. Secundum doctor dicit esse in loco dupliciter dicitur vno modo continere et salvare / et eciam illas condiciones tactas / et nullo illorum modorum deus est in loco / aliomodo esse in loco est non deesse loco et ita deus est in loco / eciam aliquando ad dicendum deus nusquam abest est sed omnibus loco presens est. Item de quo quanto quantitas extendit se ad quantitatem virtutis sic est in omni loco sm virtutem / deus tho. prima parte q. 8. dicit quod deus est in loco sed in omni loco eciam virtutem / deus est in omnibus dans esse et operacionem et virtutem eis que sunt in loco et secundum illo est in omnibus rebus ita in loco. Item est in omni loco tamquam replens omnia quia in omnibus non autem sic corpora que non compaciuntur alia secum. Quod deus sit in omnibus rebus / non tamen sordibus rerum inquinatur

Solet eciam ab eisdem queri · quo deus sit in omnibus rebus / et corporalium sordium inquinationibus non contingatur / quod tam frivolum est ut nec responsione dignum sit / cum eciam spiritus creatus / sordibus corporis eciam leprosi vel quantumcumque polluti inquinari non possit

Sol quoque radios suos / sine sui pollucione effudit / super loca et corpora / non solum munda sed eciam

inmunda ac sordibus fetencia quorum tactu ho
mines ac quedam alie res contaminantur solis vero ra
dij impolluti et incontaminati ea contingentes con
sistunt. Non est ergo mirandum si essencia divina que
simplex et incommutabilis omnia replet loca et
omnibus creaturis essencialiter inest nec tamen unquam
rei sordibus contaminetur vel contingatur. Unde Augustinus in
li. de natura boni. Cum ideo magis sint omnia que
condidit non tamen inquinat eum qui peccant de quo
eciam sapientia quod attingit a fine usque ad finem fortiter
Et attingit omnia propter suam mundiciam et nichil
inquinatum in illam incurrit.

Hic magister subiungit unam racionem contra tales qui dicunt deum non esse ubique [illegible] vel deus [illegible] ... [illegible]

Postremo respondeat quid potius de deo respondendum
existimet, vel quod mixtus per essenciam sit, vel quod
ubique, vel quod alicubi ita quod non ubique. Sed qui audiunt

dicetur quod mistice divina essencia sit vel quod alicubi et

non ubique. Si enim ita esset alicubi quod non ubique, esset lo-

calis. Est ergo ubique tota, que continet totum

et penetrat totum, que nec pro sui simplicitate dividi

nec pro sui puritate maculari, nec pro sui inmensitate

ullo modo comprehendi potest. Unde Augustinus: Deus ubique est, tamen

non locus, set actionibus imprimens.

Tercium septimi in quo ostenditur quod aliter Deus est in loco et tempore quam creature. Quod Deus
sic est in loco et tempore quod nec potest moveri per loca et tempora, nec circumscribitur loco,
nec sic est in uno quod non in alio. Sed hec non conveniunt creature, quoniam omnis
creatura corporalis est in loco dimensionaliter seu circumscriptive, faciens distanciam
in loco secundum unam partem a dextris unam et sinistris etc. Sed non sic est diffinitive
in loco, id est in aliquo loco determinato, ita quod presens non in alio. Spiritualis autem creatura
ut anima vel angelus est in loco diffinitive, sed non dimensionaliter. Deus
autem nullo modo est in loco, et proprie non potest moveri localiter, nec potest moveri
tempore scilicet affectione vel cognicione, quoniam mutari tempore est variari circa qualitates intrinse-
cas vel affectiones que sunt in ipsa re, ut cum quis suscipit vicissitudinem gaudii
vel doloris, sciencie vel ignorancie, quod Deo non convenit. Unde dubitatur circa libros super
solus Deus est incircumscriptibilis. Unde dicitur circa Ambrosius libro vii de trinitate quod corpus
est circumscriptum scilicet finibus locorum et temporibus, et simpliciter incircumscriptibile est quod nec loco
nec tempore nec fine comprehenditur, quod soli Deo convenit. Circumscriptio autem
loci duplex est: una per diffinitionem, et angeli et intellectuales nature loco circum-
scribuntur. Secunda est per quantitatem seu extrinsecam quantitatem a loco, et ita angeli
et sic incorporales non circumscribuntur quamvis sint in loco et comprehenduntur loco per
diffinitionem. Et nota quod mutacio per locum non excludit mutacionem que est per tempus,
quoniam quod movetur loco movetur tempore, set non econverso, et motus temporalis dicitur quo motu
localiter est ille qui tamen fit per tempus et non per locum. Nullus autem fit per locum
quin non eciam fit per tempus. Ut Deus cum sit ubique et in omni tempore non tamen
localis, nec circumscriptibilis, nec loco nec tempore movetur.

Ubique divina natura vivat et essencia

sit in omni loco et in omni tempore nothi movetur

per loca vel tempora nec localis est nec temporalis.

Tricesimaseptima

Localis non est, quia penitus non circumscribitur loco, nec ita est in uno loco, quod non sit in alio, neque dimensionibus corporis cum situ locali assignatur principium medium et finis, et ante et retro, dextrum et sinistrum, sursum et deorsum, quorum in interpositione fiant distantiae circumstantium. **Quibus modis aliquid dicatur locale vel circumscriptibile**

Duobus namque hiis modis dicitur in scriptura aliquid locale sive circumscriptibile, et ergo quod illud quod dimensionem capiens longitudinis, altitudinis et latitudinis distantiam facit in loco ut corpus, vel quod loco diffinitur ac determinatur, quoniam cum sit alicubi, non ubique invenitur. Quod non solum corpori sed etiam omni spiritui creato congruit. Omne corpus omnino locale est. Spiritus vero creatus quodammodo localis est, et quodammodo non est localis. Localis quidem dicitur, quia diffinitione loci terminatur, quoniam cum alicubi praesens sit totus, alibi non invenitur. Non autem ita localis est ut dimensionem capiens distantiam in loco faciat. Divina igitur sola essentia omnino illocalis et incircumscriptibilis est.

Que nec loco movetur aliquo sed vel declinatione sive
[illegible] vel dimensione suscepta sive temporibus s. affectu et cog-
itatione. Hoc enim duobus modis s. loco vel tempore sit muta-
bilitas creature, ut legitur a contrario [illegible]. Augustinus super
Genesim. Deus inquit omnipotens incommutabili eter-
nitate, voluntate, veritate spiritualem s. movet per tempus creaturam, corpora-
lem s. movet creaturam per tempus et locum, creaturam corpo-
ralem ut eo motu naturas quas condidit administraret. Sed
ergo tale aliquid agit, non demum spiritualem eius sibi
quod deus temporibus locisque mutabilem sive per tempus et lo-
cum mobilem, cum sit ipse et interior omni re, quia ipse
in omnibus, et exterior omni re, quia ipse est super omnia, et an-
tiquior omnibus, quia ipse est ante omnia, et novior omnibus,
quia ipse idem est post omnia, s. post omnium initia factorum.
Apte ostenditur quod nec locis nec temporibus mutatur nec mo-
vetur deus. Spiritualem autem creaturam per tempus movet,
corporalem vero creaturam per tempus et locum. Quid sit mutari per tempus.

Mutari autem per tempus est variari secundum qualitates
interiores vel exteriores, que sunt in ipsa re, que mutatur.

ut quod suscipit vicissitudinem gaudii, doloris, sive oblivionis, vel variationem forme sive alicuius qualitatis actionis. Secundum enim mutatio que est secundum tempus variatio est qualitatum, que fit in corporali vel spirituali creatura, et ideo vocatur tempus.

Capitulum octavum, in quo recitat quorundam opinionem dicentium quod spiritus non potest moveri localiter, quia secundum eos nichil est mobile locale nisi locum occupet secundum dimensionem et circumscriptionem, et hoc dicunt velle Augustinum, qui tantum mutationem temporis attribuit spirituali creature, sed mutationem temporis et loci attribuit creature corporali. Opinio quorundam [illegible] quod dicunt spiritus creatos non moveri nec esse locales.

De mutatione vero loci magistri nostri egregie dissenserunt. Sunt enim qui dicunt nullum spiritum aliquo posse mutari loco, ab omni spiritu locum universaliter removere volentes, quoniam secundum dimensionem tantum et circumscriptionem locum constare asserunt, atque id solum locale vel in loco esse dicunt quod dimensionem recipit et distantiam in loco facit; et hoc dicunt Augustinum sensisse, mutationem temporis tantum spirituali creature tribuentes, loci vero et temporis corporee.

Capitulum nonum, in quo magister reprobat istorum opinionem et vult quod spiritus [illegible] in loco diffinitive, non tamen sic quod faciat aliquam distantiam a loco, vel sic quod occupet locum, ne corpus possit simul esse cum illo impediente, quia spiritus dimensionem non habet. Et Augustinus voluit a spiritu removere motum localem secundum illud modum quo corpus movetur [illegible] loco [illegible], quia vero corporalis [illegible] in loco, quia corporalis est diffinitive in loco et tamen circumscriptive, quia dimensionem recipit et distantiam [illegible] loci [illegible] diffinitive. Sed spiritualis [illegible] circumscriptive [illegible] loco [illegible] dimensione, et ita spiritualis creatura [illegible] diffinitive loci [illegible].

Augustinum vero predicta probans sic dicit

Sed ut supra dixi/ dupliciter dicitur res esse localis vel circumscriptibilis/ scilicet vel quia dimensionem recipit et distantiam facit/ vel quia loci termino diffinitur/ quorum utrumque convenit corporee creature/ alterum vero tantum spirituali/ nam ut supra dixi/ corporalis creatura/ ita est localis vel circumscriptibilis/ quia terminatur diffinitione loci/ et quia dimensionem recipiens distantiam facit/ spiritualis vero tantum diffinitione loci concluditur/ cum ita sit alicubi/ quod non alibi/ sed nec dimensionem recipit nec distantiam in loco facit/ quia si mille spiritus essent hic/ non coangustarent locum/ quo minus de corporibus continerent/ secundum quod Augustinus attribuit mutationem loci corpori non spiritui/ quia licet spiritus transeat de loco ad locum/ non tamen ita ut dimensionibus circumscriptis intra positionem sui faciat distantiam circumstantium/ sicut corpus

Spiritus creati sunt in loco et moventur lo-
ca[liter] no[n] in quo volt [illegible] ... spiritus increatus qui est deus quia est in omni loco sed non locali[ter] ... a loco ... theologi ... intelligentia ... ab omni materia et conditionibus materialibus/ et ... sine ullo motu ... in loco/ nec per essentiam nec per operationem ... [illegible]

quia non habent partes locati et intima quod non habet locata quantitatem/ ergo per se corporales sunt in loco circumscriptive et diffinitive. Spiritus vero creati non per se. Secundo quia non sunt duplices ideo non quiescunt nec etiam sunt terminabiles termino cuiusdam corporis/ quia tamen sunt terminales quia finiti ideo loco finiuntur ut cum sunt in uno non sunt in alio. Sed deus nec circumscriptive nec diffinitive sed solum praesentialiter est in loco. Corpus hominis tripliciter locatur sicut corpus hominis quia corpus eius est circumscriptive in loco/ anima vero non circumscriptive sed solum diffinitive. Deus in corde sed nec circumscriptive nec diffinitive est in qualibet parte corporis/ quia sic dicitur ut perfectio in suo perfectibili vel ut motor in moto ...

Conclusio ex praedictis quod spiritus creati sunt locales et circumscriptibiles quodammodo/ spiritus vero dei omnino incircumscriptibilis

Sunt ergo spiritus creati in loco/ et transeunt de loco ad locum/ et quodammodo locales et circumscriptibiles/ sed non omnino eo modo quo creatura corporea/ spiritus autem increatus qui deus est/ in loco quidem est/ et in omni loco/ sed omnino illocalis et incircumscriptibilis. Unde Beda super Lucam ait. Cum ad nos angeli veniunt/ sic exterius implent ministerium/ ut tamen ante deum interius per contemplationem assistant/ quia etsi angelus est spiritus circumscriptus/ summus tamen spiritus qui deus est incircumscriptus est/ intra quem currit angelus quocumque mittitur/ Et ire hic dicitur quod spiritus angelicus circumscriptus est. Spiritus autem qui deus est incircumscriptus est/ Alibi etiam Ambrosius distantiam ostendens inter spiritum increatum et spiritum creatum dicit/ Seraphim de loco ad locum transire/ ita in eosdem in libro de trinitate ~~de spiritu sancto~~ dixit Ysaias/ quia missus est ad me.

vnus de seraphin et spiritus quidem sanctus missus dei. Seraphin ad unum, spiritus sanctus ad omnes. Seraphin mittitur in ministerio, spiritus sanctus operatur ministerium. Seraphin de loco ad locum transit, non enim replet omnia; spiritus sanctus replet

a spiritu sancto. Hic aperte innuitur quod angeli quodammodo locales sunt.

Tertium dictum in quo confirmat dicta sua supra, scilicet quod deus sit ubique sine motu locali, sicut auctoritatibus. Et ad hoc inducit tria dicta. Augustinus primum est ad Dardanum et continetur secundum est super psalmos. Eterna sapientia dei increata ut ibi dicitur in quo est ubique non habens motum localem. Tertium est eiusdem li. 83 quoniam in quo dicit deum non esse in loco nec ipsum esse locum. Et hoc est intelligendum quod non est in loco localiter quia nec circumscriptionem nec motum localem habet. Vel deus est dubitatur utrum ibi sit dicere deus est in loco, et deus est localis. Secundum quod locale sit localiter. Bo. v. 2a que primo distinctionis ... primo dicit quod locale dicitur quod sequitur conditiones loci, sicut continere mensurare saluare ut patuit; ita quod locus ad locatum habet se primo modo imperfectum et locatum primo modo sustinet ... sed solum perficit. Deus autem prius est loco, ita ut nichil ab eo recipiat, sed solum ut eius indigentiam suppleat, et ita esse in loco quo virtute vocabuli non ... Sed locatum ponit ambitum loci, et ponit ... et indistantiam. Sed localem ponit ... ad partes loci. Sed quia alia obiectio, deus est hic ... et proprie est localis ... est in loco determinato, et ... vel ... et ita vere est, vel ... sicut quia est in hoc loco, et ita verum est; vel ... disiunctiue scilicet hic et non alibi, falsum est. Dum repetitione superiorum confirmat auctoritatibus deum esse ubique sine locali motu.

Fateamur itaque diuinam naturam per immensitatem sui omnino incircumscriptibilem nullo concludi loco, sed a fine usque ad finem attingere non tamen spaciosa magnitudine nec locali motu, sed immensitate atque immobilitate sue essentie.

Unde aug[ustinus] ad dardanu[m] aut no[n] q[uod] spaciosa magnitudi[n]e opinent[ur] deu[m] p[er] cuncta diffundi sicut humus aut lux ista diffudit[ur] s[ed] p[er]cas p[er]m duob[us] sapientib[us] q[uorum] alt[er] alto corp[or]e e[st] grandior s[ed] sapientior no[n] e[st] una sapia[n]cia n[on] e[st] i[n] maiore ma ior n[ec] i[n] minore minor nec minor i[n] uno q[uam] i[n] duob[us] sed deus sine labore regens et continens m[un]d[um] in celo totus e[st] in t[er]ra totus et i[n] utr[oque] totus et nullo contentus loco s[ed] in seipso ubiq[ue] totus. Idem [augustinus] ... p[er]m ait ad ubi dei p[er]tinet no[n] esse i[n] parte s[ed] ubiq[ue] esse p[er] seipm. Hec e[st] enim sapia dei que attingit a fine usq[ue] ad fine[m] fortit[er] no[n] t[ame]n motu locali s[ed] i[m]mobilitate sui velud si moles aliqua saxea impleat aliquem locu[m] d[icitu]r q[uod] attingit a fine illius loci usq[ue] ad fine[m] cu[m] t[ame]n alteru[m] no[n] deserat alteru[m] occupa[n]do no[n] ergo h[abe]t motu[m] localem ubi illud et sapia illa solida e[st] et ubiq[ue]. Ex p[re]dict[is] innotescat q[uod] deus

ita est ubiqz p essentia q nō spaciosa magnitudie diffu-
dit, nec uno desto loco aliu occupat, qz localem
motu nō habet. Item deocz augustinus voles pstāde
a dei puitate omez locale motu et locale cir-
cūscptoz, potius ꝯ oia ee i illo, qz ipm ee alicubi.
nec tn ipm esse locu, qui nō ē in loco lxxxiii
qōnu ita inquiens. Deus nō alicubi ē. Quod alicubi
ē ꝯtinetur loco, quod ꝯtinet loco corpus ē. Deus aut
nō ē corpus, nō igitur alicubi ē. et tn qz ē et i
loco nō ē, in illo potius sunt oia quam ipse alicubi.
nec tn ita i illo ut ipe sit locus. locus enim i spacio
ē quod longitudine et latitudine et altitudine corpis occu-
pat. nec deus tale aliquid ē. et oia igitur i ipo sunt et
locus nō ē nec i loco ē. locus tn dei ß improprie dr
templu dei, nō qz eo ꝯtinetur. Sed aut nichil melius
quam aiam mundi intelligi. Ecce hic dicit deum nō
esse in loco. Sed intelligendum ē cum nō ee i loco
localiter, scilicet quia nec circumscriptione
nec localem motum habet.

Glosa capitulum in quo opponitur contra hoc quod deus est supra, quod deus non mutetur localiter. Contra, deus in aliquibus creaturis noviter est sicut quod ante non fuit in illis, scilicet quia ille non erant; igitur deus est mutabilis localiter. Respondet negando quia hoc fit sine sui mutatione quia deus incipit esse in mundo que prius fuit sine sui mutatione; sic etiam res aliqua desinit esse in quibus deus prius erat, et tamen ipse ex hoc non mutatur. Oppositio quod videtur probari posse quod deus mutetur loco.

Ad hoc autem solet opponi sic: cottidie fiunt creature que ante non erant, et in eis deus est, cum ante non esset in eis; est ergo ubi ante non erat, ideoque mutabilis esse videtur. Sed licet cottidie incipiat esse in creaturis in quibus ante non erat, quia ille non erant, hoc tamen fit sine sui mutatione; similiter in mundo cepit esse, qui factus tamen sine mutabilitate; similiter et desinit esse in quibus ante erat sine sui mutatione, non tamen ipse deserit locum, sed locus desinit esse.

Glosa ultimo epylogat materiam aliqualem huius distinctionis, ondens quod occasione et ratione eius fecit istam digressionem incidentalem: et dubitatur utrum deus sit mutabilis localiter. Respondet Bonaventura quod propter immensitatem qua adest omnibus et nulli abest, et si incipiat esse in re vel desinat, hoc est propter mutationem rei, ut radius solis, paratio sibi obiecto incipit illuminare, et remoto desinit illuminare, et tamen non mutatur propter hoc. Sed quia in nobis sunt ... quod non habet veritatem nisi in illis que sunt in nobis per dependentiam et diffinitionem, sicut radius qui est in aere non dependet ab aere, non movetur cum aere, ut patet ad experientiam, et similiter de deo qui est in nobis et replet totum, implens, et non dependet a nobis per eductionem. Epilogus ubi exponitur quare in precedentibus venit disputatio.

Iam sufficienter demonstratum videtur quod omnia dicantur esse in deo et deus in omnibus etiam

disputacio · sic incipit

disceptatio quasi inaudita suscepta est, quae id videbatur

postulare res ecclesia qua ... [illegible] sermo disserebamus

enim de scientia sive sapientia dei et tunc dicebam deum scire

omnia consciencia ... [illegible] ... qua de omnibus

habet, dicentes omnia esse in deo, an alia re quid

scit dicit scriptura. Hinc ergo quaestionis occasio ... [illegible]

sed nos adduxit disputationem

Quod deus per praesentiam, potentiam et essentiam sit in omni situ.

Quaeritur deus per praesentiam ... [illegible] ... quod deus non est in aliquo loco ... non deus non est alicubi ... [illegible] ... omni situ vel hoc esset ... [illegible] ... deus esset in omni situ ... [illegible] ... ymaginarie ... [illegible] ... creatura ... angelus posset esse in omni situ in quo ... [illegible] ... ymaginario situ ... [illegible] ... esse ... [illegible] ... in omni situ ... [illegible] ... deus ... [illegible] ... capax dei et ... [illegible] ... omni ... [illegible] ... quolibet res esset capax dei ... [illegible] ... infinite ... [illegible] ... distinctione ... [illegible] ... praesentiam ... [illegible] ... potentiam ... [illegible] ... essentiam non dicitur esse ... [illegible] ... in situ ... [illegible] ... loco vel ... [illegible] ... diffinitive ... [illegible] ... in uno situ ... [illegible] ... deus per praesentiam et potentiam non solum ... [illegible] ... omnia ... [illegible] ... essentia ... [illegible] ... in omni situ ... [illegible] ... deus ... [illegible] ... non solum praesentia et potencia sed ... [illegible] ... in omni situ ... deus ... [illegible] ... ymaginario ... [illegible] ... situ ... [illegible] ... creaturam vel ... [illegible] ... producere ... [illegible] ... in illo situ ... [illegible] ... quolibet ymaginario vel possibili posset producere creaturam ... [illegible]

posset esse nisi tunc esset ibi. Secundo omnibus iuncta eam simul sit ad suo effectu ut
1° [illegible] ex illis sequitur conclusio 1ª quod deus per presentiam potentiam et essentiam est in omni
situ propter quod duabus premissis. 2° sequitur quod quod est supra vel conclusio 2ª quod deus non est circumscriptive
nec diffinitive sed solum 3° simpletive in omni situ patet quia deus non est corporalis nec
diffinitive sic in aliquo situ quod in alio non, quod quod vel quo ad primas duas partes, et
quod presentia sua per essentiam omnia implet, prout tamen dictum est supra ut dictum est capitulo 3°
opinio dicunt replent celum et terram quod quod vel quo ad 3ª partem conclusio 3ª quod de se quelibet
creatura vel circumscriptive vel diffinitive est in aliquo situ, patet quia quelibet non est corporalis
vel spiritualis. Si primum tunc circumscribitur, si 2m tunc quelibet, cum de se sit vtrumque
finite terminatur ad aliquem certum situm, quod quelibet non habet esse, prout patet de anima
intellectiva quod quod vel conclusio 4ª quod soli deo est proprium, 2m se et semper esse
in omni situ, quia deo 2m se convenit esse semper in omni situ, et nulli alteri quod conclusio
per oppositum 4m patet quod premissis. Ex illis omnibus sequitur quod deus est in omni
creatura, 2° quod deus est indivisibiliter sicut in toto situ divino quod unum indivisibile sit in
alio, quod deus in anima intellectiva vel in angelo. 3° quod deus essentia est essentialiter in
diabolo. Ibi tamen advertendum quod quod hoc nisi diabolus non solum imputat nec [illegible]
ideo non debet absolute dici deus esse in diabolo, nisi iungatur est creaturam. Conclusio
ad primas duas patet ex predictis. Ad 3am dicitur quod quod convenit deo 2m suam
essentiam hoc sibi convenit sibi quod nunquam potuit ab eo negari. Et quod sic vbi sunt
etc. est et erit quod deus est in eodem situ sed non capitur quod deus esse sunt in omni situ
creato qui nunc est. Ad 4am dicitur quod quelibet creatura est sic capax dei quod
dei in ea est sed non quod ipse sit capabilis infinite quod non infinite capit deum sed
infinite habet esse in se etc.

Scientia propterea, supra egit de scientia dei 2m se, et de comparatione rerum scitarum ad scientem
et econverso, in hac distinctione agit de comparatione scientie ad res scitas, et quod sit divisio in
duas partes, in prima parte premisso quodam supra dicto primum recapitulatione querit
de tali questione utrum scientia vel prescientia dei sit causa rerum vel econverso. Et arguit primo quod
sic quia nulla futura fuisset nisi deus ea prescivisset, et que deus prescivit non
possunt non evenire, igitur certum quod deus prescivit illa futura necessario evenerunt,
quod prescientia dei est causa rerum vel futurorum. Secundo arguit contra quod que deus prescivit
non potuerunt non evenire, 2m quod [illegible] opposita, quod potuerunt non evenire, sequitur quod
prescientia dei sit fallibilis et falli possit. Hic redit ad propositum repetens supra
dicta ut addat alia.

Nunc ad propositum revertentes, ceptam istam [...] supra dictum est, quod prescientia dei futurorum tantum est, sed omnium tam bonorum quam malorum scientia, sive vel sapientia non modo de presentibus, sed etiam de preteritis et futuris.

(nec tamen de qualibet, sed de eternis (quia scilicet novit deus

eos) An scientia vel prescientia dei sit causa rerum, vel res sit causa prescie(ntie)

Hic oritur questio non dissimulanda, utrum scientia vel prescientia

sit causa rerum, an res sit causa scientie vel prescientie dei. Videtur enim

scientia vel prescientia dei causa esse eorum que ei subsunt, ac necessitatem

eveniendi eis facere, quia si aliquid futurum fuisset, ni

deus illud prescisset, nec potest non evenire, cum deus illud presci-

erit. Si autem impossibile est illud non evenire, quia prescita

sunt, videtur igitur ipsa prescientia qua prescita sunt esse causa

eveniendi. Impossibile est autem illa non evenire, cum

prescita sint, quia si non evenirent, cum prescita sint, fal-

leretur dei prescientia. Sed dei prescientia falli non potest. Impossibile

est ergo illa non evenire, cum prescita sint. Sic igitur prescientia

causa esse eorum videtur, que prescita sunt, et hoc idem et de scientia.

Dicitur (quia deus aliqua novit, ideo sunt.

Hic est sequitur ad id auctoritate Augustini de trinitate ... non quia creature sunt, ideo novit deus, sed ideo sunt quia deus eas novit ... et ibi ... nec aliter sunt creata ... hoc intelligitur non aliter quam per te dei cognoscentis ... quia deus non aliter ... cognoscit verum ... futura, et necessaria ... futura ... cum aliter divina cognitio nec aliquid a re ... accipit, licet aliter et aliter ... cognoscat ... quo ad modum qui est ... rei cognoscenti ... quia ... et ... aliter non ... ut futurum ... ita cognoscit ... de cognitione angeli ... de cognitione dei ... cognoscitiva ... cum ... et in angelis ... cognoscendi ... deus cum ... illa cognitio ... angeli ... ulla ...

et illa quae habet de rebus in ipso genere latet / quo sit illas / sua tam simplicia

Vnum sane Augustinus attestari videtur in xv li. de trinitate sic dicens / non ista / ex aliquo tempore cognovit deus / sed futura omnia temporalia / atque in eis etiam / quid / et quando ab illo petituri fueramus / et quos et de quibus rebus vel exauditurus vel non exauditurus esset / sine initio ante praescivit / universas autem creaturas / et spirituales et corporales / non quia sunt ideo novit / sed ideo sunt quia novit / non enim nescivit quae fuerat creaturus / quia ergo scivit creavit / non quia creavit scivit / nec aliter scivit creata quam creanda / non enim eius sapientiae accessit aliquid ex eis / sed illis existentibus sicut oportebat / et quando oportebat / mansit ut erat / unde in ecclesiastico / Antequam crearentur omnia nota sunt illi / sicut et postquam consummata sunt /

Secundum hec verba videtur Augustinus innuere scientiam vel praescientiam dei causam esse eorum quae fiunt / cum dicat ideo esse ea / quia deus novit /

Hic Augustinus arguit ... eiusdem in de trinitate ubi dicit per scientiam suam deus novit omnia quae fecit per ipsam

Idem quoque in vi li. dicit videtur / Cum nostra decedant et succedant tempora / non succedit vel decedit

i. scientia · scie

aliquid scie dei, in qua novit omnia quam faciat per ipsam.

ipse quia

Non enim hec quia creata sunt ideo sciuntur a deo, quia scita sunt potius ideo facta sunt, quia immutabiliter a deo sciuntur. Et hic etiam significare videtur dei scientiam causam esse eorum que fiunt. Dicens non ideo deum ea novisse quia facta sunt, sed ideo facta quia novit ea deus.

Ideoque videtur dei scientia vel prescientia causa eorum esse que novit.

Capitulum 2m in quo arguit ad partem oppositam sic: Si prescientia dei esset causa prescitorum, sequeretur quod deus esset causa omnium malorum, quod est falsum, quia sic deus esset auctor malorum, quod non est dicendum. Inconvenientia ostendit que sequerentur si diceretur scientia vel prescientia causa omnium que ei subsunt.

i. si prescientia dei est causa prescitorum et arguit · ipse que fiunt

Quod si ita exigitur causa omnium malorum, cum omnia mala sciantur et presciantur a deo, quod longe est a vero.

Si enim dei scientia vel prescientia causa esset malorum, esset utique deus auctor malorum, quod penitus falsum est.

quia causa malorum

Non igitur scientia vel prescientia dei causa est omnium que ei subsunt.

Capitulum tercium in quo probat specialiter quod res prescite non sunt causa prescientie dei, quia sic tunc res eterna esset causa eterni, et creatura esset causa creatoris, quod est falsum. Sed quia hoc arguit magister auctoritate Origenis qui dicit quod non propter hoc aliquid futurum quia deus scit esse futurum, sed ex quia aliquid est futurum, ideo ipsum deus prescit. Ex quo dicto videtur velle quod res future sunt causa prescientie dei. [illegible] aliorum, quod a de eius dicitur sine prius et sine ut cum dicitur deus est bonus ut [illegible] cum prius et cum sine ut cum dicitur deus erat ante evum, quedam cum prius sed sine sine cum dicitur dominus quia dominium cum creatura incepit sed numquam cessabit. Ideo etiam aliquid dicitur de deo tamen cum prius sed sine sine ut prescientia, prescientia enim ponit res [illegible] sed [illegible] ad temporale [illegible] sequitur, hoc desinit esse quod non est eternum, quia aliquid dicitur desinere non propter sui mutationem sed propter mutationem que est in alio, sicut possibile esse dicitur et incipit esse [illegible] sine mea mutatione. Sic hic non propter scientiam dei aliquid desinit sed propter rerum, quia ipsa res ad quam refertur mutatur vel esse desinit. Subditur utrum

Dei scientia vel prescientia sit causa omnium et ut quod probatur illud quod precedit et ad aug. quod sunt aliud hec est causa causarum. Persona vero quod futura sunt in triplici differentia quedam quorum deus est totalis causa, ut illa que fiunt per creationem, quedam quorum creatura ut ista est tota causa, ut peccata et defectus. Primum deus est totalis causa et sua prescientia et approbatio. Secundum nullo modo est causa, quia creatura non sunt causa efficientes sed deficientes. Quedam sunt quorum deus et creatura sunt simul causa, ut sunt opera naturalia et actus morales, et istorum quedam est causa. Et res future

non sunt causa scientiae vel prescientiae dei

Res etiam res future causa sunt prescientie dei, quia

enim non essent future, nisi prescirentur a deo, non

ideo presciuntur quia future sunt. Si enim hoc est, tunc eius

quod eternum est aliquid existet causa, ab eo alienum, ab eo

diversum, et ex creaturis pendet prescientia creatoris etc.

Aliud tamen intimat Origenes in super epistolam ad Ro.

ut non propterea aliquid est quia id scit deus

futurum, sed quia futurum est ideo scitur a deo antequam fiat.

Hoc videtur primis verbis Augustini obviare. Hic enim

significare videtur res futuras causam sint prescientie. Ibi

vero quod prescientia causa sit rerum futurarum.

Idcirco in quo Augustinus videtur ad questionem et ad auctoritates inductas in contrarium per aliquas concedens ... quod est quod res future scite vel prescite a deo non sunt causa prescientie dei, et ad auctoritatem Origenis dicit ... a futuris ... Origenes ... non intendit ... causam ...

Pocius tenendum sit cum determinatione auctoritatum

Hanc igitur que videtur repugnantiam de medio

[illegible marginal and interlinear glosses]

tolle cupientes dicimus res futuras nullatenus esse causam

prescie dei vel scie nec ideo presciri vel sciri quia

future vel facte sunt.

Ponit 2am qua istam res scita vel prescita est causa sine qua non scie aut prescie dei quia impossibile est quod deus presciat aliquid nisi aliquid sit futurum

Ita exponentes quod ait Origenes quia futurum est ideo

scitur a deo antequam fiat id est quod futurum est scitur a deo antequam

fiat nec sciretur nisi futurum esset sed non notetur ibi

causa sine qua non sit

[illegible] tamen scientiam vel prescientiam quam simplicem notitiam rei ipsius non est causa esse rei sed causa esse sine qua non et hoc predicebat Origenes in auctoritate dicta [illegible] causa sine qua non ut dicit Allexander nichil aliud dicit nisi rei concomitantie vel denominationis et quod licet concedatur quod futurum est causa sine qua non prescie dei non tamen debet concedi absolute quod sit causa eius [illegible]

Ita etiam dicimus scientiam vel prescientiam dei non esse causam

eorum que fiunt nisi talem sine qua non fiunt si tamen simplicem

ad notitiam tantum referas

Quarta quod [illegible] scientiam per notitiam approbationis que includit beneplacitum [illegible] ut sic scientia dei est causa rerum [illegible] et [illegible] a deo et habetur quod [illegible] debat Augustinus dicens [illegible] quia deus ea novit [illegible] deo scienti sic placuit ut [illegible] quare ab uno bono sunt omnia bona et ab uno vivente sunt omnia viventia et non dicas quod ab uno deo sciente et prosciente sunt omnia scita [illegible] et sunt omnia [illegible] ad [illegible] et sic omnia [illegible] et ideo [illegible] bono sunt omnia bona et [illegible] vivente sunt omnia [illegible] et ideo [illegible] voluntas et scientia non solum dicit [illegible] ad [illegible] quia scita sunt [illegible] scientia [illegible] sicut [illegible] quia ibi scientia dicit [illegible] Quam dicit [illegible] quod scientia est duplex [illegible] que dicitur simplicis notitie qua deus scit [illegible] et ea quorum non est causa [illegible] est [illegible] approbatia

[illegible marginal notes]

ordinata ad opus qua sunt opera sua / et haec sola est causa rerum quae imitatur beneplacitum / et quo ad facta est causa exemplaris / sed quo ad beneplacitum efficiens. Et haec potest comparari dicens sicut est causalitas artificis per artem suam ita causalitas est divina scientia vide pro alio quinque dist. in divisione

Si vero nomine scientie includatur etiam beneplacitum atque dispositio tunc vere potest dici causa eorum que deus facit. Sumitur enim duobus modis ut supra praedicatum est accipitur cognitio vel scientia dei scilicet pro notitia sola vel pro notitia simul et beneplacito. Hoc modo forte accepit Augustinus dicens ideo sunt quia novit vel quia facit placuit et quia facit disposuit et hic sensus ex eo adiuvatur quia de bonis ibi tantum agit Augustinus scilicet de causatis. Sumitur quod deus facit quod omnia novit non solum scientia sed etiam beneplacito ac disponente. Sic ergo ibi accipitur dei cognitio ut non modo notitiam sed etiam beneplacitum dei significet.

Respondet ad rationem in oppositum / aliqui quod sumitur non sequitur quod deus sit causa malorum quia mala deus non novit notitia approbationis / et ideo non sit mala tamquam auctor eorum vel tamquam malorum auctor / sed tamquam non sua bona. Secundo sunt quorundam opinio qui dicunt quod divina prescientia necessitatem rebus imponit / et est heretica quia abstulit liberum arbitrium et peccatum. Alii non possunt divinam prescientiam dicunt necessitatem rebus imponere et quod omnis virtus et laus periret et haec heretica quia deus aufert prescientiam et a futuris veritatem. Tertio catholicorum positio est divina prescientia est et haec non imponit rebus necessitatem / quia deus omnia praecognoscit ventura sed ventura sunt / et quia multa sunt ventura contingenter ut illa quae sunt a libero arbitrio a casu et a fortuna. Videtur quod deus haec esse futura

Solvit rationem quae est dicte potest

|| c dist. abs(o)luta et r(ela)ti(v)a

sit enim cognoscit modo contingentie eorum [illegible] [i]n qualibet | quia [illegible] absoluta [illegible] opposito contingentie | et sic [illegible] quasi | Sed [illegible] respectiva que [illegible] contingentie non opposito contingentie | [illegible] sunt contingentia que [illegible] sequuntur | Si enim hoc ambulat [illegible] moveri | tamen hec sit [illegible] contingens | in [illegible] ergo est [illegible] contingentie | sed non absoluta | quia sicut deus [illegible] | hoc ergo erit | non tamen [illegible] esse | est necesse est | et ergo dicit in [illegible] nec prescisset eorum mala nisi futura ea essent dubitatur utrum scientia dei rebus aliquorum dicatur temporalis [illegible] pro illo | quia quedam dicuntur de deo secundum essentiam sicut [illegible] quod sine principio et sine fine ut sunt [illegible] bonus sciens sapiens quedam dicuntur de deo [illegible] principio et sine fine sicut creator [illegible] quia non [illegible] creatura [illegible] nec [illegible] eam sed [illegible] creator [illegible] desinet quedam vero dicuntur de deo ex tempore sed sine fine ut deus [illegible] rerum [illegible] que inceperunt et non desinent ex quibus videtur quod scientia dei [illegible] et si dicatur deus desinit scire rerum [illegible] desinit esse nec [illegible] scit eadem scientia rerum que sunt [illegible] scivit [illegible] licet res in se sit mutata [illegible] ex tempore aliqua de deo que [illegible] deus mutatur secundum mutationem temporis | unde quia talis denominatio cessat [illegible] non ex mutatione dei sed rei ut [illegible] esse desinit [illegible] mutationem [illegible] rei [illegible] est [illegible] dubitatur utrum scientia dei sit [illegible] rerum [illegible] alibi.

Mala vero scit deus | et prescit | antequam fiant.

sola notitia non beneplacito | prescit enim deus et predixit | eorum quod non est ipse futurorum | sicut prescivit et predixit infidelitatem iudeorum | sed non fecit | nec ideo quia prescivit | ad peccatum infidelitatis eos coegit. nec prescisset vel prescisset | eorum mala | nisi futura ea essent | unde

Augustinus super Iohannem deus nunc futurorum prescius per prophetam predixit infidelitatem iudeorum et non fecit. nec prescisset eorum mala nisi ea haberent.

Nō enī ideo quēquā ad peccandū cogit / quia futura hominū pctā pnouit / Illorū enī pctā pre sciuit nō sua / ideoqꝫ si ea q̄ ille pscuit ipōꝝ nō sūt ... nō ve illa pscuit / Sed quia illi pctā falli nō pt / sine dubio nō aliut ꝗ ipi peccant / quos deus peccaturos esse pscuit / Et ideo si nō malū ꝗ bonū facere voluissent / nō malū facturi puiderent' ab eo q̄ nouit quid sit quisqꝫ facturꝰ / Hys v̄bis apte ondit' si di ligent' intendas / pscientiā dei nō esse causā ma lorū q̄ pscit / qz nō ea pscit tanq̄ futura / nec tanq̄ sua / ꝗ illorū qui sunt ea facturi vel habituri / pscuit ergo illa / sola noticia / nō bnplacito auctoritat' / Hīc datur intelligi q̄ deus econuerso pscit bona tanq̄ sua / ea q̄ ipe facturus est / ut in illa psciendo / simul sint ipius noticia et auctoritatis beneplacitum

Capitulum quintum in quo magister inquirit de infallibilitate prescientie dei. Et arguit primo quod possit falli prescientia dei sic: deus prescivit hunc lecturum, sed potest esse quod iste non legat, ergo potest falli prescientia dei. Solvit magister negando consequentiam quia si illud non fieret, non fuisset prescitum fieri a deo. **Contra hoc quod dictum est prescientiam dei non posse falli**

Ad hoc autem quod supra dictum est scilicet prescientiam dei falli non posse, solet a quibusdam sic opponi: deus prescivit hunc lecturum vel aliquid huiusmodi, sed potest esse quod iste non legat, ergo potest aliter esse quam deus prescivit, ergo potest falli dei prescientia. Omne falsum est, potest equidem non fieri aliquid et illud tamen prescitum est fieri, non tamen ideo potest falli dei prescientia, quia si illud non fieret, nec a deo prescitum esset fieri.

Hic ponit aliam rationem aliquorum addendo: aut aliter potest fieri quam deus prescivit aut non. Si secundum, tunc omnia ex necessitate eveniunt. Si primum, tunc potest prescientia dei falli vel mutari. Sed potest aliter fieri, hoc nullus negat, ergo prescientia dei potest falli, quia aliter potest evenire quam prescitum est.

Sed adhuc urgent quidam dicentes: aut aliter potest fieri quam deus prescivit aut non aliter. Si non aliter, ergo necessario cuncta eveniunt. Si aliter, potest igitur prescientia dei falli vel mutari. Sed potest aliter fieri quam potest aliter fieri quam fiat.

Ita autem sit ut prescitum est aliter ergo potest fieri
et sic videtur quod prescientia dei falli posset
quam prescitum est.

Respondet magister distinguendo propositiones per duos sensus et compositum et divisum. Quia affirmationes de impossibili in sensu composito concedit et eas in sensu diviso negat. Illam concedit impossibile est prescitum non evenire. Impossibile est prescitum aliter evenire quam prescitum est. Sed illas negat prescitum impossibile est non evenire. Prescitum impossibile est aliter evenire quam prescitum. Et ergo illas propositiones de possibili affirmativas in sensu composito negat, in sensu autem diviso concedit. Et negationes in quibus dicit quod prescientia dei falli possit. Pro quo notandum quod tunc unum componitur et verbum sive dictum rei cadunt in ordine ad verbum possibilitatis vel impossibilitatis ubi fit nullus ordo, et quod nota possibilitatis vel impossibilitatis potest modificare utrumque verbum simul vel alterum tantum. Si utrumque tunc affirmative composite sunt false et negative vere. Verbi gratia aliter potest evenire quam deus prescit. Hoc est possibile deum prescire aliquid et illud aliter evenire, hoc est falsum. Sed composite negative in isto sensu est vera ut patet. Si autem modificet alterum tantum, tunc divise sunt vere. Verbi gratia potest aliter evenire quam deus prescit, hoc est deus prescit aliquid et illud habet potentiam in se ut aliter eveniat, et hoc est verum. Sed in hoc sensu negative sunt false. Qualiter [illegible] evitare est hoc quod aliter potest contingere quam deus prescivit, et tamen impossibile est aliter fieri quam deus prescivit, propter hoc quia causalitas dei, id est quod deus est causa rerum, rebus necessitatem non imponit, quia effectus non sequitur causam primam in necessitate et contingentia sed causam propinquam. Unde effectus illi qui a deo producuntur per causas necessarias sunt necessarii ut est motus solis, quos autem producit per causas contingentes illi sunt contingentes. Stat ergo contingentia rei cum necessitate dei. Exemplum ponit Boethius de floritione arboris cuius causa prima est motus solis, sed propinqua est virtus generativa arboris. Quamvis autem sol uniformiter moveatur, tamen floritio arboris potest impediri ex defectu generativa ipsius. Similiter est de scientia dei que est universalis causa omnium, licet ergo deus sit necessarius et hec res sciat et cognoscat immutabiliter futura, tamen ipsa potest non evenire, quia contingentia temporis concedata necessitate sic libertatem non destruit ut dicit Boetius. Sed quare tunc impossibile est aliter esse quam prescit deus, dicit Boethius: non potest est de scientia nostra seu cognitione et divina, scimus enim futuros effectus ex causis necessariis determinate cognoscimus ut solem oriri vel eclipsim fieri. Sed ex causis ex quibus ut in pluribus effectus sequuntur licet non sit determinate ad illos effectus, ex quibus de effectu fiendo coniecturaliter, sicut est cognitio medici de futura morte vel sanitate et iudicia astrologorum de ventis et pluviis. Sed ex causis illis que non determinate sunt effectus que dicuntur esse ad utrumlibet, effectus cognosci non potest nisi cum iam presens est, quia tunc cum iam actu est, habet esse determinatum sicut patet in illo qui videt Sortem currere necesse est Sortem currere dum currit necessario, quoniam omne quod est quando est necesse est esse. Deus autem unumquodque contingens intuetur non solum ut est in causis suis sed etiam ut est in se ipso esse determinato, et non solum videt ordinem eius ad rem, quia rebus ex sua presentia futura ipsa etiam esse rei intuetur, id est ipsa divina sibi sufficientia, uno intuitu intuetur, et omnia contingentia in temporibus diversis ab eterno previderi.

distinctio

videt ita quod non solum videt res in cognitione sua sed etiam ab eterno immutabili intuitu prevideet singula tempora et rem talem esse in hoc tempore et in hoc tempore eam desinere, videt rem respectu precedentis temporis esse futuram et respectu futuri preteritam, videt rem contingentem, videt et tempus presens et ideo impossibile est quod eveniat illud quod deus scit evenire aliud ut dicit magister si non eveniet nec oportet presciendo ad hoc ut eveniret

Ad quod dicendum illa locutio multipliciter facit vel ligetur. Potest aliud fieri quam deus prescivit, et huiusmodi ut potest non esse quod deus prescivit, et impossibile est non esse quod deus prescivit, et impossibile est non esse prescita omnia que fiunt, et huiusmodi. Possunt enim hec coniunctim intelligi ut dictio sit implicita sed disiunctim. Si enim ita intelligas: non potest aliter fieri quam deus prescivit, id est non potest utrumque simul scilicet quod deus prescivit ita fieri et aliter fiat, verum intelligis. Si autem per disiunctionem intelligas, ut dicas hoc aliter non posse evenire quam evenit et quomodo deus futurum prescivit, falsum est. Hoc enim aliter potest evenire quam evenit et tamen deus hoc modo futurum prescivit, similiter et alia determina. Impossibile est id non evenire quod deus prescivit

[illegible]

vel cum deus presciuit. Si coniunctim intelligas verum dicis. Si disiunctim falsum. Sed ecce et illud impossibile est non esse prescitum omne quod fit, i. non potest esse utrumque simul, scilicet ut fiat et non sit prescitum, hic sensus est verus. Si vero dicis deum non potuisse non prescire omne quod fit, falsum est; potuit enim facere ut non fieret, et ita non esset prescitum.

Utrum divina prescientia vel scientia fuit sit et erit causa sufficiens omnium contingentium

[illegible]

put / sicut que simplr sunt p creatas / Alia quorum solum creata voluntas pt esse causa / ut defectus et peccata / Alia quorum deus et creata voluntas pt esse causa / sicut opa naturalia et moralia. Conclusio non est causarum sufficientie vero qua posita ponitur effectus / Tunc sit prima suppositio conclusio deus agit adeo / hec agit contingenter patet eo quodlibet tale possit non agere / et ideo contingenter / Ex hoc nihil / 2a suppo deus est simplr cuius operis et perfectionis / quo maius ut perfectius cogitari non pt / Sed est cuius causa accepta ut patet 3o de consolatione ppa Secunda conclusio non pt ipa ergo ista deus est causa omni alii se / Ipsa ergo alii deus est / hec est quia eo possit non esse / et per hoc quodlibet tale est effectus / ideo habet causam / sed nichil pt esse causa / nisi in vte prime cause ideo etc. Conclusio secunda quod scientia dei admixta est ipse deus / pz quia si non / tunc contradictio sequitur / deus non esset cuius optimus et 2a suppositio. Conclusio corollarie sequitur 3a quod scientia dei est causa omni effectuum alia deum contingentium / pz deus est causa omni alii se / sed scientia dei est ipse deus quoniam non aliter est quod pura et minor est. Conclusio quod scientia dei put vocatur intelligere vel supponit / nota put tale non est causa determinata et sufficiens omni futurorum contingentium / pz quia scientia ut sic est uniq simplex et purum actum admixtum / sed ut sic non agit adeo effectus producendo ideo etc. Conclusio quod scientia dei que dicit approbationis quia includit intelligere dei cum voluntate / non est sufficiens futurorum malorum pz tamen dicunt nullus pt esse causa / eo non habeat causam efficientem sed deficientem / Ex illa sequitur quod scientia dei non est causa futurorum nisi pro et 3o modo pz quia non nisi aliquid producit per effectum deo placitum. Secundo sequitur quod quo ita videtur sicut ponitur est ~~[illegible]~~ scientia

Sexta quod omnia futura sunt simplr et ex contingentia et intelliga per effectus futurus / pz unum contingens non est magis contingens alio / ideo si sunt contingentia erunt ex contingentia / Sed quod quodlibet sit contingens pz quia quodlibet pt non fore / quod patet et pt contra accepi / Si vero tale / tunc a non fore nullam implicat contradictionem / nec infert aliquid impossibile ideo etc. Ideo hec non valet / Ex illa infero quod nullum futurorum simplr necessario eveniet / sed quodlibet contingenter eveniet pz ideo quod

Septima quod scientia sive prescientia dei put dicit scientiam approbationis est causa sufficiens omni futurorum contingentium capiendo futurum aliquid positum spectat effectum et causam non solum put dicit actum sed aptitudinem / pz scientia sive prescientia dei est causa omni talium futurorum ut dicit corollarium primi quinte / Et non sed omnia futura sunt contingentia ut dicit septima conclusio. Ex illa sequitur quod de ipso intelligendo questionis ideo est vera. Solutio

Soluuntur ipse due argumenta pro opinione / 2a arguitur pro 1a solutio ad 2um nec 2a ad 4um ad conclusionem velut etc. arguitur deus aliquid presciunt a futurum ideo a est futurum patet quod solutio cum dicit ante est necessarium hoc non primo est ita contingens sed contingens ex intimo impossibile sequitur ad eius contradictionem

Distinctio xxxviii. Quia magister egit de talibus scientie divine residuum hic agit de eius immutabilitate ac rebus subiectis / Et dividitur in 2 partes ca / In quarum prima ponitur questionem / Utrum scientia dei possit augeri vel minui / Et arguitur primo quod sic / aliquid quod est futurum / quod tamen pt esse futurum / igitur aliquid non scit deus esse futurum / quod tamen pt scire esse futurum / igitur aliquid non scit deus / esse futurum / ideo scientia dei pt augeri / Similiter aliquid est futurum quod pt non esse futurum / ideo aliquid est prescitum a deo

[Marginal notes, left margin, top to bottom:]
non supposito
1a conclusio
2a conclusio — voluntas vel deus hec possit velle [illegible]
3a conclusio
4a conclusio
5a conclusio
6a conclusio
7a conclusio
Sicut aliquis qui hodie non sit lectus sed non [illegible]

[Interlinear and bottom-margin notes:]
ut quod aliquis hodie legat vel moriatur et hunc deus scit
sed non legat vel moriatur

quod potest non esse praescitum a deo, quod eius scientia potest minui. utrum scientia dei possit augeri vel minui vel aliquo modo mutari utrumque videtur posse probari

Praeterea solet queri utrum scientia dei possit augeri vel minui, utrumque enim videtur posse probari. Et quod divina scientia possit augeri vel mutari hoc modo probatur, quia potest deus scire quod nunquam scit. Est enim aliquis qui non est lecturus hodie, et tamen potest esse ut legat hodie, potest enim hodie legere; nichil autem potest fieri quod non possit a deo sciri; potest ergo deus scire hunc lecturum hodie; igitur aliquid scire potest quod non scit; ergo potest eius scientia augeri vel mutari. Eadem ratione videtur posse minui. Est enim aliquis hodie lecturus, quem deus scit lecturum, et potest esse ut non legat; ergo potest deus non scire hunc lecturum; potest igitur non scire aliquid quod scit; ergo potest minui eius scientia vel mutari.

Capitulum 39 in quo magister movet duas questiones et vult probare quod scientia dei est semper immutabilis nec potest augeri nec minui. Et hanc probat per Augustinum de Trinitate, qui vult quod scientia dei est sua essentia, sed sua essentia est semper immutabilis et non potest augeri nec minui, ergo etc. Et hoc declarat per exemplum. Et tamen concedit quod deus potest scire quod non scit et potest non scire quod scit, et hoc non sequitur quod scientia dei mutetur, sed bene sequitur quod aliquid quod est subiectum divine scientie potest ei non esse subiectum, et aliquid non subiectum potest ei esse subiectum secundum ordinem causarum [illegible]

distinctio

ut dicit Boetius et patet de trinitate duplex est divina scientia. prima scientia visionis et hec est rerum que ordinata sunt ad esse aliquando in actu et hec est rerum omnium que sunt fuerunt vel erunt non solum in presenti tempore futuro preterito ... et ut patet dicit magister capitulo Deus posse scire quod nescit quia potest scire quod est in potentia ... sed si in illud produceret ab eterno ab illo esset prescitum et quo hec est distinguenda ... si enim sic intelligatur deus potest scire quod non scit ... sic est falsa quia duo sunt incompossibilia quod deus sciat aliquid quod ab eterno nesciverit ... divinum vere est verum et designatur libertas potentie et non mutabilitas. alia est scientia simplicis cognitionis sive intelligentie que est rerum omnium preteritarum presentium et futurarum et possibilium ... et hac non potest deus scire aliquid quod nescit quia ... aliud potest esse ab ipso quod sunt et prius esse. Responsio cum determinatione

Ad quod dicitur quod dei scientia omnino immutabilis est nec augeri potest nec minui. Unde ut ait Augustinus xv li. de trinitate: Scientia dei est ipsa sapientia et sapientia est ipsa essentia sive substantia dei quia in illius nature simplicitate mirabili non est aliud sapere aliud esse sed quod est sapere hoc est et esse. Filius novit omnia verbum que novit pater sed ei nosse de patre est sicut esse. nosse enim et esse ibi unum est. Et ideo patri sicut esse non est a filio ita nec nosse. Proinde tamquam seipsum dicens pater genuit verbum sibi equale per omnia. non enim seipsum integre perfecteque dixisset si aliquid minus aut amplius esset in eius verbo quam in seipso. hoc est ergo omnino

vbum quod pater non tamen pater est quia iste filius est patris

Sicut ergo invicem pater et filius sunt gignendo

iste nascendo et omnia que sunt in corpore sancta in corpore

sapientia in corpore eciam in vngeisque corporis sicut videt

non particulatim a singulatim velud alternatione con

spectu hic illuc et inde huc et rursus inde vel

inde in aliud atque aliud ut aliquid videre non pos

sit nisi non videat alia sed omnia simul videt quia

nichil est quod non semper videat et sciat Eius itaque

sancta inamissibilis et inpalpabilis est nostra vero sancta

et amissibilis et receptibilis est quia non est nobis hoc

esse quod scire propter hoc sicut nostra sancta illi scientie

dei sic nostrum vbum quod nascitur de nostra scientia

dissimile est illi vbo quod natum est de patre sancta

Ex hac auctoritate clare ostenditur sanctam dei omnino inva-

riabilem esse sicut ipsa essentia dei omnino invari-

abilis est Et quod pater et filius cum spiritu sancto simul

omnia sciunt et vident Sicut ergo non per angeli

vel minui divina essentia, ita nec divina scientia. Et tamen concedi oportet posse scire quod non scit et posse non scire quod scit, et posset aliquid esse subiectum eius scientie quod non est, et posse non esse subiectum aliquid, quod est, sine permutatione ipsius scientie.

Queritur [illegible] quo [illegible] obiciat sic: Si deus potest aliquid scire quod nunc non scit vel quod non scivit ab eterno, igitur potest aliquid incipere scire vel prescire ex tempore, quod est falsum. Responsio an deus possit nunc vel ex tempore scire vel prescire aliquid.

Hic opponitur a quibusdam ita: Si deus potest aliquid scire vel prescire quod numquam scivit nec prescivit, potest ergo ex tempore aliquid scire vel prescire.

Hic magister respondet ad dictam rationem negando consequentiam: quod deus potest scire vel prescire omne quod potest facere, et potest facere quod numquam fiet, neque scit neque scivit nec prescivit; ergo potest prescire quod numquam prescivit. Et hoc, tamen non sequitur quod possit incipere scire vel prescire aliquid, sed illud quod nec scit nec prescivit potuit ab eterno prescivisse, sicut ab eterno fuit potens ipsum fecisse, licet numquam fecit nec faciet. Et addit: cum per illa verba potest prescire quod numquam prescivit, similiter concedimus in sensu composito, sed est divisus [illegible] solutio est [illegible] in distinctione precedenti. Notandum quod magister vult in summa hanc solutionem [illegible] propositio accepta composita est distinguenda, quia in sensu composito seu coniunctim sumpta est falsa, in sensu diviso vera. Et non sequitur quod [illegible] sed deus ab eterno est falsa, consequens sicut [illegible] premissa habet aliquem [illegible] potest aliquid scire, ergo potest ex tempore scire, et ergo concedit quod premissa habet aliquem sensum verum, ex quo non sequitur quod [illegible] sensum falsum, ergo sequitur quod [illegible] ex quo non sequitur ibi in textu, si cum dicatur. Concludit non quod [illegible] possibilitas potest deus potest scire quod non prescivit, deus potest prescire quod non prescivit, possibilitas potest cadere super totum scire et non prescivit, et super prescire et non prescivit, et in tali [illegible] compositionis sunt false, in sensu divisionis sunt vere, et tunc est sensus aliquid potuit cecidisse sub eius scientia, quod non cecidit. Ulterius notandum quod [illegible] dupliciter dicitur [illegible] nosse aliquid [illegible] deus potest aliquid incipere scire [illegible] multa enim incipiunt esse vera [illegible] incipit esse [illegible] multa incipiunt esse et [illegible] incipit aliquid esse [illegible] incipit scire non [illegible]

principalis sit, quod est scientia, sed ratione connotati, scilicet conditas(?) rei scite. Aliter scire deum habere cognitionem de aliquibus, et hoc non connotat actualem consistentiam cogniti. Dicendum deus non potest aliquid incipere scire, sicut quod incipit aliquam notitiam habere. Contra non dicendum quod theologice voluntatis est ut libere actum producat; tamen hoc est verum, quod voluntas est in egrediendo in actum, quia postquam actus iam transiit, non subiacet facultati eius, quia non potest omnino voluisse quod voluit. Similiter non subiacet facultati voluntatis ut simul utrumque actum producat, ut scilicet simul velit et non velit. Et quia actus divine voluntatis semper est in actu numquam pertransiens in preteritum, et ideo semper est quasi in egrediendo a voluntate, et ideo libertas divine voluntatis semper manet circa eum; et ideo potest velle quod numquam voluit, sed non potest simul velle et nolle, nec potest nunc velle et postea non velle, quia mutabilis esse non potest. Et quia actus scientie dei ut operativus voluntati est connexus et a voluntate procedit, et ideo hoc non potest concedi quod deus potest non praescire, non tamen potest esse quod simul praesciat et non praesciat vel quod nunc praesciat et postea non praesciat. Et ideo capiendo conjunctim non potest non scire quod scitum est ab eo, sed capiendo disjuncte in potestate sua est scire et non scire, et hec libertas demonstratur cum dicitur deus potest hoc non scire.

Ad quod dicimus: potest quidem deus scire vel praescire omne quod potest facere, et potest facere quod numquam fiet; potest igitur scire vel praescire quod numquam fiet, nec est, nec fuit. Sed illud scit vel scivit, neque praescit vel praescivit, quia scientia eius non est nisi de his que sunt vel fuerunt vel erunt, et praescientia non est nisi de futuris. Et licet possit scire vel praescire quod numquam est vel erit, non tamen potest aliquid scire vel praescire ex tempore, ut utique sciat vel praesciat quod numquam est, nec erit, nec illud scitum vel prescitum est ab eterno; non tamen potest incipere illud scire vel prescire, sed ita potest non scire vel prescire

distinctio

sicut pt scisse vel p(re)scisse ab et(er)no. Si enim dicas eum

no(n) posse scire vel p(re)scire quod ab et(er)no no(n) scivit vel

p(re)scivit, i(d est) ita q(uod) ab et(er)no no(n) scivit vel p(re)scivit, q(uod)

utr(um)q(ue) simul esse possit, falsum e(st). Si v(er)o dicas eum

no(n) posse scire vel p(re)scire quod ab et(er)no no(n) scivit

vel p(re)scivit, i(d est) habe(re) potentiam sciendi vel p(re)sciendi

ab et(er)no et no(n) aliq(ua)n(do), nec illud tu(n)c p(re)scitu(m) e(st) vel

futuru(m) v(er)um e(st), no(n) pt ergo nu(n)c vel ex t(em)p(or)e scire

vel p(re)scire aliquid, sicut no(n) pt nu(n)c vel ex

t(em)p(or)e velle aliquid, et tu(n)c pt velle q(uo)d nu(n)q(uam) voluit.

Hic v(er)o ... remouet aliam obiectione(m) ... deum posse plura scire q(uam) sciat et q(uod) hoc forte videtur scia(m) dei posse augeri vel minui ... nec ex hoc seq(ui)t(ur) mutatio in scia dei ... solu(m) in reb(us) ... scie dei ... Utru(m) deus possit scire plura q(uam) sciat

Item a (con)sulta d(icitu)r, q(uod) deus possit pl(ur)a scire q(uam)

sciat, q(uia) pt scire o(mn)ia q(uae) sunt, et pt aliq(u)a facere que

nu(n)q(uam) erunt, et i(d est) pt scire (vel) nosse aliq(ua) incogita

facere pt. Si v(er)o o(mn)ia essent q(uae) no(n) sunt, et alia

quedam faceret q(uae) no(n) sunt n(ec) erunt, et illa o(mn)ia sciret,

p(ro)fecto plura sciret q(uam) no(n) sciat, nec tu(n)c eius scia

pt augeri, q(uia) hoc totu(m) fieri posset sine mutabili(tate)

scie. Constat ergo dei scienciam omnino esse immutabilem,

nec augeri posse vel minui, sed ei subiecta

Capitulum quartum, in quo obiciit quod ulterius sciencia dei est, probat per dictum Ieronimi super Abacuk quod deus non sciat omnia, ubi dicit: Absurdum est maiestatem dei ad hoc deducere ut sciat per momenta singula quot culices nascantur, quot que moriantur, et quanta sit multitudo pulicum et muscarum. Et videatur adversus illum sive quod supradictum sed deum semper et simul scit omnia.

Si vero quod predictum est, scilicet quod deus omnia semper videt et scit,

videtur obviare quod ait Ieronimus in exposicione Abacuk

absurdum esse, ad hoc deducere dei maiestatem

ut sciat per momenta singula quot culices na-

scantur, quotque pulicum et muscarum multitudo sit, quot-

ve pisces natent in aquis et similia, non sine magna

fatuum adulatores dei, ut dum providenciam eius

etiam ad yma retrudimus, in nos ipsos iniuriosi

simus, eadem irracionabilium et racionabilium provide-

nciam esse dicentes. Hic videtur dicere Ieronimus quod deus

illorum minimorum scienciam vel providenciam non ha-

beat, quod si est, tunc non omnia simul scit et semper.

Capitulum quintum, in quo respondet ad dictum Ieronimi. Et intendit Ieronimus non vult quod deus non sciat talia, sed quod non sciat talia per diversa momenta temporis, sicut res incipiunt et desinunt, ita quod sciencia dei incipiat vel desinat. Et nec ita providet deus animalibus irracionabilibus sicut racionalibus quibus precepta dedit et recte vivendi legem prescripsit et premia etiam promisit. Et ad hoc inducat dominus apostolus prima ad Corinthios ix: Numquid cura deo est de bobus, scilicet talis qualis

de hominibus / quia utique deus curam habet de eis quantum ad esse quoddam sibi placet et de omnibus / scriptum enim cura est ei de omnibus Sapientie vi. Quomodo dicit Hugo de sacramentis parte 2a capitulo xvii (Providentia dei est cura eorum que contribuenda sunt subditis et que commissa conveniunt ipsorum / ideo providentia et de suo est i. de bonis que facit deus / et de alienis i. de malis que non facit / Unde dicit simpliciter et de alienis et de suis / sed predestinatio tantum de suis / Unde dispositio est de bonis et de malis / tamen diversimode / quia bona disponit deus ut sint / et ut sic sint i. ut ordinata sint / mala vero non disponit nisi ut sic sint i. ut ordinata sint / quia deus non est malorum auctor sed ordinator / hec Hugo /

[illegible]

Ex tali itaque sensu / illud dictum accipi nolumus ut deum illa alternatim vel particulatim sic nosse neget / neque per diversa temporum momenta sic ea cognovit sicut per varia momenta illorum quedam deficiunt quedam incipiunt / neque illis aliis que irrationalibus ita providet quemadmodum rationalibus / Nunquam enim ut ait apostolus cura est deo de bobus / et sic non est cura deo de bobus ita nec de aliis irrationalibus / dicit tamen scriptura quia ipsi est cura de omnibus / providentiam ergo et curam universalem de cunctis que condidit habet / ut habeat unumquodque quod sibi debetur et convenit / sed specialem providentiam atque curam habet de rationalibus quibus precepta tradidit / eis quia vite vivendi legem constituit ac premia promisit / hanc providentiam et curam de irrationalibus non habet / ideo apostolus dicit quia non est cura

Deo de bonis providet tam omnibus et curat i[d est] gubernat omnia, qui bonis omnibus facit solem oriri et pluviam dat. Scit itaque deus quanta sit multitudo pulicum, culicum et muscarum et piscium et quot nascantur, quot vel moriantur. Sed non scit hoc per momenta singula, immo simul et semper scit omnia. Neque ita scit ut eadem habeat providentiam irrationabilium et rationabilium, i[d est] ut eodem penitus modo provideat irrationabilibus et rationabilibus. Rationabilibus enim et precepta dedit, et angelos ad custodiam delegavit.

Epylogat quod dictum est et addit aliqua pro dicendis de predestinatione ... qui magnam distinctionem infra ibi predestinatorum ... sed hic incipienda de predestinatione ... quod deus scit immutabiliter omnia que sunt ...

Simul itaque et immutabiliter scit deus omnia que fuerunt et sunt et erunt, tam bona quam mala. Scit quoque omnia futura tam bona quam mala

Utrum simpliciter citra deum omnia divine providencie pariter sint subiecta

Et videtur quod non quia deus non est provisor nisi eorum quorum est auctor sed ipse non est auctor
mali ergo etc. patet quia prima pars per augustinum libro 83 questionum quoque iam etc. prima nota
est de se 2o quia aliqua simpliciter sunt casualia et fortuita ergo quia repugnat
casuali et fortuito quod fiat a proviso ut 2o phisicorum sed etc. patet de multis casualibus
effectibus 3o quia animalia irracionalia non sunt sub providencia dei ergo quod falsum etc. patet
per apostolum prima ad corinthios 9o numquid de bobus cura est deo ergo etc. 4o quia sapiencia sive
prescientia racionis nec est ut sit contra legem dei ergo ... providencie quia tamen
... sit lex et providencia dei etc. est apud ... 8 questio ... est quod dicit augustinus 6o
... est ei cura de omnibus ubi nomine cure intelligitur providencia ergo etc. notandum
quod sciencia dispositio et providencia in deo idem sunt licet alia et alia racione, sciencia namque
dicit divina cognicio absque respectu ad creaturas quia sciencia non solum extendit se ad ...
sed eciam ad ... dispositio dicitur divina sciencia prout ipsa est racio quia deus
alteras res creatas in suis ordinibus distincte producit et secundum racionis operacio
dicitur ... providencia vero dicitur eadem sciencia prout ipsa est racio in deo qua rebus causatis
talia esse disposuit quibus in suum finem dirigatur et secundum operacio in effectum vocatur
gubernacio, unde providencia sit dictum providencia est eciam racio qua deus rebus
creatis talia esse disposuit qualibus seu quibus in suos fines vel in finem dirigatur
per hoc quod refertur ad creaturas differt a pura sciencia, per hoc vero quod refertur ea per que ad finem
consequendum dirigatur differt a presciencia et disposicione 2o notandum quod aliquid subesse alicui est duplex
uno modo sicut alicui passivus ... cum dicimus ... potentie ... esse sub ... et pa-
tiens patiens seu reducitur ... eciam possumus intelligere quod omnia sunt sub providencia
dei tamquam sub ... principio regente sive sunt sive passivus sit secundum quod ... in
debitis in finibus 3o notandum quod adhuc illa que simpliciter et per se sunt esse duplex sub
dei providencia divina uno modo aliquid est sub providencia divina tamquam illud cui providetur
alio modo tamquam ... per quod providetur 4o notandum quod hic pariter dupliciter capi potest uno
modo ... sicut ... et plus pariter ... alio ... seu ...
sed ... et plus sunt ... intelligendum 5o notandum sit prima quod ista quecumque deus facit sunt
vel ... est illa ... facit vel faciet ... finaliter propter seipsum quia solus
deus est simpliciter summum bonum ergo ipse plus potest esse ... et ... obiectum totum
sue cognicionis et dileccionis et ergo quicquid diligit hoc diligit propter seipsum ... deus
... facit nisi quod diligit ... cum ... ut dicit augustinus ...
2a quod omnes creaturas deus ordinat in aliquem finem quia omnes creaturas
deus ordinat in seipsum ergo quod ... ipse est summus finis et optimus
etc. patet ergo ... 3a quod omnis creatura universaliter et ... simul sunt sub providencia
dei ... et omnis ... etc. ... dirigitur
in aliquem finem ... ergo descripcio providencie etc. patet per duas precedentes ...
4a quod non omnia que sunt sub presciencia dei vel sciencia sunt pariter sub providencia ... omnia
futura mala et ... sunt sub sciencia et presciencia dei sed nulla talia sunt
pariter sub providencia dei ergo etc. ... patet de se et minor patet quia eciam mala
non habeant esse sub sciencia dei sed ... passivus ... cum ... sunt ... cog-
noscibilis sed per habitum et ergo mala de se non sunt sub providencia dei nisi ...
opponitur bonis et ideo sic eciam deus ordinat male ... ad penam

Quarta q° [utrum] sola bona sint de se sub prudentia dei v[idetur] q[uod] sola bona a deo q[uod] se disponunt[ur] ad aliquem vel aliquos fines consequendos go [illegible] q[uod] n[on] omnia que ips[is] sunt sub prudentia dei equal[ite]r sunt sub ea v[idetur] n[on] o[mn]ib[us] talib[us] deus equal[ite]r providet de ips[is] quib[us] ad sua fines consequendi dirigit[ur] go [illegible] q[uod] dict[u]s [illegible] q[uod] n[on] eq[ua]l[ite]r providet ho[m]i[n]i et asino nec etiam sorti et platoni go [illegible] et q[uod] alio q[uod] aliis sunt sic sub prudentia tamen q[uod] ea quib[us] deus providet s[ecun]d[u]m sunt supp[osi]ta agentia alia aut sunt secundum [illegible] ad hoc inmateria sicut sunt om[n]es dispositiones quib[us] res disponu[n]t[ur] ut apte ad fine dirigat[ur] [illegible] illa [illegible] q[uod] s[ecundu]m h[oc] patet [illegible] t[ame]n q[uod]tidie equal[ite]r ita refertur ad res q[uod] [illegible] se habeat q[uod] est [illegible]

Q[uod] q[ui]nta q° [illegible] h[oc] p[ate]t p[er] p[ri]mo omnia ultra deum sunt p[ro]pt[er] s[u]a divine prudentie ita q[uod] nichil eam subterfugiat v[idetur] o[mn]ia ent[ia] deum vel sunt bona vel mala [illegible] bo[n]a [illegible] de se [illegible] sunt ut dicunt [illegible] et [illegible] [illegible] mala tamen sunt [illegible] ut d[icitu]r go [illegible] [illegible] illa [illegible] predict[i]s sequitur q[uod] quelibet [illegible] vel effectus q[ui]cumq[ue] [illegible] [illegible] ad utrumlibet vel q[ui]cumq[ue] casualis aut fortuitus est sub eius prudentia dei quodlibet n[ame] tale deus [illegible] [illegible] disponens sive ordinat [illegible] aliquem finem et elicit [illegible] aliquod bonum go [illegible] [illegible] ad [illegible] q[uod] [illegible] de [illegible] p[ro]pt[er] res ipse est sub prudentia dei [illegible] [illegible] q[uod] [illegible] non sunt aliqua casualia deo [illegible] nullum est casuale [illegible] [illegible] apud nos vult concludere creaturas rationales sed ondit ibi [illegible] [illegible] rational[e]s de quib[us] p[ri]ncipaliter est intelligenda prudentia dei [illegible] go dicit ibi p[ro]pt[er] nos [illegible] sunt [illegible] [illegible] dicendum q[uod] prudentia [illegible] p[ro]pt[er] mala [illegible] [illegible] n[on] est sub prudentia [illegible] sicut dictum est de malis [illegible] quarta q[uestio]ne [illegible]

Distinctio xl. Supra tractavit de scientia dei in g[e]n[er]e hic incipit tractare de ipsa [illegible] spali p[er]ut solum [illegible] homines salvandos et d[icitu]r p[re]destinatio et reprobandos que spali vocabulo d[icitu]r reprobatio et in p[rim]a p[ar]te distinctionis [illegible] determinat de [illegible] [illegible] p[re]destinationis in 2a de [illegible] reprobationis et dividitur hec distinctio in [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] ondit de quib[us] sit predestinatio et d[icitu]r [illegible] est de bonis salvandis et de salvandis hominib[us] deinde dicit [illegible] sit predestinatio et dicit [illegible] [illegible] [illegible] p[re]paratio [illegible] 3° [illegible] predestinationem ad [illegible] et vult [illegible] predestinatio n[on] p[otes]t esse [illegible] [illegible] sed [illegible] [illegible] [illegible] omnia [illegible] deus predestinat illa [illegible] se facturum [illegible] [illegible] malos et mala [illegible] n[on] [illegible] p[re]destinat[ur] sed reprobavit [illegible] q[uod] p[re]destinatio [illegible] pluribus modis describitur [illegible] predestinatio est [illegible] beneficiorum dei [illegible] ut [illegible] [illegible] augustinus li. de predestinatione sanctorum predestinatio [illegible] preordinatio aliquorum ad glorie 3a ut [illegible] vult [illegible] [illegible] [illegible] est predestinatio [illegible] [illegible] gratie in presenti et glorie in futuro [illegible] [illegible] [illegible] prudentiam dispositionem et predestinationem [illegible] est de fine et eis que sunt ad finem et [illegible] in se prudentiam dispositionem et predestinationem Prudentia addit ordinationem dei tendentis ad finem [illegible] dispositio respicit [illegible] rationalem [illegible] predestinatio aute[m] respicit prudentiam [illegible] [illegible] [illegible] prudentia q[uod] predestinatio [illegible] [illegible] gratie in presenti et glorie in futuro [illegible] patet q[uod] [illegible] predestinatio aute[m] est solum nature rationalis que [illegible] est [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] predestinatorum et [illegible]

distinctio

dilectio
electio

liber vite

Dilectio primo precedit qua vult bonum alicui deus / deinde sequitur electio qua bonum prius dilectum eligitur et distinguit ab aliis / quam predestinatio qua electos ordinat et dirigit ordinando in bonum eorum / deinde sequitur liber vite qui nichil aliud est nisi firma dei scientia et memoria eius quod sic disposuit ... Subiectum vero predestinationis sunt voluntas dei vel intellectus / hoc est si est actus voluntatis vel intellectus / ... predestinatio sunt divina gratia ut causa gratie et glorie / et talis causa predestinationis attribuitur voluntati ut efficienti / sive ut disponenti et potentie ut exequenti / primo tamen est de voluntate / et ita predestinatio describitur per ea que sunt voluntatis divine / sicut preparatio gratie et glorie que sunt actus voluntatis / sequitur quod predestinationis dei causa principalissima est ipsa divina voluntas ... predestinationis stat voluntate dei que causa prima est / ex quibus sequitur quod bona opera bonus usus liberi arbitrii non sunt cause predestinationis sed potius sunt effectus predestinationis

Quid sit predestinatio et in quo differat a prescientia

Predestinatio vero de bonis salvandis est et de hominibus salvandis / ut enim ait Augustinus in libro de predestinatione sanctorum / predestinatio est gratie preparatio / que sine prescientia esse non potest. Potest autem sine predestinatione esse prescientia / predestinatione quippe deus ea prescivit que fuerat ipse facturus / prescivit deus etiam que non est ipse facturus id est mala / predestinavit eos quos elegit reliquos vero reprobavit id est ad mortem eternam prescivit peccaturos

Capitulum 2 in quo ostenditur de numero predestinatorum / et vult istud quod numerus predestinatorum est certus numerus qui non potest augeri vel minui / probat per Augustinum quod sic deducit ex apocalypsi 3o capitulo ubi dicitur / tene quod habes ne alius accipiat coronam tuam / ex quo dicto sic arguit Augustinus si alius non est accepturus coronam nisi iste perdiderit eam / igitur certus est numerus coronandorum ... apocalypsi ... et ex dictis beati Augustini sequitur quod predestinatio non potest ... quia corona predestinatorum

Corona Aug et dur.

pt perdi et acquiri | Sed | contra corona quod aliquis dupliciter coronas quod predestinatio diuina | quod nullus coronam suam amittit | Alio quod multo gratie | quod enim merent quedam non est | ut suam coronam aliquis amittat pt. propter quod peccatum mortale | et tunc alius illam coronam accipit ab amissam | institutus in locum eius subrogatur | videmus enim permittit deus aliquos cadere quod alios erigat | Et in Job xxxiiii conteret multos et innumerabiles et stare faciet alios pro eis | Sic enim in locum angelorum cadentium substituti sunt homines | et in locum iudeorum gentiles | Substitutus autem in statum gratie eius | eciam ad hoc coronam cadentis accipit | quod de bonis quod alius fecit in vita eterna gaudebit | et qua communis gaudebit de bonis tam a se quam ab aliis factis Sic dicit Tho. pte pa. qu. cxxiii articulo vi in responsione ad primum argumentum An aliquis predestinatorum possit dampnari vel reproborum saluari

Predestinatorum nullus videtur posse dampnari | nec reproborum aliquis posse saluari | Unde Aug. in libro de correctione et gratia | In apocalipsi. iiii. dicitur tene quod habes | ne alius accipiat coronam tuam | Si alius non est accepturus nisi iste perdiderit | certus est electorum numerus | et non potest augeri vel minui

Contra videtur obiectio quod illam | quod potest deus potest dare gratiam perseuerantie in bono | quod non dabit | quod aliquis potest saluari quod non saluabitur | Item deus potest subtrahere gratiam perseuerantie quibus non subtrahet | quod aliquis potest dampnari qui non dampnabitur | et per consequens numerus saluandorum potest augeri vel minui | Oppositum contra expositionem Augustini in in apocalipsi

Ad hoc autem obiciunt quidam | in intellectus plurimum electorum posse minui et augeri sic | posse deus non apponere gratiam | quibus apponit et posset subtrahere quibus non subtrahit | quod si fieret | utique dampnarentur | possent ergo dampnari

ista qui tamen salvabitur / posset itaque minui electorum numerus / Ita etiam possunt augeri / quia posset apponi gratia quibus non apponitur / per quam salvarentur / posset ergo salvari habita gratia qui tamen sine ea dampnabitur / posset itaque augeri numerus electorum

Hic magister videtur et vult tales propositiones / numerus electorum non potest minui / et predestinatus non potest dampnari / si coniunctim et in sensu composito intelligatur / tunc sunt vere / et sensus est / cum hec coniunctio non potest esse vera / quod aliquis sit de numero salvandorum predestinatus et tamen dampnetur / et hoc est verum / Secundus sensus divisim / et quod dicit intelligentia cum conditione / hoc sic debet intelligi ut in textu. Hic in scripto ita dicitur / accipiatur duo dicta / quorum unum est verum / scilicet petrus posse dampnari / et aliud falsum / scilicet petrus non posse dampnari / si adiungatur utrique conditio / que impliciter intelligitur / in hoc scilicet predestinatus / virtute illius conditionis facit dictum quod prius erat falsum esse verum / quia si petrus est predestinatus / tunc petrus non posse dampnari est verum / facit etiam impossibilitatem in dicto quod prius erat verum / scilicet petrus posse dampnari est impossibile si est predestinatus / sic tamen quod impossibilitas ad necessitatem conditionis referatur / Et quod hic dicit de textu ut patet in glosa / et ibi quod dicit / si vero simpliciter intelligatur in composito sensu / quod numerus electorum potest minui / hec distinguitur a magistro / predestinatus potest dampnari / pro quo non / quod ipsum verum de quo hic facit mentionem est illud quod iste potest dampnari divisim predestinato / conditio vero est ipsa predestinatio / ut cum dicitur iste predestinatus potest dampnari / que conditio si sit implicata / ut cadit cum verbo principali sub verbo possibilitatis / facit impossibilitatem in eo quod erat verum / Quia hoc est impossibile in sensu compositionis qui potest denotari hic per implicationem / iste predestinatus potest dampnari / et eadem conditio implicata facit veritatem in dicto totali quod est oppositum dicti impossibilis scilicet / predestinatus non potest dampnari / Si autem ipsum verum intelligatur simpliciter sine conditione predestinationis implicata sub modo impossibilitatis / non admittatur possibilitas quia in sensu divisionis hoc est verum / iste predestinatus potest dampnari / Similiter distinguenda est hec / iste reprobus potest salvari / in opposito sensu quod numerus electorum potest augeri / intendit igitur magister / quod in materia predicta implicata facit veritatem in propositionibus qualiter hic tacite sunt conditiones implicata / et in propositionibus negativis / et per illius simpliciter dictum / ipsum dicit / quod facit veritatem in dicto / et facit impossibilitatem in affirmativis / pro quibus simpliciter verum / ipsum dicit / quod facit impossibilitatem in verbo dicto affirmative sine conditione intellecte licet sit simpliciter non impossibilis / Et hoc vult per hoc quod dicit / Si vero simpliciter intelligatur impossibilitas non admittatur / Hugo de Sancto Victore / Iste modus quod cum oppositio fuit talis / potest dampnari qui salvabitur / ergo potest minui numerus electorum / Et magister distinguendo dicit distinguens istam / predestinatus potest dampnari / aut intendit magister quod hec etiam salvabitur potest dampnari debeat eodem modo distingui

sensu composito / et in sensu diviso

sicut licet praedestinati possunt damnari tunc patet responsio ad oppositionem dictam per [illegible] premisse. Aut intendit quod dicta oppositio non sequitur quod licet quod oportet primo [illegible] quod praedestinati possunt damnari / quia ex ista dicitur non posse minui electos non quod isti non possunt damnari et qui salvandi sunt non isti. Sed quod non possunt damnari praedestinati vel isti non praedestinati nec simpliciter praedestinati et tunc subtilitatem in opponente [illegible] concessa quod qui salvabuntur possunt damnari et negata quod [illegible] dictam [illegible] sic [illegible] est / et tamen salvabuntur possunt damnari. Sed praedestinati sunt qui salvabuntur quod praedestinati possunt damnari / et hanc docet magister distinguere ut patet / et forte magister intendit [illegible] Sed dicit magister in solutione positionum quia tacuit de oppositione [illegible] quia de opponente posuit quia ibi est evidentior [illegible] non quod distinctio magistri per compositionem et divisionem videtur quod distinguere [illegible] praedestinati possunt damnari / per hoc quod dicit / [illegible] / et patet. Si cum [illegible] est / illi qui praedestinati sunt non [illegible] quod [illegible] possunt damnari / patet [illegible] et est vera et sequitur ex premissis sed inde non sequitur / quod numerus electorum possit minui. Si autem [illegible] praedestinati [illegible] quod tales possunt damnari / [illegible] est falsa et non sequitur ex premissis / sed falla accidentis [illegible] sequitur [illegible] distingui [illegible] medium [illegible] [illegible] album [illegible] et [illegible] dicitur est quod [illegible] oppositionis [illegible] quod numerus electorum potest minui [illegible] intelligendum est quod alia parte quia [illegible] quod numerus electorum potest augeri [illegible] quod [illegible] est [illegible]
Dubitatur hic utrum numerus praedestinatorum sit certus numerus / et [illegible] quod non quia certus electorum numerus praedestinatorum [illegible] non est maior [illegible] maior [illegible] [illegible] [illegible] quod quidam dicunt ut videtur [illegible] quod in numero praedestinatorum quedam est certitudo formalis quo ad numerum [illegible] quod deus scit numerum alia quo ad materiam [illegible] quo ad supposita que sunt salvanda / et dicunt quod quo ad formale deus scit numerum salvandorum sed non quo ad materiale Sed hoc non videtur [illegible] quia tollit [illegible] quo ad materiale quod tamen non videtur esse [illegible] [illegible] etiam materiale numerus salvandorum [illegible] sit [illegible] quod [illegible] est numerus salvandorum [illegible] apud deum quo ad formale et materiale Sed quis sit ille numerus [illegible] dicitur [illegible] prima parte q. 23 articulo [illegible] quod soli deo cognitus est numerus electorum / [illegible] alii dicunt quod tot salvabuntur quot angeli ceciderunt alii dicunt quod tot quot angeli permanserunt / alii tot quot fuerunt creati / Solus autem deus cognoscit et [illegible] de salvandis [illegible] et [illegible] adiutorio [illegible] [illegible] / [illegible] sunt deo cogniti et [illegible] deus [illegible] [illegible] nec ita de talibus Responsio

Quibus respondemus / ex ea ratione dicimus esse / et verum esse / numerum electorum non posse augeri vel minui / quia non potest utrumque simul esse / scilicet ut aliquis praedestinatus sit et damnetur / intelligentia enim compositionis

ut illud / petrus posse damnari [illegible] / et illud / petrus non posse damnari [illegible] [illegible] [illegible] praedestinatus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de materia [illegible] praedestinationis [illegible] [illegible] [illegible]

implicite facit ueritatē in dicto/ et possibilitē

ī vero/ si vo simplr intelligat/ possibilitas nō ad-

mitte/ vt cu dicat/ pdestinatus pt vel nō potest

dapnari/ et reprobus pt uel nō pt saluai/ In

hijs eni et huiusmoi locucombus ex vcē dicti dis

iudicanda ē sentētia dictoris/ alia nāqz fit intelli

gencia si p coniunctionē hec accipiat dicta/ alia aūt

si p disiunctione/ ut supra cū de pscia agebat

pparatum ē/ Si eni tu dicas/ pdestinatus nō pt

dapnari/ intelligas ita .i. nō pt esse ut pdesti

natus sit/ et dapnet/ verum dic/ et coniunctim intelli

gis/ Si aute/ si disiuncti/ ut si intelligas/ istū

nō posse dapnai/ quē dico pdestiatū/ potuit

eni nō ee pdestinatus/ et ita dapnare

[illegible]

uero / et ideo non est necessaria / quamuis sit uera ut aliquando fuit futurum de casu ordinis minorum (hugo noua)
dubitatur circa illa tamen utrum certius sit euentus predestinacionis causatus quam de euentu
predestinacionis / possumus loqui quo ad nos et quo ad deum / quia potest uideri non est
maior certitudo in uno eorum quam in uno aliorum futurorum contingencium / quia euentus
nostre saluacionis quo ad nos dependet ex libertate nostri arbitrii / loquendo autem
de certitudine ex parte dei prognosticantis sic certus est euentus nostre salutis certitudine infallibili /
et certitudine inmutabilitatis / sed non certitudine necessitatis quia deus quod est circa futurorum non necessitat ad
producendum futura / nec tamen fallitur uel mutatur contra propria voluntate nostra producendorum. Adhuc instent questionem

Veruntamen adhuc instat / et secundum quationem ar-

gumentando ita procedit / non / nisi / quod potest esse / ut aliquis

predestinatus sit et dampnetur / utrumque istorum simul esse non

potest / si alterum horum / non potest non esse / si quando iste sit predestinatus

alterius enim predestinatus est / et non potest / modo / non esse prede-

stinatus. Cum ergo impossibile sit simul utrumque esse / et

impossibile sit alterum non esse / videtur non posse aliquem

esse / siue ut dampnetur / quod si est / ergo non potest esse / ut non

saluetur /

Hic magister occupat se a solucione huius questionis seu dubitacionis et tamen uidetur
concedere istam in sensu composito / non est possibile quod predestinatus non sit predestinatus / tamen consequens
stat quod predestinatus potuit non esse predestinatus / quia potuit aliquis esse quod deus non pre-
destinasset eum. Et addit magister ad pleniorem solucionem ibi / ita aliquando concedit
quod aliquid concedit de accionibus dei / quod facit siue causaliter / quod aliquid deus presciuit
et voluit / quod tamen potuit numquam presciuisse et voluisse / non tamen hoc concedit de accio-
nibus dei et creaturarum simul / si quando quod factum est / possit non esse factum / non quia talis ac-
ciones propter causam mensurant tempore / et ideo non tenent in presenti / accipiunt necessitatem. Cum
predestinacio diuina sit infallibilis uoluntas cui non potest accidere factum / et tamen apparet futurum et
quia ita ipsum uoluntas / et ergo non est necessarium deum presciuisse quod presciuit / quamuis sit eciam
et infallibile / et potest similiter de quacumque dicto propter quod dupliciter potest negari ipsi
cum dico sit / si actus uoluntatis seu illustracionis nostre propter a diuina presciencia / et sic infallibilis
Aliud est relacio ad futurum contingens siue ordinacio / et hoc non erat necessarium / quia
non erat necessarium presciuisse hoc presciuisse

In hunc questionis solutione malle alios audire quam dicere. dicam tamen similiter de prescientia posse moveri questionem. sicut sicut rerum tam hic quam ibi una facta rursus di-

ferens estimans hoc illud cui innititur tota questio impossibile et alterum non esse. sed quin iste modo sit predestinatus. ab eterno enim iste predestinatus est. distinguendum

et enim tamen aut iste non potest modo non esse predestinatus vel non potest modo esse quin sit predestinatus. hoc enim et totum uniti et disiuncti intelligi potest. non enim potest esse ut ab eterno sit predestinatus et modo non sit predestinatus nec potest esse simul ut sit predestinatus et non sit predestinatus. sed tamen potuit ab eterno esse quod non esset predestinatus et potuit ab eterno non esse predestinatus et sic ab eterno deus potuit eum non predestinasse sicut a quibusdam creditur quod et modo potest eum deus non predestinasse ab eterno quod potest deus non predestinasse eum ergo potest iste non fuisse predestinatus. si vero non fuisset predestinatus nec modo esset predestinatus ergo potest modo non esse predestinatus.

Ita et de prescientia et prescito dicitur quod in actionibus

predestinati [?] sit eorum deus et predestinatio et non predestinatio / operationes autem dei et hominum nominat que a deo fiunt et in creaturis ... [illegible]

vel operationibus dei et hominum nullatenus credidit.

Ex quo enim aliquid factum est vel dictum, non credidit quod

possit non esse vel non fuisse, immo impossibile est

non esse vel non fuisse quod factum est vel dictum, refe-

rentes possibilitatem vel impossibilitatem ad naturam

rei excipitur. Cum vero de prescientia vel predestinatione dei

agitur, possibilitas vel impossibilitas ad potentiam

dei refertur, que semper eadem fuit et est, quia predesti-

natio, prescientia, potentia unum in deo est.

Capitulum xli, in quo agit de reprobatione. Et primo diffinit eam dicens: Et sicut predestinatio est gratie preparatio, id est divina electio, qua elegit quos voluit ante mundi constitutionem, sic reprobatio est prescientia iniquitatis quorundam et preparatio pene. Dubitatur hic utrum predestinatio ponat certitudinem in eventu, scilicet quod impossibile aliter eveniet quam sicut deus predestinavit. Respondet B[?]. v. quod duplex est certitudo, seu prescientia [?] quo ad partem rei eventus, secundo ex parte dei ordinantis. Si loquitur de certitudine ex parte rei, sic non est de ratione numeri electorum, quia sicut et numerus aliorum futurorum contingentium, quia talia dependent ab arbitrii libertate. Si autem loquitur de certitudine ex parte dei prognosticantis, sic certus est eventus salutis cuiuslibet, et hec certitudo infallibilis, quia divina prescientia non fallitur, non tamen propter hoc necessitatur. Et ideo est eadem certitudo talis certitudo immutabilis, quia divina prescientia et ordinatio non mutatur, et tamen ... bene non necessitatur, quia voluntas nostra presciit [?] et vult et ordinat. Et si dicitur predestinatus potest damnari, ponatur in esse, prescientia dei est mutata. Solutio: si potius parte vel aliud potest esse predestinatus, et arguitur: est predestinatus, potest damnari, quia ... ponatur in esse ... quod non convenit [?] predestinato ... quod est predestinatus. Quid sit reprobatio dei et in quibus consideratur et quod sit predestinationis effectus.

Cumque predestinatio sit gratie preparatio, id est divina

electio, qua elegit quos voluit ante mundi

Et damnationis eorum. Et sicut predestinationis effectus est appositio gratie, quo iustificamur in presenti et glorie qua beatificamur in futuro, sic effectus reprobationis consideratur penes duo, scilicet prescientiam iniquitatis quam deus non preparat, sed prescit, et eternam penam quam scit et preparat. Et hoc probat per auctoritates.

ad ephesios

constitutionem ut ait apostolus reprobatio eorum intelligenda est per praescientiam iniquitatis quorundam et praeparationem [id est poenam] damnationis eorundem.

Quo comparat praedestinationem et reprobationem adinvicem penes effectus dicens quod effectus praedestinationis est gratia qua in praesenti iustificamur, et gratia qua ad perseverandum nunc adiuvamur, et qua in futuro ~~nunc~~ beatificamur. Sed reprobatio non habet effectus correspondentes. Verum in reprobato duo considerantur: iniquitas propter quam damnatur et poena qua finaliter et perpetue punietur. Sicut in praedestinato sunt duo: gratia quae iustificat et perseverat, et gloria qua perfruetur. In praedestinato deus utrumque praeparat; sed in reprobato deus primum non praeparat scilicet iniquitatem, sed secundum scilicet poenam praeparat. Et sic dicit comparando ad effectus praedestinationis et reprobationis. Et haec dicta probat per Augustinum et Fulgentium ut patet in littera. Dubitatur utrum praedestinatio inferat necessitatem salutis et videtur quod sic, quia illud posset causari praedestinatio, ergo necessitatem infert. Consequentia probatur: hic iste est praedestinatus, ergo salvabitur; antecedens est vera vel de praesenti, et talis est necessaria, et quia est bona, igitur consequens est necessarium. Pro isto videtur quod praedestinatio nec infert necessitatem saluti nec libero arbitrio, et praedestinatio non est causa salutis nisi includendo merita et bonum usum liberi arbitrii, et ex quo non est causa per necessitatem non infert necessitatem, quia est causa non per necessitatem sed per voluntatem. Et non est tota causa sed cum alio concurrente scilicet cum libero arbitrio. Ad primum argumentum planum est quod non valet; hoc non est immutabile; ergo hoc infert necessitatem loquendo de necessitate coactionis. Quando dicitur conditionalis est ..., iste est praedestinatus ergo iste salvabitur. Aegidius circa hanc distinctionem dicit quod sic debemus loqui et salvare certitudinem praedestinationis quod tamen libertati liberi arbitrii non derogetur, scilicet debemus ponere libertatem arbitrii quam praedestinatio divina impedire non possit. Quo viso subdit Aegidius quod possumus arguere triplicem praedestinationis certitudinem esse: primo ex praescientia quam praesupponit; secundo ex ordine causarum quo ordine est effectus consecutus; tertio ex immobilitate praedestinatoris qui est deus. Primum vero patet quia ea quae a deo sunt praescita necesse est ea evenire, in sensu composito; sed non de necessitate a deo praescita eveniunt. Et hanc certitudinem libertas arbitrii non repugnat, licet deus praesciat unum eventum, tamen contingenter vel necessario eveniunt; et licet deus non fallitur in talibus, tamen talia non coacte sed libere producuntur, cum a quo producuntur a libero arbitrio. Secundo praedestinatio certitudinem habet ex ordine causarum, in quantum causae concurrunt quas deus ab aeterno praescivit, et illae omnes causae simul sumptae quandam necessitatem scilicet immutabiliter effectum inferunt; et tamen propter hoc non tollitur liberum arbitrium, quia ipsum inter tales causas computatur. Tertio praedestinatio certitudinem habet, quia deus est motor praedestinatorum immutabilis; et hanc necessitatem sive certitudinem libertas liberi arbitrii non repugnat, quia quilibet in se consideratus potest salvari et non salvari; sed relatus ad divinam praescientiam infallibiliter et immutabiliter ut dicit Aegidius de necessitate salvatur; non tamen intelligendum est de necessitate coactionis, sed potius de necessitate immutabilitatis seu immobilitatis.

Et q effectus aliqs alit et alit acceptus sit gtiget et nrij / no est inconveniens / cu oimia gtingencia ad nos relata seu ad causas pximas gtingeta sut et / libera quedomo relata vo i divinaz pscia quadam ncitte gfluit / et ita ad pdestinacoe stat libertas / Exempl ... et ... Augustin de gcordia pdestinacois / q liberu arbitriu aliqr pt stare / cum gntitte aliqli s3 cnite / sed no cu ncitte absolute / nullus eni dubitat / quin ... ncitte est bonu ppetuu a deo evenire / unde illud dico ncitte cnite quod no est neces nisi effectu q ponit i esse et ncitte cogit / illud ... ncitte abste est quod facit rem esse ... q est futu et ut est futu ncitter ... sicut solen dicere trab / et pt ncitas quit capit ncitter ab esse rei / sicut omne quod e qn e ncite e esse / et hec ... q relata ... cognicoe dei sunt ei pntia / et quo ad se ... contingencia ... i tpo ... distingunt ... pceuus ... p ... et ...

Sicut eni pdestinacois effectus illa gra e q

in xpo iustificamur / alteram ad recte vivend et i

h e pseverans.

bono pseuerand adiuuam^r et i^a q̄ e futur

h e pfra.

beatificam^r / Ita repbacois dei q ab eterno no eligend

quosdam repbauit / sm duo considerat^r quor

alter psat et no ppat / s iniqtez / alter psat

et ppat s penam etnam / Vn August ad Prosperu et

hylar / hec inqt regula inconcusse tenenda e3 per

catores i ptis psatos esse no ppatos / penam aut

esse ppatam / ppauit eni deus ut ait Aug

i li de bono pseuerancie / i pscientia sua qbus

vellet bona sua / et quibuscuq3 donat procul

dubio se donaturu esse psciuit / psciuit etia

fulgentius

in libro suo de predestinatione

Deus ut ait **Fulgentius** malis ignem eternum illis

utique quos iuste preparavit ad luenda supplicia / non

tamen preparavit ad facienda peccata / preparavit enim deus quod

divina equitas redderet / non quod humana iniquitas

admitteret / Idem sicut preparavit sanctos ad iusticiam

percipiendam / sic non preparavit iniquos ad iusticiam amit-

tendam / quia pravitatis preparator / iniquus fuit /

Augustinus in libro de bono perseverantie

Sicut ergo predestinatio dei ipse est prescientia et

preparatio beneficiorum dei / quibus certissime liberantur

quicumque liberantur / ita reprobatio dei est prescientia

malicie in quibusdam non finiende / et preparatio

pene non timende /

cum obduratio videtur esse effectus

Hic magister subdit aliud effectum reprobationis / et dicit quod obduratio videtur esse effectus reprobationis / unde dicit apostolus ad Ro. ix. Cuius vult miseretur deus / et quem vult indurat / et non obdurat deus aliquem / maliciam immittendo / sed solum gratiam non impertiendo / Indurat ergo deus aliquem id est gratiam non largitur / quia isti non sunt digni gratia / prout beatus Augustinus exponit verba apostoli supradicta / Sed quare uni gratiam largitur et alteri non / hoc est iudicium dei occultissimum / de quo dicit apostolus ad Ro. xi. O altitudo divitiarum etc. Et dicit **ita reprobationis etiam quodammodo effectus esse videtur** / etc. hoc ideo addit / quia simpliciter non est concedendum quod reprobatio sit causa obdurationis / sed solum permissionis et ordinationis etc. Et vide notam ... quam in **C** est et alia ... dicit b. ... et quo obdurationis illius causa / et ratio vero dicatur privatio gratie / vel carentia / quam deo dicatur illius causa / et quod non / dicit / carentia gratie ex duobus contingit / primo quia homo non vult recipere / et quia negligenter se habet ad peccatum / alio quia deus eam non vult infundere etc. / et quia deus nichil vult nisi bonum ideo non vult istud carere gratia nisi sedem quod bonum est / non est autem bonum absolute

ut iste no habeat graciam sed est bonum si ea no est dignus quod no habeat eam quod
iustum est et ut sic est a deo volitum / ex quo patet quod huius defectus sit causa est
culpa hominis quia caret gracia / consequens no culpa dei / et no nisi quod supponit illius
dubitatur utrum predestinacio sit idem quod liber vite / ut vult doctor quintus et similiter
dicendum / multipliciter potest accipi unus est ipsa cognicio dei quam habet de rebus inteffabile
dicitur liber vite / quia sicut in libro retinetur scripta sic in mente dei eorum alius
liber vite dicitur scriptura veteris et novi testamenti que docet et ducit viam ad
vitam / tercio est cognicio hominis / et dicitur liber vite / divina tamen cognicio potest dici
nomine vite describo cognoscat illos quos predestinat et est solum iustificatorum
vel iustificandorum et ita predestinacio potest dici liber vite et illo modo mali no
sunt in libro vite tamquam conclusi a consorcio no solet scribi sed illi qui sunt de cumque aliqui

Et sicut predestinacionis est gracie appositio ita

reprobacionis eterne quodammodo effectus esse videtur

obduracio / nec obdurat deus ut ait Augustinus

ad sextum impertiendo maliciam / sed no impertiendo graciam /

sic nec digni sunt quibus eam no impertit / nec

digni sunt nec merentur quibus impertiat / sed

digni sunt hoc merentur / unde Apostolus ait cuius vult mi-

seretur deus / et quem vult indurat / magis appellat predestinacionem

et precipue predestinacionis effectum i. gracie appositionem /

obduracionem vero gracie privacionem / non enim ut ait

~~Apostolus~~ Augustinus ad simplicianum intelligendum est quod deus

ita induret / quasi quemquam peccare cogat / sed tantum

quibusdam peccatoribus misericordiam iustificacionis sue non

largitur / et ob hoc eos dicitur indurare quia non eorum

[Interlinear and marginal glosses:]

i. donacio in actu / quia sunt dispositum in gracia / predestinacio enim ut dicit bo... non ponit predestinacio aliquam graciam actu / sed tunc 2a quia predestinati possunt gaudere quoniam nomina eorum scripta sunt in celo / et magis bonum est ei reddere consulta quam respondeat / sic 2a primus impiis / quia est 3a presentendi in bono et perveniendi ad summum bonum

ideo quod addit / quia no est sumpsit concedendum / quia reprobacio sit obduracionis causa / sed solum quando cum presciencia et ordinacione / et ea quod obduracio no sunt dicit pertinacia et obstinacio in malis / sed ut dicit dome gracie subtractio

et 3a sic in [illegible] quem vult miseretur et quem vult indurat

quod no tenet ea / quia ipsi no habent graciam / quia deus nolunt dare / sed quod ipsi no sunt digni accipere

quod sic dicitur / quia sicut ita est ea [illegible] / sic sit deus ea obdurans sed est [illegible] [illegible] ipse est [illegible] motus / sed ipse intentus aut / quia hic no potest dici

Libertatis

Augustinus quod deus obdurare

7333

cogit

infertur / non quia impellit ut peccent / ea autem

non infert quibus gratiam non esse preelectis ex tanta

occultissima et ab humanis sensibus remotissima iudi

(secreta) cat quia non capit sermo ista Apostolus dicens

O altitudo diviciarum sapientie et scientie dei etc.

(punit ... quod ... quando ... cum alicuius ... et dignus ... fame et alius posset eam passus ... nollet ... quia ... sunt ... defectu ab ille ... dicit ... inficere / et iuste ... non facit / ... admiratus est ... ordinata ... pena sibi debita / sicut ... est ... intelligendum)

Utrum aliquid ab intellectu divino prescitum possit non evenire

Quod non / hec est vera omne prescitum eveniet / ergo hec est impossibilis aliquid prescitum non eveniet quia tenet cum sint contradictorie antecedens patet cum hec implicat / aliquid prescitum non eveniet / sequitur enim / aliquid prescitum non eveniet ergo aliquid prescitum non est prescitum / oppositum enim sequitur. a non eveniet ergo non est prescitum. Secundo arguitur sic si aliquid prescitum potest non evenire vocetur ergo a. tunc sic a prescitum possibile est non evenire ergo possibile est a prescitum non evenire quia tamen est in singularibus non debet proponere vel postponere modum. Sed hec impossibilis possibile est a prescitum non evenire ergo et alia. Tertio sic omne prescitum denominative est prescitum ergo nullum prescitum potest non evenire quia tamen de se antecedens patet inductive sic. et consequentia tamen sit b. tunc sic b. semper est vera b est prescitum ergo b denominative est prescitum / quia videtur non et antecedens patet cum non solum sit semper de presenti sed etiam aliquando vera / et patet arguendo de singulis. Quarto sic si aliquod prescitum est et non est antecedens vel de uno quam de alio ergo quodlibet posset non evenire et sic predestinatus posset non salvari et penitus periret predestinatio et non esset aliqua certitudo quod est falsum. Ad oppositum arguitur sic. hec est falsa quodlibet ab intellectu divino prescitum necesse est evenire / ergo hec est vera aliquid ab intellectu divino prescitum potest non evenire quia tamen per legem contradictoriarum antecedens patet quia alias omne futurum de necessitate eveniret. Circa istam questionem breviter colligendum est quod primum quod theologi distinguunt scientiam dei simplicis intelligentie et illa extendit se semper ad omnia complexa presentia et futura et possibilia. Alia est visionis et illa restringit ad sola complexa preterita et futura / Et approbationis et super scientiam visionis addit beneplacitum divine voluntatis et tamen sola alterum illorum duorum vel utrorumque modorum capitur / et sumitur ad sola futura tunc dicitur prescita. Quo viso sit prima conclusio illa non omne futurum ab intellectu divino / aliter eveniret quia non omne possibile aliter eveniret, omne possibile est scitum ab intellectu divino / ergo non est futurum quia tamen in terminis et ambe premisse note sunt de se. Secunda conclusio prescitum ab intellectu divino aliter eveniet quia sic non est ista vera ergo hec est vera aliquid prescitum non eveniet sicut ista manifeste applicat quia cum a prescitum non eveniet ergo a prescitum non est futurum sed ultra a prescitum non est futurum ergo a prescitum non est prescitum prescitum et hec est contradictio quia nunc cum dicitur preposito. Ex illa sequitur. Tertia conclusio impossibile est aliquod ab intellectu divino prescitum non evenire patet quia applicat contradictionem

ergo etc. Ad 4^m patet per predicta. Contra x^a quod aliquod futurum potest non evenire, quia probatum est omne
futurum necessarium est evenire, ergo etc. quia tunc per legem contradictoriorum et 4^a probatur quia alias omne futurum
contingenter eveniret. Alia probatur: potest aliquod futurum potest non esse futurum, ergo aliquod futurum potest
non evenire. Quia illa vera est, a^s probatur: aliquod potest esse futurum quod non est futurum, ergo
aliquod futurum potest non esse futurum. Contra tamen illa tamen impertinet iuxta intellectum tres et
secundum opinionem. Contra ix^a quod aliquid ab intellectu divino scitum potest non evenire, quia aliquod
futurum potest non evenire, omne quod est vel potest esse futurum potest esse scitum ab intellectu
divino, ergo aliquid ab intellectu divino scitum potest non evenire. Antecedens est prius et minor
non et quia in ... Contra sexta quod aliquis praedestinatus potest non salvari, et aliquis praescitus ad damnationem
potest non damnari, quia aliquis praedestinatus potest non esse praedestinatus, et simile aliquis praescitus potest non esse praescitus,
ergo etc. quia de se et a^s probatur, sed ... est ... quod ... quod non est praescitus potest esse praescitus,
posset enim Deus facere plures beatos quam erunt et plura futura quam erunt. Contra ex
quibus omnibus patet clare alle conclusiones: licet aliquod futurum possit non esse futurum,
impossibile est tamen aliquod futurum non esse futurum, et licet aliquod scitum possit non evenire,
impossibile tamen est aliquod scitum non evenire, et licet aliquis praescitus possit non salvari, tamen impossibile
est aliquem praedestinatum non salvari. Ille patet satis ... ergo praedictis, dicunt enim
penes compositionem et divisionem. Contra ad rationes quas arguit contra 2^a et 3^a conclusionibus. Contra ad 2as
admittatur ... quod verum ... tunc cum ... scitum potest non evenire, ergo possibile est
necessarium etc. Et ad primum dicitur quod verum est quod non refert tamen in ... simplex termino singulari
sine aliqua determinatione proponitur vel praeponitur. Sed non refert tamen termini distincti post cum
determinatione compositionis: multum refert, sicut album possibile est esse nigrum et possibile est sic
album esse nigrum, una enim est vera et alia falsa. Contra ad 3as negatur a^s valet cum illa
quod est vel potest esse scitum determinate est scitum, et haec est falsa, quia potius scitum
esse contingenter est scitum. Sed cum arguitur inductive dicendum: scitum sic tunc illa
est de praeterito vel de praesenti ... scitum ergo est necessarium, quia potest dici quod ille propositio sic est scitum
non habet veritatem a praeterito sicut cum scire non incipit in scitum, et ideo non oportet ideo
eam esse necessariam quod sit vel de praeterito, quia potius habet veritatem in ordine ad
futurum. Aliter tamen potest dici negando quod quia illa est ita contingens adhuc sicut sicut
et quaecumque alia non vera aliquando cum fuisset falsa, si fuisset facta prius quam ...
erat creatus. Contra ad ... dicendum quod ... est ... et ... conclusionibus. Sed cum infertur tunc illa
esset certitudo de divina scientia necessario, quia maior certitudo tamen tanta quod posito aliquo
scito non stat ipsum non evenire, et posito quod sit praedestinatus non stat eum non salvari.

Distinctio xli. Cum superius egit de effectibus divinae praedestinationis et reprobationis, hic agit
de causis vel causa, et dividitur in ... capitula, in quorum primo ponit sententiam suam sub pluribus
conclusionibus. Prima: aliquod est meritum obdurationis, et hanc probat per Augustinum super epistolam ad
Romanos ix, ubi dicit quod Deus indurat aliquem secundum iudicium quod redditur per meritum
illius qui induratur. Conclusio 2^a quod cum meritum sit ... gratiae nullum est meritum praecedens, quia alias gratia non
esset gratia, sed datur per aliquibus meritis praecedentibus. Conclusio 3^a quod explicat quid sit reprobatio
et ... quod reprobatio est nolle misereri secundum finalem. Sed obduratio est non misereri
sed defectus, et cum Deus obdurat aliquem non irrogat ... unde
fiat deterior sed non irrogat illi quo fiat melior. Contra x^a quod cum ... apostoli ...

Roᵐ. ix. Cuius vult miseretur et quem vult indurat. Nomine misericordiae intelligitur praedestinatio seu praedestinationis effectus, nomine obdurationis non potest intelligi reprobatio, quia obduratio est aliquid meriti, ut dictum est, reprobationis non meritum. Sed per obdurationem intelligitur punitio quae quaedam est effectus reprobationis. Contra quia dignus obduratione non capiatur per reprobationem, tamen quia reprobatio quandoque capitur per obduratione sicut praedestinatio quandoque sumitur pro effectu eius, supple appositione quae est ratio. Quod autem nulla sit meriti praedestinationis patet, quia nulla sunt merita appositionis quae praecedunt, ergo multominus erunt merita praedestinationis. Nec etiam aliqua sunt merita reprobationis, patet quia ab aeterno deus elegit Jacob et Esau reprobavit antequam essent aliqua merita eorum. Contra secundum hoc ut dicit B. Th. quod de essentia praedestinationis sunt duo, unum est effectus salutis aliquorum, aliud est voluntas salutis aliquorum. Ergo effectus salutis aliquorum non causatur a scientia aliquorum operum, ita deus non ideo facit effectum salutis quia fiat eum benefacturum, eo quod deus non cognoscit effectus per causas sed per se ipsum et per suam essentiam, unde non potest de deo dici quod ipse sciat hoc quia sit causatum eius, sed ipse magis intuetur essentiam suam quae est causa sua in qua videt omnia que sunt tam causata quam causas. Similiter voluntas sua cum sit libera magis quam aliqua alia voluntas non habet causam nisi summam voluntatem suam. Non est non est aliud nisi bonitas sua quae est ipsemet. Cum ergo quilibet creaturae deus vult hoc quaemet fundatur quia propter bonitatem suam. Sic scientia meritorum non est causa praescientiae dei. Ita ut aliquod opus aliqui causa esse possit tamen effectus divinae voluntatis hoc est volitum ad dei voluntatem ordinatum, patet per hoc quod aliqui causa quod deus praesciunt ab aeterno, sicut ad hoc est volitum quod iste habeat vitam aeternam, non hoc vitam aeternam praecedit quod causa quia quod merito proprio vel alieno. Et istud ordinem causae ad causatum vult deus et vult quod effectus sit quia causa est. Ita quod talitas non ad volentem sed ad volitum spectat. Ita quod causa sit voliti et non volendi B. Th. Et nota B. v. in praedestinatione tria intelliguntur: propositum aeternum et similiter in reprobatione est propositum aeternum quo scilicet deus ipse habeat ad omnia, ut dicit B. Th. In non omnia sunt propriae eadem ad respicientem largitatem bonitatis eius et secundum dispensationem et ordinationem habet ipse deus, quo adhuc nullus est meritum et praedestinationis et reprobationis. In tertio in praedestinatione est aeterna glorificatio et in reprobatione aeterna damnatio. Et quo adhuc cadunt ambo sub merito. Item ad hoc non sunt medium praedestinationis est iustificatio et reprobationis temporalis obduratio, et de hiis est diversum quod obduratio semper cadit sub malo merito seu sub demerito. Iustificatio autem nec semper sub merito nec semper sub merito, quia meritum dupliciter est, scilicet congruum et est illud quod peccator facit quod in se est et per hoc; secundum meritum est condignum quod iustus facit per alio. Sed condignum quod iustus operatur per se ipsum. Apostolus dicit ipse per se gratiam quod iustus facit per alio. Iustificatio sub merito congruo, per tale quo ad ipsam gratificationem. Sub merito digni quo ad aliud, scilicet quia peccator non est dignus iustificatione. Sed sub merito condigni quo ad nemus. Et hoc solum ipse est meritum. Contra quod beatus Augustinus textum istum mattheus super Jo. ... illud trahit illud aut dimittat. Dicit noli velle indicare si non vis errare. Et dicunt doctores quod causa in generali potest assignari quare aliqui sunt electi et alii reprobati, scilicet ut in electis appareat misericordia dei, in aliis autem eius iustitia. Doctor. Tho. p. pᵃ. q. 23. ar. 5. ad 3. dicit etiam quod quia bonitas divina non sit potest praedestinationem et reprobationem voluit ergo deus quantum ad aliquos suam bonitatem representare per modum misericordiae, quantum ad alios per modum iustitiae punientis scilicet malos. Utrum aliquod sit meritum obdurationis vel misericordiae

Re[sponsio] et ista causa volitum non volendi, scilicet quaedam volita ex parte effectus et hoc causam quibusdam ... completa ... effectus praedestinationis ... quia ... [illegible]
... [illegible] ... causa ... effectus ... [illegible]

Si autem queris meritum obdurationis et misericordie, obdurationis meritum invenies, misericordie meritum non invenies, quia nullum est misericordie meritum, ne gratia evacuetur si non gratis datur sed meritis redditur. Miseretur itaque deus secundum gratiam que gratis datur; obdurat autem secundum iudicium quod meritis redditur. Unde datur intelligi ut sicut reprobatio dei est nolle misereri, ita obduratio dei sit non misereri, ut non ab illo irrogetur aliquid quo sit homo deterior, sed tantum quo sit melior non erogetur.

Ex his aperte ostenditur quid intellexerit per obdurationem intelligi. Et quia misericordia nullum adiuvat meritum, obduratio vero non est semper sine merito. Et misericordie verbo hic accipitur predestinatio, et precipue predestinationis effectus; obduratio vero non ipsa dei etiam reprobatio, quia eius nullum est meritum, sed gratie privatio sive subtractio, que quodammodo est reprobationis effectus, accipitur.

ta aliquando reprobacio pro obduracione / sicut et
predestinacio pro suo effectu / qui est gratia apposita / gra-
tia enim que apponitur / effectus est predestinacionis /

Eorum igitur gratie / que apponuntur homini ad iustifi-
tatem nulla sunt merita / nullorum et ipsius pre-
destinacionis / quia ab eterno elegit deus quos
voluit / aliquid presentit existere merita / ita nec reprobacionis
/ qua ab eterno quosdam presciuit futuros malos et
dampnandos / sicut elegit Jacob et esau reprobat
/ quod non fuit pro meritis eorum que tunc haberent que
nulla habebat / quam nec ipsi existebat / nec propter
futura merita que previdebat illum elegit / vel illum
reprobavit /

Exemplum ponit de Jacob et Esau dicens quod nec illum reprobavit deus pro merito

Ergo patet quod hominis merita vel demerita non sunt causa predestinacionis vel reprobacionis

Capitulum 2m in quo magister removet unum errorem circa causam predestinacionis / quia quondam erat beatus Augustinus quod deus diligit aliquem / et fuit opinio eius / quod deus predestinavit aliquem / propter futuram fidem eius / ut quia sciuit Jacob in se credere / ideo predestinavit eum / et Esau non crediturum in se / ideo reprobavit. Et hanc opinionem magister removet / et vult istam quod deus non propter fidem vel merita predestinavit aliquos ab eterno / vel gratiam iustificacionis alicui dedit / sed gratuita bonitate / et hanc probat per Augustinum qui opinionem suam gratis retractavit / et probat per eundem qui in libro suo de predestinacione sanctorum affirmat eum dicendum qui in libro de praedestinacione sanctorum non quia futuros nos tales esse scilicet bonos et iustos destinavit sed ut essemus tales per suam gratuitam electionem deus presciuit nos elegit / sed ut essemus tales / et nec est efficacior ... nullum opus meum est causa voluntatis divine / nec est ... intelligendo non de opere sequente gratiam / quia sic est causa gracie / ... de operibus precedentibus / sicut est quod ad gratiam habet ... merendi a gratia /

dispone(re)t / quia illi vult deus gratiam infundere que facit se ad suam gratiam pa-
ratus / et ideo dicit Ambrosius in quadam glo(ss)a ex persona dei / dabo illi gratiam qui
s(e) ad me per exercitium ex toto corde converterit / non tamen illud est sufficiens
causa gratie / nec est illud finis voluntatis eius / sed sola sua bonitas / distinguitur
autem electio sicut et quod predestinatio / uno modo electio dicitur ex parte primo cum affectus
dilectionis / 2° cum effectus finalis gratificationis / 3° cum status perfectionis
qua est eterna / et est idem quod predestinatio / 2a est temporalis et equivoca dicta / 3a est
bonorum et malorum / multi enim mali perficiuntur in prelationibus **Opinio quorundam
in qua fuit aliquando Augustinus sed postea retractavit**

Opinati sunt tamen quidam deum ideo elegisse
Jacob, quia talem futurum prescivit, qui in eum crederet
et ei serviret. Quod aliquando **Augustinus** se sensisse
dicit, in libro retractationum, ubi aperte ostendit, ipsum
propter futura merita electum esse. Verum non ex
gratia esset electio. Non ergo ideo electus est a deo,
quia talis futurus erat, sed ex electione talis
factus. Ita dicens: Disputans quid elegerit deus
in nondum nato, cui dixit serviturum esse maiorem,
et quid in eodem maiore similiter nondum nato reprobaverit, ad
hoc perduxi ratiocinationem, ut dicerem: Non ergo ele-
git deus opera cuiusquam in prescientia, que ipse datu-
rus est, sed fidem elegit in prescientia, et quem sibi cre-
diturum esse prescivit, ipsum elegit, cui spiritum sanctum

daret, ut bona operando etiam vitam eternam consequeretur.
Ecce hic aperte dicit non propter opera eum elegisse, sed
propter fidem qua eum prescivit crediturum. Sed ex
fide meritum est, sicut et in operibus. Hoc retractavit
dicens: Nondum diligentius quesieram, nec adhuc in-
veneram qualis sit electio gratie, de qua dicit Apostolus:
Reliquie per electionem gratie salve fient. Que utique non
est gratia, si eam meritum precedit, iam quod datur non secundum
gratiam, sed secundum debitum redderetur potius meritis quam do-
natur. Proinde quod continuo dixi: Dicit enim idem
Apostolus: Idem deus qui operatur omnia in omnibus; nusquam
autem dictum est: Deus credit omnia in omnibus, ac deinde
subiunxi: Quod ergo credimus nostrum est, quod vero boni
operamur illius est qui credentibus dat spiritum sanctum, profecto
non dicerem, si iam scirem etiam ipsam fidem inter dei
munera reperiri, que dantur in eodem spiritu. Utrumque ergo
nostrum est propter arbitrium voluntatis, et utrumque datum
est per spiritum fidei et caritatis. Et quod paulopost dixi

nostrum est credere et velle / illius autem dare credentibus
et volentibus facultatem bene operandi per spiritum sanctum
per quem caritas diffunditur in cordibus nostris / utrumque ergo
secundum eandem regulam / et utrumque ipsius est / quia ipse preparat voluntatem
et utrumque nostrum / quia non fit nisi volentibus nobis / Ergo
et initium fidei / de munere dei venit / non ergo propter
fidem vel initia alicuius elegit deus aliquos aliis abiciendo
vel apposuit gratiam iustificationis in tempore sed gratuita
bonitate sua elegit / ut boni essent / unde augustinus
in libro de predestinatione sanctorum / non quia futuros nos tales
esse presciuit ideo elegit sed ut essemus tales per ipsam
electionem gratie sue qua gratificavit nos in dilecto filio suo /

Capitulum xxi / in quo magister obiciat quod dictum est per dominum augustinum super malachiam ... ubi dicit / in nobis precedit ... iustificatus precedit aliquid, quo digni efficiantur iustificatione / et sicut illi qui resurgunt a peccatis / In quibusdam vero non precedit aliquid tale ... quo sit dignus obtusione vel induratione / ... [illegible] ... deus aliquos elegit / et alios reprobavit ... veritatem ab augustino ... [illegible] ... malachie primo / et est scripta de libro ... Bernardus ... tata in libro retractationum ... augustinus loquitur ... vocatis ad primam ... quorum aliqui per hoc quod ... digni sunt obtusione / ... [illegible] ... in iustificatione precedit ... deus vocat ... vel aliqua significatione ... conterit et dolet ... remitti peccatum

[illegible] non voluntas tamen [illegible] et dolor / sed deinde per dolorem et voluntatem meretur aliquis iustificari / loquitur [illegible] Augustinus [illegible] de omni gratia que preveniunt voluntatem / [illegible] aliquid precedit in peccatoribus / in istis quo digni efficiantur iustificatione id est peccati remissione / in aliis / id est reprobis quo digni sunt obtusione / sed de gratia [illegible] voluntate [illegible] debet [illegible] sicut [illegible] ibi [illegible] Augustinus [illegible] Augustinus de novo castro
Et hys videtur esse contrarium quod alibi Augustinus ait

His tamen adversari videtur quod dicit Augustinus super Malachiam prophetam / ubi scriptum est Jacob dilexi Esau autem odio habui / Cui vult inquit miseretur et quem vult indurat / Sed hec voluntas dei iniusta esse non potest / venit enim de occultissimis meritis / quia et ipsi peccatores cum propter originale peccatum unam massam fecerint / non tamen nulla inter eos est diversitas / Precedit ergo aliquid in peccatoribus quo quamvis nondum sint iustificati digni efficiantur iustificatione / et item precedit in aliis peccatoribus quo digni sunt obtusione / Ecce hic videtur Augustinus dicere quod et ipsa dei voluntas qua alios eligit / alios reprobat ex meritis veniat sed occultissimis / id est quod propter merita alios voluit eligere alios reprobare / et quod propter merita aliis apponitur gratia iustificationis aliis non / unde obtuduntur / Sed quid intelligere voluit ignoravit / nisi forte dicatur hoc intellexisse quod supra diximus

cum ītitasse / non tamen ibidem eadem edita alia / que subdit

que in libro retractationis apte retractat / quod utrumque legenti

patebit / unde verisimile est quod prius etiam sic retractasse

Exponit auctorem quorundam qui dicunt augustinum sic intelligendo fore / quia aliqui non sunt ita mali ut mereantur sibi gratiam non impertiri / et alii tamen in profundum iniquitatis pervenerunt ut mereantur digne abici / sed magister dicit hunc intellectum esse frivolum / ut aliqui dicatur ex eo dignum gratia quia non sunt ita indigni sicut alii / et dicit hunc intellectum esse frivolum ex eo / quia minus est extorta expositio ut dicatur illos esse dignos gratia qui non sunt ita indigni sicut alii / tamen in proposito etiam licet / pro et cum tali sensu dictum intelligi

alia litera — pro dignum

Quidam tamen ex eo sensu accipiunt fore dictum

Potest tamen ex eo sensu accipi fore dictum non quod aliquis perdigne pro meritis vel iustificationis gratiam mereatur / sed quod aliqui non adeo mali sunt ut mereantur gratiam sibi non impertiri. Nullus enim dei gratiam mereri potest per quam iustificatur / sed tamen mereri ut non apponatur / ut penitus abiciatur. Et quidam aliqui in tantum iniquitatis profundum devenerunt ut hoc mereantur / ut hoc digni sint / alii vero ita vivunt ut etsi non mereantur gratiam iustificationis / non tamen omnino merentur repelli et gratiam sibi subtrahi. Ideoque dixit in quibusdam peccatoribus precedere / quo digni sunt iustificatione / et in aliis quo digni sunt obtusione sed hoc frivolum est

predit

Secundum quidam destruit aliud errorem dicentium quod anime prius fuerunt in celo et ibi peccauerunt et propterea ad corpora uelud ad carceres sunt detruse. Sed magister dicit quod hanc opinionem respuit fides catholica et hoc probat per scripturam et dictum apostoli qui uult quod antequam nati essent homines aut aliquid boni aut mali egissent deus unum elegit et alium odio habuit. Primo quorundam falsa de occultis dei dissensionem ...

Multi uero de isto profundo querentes reddere rationem altitudinis secundum cecitudinem cordis sui inscrutabilem altitudinem iudiciorum dei cogitare conantes in fabulas uanitatis abierunt dicentes quod anime sursum in celo peccant et secundum peccata sua ad corpora pro meritis dirigunt et digne sibi quasi carceribus includuntur.

Ieronimus. Ierunt hii tales post cogitationes suas et uolentes disputare de dei profundo uersi sunt in profundum dicentes animas in celo ante commissas et ibi aliquid boni uel mali egisse et pro meritis ad terrena corpora detrusas esse. Hoc autem respuit catholica fides propter euidentem apostoli sententiam qua ait cum nondum nati essent aut aliquid boni uel mali egissent etc. Melior est ergo fidei ignorantia quam temeraria scientia.

Hic magister concludit ex dictis suis quod deus elegit quos uoluit eligere non propter hoc quod erant futuri fideles sed ideo elegit eos ut fideles fierent. Et hoc probat per illud apostoli prima ad Corinthios: misericordiam consecutus sum ut fidelis essem. Ita etiam malos reprobauit non propter eorum futura demerita sed secretissima equitate licet nobis occulta.

Et ita non habet opinionem quod deus predestinauit aliquibus ... destinatione uel reprobatione ... anime antequam essent corporibus unite

Elegit ergo quos voluit gratuita misericordia, non quia fideles

erant futuri, sed ut fideles essent, eisque gratiam dedit, non

quia fideles erant, sed ut fierent. Ut enim ait Apostolus:

Misericordiam consecutus sum ut fidelis essem. Non ait quia fidelis

eram. Datur quidem etiam fideli, sed data est etiam prius

ut esset fidelis. Ita etiam reprobavit quos voluit,

non propter merita futura quae praevideret, veritate tamen rectissima

et a nostris sensibus remota.

Circa quintum, in quo ex dictis movet aliam questionem, scilicet quomodo cum deus dicatur aliquos elegisse ut boni fierent et fideles, an etiam ita possit dici aliquos reprobasse ut mali fierent et obdurare eos ut perirent. Respondet quod non debet hoc dici vel concedi, quia reprobatio non est ita causa mali sicut praedestinatio boni, nec obduratio ita facit hominem malum sicut praedestinatio facit ipsum bonum. Consequenter b. v. tertias de ea praedestinatione dicit: cavendum est ne divinae voluntatis dei magnificae volens eius voluntati derogetur. Et cum non esset alia ratio quare deus istum elegit et illum non, nisi quia placuit ei, et etiam non occulta dicuntur divina iudicia sed manifesta, ad quaelibet humana ratione capiat, nec dicuntur irrationabilia sed voluntaria. Et ergo dicit, prout dicit beatus Augustinus et dicit in littera, quod voluntas illa est rationabilissima et habet rationem, et sicut ab aeterno fuit ita ab aeterno rationem habuit, non tamen aliunde propter causatum, sed propter quotationem, et illud nobis non est omnino notum nec omnino ignotum. Unde quaedam quae procedunt a divina voluntate habent aliquando rationem in generali, aliquando in speciali, ut in generali, scilicet quare deus vult pluere, ratio est propter vitam animantium. Similiter quare vult remunerare, ratio est propter sua opera. Similiter habent rationem in speciali, ut quare deus vult pluere in hieme, est propter multos vapores non consumptos. Similiter quare Petrum vult salvare potius quam Iudam, ratio est quia propter bona merita illius et illius mala. Et ut etiam rationes generales sunt nobis manifestae, speciales nobis sunt occultae. Sed dubitatur quare deus non revelat nobis. Respondet b. v. quod non sunt nobis expedientes ad salutem ista cognoscere, sed nescientia illorum sunt nobis utilior propter humilitatem seu humiliationem nostram, reverentiam dei etc. Consequenter videtur dicere sola voluntas divina esse causam praedestinationis et probat per Apostolum dicentem: non sumus sufficientes cogitare ex nobis tamquam ex nobis, ex quo ut ... est a deo, et collatio gratiae et dispositio ad gratiam, et illa est via quibus et ex quo ... ut opera bona et cogitatio et cetera sunt a deo, sequitur quod praedestinatio omnia bona simpliciter sunt a deo.

Questio

Sed queritur utrum sicut deus dicitur elegisse quosdam ut boni fierent et fideles, ita etiam contrario debeat reprobasse quosdam ut mali essent et infideles et obduraret ut peccarent. Sed nullatenus concedi oportet. Non enim reprobatio ita est causa mali, sicut predestinatio causa boni, neque obduratio ita facit hominem malum, quemadmodum gratia facit bonum.

Circa primum in quo tractatur de prescientia et scientia dei, et querit utrum quod semel deus scit et prescit semper sciat et presciat ... [illegible]

Preterea considerari oportet utrum omnia que semel scit vel prescit deus semper sciat et scierit, et presciat et prescierit, an olim scierit vel prescierit quod modo non sciat vel presciat. De prescientia primo respondemus dicentes multa eum prescisse que modo non pscit. Cum enim eius prescientia non sit nisi de futuris, ex quo illa que futura erant presentia fuerunt vel preterierunt, sub dei prescientia esse desinunt, sub scientia vero semper sunt. Presciuntur ergo de

[illegible]

Item hoc notandum quod quedam sunt opera que conveniunt a divina voluntate cum alio adhuc ordinato ordine universalis sive naturali in creando sive movendo vel disponendo ut pluere et remunerare sive dampnare et salvare et ceterum divina voluntas est causa in generali et speciali unde si queritur quare deus vult pluere respondetur propter nostram utilitatem similiter si queritur quare vult remunerare aliquos respondetur propter suam gloriam similiter est causa in speciali ut si queritur quare vult deus pluere in hyeme non in estate tunc respondetur quia vapores aquosi magis in hyeme habundant quam in estate similiter si queritur quare magis vult salvare petrum quam judam respondetur quia iste habuit bona merita ille vero mala demerita. Aliud sunt opera que sunt a divina voluntate cum alio adhuc ordinato ordine coniuncti scilicet per viam glorificationis vel justificationis quia a divina voluntate cum cooperatione et operatione liberi arbitrii et hoc quod qui creavit te sine te non justificabit te sine te [illegible] ad invicem cum dei [illegible] attamen deus sine operatione et cooperatione justificat ut patet de sanctificatis in utero et ut dicitur de paulo [illegible] tamen omnium est causa voluntas in generali et est in speciali sed in generali etiam in speciali similiter si enim queritur quare deus vult justificare respondetur ad [illegible] sue ostensionis et si queritur quare non vult omnes homines justificare voluntate beneplaciti dicendum quod propter justicie sue ostensionem unde augustinus xxi de civitate dei si remanerent omnes in pena non appareret misericordia gratia redimentis rursum si omnes transferentur de tenebris ad lucem in nullo appareret severitas [illegible] ultionis in qua [illegible] plures [illegible] ut sic appareret quod omnibus debebatur. Si queritur in speciali quare magis vult justificare unum quam alium duobus similibus dicendum quia [illegible] ideo non est [illegible] et ideo cum [illegible] [illegible] non [illegible] veniunt [illegible] nisi [illegible] [illegible] fuit nobis expediens ad salutem [illegible] [illegible] deus voluit revelare et amplius non fuit [illegible] ad [illegible] xi

[illegible]

omnia ab eterno que futura erant / neque presciendo de-

sinunt nisi cum futura esse desinunt / neque tunc presciendo

desinunt aliquid quod ante presciebat / nunquam ea nescit

que ante cognoscebat / Non enim dicitur ex defectu scien-

cie eius quod aliquid prescivit aliquando / et modo non presciat

sed ex racione verbi / quod est prescientia / prescire enim est ante

scire quod fiat aliquid / ideoque non potest dici prescire deus

nisi que futura sunt

Hic ponitur septimum in quo magister videt de sciencia prescitorum quorum / Deinceps deus scit semper scit et scivit / patet / quia omnem scientiam quam aliquando habuit semper habebit / Contra hoc quod magister opponit in littera sic / Deus aliquando scivit hunc hominem nascitu-rum quem tunc homine generato / et illud modo non scit / Quia hec est falsa / iste homo est nasciturus / Videtur magister / quod eandem rem et idem verbum que res significabatur prescitorum hic homo est nasciturus / iste deus scit / et scivit et ab eterno scivit sua scientia immutabili / quia tunc sciencia diversis vocabulis oportet exprimi propter hoc / quod eadem res scita aliquando est presens / aliquando preterita / aliquando futura / sicut diversis vocabulis eandem diem designamus / quia dum est presens dicimus hodie / dum est preterita dicimus heri / dum futura dicimus cras / Sic prius Christum esse nasciturum / nos autem credimus ipsum natum / et tamen eandem fidem habemus ad illum / Dubitatur utrum eternalia et complexa quod deus semel cognoscat semper cognoscat / Respondetur sciencia dupliciter accipitur / uno modo prout re-flectitur in se / 2o modo prout est sciencia hec vel illa cognitionem habens / et ita sciencia capitur pro simplici cognitione / ita quod sciencia nichil quod opposite sciencia actualem nec veritatem nec privationem / Alio modo sciencia capitur pro cognicione que consistit in obiecto adeptam / 2o quod veritatem in obiecto / 2o scientia eternale quod sciencia ipsum esse verum / unde dicitur / scio te sedere / non tantum habeo cognicionem / sed et verum esse hoc cognosco

Hic de sciencia dicitur deum semper scire quod semel scit

De sciencia autem aliter dicimus / Scit enim deus semper

omnia / que aliquando scit / omnem enim scienciam quam

habet semper habuit et habet et habebit. Adhuc
autem opponitur ita: olim sciuit hunc hominem nasci
tempus quo natus est, modo non scit eum nasciturum. sciuit
ergo aliquid quod modo non scit. Item sciuit
mundum esse creandum, modo non scit eum creandum. ergo
ergo sciuit quod modo non scit. Et alia similia
infinita inducunt. Sed ad hoc dicimus idem
de natiuitate huius hominis et mundi creatione. nec
etiam scit quod sciebat antequam fieret, licet tunc et nunc
hanc scientiam eius diuersis exprimi verbis oporteat
vt ita quod tunc futurum erat, nunc preteritum est. Verba tamen
commutanda sunt ad ipsum designandum. sicut diuersis
temporibus loquentes eandem diem, modo per hoc aduerbium cras
designamus diem adhuc futurum est, modo per hodie diem
presentem est, modo per heri diem preteritam est. Ita antequam crearetur
mundus sciebat deus hunc creandum, postquam creatus
est scit eum creatum. nec hoc est scientiam diuersam. sed
omnino idem de re mundi creatione. Sicut antiqui patres

crediderunt xpm nasciturum et moriturum. Nos autem credimus eum iam natum et mortuum. Nec tamen diversa credimus nos et illi, sed eadem. Tempora enim ut ait Aug. variata sunt, et ideo verba mutata non fides. Indubitanter igitur teneamus deum semper omnia scire, que aliquis scit

[Marginal gloss: Et diversitas temporum non impedit unitatem rei credite quia obiectum fidei est res que non variatur propter diversitatem nominum. Si autem est temporum diversitas, ... de fide ... ad ... credit ... predicatum ... fides est ...]

Utrum reprobatio possit immutari precibus sanctorum

Et sic arguitur quod illud quod est prenotum omnibus et ... hoc est impeditum alterius maxime si sit ... Sed absque medio aut homo vel est predestinatus vel reprobatus, et predestinatio immutari precibus. Et Aug. igitur reprobatio poterit commutari et impediri precibus sanctorum. Contra arguitur in inferno nulla est redemptio unde illud et ibunt hii in ignem eternum, sed reprobati sunt ad dampnacionem inferni deputati ergo etc. Pro solutione huius questionis videndum est de ... reprobationis. Primo de causa predestinationis. Secundo an predestinatio immutari possit precibus sanctorum. Tertio de tertio an reprobatio possit commutari precibus sanctorum. Quantum ad primum videndum est utrum reprobationis possit assignari aliqua causa, ex isto quod ad penam eternam nullus deputatur a iusto iudice sine precedente causa, sed reprobatus est a deo iusto iudice ad penam eternam deputatus ergo etc. Sed tamen est magna dubitatio cuiusmodi causa possit assignari. Ad quod videtur Tho. de argentina dicit quod sicut reprobati qui decedunt de hoc seculo sunt in duplici statu, ita oportet reprobationis pro assignari duplicem causam reprobationis. Secundum quod sunt adulti quidam parvuli. Quantum ad adultos causa reprobationis potest dici mala usus liberi arbitrii usque ad finem duraturus ab eterno a deo prescitus. Sed quantum ad parvulos ut dicit iste doctor potest assignari hoc modo quia ipsi decedunt sine sacro baptismate, et quantum ad illos causa reprobationis potest dici ineptitudo vel inhabilitas ad recipiendum divine gratie influentiam ab eterno a deo precognita, que inest ipsis parvulis cum ... vel ex causa naturali quia ex debilitate complexionis cito moriuntur quam baptizari non possunt et ita ab ista vita decedunt in peccato originali quod autem reddit inhabiles ad recipiendam gratiam, vel ex causa voluntaria voluntate tamen aliena ut quia nascuntur et nutriuntur ab infidelibus qui eos nolunt baptizare. Et quia reprobatio parvulorum non reducitur in eorum propriam culpam, ideo adulti reprobati non solum debent pena dampni, sed etiam pena sensus a deo iusto iudice, parvulis autem tantum pena dampni debetur, que est carentia visionis dei. Quantum ad secundum articulum dicit iste doctor Tho. de argentina quod causa predestinationis adultorum potest bonus usus liberi arbitrii ab eterno a deo precognitus finaliter in operibus duraturus, quem usum bonum finalem deus ab eterno contemplans preposuit talibus hominibus huiusmodi usum habituris.

[Marginal gloss: Iuxta quod agit b. Aug. in libro de bono perseverantie si non dum sunt vocati pro illis ut vocentur oremus, fortasse enim sic predestinati sunt ut nostris orationibus concedantur.]

[Marginal gloss: Salus tuorum ...]

sic dare gratiam in presenti vita finalem ut meritis eius provenientibus sint ad gloriam
causam autem praedestinationis quorundam dicit iste doctor esse aptitudinem vel bapti-
smalis gratie quam deus praevidens ab aeterno ipsos ad salutem praedestinavit et
ista aptitudo quandoque est aliquos naturaliter quia contingit eos esse tam fortis complexionis
quod possunt durare in vita donec baptizentur et aliquos voluntarie, voluntate tamen aliena
puta quia tales sunt parentes qui eos baptisare procurant. Et arguit ille doctor
pro sua opinione sic: deus enim apud apostolum est dives in omnia sed si reprobaret aliquem sine
causa tunc in tali actu nichil inde reluceret. Item allegat ad hoc illud
[illegible] possunt hos praedestinari ad [illegible]. Item dicit beatus Ambrosius super
illud miserebor cui voluero etc. id est misericordiam illi dabo quem prescivi toto corde reversurum
ad me. Item Augustinus libro 3 contra [illegible] libro 8 deus cui vult miseretur et quem
vult indurat, per hoc tamen dei bonitas iniusta esse non potest, venit enim de occul-
tis meritis. Sed quia hanc opinionem videntur tenere alii solempnes doctores scilicet
Thomas et Egidius cum dicunt quod licet possit in generali assignari causa praedestinationis
et reprobationis ut dicendo quod aliqui sunt praedestinati ut in eis reluceat dei misericordia et
bonitas divina, alii vero reprobati ut in eis reluceat divina iustitia, nulla tamen
potest assignari causa in speciali quare isti sunt praedestinati et isti reprobati nisi voluntas
divina. Et hoc declarant ipsi per exempla et rationes. Exemplum primo naturale sic: quia cum
materia prima in se sit uniformis in omnibus suis partibus tamen alia eius pars stat
sub forma perfectiori et nobiliori et alia vero sub minus nobili et minus perfecta,
cuius causa bene potest esse quia hoc congruit diversitati formarum perfectionis,
sed in speciali videlicet quare haec pars materie stet sub forma ignis, haec sub forma aque non potest
assignari causa nisi voluntas divina. Exemplum etiam artificiale declarant. Unde sic: cum
sint duo lapides omnino consimiles et per omnia complexi, unus tamen ponitur supra et alius
infra, cuius tamen in speciali non potest assignari causa vel ratio nisi voluntas artificis
cui sic placet. Unde tamen ex hoc sequitur deum facere esse iniustum circa reprobatos et circa
praedestinatos ut sic quia non reddit alicui quod meruit, sed quod gratia est dico ut quia inventa
haec in via vitae aeternae saltem de congruo quia in gratuitis non attenditur iustitia vel
iniustitia sed potest ipse dispensare sicut vult dare alteri plus et alteri minus. Unde dicit
paterfamilias Math. 20 amice non facio tibi iniuriam et infra non licet mihi
facere quod volo etc. Et similiter tamen pro temporalibus sic nullum temporale potest esse causa vel
ratio alicuius aeterni sed omne quod se tenet ex parte creature est temporale, praedestinatio autem est
aeterna sicut et reprobatio ergo etc. Item illud quod est effectus praedestinationis non potest esse
causa eius saltem in eodem genere causae. Sed bonus usus liberi arbitrii est effectus praedesti-
nationis ut colligitur supra ex dictis distinctione proxima. Item si praedestinatio haberet
causam ex parte praedestinati tunc gratia dei haberet causam ex parte praedestinati, falsum patet per
apostolum qui ad Ro. 11 ait si gratia est ex meritis iam non est gratia. Et ibidem post
exemplum quod ponitur capitulo 9 loquens de Esau et Jacob dicit cum enim nondum nati essent
aut aliquid boni vel mali egissent, sicut electionem non ex operibus dicit Jacob dilexi,
Esau autem odio habui. Et post apostolus ibidem facit exemplum pro ista opinione
de lutifigulo qui de eadem massa facit unum vas in honorem et aliud in contumeliam
sicut sibi placet et non potest vas dicere cur sic me facis ergo etc. Videtur mihi

[illegible] ... beatus stephanus ... paulus salvatus ... ab ... ordine salvandi

et ad bonum utilem posset ... absolute ... sustinere ... debite ... in ... gratie ... sunt in ... ad ... dicto ... istud ad ... predestinatus ... aliud ... ad ... et ... pono duas ... predestinacio ... predestinatis ... ab eternis ... predestinacio ... ad ... et suorum ... esse ... ita ... deus ... naturalem ... effectus ... alius ... ordinat ... predestinatos ... istud ad ... effectus ... et ... beatus dyonisius ... ubi ... tollit ... ordinavit super ... ut deus ... effectus et ... ad ... ab ... reprobacio ... ad ... sunt finaliter ... reprobatus ... ordinat ... et omnipotente iudice ... ab ... verbo ... quod ... domini ... reprobatos ... salvat ... sola voluntate ... sicut ... salvare ... non obstat ... quod legitur ... ordines sancti gregorii troyanus imperator fuit liberatus de inferno et de liberata fuit ab inferno quia ... et ... ideo non est ... salute predestinatorum ...

Distinctio xliij. Postquam magister egit de scientia dei a distinctione ... hic agit de eius potentia et ... de potentia dei voluntate ita quod deus omnia posset et ... deus dicitur omnipotens ... questio ... an omnia ... quod ... omnia ... legis ... de deo loquens ... quid ... si ... nisi quod

convenit veritati et iustitie eius. Postea dicit quod deus potuit omnia simul facere, sed ratio prohibuit, id est voluntas. Notandum secundum veritatem iustitia uno modo est quod exigentia meritorum, et [illegible] dicitur [illegible] / Alio modo dicitur condecentia bonitatis, et ut sic comprehendit iustitiam et misericordiam, et sic dicitur sicut est accepta ab Augustino, ut sic enim distinguitur a veritate. Licet enim idem sint iustitia et veritas secundum rem, tamen differunt secundum modum dicendi, quia veritas respicit unamquamque rem in se, sed iustitia respicit unam rem comparatam ad aliam, secundum quod per leges debitas colligatur una alteri. Et ita hic sumunt doctores. An deus aliquid posset de potentia quod non posset de iustitia, quia Gregorius super i Genesis dixit non possum quicquid facere. Dicit [illegible] dicit sine dubio potuit per potentiam, sed non per iustitiam. Et allegatur super hoc [illegible] ad hoc videtur per distinctionem [illegible] propositas, quia ut iustitia dicit condecentiam sue bonitatis, quicquid potest de potentia hoc potest de iustitia, bonitati enim sue [illegible] decet ut posset quicquid posse potentie est. Si autem iustitia dicit condecentiam meritorum, sic non quicquid potest de potentia potest inquantum exigentia meritorum, meritorum enim aliquid dum [illegible] fecit de facto. Alia distinctio [illegible], cum in deo idem sit facere de facto et de iure, tamen apud homines non est sic. Tamen deus non potest facere nisi quod iustum est, sicut est communiter id est si faceret iustum esset. Postea notandum quod divina voluntas est ratio bonitatis, ars prima et summa. Unde quod corpus quod vult aliquid facere, illud bene fit et artificialiter seu perfecte fit. Sicut si aliquis artifex aliquid facit ex arte quam habet, illud et bene et artificialiter fieret. Si autem aliquid fiet non ex arte sed ex casu, illud nec dicitur bene nec artificialiter fieri, quia non quaeritur arte. Unde opus bene fit ex virtute de artificio et bene fieri. Si autem aliter, tunc non quia caritas est ars sua et bonitas omnium meritorum. De omnipotentia dei considerandum est primo ubi quare dicatur omnipotens

Nunc de omnipotentia dei agendum est. Ubi prima

consideratio occurrit, quomodo vere deus dicatur omni-

potens, an quia omnia possit, an tantum quia ea possit que

vult. Et enim deus omnia possit, pluribus aucto-

ritatibus comprobatur. Ait enim Augustinus in libro questionum

veteris et nove legis: Omnia quidem potest deus,

non facit nisi quod convenit veritati eius et iustitie.

Idem in eodem: Potuit deus cuncta simul facere, sed

ratio prohibuit, id est voluntas bone nempe voluntas dei

[illegible] ut dicit [illegible] quod voluntas [illegible] Sed [illegible] quod aliud [illegible] aliquid non [illegible] sed in voluntate quod [illegible] ad esse [illegible] in voluntate i. [illegible] non esset congruitas [illegible] ullo creatura aliquid facit nullus primus motus esset et [illegible] exigebat ut deus non facit omnia simul licet possit. [illegible] autem sic non est [illegible] sed [illegible] possibilis. Non enim deus potest aliquid facere quod non sit conveniens [illegible] ut de [illegible] potentia ut [illegible]

[illegible]

appellavit quia dei voluntas rationabilis est et equissima. fatendum est ergo deum omnia posse

Capitulum 2m in quo obicit contra iam dictum quod deus potest / nos homines multa possumus que deus non potest / ergo non sequitur quod deus omnia potest / arguitur quia possumus ambulare, loqui, videre, comedere, tamen deus non potest / quia non sua natura incorporea non potest habere instrumenta talium actionum. Sed tunc ibi / Quibus / respondet ad obiectionem / et dicit quod huiusmodi actiones ambulare consistunt in potestate dei / et non sunt aliene a dei potentia / quia deus facit tales creaturas, licet tales non possit in se habere / quia hoc non competit perfectionis sed imperfectionis. Notandum quod b. t. / quamvis omnes perfectiones creature a divina perfectione exemplate et deducte sunt, tamen eas deus perfectius habet quam aliqua creatura / potentia ergo creature et a perfecta [illegible] et a perfecto posse deficiat / cum ergo creature in tali gradu vel in tali [illegible] / non tamen oportet quod deo attribuatur / unde licet [illegible] lapidis dicatur exemplata ab essentia divina, non tamen [illegible] deus esse lapidem / Ita etiam non dicatur potentia ambulandi que potentia dei licet exemplatur a potentia dei / quia ipse deus competit proprie potentia ambulandi. Notandum etiam quod [illegible] dicitur omnia / cum dicitur deus potest omnia duplex capi potest / uno modo [illegible] ut sit sensus [illegible] ad suppositum tanquam accidens ad subiectum / quia [illegible] semper est in [illegible] / alio modo [illegible] supponit / et non retorquet illud ad suppositum tanquam accidens ad suum subiectum / unde tamen quia non [illegible] deus potest omnia / ergo potest [illegible] quia est fallacia accidentis / quia in ante [illegible] accusativa illius omnia non referebatur ad suppositum ut accidens ad subiectum / in consequente iam refertur / quia est infinitus [illegible] qui ponitur loco illius retorquet [illegible] ad nominativum tanquam accidens ad suum subiectum / unde licet deus non potest [illegible] potest tamen quod [illegible] vel [illegible] alio. Quomodo deus dicatur omnia posse cum nos multa possimus que ipse non potest

Sed queritur quomodo deus omnia posse dicatur, cum nos quedam possimus que ipse non potest. Non enim potest ambulare, loqui et huiusmodi, que a natura divinitatis penitus sunt aliena, cum hec instrumenta nullatenus habere queat, scilicet corporea, simpliciter quia sola[?]. Quibus id modicum arbitror quia huiusmodi actiones ablatio et locutio et huiusmodi a dei potentia aliene non sunt, sed ad

Dicit Boethius omnis actus potentiam quam ab eis egreditur ... in quo constitute sunt ... licet non attribuunt divine potentie ut ... reducuntur in deum ut in causam ... ergo non dicas deum ambulare vel pati ...

ipsum pertinet. licet enim huiusmodi actiones deus in se

habere non possit. non enim potest ambulare vel loqui et

huiusmodi. eas tamen in creatura potest operari. facit enim ut

homo ambulet et loquatur et huiusmodi. non

ergo per istas actiones divine potentie detrahitur

aliquid. quia et hoc potest facere omnipotens.

Capitulum iii in quo aliter obiciunt ... dicentes deus non potest peccare nec mentiri ergo non est omnipotens. ... Sed non ideo ... respondet negando ... quia peccare non dicitur posse. non enim potentie est, sed infirmitatis. Quod si deus posset peccare non esset omnipotens. et hoc declarat ... Augustinus ... dicens Magna est dei potentia non posse mentiri ... in aliquibus peccare sunt ... in aliis ... dei ... potentie ... sicut quedam sunt laudabilia in aliquibus ... dicitur ... in aliis vituperabilia ... quod est laudabile ... est laudabile ... sed ... in homine est vituperabile ... potest ... in deo ... blasphemia in deo.

De aliis obiectionibus

Sed sunt alia quedam, que deus nullatenus

facere potest, ut peccare. non enim potest mentiri, non potest

peccare. Sed non ideo omnipotentie dei aliquid

detrahitur vel derogatur si peccare non posse dicitur.

quia non esset hoc potentie sed infirmitatis.

Si enim hoc posset, omnipotens non esset. Non igitur impotentie

sed potentie imputandum, quod ista non potest. Unde.

Augustinus .xv. li. de trinitate. Magnam mentis dei et potentiam

non posse metiri. Sunt enim quedam que in aliis rebus

potentie deputanda sunt, in aliis vero minime. Et

que in aliis laudabilia sunt, in aliis reprehensibilia

sunt. Non ergo ideo deus minus potens est, quia peccare non potest

cum omnipotens nullatenus sit, qui hoc potest.

[illegible]

Sunt etiam et alia quedam, que deus non

potest, unde videtur non omnia posse. Non enim potest mori

vel falli. Unde Augustinus i. li. de symbolo. Deus omnipotens

non potest mori, non potest falli, non potest miser fieri.

non potest vinci, hoc utique et huiusmodi absit ut possit omnipotens.

Si enim huiusmodi passionibus ac defectibus subiaci posset,

omnipotens minime foret, et inde magis omnipotens

quia hec ei propinquare non valet, potest tamen hec

in aliis operari.

Nam continuando in quo ostendit per que quibus comprehenditur dei omnipotentia, et dicit duo quod ipse nichil patitur, duobus scilicet modis quod ipse facit omnia que vult. Secundum est quod ipse nichil patitur, quod utroque verissime dicitur omnipotens, quia ratione primi nichil potest impedire secundum quod deus, et quod eius voluntatem. Et ratione secundi nichil potest ei inferre corruptionem vel passionem. Concludit ergo quod nichil potest pati et quod omnia potest que posse est potentie, et quod quibus dignitas eius non leditur vel minuitur. Secundo [illegible] quod dicit [illegible]. Quod ratione potentie est [illegible] ad similitudinem suam imponitur non posse pati, quia valde agere [illegible] eius potentia minuitur, eo quod potest ab aliquo pati [illegible] et id quod non potest [illegible] impediri et eius potentia minuitur, licet etiam nichil possit agere [illegible] potest [illegible] quod [illegible] potentia [illegible] pati. Licet etiam nichil possit agere [illegible] ostendi ne sequatur quod quo agit [illegible] quod in deo est perfecta [illegible] actu [illegible] quia eius actu quod convenit sibi [illegible] actu purus [illegible] nichil enim agit nisi secundum quod est eius actu [illegible] convenit sibi quia ipse est actus purus sine commixtione [illegible], quia nichil patitur quod non convenit sibi, quia ipse est actus purus sine commixtione materie, quia unumquodque patitur secundum quod est aliquid materialis in ipso.

Quod omnipotentia dei secundum duo consideratur.

Sic igitur diligenter considerantibus omnipotentia eius

secundum duo apparet, scilicet quod omnia facit que vult, et

nichil omnino patitur. Secundum utrumque deus omnipotens

verissime predicatur, quia nec aliquid est quod ei

ad patiendum corruptionem inferre valeat, nec aliquid

ad faciendum impedimentum afferre. Manifestum est

utique deum omnino nichil posse pati, et omnia facere

posse, preter ea sola quibus eius dignitas lederetur.

eius quia excellentie derogaretur / in quo tamen non
est vere omnipotens / hoc enim posse non est posse / sed
non posse / nemo ergo deum impotentem in aliquo
dicere presumat / quia omnia potest que posse potentie est / et inde
vere dicitur omnipotens

Capitulum sextum in quo obiciuntur auctoritates sanctorum contra aliqua dicta et que videntur ponere quod deus non dicitur omnipotens ideo quod omnia possit sed ideo quia omnia potest que vult et quia nichil potest esse sue potentie impedire et ad hoc inducit tres auctores / scilicet Augustinum et Crisostomum / ... Ex quibusdam auctoritatibus traditur quod ideo dicitur omnipotens quia potest quicquid vult

Ex quibusdam tamen auctoritatibus traditur ideo
vere dici omnipotens / quia quicquid vult potest / unde
Augustinus in enchiridion / non ob aliud veraciter vocatur
omnipotens nisi quoniam quicquid vult potest / nec voluntate
cuiuspiam creature / voluntatis omnipotentis impeditur
effectus / Idem in libro de spiritu et littera / non potest deus facere iniusta / quia ipse est summa iustitia et bonitas
/ omnipotens vero est / non quod possit omnia facere sed quia
potest efficere quicquid vult / ita ut nichil valeat eius
voluntati resistere / quin compleatur aut aliquo modo impedire eandem / Iohannes Crisostomus in omelia quadam

de expositione symboli aut Omnipotens dicitur quia

posse illius non potest inveniri non posse | dicente propheta

omnia quecumque voluit fecit | ipse et ergo omnipotens

ut totum quod vult possit | unde Apostolus cuius rei

voluntati quis resistit | His auctoritatibus videtur

omnino quod deus ex eo tantum dicatur omnipotens quod omnia

potest que vult | non quia omnia possit.

Textus septimus | in quo magister respondet ad iam obiecta et vult. Cum Augustinus dicens quod deus non dicitur omnipotens ex eo quod omnia possit | ibi accipit ly omnia tam ample ut includat tam bona quam mala | que mala deus non potest | Et cum Augustinus dicit quod deus non ob aliud dicitur omnipotens nisi ex eo quod quicquid vult potest | intendit Augustinus quod per hoc non negat eum posse etiam ea que non vult | Sed hoc dixit contra aliquos | qui dicebant deum multa velle que non potest | et contra illos dicit deum posse velle quecumque vult. Notandum quod ratio omnipotentie duo includit | unde est illud cum est ... deus potest quecumque potentia est et in hac tamen concluditur | primo coactio | 2o impedimentum | 3o indigentia | non enim potest cogi nec potest impediri | nec indiget adiutorio instrumenti vel materie subiecte | Secundum est ad que est | sic omnipotens ad faciendum | sic dicit Augustinus dicendo quod omnia faciens factus non est | deo omnipotens quod de nichilo fecit quod fecit | non solum mundi fabricam sed celum et terram ... est etiam omnipotens ad nichil pertinendum | et nichil est quod ipse posset ... corruptum etc.

Declinatio premissarum auctoritatum

Sed ad hoc potest dici quod Augustinus ubi dicit omnipotens

non dicitur quod omnia posset etc. tam ample et generaliter

accepit omnia | ut etiam mala includeret que deus non

potest | nec vult | non ergo negavit eum posse omnia que

convenit ei posse | Similiter cum dicit non ob aliud ni-

si dicitur omnipotens | nisi quia quicquid vult potest | non negat eum

posse omnia, etiam ea que non vult, contra adversus illos, qui dicebant deum multa velle que non potest. affirmat eum posse quicquid vult, et ideo recte dici omnipotentem non ob aliud nisi quia potest quicquid vult.

Textus octavus, in quo ponit intellectum cuiusdam dicti supra, videlicet quod non ob aliud deus dicitur omnipotens nisi quia quicquid vult potest. Hoc enim potest intelligi tripliciter: primo quod dicatur omnipotens quia potest quicquid vult posse; secundo quia potest quicquid vult facere; tertio quia potest facere quicquid vult fieri. Si intelligatur primis duobus modis, tunc non sufficit ad eius omnipotentiam, quia tunc quilibet beatus esset omnipotens, quia quilibet beatus potest quicquid vult se posse, et quicquid vult facere, quia non vult facere nisi quod facit, nec vult posse nisi id quod potest. Sed tertio hoc non convenit creature, quia sanctus petrus vult omnes salvandos salvos fieri, tamen eos non potest salvos facere. Sed deus qui est omnipotens hoc quod fieri vult potest facere per se solum, ut facit celum et terram, vel per creaturam, ut facit domum vel vestem. Et hoc potest facere per se et per propriam virtutem et a seipso, quod tamen homo facere non potest, non tamen a se et per se solum [illegible] sine [illegible] causa, quia homo per se vel a se nihil boni potest facere, quia iste potentias dei et ab eo habet causam effectivam. Unde dicitur homo posse aliquid facere ab eo a quo potentiam habet; constat enim quod quicquid boni habet ab alio habet. Sed per deum causam formalem unumquodque potest facere potest, scilicet quod competit principiis naturalibus; quedam autem non possunt per se, sicut ea que fiunt per virtutem divinam, ut miracula et [illegible]. Et inde est quod filius in domum dei etiam omnia agere potest, sed non a se. Textus. Item non solum deus materie prime indidit duplices rationes, primo rationes causales et obedientiales, per quas omnes res nature sunt obedientes deo ut fiat de eis quicquid ei placuit; indidit etiam rationes seminales, scilicet potentias activas, per quas actiones naturales generantur, et quas habet deus facere in miraculis. Sed ipse loquitur non facit quod habet, scilicet potest causas vel supra causas, sive per causas, tamen inducit effectum in quem creatura nullo attingere potest, sicut formam glorie in corporibus gloriosis. Preter causas facit, tamen effectum quem natura inducere potest sine effectu creature naturalis producit, ut cum aquam in vinum convertit, ut patet. Sed contra causas non facit, nisi cum fit ut tamen naturalis actiua manens careat in proprio effectu suo, effectum aliud habeat, ut quod ignis manens ignis infrigidat. Sed sibi potest destruere unam naturam et facere aliam, abiciendo unam formam a materia et inducendo aliam, quia etiam potest ignis facere quod natura actus tamen cum corrupit. Et sic quod divine potentie contrastatur. Textus.

Sed caue quomodo intelligas potest quicquid vult, an quicquid vult posse, an quicquid vult fieri. Si enim dicas ideo omnipotentem deum vocari quia potest quicquid vult se posse, ergo et petrus nunc omnipotens similiter dici potest vel

an quicquid vult facere

deus facit domum

miracula

8

quilibet factor? quia pt quicq[ui]d vult se posse.
et pt face quicq[ui]d vult face / nō em vult face nisi qd
facit / nec posse / ni quod pt / sed no pt face quicq[ui]d
vult fieri / vult em saluos fieri q[ui] saluandi sunt / verum
eos saluare no valet / deus autē quicq[ui]d vult fieri
pt face. Si em vult aliquid ipse fieri / pt illud face
ipse / et facit ipse / sicut celud et terram ipse fecit qr voluit
Si aut vult fieri p creaturam / et p eam operatur / sicut
p homines facit domos et huiusmodi artificialia
et deus quid / esse / et ipse pt / ho aut vel angelus
quicq[ui]d vult / no est potens ipse vel esse

Hic ponit vnum dubium / circa dcm̄ est statum supra / q[uod] filius no pt esse facere quicq[ui]d ... / in quo remouet ... / ergo no est omnipotens / q[uod] hoc quis arguit / filius et simus facere que facit / vel que vult facere / ergo no est omnipotens / similiter de spiritu sancto / quia no est a se / ergo no est no pt a se facere vel q[uod] se quicq[ui]d vult ... aliquid facere a se / pt tn facere ipse / et sua pla omnipotens ... / q[uod] licet filius no possit / aliquid facere a se / ... sicut dicitur est supra / deus omnipotens sua ut natura et hoc probat p ... / ... est / sicut ... possibilis / vnde aut de deo impo[ssi]bile ... potest ... habere no pt / sed omnipotens possibilis / ... ad corporis / ergo no pt habere ... / vel est ad esse / vel no ad esse ... / illud no pt ... quod est simul esse et no esse ... vel aliquid simul esse et no esse deus no pt facere / no ... / sed ... deficit a ... sibilitate deficit a ... possibilitate / hic ... deus ... / no dr ergo deus posse facere omne illud quod implicat contradictionem / similiter ... pt omne illud quod est ... no fuit / q[uod] omne quod est ... est ... esse / et omne quod est ... impossibile est no esse ... et impossibile ... et ideo ... Augustinus contra Faustum ... quis dicit / deus est omnipotens ... faciat ut q[uod] facta sunt / no fuerint / no ... hoc dicere faciat / ut ... et no pt ... hoc ... q[uod] nullum corpus pt facere / in quibus ... est ... ut hominem esse et no esse ... / triangulum esse et no habere tres lineas / ... quod ponit triangulus ... habere tres lineas / hoc enim esset habere tres lineas et no

habere tres lineas. Et ex hoc etiam sequitur quod non potest facere opposita in eodem simul, quia in diffinitione unius contrarii est privatio alterius, et in diffinitione privationis est negatio secundum prius et posterius. Sed quicquid non repugnat rationi entis vel rationi non entis, hoc deus potest facere, ut aliquem non esse vel quod aliud mundum vel inducere ... in prius ... et ... tunc ipse impotens non sit, sed aliam ...

Sed forte dicis: nec filius dei potest a se, nec spiritus sanctus, sed solus pater. Ille enim potest a se, qui est a se; filius autem qui non est a se sed a patre, non potest a se, sed a patre; et spiritus sanctus ab utroque. Ad quod dicimus: quamvis licet filius non possit a se, nec operetur a se, potest tamen et operatur per se; sic et spiritus sanctus. Unde Hylarius in li. ix de trinitate: Nature in eo tantum confitens virtutis unitatem, ut ita ipse agat filius, ne a se agat, et ita non a se agat ut pater agat. Ipse autem dicitur agere et potens esse quia naturalem habet potentiam eandem qua et pater, qua et potens est et operatur; sed quia illam habet a patre non a se, ideo a patre non a se dicitur posse et agere. Homo autem vel angelus gratuitam habet potentiam a qua potens est. Deus igitur pater atque ipse deus trinitas omnipotens dicitur, quia per se, id est naturali potentia, potest quicquid vult fieri, et quicquid vult se posse, nec nihil ...

ut ambulare etc

enim vult fieri quod non possit facere per se ut per crea

turam / et nichil vult se posse quod non possit / et

omne quod vult fieri vult se posse / sed non omne quod

vult se posse vult fieri / si enim vellet et fieret quo

voluntati eius nichil resistere potest.

Utrum dei potentia voluntas et scientia mutuo sint equales

Sed non / deus simpliciter est omnisciens sed non est simpliciter omnipotens nec omnivolens / ergo consequentia falsa
probatur prima pars / probatur quia simpliciter omnia facit / probatur secunda pars probatur quia deus non potest nec vult quod malum
et tamen scit omnia mala ergo etc. Secundo sic / deus sumit et scit scit omnia possibilia sed non
potest posse omnia possibilia ergo quod etc. ... prima parte notandum probatur secunda pars patet quia alias
sumit et semel posset facere omnia possibilia. Tertio sic scientia et potentia ... ambitus est
voluntate dei ergo quod non ... patet quia multa potest et scit facere que tamen non vult
facere ergo etc. Quarto sic / deus non habet ... ergo ... quod non ... probatur eadem sit
actus simplex et purissimus cui ... potentia Quod ... et deo sunt simpliciter idem scientia vo-
luntas et potentia ergo etc. ... [illegible]

[illegible]

ffactum

Unde advertendum quod quidam 2^m se semper dicunt perfectum et nullam imperfectionem sicut intelligere velle. Alii semper imperfectionem et nullam perfectionem sicut posse moveri et peccare. 3^i qui medio modo se habent qui aliquam perfectionem includunt aliquam vero imperfectionem secundum esse communiter et simpliciter. Primi conveniunt deo semper 2^m se. 2^i nullo modo quia quod non sunt potentie sed impotentie. 3^i conveniunt deo non 2^m se sed per se semper conveniunt tamen sibi potest quod ipse facit ea in aliis sicut etiam fortes sedat per servitium et tamen deo possunt attribui [illegible]. Circa quod deus non dicitur omnipotens quia potest facere malum vel semper impossibile quia neutrum illorum non est potentia sed impotentia. Nota quod non ideo dicitur omnipotens quia potest quicquid vult se posse aut quia potest quicquid vult facere aut quicquid vult fieri sed ideo quia potest omne possibile non includens imperfectionem quia sit aliquis posse quicquid vult se posse et quicquid vult se facere et quicquid vult fieri quia tamen non est omnipotens ideo [illegible] vel quia non est [illegible] si esset nisi unus angelus beatus fruens deo et nichil aliud nisi deus tunc stat quod iste angelus nichil velit fieri nisi quod deus fit sed quod ipse fruatur deo nec ipse vult aliud facere nisi quod facit sed ideo ille potest quicquid vult se posse similiter potest quod vult facere et similiter potest quicquid vult fieri et tamen non est omnipotens sicut notum est volunt [illegible] alia [illegible] ideo dicitur omnipotens quia potest omne possibile et [illegible] quia potest omne possibile non includens imperfectionem sicut dicit [illegible] precedentibus. Nota secunda quod supra posita debet sic poni deus non ideo dicitur omnipotens quia potest quicquid vult se posse aut quia potest quod vult facere aut quia potest quicquid vult fieri aut quia ipse et se solo possit semper omne possibile sed ideo quia se solo potest omne possibile non includens imperfectionem illa particula ad omnes partes sicut supra [illegible] ad [illegible] partes patet quia se solo [illegible] possibilia includentia imperfectionem sicut sunt [illegible] [illegible] de principali quesito.

Septima ista comparando scientiam voluntatem et potentiam in deo [illegible] omnino [illegible] est equalis scientie et voluntati quia [illegible] sunt idem in re [illegible] sunt eius ipsa essentia divina et ideo potentia non potest esse maior scientia nec [illegible] nec minor nec [illegible] de voluntate. Octava comparando scientiam potentiam [illegible] in ordine ad obiecta [illegible] scientia ad plura se extendit quam potentia et voluntas et potentia similiter ad plura extendit se quam voluntas. Illa patet sufficienter per tria prima dicta ante oppositum. Sed illa [illegible] [illegible] illud [illegible] potentia potentia scientia et voluntas non sunt omnino equales et ex hoc [illegible] quod questio est falsa. Ad rationes patet quod prime tres procedunt per conclusiones iam positas. Ad quartam non negatur [illegible] sed [illegible] [illegible] potentia prout est in deo non repugnat actui simplicia sed solum potentia prout importat imperfectionem sed potentia ad non esse et similiter potentia passiva.

Distinctio xliii. Postquam egit de [illegible] ratione omnipotentie divine ostendendo que opera deus possit hic ostendit [illegible] possit [illegible] quorundam dei potentiam ad ea que facit limitantes. Et dividitur in [illegible] in primo recitat errores [illegible] erroneam sententiam quod deus non potest facere aliud quam facit nec melius quam facit nec aliquid [illegible] de hiis que facit. Nota [illegible] quod potentia dei infinita est negative quia nullo finitur ideo quia essentia sua etiam infinita est sed quia [illegible] ipse in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] longitudo [illegible] et similiter [illegible] quia divina essentia habet esse omnino absolutum et in nullo receptum nec ad aliquid determinatum [illegible] deus in sua essentia [illegible]

De primo quorundam dicentium deum nil posse nisi quod facit

Quidam tamen de suo sensu gloriantes dei potentiam coarctare sub mensura conati sunt. Cum enim dicunt: hucusque potest deus et non potest amplius, quid hoc est aliud quam eius potentiam que infinita est concludere et restringere ad mensuram. Aiunt enim: non potest deus aliud facere quam facit, nec melius facere id quod facit, nec aliquid pretermittere de hiis que facit. Istam quoque suam opinionem verisimilibus argumentis cavillationibusque commenticiis muniendo sacrarum auctoritatum testimoniis innituntur dicentes:

limitantes dei potentiam tum ad ea que facit, et dicentes quod deus non potest facere aliud quam facit, nec melius, nec aliquid pretermittere de hiis que facit.

Non potest facere deus nisi quod bonum est et iustum fieri; non est autem iustum et bonum fieri ab eo nisi quod facit. Si enim aliud iustum et bonum est facere quam facit, non ergo facit omne quod iustum et bonum est facere. Sed quis hoc audeat dicere

Addit etiam, non potest facere nisi quod iustitia eius exigit. Sed non exigit eius iustitia ut faciat nisi quod facit. Non ergo potest facere nisi quod facit. Eadem [ratione] iustitia exigit ut id non faciat quod non facit. Non autem potest facere contra iustitiam suam. Non igitur potest aliquid eorum facere que dimittit.

Addit 3um in quo magister tendet ad primam rationem supponitam distinctionis istam propositionem deus non potest facere nisi quod bonum et iustum est fieri. Si intelligitur sic deus non potest facere nisi quod iustum esset et bonum si esset, verum est. Si autem intelligitur sic deus non potest nisi quod bonum et iustum est ut fiat, falsum est, quia multa potest facere que facere nisi quod bonum et iustum non est ea iuste fieri. Ad 2am rationem [illegible] dicendum [illegible] erit et propositio non est [illegible] nisi quod iustitia sua exigit. Dicendum quod ly exigit non dicit [illegible] deus non potest facere nisi quod iustitia sua exigit vel [illegible] est [illegible] distinguenda. Si sic intelligitur non potest nisi quod eius iusta voluntas vult, falsa est. Si autem sic intelligitur nichil potest nisi id quod si fieret eius bonitati et iustitie conveniret, vera est. Similiter distinguunt istam non potest non facere nisi quod iustitia eius exigit ut permittat vel non potest permittere nisi quod iustitia exigit ut non faciat. [illegible] per voluntatem divinam probat per dictum super genesim [illegible] autem iustitia capitur pro voluntate divina [illegible] ubi dicitur non potero quicquam donec ingrediaris illuc. Super quo dicit [illegible] quod deus utique poterat per potentiam sed non per iustitiam, quasi diceret poterat sed non volebat. Deus non potest facere nisi quod iustum est quod [illegible] in hoc consistit [illegible] deus non potest facere nisi quod iustum est. Hoc quod dico iustum potest intelligi pluribus modis [illegible] hoc verbo est, a quo restringitur ad statum presentem, quod [illegible] hoc verbo potest [illegible] est falsa. Est enim sensus deus non potest facere nisi id quod modo iustum est, quod est falsum. Potest enim facere quedam que modo [illegible] sunt. Vel potest pluribus intelligi [illegible] verbo potest [illegible] ampliando, quod [illegible] hoc verbo est, et in hoc sensu est vera, quia sic hoc nomen iustum supponit pro prima [illegible] non [illegible] aliquo determinato tempore, et tunc est sensus deus non potest facere aliquid quod non est iustum in quocumque tempore ponatur ab eo fieri, et propter [illegible] ipsum producere omnes obiectiones [illegible] vel aliter [illegible] est potest dicere plus simpliciter vel plus [illegible] primo vel est 2o falsa, ut dicendo iste equus bene curret de equo in stabulo. Si hoc verbum curret dicat plus simpliciter, [illegible] est vera. Si plus ut nunc, falsa [illegible] esse non [illegible] habeat naturalem potentiam ut deus est distinctione [illegible] et quicquid est in deo totum est eternum totum increatum totum necessarium [illegible] qui quod eius operatione producit non necessario producit sed producit ab eo ordine sapientie et per voluntatem eius qui amat suum ordinem. Ad [illegible] ergo per voluntatem

que bona et iusta determinat. Sed an agat quod necesse iuste, quoniam voluntas eius iusta est ... quia hoc habet dominus ... [illegible] quod nichil potest agi ab eo iuste id quod si fieret iustum esset, sicut ... potest facere iuste voluntate ... ita nichil iuste iustum sub hoc ... [illegible] ... iustitia determinare ad unum ... ita quod aliud facere non posset ... [illegible] ... quia quamvis tota opera determinaret opus est ex parte operantis operante determinatum ad hoc vel ad illud. Sed tamen opus quod sic determinatur ... non est operante ... [illegible] ... vel non sedere et utrumque determinatum ad hoc quod est esse utrumque ... bonum, qui adhibet circumstantias, unde quod necesse iuste ad neutrum cogit ... facit, iustum erit ... circumstantiis ... ordine ... Sed quod opus quod sic determinatum est ut ... et similiter ... iuste ... iusta facere possumus ... ergo quamvis est bonum, quamvis ordinatum, quamvis iustum in rebus ... quod voluntate Dei ordinate, et quod quod necesse iuste non facit hoc quod aliud etiam facere posset, quod modo ordinis que ita hoc ponit etiam ita aliud ponere posset. Sicut enim scientia sua est causa verorum et ... a creaturis, sic et voluntas sua iusta est causa iustorum creatorum, unde si aliud faceret iuste faceret et ... non posset ... Responsio ad id quod prius dictum est ...

His autem respondemus, duplicem verborum intelligentiam aperientes, et ab eis involuta evolventes, sic: Non potest Deus facere nisi quod bonum est et iustum, id est non potest facere nisi illud quod si faceret bonum esset et iustum. Verum est. Sed multa potest facere que nec bona sunt nec iusta, quia nec sunt nec erunt nec bona fiunt vel fient, quia nunquam fient. Item cum secundo propositum opponitur: non potest facere nisi quod iustitia sua exigit, ut non fiat, dicimus quia exactionis verbum de Deo non proprie accipitur, et in illis locutionibus

... potest ... distinctio ... est potentia actualis ... et ... determinatur ... iustum ... Deus facere ... non bonum ... et iustum ... aliud ... iustitie exigit ... iusta ... potentia actualis ... que stat ... ut ... actualis ... ut si ... est ...

... quia sic stat potentia actualis ... et quod ... dicit ... et quod est ubi ... aut ... illa propositio non potest Deus facere nisi quod bonum et iustum ... et ... non potest Deus facere nisi illud quod si faceret bonum et iustum esset ... et est ... habet ... est bonum ... illud ... est ... et ... est esse ...

duplex est sensus. Si enim intelligas non potest facere nisi quod iustitia sua exigit, id est nisi quod iusta voluntas sua vult, falsum dicis. Iustitia enim dei ipsius equus summa voluntas accipitur, equaliter accipitur. Itaque illa verba dominum in genesi loquentis ad loth non possum quicquam facere donec illuc introeas exponens, non posse dixit quod sine dubio poterat per potentiam, sed non poterat per iustitiam, quia poterat quidem sed non volebat, et illa voluntas iusta erat. Si vero per hec verba intelligas eum non posse facere nisi illud quod si fieret iustitie eius conveniret, verum dicis. Similiter distingue illud non potest facere quod iustitia eius exigit, ut non faciat, id est non potest facere id quod ipse qui est summa iustitia non vult facere. Similiter et si autem his verbis intelligas eum non posse facere id quod iustitie eius conveniret non potest verum dici.

Ratio quarta in quo adducit alias rationes contra propriam opinionem. Summa deus non potest facere nisi quod debet, sed non debet aliud facere quam facit. Itaque ... vel deus debet dimittere quod dimittit et non facit, vel non debet dimittere. Si non, ergo non recte dimittit. Si autem debet dimittere, ergo non debet facere, et ergo non debet eum facere, et per consequens non potest illud facere. Et pari ratione non potest dimittere quod facit, quia debet illud facere.

Tertia illorum ratio

Addunt quoque et alia dicentes non potest facere

Deus nisi quod debet, non autem debet facere nisi quod facit. Si enim debet alia facere, non ergo facit omne quod debet. Si vero facit omne quod debet, non potest facere nisi quod debet, non igitur potest facere nisi quod facit. Item aut debet dimittere quod dimittit ne faciat, aut non debet. Si non debet, non recte dimittit. Si vero debet dimittere, ergo non debet facere. Si autem non debet, nec decet, nec oportet eum facere, et si non decet nec oportet eum facere, ergo non potest facere. Non ergo potest facere nisi quod facit, nec potest illud dimittere quod facit quin faciat, quia debet illud facere, et quod debet facere non potest illud dimittere.

Glosa. Capitulum in quo magister tradet ad istas rationes et vult quod hoc verbum debet [illegible] habet in se nec ipse convenit deo quia deus nichil debet nobis nisi forte ex promisso sed nos sumus ei debitores. Unde magister dicit istas: deus non potest facere nisi quod debet. Si sic intelligitur, id est nisi quod vult, tunc est falsa. Si autem intelligitur nisi quod debet, id est nisi quod debet si facit, sic est vera, quia secundum dictum b. v. quod debitum obligatorium habet gratiam ratione debiti, quia qui beneficium accepit quo indiget, velit nolit obligatur; sed debitum ex promisso est mere liberalitatis et non ex necessitate aliqua sed sequitur largitatem promittentis, et ergo tanto plus habet de ratione gratie quam debiti. Unde deus dicitur debitor promittendo [illegible], et sua enim gratia promittit ut alliciat sed nichil recipit [illegible], non acceptat [illegible] indigentiam, et ergo in deo [illegible] debiti [illegible] obligationem [illegible] [illegible] qui abutatur nomine, ut debitum [illegible] [illegible] bonitatis sue.

Responsio

Sed ut michi videtur hoc verbum debet venenum habet / multipliciter enim et involutam tenet intelligenciam nec deo proprie competit / qui non est debitor nobis nisi forte ex promisso / nos vero debitores ei sumus ex commisso / ut autem venenum evacuetur distingue verbi sensus / non potest deus facere nisi quod debet . i . nisi quod vult falsum est / dicere potest ipse dici debere aliquid quia vult illud / Si autem dicatur non potest nisi quod debet . i . non potest nisi illud / quod si faceret bene ei conveniret / verum est

Capitulum septimum in quo ponitur quarta ratio ipsorum ista quod deus facit cum optima et racionabili causa et racionabili non potest dimittere / Sed omne quod facit / facit cum optima et racionabili / Concludit quod nichil quod dimittit potest facere / nichil quod facit potest dimittere / vel aliter formatur ratio sic / deus non potest facere vel dimittere aliquid nisi propter optimam et racionabilem causam / eciam talia facere vel dimittere nisi causa qua facit et dimittit / sed non est racionabilis causa cur faceret vel dimitteret nisi causa qua facit et dimittit / Quarta illorum racio

Adiciunt quoque illi dicentes / nichil facit aut dimittit / nisi optima et racionabili causa / licet nobis occulta sit / secundum quam oportet eum facere et dimittere / que facit vel dimittit Ratio enim penes

eum est / qua illa facit et illa dimittit / quia ratio
eterna est et semper manens / propter quam non potest aliud
facere vel dimittere illa ergo manente / non potest
quod facit dimittere / nec quod dimittit facere
et ita non potest facere nisi quod facit

Hic magister videt et negat maiorem dicte rationis concedit enim quod apud deum est rationabilis causa qua cuncta facit que facit et dimittit que dimittit et ea est sua voluntas equissima et preter illam non potest agere nec contra illam, tamen si ageret alia quam agit rationabile esset / et esset de voluntate sua equissima licet non sit iam de eius voluntate quod alia agat Responsio

Sed ad hec videns ambiguitate locutionis determinantes / Cum enim dicitur causa vel ratio optima penes deum / qua facit cuncta que facit / et dimittit ea que dimittit / verum est / quia in eo voluntas equissima et rectissima qua facit et dimittit que vult / contra quam facere non potest / nec preter eam facere potest / nec utique contra eam faceret / nec preter eam si que facit dimitteret vel que dimittit faceret / quia eadem re manente ratione et causa / alia potuit facere et ista dimittere licet ergo ratio sit penes eum / qua alia facit et alia dimittit / potest tamen secundum eandem rationem et dimittere que facit / et facere que dimittit

Capitulum septimum in quo adducit aliam rationem istorum pro sua opinione istam, Deo est vel subest deum facere aliqua que facit et non alia, et deus non potest facere nisi quod deo est eum facere, igitur deus non potest facere aliud quam facit. Adhuc adducit questionem

Ipsi autem adducunt: Deo est eum facere que facit, et non alia, et non potest facere nisi quod deo est eum facere, et ita non potest facere nisi quod facit. Item deo est eum dimittere que dimittit, et non potest non dimittere que deo est eum dimittere, et ita non potest non dimittere quod dimittit.

Hic solvit et vult quod ista prima est duplex, eo quod est dicat actualem inherentiam ... dicit vera est falsa. Si autem dicat naturalem inherentiam, vera est et secunda, et ideo quod non sequitur. Sic ista distinguitur rosa est pulcher flos, vera est ... non existente, similiter, pascha est pulcrum tempus.

Et ad hoc dicimus locutiones ambiguas esse, et ideo determinandas. Si enim cum dicitur non potest facere nisi quod deo est eum facere, intelligatur eum non posse facere nisi ea que rationabilia sunt et ea que si fierent rationabilia essent, verus est sensus. Si autem intelligatur eum non posse facere alia rationabilia et bona, nisi ea que vult et facit, falsus est intellectus.

Capitulum octavum in quo ponit aliam eorum rationem istam: Deus non potest facere nisi quod potuit, sed nichil potuit nisi id quod faciet, ergo etc. Vel sic: Si deus posset facere aliud quam facit, ergo posset facere aliud quam presciuit, et per consequens posset sine prescientia operari. Respondet quod huius solutio patet ex hiis que supra de prescientia dicta sunt.

Quia igitur deus nichil possit quam sine potentia / nec potentiat nisi quod facit / potest ergo preter facere aliud quam non potuit / et non potest facere aliud quam potuit intelligendo diuisim non coniunctim [illegible] ibi cum omne quod potentia / hec littera corrupta est et falsa / quia ut hic ponitur omne deberet esse pluralis vel supplendum aut quia [illegible] Hugone ubi ponitur idem argumentum est ita quia si preter prudentiam suam aliquid [illegible] est omne quod possumus fieri necesse est / aliud fieri quam fit nulla ratione possibile est / sed hec consequentia nichil videtur efficere ad hanc quia unde hec minor subintelligenda est ad illatam faciendam aliud fieri quam fit est sine prudentia aliud fieri / et hec est neganda / et quoniam nichil sit possibile nisi quod fit [illegible] et posito quod aliud fiat / sequitur quod fuit possibile. Alia illorum ratio [illegible]

c 8

Item aliud adiciunt dicentes. Si potest deus aliud facere quam facit / potest igitur facere quod non potuit / Et si potest facere quod non potuit / potest sine potentia operari / quia omne quod facturus se potuit facere / nec facit aliquid quod non potuit / et si preter potentiam eius aliquid fieri impossibile est / et omne quod potentia efficere necesse est / Igitur aliud fieri quam fit / nulla ratione possibile est / Non ergo potest a deo fieri nisi quod fit / Hec autem questio de potentia facile determinari potest per ea que supra dicta sunt cum de potentia ageretur

[illegible] nouum / in quo Augustinus ostendit / quod etiam sanctorum auctoritatibus confirmat opinionem [illegible] Augustinum in libro de symbolo ubi dicit / [illegible] quod non vult [illegible] Illud autem [illegible] quod non vult se posse. Utitur in affectione sue opinionis

c 9

Hii autem illi scrutatores / qui defecerunt scrutantes scrutinia / sciolum contexunt testimonia /

Dicit enim Aug. i. li. de symbolo Hoc solum non potest deus quod non vult, per quod videtur non posse facere aliquid nisi quod vult. Sed non vult nisi quod facit et ita videtur non posse nisi quod facit.

Illud autem ita intelligendum est id solum non potest deus quod non vult, scilicet se posse.

Hoc solum deus non potest quod non vult. Hoc solum deus non potest nisi quod non vult. Sed non vult nisi que facit, ergo non potest nisi que facit.

Secundum auctoritatem eius est libro vii^o confessionum ubi dicit quod voluntas dei non est maior quam eius potentia. Nec ex hoc quo arguunt isti deus non plura potest quam vult sicut non plura vult quam potest. Tendit enim ibi sed ad hoc ostendendum quod voluntas dei non est maior eius potentia quia sunt una res et per hoc tamen non negat deum posse plura quam velle, quia plura sunt subiecta potentie dei quam voluntati.

Idem i. vii. li. confessionum ad deum loquitur ait nec cogitis invitum ad aliquid quia voluntas tua non est maior quam potentia. Esset autem maior si teipso teipse maior esses. Ex hoc videtur quod deus non possit plura quam vult sicut non vult plura quam potest. Sicut enim voluntas non est maior potentia ita nec potentia maior est voluntate. Ideoque sicut plura non vult quam potest, ita eum non plura posse quam velle sicut

Responsio

Sed ad hoc dicimus, quia nec voluntas potentia nec potentia voluntate maior est, quia et una et eadem res est potentia et voluntas, scilicet ipse Deus, qui esset maior seipso si voluntas esset maior potentia vel potentia voluntate. Nec hac auctoritate negatur Deum plura posse quam velle, quia plura sunt subiecta eius potentie quam voluntati.

[illegible]

Fateamur itaque Deum multa posse facere quam non vult, et posse dimittere quam facit. Quod ut certius firmius teneatur, scripture testimoniis asseramus Deum plura facere posse quam facit. Veritas ipsa secundum Matheum ait: An putas quia non possum rogare patrem meum et exhibebit

nichil / non plus quam xii legiones angelorum ex quibus
vobis patentem immitteret / quia et filius poterat rogare
quod non rogabat / et pater exhibere / quod non exhibe-
bat / utrumque igitur poterat facere quod non faciebat / Augustinus
etiam in encheridion ait omnipotentis voluntas / multa
potest facere / quod nec vult nec facit / potuit enim facere ut
xii legiones angelorum pugnarent contra illos qui christum ce-
perunt / Item in eodem / Cur apud quosdam non facte
sunt virtutes / que si facte fuissent / egissent illi ho-
mines penitentiam / et facte sunt apud eos qui non erant
credituri / tunc non latebit quod nunc latet / nec utique
deus iniuste noluit salvos fieri / cum possent salvi esse
si vellet / tunc in clarissima luce sapientie videbitur
quod nunc piorum fides habet antequam manifesta cogni-
tione videatur / quam certa et immutabilis et efficacis-
sima sit voluntas dei / quam multa possit et non velit
nichil autem quod non possit velit / Idem in libro

[illegible marginal gloss]

de na(tura) et gr(ati)a. d(omi)n(u)s lazaru(m) suscitauit i(n) corp(or)e/ nu(m)q(uam)
dicend(um) e(st) no(n) potuit iudam suscitar(e) i(n) m(en)te/ potuit
q(ui)d(em) s(ed) noluit. hys auctoritatib(us) m(u)lt(is)q(ue) aliys
ap(er)te docetur q(uod) deus m(u)lta possit facere q(ue) no(n) vult.
Quod etiam ro(ati)one p(ro)bari p(otes)t. no(n) e(nim) vult deus om(ne)s
homines iustificare. et t(ame)n q(ui)s dubitet eu(m) posse.
P(otes)t ergo deus aliud facere q(uam) facit. et t(ame)n si aliud
faceret. alius ip(s)e no(n) esset. et p(otes)t aliud velle q(uam) vult.
et t(ame)n eius volu(n)tas nec alia nec noua nec
mutabilis aliquo e(ss)e p(otes)t. Et si e(nim) possit velle
q(uo)d nu(m)q(uam) voluit. nec t(ame)n noviter nec noua vo-
lu(n)tate. s(ed) sempit(er)na t(ame)n velle p(otes)t. p(otes)t e(nim) velle
q(uo)d p(otes)t ab et(er)no voluisse. habet e(nim) potenciam
volendi. et nu(n)c et ab et(er)no. quod tame(n) nec
modo vult. nec ab et(er)no voluit.

Utru(m) deus possit aliq(ui)d de po(tentia) absoluta q(uo)d no(n) p(otes)t de po(tentia) ordinata

[illegible]

quod non possunt et breviter saltem non est [illegible] ordinata. Ad deus potest multa facere que numquam faciet et potest res meliores facere quam iam facit vel umquam faciet sed hoc non potest esse de potentia ordinata ergo de potentia absoluta. Deus potentia potest saltem videtur notandum etiam quod potentia [illegible] prima potest patet quia potentia ordinata limitavit res ad certum numerum et similiter ad certam bonitatem sive mensuram perfectionis. In ista questione erunt duo articuli primus de [illegible] questio videbitur unde de [illegible] articuli ad ordinatam videlicet utrum deus posset meliores res facere quam fecit vel facit. De potentia notandum quod potentia ordinata potest dici dupliciter quod ordinata [illegible] primo [illegible] ordinata prout distinguitur contra inordinatam. Secundo ordinatum dicitur quod est decens et vel [illegible] conveniens et potentia inordinata quod est indecens et non [illegible] conveniens. Secundo potentia ordinata capitur prout extendit se ad omne quod divine voluntati potest esse decens et conveniens. Alio ordinatum dicitur determinatum sicut dicitur ille est ordinatus ad [illegible] et non ordinatum dicitur quod ad nichil est determinatum. Secundo potentia ordinata est potentia dicta [illegible] aliqua certa determinata ut potentia dei dicitur ordinata inquantum refertur ad res sub certa mensura perfectionis secundum quam res aliqua in esse [illegible] disponere voluit ita quod nec [illegible] nec aliud nec maiorem sibi dare disposuit. Tunc sit prima conclusio capiendo potentiam ordinatam primo modo nichil potest deus facere de potentia absoluta quin illud posset facere de potentia ordinata. Patet quia quicquid deus potest facere hoc cadit sub potentia ordinata sic capiendo potentiam ordinatam ergo conclusio vera. Antecedens patet quia nichil potest facere nisi quod est vel potest esse decens et non [illegible] conveniens ergo conclusio tenet quod [illegible] et antecedens patet quia non posset malefacere. Ex illa sequitur quod [illegible] capiendo potentiam [illegible] questio est falsa. Secunda quod capiendo potentiam ordinatam secundo modo preterita et futura cadunt sub potentia dei ordinata. Patet quia ea sola in certo modo pondere et mensura facienda disposuit ergo conclusio tenet [illegible] et antecedens patet de se. Ex illa sequitur quod [illegible] [illegible] [illegible] fieri [illegible] [illegible] repugnat sunt possibile de potentia ordinata. Patet quia illa omnia determinate sic futura disposuit ergo [illegible]. Tertia conclusio capiendo potentiam ordinatam secundo modo non omnia que deus potest per potentiam absolutam sic potest per ordinatam [illegible] deus potest per absolutam potentiam plures mundos facere et similiter potest omnes [illegible] [illegible] [illegible] sicut plures [illegible] natura [illegible] ut fiant [illegible] et sic posset similiter illum salvare illorum quos salvabit [illegible] posset [illegible] et omnes [illegible] salvare. Sed [illegible] [illegible] non potest de potentia [illegible] ordinata ergo conclusio [illegible]. Sed tamen hoc potest quia nullam semper implicat contradictionem ut esset sibi magis difficile [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nec magis difficile conferre illius gratiam [illegible] [illegible] [illegible] quod dat gratiam alteri [illegible] vitam eternam ergo conclusio [illegible]. Ex illa patet quod in hoc sensu questio est vera.

Quantum ad secundum articulum notandum quod res melius facere vel meliores potest intelligi dupliciter [illegible] [illegible] quod quelibet fieret melior. Alio modo sive ordine se habendi [illegible] primo hoc est dupliciter vel [illegible] vel [illegible] [illegible] secundo hoc est dupliciter vel in [illegible] ad [illegible] vel in ordine ad [illegible]. Tunc prima conclusio quod ista [illegible] essentialia [illegible] [illegible] in indivisibili ita quod nichil perfectionis essentialis sibi addi possit licet [illegible] [illegible] eadem [illegible] patet quia si non tunc perfectio specifica non esset aliquo [illegible] ad perfectionem [illegible] sub [illegible] perfectionis magis vel parva [illegible] perfectio speciei [illegible] [illegible] [illegible] esset ordo specierum [illegible] que omnia sunt absurda et [illegible] [illegible] quod [illegible] posset aliquid ad perfectionem [illegible] [illegible] ita et duplicem et triplicem quod semper manebit eadem species et [illegible] de [illegible]. Ex illa sequitur secunda conclusio quod omnia individua eiusdem speciei sunt equalis perfectionis essentialis [illegible] quolibet [illegible] perfectio essentialis sive speciei aliquid non esset esse illius speciei ergo conclusio. Ex illa sequitur tertia quod deus non potest res meliores facere [illegible] iam sunt primo videlicet quo ad perfectionem essentialem et quod manent eedem res [illegible] quia si esset [illegible] aliquid esset melior [illegible] iam esset aliarum specierum [illegible] [illegible]

1 9o
2 9o
3 9o
ar 2us
1 9o
2 9o
3 9o

Et illa sequitur quod id universum in sua specie et accidentali perfectione est ita perfectum quod non posset esse perfectius manente eodem universo. Quarta conclusio quod quamlibet rerum creatarum deus potest meliorem facere quam fecit secundo puta accidentali perfectione / et similiter potest alias res cum perfectiores facere quam iste sunt quas iam creavit. Illa quo ad primam partem patet satis inductive. nullius enim tantum contulit de hiis que accidentaliter perficiunt quin posset plus conferre. Et quo ad secundam partem patet quia sicut deus non fuit limitatus ad producendum presens universum optimum potuisset res perfectiores fecisse. Sic non est limitatus quin possit aliud mundum facere multo perfectiorem quam sit iste et qualibet earum specierum perfectiores [illegible] per illum quod nunc est. Quinta conclusio loquendo de ordine sive modo habendi rerum nec primo nec secundo deus potest facere res meliores quam iam. loquendo de ordine rerum in suis speciebus (quia res non possunt melius ordinari in finem nisi quod summa sapientia ordinetur in deum qui est ultimus et optimus finis omnium (sed sic iam ordinate sunt ergo [illegible] Et eodem similiter quia secunda pars quod summa sapientia totus ordo universi [illegible] optime ordinatur in finem (ergo optime in principiis sui specie ordinate. loquendo [illegible] de essentiali ordine / loquendo tamen de accidentali ordine non est inconveniens quod haberent meliorem ordinem sicut etiam de accidentali perfectione dictum est in prima conclusione huius articuli. Quo ad rationes ad oppositum dicitur quod secunda verum non sunt / et ideo transit per primam conclusionem primam articuli. Quo ad secundam dicitur ad primam [illegible] quia non enim [illegible] deus [illegible] illam quantitatem qua sub ea ita dispositione disposuit. [illegible] producere non potest id [illegible] melior [illegible] ergo deus non potest [illegible] meliores producere [illegible] cum ab inferiori ad superius negative / tertia est quod [illegible] primam articuli. Et [illegible] potest faciliter solvi quod hiis que de potentia prius sunt dicta

Consequenter plures doctores determinant de ista ratione omnipotentie dei ostendendo que opera posset et quanta posset (sicut credit) qualia posset et qualiter. Et dicitur in questione talis / sic primo ponunt errorem quorundam dicencium / quod deus non potest res meliores facere quam facit. Et hoc probabant tali ratione / si deus potest facere res meliores quam facit et non vult (ergo est invidus / sed non est invidus. ille qui est summe bonus / ergo si posset utique faceret / istam tamen per Augustinum 83 questionum ubi per simile arguit probat / deus potest generare filium sibi equalem (Credit magister) quod non est simile quia filium genuit non de nichilo sed de sua substantia / sed creaturam non / quia nullam creaturam facit de substantia sua. [illegible] dicitur quod hic loquitur Augustinus per similitudinem patris carnalis / qui cum non valuit habeat gignere filium sibi equalem si non potest infirmus est quia deficit a natura. Si potest et non vult invidus est quia invidet pietati illi qui peteret equalis fieri. Eodem loquitur Augustinus de deo [illegible] talia sequentes / sed non est simile de creatura quia natura non potest capere creationem / quia non est invidia ubi non potest esse possibilitas / primo non potest esse invidia ubi [illegible] est subiectio / secundo figulus sine invidia facit vas in contumeliam et aliud in honorem / de eadem massa / et id quod facit in contumeliam posset facere in honorem si vellet et [illegible] sine omni invidia. [illegible] non [illegible] quod ad invidiam duo concurrunt primo potestas ad equalitatem et exigentia rei facte. non enim [illegible] invidet nisi quia [illegible] ei vel offendit vel timet / ne perficiatur. Et [illegible] deus invidus (quia non facit [illegible] / secundo quod exigit et potest facere / et quia [illegible] non erat exigentia et etiam in illo peteret perficiat / et ideo quecumque res faceret deus non convinceretur de invidia primo etiam si nullas fecisset / sed in filio dei erat potentia ad equalitatem et exigentia quia erat de substantia patris. et ergo non est simile ut dicit magister. Et [illegible] est bona [illegible] non videtur ad hoc magister respondendo

4a c[onclusio]
z 4
Contra [illegible] creatio est perfectior [illegible]
5o
Contra 2am

An deus possit aliquid facere melius quam facit

Nunc illud restat discutiendum utrum melius vel aliquid possit deus facere quam facit. Solent enim illi scrutatores dicere quod ea que facit deus non potest meliora facere, quia si posset facere et non facit invidus esset et non summe bonus. Et hoc ex simili astruere conantur. Ait enim Augustinus in libro quaestionum lxxxiii. Deus quem genuit quoniam meliorem se generare non potuit (nichil enim deo melius) generare debuit equalem. Si enim voluit et non potuit, infirmus est; si potuit et noluit, invidus est. Ex quo conficitur equalem genuisse filium. A simili volunt dicere quod si potest deus rem meliorem facere quam facit, invidus est. Solutio. Sed non valet huius similitudinis inductio, quia filium genuit de substantia sua, ideoque si posset gignere equalem et non gigneret, invidus esset. Alia vero que non facit de substantia sua meliora facere potest.

Generare debuit equalem

Capitulum 2m in quo arguit contra dictam opinionem sic / si creatura vel universitas non posset fieri melior a deo / vel hoc esset ideo quia iam esset summe bona et nulla ei deesset bonitas / vel ideo quia magis bonum quod ei deest capere non posset. Si dicatur primum / tunc creatura esset equalis deo in bonitate. Si secundum / ergo potest fieri melior si fiat magis capax boni / sed deus potest ei dare maiorem capacitatem quam dedit ei esse / ergo etc. Secundo arguit sic / deus homines potuit facere impeccabiles ita quod non possent peccare si vellent / ergo potuit homines facere meliores quam non est et Augustinus super Genesim [illegible] quod bonum universi consistit in duplici ordine / unus in ordine totius universi ad finem qui est deus / alius est ordine partium universi ad invicem / considerando ergo ordinem primum sic universum non potest esse melius / quia finis melior ipso deo in quem ordinatur esse non potest / sed considerando universum quantum ad ipsum ordinem tunc melior fieri posset / quia secundum quod bonitas partium universi cresceret / tunc hic ordo earum ad invicem cresceret et ordo earum ad finem melior fieri posset / quia deposito maiori bonitate crescit dictato magis similes fini esset et magis ac magis fini appropinquaret.

Ideo dicit ulterius quod universum consideratur quo ad partes [illegible] in se. Sic universum esse melius dupliciter potest intelligi / uno per additionem plurium partium ut videlicet creentur multe alie species et impleantur multi gradus bonitatis / sic fieri potest quia etiam inter summam creaturam et creatorem est summa distantia / sic deus potuit et posset facere melius universum [illegible] non tamen esset perfectius [illegible] omnino [illegible] / sed [illegible] quod talis additio bonitatis fieret [illegible] distincte. Alio modo universum fieri melius non extensive / sed intensive / sic quod omnes eius partes melioarentur / et si hoc fieret in qualitatibus vel bonitatibus accidentalibus / tunc si possibile manente eodem universo et eisdem partibus ita quod omnes eius partes proportionaliter melioarentur / quia si aliquae non melioarentur ceteris melioratis non esset tanta bonitas ordinis / sicut patet in cythara / quia si omnes corde melioarentur melodia dulcior redderetur / quia alias dissonancia fieret. Sed si deberet fieri intensio in bonitatibus essentialibus tunc fieri non posset eisdem speciebus vel partibus remanentibus / sed deo est possibile quod alias species infinitas condere [illegible] dubitatur circa hoc utrum deus potuit [illegible] facere meliorem quam fecit [illegible] quod non [illegible] Alii [illegible] quod [illegible] possumus loqui de [illegible] quantum ad unionem sic deus non potest plus dare quam infinitum bonum dedit [illegible] quantum ad gratiam singularis persone sic licet deus dare plus potuit [illegible] capax non fuit / ideo quia capacitas [illegible] per illud modo eius potest plenius gratiam / tertio quo ad partes nature sic deus plus dare potuit et natura recipere / sicut et nunc plura habet ut immortalitatem et similia / sed ille modus non erat saluti nostre conveniens [illegible] potuisset peccare [illegible] mortales ita reparari sicut per mortem et passionem eius reparata est

Questio qua illi artantur

Verum hic ab eis videri deposco / cur dicat
rem aliquam sive rerum universitatem / quia maior
conservatio expressa est non posse esse meliorem quam est /
sive ideo quia summe bona est ita ut nulla

omnis boni perfectio ei desit, sive ideo quia maius bonum quod ei deest capere ipsa non valet. Sed si ita summe bonum deus ut nulla ei perfectio boni desit, tunc creatura creatori equatur. Si vero id non potest melior esse quia bonum amplius quod ei deest capere ipsa non valet, tamen hoc ipsum non posse defectionis est non consummationis. Et potest esse melior si fiat capax melioris boni quod ipse potest cum eam faciat. Potest ergo deus meliorem rem facere quam faciat. Unde Augustinus super genesim: Tale potuit deus hominem fecisse qui nec peccare posset nec vellet, et si talem fecisset quis dubitat eum meliorem fecisse. Ex predictis constat quod potest deus et alia facere quam faciat et quod faciat meliora ea facere quam faciat.

Capitulum 44 in quo magister querit utrum deus ea que facit posset alio vel meliori facere. Et respondet per duas distinctiones. Prima si modus operationis refertur ad sapientiam operantis, sic nec alio nec meliori modo deus potest facere quam facit. Secunda quod si modus operationis refertur ad rem factam, tunc aliter et melius facere potest, quia deus potest quibusdam rebus dare meliorem modum essendi et quibusdam

aliud est. Hoc confirmat per Hugonem de sancto Victore qui dicit quod alio modo meliori [illegible] Deus posset [illegible] quod dicit per [illegible] et [illegible] duplex est bonitas cuiuslibet rei, quaedam accidentalis, quaedam essentialis. Loquendo de accidentali tunc vincitur quia Deus maiorem bonitatem facere potuisset. Loquendo vero de essentiali tunc quaelibet re creata aliam rem meliorem Deus potest facere. Non tamen [illegible] eandem Deus potest facere maioris bonitatis essentialis, quia si additur aliquid ad bonitatem essentialem non esset ista res sed alia, [illegible] si aliquid de bonitate essentiali demeretur. Respondeo ergo quolibet modo dato Deus potest facere maiorem. Nec tamen potest facere quod trinitas constet [illegible] habet plures unitates quam tres [illegible] quaelibet re data Deus potest facere meliorem. Tamen non potest facere quod una et eadem res habet maiorem bonitatem essentialem vel minorem, quia aliter sequeretur quod affirmatio et negatio essent simul vera, quod Deus facere non potest. Dubitatur an Deus possit facere aliquam rem meliorem vel meliori modo. [illegible] Hoc potest dubitari quantum tribus, scilicet quantum ad partem producentis, quantum ad partem modi, et quantum ad partem rei productae. Ex parte producentis dupliciter: primo si tale agit per necessitatem et ultra naturam, sicut ignis calefacit et similia; ubi agit [illegible] [illegible] ultra posse, et non [illegible] in plus. Secundo quantum ad partem libere agentis; ubi dupliciter, quia si tota bonitas relucet in producto non potest [illegible] melius. Hoc est de Filio in divinis. Si non tota bonitas ut est in creaturis, ubi non est [illegible] producti ad producens, ibi potest meliora producere et potuit meliora producere. Ex parte modi producendi, ubi fit dupliciter: primo quia alius praesupponit materiae dispositionem et non [illegible] ultra dispositionem illam, potest non potest quantum ad [illegible] producere melius vel eadem si dispositio materiae et eius capacitas repugnat ulteriori perfectioni. Deus autem nullo illorum modorum [illegible] quia non indiget dispositione materiae. Tertio hoc fit quantum ad partem producti, et primo si repugnat effectui quod potest meliorari. Secundo si repugnat ei quantum ad ordinem ad finem vel alia [illegible] [illegible] istorum repugnat Deo nec ratione producentis nec modi producendi nec ratione effectus simpliciter [illegible] sed [illegible] non simpliciter, ut utrum Deus [illegible] effectum potuit facere meliorem non est [illegible] simpliciter sed distinguendum, nam si intelligitur de bonitate essentiali quae respicit naturam rei, tunc non potuit [illegible] effectum facere meliorem quia si mutatur natura non manet iste effectus, nam quolibet gradu addito mutatur species [illegible] [illegible] addita unitate. Si autem loquimur de bonitate accidentali Deus potuit [illegible] effectum facere meliorem [illegible] [illegible] quantum ad magnitudinem [illegible] et virtutem. Deus potuit facere meliorem, non tamen [illegible] quantum ad [illegible] nobilitatem. [illegible] Deus alium mundum [illegible] ad [illegible] potuit et potest facere meliorem, non tamen istum mundum quia non manet iste mundus. **Utrum alio vel meliori modo possit facere quam faciat.**

Post haec considerandum est, utrum aliomodo vel meliori quam faciat possit ea facere quam faciat. Si modus opi-ficis ad sapientiam opificis referatur, nec alius nec melior esse potest. Non enim potest facere aliquid

aliter vel melius quam facit, vel alia sapientia vel maior sapientia. nichil enim sapientius potest facere quam facit. Si vero referatur modus ad rem ipsam quam facit deus, dicimus quia et alius et melior potest esse modus. et secundum hoc concedi potest quod ea que facit potest facere melius et aliter quam facit, quia potest quibusdam meliorem modum existendi prestare et quibusdam alium. unde Augustinus in xiii libro de trinitate dicit quod fuit alius modus nostre liberationis possibilis deo qui omnia potest, sed nullus alius nostre miserie sanande fuit convenientior. Potest igitur deus eorum que facit quedam alio modo meliori, quedam alio modo eque bono, quedam etiam minus bono facere quam facit, ut tamen modus referatur ad qualitatem creature, non ad sapientiam creatoris.

Concedit magister per istam questionem quod omnia que deus aliquando potuit adhuc potest / probat a simili / quia sicut omnia que scivit adhuc scit / et omnia que voluit adhuc vult / ita omnia que potuit adhuc potest / ad secundum dicendum / quod licet non possit modo incarnari vel resurgere / et tamen aliquando potuit [incarnari] tamen quod hoc non sequitur quod perdiderit aliquam potentiam vel non scit / quod modo non possit quod tunc potuit / sicut in simili non sequitur deus nunc non scit se resurgere et prius scivit se resurgere / ergo modo non scit quod prius scivit / ut patuit supra di. 39 / Et addit magister quod deus non potest incarnatus esse [passus] et resurrexisse / et hoc est idem posse quod tunc fuit quod potuit incarnari et resurgere / sicut dictum fuit de scire et scivisse et de velle et voluisse / tamen tunc velle resurgere et nunc velle resurrexisse est idem velle / verba enim diversorum temporum prolata diversis temporibus et adiuncta diversis adverbiis eundem faciunt sensum et idem exprimunt / ut dicendo modo iste potest cras legere / et dicendo post cras iste potest heri legisse idem est / Si vero in diversis temporibus reciteretur eiusdem temporis verbis utimur et ad maius idem adverbium non significat idem sed diversum / vel dicendo hodie iste potest hodie legere / et dicendo cras iste potest hodie legere non idem sed diversum exprimunt esse posse.

Notandum tamen quod aliquem non posse aliquid dupliciter intelligitur / primo quod deficit potentia ut qui non habet potentiam visivam dicitur non posse videre / secundo quod obiectum quod non habet rationem possibilis / sic dicimus [habentem] visum non posse videre sonum / quia non est visibilis / primo modo deus nichil dicitur non posse quia est potentia perfectissima sed bene secundo quod dicitur sicut quod idem simul sit et non sit / Et magister ergo dicit ista non posse fieri quam deum ista facere non posse / Unde quod aliquis olim potuit quod hoc non possit dupliciter accipitur / quia vel amittit potentiam quam habebat et hoc deo non competit sicut dicit magister in solutione / vel res [extra] obiectum quod amittit rationem possibilis quam prius habebat / tamen potentia activa est respectu [alicuius] complexi unum quod aliquando est determinatum ut potest prius in actu vel pro tempore in preteritum amittit rationem possibilis / Et ideo licet deus habeat potentiam tamen illud facere non potest / quia non habet rationem possibilis.

Utrum deus semper possit omne quod olim potuit

Preterea queri solet utrum deus semper possit omne quod olim potuit [arguitur quod non] quod quibusdam non videtur dicentibus / potuit deus incarnari / potuit mori / et resurgere / et alia huiusmodi que modo non potest / potuit ergo que modo non potest /

et ita habuit potenciam qua modo non habet
unde videtur eius potencia inminuta
Ad quod dicitur quia sicut omnia semper scit que
aliquando scivit et semper vult que aliquando voluit nec
umquam aliquam scienciam amittit vel voluntatem mu-
tat qua habuit ita semper omnia potest que aliquando po-
tuit nec umquam aliqua potencia sua privatur. Non
ergo est privatus potencia incarnandi vel resur-
gendi licet non possit modo incarnari vel resurgere
Sicut enim olim potuit incarnari ita potest modo incarnatus
esse in quo eiusdem rei potencia monstratur. Sicut enim oli-
m scivit se resurrecturum et modo scit se resurrexis-
se nec est alia sciencia illud olim scivisse et hoc
modo scire sed eadem omnino et sicut voluit olim re-
surgere et modo resurrexisse in quo unius rei vo-
luntas exprimitur ita potuit olim nasci et resurgere
et modo potest natus fuisse et resurrexisse
et est eiusdem rei potencia.

Si enim posset modo nasci et resurgere non esset id posse. Verba enim diversorum temporum diversis prolata temporibus et diversis adiuncta adverbiis eundem faciunt sensum, ut modo loquentes dicimus iste potest legere hodie, cras autem dicemus iste potuit legisse vel potuit legere heri, ubi unius rei monstratur potentia. Si autem diversis temporibus loquentes eiusdem temporis verba et adverbia variamus, dicentes hodie iste potest hodie legere, et dicentes cras iste potest hodie legere, non idem sed diversa dicimus cum posse.

Hic epylogat

Fateamur igitur deum semper posse quicquid semel potuit, et habere omnem illam potentiam quam semel habuit, et illius omnis rei potentiam quam semel habuit, sed non semper posse facere omne quod aliquando potuit facere, vel quod facere fecisse quod aliquando potuit. Vult quicquid voluit et vult omnem quam habuit voluntatem.

et non habet / et cuiuscumque rei voluntatem huius
et non habet / non vult tamen esse vel fieri / omne
quod aliquis voluit esse vel fieri / sicut fuisse vel
futurum esse / ita et de scientia dei dicendum est

Questio vide in distinctione precedenti

Distinctio XLV et continuatur ad precedencia sic / postquam magister determinavit de dei scientia et potencia / hic determinat de voluntate / et primo de dei voluntate. Secundum ponitur in hac distinctione / secundo de voluntate dei secundum comparationem ad essentiam in distinctione XLVI et septima / tertio de voluntate dei secundum comparationem ad voluntates creaturarum in distinctione XLVIII et durat hec distinctio in octo capitula. In primo capitulo ostendit / quid sit voluntas dei et vult illam quod voluntas dei / est divina essentia / et volens. Sed de deo dicitur essentialiter / probat ex hoc quod voluntas dei non est affectus vel motus in deo / distinctus a divina essentia / quia talis in deum non cadit / igitur / et ideo idem est deum velle / et deum esse.
Consequendum est dicat primo de trinitate ubicumque invenitur cognitio dei / ibi invenitur voluntas et delectatio / quia cognitio diiudicat inter convenientia et disconveniencia / convenientia non habita / movet ad appetitum et desiderium / sed habitum movet ad delectationem / unde et duplex apprehensio scilicet intellectiva et sensitiva / duplex in nobis generatur voluntas / scilicet intellectualis et sensualis / et est in deo voluntas eminentius et nobilius quam in nobis / in nobis enim potencia voluntatis differt a scientia in qua est / differt a sua regula scilicet habitu quo rectificatur / differt a suo actu / et a suo fine / sed voluntas divina propter summam simplicitatem / idem est cum scientia sua in qua est / cum rectitudine sua / cum actu suo / et cum fine suo / quia continet et finis
de voluntate dei / que essencia dei est una et eterna / et de signis eius

Iam de voluntate dei aliquid prosequamur
in eius incommutabilitate dicendum est. Dicendum est igitur
quia voluntas sive volens de deo sumitur essencialiter
dicitur non enim ei aliud velle / et aliud esse / sed
omnino idem. Et sicut idem est ei esse bonum quod esse
deum / ita idem est ei esse volentem / quod esse deum
unde voluntas qua sic volens est / non affectus vel motus

Ubi dicit potuerit facere universum melius, videtur quod non, quia dicit Augustinus sunt bona quae condidit deus etiam singula, simul autem omnia valde bona, sed eo quod est simpliciter bonum, nihil melius esse potest, ergo universo nihil melius esse potest.

Dicendum quod Augustinus loquitur de ordine universi supposita natura eadem rerum, prius quia sic melior ordo esse non potuit.

est quod in deum cadere non valet sed divina usia qua volens est deus et huiusmodi

Capitulum 2m in quo removet unam obiectionem quorundam contra ista conclusionem [illegible] quod idem est deo velle et deo esse ergo idem valet deum velle omnia que facit et deum esse omnia que facit. Unde est [illegible]. Et licet idem sit deo velle quod esse non tamen proprie dicitur deus esse omnia que vult

Et licet idem sit deo velle quod esse non tamen dicendum est deum esse omnia que vult quod quidam de dei voluntate non recte sentientes nobis obiciunt dicentes *obiectio quorundam*

Si idem est deo velle quod esse ergo cum dicitur deum velle omnia que facit dicitur eum esse omnia que facit. Alioquin non ibi illo verbo esse significatur quod significatur hoc verbo esse cum de deo dicitur. Et si ita sed non semper dicitur de deo velle secundum essentiam sed non secundum essentiam non dicitur aliquid quod ergo dicitur de deo relative enim nunquam dicitur

Respondet magister ad dictam obiectionem negando consequentiam et dat instantiam quia in simili non sequitur. Essentie dei est dominus esse sed deus facit omnia ergo est omnia. Item sicut dicitur [illegible] divina essentia intelligitur quandoque ut substantia per hoc nomen deus quandoque ut quantitas per hoc nomen magnus quandoque ut qualitas per hoc nomen bonus quandoque ut potentia per hoc nomen voluntas quandoque ut habitus per hoc nomen scientia quandoque ut actus per hoc nomen voluntas et liber ab omni contractione et omne quod per hoc eius significatur divina essentia ut actus. Licet ergo idem sit esse et velle non tamen sequitur vult omnia ergo est omnia et ideo dicendum [illegible] quod in ratione dicendi sit commutatio predicati. Unde cum dico vult omnia idem dico denotans [illegible] ut [illegible] sed tamen [illegible] aliter essentiam ut actus cum dico est omnia idem dico denotans essentiam ut [illegible]. Secundum tamen cum dico dei velle [illegible] in [illegible] et huius [illegible] aliter vocatur [illegible] quod in obiecto aliquo potentie est [illegible] notandum quod ista sunt [illegible] quod est duo considerare scilicet id quod est in male et id quod complet rationem obiecti sicut patet in [illegible] 04

color enim est visibilis in potentia et non efficitur visibilis in actu nisi per actum lucis. Illud ergo quod formaliter reddit volita est finis, ergo non est ratio boni, sed ea que sunt ad finem sunt que inclinant ad obiectum voluntatis, nisi sunt volita per ordinem finis. Sic voluntatis dei est finis aliorum et ea vult propter bonitatem suam que ipse est. Responsio plenam sustinens continens solucionem

Ad quod dicitur quia licet idem penitus sit deo velle quod esse, non potest tamen dici esse omnia que vult, dicitur enim esse deo esse quod scire, nec tamen sicut dicitur scire omnia, ita et potest dici esse omnia.

Hic magister plenius tendendo ad dictam obiectionem ostendit quis sit sensus talium propositionum cum dicitur: deus scit, deus vult. Iste tamen valet: deus est divina sciencia, deus est divina voluntas, quia ibi predicatur essencia divina absolute. Sed cum additur: omnia, et dicitur deus scit omnia, deus vult omnia, ibi non predicatur divina essencia absolute, sed in illis propositionibus respectus est deus, et tamen scire vel volunti que est sua essencia, subiecta sunt omnia. Sed dubitatur an potest dici deus omnivolens sicut dicitur omnisciens et omnipotens. Dicendum quod non et B. V. legitur facit textum de hoc et tercio capitulo distinctionis. Et ut sufficiat ad propositum notandum est quod sciencia dicitur respectu cuiuslibet rei in quo salvatur ratio sciencie; et potencia dicitur respectu rei in qua salvatur ratio potencie. Sed voluntas non est respectu omnium in quibus salvatur ratio voluntatis. Declaratur hoc sic: quia sciencia est respectu presencium preteritorum et futurorum, bonorum et malorum, quia salvatur ibi ratio sciencie et nobilitatis, quia scire malum est scire et scire malum nobilitatis est. Similiter potencia est respectu omnium bonorum in quibus solum salvatur ratio potencie, quia posse malum non est posse, et malum non solum derogat perfectioni potencie, immo derogat ipsi potencie, quia posse deficere non est posse, et tamen adhuc dicitur omnipotens respectu bonorum tamen. Voluntas autem est respectu bonorum tamen, non respectu malorum, et similiter in volendo malum non salvatur dignitas voluntatis, salvatur tamen ratio voluntatis, quia velle malum velle est et sic est quod deus non dicitur omnivolens quia non vult malum in quo salvatur ratio voluntatis. Dicitur tamen omnipotens quia omnia potest in quibus salvatur ratio potencie, in malis enim non salvatur. Et omnia scit ut dictum est. Dicat tamen quod voluntas dei duo dicit scilicet complacenciam et causam. Modo licet dicat complacenciam potest concedi quod deus volendo se vult omnia quia placent ei omnia que ab ipso sunt et que ad ipsum diriguntur. Sed ut dicit causam non conceditur quia licet actus divine voluntatis ab ipsa voluntate non egrediatur, tamen res egrediuntur et ergo sic dicit respectum ad exemplar et ergo sed non conceditur possendo se potest omnia, sic non conceditur volendo se vult omnia. Cuius sit sensus horum verborum: deus scit vel deus vult et deus scit omnia vel vult omnia et quid de deo in hiis predicatur

Et ubicumque deus dicitur scire vel sciens et velle vel volens, secundum de eo secundum essenciam dicitur. Cum enim

dicitur deus scit vel deus vult sive deus est sciens vel volens essentia divina predicatur et deus esse enunciatur. Cum autem additur omnia vel aliquid vel aliqua, et dicitur deus scit omnia vel vult aliquid vel aliqua, essentia quidem divina predicatur non simpliciter et absolute, sed ita ut scientie que ipsa est omnia subiecta monstrentur, et voluntati que ipsa eadem est aliquid vel aliqua subiecta dicantur, ut talis fiat sensus: deus scit omnia, id est deus est cuius scientie cuius ipsius essentia omnia subiecta sunt. Similiter deus vult hoc vel ista, id est deus est cuius voluntati que ipse est, hoc sive illa subiecta sunt volens. Ergo sive velle dicatur deus, sive esse, tamen voluntas essentia est sempiterna et immutabilis, licet ea varientur et transeant que ei subiecta sunt, que non possunt esse iniusta nec mala, quia deus est

Capitulum 3m in quo determinat de causalitate divine voluntatis, id est de divina voluntate prout ipsa est causa prima rerum que sunt, et est causa rerum et vult ... divina voluntas est causa ... ita ... non habet causam antecedentem ...

[illegible]

dicat si quis quaerit quare Deus fecit illud et tale, dicendum quia voluit. Et si quaeritur quare voluit, tunc magis quaeritur quam sit divina voluntas, et ideo huiusmodi temeritas non quaerit illud quod non est, quia nihil maius est Deo et divina voluntate, nec id quod est non determinat. Circa hoc dicit b. c. illud quod est in potentia solum non dicitur agere, quia indifferenter se habet ad multa, et ideo in quolibet agente super potentiam appetitam requiritur aliquid quod determinet ad actum, et hic est sicut in rebus naturalibus et cetera. Potentia autem Dei cum sit infinita non magis determinata ad hoc quam ad illud, nec ex parte operis aliqua determinatio recipitur, quia ipse et materiam et formam produxit. Unde oportet quod praeter eius potentiam sit aliquid aliud per quod ad opus determinetur. Hoc autem fit per scientiam quae species rerum praecognoscit. Sed quia scientia habet se ad opposita, est enim bonorum et malorum, et ideo oportet adhuc aliquid addere in quo perficiatur ratio causae, et hoc est voluntas quae determinate accipit unum ex duobus quae scit vel potest. Unde perfecta ratio causalitatis in eo qui non agit ex necessitate naturae requiritur per hoc in voluntate, ut dicit Philosophus in Metaphysica, et hoc voluntati convenit, quia obiectum eius est finis, qui est causa causarum, et a quo sumitur determinatio operis, ut dicitur 2 Physicorum. Propter hoc divinae voluntati causalitas rerum attribuitur. Circa hoc non dicitur b. v. non potest esse de voluntate divina sicut est de voluntate nostra, quia nostra voluntas excitatur a volito, et ideo ad se et quantum ad voluntatem causam et rationem habet in opere cum vult aliquid propter finem. Sed voluntas Dei cum actus eius comparatur causam extra ad se habere non potest. Voluntas autem divinae voluntatis quamquam habet aliam causam quam voluntatem Dei, quaeque sola voluntas Dei ut in unde creature. Voluntas divina ratione sui non dividitur a se sed quia ratio est quod voluntas nostra irrationabilis esse non potest. In actibus ergo qui sunt sufficiens ratio voluntatis non oportet aliam rationem praeter eam investigare. **Quod voluntas Dei summe bona causa est omnium quae naturaliter fiunt, cuius causa non est quaerenda quia nulla est, cum sit aeterna.**

[illegible interlinear gloss]

Haec itaque summe bona voluntas causa omnium est quae naturaliter fiunt vel facta sunt sive futura sunt, cuius nulla praecedenta causa est, quia aeterna est. Ideoque eius causa ipsius quaerenda non est. **Hic dicit quare eius causa non sit quaerenda.**

Qui enim causam eius quaerit aliquid maius ea quaerit, cum nihil ea maius sit. Unde **Augustinus** in libro LXXXIII quaestionum: Cuius quaerit quare voluit Deus mundum facere, causam quaerit voluntatis Dei. Omnis autem causa efficiens maior est eo quod efficitur. Nihil autem maius est voluntate Dei; non ergo eius causa quaerenda.

Item in li. contra manicheos. Qui dixerint quare placuit
deo facere celum et terram, respondendum est eis quod voluntatem dei
nosse desiderant, causas enim voluntatis dei scire querunt, cum
voluntas dei omnium que sunt et ipsa sit causa. Si enim habet
causam voluntas, est aliquid quod antecedat voluntatem dei,
quod nephas est credere. Qui ergo dicit quare dominus
fecit celum et terram, respondendum est ei quia voluit. Voluntas
enim dei causa est celi et terre, et ideo maior est voluntas
dei quam celum et terra. Qui autem dicit quare voluit
facere celum et terram, maius aliquid querit quam est vo-
luntas dei. Nichil autem maius inveniri potest. Compe-
scat se ergo humana temeritas, et id quod non est
non querat, ne id quod est non inveniat. Ecce hiis
auctoritatibus aperte insinuatur quod voluntatis dei causa
nulla est, et ideo querenda non est.

Quedam pars textus in qua magister probat quod deus supra positum est quod voluntas dei sit
causa omnium et non solum illorum que quotidie et naturaliter fiunt sed etiam illorum que
raro et miraculose fiunt [illegible]
[illegible] deus [illegible] natura [illegible] causa [illegible]
[illegible] leges nature que [illegible] possibilitate nature [illegible]
[illegible] creaturis sue potentie non obediunt [illegible] qualibet creatura [illegible]
deus faciat opera que vult. Et voluntas dei est summa est causa omnium

Volutas igit' dei ut ait Augs in iii li de t'
pma et suma causa e omn spec atq motuu
Nichil eni fit qd no de intioe atq intelligibili aula
sumi impatoris egrediatur / sm ineffabile iu
sticiaz / vbi eni no opatur quod vult dei oipo
tentis sapia / que ptendit a fine usq ad fine for
titer et disponit omnia suauit' et no solu ea q
psuetudis admirata no admittit
sz etia ea que ppter raritate et insolitu euetu
mira videri ut sut defectus luminaru et tre
mota et mostruosi animaliu ptq / et huis si
milia quor nichil fit nisi dei voluntate sz ple
risq no apparet / ideoq placuit vanitati phi
lozophor etia causis alijs ea tribue / cu omio
vide no posset / supiore ceteris oibus causa i. vo
lutate dei / Sic q no nisi dei volutas causa
pma e sanitat egritudis / pmior atq penar
gratar et retributoni / Hec igitur sola e unde

certum est quod quicquid est et ipsa non est contra sed etiam

Capitulum 2m in quo distinguit voluntatem dei et vult dicere quomodo voluntas dei
sit in re una et eadem et non diversa tamen loquendo de voluntate dei est diversa
primo accipitur voluntas dei pro beneplacito dei secundo proprie accipitur et semper impletur
et hoc probat per psalmistam dicentem Omnia quecumque voluit dominus fecit Item ad
Ro. ix voluntati eius quis resistet Item per illud ad Ro. xii ut probetis
que sit voluntas dei bona beneplacens et perfecta Aliquando accipitur voluntas
dei improprie et transsumptive pro eo quod non est proprie voluntas eius sed signum vo-
luntatis eius vel voluntas signi et isto modo preceptum prohibitio consilium per-
missio operatio quodlibet istorum dicitur voluntas dei et quando sic voluntas dei
accipitur transsumptive tunc dicitur pluraliter ut in psalmo magna opera domini exquisita
in omnes voluntates eius ubi dicitur pluraliter voluntates propter multa signa vel propter
multos effectus divine voluntatis sicut etiam alibi dicitur propter quod amabit dominus iustitias et
iustitie domini propter multos effectus cum tamen sit una iustitia et una misericordia in
deo Notandum quod hoc quod voluntas dei est duplex beneplaciti et signi voluntas
signi seu illa que importat signum aut est signum debiti aut natum sed debitum et
est obligatorium ut aliquid fiat et hoc est preceptum vel ut aliquid non fiat et est
prohibitio aut non obligatorium et tunc est consilium Sed est signum natum sive
nature tunc aut proprie et est operatio aut paciendo et est permissio quod non vult
preceptum malum quod fieri permittit sed bonum quod de malo facturum
est ut in versibus Precipit et prohibet permittit consulit implet Queritur dubitatur utrum velle
et intelligere in deo sint distincta realiter vel ratione Aureolus 2° articulo sufficit distinctio
et intelligere in deo sint distincta 2m rem vel rationem sicut in creaturis appenit in libro velle eius di-
stinctiones rationis voluntatis penes connotata sicut mihi apparet in libro velle eius
non dicit deitatem dicendo sibi aliquid esse sibi placita volita et intelligere ut placita
sunt intellectiva et stat quod aliquis intelligat quod non velit nec est contradictio quod
aliquis intelligat quod non velit quia aliquid subiungitur et quod est intelligere quod non
subiungitur et quod est velle licet in re sint unum et eadem essentia unum sed subiungitur
quod deitas est res absoluta et ipsa eadem nulla ratione intrinseca addita aut cogitatione
variata dicitur velle seu voluntas aliquando vita bonitas sapientia iustitia etc
nisi quod connotatione addit connotatum distinctum 2° salvatur potentia unius de-
monstratione quod abstracto vel connotata sunt diverse res 2° non potest dici quod sit in
alio in abstracto vel connotata diversa penes connotata dicuntur licet sint synonima
gratia in illis nominibus ex quo penes connotata sicut iustitia reddere quod suum est cogere
quod ad importat unum rerum connotata sicut iustitia reddere quod suum est
quod veritas in eo pluraliter est per dicitur hic Et sic non sequitur quod si deus scit omnia
quod deus vult omnia per illud primum conclusum unum et eadem sunt eadem intelligere
et sunt eadem secundum quod eadem res comparata ad diversa ut scientia et voluntas
licet includit contradictionem sicut una linea ad aliam dicitur dupla et ad aliam
subdupla non tamen est contradictio sed est hic de scientia et voluntate quando ad diversa
comparantur et per eadem tamen realiter diversas rationes connotatas **Ambiguis modis in scriptura**
dei voluntas accipitur

Hic non est pretermittendum nobis quod sacra scriptura

ex
[illegible] de voluntate
[illegible]

de voluntate dei variis modis loqui consuevit / Et tamen
non est voluntas dei diversa / sed locutio diversa est de voluntate
quia nomen voluntatis diverse accipit / nam voluntas
dei vere ac proprie dicitur / que in ipso est et ipsius essentia
Et hec una est nec multiplicationem recipit nec mu-
tabilitatem eius incompleta esse non potest / De qua psalmista
Omnia quecumque voluit dominus fecit / Et apostolus
voluntati eius quis resistit / Et alibi ut probetis
que sit voluntas dei bona beneplacens et perfecta
Et hec voluntas recte appellatur beneplacitum dei
sive dispositio

legatur pariter textus precedens cum isto usque alias autem usque ad talem quidem spem aut propos

Ideo ait [illegible] capitulum in quo ostendit exinde quodlibet predictorum dicitur voluntas dei / Et dicit cum quos quia sunt signa divine voluntatis ut cum signa ire dei dicitur ira dei / cum nulla ira sit in eo / et signa dilectionis dicitur dilectio / Sic similiter precepta prohibitio et consilium pro dei voluntate dei / Et isto modo potest capi voluntas cum dicitur orate dicentes fiat voluntas tua / Et cum dicitur cum facit voluntatem patris mei qui in celis est ipse meus frater soror et mater est Math. xii / Et quod hanc voluntatem dei multa fiunt per homines ut probat per Augustinum dicentem / cum infideles contra dei voluntatem agunt cum evangelio contradicunt / Dubitatur an deus omnia que vult necessario velit / Dicitur quod necessarium aliquando dicitur absolute / aliquando ex suppositione / necessarium absolute iudicatur ex habitudine terminorum ut cum significatum unius non potest esse sine alio / ut homo est animal est necessarium vel cum oppositum unius est per se vel implicat / necessarium ex conditione / ut supposito quod sortes sedet necesse est sortem sedere quando sedet / Ita deum velle quod vult necessarium est absolute / scilicet suum / nam vos divina necessariam habitudinem habet ad suam bonitatem que est eius proprium obiectum / Alia autem a se deus vult / inquantum ordinantur ad suam bonitatem / et ex quo bonitas dei sine aliis esse potest / alia a se deus vult ex conditione seu ex suppositione / Sed cum vult tamen quando vult non potest non velle propter hoc quod vult / Dubitatur quare que

est hoc quod quecumque deus scit de necessitate scit et non quecumque vult de necessitate vult. Doctor parisiensis et sanctus thomas dicunt quod ideo quia scientia habet de rebus secundum quod sunt in sciente, voluntas autem comparatur ad res secundum quod sunt in propriis [..] ... secundum quod sunt in deo habent necessarium esse, non autem secundum quod sunt in propriis. Et ideo voluntas dei multa vult secundum quod ipsa sunt in propriis, vult ea illo sicut sunt, que sunt variabilia, ergo non ita voluntas necessitatur rerum volitorum sicut scientia rerum scitarum. Secundum quam figuram dicitur voluntas dei preceptio, prohibitio, consilium, permissio, operatio, et ideo pluraliter dicit scriptura voluntates

metaphorice
tropice
methalepsim

Aliquando autem secundum quandam dicendi figuram voluntas dei vocatur, quod secundum proprietatem non est voluntas eius, ut preceptio, prohibitio, consilium, permissio et operatio. Horum quodque pluraliter aliquando scriptura voluntates dei pronunciat, ut in psalmo: Magna opera domini exquisita in omnes voluntates eius, cum non sit nisi una voluntas dei, que ipse est, pluraliter tamen dicit voluntates, quia voluntas multis modis accipitur, ut demonstrabimus. Ita etiam idem propheta propter multos effectus misericordie et iustitie pluraliter dicit: Misericordias domini in eternum cantabo. Et alibi: Iustitie domini recte letificantes corda, cum tamen in deo una sit misericordia vel iustitia, eadem quod sit una que iustitia, scilicet divina usia.

Quare preceptio et prohibitio et consilium dicatur dei voluntas

In deo autem preceptio et prohibitio atque consilium cum sit tria, dicitur tamen unumquodque eorum dei voluntas

Doctor parisiensis

Iste textus debet legi cum precedenti et talis est ... ubi textus autem

preceptio affirmative
prohibitio negative
consilium utrumque

ps. lxxxviii

Preceptio quidem est de faciendo, comprehendit iussionem de faciendo, et prohibitionem de non faciendo ...

Quia ista sig~ sunt divine voluntatis / quemadmodum et

sig~ ire dicitur ira / et dilectionis sig~ dilectio appella-

tur / et dicitur iratus deus / et non est in eo ira quia / sed

sig~ tantum / que foris fiunt / quibus iratus ostenditur / ira

ipsius nominantur / Et est figura dicendi / secundum quam non

est falsum quod dicitur / sed verum quod dicitur sub tropi nu-

bilo obumbratur / Et secundum hos tropos / diverse vo

luntates dei dicuntur / quia diversa sunt illa / que per tro

pum / voluntas dei dicuntur / Ubi voluntas pro precepto et consilio accipiatur

Pro precepto dei atque consilio potest accipi voluntas

dei / ibi / fiat voluntas tua / sicut in celo et in

terra / Et ibi / qui facit voluntatem patris mei

qui in celis est / ipse meus frater et soror et mater

est / et contra hanc voluntatem multa fiunt / unde Aug~

in libro de spiritu et littera / infideles inquit contra volun

tatem dei faciunt / cum eius evangelio non credunt

Et ... preceptum in quo magister removet ... et ... licet ista tria preceptio prohibitio et consilium ideo dicantur voluntas dei quia sunt signa divine voluntatis non tamen intelligendum est deum ista voluntate omne illud velle fieri quod precipit vel non fieri quod prohibet ut de immolatione ysaac genesis xxii et de prohibitione ... Duplex est preceptum unum placitum et aliud ... in precepto placitum ... in precepto ... quod fieri volunt ... Abrahe deus ... volebat ut ... filium suum ad immolandum ... et ... est. **Et deus non vult ab omnibus fieri omnia que precipit vel non fieri que prohibet**

c. 6

Et si illa tria dicantur dei voluntas, ideo quia signa sunt divine voluntatis, non est intelligendum deum omne illud fieri velle quod cuique precipit vel non fieri quod prohibuit. Precepit enim Abrahe immolare filium, nec tamen voluit, nec ideo precepit ut id fieret, sed ut Abrahe fides probaretur. Et in evangelio precepit sanato ne cui diceret. Ille autem predicavit ubique, intelligens dominum non ideo prohibuisse quia nollet opus suum predicari, sed ut daret formam hominibus laudes humanas declinandi.

Capitulum ... in quo ... permissio et operatio dei et ... dicantur voluntas dei ... Augustinus in Enchiridion ubi dicit nichil fit nisi omnipotens deus illud fieri velit, vel permittendo ut fiat vel faciendo. ... non est dubium quin deus ... bene faciat quod permittit mala fieri ... non permittit nisi iusto iudicio suo ... licet preceptum et permissio ... in eodem actu ... Hoc quia apportare vasa Egyptiorum ... ad illos qui apportabant ex cupiditate erat permissio ... ad illos qui hoc ex obedientia fecerunt erat preceptum ...

... prohibitio ... clamavit

Signa voluntatis dei dicuntur ... velle ... Abrahe ... filium immolandum ... signum voluntatis dei ...

generit quantum ad caritatis actum reddit[?] ergo quia verum permissionis dei uno modo potest pro indulgencia quam apostolus accipit permittendo coniugibus invicem [illegible] alio modo pluribus tribus modis / uno modo pro [illegible] pene temporalis quo [illegible] legem permisisse libellum repudii quia non puniebat [illegible] licet peccaret mortaliter / alio modo pro [illegible] prohibendis [illegible] illud [illegible] et voluit peccare [illegible] quia [illegible] permittit si voluerit [illegible] vel [illegible] prohibet [illegible] pro [illegible] cohibitionis [illegible] et hoc modo dei [illegible] ad permissio dei [illegible] voluntatis divine **De permissione dei et operatione ubi dicitur dei voluntas**

Permissio quoque dei et operacio voluntas dei appellatur / qualiter accipit Augustinus in enchiridion dicens / non fit aliquid nisi omnipotens fieri velit / vel sinendo ut fiat / vel faciendo / nec dubitandum est deum facere bene etiam sinendo fieri quecumque fiunt male / non enim hoc nisi iusto iudicio sinit / et profecto bonum est omne quod iustum est / ecce manifeste hic habes dei voluntatem appellari ipsius operationem / vel permissionem cum dicat / non fieri aliquid nisi omnipotens fieri velit / ubi includit et bona et mala que fiunt / sed et aperte distinguit quo deum velle dixit / ne eodem modo intelligeretur velle bona et mala / subdens / vel sinendo ut fiat / hoc quantum ad mala dicat / vel ipse faciendo / hoc quantum ad bona / mala enim sinit fieri sed non facit / bona vero ipse facit / ideoque dixit eum velle quia volens mala sinit / et volens bona operatur / et ob hoc permissio et operatio voluntas dei dicitur /

Notandum in quo vertatur dicta contra quinque supra dicta in textu ... dicitur voluntas dei ... quia sunt signa divine voluntatis. Ideo concludit magister lectori scripturarum attenta distinctione supra posita diligenter debet considerare quid capiatur voluntas dei an pro beneplacito vel signo quia duplex est differentia inter voluntatem beneplaciti et signi quia beneplacitum dei est eternum sed signum beneplaciti non. Item omne quod deus vult voluntate beneplaciti hoc fit quicquid vult id fieri, sed per non est de voluntate signi ... Item multa de deo dicuntur per similitudinem ... ad aliquem effectum ... deus dicitur ignis quia sicut ignis ... sic ad ... ita deus ad ... Sic prudens ... eius et quia effectus est signum cause ideo ... dicitur signum dei ... voluntate ... quia ad modum volentis se habet ... ut prohibet vel consulit vel ... facit ... signorum seu sufficientiam doctores ... vide ibi

Quinque supra posita sunt que dicuntur secundum tropum idest distinguat lector, ubi pro quo eorum accipiatur voluntas

Quinque igitur supra posita sunt que dicuntur secundum tropum dei voluntas, quia signa sunt divine voluntatis, que una est et immutabilis, scilicet dei beneplacitum. Proinde diligenter distinguat lector ubi de voluntate dei scriptura commemorat, nisi que modo accipi oporteat, utrum scilicet pro beneplacito dei, an pro aliquo signorum eius. Magna enim est adhibenda discretio in cognitione divine voluntatis, quia et beneplacitum dei est voluntas eius, et signum beneplaciti eius dicitur voluntas eius. Sed beneplacitum eius eternum est. Signum vero beneplaciti eius non. Et tamen rerum effectibus beneplacitum ipsius et ipsi effectus rerum ab illo non discordant; fit enim omne quod beneplacito vult fieri, et omne quod vult non fieri nequaquam

beneplaciti / signi talibus

Sit non autem ita est de signis quia praecipit deus multa
ea quae non fiant et prohibet quae non cavent et con
sulit quae non implet

Utrum sola divina voluntas sit causa omnium creaturarum

Circa quam primo cuiuslibet creaturae sola voluntas dei est causa, quia quaelibet est causa ... primum patet
quia ad multos effectus requiruntur etiam causae particulares, igitur ... quia si sola voluntas
dei esset causa tunc nulla esset causa particularis. Secundo arguitur sic vel sic vel quod esset causa necessaria
vel contingens; non primum quia tunc omnia essent necessaria; nec secundum quia sicut deus non est contingens
ergo non est causa contingens a superiori ad inferius negative. Tertio vel esset causa sufficiens
vel non; non potest dici secundum quia cum quilibet deus est causa illius sufficientissime est causa; non
primum quia tunc ab aeterno fuissent omnes creaturae. Quarto sic vel quod voluntas beneplaciti vel
signi; non signi quia illa saepe non impletur; nec beneplaciti quia illa fuit ab aeterno
et tamen non consequebatur aliquid in esse creatum ergo etc. Oppositum patet per ... omnia
quaecumque voluit etc. et pro intellectu istius distinctionis notandum quod voluntas dei quae
distinguitur duplex in voluntatem beneplaciti et signi; voluntas beneplaciti dicitur deus prout complacet sibi
in aliquo; voluntas signi dicitur signum suae voluntatis et hoc vel praeceptive vel negative
[unde] multis modis dicitur. Ubi advertendum quod signum divinae voluntatis vel est respectu praesentium
vel futurorum; si primum hoc dupliciter quia vel signum voluntatis dei respectu bonorum sic est operatio
vel respectu malorum sic est permissio; si respectu futurorum vel respectu malorum sic est prohibitio
vel respectu bonorum et hoc dupliciter vel respectu eorum quae sunt necessitatis ut sic est praeceptio seu
praeceptum vel respectu eorum quae sunt supererogationis sic est consilium. Tunc sit prima
conclusio quod ista aliqua est causa omnium creaturarum patet quia in causis non est processus in infinitum utique
esset causa ... ergo etc. Secunda quod nulla creatura est causa omnium creaturarum patet quia aliter tamen
omnium creaturarum ... Tertia quod solus deus est causa omnium creaturarum patet quia aliqua est causa
omnium creaturarum sed nulla creatura est causa omnium creaturarum ergo aliquid est causa omnium creaturarum
quod non est creatura sed solus deus est huiusmodi ergo etc. Quarta quod deus ut sciens sive sub ratione scientiae non est causa omnium, patet quia ut sciens se extendit
ad mala et ad bona sed tamen malorum non est causa. Quinta quod deus ut potens
seu sub ratione potentiae non est causa omnium creaturarum patet quia ut sic deus extendit se
respectu omnium possibilium produci fieri sicut respectu eorum quae facit et tamen non est causa omnium
possibilium ergo etc. Sexta quod deus sub ratione solum voluntatis ut voluntas non est causa sufficiens omnium
extra se patet quia non sequitur ... est bonae solum voluntatis deus vult hoc ergo hoc fit
quia non sequitur deus vult hoc ergo hoc fit et tamen ... est ratione solum voluntatis deus est sic
ergo etc. Septima quod deus ut sciens potens et volens est causa omnium etc. patet quia
quia necessario sequitur deus scit potest et vult aliquem effectum producere ergo ille effectus actu producitur
et ... deus nec scit nec potest nec vult illum producere ergo non est
possibile producere ergo etc. patet quia illud est causa sufficiens quo posito ponitur aliud
et quo remoto removetur aliud. Octava quod deus ut volens principaliter est causa

[Right margin: 1a, 2a, 3a, 4a, 5a, 6a, 7a, 8a]

[Marginal note: Deus quia est causa ... omnium creaturarum ... voluntas ... [illegible]]

tum ut faciens vel potens patet quia non quecumque deus facit et potest producere producat sed quecumque vult producere producit ergo etc. ¶ Nona conclusio voluntas signi non est causa omnium creaturarum patet quia voluntas signi est creatura ut patet ex 2a conclusione premissa ¶ Decima conclusio sola voluntas beneplaciti in deo est causa omnium creaturarum patet quia voluntas est causa ut patet ex 2a premissa et non voluntas signi ut dictum est ex predictis ergo beneplaciti quod patet ex distinctione in nostra posita est ipsa omnibus sequitur quod quo est vera quia voluntas dei est causa et nichil aliud a voluntate dei est causa omnium quod patet per oppositum ¶ Ad rationes ad primam nec quia nec enim conclusio hec quilibet nec aliqua quod hoc ponit quod cuiuslibet effectus creati sine effectus sola voluntas dei est causa ¶ Ad 2am dicendum quod intellectus est causa contingens et contingenter agens adeo quod verum est et non procedit actio sed voluntas intelligentie est causa contingens et causa que contingens [illegible] est et procedit argumentum ¶ Ad 3am dicendum quod sufficiens potest dupliciter accipi uno modo quod sine quocumque alio omnino et eodem modo et eadem possit in effectum et sic sola voluntas non est sufficiens alio modo quod sufficiens dicitur ultimate quod omnis sufficientia aliorum coagentium ab ipso est et sic sola voluntas dei sufficiens est ad omnem effectum ad rationes patet per voluntatem conclusionem ergo etc.

¶ Distinctio xlvi. Postquam magister supra egit de voluntate dei secundum se, hic agit de voluntate dei per comparationem ad effectum ostendendo eius efficaciam. Primo ostendit quod magister est in efficacia in hac distinctione, 2o dicit quod potest esse efficax. Distinctio statim sequens plurium et dividitur hec distinctio in duas partes. In prima parte querit utrum deus velit aliquid fieri voluntate beneplaciti quod non fiat. Et dicit primo quod potest, quia deus vult omnes homines salvos fieri ut dicit apostolus prima ad Thimotheum 2o et tamen multi dampnabuntur. Item ad idem per illud Mathei xxiii: Ierusalem Ierusalem quotiens volui congregare filios tuos etc. et noluisti. Voluit ergo deus aliquid facere quod non fecit, respondendo voluntatibus eorum premissis. Sic dividitur. Volunt illi sine qua dicimus dei voluntatem non posse cassari, quod ipse ? quod videtur obviare.

Hic oritur questio. Dictum est enim in superioribus et auctoritatibus communitum quod voluntas dei que ipse est vocatur et beneplacitum eius cassari non potest, quia illa voluntate quecumque voluit fecit in celo et in terra, cui teste apostolo nichil resistit. Queritur ergo quomodo accipiendum sit quod apostolus de deo ait: Qui vult omnes homines salvos fieri. Cum enim non omnes salvi fiant, sed plures

voluntas dei sciat ... impedita esse non potest

xlvi

dapnetur videtur utique non fieri quod deus volt

fieri humana scilicet voluntate impediente voluntatem dei

dominus quoque in ewangelio impiam civitatem compel

las. quotiens inquit volui congregare filios

tuos sicut gallina congregat pullos suos et

noluisti. ita hoc dicit tamquam dei voluntas sigua

ta sit hominum voluntate et infirmissimis nolendo

impedientibus non potuit facere potentissimus

quod volebat. ubi est ergo illa omnipotentia qua

et in celo et in terra secundum prophetam omnia quecumque

voluit fecit et quo voluntati eius secundum apostolum nullus

resistit. si colligere filios ierusalem voluit et non fe

cit. hoc enim predictis plurimum obviare videtur.

Solutio quomodo intelligendum sit illud volui congregare et noluisti

Sed has auctoritates solventes ait primum quomodo accipiendum

sit illud quod dominus ait videamus. non enim ex eo

sensu illud dictum est ut ait Augustinus in enchiridion

predicta solucio questionem, quasi dominus voluit
colligere filios Jerusalem et non sit factum quod voluit;
sed ipsa noluit; sed potius illa quidem filios suos
ab ipso colligi noluit, qua tamen nolente filios
eius collegit ipse omnes quos voluit, quia in celo
et in terra non quedam voluit et fecit, quedam voluit
et non fecit, sed omnia quecumque voluit fecit. Ut
sit sensus: quotiens volui congregare filios tuos
et noluisti, id est quotquot congregavi voluntate mea
semper efficaci te nolente feci. Ecce evidenter posi-
tum est quod illa domini verba superioribus non repugnant.

Hic respondet ad primam auctoritatem apostoli supra inductam quam vult omnes homines salvos fieri, et dicit quod sic debet intelligi quod nullus homo fiat salvus nisi deus velit ipsum salvare, et ideo rogandus est ut velit, quia necesse est fieri si voluerit. Et eodem modo exponitur illa auctoritas psalmiste primo illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et etiam aliter potest exponi dicta auctoritas secundum Augustinum in Enchiridion. Dicitur tamen in exponendo non cogamur dicere deum omnipotentem aliquid voluisse fieri et illud factum non esse. Sed dicitur quod si deus vult omnes homines salvos fieri tunc omnes salvabuntur et hoc non videtur verum quia omnes salvantur cum arta sit via que ducit ad regnum celorum. Quare Augustinus in Enchiridion exponit hoc dictum apostoli et vult quod intelligendum est secundum distributionem accommodatam sicut solet dici omnis homo timet in mari, id est omnis homo qui est in mari, ita deus vult omnes homines salvos fieri, quos vult salvare. Alia est una expositio. Alio exponit Augustinus ut ibi fiat distributio pro generibus singulorum et non pro singulis generum, ut sit sensus deus vult omnes homines salvos fieri, id est de quolibet genere aliquem salvabunt, ut paganum iudeum et christianum. Contra [illegible] quod necesse est ita solvi, supponitur quod velle capitur pro voluntate beneplaciti que voluntas adimpletur semper. Sed Damascenus exponit secundum duplicem voluntatem non quod in deo sit duplex sed secundum [illegible] diversimode appellatur [illegible] vel hoc est secundum voluntatem antecedentem
[illegible]

vel quantum et voluntas antecedens ut dicit B. v. est ordinatio naturae sive semper potentiae naturales sibi a deo datae et concepta, secundum quae est ut deum cognoscere et ei adhaerere. Alia dicitur voluntas consequens que vult dare salutem et que promittit salvandis. Et ita de voluntate antecedente intelligi potest sed non consequente. Alii tamen voluntatem antecedentem vocant voluntatem conditionatam et consequentem voluntatem simpliciter. Et prima voluntas non connotat eventum effectus, sed secunda connotat eventum ipsius effectus. Et ideo quidam dicunt quod voluntas antecedens deo est ad imponendum ordinem ad finem omnibus hominibus sicut apti. Secundum voluntatem ordinem illum consequentem deus non vult omnes homines salvos fieri, quia plures de ordine et apti impone(?) consequi. Secundum primum istorum dicitur voluntas antecedens qua vult omnes homines salvos fieri, secundum alteram dicitur consequens. Item aliter secundum secundum naturam quantum deus vult omnes homines salvos fieri, sicut cum dedit naturam ordinatam ad vitam eternam, sed non vult secundum quod ultra naturam recipiat, naturam considerando recipiat dando gratiam quibusdam non recipiat, sic ut recipiat naturam dicitur antecedens sive respectu personam quantum innatam dando gratiam dicitur voluntas consequens et ordinatio naturalis et collatio quemadmodum in natura, sed non quantum collatio amplior ad salutem ut sunt gratia et cetera secundum alterum. Quomodo intelligendum sit illud qui vult omnes homines salvos fieri

Nunc videre restat quomodo accipienda sint illa verba apostoli, perverse non contradicat, qui de deo loquens ait: vult omnes homines salvos fieri. Cum ergo occasione verborum multi a veritate deviarunt, dicentes deum multa velle fieri quae non fiunt. Sed non est intelligendum ea ratione illud esse dictum quia deus voluit aliquos salvari et non salvantur. Quis enim tam impie desipiat ut dicat deum malas hominum voluntates, quas voluit et quando voluit et ubi voluit, in bonum non posse convertere? Non est utique verum quod in psalmo dicitur: omnia quaecumque voluit fecit, si aliqua voluit et non fecit. Et quod est indignius ideo

non facit, quoniam nec fit quod volebat omnipotens voluntas
hominis impedivit. Sicuti cum audimus et in sacris
litteris legimus quod velit omnes homines salvos fieri, non
tamen ideo debemus omnipotentissime dei voluntati aliquid
derogare, sed ita intelligere quod scriptum est qui vult omnes
homines salvos fieri tamquam diceretur nullum hominem
fieri salvum nisi quem ipse salvum fieri voluerit, non
quod nullus sit hominum nisi quem salvum fieri velit, sed quod
nullus fiat salvus nisi quem velit salvari. Et ideo ro-
gandus est ut velit, quia necesse est fieri si voluerit. De
orando quippe deo agebat apostolus ut hoc diceret. Sic et quod
scriptum non est sic et intelligimus illud: Illuminat
omnem hominem venientem in hunc mundum, non quia nullus
hominum est qui non illuminetur, sed quia nisi ab ipso nullus
illuminatur. Sive et alio modo illud intelligi, dum tamen
credere non cogamur omnipotentem aliquid voluisse fieri
factumque non esse, qui sine ullis ambiguitatibus
sicut in celo et in terra, sicut veritas cantat, omnia
quecumque voluit fecit, profecto facere noluit quecumque non fecit.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

non fecit. Ex his aperte ostenditur quod deus ea vo-

luntate que ipse est non vult aliquid fieri quod non fiat

neque non fieri quod fiat.

Sequitur 3a pars in qua movet 2am questionem intendens inquirere utrum aliquid fiat contra voluntatem dei que scilicet deus noluit vel voluit non fieri. Et quia utrum omnia mala seu peccata que fiunt fiant deo volente aut nolente. Et circa hanc questionem recitat duas opiniones ...

Ideoque cum constet omnia bona que fiunt eius fieri voluntate, quia si fieri nollet nullatenus fierent, queri solet utrum et mala omnia que fiunt id est peccata dei fiant voluntate, an eo nolente fiant. Super hoc diversi diversa senserunt et sibi contraria invenerunt. Alii enim dicunt quod deus vult mala esse vel fieri, non tamen vult mala. Alii vero quod nec mala vult esse vel fieri. In hoc tamen conveniunt et hii et illi, quod utrique fatentur deum mala non velle. Utrique vero rationibus et auctoritatibus innituntur ad muniendam suam assertionem.

Sequitur 2a pars in qua magister prosequitur primam opinionem recitando rationes per quas probat quod deus vult mala esse vel fieri ...

mala fierent quia si fierent et deus vellet ea non fieri, tunc eius voluntas frustraretur, sicut mea et per consequens non esset omnipotens. Secunda ratio: Si deus vult aliquid fieri, necesse est ipsum fieri. Sed peccata fiunt, ergo deus non vult ea non fieri, ergo vult ea fieri. Et hanc rationem ponit ibi Super etiam. Tertia ratio ponitur ibi Item Augustinus, et est ista: Bonum est mala esse vel fieri secundum Augustinum in Enchiridion, sed omne quod est bonum esse vel fieri, hoc deus vult esse vel fieri, igitur deus vult mala esse vel fieri.

Prima ratio est quorundam qui dicunt deum mala velle esse vel fieri

Qui enim dicunt deum mala velle esse vel fieri, suis his modis muniunt intentionem. Si enim inquiunt mala non esse vel fieri vellet, nullo modo essent vel fierent, quia si vult ea non esse vel non fieri et non potest id efficere, scilicet ut non sint vel non fiant, voluntati eius et potentiae aliquid resistit, et non est omnipotens, quia non potest omne quod vult, sed impotens sicut et nos sumus, qui quod volumus quandoque non valemus. Sed quia omnipotens est et in nullo impotens, certum est non posse fieri mala vel esse nisi eo volente. Quomodo enim eo invito et nolente posset ab aliquo malum fieri, cum scriptum sit: Voluntati eius quis resistit?

2 Super etiam dicit Augustinus quod necesse est fieri si voluerit. Sed vult mala fieri aut non fieri. Si vult non fieri, non fiunt. Fiunt autem, vult igitur.

3 Item bonum est mala esse vel fieri, alioquin summe bonus non permitteret

cxcvi

[Capitulum] Unde Augustinus enchiridion cxcvi capitulo in quantum mala sunt

que mala sunt, inquantum mala sunt, non sunt

bona; tamen ut non solum bona sed etiam sint et mala

bonum est. Nam nisi esset hoc bonum ~~ut bonum~~ ut

essent et mala, nullo modo esse sinerentur ab omnipo-

tente bono, cui procul dubio quam facile est quod vult

facere, tam facile est quod non vult esse non sinere. Hoc

nisi credamus periclitatur nostre confessionis initium qua nos in patrem omni-

potentem credere confitemur. Ecce hic aperte dicit quod bo-

num est mala esse. Omnis autem boni deus auctor est;

cum vult omne bonum esse quod est. Cum ergo bonum

sit mala fieri vel esse, et vult mala fieri vel esse.

His atque aliis huiusmodi rationibus et auctoritatibus

utuntur qui dicunt deum velle mala esse vel fieri.

Circa i capitulum in quo magister tractat de tertia opinione, videtur ad duas primas rationes pro prima opinione. Unde isti de secunda opinione, respondendo ad primas duas rationes prime opinionis, dicunt negando consequentiam quod quamvis deus velit mala fieri, quia aliter videtur esse auctor malorum. Item negant etiam isti quod deus velit mala non fieri vel quod nolit mala fieri, quia tunc videtur infirmus si mala fiunt et ipse nollet ea fieri. Sed dicunt tertio quod nec non vult ea fieri, ut non auctor sed permissor malorum esse inveniatur. Et hoc declarant per illud Johannis primo: Omnia per ipsum facta sunt et sine ipso factum est nichil. Et non dicit contra: ipso eo nolente vel invito, sed quasi non volente et sinente. Et hoc est bonum, sinere id est permittere mala fieri. Responsio: dicit Petrus de Tharantasia: deus mala fieri permittit iuste et iustitia que est exigentia meritorum ... parantem de peccato in penam ... permittit, et hoc de condigno dignum est, ut qui sordet sordescat adhuc. Et licet per mala nullum prestet ... sufficit tamen quod prestet non conveniens ad suum creatorem, ... iustitia de congruo

... de congruo ...

et quamvis mala non decent bonitatem dei tamen mala permittere ... decet ... bonitatem dei

inquantum voluntatem primo parantem sibi ipsi relinquit. Hoc etiam dicit epigentia (?) beneficiis divinis primo quo ad malos inquantum eos ad peius exspectando diu magis patienter permittit, secundum quantum ad bonos inquantum ex malis bona elicit. Responsio illorum rationis qui dicunt dei voluntate non fieri mala etc.

Illi vero qui dicunt dei voluntate mala non fieri vel esse, inductionibus premissis ita videntur dicentes deum nec velle non fieri vel nolle fieri sed tantum non velle fieri. Si enim vellet ea fieri vel esse, faceret utique ea fieri vel esse, et ita esset auctor malorum. Non est autem auctor malorum ut supra prestatum est. Non ergo eius voluntate fiunt mala. Item si nollet mala fieri vel vellet non fieri, et tamen fiunt, omnipotens non esset, cuius voluntas humane voluntatis effectu impeditur. Ideoque non concedunt deum velle mala fieri ne malorum auctor intelligatur, nec concedunt eum velle mala non fieri vel nolle fieri ne impotens videatur. Sed tantum dicunt eum non velle mala fieri, ut non auctor sed permissor malorum monstretur. Unde et Augustinus ubi ostendit deum auctorem esse omnium bonorum dicens omnia per ipsum facta sunt, consequenter malorum auctorem esse negat dicens: et sine ipso factum est nichil, id est peccatum. Non dixit per eum factum est vel eo volente et invito

ſed tamen ſine eo et ſine eius volūtate quod nō eius vo-
lūtate ſit penit(us) nō ergo deo volente vel nolente
ſed nō volente ſiūt mala quia nō ſubeſt dei volū(tati)
vt malū fiat vel nō fiat ſed ut fieri ſinat quod bonū
e(ſt) ſinē mala fieri et utique volēs ſinit nō volēs
mala ſed volēs ſinē ut ipſa fiat quia nec mala
ſūt bona nec ea fieri vel eſſe bonū eſt

Cap(itulu)m ſeptimū in quo tendit ad 3am rōne(m) prīme opinionis et videtur quod dicit aug(ustinus)
q(uod) ſimpl(icite)r bonū ſit mala fieri. Sed ip(s)e hoc intēdit
nō debet intelligi ſic q(uod) ſimpl(icite)r bonū ſit mala fieri ... deus bona elicit nec ea fieri p(er)mitteret niſi q(uod) ex bonū
... q(uod) malis q(uae) ſunt deus bona elicit ... ubi dicit quod mala q(uae) ſunt bonū
facit et hoc declarat p(er) aug(ustinum) in enchi(ridion) ubi dicit quod mala q(uae) ſunt bonū ... declarat hoc ...
attendit utilitas quod diligentibus deum omnia cooperantur in bonum ...
[illegible] ſup(er) io(hannem) ... de iuda ... q(uod) ... dicit quod malum
... bonum ſunt nobis. Et q(uod) hoc dicto nō ſequitur quod ſi eſt bonū
... bonū ſunt ... vel ſunt bonū in ſe et ſimpl(icite)r
vel ſunt bonū iſta vel illi ... ſit bonū vel ſunt bonū in ſe et ...
... et ſimpl(icite)r bonū ... in ſe et ... dicit
aug(ustinus) malū ſuo loco poſitum eminentius bonū commendat ...
... deus mala fieri p(er)mittit bona eius ... ad mala ...
placent laudabiliora ſunt pulchra conſtituta nam ſi malū nō eſſet in bo-
no eſſet pulchritudo abſoluta ... malo ... acreſcit ſibi pulchritudo ...
quod ... mali oppoſiti clarius eluceſcit. Et alia cauſa malorum eſt ut
ex eis bona eueniat ita q(uod) deus voluntatibus malis bene utitur. Unde ...
malicia redemptionem ... et dyaboli temptationes ... cooperantur in bonum ... du-
bitatur an mala fieri ſit bonū ... illud dicitur bonū ... ſed
ducat ... dicitur autem ad bonū ... aut ... cauſa vel ...
cauſa vel occaſionis cauſa per ſe ducit cauſa ... ducit in bonum
malū occaſionaliter ducit in bonū nam occaſione accepta a malo virtus
plus invaleſcit. ... nō ducit ad bonū quia nō eſt bonū ſed
ergo q(uod) malū fieri nō eſt bonū ſimpl(icite)r ſed cum addito aliquo ...
bonū et e(ſt) bonū ei qui novit ordinare in bonum. Sic nō intelligendum
ſit illud aug(ustini) mala fieri bonū eſt

Quod vero aug(ustinus) ait mala fieri bonū eſſe nō
ſinentur mala ab omnipotenti bono niſi hoc eſſet

bonū · ut ea eēnt / ea rōne deū esse asserūt / q̄r
ex mal que fiūt deus bona elicit / nec ipē pmit
tēt ea fieri / nisi de eis bn̄ aliquid faceret / unde
Aug᷒ ī eod li Enchiridion apte indicans pdc̄oꝝ
ūboꝝ talē eē intelligētiā ait / deꝰ oīps cui
ūep est sūma ptās · cū sūme bonꝰ sit · nullo
sinet aliquid mali esse ī opibꝰ suis / nisi usq̄
a deo esset omnips et bonꝰ · ut bn̄faceret etiā d'
malo / ītē ī eodē / melius iudicauit deus de
mal' bn̄ facē / q̄ mala nulla pmittē / Ex h̄
itaq̄ sensu dem̄ ē · ut uep est / bonū eē mala
fieri / quia ex malis / que fiūt / bonis / qui sm̄
ppositū uocati sūt / scī · accedit bonitas · l · uti
litas · Talibꝰ enī ut ait Apl's ī bonū coopā
omnia · et mala / q̄r eis ipsi q̄ alios fructibꝰ obsūt

Unde etiā aliqn̄ ī scptura legit̄ malū appellari
bonū ut Ieron̄ sup Marcū / malū inqt iude
bonū fuit · s · nobis / nec si bonū ē illi ut illi ·
inde sequit̄ q̄ simplr bonū sit / ipē enī ait

simpliciter bonum scilicet quod in se et facienti bonum est

Glosa septima / in quo magister distinguit bonum / et vult [illegible] primo aliquid est bonum in se et illi cui fit / sed non facienti / ut subvenire pauperi non propter deum. Quartum aliquid est bonum et facienti et in se / sed non ei cui fit / ut predicare veritatem propter deum non obedienti. [illegible] aliquid bonum in se / et facienti et ei cui fit / ut predicare veritatem [illegible] deum credenti et obedienti / aliquid est / quod nec in se est bonum / nec facienti [illegible] / quod dampnat facientem [illegible] / sed [illegible] bonum [illegible] valet est bonum / quod malum comparatum bono [illegible] bonum reddit laudabilius vel bonum [illegible] aliquid / quia malum comparatum bono [illegible] distinctionis comparatum malo / ut declarat [illegible] Augustinus in Enchiridion [illegible] bonum constat [illegible] cum [illegible] / sed malum [illegible] est / quia [illegible] bonum [illegible] aliquis actus sit absolute bonus / oportet quod concurrat [illegible] defectibus [illegible] / ut [illegible] actus est bonus in se / ut dare elemosinam / vel aliquid bonitatis obiecti a qua actus est bonus in se / ut [illegible] bene [illegible] faciat / et hoc includit [illegible] et bonum [illegible] agentis / ut [illegible] voluntatem vel [illegible] / et debitum finem / et finitatem [illegible] [illegible] / sed [illegible] absolute dicatur bonus / [illegible] de actibus [illegible] / et hoc sufficit ut actus absolute dicatur bonus / [illegible] ad [illegible] / quia ad aliud ordinatur / oportet ad esse ad [illegible] bonitatis / ut [illegible] quadrimembris divisio boni / que hic ponitur [illegible] / et [illegible] sunt quadrimembris divisio boni [illegible] bonum in se / et facienti / et cui [illegible] / [illegible] est quod habet hec tria / scilicet [illegible] est bonum in se / et facienti / et cui fit / et hoc [illegible] est simpliciter et perfectum bonum / aliquid autem est quod habet duo [illegible] / et hoc [illegible] est simpliciter [illegible] / sed [illegible] est in se bonum et facienti / sed non ei cui fit / et hoc [illegible] est simpliciter bonum / sed non perfectum / et [illegible] habet alia duo / quia est bonum in se / et cui fit / sed non facienti / et hoc non est simpliciter bonum / sed est [illegible] bonum / aliud est quod habet [illegible] / quod nec est bonum in se / nec facienti / sed ei cui fit / et hoc [illegible] / quod nec est bonum in se / nec facienti / [illegible] libro [illegible] parte [illegible] / [illegible] omnia ordinata sunt in bonum [illegible] bonum est et ad [illegible] bonum / bonum [illegible] capitulo 18 magister / [illegible] est bonum [illegible] quod [illegible] bonum est et [illegible] et denominative [illegible] / et [illegible] ad bonum est / bonum [illegible] et [illegible] bonum non [illegible] et [illegible] / et non [illegible] bonum quod [illegible] est bonum / et [illegible] bonum non est / sed [illegible] est bonum / et ideo [illegible] aliquid est / [illegible] est bonum non est / sed [illegible] bonum / et [illegible] et aliud de quo [illegible] loquitur [illegible] bonum / [illegible] bonum est / et [illegible] dicitur de malo [illegible] est malum / quo deus bene utitur / Item non [illegible] de malo / et deus bene facere / videtur / quod malum sit materia boni / quia [illegible] de malo [illegible] / [illegible] vel [illegible] efficientem vel materialem vel aliam [illegible] / [illegible] de [illegible] non est causale nec materiale sed ordinale / quia post malum facit [illegible] bonum deus / [illegible] bonitatis aliquid [illegible] quod [illegible] / [illegible] quod [illegible] quod ordinatum / [illegible] mala [illegible] / [illegible] malum / [illegible] bonitatem [illegible] / [illegible] / nullus [illegible] facit malum [illegible] ab ordine deficiat / [illegible] quia non sunt ordinata [illegible] facere est ab ordine [illegible] / nec [illegible] est [illegible] corruptio nature / [illegible] malum nec in se ut [illegible] / [illegible] ordinatum est bonum / nullo [illegible] / ut [illegible] / nec [illegible] quod causa / ut sit ordinatum [illegible] aliquid [illegible] est bonum sed [illegible] / et occasionaliter quia [illegible] bonum / [illegible] rationem boni quadrupartita boni acceptio

Est enim aliquid / quod in se bonum est / et cui fit /

distinguit [illegible] bonum

sed non quia bonum faciens ut cum subvenit pauperi sed
non propter deum et aliquid bonum in se et facienti
sed non ei cui fit ut cum vitatur propter deum aliud non
obedientia perdita et aliquid in se et facienti et cui
fit bonum ut cum vitatur perditur propter deum credens
unde Apostolus bonus odor sumus deo aliis odor
vite aliis odor mortis est autem aliud quod nec
in se bonum est et facientem dampnat ut peccatum
ut malum valet tamen ad aliquid ut enim ait Augustinus in
Enchiridion a summe et equaliter et immutabiliter bona
trinitate creata sunt omnia nec summe nec equaliter
nec immutabiliter bona sed tamen bona etiam singula
simul vero universa valde bona quia ex omnibus consistit
universitatis admirabilis pulcritudo in qua etiam
illud quod malum dicitur bene ordinatum et loco
suo positum eminentius commendat bona ut ma-
gis placeat et laudabilius sit dum comparantur mal[is]

Capitulum octavum in quo declarat quomodo sicut ex malis proveniunt
bona, etiam ipsis facientibus mala, dum inde fiunt cauti, quia per considerationem
humiliores et devotiores redeunt ad deum, ut dicit Augustinus de correctione et gratia.
Item mala que boni patiuntur sustinent ab iniquis ipsis bonis prosunt vel

ad demenda peccata / vel ad virtutem exercendam / vel ad iusticiam huius vite ostendendam /
Deo in levitico qui dicit / ut si quis horum deviat etc. Illud quod nocet non potest / malum nocet facienti igitur (ideo?) quod nocet per causam / proficit per occasionem / ex mala iniustitia valent et facientibus sua ipsi / vel patientibus aliena ipsis electis

Hinc patet, quod ex malis que fiunt aliquid prouenit
bonum. dum bona magis placent et laudabiliora
existunt ipsis etiam facientibus ex malis que faciunt
interdum bona proueniunt si secundum propositum vocati sunt
sancti. Talibus enim ut ait Augustinus in libro de correctione et
gratia usque adeo deus omnia cooperatur in bonum
ut si qui horum deuiat et exorbitat etiam hoc ipsum
eis faciat proficere in bonum quia humiliores redeant
atque doctiores ut petrus. Illa etiam mala que
ab iniquis fideles patiuntur profuerunt ut ait Augustinus in
libro de trinitate ipsis utique profuit vel ad delenda
peccata vel ad exercendam probandamque iusticiam vel
ad demonstrandam huius vite miseriam sicut Job
dei manu et amplius stimulis sathane sensit.
et utique proficeat ex malum bene portauit /

Capitulum nonum / in quo magister adducit tres rationes pro secunda opinione probando quod deus non vult mala fieri vel esse / eius quod eius preueniat bona / Prima ratio est bonum quod aliquis faciat malum / ergo non est bonum mala fieri / et per consequens non est a deo volitum / ...

faceret malum ergo faceret malum deo auctore, quia deus est auctor omnis boni. Falsitas patet, quia nec deo auctore aliquis fit deterior, quod est philosophi et sententia per Augustinum 83 quaestionum ubi probat locum a minori. Hoc probat quia homine sapiente auctore nullus fit deterior, ergo nec deo auctore qui est praestantior quolibet homine sapiente. Notandum est hoc quod dicit Augustinus a minori debet intelligi id est a minori etc. et non ab eo quod minus videtur. Et ideo locus negativus est et non affirmativus, vel similiter est quod minus videtur esse verum negative quod est sapientem hominem non esse auctorem huius quod aliquis fiat deterius a quo minus hoc videtur negari quam a deo. Tunc hic. Et quod dicit nullo sapiente homine et hoc vero philosophi, quia sapiens est in cognitione [illegible] contra agere [illegible] quam quod sumitur [illegible] est quod sapiens hic sumitur pro virtuoso a sapere virtutes vel verius secundum ab opinione Socratis [illegible] 2o [illegible] vi. ethicorum virtutes scientias esse [illegible] et nullus peccat nisi per ignorantiam. Et quamvis hoc potest aliter [illegible] ignorantia [illegible] quae in potentia non actu [illegible] vel potest dici quod hic accipitur sapiens pro prudente sicut [illegible] in diffinitione virtutis quae ponitur in ethicorum ubi dicitur ut utique sapiens determinabit id est prudens. Prudens autem 2o [illegible] ethicorum non peccat sicut nec fortis vel temperatus. Tunc hic. Respondet concludendo ostendens esse bonum mala fieri multis modis.

Si quis igitur diligenter attendat quae supra sunt, facile est ei perpendere ex malis bona provenire et ex ea ratione deum esse quod bonum est mala fieri vel esse, non quia malum sit bonum vel quia bonum sit malum fieri. Non est enim malum bonum fieri ab aliquo malum, quia non est bonum ut aliquis faciat malum. Si enim hoc esset bonum, profecto huius auctor deus esset, qui est auctor omnis boni. Cum si huius deus est auctor, eo ergo auctore homo fit deterior. Et si eo auctore fit deterior, tunc eo volente homo fit deterior. Idem est enim dicere aliquid fieri deo auctore quod deo volente. Deo autem auctore non fit homo deterior.

agit mala et ita deo auctore homo fit

ergo nec deo volente ut Aug(ustinus) in li. lxxxiii q(uesti)onu(m) apte
astruit a minori dicens ita (nullo sapiente homine
auctore) fit homo deterior. Tanta (enim) est ista culpa
quod in sapientem hominem cadere nequit. Est autem deus
omni homine sapiente prestantior. Multo igitur deo
auctore fit homo deterior. Multo enim prestantior est
dei voluntas quam hominis sapientis. Illo autem auctore tantum
dicitur illo volente dicitur. Est ergo vicium voluntatis quo
est homo deterior. Quod vicium si longe abest a dei voluntate,
ut ratio docet, a quo sit querendum est. Etiam apte hic dicit
Aug(ustinus) deo auctore vel volente hominem non fieri deteri-
orem (sed) vitio voluntatis sue. Non est ergo deo auctore
quod malum fit ab aliquo et ita deo volente mala non fiunt.

Notandum quod ... in deo non est ut homo fiat deterior ut dicit Aug(ustinus) ubi supra; ergo in deo non est ut homo faciat mala; ergo deus non vult mala fieri. Aug(ustinus) tamen aliter format rationem istam ... non differt a ... quia ... Ex in deo non est causa ut sit homo deterior.

Deinde idem Aug(ustinus) querens quid sit tantum ut sit
homo deterior, in deo non esse asserit in eodem li. sic
dicens: Ut sit homo deterior aut in ipso est aut
in alio aut in nichilo. Sed in nichilo nulla tantum

est. Si in alio: aut in deo aut in alio quolibet homine: aut in eo quod neque deus neque homo est. Sed non in deo bonorum enim deus tantum causa est. Ergo aut in homine est aut in eo quod nec homo nec deus, aut in nichilo. Ex hiis aperte ostenditur quod non est bonum ut sit homo deterior, quia non est deus eius rei causa qui tamen tantum bonorum est. Et si non est bonum ut homo fiat deterior, non est igitur bonum ut ab eo fiat malum. non igitur vult deus ut ab eo fiat malum

Ista vero. Deus non est causa tendendi ad non esse. sed facere malum est tendere ad non esse. ergo deus non est causa faciendi malum et per consequens deus non vult mala fieri. Contra rationem illam fundatur super dicto Augustini 83 questionum. Sed videtur contra Deut. 32 in persona dei ego occidam et ego vivere faciam. Solutio quod non esse numquam est per se intentum ab aliquo agente. sed esse aliquod ad quod consequitur non esse alterius. sicut ad esse ignis sequitur non esse aeris. ita et deus vult esse ordinem iustitie et nature in rebus ad quem consequitur corruptio et privatio quorundam. [illegible] Ad illud quod dicit tendit vero ad non esse qui operatur malum [illegible] corrumpit et ita de aliis. ergo privatio non tendit ad non esse. quod malum privatio est. et omnis privatio est non esse quoddam. [illegible] semper substinatur aliquod esse. unde qui peccat tendit ad non esse gratie [illegible] sed non ad non esse nature. [illegible] Aliter probat quod deo auctore non fiant mala

Item aliter etiam ostenditur quod deo auctore et volente non fiunt mala quia ipse non est causa tendendi ad non esse. tendere enim ad non esse malum est. ipse autem auctor mali non est. Tendit

non ad non esse qui operatur malum. non ergo deo
auctore est quod aliquis operatur malum / non quo bonum
quod aliquis operatur malum / quia tamen bonum deus
auctor est. Hoc autem Aug. in eodem libro aperte expli
cat, ita dicens: Cuius omnium que sunt auctor est ad
cuius bonitatem id pertinet / ut sit omne quod est. bonum
tamen causa est / devota auctor mali non est et ideo
ipse summum bonum est a quo in nullo deficit bonum
est / et malum est deficere / non est igitur causa deficiendi ite
dendi ad non esse. qui ut ita dicam essendi causa est /
quia omnium que sunt auctor est quia in quantum sunt bona
sunt / Ecce aperte habes / quod deficere a deo qui est
summum bonum malum est / Mala ergo facere malum
est / non ergo deo auctore vel volente mala fiunt

Obiectio quorumdam zophistarum qua probare intuntur ex deo esse quod mala fiunt

Iam sufficienter ostensum est quod deo auctore
non fiunt mala. Exurgunt tamen zophistice intende
tes et ideo decibiles probare conantur ex deo
auctore esse quod mala fiunt. Hoc modo quia mala

fuerunt verum est. Omne autem quod verum est a Deo
est. Quod Deus est, a Deo igitur est quod mala fuerunt.
Quod autem omne verum a Deo sit, confirmat autem
Augustinus in libro lxxxiii questionum ita dicens: Omne verum
a veritate verum est. Est autem veritas Deus. Deum igitur
habet auctorem omne verum. Est autem verum quod ma-
la fuerunt vel sunt. Deus igitur auctor est quod sint
vel fuerint mala.

Hic magister respondet ad dictam obiectionem, concedendo utramque partem antecedentis, et primam
partem adhuc confirmat per dictum Ambrosii super epistolam ad Corinthios prima, ubi Corinthios
... et negat consequentiam, quod ergo a Deo fiant mala ... ... non sequitur: Deus
prohibet fieri furtum, sed furtum fieri est verum, ergo Deus prohibet verum ... instantia
consimile in eo quod ... quod dicit: omne verum a quocumque dicatur
a Spiritu Sancto est, ergo ... detractio vel ... contumelia a Spiritu Sancto est ... quod ...
sit a Spiritu Sancto illustrante ... vera, non tamen est ab ipso movente ad dicendum
... detractio vel contumelia ... in hoc paralogismo est
fallacia accidentis, quia mala fieri est verum et verum ... unde ... apprehen-
... esse verum ... accipitur ab aspectu ... conformitatis rei quod ... est ab ...
quod veritas a Deo quia est conformitas quedam rei ad aspectum. Unde cum sic
arguitur: Quod mala fuerunt est verum et omne verum est a Deo, ergo quod mala fuerunt
est a Deo, fallit ... accidentis, sicut hic: candidum est album, disgregat visum, lignum
est album, ergo lignum disgregat visum ... igitur quod non sequitur hec ... quod
mala fuerunt est a Deo ... quod mala fuerunt ... verum est a Deo, et inde non sequitur
quod mala fieri sit a Deo ... quod ... sicut hic lignum est album
disgregat visum, ergo lignum disgregat visum, similiter est deceptio ... argumento
...quod magister hic ponit de furto ... ... assignatio
accidentis et ... rei ... aliter dicta distinctio istam: quod mala
fuerunt est verum ... veritas dicti sive enuntiabilis, aut veritas rei ...
... primo sensu est hoc enuntiabile est verum: mala fuerunt, et hoc est verum.
... est ... factio malorum est quedam ... et hoc ... quia defectus actio non
est verum ... ista: quod mala fuerunt est a Deo ... distinguenda
... quod esse a Deo predicatur de signo sive de enuntiabili vel de signato sive re
enuntiabili; in primo sensu vera est quod ... non sequitur quod factio malorum
sit a Deo ... a signo procedit ad signatum; in sensu vero secundo est falsa ... et sequitur ...

premissa in sensu eius falsa similiter instancia quae ponit magister distinguenda est ista: furtum fieri est verum, et in ipso [illegible] [illegible] ... Responsio ubi concedit omne verum esse a deo et zophisma apostoli

Quibus facile est nos respondere, sed indignum censimus.

Non videtur quod dicit: omne namque verum a deo est, ut autem

Augustinus tamen consonat Ambrosio qui tractans verbum illud apostoli

nemo potest dicere dominus ihesus nisi in spiritu sancto, dicit quod

omne verum a quocumque dicitur a spiritu sancto est. Cum itaque verum

sit quod mala fiunt, hoc verum, quod dicit illam locutionem scilicet

mala fiunt, a deo est, sed non inde sequitur quod a deo sit

ut mala fiant. Si enim hoc diceretur, auctor malorum

deus esse intelligeretur, quod ex sic manifeste fieri ostenditur

Deus prohibet furtum fieri, sed furtum fieri verum est, ergo

prohibet verum, non sequitur.

Haec et alia huiusmodi inania in scriptis suis commisse

parti Samuel fautores quorum scripta testibus pluribus approbatur.

dicunt deum non velle malum fieri, et tamen velle non fieri, neque

nolle fieri. Omne enim quod vult fieri fit, et omne quod vult non fieri non

fit. Fiunt autem multa quae non vult fieri, ut omnia mala.

Utrum voluntati dei rectissime repugnet velle mala

Et non primo sic. Deus vult mala fieri sine
vult mala esse vel vult ea non esse. Si primum habetur [illegible] in hoc mundo, ergo etc. Secundo quia
[illegible] cum deus vult non esse hoc non est [illegible] sic, deus vult aliquid esse vel
fuisse in preterito ergo vult esse vel fuisse malum. [illegible] tenet quia tunc etc. Sequitur
[illegible] de preterito suo quod est vel fuit in preterito aut est volitum et quod est
volita esse bona quod [illegible] est volitum [illegible] esse vel fuisse in preterito. Tertio sic
Omne bonum est a deo, malum esse est bonum ergo mala esse est a deo et per consequens
volitum a deo. [illegible] principalis nota est [illegible] patet quia mala sunt ad decorem
universi et commendant iustitiam dei. Quarto omne verum est a deo, mala esse est
verum ergo mala esse est a deo et per consequens deus vult mala esse. In oppositum
nichil est ab aliquo volitum ut volibile quod displicet ei, et est sibi odiosum
sed malum culpe omnino displicet et odiosum est deo iuxta illud: Odisti
omnes qui operantur iniquitatem. Ergo circa illam questionem breviter noto quod non curo hic
dicere de malo pene prout distinguitur contra culpam, quia de illo non est dubium quin deus
velit etiam, sicut [illegible] pena malos punire. Sed solum loquor hic de malo culpe.
Notandum igitur quod omne volibile est vel volibile per se vel partialiter. Volibile per se est quod
in se habet rationem boni, et quam voluntas propter illud velud bonum apprehendere
et in ipso delectari aut sibi in eo complacere. Volibile vero partialiter est in quo
non [illegible] sive in se est sive apparet ratio boni, sed [illegible] ad aliud habet
rationem boni, et quam voluntas illud apprehendit tamquam conferens ad aliquem
finem. Sic infirmus in potione amara non invenit [illegible] bonum, et quam in ea
sibi complacet, sed vere sanitatis ad quam credit eam conferre, eligit eam tamquam bonam.
Sic similiter de [illegible] in mal. Tunc sit breviter quod prima conclusio omne
volibile prout tale habet rationem boni, quia omne volibile vel est per se vel partialiter
volibile. Ergo conclusio vera. Sed [illegible] cum quodlibet [illegible] habeat aliquam rationem boni.
Ex illa sequitur quod illud in quo nulla ratio bonitatis apparet, sicut ut sic, non est volibile.
Secunda conclusio malum culpe ut tale nec habet nec habere potest in se aliquam rationem boni
quia malum culpe ut tale est semper privatio boni pura, ergo conclusio vera [illegible] pura
privatio non possit aliquid boni includere et etiam patet quia [illegible] malum semper [illegible]
est. Tertia conclusio malum culpe ut tale nullo modo est volibile per se vel volibile [illegible] rationem
boni, malum culpe ut sic nec habet nec habere potest aliquam rationem boni, ergo etc. conclusio patet.
[illegible] et quod illa sequitur quod malum culpe ut tale nec confert nec conferre potest ad
bonum, immo semper ducit ad peius. Quarta conclusio deo non potest apparere ad bonum quod
non est bonum, quia deus omne cognoscibile cognoscit ita perfecte quod perfectius cognosci non possit
et ergo etc. nullum potest sibi aliter apparere, quod sic, et etiam alias deciperetur quod est impossibile.
Quinta conclusio quod omne malum culpe obviat voluntati divine sub omni ratione qua malum
quia alias non cognosceret quodlibet tale omni modo quo est cognoscibile prout tale
[illegible]. Sexta conclusio quod impossibile est deum velle malum culpe, quia deus [illegible] omne
malum culpe deus cognoscat sub omni ratione qua malum, et cum malum culpe prout
tale non possit habere rationem aliquam boni, sequitur quod nullo modo deus possit hoc velle. Consequentia quia non
est possibile voluntatem velle, nisi in volibili appareat aliqua ratio boni, et ergo in quo impossibile
est apparere rationem boni, hoc impossibile est esse volibile, et etiam [illegible] prima parte [illegible] patet [illegible]
et prima patet quia secunda conclusio [illegible] illa quia quod alio quam sic deus posset velle
malum culpe. Dicit ergo quod velit forte formalitatem [illegible] quod [illegible] conformando se omni
divine voluntati tamquam in volito quam in modo volendi patet quod est impossibile. Et [illegible] illius

ergo omnibus sequitur quod deus nec potest nec potuit velle malum culpe. patet quia deus infinite perfecte cognoscit quod malum nullo modo potest conferre ad bonum ergo sequitur quod divine voluntati repugnat velle malum culpe, et per consequens questio prout est proposita est semper vera. [illegible]

Distinctio xlvii. Supra ostendit quod voluntas dei nunquam sit inefficax. In hac distinctione ostendit quod semper sit efficax [illegible]

[illegible]

Voluntas quippe dei semper efficax est ut fiat omne quod velit, et nichil fiat quod nolit, quod de homine semper adimpletur, quocumque se vertat. Nichil enim ut ait Augustinus in libero arbitrio

constitutum super voluntatem dei. Et si fiat contra eius voluntatem, tamen quod eius voluntate quae ipse est nihil putandum est fieri tamquam velit fieri et non fiat, vel nolit fieri et fiat.

Ostendit probabiliter quod voluntas dei beneplaciti semper impletur aut de nobis aut a nobis, quia cum bonum facimus libere, quod semper deo placet, tunc impletur a nobis; sed cum peccamus tunc impletur de nobis, sed non a nobis, quia tunc non implemus eam; tunc enim de nobis operatur deus quod vult, quia vel vult peccatorem ut peniteat vivat et deum perfecte diligat, vel vult permanentem in peccato punire [illegible]

[illegible]

Illa enim voluntas (ut ait augustinus in enchiridion) semper impletur aut de nobis aut a nobis. De nobis impletur, sed tamen non implemus eam cum peccamus. A nobis impletur cum facimus bonum, ideo enim facimus quia semper placet deo. Ita de homine semper deus suam implet voluntatem, quia nihil facit homo de quo deus non operetur quod vult. Non enim vult deus ut peccet

homo quilibet / si aut peccavit / penitentem vult peccatorem ut

vivat / sin peccat vero perseverantes punire / ut iuste po

tentiam eorum evadat / sic alios ab eterno prescivit

ad penas / alios prescivit ad gloriam / Et sunt magna

opera domini / exquisita in omnes voluntates eius / Et

tam sapienter exquisita / ut cum angelica et humana natura

peccasset / i. non quod ille sed quod voluit ipsa fecisset / etiam

per eandem creature voluntatem / quia sunt quod creator non

voluit / implet ipse quod voluit / bene utens etiam malo /

tamquam summe bonus ad eorum dampnacionem quos iuste prede-

stinavit ad penam / et ad eorum salutem quos benigne

predestinavit ad gloriam / Quantum enim ad ipsos attinet

quod deus noluit / fecerunt / quantum vero ad omnipotentiam

dei nullo modo id facere valuerunt / hoc ipso quod contra

eius voluntatem fecerunt / de ipsis facta est voluntas eius /

Propterea namque magna opera domini exquisita in omnes vo-

luntates eius / ut miro et ineffabili modo non

fiat preter voluntatem eius quod etiam fit contra eius vo-

luntatem / quia non fieret / si non sineret / nec utique nolens

sunt, si voles, nec sineret bonus fieri male, nisi omnipotens etiam de malo posset facere bene. Hinc ubi evidenter monstratur quod voluntas dei eterna semper impletur de homine etiam si faciat homo contra dei voluntatem.

Capitulum 2 in quo magister excludit quandam dubitationem. Quia dicit aliquis videtur quod in predictis verbis Augustinum sibi contrarium quia Augustinus dicit si aliquis faciat contra voluntatem dei [illegible] preter voluntatem dei [illegible] et hoc videtur contra superius dicta et contra illud ad Romanos voluntati eius quis resistit. Hic incipit secunda pars predictorum verborum.

Sed attendendum est diligenter quod in superioribus dicitur fieri aliquid contra dei voluntatem, quod tamen non fiat preter eam. Et qualiter intelligendum sit id, scilicet quantum ad se fecerunt quod deus noluit, tantum vero ad omnipotentiam dei nullo modo facere valuerunt. Videtur enim superioribus ista obviare ubi deum et voluntati eius nichil resistere.

Capitulum 3 in quo solvit dictam dubitationem. Et solvit quod voluntas dei ut dictum est supra distinctione [illegible] dupliciter accipitur. Prima est voluntas [illegible] et est voluntas beneplaciti quia voluntas beneplaciti quod deus est nichil fit quia illa semper impletur. Secunda est voluntas signi que continet in sua significatione precepta prohibitiones et permissiones [illegible] voluntas signi duplex est quedam est de rebus fiendis quedam de rebus factis [illegible] [illegible] hic incipit dicere diversis modis accipi dei voluntatem.

Verum ut supra diximus, voluntas dei diversis modis accipitur, quae diversitas impedit ibi si diligenter notetur nichil ibi contradictionis reperietur. Ubi enim dicit non fit preter eius voluntatem etiam quod fit contra eius voluntatem.

dissimiliter accipit voluntatem, et non ipsam voluntatem que deus est et sempiterna est, sed eius signa predicto verbo intelligi voluit, id est prohibitionem sive preceptum et permissionem.

Capitulum xiii in quo confirmat predictam sententiam, et tollit questionem, quia multa fiunt contra dei preceptum et eius prohibitionem, et tamen non fiunt preter eius permissionem. Et hoc probat per augustinum super illud psalmi ut non loquatur os meum opera hominum, ubi augustinus vocat opera hominum id est mala que fiunt ab hominibus, et dicit quod ista preter voluntatem dei fiunt, que ipse est, sed non preter eius permissionem que ipse non est. Et addit magister dicens cum sit ... intellexit augustinus dicens, cavendum ad ipsos malos attinet, quod deus voluit fecerunt, sed quantum pertinet ad dei omnipotentiam id est ad voluntatem beneplaciti dei ... fecerunt, sed quod pertinet ad dei quod vocatur voluntas ad facere non potuit, ac si dicat fecerunt contra preceptum dei, quod vocatur voluntas signi. Sed non contra voluntatem eius ... vel contra beneplacitum et pertinet ad voluntatem signi, sed non contra voluntatem divine, que videtur voluntati augustini. Nota, dicit b. thomas quod quedam sunt signa voluntatis divine quibus omnibus conformatur voluntas creatura ... ut preceptum, consilium et prohibitio, quibus ... multa fiunt ... et ideo et preter ea et contra ea multa fieri possunt ... Nota illa duo signa dicit b. thomas operatio et permissio ... voluntatem antecedentem, multa fiunt ... respiciunt voluntatem dei ... de quo est ... unde sicut impossibile est fieri contra voluntatem ... ita etiam impossibile est fieri contra divinam operationem ... sed sicut aliqua fiunt preter voluntatem dei ... ita etiam aliqua fiunt preter operationem ... multa fiunt que deus non operatur, sed nulla possunt fieri preter permissionem, nec contra permissionem ... non est quod permissio respiciat non effectum qui est voluntatis ... ut operatio ... respiciat causam potentie ad utrumlibet ita quod non solum respiciat causam ad illud effectum qui est voluntatis ... sed etiam ad eius oppositum, neutrum ergo oppositorum fit preter vel contra permissionem.

Multa enim fiunt contra dei preceptum vel contra prohibitionem, que tamen non fiunt preter eius permissionem. Ipsius namque permissione omnia fiunt mala, que tamen preter eius voluntatem sempiternam fiunt, sicut augustinus dicit super illum locum psalmi ut non loquatur os meum opera hominum. Opera enim hominum dicit que mala sunt, que preter dei voluntatem fiunt, que ipse est, sed non preter eius

permissionem que ipse non est, appellat tamen ipsam dei voluntatem, quia deus volens sinit mala fieri.

Fiunt et contra eius preceptum vel prohibitionem, sed non contra eius voluntatem que ipse est, nisi dicatur contra eam fieri, quia preter eam fiunt. Contra eam quippe nichil ita fit, ut velit fieri et non fiat, vel nolit fieri et fiat. Quod evidenter ibi Augustinus notavit, ubi ait: Quantum ad ipsos attinet, quod deus noluit fecerunt; quantum vero ad omnipotentiam dei, nullo modo id facere valuerunt. Ac si diceret: fecerunt contra dei preceptum, quod appellatur voluntas, sed non fecerunt contra dei voluntatem omnipotentem, quia hoc non valuerunt. Illud valuerunt, et ita per hoc quod fecerunt contra dei voluntatem vel preceptum, de ipsis facta est voluntas eius et impleta est eius voluntas sempiterna, qua eos dampnari volebat.

et voluntatem illud divinum fieri per quod fit quod intendit agens, paciendo autem fieri dicitur quod fit preter intencionem, hoc isto modo obsequitur voluntati divine illi qui intendentes placere deo faciunt bona opera in obsequio eius. Aliquando contingit aliquem obsequi voluntati alterius paciendo et preter intencionem ut aliqui sancti ... hostibus et hostes inveniunt et destruunt ... tales paciendo obsequuntur hostibus. Ideo isti qui faciunt contra voluntatem auctoris dei sicut mali qui faciunt contra dei preceptum, obsequuntur paciendo voluntati divine. Quia cum deus vult aliquos dampnare per iusticiam et aliquos salvare per misericordiam, mali peccantes dum obsequuntur voluntati dei, quando iniustitia reddunt se dignos dampnacione quam deus vult eis inferre.

Unde Gregorius super Genesim: Multi voluntatem dei peragunt unde mutare contendunt et consilio eius resistentes obsequuntur quia hoc eius dispositioni militat quod per humana studium resultat. Sic apte ostenditur quod dum mali consilio ac precepto dei resistunt, quod dei voluntas appellatur, ea faciunt unde voluntas eius que ipse est impletur, que dispositio vel beneplacitum vocatur, ut ait Augustinus in enchiridion: Quantelibet sint voluntates angelorum vel hominum bonorum vel malorum, vel illud quod deus vel aliud volentium quam deus, omnipotentis voluntas semper invicta est, que mala esse numquam potest, quia etiam cum mala irrogat iusta est, et profecto que iusta est mala non est. Deus igitur omnipotens sive per misericordiam cuius vult miseretur, sive per iudicium quos vult obdurat.

nec umquam aliquid facit nec nisi volens quicquid facit et omnia quecumque vult facit

Ista .4. quid in quo quod dicit infert omnium contrarium / Et tandem vindet tacite questionem. Infert autem [illegible] consilium dei [illegible] preceptio vel prohibitio non completur ab omnibus / voluntas tamen dei semper manet invicta et in nullo cassatur [illegible] voluntas divina [illegible] et [illegible] potentia libera [illegible] ad opposita / [illegible] divina est potentia liberrima [illegible] potentia naturalis et voluntas [illegible] naturalis non [illegible] ad opposita sicut patet de igne et similibus / Sed voluntas [illegible] ad opposita [illegible] voluntas [illegible] intelligi [illegible] ad opposita [illegible] per modum libertatis eligendo quod vult aut per modum [illegible] secundum [illegible] ad aliud post electionem [illegible] ad potentiam voluntatis et [illegible] [illegible] non [illegible] deo [illegible] ad voluntatem [illegible] non sit determinata [illegible] quod [illegible] determinat quod possit alterum eligere [illegible] debeat [illegible] Summatim perstringit summam predictorum addens quare deus precipit omnibus bona fieri et mala vitari cum non velit hoc ab omnibus impleri

Ex predictis liquet quod voluntas dei que ipse est semper

invicta est nec in aliquo cassatur sed per eam impletur

consilium vero eius atque preceptio sive prohibitio

non ab omnibus implentur quibus proposita et data sunt

Hic vindet tacite questioni quia quis posset arguere deus omnibus precipit et prohibuit omnia que precipit et prohibuit tamen non vult ab omnibus omnia eius precepta adimpleri vel prohibita caveri [illegible] [illegible] quod hoc fecit [illegible] iustitiam suam [illegible] omnibus ostendit et mali [illegible] inexcusabiles / Item ut boni per obedientiam gloriam et mali per inobedientiam penam mererentur [illegible] Et addit [illegible] deus in utraque lege precepit aliquibus hominibus aliqua que tamen ab illis fieri noluit ut Abrahe immolationem filii sui Genesis 22° Et leprosi [illegible] publicare miraculum dicit Matthei .8. [illegible] publicare illud [illegible] egressus cepit predicare et publicare illud [illegible] [illegible] aliqua precipiebat que nolebat fieri / videtur quod alios precepta moralia [illegible] precepta deus dat ad faciendum ut sunt / ut Abrahe quando precepit filium immolare [illegible] ad [illegible] et obedientiam [illegible] precepit ut nemini diceret in quo [illegible] fugiendo [illegible] laudem [illegible] et quod sit [illegible] docuit nos

Neque ideo precipit omnibus bona vel prohibet mala

vel consulit optima quod vellet ab omnibus bona que precipit

fieri vel mala que prohibuit vitari. Si enim vellet
utique et fierent, quia nullo pacto ab homine superari vel
impediri eius voluntas. Sed ut iusticiam suam
hominibus ostenderet et mali essent inexcusabiles. Deinde
ut boni ex obediencia gloriam, mali ex inobediencia
penam sortirentur, sicut utrumque ab eterno preparavit. Ea
igitur que omnibus precepit vel prohibuit a quibusdam voluit
fieri vel vitari, sed non ab omnibus, et quedam preceptorum
precepit et in veteri et in noua lege, que ab eis quibus
precepit fieri noluit, ut abrahe de ymolatione filii.
Et in evangelio quibusdam curatis quibus precepit
ne cui dicerent.

Utrum voluntas divina beneplaciti semper et in omnibus infallibiliter impleatur.
Quod non. Deus voluntate beneplaciti vult omnes homines salvos fieri, sed illa voluntas
numquam implebitur, ergo etc. Et arguitur quod [illegible] parte [illegible] voluntate
signi [illegible] beneplaciti non [illegible] quia nullum signum voluntatis divine est in omnibus
[illegible] quo possit cognosci [illegible] ad salutem [illegible] appareret apta
[illegible] dampnacionis relinquitur ergo [illegible] voluntate beneplaciti et confirmatur
Deus vult aliquem salvari voluntate beneplaciti [illegible]
Sed [illegible] parte [illegible] notum est de se non enim omnes salvabuntur.
Secundo arguitur sic omne preceptum est beneplacitum dei sed multa sunt precepta [illegible]
multa sunt contra beneplacitum dei ergo non [illegible] parte clarum est sed [illegible]
[illegible] parte arguitur sic et sit unum preceptum [illegible] et tunc [illegible] vel a fieri est beneplacitum
deo vel non si primum habetur intentum si secundum tunc deus precepit quod voluntati
sue et precepit contra preceptum quod est inconveniens. Tercio sic deus voluntate be-
neplaciti vult nullum mori in peccato sed illa voluntas non impletur ergo etc. Minor
ut [illegible] patet Ezechielis [illegible] Nolo mortem morientis dicit dominus [illegible]

illa sit voluntas beneplaciti patet quia nolo aliquem in peccato et
morari in peccato est beneplacitum deo. Secundo quia deus non potest habere aliquam novam vo-
lucionem et ergo si sit voluntas beneplaciti impletur tunc dudum ymo ab eterno esset
impletum omnibus electis. Ad oppositum arguitur: nichil potest impedire divinam voluntatem et
nichil potest resistere dei potestati, cum necesse sit quod deus potest et vult esse, statim pona-
tur in esse. Ergo quod vel. Et patet illa per magistrum et auctores allegatas in
hac distinctione. Respondendo breviter quod voluntas beneplaciti est ipsa divina essencia, quando
tamen terminat et actualiter complacencie ad creaturam. Talis autem solet dupliciter
distingui in voluntatem antecedentem et voluntatem consequentem. Voluntas autem non est proprie voluntas beneplaciti, di-
cit sed sunt ipsa dona sive munera quibus deus homines ornat ad salutem, sed
quod creavit homines ad ymaginem suam dando illis intellectum et voluntatem. Consequens vero divina
voluntate non est aliud nisi deum offerre alicui talia per que dirigitur ad salutem. Velle igitur deum ante-
non sequitur salus in effectu. Sed velle consequenter aliquem salvare est ipsa divina voluntas
prout sibi finaliter et efficaciter complacet in aliquo ad salutem et cum illa non stat ut
dampnetur, non est ipse deus, sed signum sciatis voluntate dei vel potentie vel
negative circa creaturam. Tunc sit prima quod ista: nichil potest impedire actionem
dei quin omne quod vult agere possit agere et efficaciter adimplere. Patet quia nichil
impediunt actionem suam impediendo. Patet illa quia quicquid deus vult esse vel fieri hoc
est vel fit. Patet ergo. Quarto dico quod nulla res citra deum potest esse in esse
sine contra voluntatem dei. Patet illa quia deus est semper prima causa, ergo quod vel contra
ad nullam causam secundam potest agere nisi in virtute prime. Tercio quod deus solum volendo potest
anichilare omnia citra ipsum, patet quia deus libere agit et conservat omnia citra ipsum, ergo potest non
conservare vel non agere quo posito sequitur quod, ergo. Patet illa sequitur, cum quicquid vult non
esse hoc non est. Quarta quod si nulla creatura esset, non esset aliquod malum culpe,
patet quia malum culpe non potest esse in nichilo et certum non potest esse in deo. Ergo si malum
culpe ponitur oportet ponere creaturam. Quinta quod nullum malum culpe potest fieri contra voluntatem
dei, patet quia fiat, deo volente illud non fieri, patet quia nulla creatura potest esse vel
fieri quantumcumque vult totam creaturam redigere in nichilum tunc quantumcumque vult peccatum
malum culpe. Sexta patet quia omnibus premissis quod voluntas indicant. Septima quod
voluntas beneplaciti semper et in omnibus infallibiliter impletur. Dico quod in nullo frustratur, patet quia quicquid
deus vult esse hoc est et quicquid deus vult non esse hoc non est, et nichil in hoc
potest impedire voluntatem dei, cum possit facere esse sicut vult esse vel non esse, ergo
illa patet quia quod est vel. Octava quod voluntas signi non semper impletur, patet
de sancto precepto abrahe de ymolacione filii et patet de consiliis et prohibicionibus.
Nona quod voluntas signi semper impletur, patet illud quod deus vult in tali signo,
id est quod deus vult in signis, hoc vult voluntate semper beneplaciti. Sed non semper impletur
ut dictum est. Ergo illa patet quia quantumcumque deus vult in preceptis consiliis et
sic de voluntate efficacia et beneplaciti non impletur ab hiis quibus precipitur consulitur vel
prohibetur patet ut dictum est. Patet illius veritas sequitur quia in precepto facto abrahe
de ymolacione filii preceptum prout preceptum fuit impletum patet quia in tali deus
voluit quod sicut sonuit adequate impleretur sed solum quod abraham promptus ad obediendum

sit divine voluntati placitum ideo / Ex illis ultimo sequitur quod omnis voluntas dei preceptiva est voluntas dei impletur patet quia voluntas beneplaciti semper et infallibiliter impletur. Sed voluntas signi preceptiva a deo semper impletur et omnis voluntas dei est beneplaciti vel signi ergo. ¶ Contra ipsum multa fiunt que deus non vult fieri patet de malo culpe. ¶ Ad secundum dicendum quod ad probationem dicendum quod est de potentia sua non est verum nisi . Sed voluntate antecedente qua deus homini tale dedit et detinuit quod posset salvus fieri / licet ad hoc stat quod nunquam in actu salvus fiat. Sed ad probationem dicendum quod voluntate signi quia operatione qua condidit homines rationales et beatitudinis capaces et prima est amicis et in omnibus ad conferendum deus / quod propter hoc non est acceptio personarum pro uno dat gratiam et alteri non quia nulli tenetur sed solum liberaliter dat. ¶ Ad tertium dicendum Si intelligitur quod omne preceptum quo ad totum actum suum quo ad impletionem ab omnibus precipientibus ponat atque sit beneplaciti dicendum et ad probationem dicendum quia quod deus precipit ex voluntate sua quando precipit ipse illud dicat quod precepto ita precipit ad cumulandum bonorum et punitionem malorum. ¶ Ad tertium patet similiter sicut ad primum. ¶ Ad quartum verum est aliquid non potest nominari velle sed hoc sufficit deus sicut atque vult res nisi sibi abstractio placitum fieri quod sic infallibiliter fiat et quia non abstractio atque sit voluntas esse / non potest quibus illatum

¶ Distinctio .xlviii. Postquam egit de voluntate dei in se / et per comparationem ad effectum hic agit de ea per comparationem ad voluntatem humanam / agens de conformitate voluntatis humane ad divinam / et dicit in .v. capitulo / in prima vult duas conclusiones. Prima aliquis quandoque bona / mala voluntate idem vult quod deus bona voluntate / declarat Ipse de filio / qui vult mortem patris / quam etiam deus vult. ¶ Secunda quod aliquis quandoque bona voluntate vult aliud vel vult contrarium / illius quod deus vult / sicut aliquis vult patrem suum vivere / quem deus vult mori. ¶ Notandum quod voluntate deliberativa / non licet velle oppositum illius quod deus vult / et quod credit quomodo sit deum velle / nisi quando per deo / aliter placet. ¶ Sic non hic videndum est de conformitate voluntatis divine / voluntas hominis tunc dicitur esse voluntati conformis divine non quod esset eius similis / quia hoc esse non potest / sed ideo ut dicit b. t. / quia secundum illa que habet voluntas hominis / per participationem / imitatur illam formam / quam habet deus esse / sed etiam album dicitur simile albedinis separate / et hec conformitas / non attenditur quo ad potentiam voluntatis quia data est homini ad exemplar voluntatis divine / quia in ea consistit ratio ymaginis / et est communis bonis et malis / sed attenditur penes actum voluntatis / quoniam etiam ipsa voluntas / in quo consistit meritum vel demeritum / homini cuius est causa actus voluntatis / sed non potentie quia voluntas hominis est conformis divine voluntati / quando per actum suum tendit in id in quod ordinata est / defectus ergo talis / conformatur ut dicit b. th. quod inducat penam et etiam culpam / Ex hoc sequitur quod tenemur voluntatem nostram divine conformare b. th. dicit tunc hoc dupliciter quia aliquando tenemur directe / sicut illud quod est in potestate nostra ipsi et ut sic tenemur ad conformitatem talem quod velimus id quod quod agit nos velle / et secundum verum sunt / quia est virtutis precipere secundum valida nostra / sed ad illa que non sunt in potestate nostra non tenemur directe / ut ad gratiam habendam quam deus vult ut habeamus / sed indirecte quia tenemur facere illa que sunt in nobis / et quibus positis / assequemur gratiam / ut sunt precepta bona naturalia / et scripta / sed in quibus debeamus nos divine voluntati conformare utrum in modo vel in volito declarabit

Quod homo aliquis bona voluntate aliud vult quam deus / et aliquis mala idem vult quod deus bona voluntate

Marginalia (left margin, upper): [illegible] … voluntas … [illegible]

Marginalia (left margin, middle): voluntas

Marginalia (left margin, lower): ∧ f' pr

Marginalia (right margin): q^a q^a; et est vult conformare [illegible]; dicit

Sciendum quoque est quod aliquando mala est voluntas hominis, idem volentis quod deus vult fieri. Et aliquando bona est voluntas hominis, aliud volentis quam deus. Ut enim bona sit hominis voluntas, oportet attendere quid congruat ei velle, et quo fine. Tantum enim interest inter voluntatem dei et voluntatem hominis, ut in quibusdam congruat aliud deo velle, aliud homini. Unde Augustinus in Enchiridion: Aliquando inquit bona voluntate homo vult aliquid quod deus non vult, bona multo amplius multoque certius voluntate; nam illius mala voluntas nunquam esse potest. Tamquam si bonus filius patrem velit vivere, quem deus voluntate bona vult mori. Et rursus fieri potest ut hoc velit homo voluntate mala quod deus vult bona, velut si malus filius velit mori patrem, velit etiam hoc deus. Nempe ille vult quod non vult deus, iste vero vult quod vult et deus; et tamen bonae dei voluntati pietas illius potius consonat, quamvis aliud volentis, quam huius idem volentis impietas. Multum enim interest quid velle homini, quid deo congruat, et ad quem finem suam quisque referat voluntatem, ut

approbet' vel improbet' / pt enim velle bonum / quod non congruit ei velle / et pt velle bonum / quod congruit / sed non refert ad finem rectum et ideo non est bona voluntas.

Capitulum xxi in quo addit tertiam questionem istam / cum quomodo bona voluntas dei impleatur per malam voluntatem hominis / patet / quia deus voluit xpm pati, bona voluntate ut per glosam super illud psalmi Tu cognovisti sessionem meam .i. voluisti et approbasti passionem meam / et hoc voluerunt iudei mala sua voluntate adimplere / Et subdit magister cum hominis tota trinitas voluit xpm pati / non tamen voluit iudeos xpm occidere / quia non voluit actionem ipsorum malam / nec voluit eos peccare / Et nota mala actio fuit iudeorum in quem mors / et ideo displicuit deo / sed passio fuit bona in quem mors / eo quod xpi innocentis / etiam in suo bono dignitatis / scilicet redemptionem hominis / et ideo deo placuit / Nec valet hoc argumentum / actio fuit mala / ergo et passio / Et pro declaratione / actio est causa passionis / sed quando est causa passionis in illo quod est quo passio est bona / quia solum est causa in quem causa nullo / et in illo quod sicut actio fuit mala / sic et passio / ut gl. b. v. Christe dicat Bern. cum passio xpi subiaceret duplici operationi / scilicet actioni iudeorum / in quantum erat affectiva / et ut sic non erat volita a deo / sicut nec actio iudeorum / Aliud subiacebat operationi voluntatis xpi / in quantum erat voluntaria / et sic erat placita deo / iuxta illud versum ... dono displicuit / passio grata fuit / Et licet actio et passio sint idem re / et unum causa aliquid et ... / quod ... / dubitatur ... si alicui a deo reveletur sua damnatio / an teneatur se in hoc conformare divine voluntati et velle suam damnationem / Dicit b. v. cum impossibile est quod alicui reveletur sua damnatio / In eterna damnatione sunt duo / scilicet pene inflictio / et eterna a deo separatio / eternam a deo separationem / nullus debet velle / sed penam pro reatu debet / quilibet iustum velle / hoc enim deposcit ordo iustitie / sed ... illorum ... debet fugere

Quod dei bona voluntas per malas hominum voluntates impletur / ut in passione xpi contigit / ubi quoque fecerunt / quod deus bona et iudei mala voluntate voluerunt / et tamen aliquid quod deus non voluit fecerunt.

Illud quoque non est pretermittendum / quia aliquando dei voluntas bona per malam hominis voluntatem impletur / ut in crucifixione xpi factum est / quem deus bona voluntate mori voluit / iudei vero impia voluntate cum crucifixerunt / et volebant iudei mala voluntate quoddam / quod deus bona voluntate volebat / scilicet ut xpus pateretur et

moreretur, Deus volebat, et aliquis aliud, quod Deus nolebat, scilicet occidere Christum, quod fuit mala actio et peccatum. Actum quippe Iudaeorum non voluit Deus, passionem vero Christi voluit, sicut ipse Christus ad patrem ait: Tu cognovisti sessionem meam, id est voluisti, et approbasti passionem meam, ita enim placuit. Voluit itaque tota trinitas ut Christus pateretur; nec tamen voluit ut Iudaei occiderent eum. Voluit poenam Christi, sed non voluit culpam Iudaeorum, nec tamen noluit: si enim voluisset, non fuisset.

In quo obiicit [illegible] quod supra dixit, an Deus voluit Christum pati, vel voluit eum pati a Iudaeis, vel non. Si non, ergo aliquid fit contra voluntatem illius quod Deus voluit non fieri; si primo, ergo Deus voluit quod Iudaei occiderent Christum.

opposicio

Sed adhuc opponitur sic: Si voluit Deus ut Christus pateretur, voluit utique ut pateretur a Iudaeis, vel non. Si voluit ut non pateretur a Iudaeis, cum passus sit, fit ergo itaque quod voluit Deus non fieri. Si autem voluit eum pati a Iudaeis, ergo voluit eum occidi a Iudaeis; voluit itaque ut Iudaei occiderent eum.

Hic magister videt an simpliciter [illegible] est quod Deus voluit Christum pati, et mori quod eius passio bona fuit, sed [illegible] an voluit Christum pati a Iudaeis. Hoc est distinguendum [illegible] intelligi, id est voluit eum passionem sustinere [illegible] a Iudaeis, et hoc est verum [illegible], id est voluit ut Iudaei occiderent eum, et hoc est falsum.

Dubitatur an Deus voluit [illegible] Christi et videtur quod non [illegible] voluit [illegible] Christi passivam, tunc voluit [illegible] actionem Iudaeorum, quia passiva non potest esse sine actione. Sed quod voluit [illegible] actionem videtur quod [illegible] quod [illegible] aliquid potest [illegible] quod unum habet rationem boni et aliud [illegible], ut passio

xpi quod fuit summe virtuosa et meritoria, et reliquis habet rationem mali / voluntas ... ferri super eum absque alio [illegible] dei / quia passio xpi in se fuit mala [illegible] / ... actus iudeorum / sed bona quia [illegible] passionis illa sive bona et illa bona, deus et nos debemus velle ... [illegible] ad iudeorum passio quod fuit mala / et ita deus voluit eam / [illegible] ad [illegible] ... et ita voluit eam [illegible] ... [illegible]

Ad quod respondentes dicas / simpliciter concedendum esse / quod deus voluit xpm pati et mori / quia eius passio bona fuit et causa nostre salutis / Cum autem dicitur volebat eum pati vel occidi a iudeis / hoc distinguendum est. Si enim intelligatur sic / volebat eum sustinere passionem sive crucifixionem a iudeis illatam / verum est simpliciter / Si vero intelligatur sic. volebat ut iudei occiderent eum / falsum est. Non enim volebat deus actum iudeorum qui mala erat / sed volebat passionem bonam.

Quod magister probat [illegible] bonum fuerit xpm pati, per Augustinum in Enchiridion, cum dicat [illegible] petrus ... quod illud fieri nolebat a xpo redargutus est / et vocatus est ab eo sathanas Mathei xvi ... [illegible] ... absoluta / licet nollet voluntate [illegible] ... absoluta, ideo redargutus est a domino / quia volebat impedimentum tanti boni, per quod genus humanum redemptum est, petrus [illegible]

Et hec voluntas / per malas iudeorum voluntates impleta est / unde Augustinus in Enchiridion. deus quasdam voluntates utique bonas implet / per malorum hominum voluntates malas / sicut per malivolos iudeos bona voluntate patris xpus pro nobis occisus est. quod tantum bonum fuit / ut apostolus petrus qui id fieri

[illegible] nolebat [illegible]

nolebat / sathanas ab ipso qui occisus est dicitur.

manifeste habes magnum bonum fuisse quod Christus occisus

est et hoc bonum quod petrus nolebat / ideo redargutus est /

Glossa ... in quo magister predictis soluit ... [illegible] ... questio utrum sanctis viris placere debuit quod Christus pateretur / videtur debuit enim eis placere intuitu redemptionis non intuitu caritatis sue ... gaudebant et tristabantur ... Christi passionem ... [illegible] ... placuit viris bonis quod Christus pateretur et moreretur / placuit quidem intuitu nostre liberationis sed non ipsius caritatis intuitu etc.

Ex quo soluitur questio / qua queri solet / utrum

viris sanctis placere debuit quod Christus pateretur / vel non

videtur / debuit enim eis placere intuitu nostre

redemptionis / sed non intuitu eius caritatis / voluerunt

ergo ac vehementer cupierunt Christum mori pro liberatione

hominis et impletionem diuine voluntatis / sed non volue

runt delectationem ipsius afflictionis / de eodem ergo

letabantur et tristabantur / sed ob aliud gaudebant / et

propter aliud dolebant / volebant igitur Christum mori pro

hominis redemptione / et tamen de morte ipsius diuersis

de causis corda eorum varie mouebantur

Glossa ... in quo querit utrum eodem modo ... est de passionibus martirum ... quod dicendum est inter passionem Christi et martyrum / quia passione Christi redempti sumus / sed non passione aliquorum martirum / sed tamen passiones martirum profuerunt non solum eis sed etiam aliis fidelibus ... placere ... [illegible]

et displicet ex compassione pietatis. Et hoc probat per Augustinum in Enchiridion cum
volt quod bone erant voluntates eorum cum paulus apostolus nolebat ne irent
ne ibi pateretur a iudeis mala que agabus propheta predixit actuum xxi. Et tamen
deus volebat hoc ipsum pati paulum qui implevit voluntatem suam bonam per actum
malorum malum non per voluntatem eorum bonam. Secundo queritur utrum eodem modo sentiendum sit de passionibus
sanctorum an velle an nolle debeant vel de passione xpi.

Secundo queritur utrum eodem modo sentiendum sit de passionibus
et martirum sanctorum sicut aqua et de ... meritoria passione capi
tis et membrorum. Cristi namque passio causa est mere
salutis quod non est passio alicuius sancti. nullius enim
passione redempti sumus nisi xpi. profuerunt quidem non modo
eis qui passi sunt verum etiam aliis fidelibus ipsorum
passiones. virtutem mere redemptionis non sunt. hec enim illius
sola passio potuit qui deus est et homo. illius ergo
passionem pie mentes credentes voluerunt et op
taverunt fieri sicut futuram credebant. passiones vero
sanctorum possumus velle et nolle et utrumque bona vo
luntate si diversos nobis proponamus fines. Cum enim
placuit pauli passio eo fine quia premium eius per hoc
auctum et patum credebat bonam videtur habuis
se voluntatem quia voluntati eius congruebat qui cupiebat
dissolvi et esse cum xpo. cum autem voluit eum de
clinare passionem et effugere manus iniquorum

hominis ... meritis ... et ... passionis ... per ... ut dicit Thomas ... 2o q 16

compassione pietatis et ille bonam habuit voluntatem unde

Augustinus in enchiridion Bone apparebant voluntates propter

fidelium qui nolebant apostolum paulum jerusalem pergere ne ibi

pateretur mala que agabus propheta predixerat et tamen hoc illud

deus pati volebat pro annunciando fide christi exercens martirem

christi propter ipse bonam voluntatem suam implevit per christianorum

bonas voluntates sed per iudeorum malas et ad eum pocius

pertinebat qui nolebant quod volebat quam per quos mala voluntate

fecerunt quod deus bona voluntate voluit ita et in passi

one christi fuit quia eam deus voluit sic et iudas

et iudeus et dyabolus sed illi mala voluntate deus vero

bona voluntate ut xpus moreretur verumtamen

illi actum voluerunt quem deus voluit sed iam ad

misterium divine unitatis atque trinitatis

excepte cognoscendum pertinere nostrum quantum valuimus

diligenter exeutum sumus nunc ad consideracionem

creaturarum transeamus

Utrum teneamur in omnibus nostras voluntates divine conformare

Quod non videtur quia impossibile est voluntatem humanam conformari voluntati dei [illegible]

voluntatem creatam et increatam est infinita difformitas [illegible]

quod voluntas [illegible] conformentur [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Augustinus in Enchiridion [illegible]

quem quis habet bona voluntate volt quod deus non volt. Quod sic, deus potest aliquid
velle quod ipse contra homines velle saltem recta voluntate. Ergo deus potest aliquem velle
dampnare et [illegible] sibi hoc [illegible]. Sed nullus recta voluntate potest velle se dampnare ergo
sed contra arguitur sic quilibet tenetur esse [illegible] dei ergo quilibet tenetur suam conformem
voluntatem ad voluntatem dei [illegible] Sed amicorum [illegible] idem velle et
nolle, et arguitur quod precepto magno in lege quo precipitur diliges dominum deum tuum [illegible]
Respondeo quod voluntatem nostram conformare divine voluntati [illegible] comparacionem [illegible] in volendo et
[illegible] intelligi, sive [illegible] comparacionem sive [illegible] quo ad actum
volendi vel quo ad obiectum, vel quo ad modum volendi. Primo quo ad actum est
debita [illegible] velle ea que vult liberalitate et caritate sicut deus vult ea. Secundo
quo ad modum voluntatis hominis ad obiectum quando homo vult idem quod deus vult. Tertio
dicitur conformis cum sic vult sicut deus vult eum velle, licet non velit id quod ille vult
de [illegible]. Secundo notandum quod ea que deus notificat nobis se velle
[illegible] per [illegible] voluntatis. Aliqua enim notificat se absolute et absque condicione velle, ut ea
que semper bona sunt que facit. Alia notificat non semper se velle, sed [illegible]
in se est [illegible] opposita, ut sunt mala que infligit. Non enim absolute vult mala [illegible]
[illegible] si [illegible] mali noluerunt. Alia notificat se velle sicut [illegible] ad
salutem, ut ea que precipit vel prohibet. Alia vero notificat se velle solum ad salutem
expedientia, ut ea que consulit. Tertio sit prima conclusio ista: voluntas divina est regula
totius rectitudinis moralis in voluntate creata, patet quia in omni genere [illegible] et supremum est
mensura sive regula omnium aliorum. Sed voluntas divina est ibi semper prima et suprema
ac [illegible] ergo [illegible] patet 10 metaphysice, et hoc non est de se. Secunda conclusio [illegible]
omnem voluntatem creatam [illegible] ad hoc quod sit recta, divine voluntati in aliquo conformari
patet quia divina voluntas est regula omnis rectitudinis create voluntatis ergo
nulla potest esse recta nisi per eam reguletur. Ergo conclusio tenet de se et arguitur ergo
[illegible]. Tertia conclusio quilibet [illegible] ad actum volendi tenetur se divine voluntati
conformare sic quod conformiter velit, patet quilibet tenetur omnes actus voluntatis
libere et ex caritate elicere, sicut deus libere et sola caritate vult, quia voluntate bene
placita vult, ergo conclusio tenet, quia hoc est se in actu conformare ut dictum est
primo. Quarta conclusio quilibet ad hoc quod recte velit tenetur se in modo volendi
divine voluntati conformare, patet quia quicumque aliter vult quam deus vult eum velle
male et non recte vult, ergo conclusio tenet de se et arguitur patet cum hoc. [illegible] et re-
pugnare dei voluntati que est rectitudo. Quinta conclusio [illegible] ad voluntatem tenetur in [illegible]
divine voluntati conformari, patet non quilibet tenetur velle omnia que deus vult, nec
ut quilibet homo faciat omnia que deus vult ergo conclusio vera. Sexta conclusio quilibet
in hiis que absolute sunt a divina voluntate volita tenetur voluntate deliberata
se etiam in volito dei voluntati conformare, ita quod non licet ei nisi [illegible]
oppositum velle, patet quia quilibet [illegible] absolute aliquid volitum a deo et
absque condicione [illegible] sciens preferret voluntatem suam divine voluntati ergo [illegible]
volt, sed [illegible] potest velle oppositum ut per deo [illegible] [illegible] quod hugo
distinguit in nobis [illegible] voluntatem [illegible] et [illegible], et in [illegible]
[illegible] in libro de voluntate christi loquens de christo sic: voluntas deitatis [illegible]
dictabat, voluntas [illegible] [illegible] [illegible] approbabat voluntatem [illegible]
[illegible] in malo [illegible] voluntas [illegible] in malo [illegible]
et [illegible] voluntate [illegible] illa velle que [illegible] a deo voluntatibus [illegible]
[illegible] velle [illegible] quod [illegible]
[illegible] patitur et [illegible] voluntatem [illegible]

sicut deus libere et sola caritate vult ex [illegible] voluntate bene placita vult

velle

xpm pati. Ideo sequitur quod nos debemus velle xpm esse passum licet summe debeamus execrari maliciam iudeorum et eorum qui xpm occiderunt. Et ideo sequitur quod sic esse debemus, scilicet ad gloriam dei passum. Illa omnia satis patent ex dictis, semper loquendo de voluntate deliberativa hominis. Tamen hoc bene stat quod ex pietate tamen xpi quam in suis passionibus deberemus valde compati. Ad secundum ad primam. Si per difformitatem intelligitur infinita distantia, conceditur quod nunquam potest esse talis conformitas quod conformata sit eiusdem forme, sicut tamen aliis modis conformantur ut patet ex relationibus ad 2am. Si intelligitur conformitas in aliquo alio per participationem quod aliquod tertium sit participatum ab ambobus, sic nec conformantur essentialiter nec per participationem sed per operationem operam in volendo ut dictum est. Verum est tamen quod bene per aliquod tertium voluntas nostra divine voluntati conformatur, scilicet per gratiam. Tertia soluta est in procedendo. Ad argumenta negantium quendam quod deus possit alium revelare dampnationem suam, tunc nec posset velle eam, et ergo non debet aliter intelligi nisi conditionaliter sicut nec deus nisi ex condicionaliter vult aliquem eternaliter dampnare. Et ergo potest dici quod quilibet ex ratione tenetur illam condicionalem velle: si ipse vel quicunque decedit in peccato mortali ipse est eternaliter puniendus. Sed eam de [illegible] ipsius dampnationem per peccato et perpetua blasphemia dei nullomodo vult nec potest velle aliquem dampnare, nec alius potest recta voluntate velle dampnari, ymo quilibet ipsam merito abhorreret, cum etiam naturaliter in summum bonum inclinetur et maxime ex rectitudine in ipsum velud in finem beatificum ordinatur. Quem ut omnes adipisci valeamus, nobis concedere dignetur ipsa beata trinitas, pater et filius et spiritus sanctus, unus deus in secula seculorum benedictus. Amen.

Gregorius de Arimino dicit: si alicui revelaretur sua dampnacio [illegible] et quod sibi constaret, ipse secundum dei voluntatem debet contentari et velle quod eum deus dampnaret [illegible] placitum deo [illegible] dei nec [illegible] laudabiliter [illegible] videtur dicendum quod in tali casu impossibili liceret orare pro finali salute sua, sed semper de divino iudicio contentari. Item [illegible] de Argentina dicit [illegible] ubi dicit [illegible] videtur quod alicui revelaretur sua dampnacio [illegible] sibi [illegible] desperandi de divina [illegible] et dicit [illegible] ideo non [illegible] quod confirmando quod alicui revelatione [illegible] revelatur eius eterna dampnacio [illegible] velle [illegible] non putare [illegible] sed [illegible] qui vellet [illegible] vel [illegible] non posset [illegible] revelacionem [illegible] adeo [illegible] non debet putare [illegible] voluntate [illegible] sed magis [illegible] et [illegible] et ideo [illegible] et melius debet ordinare vitam suam deo [illegible] supplicando ut sibi sua peccata dimittat et in gratia et caritate [illegible] usque in finem vite sue et post hanc vitam eternam consequatur beatitudinem, quam ut omnes adipisci valeamus.

Si quis innascibilem ... [illegible]
[illegible]

Hylarius in libro de synodis. Si quis innascibilem et sine initio dicat filium
quasi duo sine principio et duo innascibilia et duo innata dicens duos
faciat deos, anathema sit. Caput enim quod est principium omnium filius, caput
autem quod est principium Christi deus. Sic enim ad unum innascibilem omnium initium
per filium cuncta referimus. Filium innascibilem confiteri impiissimum est.
Iam enim non erit unus deus, quia deum unum praedicari natura unius innascibilis
dei cogit [illegible]. Cum igitur unus deus sit, duo innascibiles esse non
possunt, eo idcirco unus deus sit, cum et pater unus deus sit et filius deus
sit, quia innascibilitas sola penes unum sit, filius autem ideo etiam deus
quia ex innascibili essentia natus constat. Caput enim omnium filius est, sed caput
filii deus est, et ad unum deum omnia hoc gradu et confessione referuntur. Cum
ab eo sumat principium [illegible] ... Deinde in eodem [illegible]
creaturis [illegible] voluntatis dei attulit, sed natura filio dedit omnem passi-
bili ac non nata substantia perfecta nativitas talia enim cuncta creata sunt
qualia deus esse voluit. Filius autem natus ex deo subsistit talis qualis
et deus est, nec dissimilem sui edidit natura naturam, sed ex substantia dei geni-
tus naturae sibi originem attulit non secundum creaturas voluntatis essentiam.

[illegible marginal note]

Hylarius in libro de synodis. Nimis forte expresse videtur de indifferenti simi-
litudine patris et filii fides locuta esse, cum de patre et filio et spiritu sancto ita
[illegible] significata in [illegible] substantiam unius trinitatis nominatos. Substantiam et
... ordinem et gloriam ... sint quidem per substantiam tria, per consonantiam vero unum. Volens
... congregata sanctorum synodus hanc impietatem perimere, quae veritatem
patris et filii et spiritus sancti nominum ... ut non subsistentium causa unius
trinitatis nominis triplicatio nuncupatio obtineret sub simplicitate nominum unione
et pater solus atque unus et idem ipse sit et spiritus sanctus nomine et filii.
Id circo tres substantias esse dixerunt, subsistentium personas per substantias edocentes,
non non substantiam patris et filii diversitate dissimilis essentiae separantes.
Quod autem positum est ut sint quidem per substantiam tria, per consonantiam vero unum,
non habet calumniam, quia ... spiritu sancto paraclito conso-
nantiae potius quam essentiae ... praedicat convenit
unitatem. Idem in eodem. Cum deum verum confitemur et Christum dei filium
unum praedicamus ... religiosa confessio non
possit secundum naturae indifferentiam et nominis indifferentiam nisi unum esse
in essentiae genere quorum essentiae nomine non sit esse nisi unum, non enim
religiosa unitas nominis ex indifferenti naturae essentia constituta per
propria genere ademit essentiae ut unita ac singularis dei persona
per unionem nominis intelligatur, cum utriusque nomine unum sed est utrius deus
ob indifferentiam in utroque naturae indissimilem substantiam praedicatur.

[illegible marginal note]

Utrum quilibet homo habens usum liberi arbitrii teneatur voluntatem suam
conformare divine voluntati. Et arguitur ad partes quod non, quia quod sit falsa arguitur: voluntas
humana non conformatur divine, patet per illud ysaie lv°: Sicut exaltatur celi a terra ita exaltate sunt
vie mee a viis vestris et cogitaciones mee a cogitacionibus vestris. Sed tanta minus potest conformari celo
terra nec cogitaciones nostre et per consequens nec voluntates nostre voluntati divine conformari. Et per 2° ratione
quecunque in infinitum distant non possunt in aliquo conformari, sed voluntas humana et divina in infinitum distant
ergo etc. quia non possunt conformari conformatur. Sed ad oppositum quia conformitas est secundum aliquam proporcionem. Sed prima patet per
glozam super 1° psalmum exultate iusti in domino ubi gloza dicit quantum distat deus et homo tantum dis-
tat voluntas dei et hominis.
In oppositum patet per glozam super 1° psalmum non adhesit michi cor pravum ubi gloza dicit voluntas dei est
regula cui oportet nos conformare et igitur tenemur ad conformitatem divine voluntati in quo notandum
Primo liberum arbitrium secundum beatum augustinum ita diffinitur est facultas voluntatis et racionis qua
bonum eligitur gracia assistente et malum gracia desistente. Sed anshelmus de libero arbitrio
c xiii ita diffinit est potestas servandi rectitudinem voluntatis propter ipsam rectitudinem. Et additur
propter ipsam rectitudinem ad excludendum potestatem servandi rectitudinem propter aliud ut propter pecuniam
aut propter aliquid quod naturale est ut canis servat rectitudinem voluntatis cum amat catulos
suos ac dominum suum sibi benefacientem.
Secundo notandum voluntas hominis est duplex quedam est voluntas sensualis et est genus apprehensionis
sensibilis que non est nisi de bono convenienti secundum corpus. Alia est voluntas racionis et hec est duplex
est quedam determinata ad unum et voluntas naturalis et est qua homo appetit id quod secundum se bonum est
quadam determinatum hominis inquantum homo sicut homo vult scienciam virtutem sanitatem et huiusmodi. Alia est voluntas in
homine non determinata seu voluntas deliberativa et est voluntas secundum quam tendimus in id quod habet racionem
bonitatis ex fine vel aliqua circumstancia sicut secari vel pedem abscindi propter sanitatem est conser-
vabile nec tamen secundum se bonum est sed tantum ex fine et ideo solam secacionem voluntas deliberativa
eligit sed voluntas naturalis contraria abhorret et hec est dicitur conditionata et absoluta.
Tertio notandum dicitur teneatur unde secundum beatum thomam ad id proprie dicitur homo teneri quod per actum aliquem
tendit in id ad quod ordinatum est et si non faciat peccatum incurrit unde philosophus 2° physicorum dicit peccatum
contingit in naturalibus et artificiosis et hoc quando aliquid non pervenit ad quod ordinatum est ut patet in
monstris et erroribus contingentibus in operacionem artis et nature. Sic eciam et voluntas que per actum
suum non tendit in id ad quod ordinata est habet racionem peccati et non solum peccati sed eciam
culpe.
Quarto notandum conformitas secundum beatum thomam est convenientia in forma una et sic idem est quod similitudo
que causat unitas qualitatis unde 5to metaphysice dicitur quod similia sunt quorum qualitas est una unde
homo aliquis deo assimilatur secundum quod conformatur. Contingit autem aliqua dici similia vel confor-
mia dupliciter uno modo in forma una sicut que participant unam formam sicut album albo conformatur
est alio modo participacionem sicut quod est in uno participative et in altero per essenciam sicut
album est conforme albedini separate. Et hec conformitas potest vel intelligi multipliciter
uno modo de ipsa potencia voluntatis que homini est data ad exemplar divine voluntatis que
pertinet ad similitudinem in qua consistit racio ymaginis et est communis bonis et malis
isto modo quelibet voluntas creata quantumcunque deformata peccatum dicitur conformis deo secundum yma-
ginem quia ipsius ymago est de quo dicitur genesis primo faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem
nostram. Alia autem est conformitas glorie de qua prima johannis 3° cum cum apparuerit gloria
similes ei erimus quia videbimus eum sicuti est. Est eciam conformitas comparacionis de qua
ysaie xiiii° ascendam in celum et exaltabo solium meum et ero similis altissimo et de isto
conformitate beatus michael ad propositum. Alio modo potest intelligi conformitas de actu voluntatis et de hac
intendo hic loqui quia in illa conformitate consistit meritum et demeritum eo quod homo est causa actus
voluntatis non autem aliis modis. Hec autem voluntatis actus conformitas quadruplex potest esse

secundum similitudinem quatuor causarum. Uno modo secundum causam materialem, sicut quando idem est volitum quod sic habet
ut materia circa quam est actus voluntatis, et hec conformitas est secundum quid, tamen et non simpliciter, quia forma simpliciter
non est a materia sed a forma, et vocatur conformitas in volito. Alio modo secundum causam efficientem, sed
quando aliquis vult quod deus vult eum velle, sicut eciam ordinem voluntatis deus in eo facit.
Tercio modo secundum causam finalem, sicut quando aliquis in gloriam dei facta sua ordinat propter quam deus omnia
facit, et in hiis duobus eciam conformitas consistit. Quarto modo secundum causam formalem, sicut quando aliquis
ex caritate vellet sicut deus vellet ipsum velle, eo quod deus omnia ex caritate vult, et hec
vocatur eciam conformitas in actu volendi.

Conclusio prima: Possibile est voluntatem conformare divine voluntati. Probatur quia quicumque adheret deo
unus spiritus est cum eo, sed aliquis homo adheret deo, igitur est unus spiritus cum eo. Consequencia patet, maior probatur
per apostolum ad Corinthios VI. Sed homo non est deus de se [illegible]. Tunc ulterius: sit unus spiritus
sed non sit unus per conformitatem nature, ut notum est, igitur per conformitatem voluntatis. Igitur etc. Item
omnis qui facit voluntatem patris mei qui in celis est ille meus frater et soror est, Mathei XII.
Sed hoc non est nisi [illegible] est fratres per conformitatem voluntatis et dilectionis. Item probatur
quia quecumque voluntas obedit alteri conformat se illi, sed voluntas humana obedit divine
voluntati, igitur per legem eciam conformatur voluntati divine. Consequencia patet, maior de se, minor probatur quia sancti
obediunt deo voluntarie, igitur conformant se deo, igitur etc.

Corollarium primum: Voluntas humana conformans se divine voluntati est recta et iusta. Probatur: nichil
indigens regula rectificante potest fieri rectum et iustum nisi per conformitatem ad regulam, vel sic:
nullum regulatum fit rectum nisi per conformitatem ad regulam. Consequencia patet, maior probatur quia in omni genere primum
regula est mensura et mensura omnium ad quod deveniunt omnia reducuntur, X Metaphysice. Sed minor non est
de se. Tunc voluntas humana non sit recta nisi per conformitatem ad regulam. Sed voluntas divina
est regula voluntatis humane, igitur non fit recta nisi per conformitatem ad voluntatem divinam. Igitur etc.
Sed minor probatur per illud super glozam [illegible] non ascendit in cor primum ubi gloza dicit quod voluntas
dei est regula cui nos oportet conformari, igitur corollarium verum.

[margin:] Sed humana voluntas fit recta et non nisi per conformitatem ad regulam. Sed voluntas humana etc.

Corollarium secundum: Quamvis voluntas humana et divina non sint conformes univoce sive eque [illegible], tamen
bene sunt conformes obiective. Prima pars patet, quia voluntas humana et divina distant sicut finitum
et infinitum et talia non possunt proporcionari, nec per consequens conformari, igitur prima pars vera. Secunda pars patet
quia voluntas humana et divina aliquando tendunt super idem obiectum conformibus actibus, sicut
quando ambe voluntates circa idem obiectum eliciunt actum volicionis et nolicionis, igitur corollarium verum.

Corollarium tercium: Hec consequencia non valet: voluntas humana conformatur divine voluntati, igitur divina conformatur
humane. Probatur quia stat antecedens esse verum sed consequens [illegible] esse [illegible]. Sed si dicitur: tamen conformitas est relacio
equiparancie, sed relacio equiparancie dicitur ad convertenciam, unde dato quod sit aliqua relacio
[illegible] equiparancie [illegible] secundum nos et deum, ut beatus Johannes in Canonica sua dicit quod similes ei erimus
equiparancie secundum non [illegible] tamen non est relacio
quando videbimus eum sicuti est. Similitudo autem est relacio equiparancie [illegible] tamen non est relacio similitudinis et con-
equiparancie quia nos dependemus a deo et non econverso. Vel sic similitudinis et con-
formitatis [illegible] nascitur ex hoc quod nos conformi possumus ipsum mutare. Vel ergo dicitur quod relacio
relata secundum equiparanciam participata ab utroque relatorum bene dicitur ad convertenciam, ut si Sortes
et Plato essent similes in albedine, tunc sicut Sortes est similis Platoni, sic econverso. In aliis autem
que habent se ut causa et effectus vel ut mensura et mensuratum vel ut regula et re-
gulatum non oportet. Si effectus est similis cause quod sic sit econverso, igitur corollarium verum.

Conclusio secunda: Non quilibet homo tenetur voluntatem suam in volito conformare divine voluntati.
Patet per beatum Augustinum in Enchiridion, qui dicit quod aliquando homo bona voluntate vult quod deus
non vult, ut filius bona voluntate vult patrem suum non mori, et tamen deus vult eum mori.
Item probatur: nullus tenetur velle hoc quod nescit, sed frequenter nescimus volitum a deo, igitur etc. Via (?) conformitatis
secundo probatur quia nichil volitum nisi cognitum, ex 3o Ethicorum. Item in quo dicit si alicui revelaretur
Corollarium: si alicui revelaretur sua dampnacio, sequitur quod aliquis homo debet velle suam dampnacionem,
[illegible] signo(?) et [illegible] Philosophum primo Ethicorum, quia omnes homines bonum appetunt. Et contra beatum Augustinum

ostruo de trinitate/ nam ois compellitur ad volendum beatitudinem et immortalitatem/ quia deus interrogat et dicunt se velle. Et idem patet de trinitate capitulo viii° dicit Beatus omnis volunt hoc per gratiam/ quia deus vult aliquorum hominum dampnacionem/ et tamen homo tenetur se conformare in illo volito/ sequitur quod homo debet velle suam perpetuam dampnacionem/ quod est impossibile/ et contra. Nullus tenetur nec debet velle suam dampnacionem

Corollarium primum/ stat voluntatem recte velle et mitioriter et tamen se divine voluntati non conformare/ patet quia viri sancti frequenter sic peccatorum et mitiorie volebant contra/ ut paulus volebat alligari in jerusalem/ et tamen discipuli nolebant actuum xxi/ hoc constat quod deus aliquid volebat illorum/ licet contrarium velle divine voluntati mitiorie/ in corpore viii

Corollarium 2m/ rectitudo voluntatis humane non consistit precise in conformitate ipsius ad voluntatem dei et contra malam i. 2m conformitatem in volito/ patet de judeis/ qui volebant christum pati quod et deus voluit/ et tamen voluntas judeorum non fuit recta/ in corpore viii

Corollarium 3m/ quinque voluntas dei impletur per malam voluntatem hominum/ patet de judeis qui habuerunt malam voluntatem christum crucifigi/ quem deus bona voluntate et voluit crucifigi

Corollarium 4 & quilibet homo in hoc quod absolute sit a divina voluntate volitum tenetur voluntate deliberata etiam in volito dei voluntati conformare/ patet/ quia quilibet se nosceret absolute aliquid volitum a deo non debet discordare a voluntate dei/ tenetur se conformare/ consequentia patet Augustinus/ quia nullus est amicus alicuius qui voluntate ab eo discordat in iustis et rationabilibus/ sed quilibet homo regulate vivens est amicus dei/ ergo nullus homo debet voluntate discordare ab eo in iustis et rationabilibus/ consequentia et declaratur hoc 4° patet per tullium quod dicit ad perfectam amicitiam dicitur concordie idem velle et nolle/ Et ix ethicorum dicit quod contrarietas voluntatum dissolvit amicitiam/ hoc bonus quoniam homo est amicus dei/ patet Canticorum 2° vbi sponsa ipsi deo dicit recti diligunt te/ hoc probatur preterea quod omne quod deus vult est rectum et iustum et rationabile/ quia voluntas divina est equitas et rectitudo que obliqui non potest/ ut dicit corpore viii de quod vult est iustum et rationabile/ in 9° vero

Corollarium primum quilibet homo tenetur voluntatem suam in nullo difformare divine voluntati contraria dei voluntate/ patet/ quia nullus tenetur nec debet velle contra eternam legem/ sed quilibet tenetur in nullo difformare suam voluntatem divine/ Antecedens patet/ quia velle aliquid contra eternam legem est peccatum/ hoc idem Augustinus 22° contra faustum/ peccatum est factum vel dictum vel concupitum contra eternam legem/ consequentia patet/ quia lex eterna est ratio vel voluntas dei/ difformare autem voluntati divine nichil est nisi velle aliquid contra divinam voluntatem/ seu contra id quod deus vult/ igitur quilibet tenetur in nullo difformare

Corollarium 2m/ voluntate deliberata prout vult homo aliquid in ordine ad aliud tenetur conformare voluntatem suam divine voluntati quantum ad volitum/ ut scilicet quecumque deus vult/ placeat homini in ordine ad illum finem ad quem deus id vult/ tamen solum innotescit/ patet quia quicumque isto modo non conformat voluntatem suam divine voluntati incurrit peccatum/ nam discordare a voluntate rectissima que vult illud quod est optimum et in ordine ad finem optimum est peccatum/ sed omnia que deus vult optime vult et in ordine ad optimum finem/ ita quod accipiendo quodcumque volitum divinum cum illo fine propter quem deus vult/ sunt optime volita/ ergo quicumque non conformat voluntatem suam voluntati divine quantum ad volitum in ordine ad finem propter quem illud deus vult peccat

Corollarium 3m/ Quamvis voluntati signi non quilibet se conformet/ quilibet tamen ad non difformandum in volito voluntatem suam voluntati divine precepti sive prohibicionis sub pena peccati obligatur conformare/ prima pars patet/ quia non semper implet voluntas signi/ cum dicat magister/ precepit deus hominibus multa que non faciunt et prohibet que non cavent/ et consulit que non implent/ 2a pars patet/ quia qui se precepto affirmativo vel negativo se difformaret ille preceptum transgrederetur/ et sic peccaret/ Et dixi notanter ad non difformandum/ quia non quilibet tenetur ad semper conformandum precepto/ cum non omnia precepta obligent pro semper/ Corollarium 4m/ Beata virgo maria postquam sibi innotuit voluntas dei quo ad passionem christi tenebatur se conformare voluntati divine/ et hoc idem velle licet ex naturali instinctu potuit sibi complacere/

Ad rationes ad primam/ Illud procedit intelligendo de cogitacionibus malis non de bonis/ Ad secundam dicendum/ quod licet inter ea que in infinitum distant non sit conformitas proporcionis/ est tamen conformitas proporcionalitatis et imitacionis

Nullus tenetur nec debet velle suam dampnacionem nisi et sic se voluntate deliberata in ordine ad dei iustitiam tenetur quis talem dampnacionem velle. Sed sic

Quod deus aliquid ... sed ipsi ... [illegible]

Augustinus in libro lxxxiii questionum An sapiens deus dicitur
et sapiens sapiencia dicitur sine qua eum vel fuisse aliquando
vel esse posse nephas est credere / et non participatione sapiencie
sapiens dicitur sicut anima que et esse et non esse sapiens potest. pt
Sed quod eam ipse genuit qua sapiens dicitur sapienciam Animadvertat
lector Patrem dicit sapientem genita sapiencia quod aliis obviat
testimoniis, Unde hoc corrigit Aug. in libro retract. / ita inquiens
Dixi in libro lxxxiii questionum de patre quod eam ipse genuit qua
sapiens dicitur sapienciam Sed melius istud quesivi in libro postea de trinitate /
tractavi / Ex hiis patet ...